

54 D 918

Svatého Otce Ireneae

biskupa a mučeníka

Patero kněh proti kacířstvím

s některými dodatky

přeložil, vysvětlil a úvodem opatřil

Jan Nep. František Desolda,

kapitulár a kněz řádu premonstrátského v Teplé, kn. arcib. notář, professor klassických
řečí na c. kr. gymnasiu pilsenském.

Nákladem Dědictví sv. Prokopa.

Číslo XIV.

(za rok 1876.)

V PRAZE.

Z kněhtiskárny Cyrillo-Methodějské.

1876.

1213560

Σπένδει λικεῖν γῆν ἐκ ξίφους Εἰρηναῖος·
Ἑρωτιᾷ γάρ τῃ πρὸς οὐρανοῦς πόθῳ.

Loučí se rád s zemí Irenej pod mečem;
Láskou vzplanuv netouží srdcem leč k nebi.

Řecké martyrologium ke dni 23. srpna.

JEHO MILOSTI

VYSOCE DŮSTOJNÉMU A BLAHORODÉMU PÁNU,

PANU

VÁCLAVU ŠTULCOVI,

STAROBYLÉ KRÁL. KAPITULY VYŠEHRADEKSKÉ PROBOŠTU,
SLAVNÉHO KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO INFUL. PRELÁTU,
KNÍŽECÍ ARCIBISKUPSKÉ KONSISTOŘE PRAŽSKÉ
A BISKUPSKÉ RUDĚJOVICKE RADOVI,

DĚDICTVÍ SV. PROKOPSKÉHO VELEZASLOUŽILÉMU STAROSTOVI,

MNOHA UČENÝCH, UMĚLECKÝCH A DOBROČINNÝCH SPOLEČ-
NOSTÍ A ÚSTAVŮ TUZEMSKÝCH I CIZÍCH ČLENU,

A T. D. A T. D.

na důkaz své vděčné úcty a lásky

věnuje

prekladatel.

Předmluva.

Kdo v jakémkoliv umění anebo v jakékoliv vědě prospěti chce, tomu nevyhnutelná potřeba nastává, aby k těm mužům na učení se obrátil, kteří v též vědě anebo v témž umění výtečnictví dosáhli. Tak se lékařové svému umění učí až od Hyppokrata a Galéna, filosofové čítají k tomu cíli Platóna a Aristotela, a tudíž bude zajisté těm, kdo ve sv. bohovědě prospěti chtějí, obrátiti se k výtečným spisům sv. Otcův.

Prvním a hlavním zřídlem pravdy Kristem Pánem zjevené jest podání, které se v církvi katolické neporušeně zachovává; sv. Otcové pak jsou věrohodní svědkové téhož podání, kteří je věrně od věků k potomstvu netoliko dochovali, ale i nezvratně všelikými důvody dokázali. I sluší se tedy, abychom je za učitele pravdy považovali, je ctili a slyšeli.

Druhé zřídlo pravdy Kristem Pánem zjevené jest sv. písmo, ale toliko v pravém svém smyslu pojato a rozuměno. V tento pak smysl a rozum uvádějí nás opět jenom sv. Otcové, „kteří v zákonu Hospodinově rozjímalí ve dne v noci“ (Žalm 1, 3.); a tudíž chceme-li v hluboký smysl písma sv. vniknouti, k těm se utéci, těch se tázati třeba, anaf i sv. církev u vysvětlení sv. písma k týmž sv. Otcům nám ukazuje.

A zajisté vhodně a právem. Neboť jestliže jest znamením křesťanské i skromnosti i vážnosti, nehleděti si novot,

VI

ale držeti se toho, co jsme byli od starších obdrželi; jestliže i zbožnost toho žádá, abychom vše, co jsme od otcův pravověrně přijali, taktéž pravověrně potomstvu vzdali, poněvadž v církvi vždy to pravidlem bylo, aby čím by kdo byl zbožnějším, tím opatrněji a snažněji novotěných vynálezův u víře se varoval, anť Kristus Pán sám náboženství též starobylostí byl dotvrzoval: tuť patrně, že si této starobylosti, kterouž nám sv. Otcové přesně a úplně podávají, nade všecko vážit, jí se přísně držeti i jí věrně následovati máme¹⁾).

Pročež i Sv. otec Pius IX., napomínaje jakožto náměstek Krista Pána ve svém prvním okružníku biskupy veškerého katolického světa k zakládání duchovních seminářů, praví zřejmě, aby tam mladší klerikové v bázni Boží a kázni církevní svatě a zbožně vychovávaní byli, dokonale vyučováni a bedlivě cvičeni jsouce ve sv. vědách dle učení katolického, prostého veskrze všeho nebezpečného bludu, v církevních podáních, ve spisech sv. Otcův i v posvátných obyčejích a obřadech, „abyste“, tak dí dále, „míti mohli čilé a přičinlivé dělníky, kteří by, církevním duchem jsouce nadšeni a uměním pravým opatřeni, vhodným časem role Páně pilně vzdělávali a boje Páně statně bojovali“²⁾. — A dle toho vznešeného slova i biskupové našich vlastí ve Vlkni se po utišených rozbrojích r. 1849, shromáždivše, jednohlasně na tom se usnesli, aby se studium sv. Otcův církevních podporovalo a za tím účelem zvlášť patrologie na bohosloveckých ústavěch se přednášela.

Byloť tedy docela ve smyslu církevním, že se slavný výbor Dědictví Sv.-Prokopského mimo jiné i na tom usnesl, aby se vydávaly spisy sv. Otcův a jiných spisovatelů církevních, řeckých i latinských, v hodných překladech v řeči mateřské. I bylo v pořádku, že po vydání sv. písma učiněn počátek se sv. Otcův apoštolskými v opraveném a rozmnoženém vydání výtečného Fr. Sušila. Chtějíc dále v úkolu

¹⁾ Fessler. Patrol. I. str. 2.

²⁾ Encykl. 9. listop. 1846.

svém pokročiti jmenované Dědictví, vyzvalo nížepsaného k zhotovení překladu sv. Irene a, an přímo skoro na sv. Otce apoštolské následuje.

Takovým úkolem překladatel nemálo překvapen a poněkud i zaražen byl. Neboť ač si byl svými pokusy v překládání sv. Otcův od dávných let jakés takés zběhlosti získal¹⁾; ač právě řečtina byla předmětem, jímž se v učitelském svém povolání obíral: nic však méně ten sv. Otec mu byl skoro docela neznám, až na ty skrovné zprávy, jež mu byly církevní druhdy dějiny a nahlednutí do Alzogovy patrologie poskytly. Ustrnutí jeho rostlo při započatém překládání skoro každou řádkou, což zajisté uzná, kdo se na čtení téhož sv. Otce, jak nám v latinském překladu zachován, odváží. Jedinou mu útěchou bylo slovo slavného znalce sv. Otcův Fesslera, an ujišťuje, že kdo se trníštěm bludů první knihy proběře, v ostatních netoliko s žádnou obtíží se nepotká, ale i hojné útechy v učení, v důvtipu, ve zbožnosti, ve výmluvnosti sv. Otce nalezne. Avšak nicméně jiné jest spis některý k své zábavě nebo soukromému poučení čistí, jiné smysl jeho v jiné řeči věrně, zřejmě, plyně vyjadřiti, tak aby překlad i bez obtíže se četl, i smysl původního spisovatele na první pohled jasný byl. To kdo uvážiti zná, — ale zná to jen, kdo to zkusil, — tent i bude s to, aby posoudil, jaká obtíž v překládání sv. Otců vůbec, sv. pak Irene a zvláště se namítá²⁾).

Nic však méně s Boží pomocí překlad dohotoven, opraven a od Dědictví Sv.-Prokopského přijat jest, což si překladatel za nemalou čest pokládá, že nejsa bohoslovcem ex professo, předc přímo k výtečnému Sušilovi od soudných znalců přidružen jest.

Ale ještě jednoho a to zvláštního štěstí se nížepsanému překladateli i jeho dílu dostalo. Ustanoveno totiž slavným

¹⁾ Viz „Blahověst“ a „Časop. katol. duchov“.

²⁾ Máť pravdu úplnou důmyslný Lamartin, řka, že nejtěžší ze všech knih dle jeho mínění jest překlad (Voyage en Orient. II. 6.).

VIII

výborem Dědictví sv.-Prokopského, aby tisk řídil veledůstojný pan professor dr. František Bauer. Tak, poněvadž vždy čtyry oči lépe vidí nežli dvě, a když dva čtou snadněji chybu znamenají, — a v kterém lidském díle by té nebylo? — dostalo se dílu tomu téměř posledního vyleštění, když obtížná místa semo tamo zřejměji postavena, poznámky některé jako zbytečné vypuštěny, jiné opět opraveny a s přísnou a přesnou vědou bohoslovnou v souhlas uvedeny byly. Za kteroužto snahu, s nemalou pílí tomu dílu propůjčenou, tuto své upřímné díky svrchu řečenému panu prof. a dru. Bauerovi vysloviti za povinnost si ukládám, žele toho upřímně, že mi pozdě napadlo, aby, co od něho pochází, zvláště vytknuto bylo. Ukazatel veskrz jeho pílí sestaven.

Jiná k prospěšnému čtení toho sv. Otce potřebná a prospěšná pojednání položena jsou ve zvláštním úvodu, kterýž i přehled všech pěti knéh obsahuje, dle něhož, kdo by se ve čtení celého díla neodvážil, snadno článek sobě příhodný naleztí může.

A tak podáváje velebným pánům bratřím toto veleznamenité dílo sv. Otce Ireneae v českém rouše, důvěřuji se jednak v laskavou shovívavost jejich, že mi, kdeby co pochybeno bylo, odpustí, pamětliví jsouce slabosti lidské vůbec a věku pokročilého zvláště; jinak si nežádám, nežli aby dílo to mnou spracované bylo jakýmž takýmž neotesaným kamenem do základu, na němž by se časem chrám vlastenecké bohovědy vystavěl a vyvedl, k čemuž račiž Bůh všemohoucí svého zdaru popřiti.

V Plzni na den nejsv. Trojice 1876.

J. N. F. Desolda.

Ú v o d¹⁾.

I. Život sv. Ireneae.

Sv. Ireneus byl rodem Řek a sice, jak se pravdě podobá, Malo-Asijský, buď přímo ze Smyrny nebo nejbližšího okolí a to z rodů křesťanských rodilý. To dokazuje dílem jeho řecké jméno Εἰρηναῖος (Pokojný, Miroň) a jeho znalost řeči a literatury řecké, jakouž ve svých spisech osvědčuje, z latinských spisovatelů neuvádě žádného, dílem i ta okolnost, že obyvatele krajiny Lyónské, kdež biskupem byl, nazývá cizáky (barbary)²⁾, zvláště pak zachovaný nám zlomek z jednoho listu, jež byl psal příteli druhdy svému a spolužáku ve škole sv. Polykarpa, Flórinovi, an byl později knězem církve římské, ale konečně od víry odpadl a kacířských bludů se přidržel³⁾. Rok narození sv. Ireneae nelze určitě říci; to jenom jisté jest, že připadá v první polovici druhého století, dle Massueta asi r. 140. za prvních let panování císaře Marka Aurelia Pia⁴⁾.

Jak důkladně ve sv. víře byl vyučen, jak horlivě a vroucně učení to pojal i věrně a statně podržel, dokazuje jak osvědčení jeho samého⁵⁾, tak i jeho spisy a zvláště celý jeho život. Ale že i ve světských vědách byl velmi obeznalý, poznati lze z tolika míst, jež z řeckých filosofův a básníků ve svém hlavním díle „proti kacířství“ uvádí, i z dotvrzení sv. Jeronyma, Eusebia, Tertulliana

²⁾ Srovn. Ren. Massueti Dissertationes praeviae in Irenaei libros ve vydání Pařížském z r. 1710., otištěné i v Migneově Patrologiae Cursus completus. Series graeca. Tom. VII. Parisiis 1857. — Jos. Fessler, Institutiones Patrol. Oeniponte 1850. — Prolegomena ve vydání Stierenově Lips. 1853. — Heinr. Hayd, Ausgewählte Schriften d. hl. Irenaeus. Kompten 1872. — Joh. Alzog Grundriss d. Patrologie. 3. Aufl. Freiburg im Breisgau 1876. — Dále Ersch u. Gruber, Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften u. Künste a Wetzer u. Welte, Kirchen-Lexikon co do článků sem náležejících.

³⁾ Adv. haer. I. Úv. 3.

⁴⁾ Viz Dodatek I.

⁵⁾ Jiní jako Tillemont a Dodwell kladou rok narození jeho o celých 20 let dříve.

⁶⁾ Viz Dodatek I.

a j. ¹⁾). Zvláště pak podobá se, že pilně se vzdělával spisy Platónovými a tak té rázné, ostré a důvtipné dialektiky k vyvrácení bludův i pohanských i kacířských nabyt, která se nám ve spisech jeho jeví, nás překvapuje, unáší.

Křesťanské pak jeho vzdělání vyniká vroucí a nadšenou k církvi láskou, kterou mu hlavně vštípil učitel jeho sv. biskup Polykarp, jsa sám vyučencem miláčka Páně sv. Jana. Ale mimo to jisto jest, že též s jinými apoštolskými muži obcoval, poněvadž se jich často dovolává, aniž pak kterého z nich zejména uvádí. Jenom jednou se zmiňuje o sv. Papiovi, biskupu Hierapolském ²⁾, ale toliko k spisům jeho se odvolává, aniž pak říká, že s ním obcoval. Nelze tedy na jisto bráti, co praví sv. Jeronym ³⁾, žeby byl sv. Ireneus učněm Papiovým.

Když byl Ireneus za mladistvých let pevný základ u víře i v umění položil, nastalo mu pak, aby je statným působením k užítku věřících a církve svaté obrátil. K tomu cíli vykázano jest mu město Lyón (Lugdunum) s okolím v Gallii, nynější Francii. Kdy a jak se tam dostal, neví se jistě. Spokojiti se nám jest s domněnkou Řehoře Túrského, an praví, že Ireneus poslán jest od sv. Polykarpa do Lyónu, kdež pak od tamního biskupa sv. Pothina na kněžství vysvěcen jest. Možnáť ovšem, že sv. Polykarp, cestuje do Říma k papeži Anikétovi (r. asi 162.), mladého svého žáka Ireneae s sebou vzal, a že pak z usnešení obou biskupů tento do Lyónu poslán jest, aby po boku sv. Pothina k utvrzení a rozšíření sv. víry účinně přispíval. To lze tím spíše tvrditi, ješto tehdy živé spojení panovalo mezi Řeky Malo-Asijskými a osadníky řeckými v Gallii, kteří od Massilie počnouce na všechny strany, a tudíž i vzhůru proti Rhodanu až po město Lyón se šířili, obchody všeliké provádějící a osady zakládající, ježto nyní slavnými městy jsou.

Jsa knězem věnoval Ireneus všecku svou lásku a horlivost svému úřadu, v němž ku prospěchu věřících, jak v městě tak v celém rozsáhlém okrese, snažně pracoval, zpravuje se duchem a rozkazem svého sv. biskupa a duchovního otce, staříckého Pothina. Ač nemáme bližších o tom zpráv, přec souditi nám lze, jaké úcty a lásky i důvěry u věřících požíval, a sice z této události. Doba císaře Marka Aurelia Filosofa, jinak dobrého a spravedlivého (od r. 161—180),

¹⁾ Viz Migne str. 419—450.

²⁾ Adv. haer. V. 33, 4.

³⁾ Epist. ad Theodoram.

nebyla valně přízniva ani církvi vůbec, ani Lyónské zvláště. Tuto zastihlo r. 177. hrozné pronásledování. Veliké množství křesťanů, kteří byvše k soudu povoláni Krista nezapřeli, bylo po rozkazu římského vladaře uvězněno, a Montánovy bludy vnikaly až do krajiny Lyónské. Ve své největší tísní nezapomněli však ti sv. vy-
 znační, a brzo na to mučeníci, hledati pomoci neb aspoň útěchy v pravém středu jednoty víry, jemužto podle vlastních slov sv. Ireneae ¹⁾ přísluší „*potior principalitas*“, výtečnější přednostenství, — u papeže Římského, tehdaž Eleutheria (od r. 177—192). I poslali v utrpení svém psaní po Ireneovi do Říma, žádající za vysvětlení a rozhodnutí rozmrsek povstalých z bludů Montánových, a odporučující papeži svého Ireneae, těmito vroucími a tudíž velepamátnými slovy ²⁾: „Po-
 žádali jsme bratra svého a soudruha Ireneae, aby ti tento náš list dodal, a prosíme tě, abys ho sobě poručena měl, jakožto horlivého milovníka zákona Kristova. Kdybychom se domnívati směli, že úřad někomu důstojnosti dodává, činili bychom jej jakožto kněze (neboť ten úřad na sobě má) obzvláště poručena“. Když byl zatím Pothinus smrtí mučnickou úřad svůj biskupský dokonal (r. 178.) ³⁾, biskupem Lyónským ustanoven jest Ireneus a jak Massuet soudí, v Římě od papeže samého vysvěcen. Neboť nebylo tehdaž v celé Gallii žádného biskupa, ani v městě Vienně, často sice jmenovaném; následkem totiž krutých pronásledování byla církev gallická velmi skleslá a stenčena ⁴⁾.

Jisto tedy jest, že Ireneus se stal nástupcem Pothinovým v biskupství Lyónském a to r. 178. Doba ta byla velmi těžká a
 trudná pro celou církev, zvláště pak v Gallii. Jediný Ireneus se svou vroucí horlivostí a pevnou statností i láskou opravdu hrdin-
 skou byl s to, aby tak těžké břímě na se vzal a tak vážný úřad ku prospěchu všech zastal, vším se stana všem i Řekům i Gallům ⁵⁾

¹⁾ Adv. haer. III. 8, 2.

²⁾ Euseb. Hist. eccl. V. 6.

³⁾ Řehoř Tůrský (Hist. eccl. Francorum I. 27.) praví, že blahoslavený Pothinus byl jat a do krve ubit, polomrtev do hrobného žaláře uvržen a po dvou dnech usmrčen jest, maje věku svého skoro 90 let.

⁴⁾ Sám Stieren toto sice uznává, ale přes to Massuetův onen velmi pravdě podobný úsudek netoliko zavrhuje, ale i odvažuje se přičítati jej „katolické předpojatosti a slepé horlivosti o primát římský“. Což však, kdybychom výrok ten obrátili a soudili, že jen protestantská předpojatost a slepá horlivost proti primátu římskému se vzpírá proti papežskému vysvěcení Ireneae na biskupství?

⁵⁾ Jak snažně i o ty se staral, viz adv. haer. I. Úv. 3. pozn. 8.

První jeho péčí bylo, aby zahojil rány, jež byla jeho církev krutým pronásledováním utrpěla skoro až k zahynutí, aby slovem i skutkem víru vzkřísil, naději potvrdil, lásku roznítil, což se mu i zázračně skoro podařilo, tak že pravdu má Řehoř Túrský, řka ¹⁾: „Ireneus, od blahoslaveného Polykarpa do toho města (Lyónu) poslaný, zázračnou ctností se stkvěl, tak že je za krátkou dobu hlavně svým kázáním opět křesťanským učinil“. Nemálo mu pomáhalo i výtečné duchovenstvo, kteréž sám si byl vychoval a důkladně vyučil i vzdělal, a jemuž pak poblízké osady křesťanské svěřil. Tak poslal prý do Besançon-u (Vesontium) Ferreola kněze a Ferutiona jahna, do Valence-u (Valentia) pak Felixe kněze s jahny Fortunatem a Achilleem ²⁾. Z jiných jeho žákův vyznamenali se později sv. Hippolyt biskup a mučovník ³⁾ a Kajus kněz ⁴⁾, an prý opsal umučení sv. Polykarpa dle vlastnoručního rukopisu Ireneova, „s nímž obcoval“ (συνεταλίσσασκε) ⁵⁾. Pročež pravdu mají, kdož již za starodávna sv. Ireneae nazývají apoštolem a světlem západních Gallův, který svým učením národy Keltické byl vzdělal a osvětil ⁶⁾.

Jak horlivým zastancem pokoje sv. Ireneus ke cti svého jména ⁷⁾ se prokázal, toho důkaz máme z jeho působení ve známé rozeprě o slavení svátku velikonočního mezi papežem Viktorem (od r. 192—202) a některými biskupy Malo-Asijskými. Tito slavívali paschu po příkladu Páně vždy 14. dne prvního jarního měsíce (Nisanu), když i Židé konali památku vyjití z Egypta, velikonočního beránka jídající, ať byl den téhodne jakýkoliv. Ale římská církev slavívala památku umučení Páně vždy v pátek a památku vzkříšení Páně vždy v neděli po 14. Nisanu čili po úplňku prvního jarního měsíce a to z dobrých důvodů. Neboť jako se neděle v zasvěcený den místo soboty ustanovila mimo jiné důvody i proto, aby se křesťané od Židů různili a nebyli s těmito za jedny považováni: tak stalo se i se svátky velikonočními, any byly i památkou vzkříšení Páně i pro věřící závažnějšího významu, nežli veliká noc židovská. Potom mělo ustanovení to i tu příčinu, aby se památná slavnost ta srovnávala netoliko s výročním ale i s týdenním dnem.

¹⁾ Na m. d.

²⁾ Acta mučovníků těch, ač jsou-li spolehlivá.

³⁾ Srovn. Alzog d. d., str. 112 n.

⁴⁾ Srovn. Alzog. d. d., str. 111. n.

⁵⁾ Epist. ecclesiae Smyrn. de b. Polycarpi martyrio, přepis na konci; viz Sušil, Spisy sv. Otcův apošt. 3. vyd. str. 103. n.

⁶⁾ Theodoret Dial. 1. Inmut.

⁷⁾ Srovn. Euseb. Hist. eccl. V. 27, 18.

Nikoliv pak se tu nejednalo církvi o pouhou zevnitřní „formu“, tím však méně byla v tom „římská vládychtivost“, jak neprávě a více nežli uštěpačně Stieren vysloviti se neostýchá; nýbrž šlo tu o vznešenější význam největší slavnosti křesťanské, svátku našeho vykoupení. Protož i mnohé církve východní s římskou se v tom dni srovnávaly, zejména: Alexandrijské, Fenické, Pontické, Achajské, Osroenské; ba poněkud i Syrské, Kilické a Mesopotamské ¹⁾. Jenom některé Malo-Asijské držely se starého obyčeje židovského, slavíce velikonoč vždy 14. Nisanu jako Židé. Jakož pak se církve tyto odvolávaly k ústnímu podání, dávný svůj obyčej odvozující od sv. Jana: tak i římská církev stála též na podání od sv. Petra, užívajíc spolu k osvědčení svého práva podání a obyčeje církvi řeckých, zakládajících se na ustanovení sv. Pavla.

K urovnání toho celé církvi roztržkem hrozícího sporu byl již sv. Polykarp osobně do Říma přišel (r. 162.), aby s tehdejší papežem Anikétem mimo jiné důležité věci i tento spor urovnal. Ale když z obou sv. mužů ten i ten apoštolského svého podání se držel, nepřišlo v té věci k žádanému urovnání, ačkoliv oba se v pokoji rozešli, když byl sv. Anikét sv. Polykarpa i tím poctil, že mu o slavnosti velikonoční vykonání nejsv. oběti postoupil ²⁾.

Ale r. 170. vzmohl se spor ten a kouány k jeho urovnání mnohé provincialní synody, mnohonásobně se proti východnímu obyčeji prohlášující ³⁾. Na taková osvědčení spolehaje papež Viktor, umýšlel nejprve pohrůzkou, potom když nenalezl poslušnosti, vyhlášením kletby na vzdorné církve spor ten utlumiti. Ale biskupové Malo-Asijské, Polykrata, biskupa Efešského, náčelníkem majíce, cítili se tím uraženi, a to tím více, když někteří z jich bratří na východě, jsouce jinak pro římský obyčej, Viktorovi takovou přísnost za zlé měli. Tu když rozkol již již vypuknouti měl, vystoupil sv. Ireneus a opravdu „smírcem pokoje“ se osvědčil ⁴⁾. Napsal a poslal výstražný list ve jmenu i svém i všech gallických církví papeži Viktorovi, uctivě a slušně ale i vážně a důtklivě napomínaje, aby upustil a ustál přísnosti své proti bratřím, ani se ve věci, pouhé kázně se týkající, podání svého apoštolského přidržují, ale v jiném

¹⁾ O těchto praví sv. Athanasius (l. de synodis): Ἐχώλουν περὶ τὴν ἑορτὴν καὶ μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἐποιεῦντο πᾶσιχα, což i tomu smyslu dopouští, že si nebyly jistě ve svém obyčeji.

²⁾ Viz Dodatek II.

³⁾ V Římě, Pontu, Korintu, Osroeně, Palestíně a j.

⁴⁾ Αὐτῷ τῷ τρέπῳ ἐπὶ ἡννοπιόζ. Euseb. Hist. eccl. V. 27, 18.

jednoty zachovávají, a tak aby církve hrozícího roztržku uchoval. Týmž smyslem psal i jiným církvím, tak že pokoj mezi Viktorem a biskupy Malo-Asijskými opět zjednan jest, ač obě strany ve svém obyčeji setrvaly ¹⁾).

Hlavní však péče našeho sv. Otce byla vnitřně pastýřská, zaměstnávajíc jej po celou dobu jeho více nežli dvacetiletého duchovního úřadu. Byl to boj proti rozličným bludařským sektám, které jednak z nesmyslných židovských podání, jinak z potvorných bájek pohanských povstale, víru z kořen vyvrátiti a veškeru mravnost zkaziti i v nivec obrátiti hrozily, a to tím spíše, poněvadž buď smyslnosti hověly, nebo pláštkem pohanského mudráctví se zahalivše hrdou vědou (γῶσις) se vychloubaly, ale v skutku nejenom Kristu Pánu brzo božství, brzo skutečné, opravdové člověčenství upíraly, nýbrž i víru v pravého Boha podrývaly, přes to všecko jmenem křesťanským se chvastajíce. Taková hlíza rozlezla se byla, od Šimóna kouzelníka počnouc, po celém světě, a při živém obchodním spojení obyvatelstva Malo-Asijského s osadami řeckými v jižní Gallii hrozila nakaziti též tamní církve, majíc na západě náčelníkem toho jedovatého nákazu Valentína. Proti tomu a všem již od časův apoštolských vystouplým a šířícím se bludařům sepsal sv. Ireneus toto v celosti nám zachované dílo, v němž i důkladnou svou učenost i vroucí horlivost i otcovskou lásku výtečně objevuje, co každý uzná, kdo beze vší předpojatosti je čísti bude. Říci na základě toho díla, žeby byl ten Otec „bojovník proti kacířství plný hořké nevole a houževnaté tvrdosti“, jest úsudek naprosto nespravedlivý, ježž nijak dokázati nelze, ba jemuž sám původce jeho odporuje, an na sloupci nejbližší předcházejícím o témž sv. Otcovi praví, „že s pravou křesťanskou láskou a jemností zbloudilé a kacířství svedené ovečky opět k víře uvesti a pravému křesťanskému životu navrátiti hleděl“ ²⁾. Tak statně a blahodárně působiv pro víru Kristovu a jednotu a slávu sv. církve i pro blaho věřících, padl v oběť krutému pronásledování církve za Septimia Severa (r. 202.), když skoro všickni věřící Lyónští povražděni byli, tak že ulicemi téhož města doslovně potoky krve tekly, aniž pak bylo lze pro veliké množství pobitých jména jich zaznamenati ³⁾. Dějiny

¹⁾ Viz dodatek II. — Spor ten ukončen teprv na všeobecném sněmu Nicejském (r. 325.), kdežto obyčejí církve římské přednost dána jest.

²⁾ Stieren v encyklopedii Ersch-Grubcrové v čl. Irenaeus str. 363. a srovn. tam i str. 362. b.

³⁾ Řehoř Turský Hist. Franc. I. 27.

sv. mučenskův udávají den jeho usmrcení, narozenin jeho k životu věčnému, na 28. června, kterýž den i církev latinská památku jeho koná, řecká pak ji slaví 23. srpna.

Tělo toho sv. biskupa a mučeníka odpočívalo, jak dosvědčuje ¹⁾ Řehoř Túrský ze 6. stol., v chrámu sv. Jana v městě Lyónu pod oltářem, ale r. 1562. Kalvínci, vzavše útokem to město, ztroskotali hrob ten a svatého těla kosti, přes 1360 let tam v pokoji a úctě chované, po ulicích rozházeli; jediná lebka z nich zachráněna a pak v chrámě onom uschována jest, kdež se podnes u zvláštní úctě chová.

II. Spisy sv. Irenea vůbec a „Proti kacířstvím“ zvláště.

Sv. Ireneus byl pilný spisovatel; ale z mnohých jeho spisů došly nás pouze kusé úryvky, ba z některých toliko názvy. Jsouť pak:

1. Dva spisy ve způsobu listů, jeden svědčící Flórinovi, vrstevníku sv. Otce a druhdy spolužáku u sv. Polykarpa, an později jsa knězem v Římě, od víry odpadl a Gnostiků se přidržel, nejspíše Markiónitů, poněvadž dvojí božský princip uznával, jeden dobrého a jeden zlého, v toto zlé i veškero tvorstvo pojímaje. Proti tomu psal sv. Ireneus: *Περὶ τῆς μοναρχίας, ἣ περὶ τοῦ μὴ εἶναι θεὸν πατέρα καὶ υἱὸν* (O jednoládě t. světa, či že není Bůh působitelem zlého) ²⁾. Druhý list má nápis: *Περὶ ὀγδοήκοντος* (O Osmici) a byl, jak se domysleti lze, podobného obsahu k témuž Flórinovi psán ³⁾.

2. List psaný papeži Viktorovi o svěcení svátku velikonočního, v němž papeže napomíná k shovívavosti k církvím Malo-Asijským ⁴⁾.

3. Spis *Περὶ σχίσματος* (O roztržku) k římskému knězi Blastovi, an svěcení velikonoci dle židovského určení zastával ⁵⁾.

4. *Λόγος πρὸς Ἑλλήνας περὶ ἐπιστήμης* (Rozprava k Hellénům [pohanům] o vědě), o kterémž se Eusebius zmiňuje, ale nic bližšího neudává ⁶⁾; bylť dle názvu nejspíše obsahu obranného.

5. *Περὶ τοῦ ἀποστολικῶν κηρύγματος* (O apoštolském kázání), spis věnovaný bratru Martiánovi ⁷⁾; a tak též

¹⁾ L. I. de gloria mart. c. 50.

²⁾ Z toho jest asi zlomek Dodatek I. z Euseb. Hist. eccl. V. 23. 4. n. Hieron. de vir. ill. 34.

³⁾ Euseb. t. 23, 1. Hieron. t.

⁴⁾ Zlomek toho listu Dodatek II. z Euseb. t. 27, 12. n. Hieron. t.

⁵⁾ Euseb. t. 23, 1. Hieron. t.

⁶⁾ Euseb. t. 29. Hieron. t.

⁷⁾ Euseb. t. 29. Hieron. t.

6. Βιβλίον διελκίζων διὰ τῶν, — což ukazuje na úvahy rozmanitého obsahu, v kterých uvádí některá místa z knihy Moudrosti a z listu k Židům ¹⁾).

Zdali pak sv. Ireneus i proti Markiónovi nějaký zvláštní spis sepsal, jak se o tom v hlavním díle svém ²⁾ zmiňuje, čili nic, nelze na jisto postavit. — Maximus Vyznavač uvádí ³⁾ též knihu „O víře“, kterou prý sv. Ireneus psal k Demétriovi, jáhnu církve Vicenské; avšak mimo to nižádného svědectví o tom nemáme. — Zdali však víry zasluhuje Fotius ⁴⁾, že totiž psal sv. Irenej i knihu „O všem míru“ či „O podstatě světa“ („De universo“ seu „De substantia mundi“), a zdaliž i čtyry zlomky, jež Pfaff, kanclíř university Tubinské, našel v knihovně Turinské, našemu sv. Oci přičísti lze, o tom jsou ještě nemalé pochybnosti. Avšak nejdůležitější jeho spis jest, jak sám jej nejednou ⁵⁾ nazývá:

7. Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, „Odhalení a vyvrácení křivě tak zvané vědy“ nebo, jak vůbec již od starodávna sluje, „Adversus haereses“, „Proti kacířstvím“; tak jej uváděl již Eusebius ⁶⁾ a sv. Jeronym ⁷⁾ a j., ačkoliv onen název lépe celému dílu dle obsahu jeho svědčí.

K sepsání tohoto důležitého spisu měl sv. Otec dva důvody, jednou aby vyhověl žádosti jistého přítele svého, an ho byl požádal, aby mu tajné učení stoupenců Valentínových na jevo vyložil, spolu pak též ukázal, jak by se jich útoky na církev odrážeti měly ⁸⁾; potom aby kacířství Markovců, haluzi Valentínců, předešel, ano totiž v krajinách Gallických až po Lyón vnikalo, aby tak své věřící této nákazy záhy ochránil, a co nakaženo bylo, opět zhojil a uzdravil. Duchovní tato hlíza tím nebezpečnější byla, že zvláště bohatší a vznešenější paní, zvědavou pověrčivostí svou a strojeným pobožnůstkářstvím se strany bludařův jatý a pozdrážděny jsouce, snadno se svěsti dávaly, nejsouce s to, aby dravé vlky v rouše ovčím poznaly a oslazeného jezu v jich učení se varovaly ⁹⁾. Pročež si též sv. Otec dvojitý cíl při tom postavil: nejprve aby bludy

¹⁾ Viz dodatek IV. z Euseb. Hist. eccl. V. 29. Hieron. t.

²⁾ Adv. haer. I. 27, 4. a III. 12, 18.

³⁾ Ed. Migne ser. gr. t. 91. p. 2. p. 152.

⁴⁾ Myriobiblion cod. 48.

⁵⁾ Ku př. I. 22, 2. II. Úv. 2.

⁶⁾ Hist. eccl. V. 8. 2.

⁷⁾ Na m. d.

⁸⁾ Viz úvody do jednotlivých knéh.

⁹⁾ Viz I. 18.

jak Valentíncův tak i všech Gnostikův, počna od Šimóna kouzelníka, společného praděda všech jich, důkladným zkoumáním odhalil a v celé jich šerednosti vyložil; ale potom aby je též všemi důvody i pouhého rozumu i učením Páně a sv. apoštolův, jak z ústního podání tak ze sv. písem obraných, vyvrátil a porazil. Onono činí v knize prvé, s tímto pak se obírá v následujících čtyřech s důkladností, zevrubností, obratností, výmluvností chvalitebnou, vele-slavnou.

Dílo to, jak se zdá, není sepsáno před r. 172., poněvadž se v kn. I. hl. 28. zmiňuje o Tatianovi a Enkratitech, kteří dle Eusebiova letopisu dvanáctého roku panování Marka Aurelia (od r. 161.—180.) povstali; sepsáno pak bylo po částkách, knihách, a každá kniha ihned onomu příteli posílána; dokonáno pak jest okolo roku 192., když již Theodotiův překlad starého zákona za císaře Kommoda (od r. 180.—192.) ¹⁾ shotovený sv. Otcí do rukou se dostal ²⁾.

Byloť pak původně důležité to dílo, jak zlomky zachované dokazují ³⁾, sepsáno řecky, mateřčině zajisté sv. Irenea, kteráž byla tehdaž vůbec řečí světovou; ale záhy jest celé převedeno na jazyk latinský od neznámého překladatele, ale tak těsně až i otrocky, že řečtinu z každé skoro věty slyšeti jest každému, sebe méně v ní obezralému čtenáři; ba smysl mnohdy, velemnohdy dosáhnouti ani nelze leč pomocí řečtiny.

Pravost spisu toho zaručuje svědectví všech sv. Otcův a spisovatelů pravěku církevního, ani jej i zejména uvádějí i sv. Ireneu připisují i celé částky z něho vypisují, zejména Eusebius, Theodoret, a z latinského překladu snad již Tertullian a Cyprian, pak Jeronym a j. v. I byloť vždy za pravé dílo; sv. Irenea uznáváno, až za nejnovější doby Semlerovi napadlo, je hyperkritickými důvody tomu sv. Otcí odpírati. Ale odbyl ho důkladně Walch, a sám obezřelý, ač katolické církvi jako protestant méně příznivý Stieren přiznává, že námitky Semlerovy jsou beze všeho důvodu historického, a žeby bylo přáti, aby všechny spisy prvocírkve tak zjištěny byly, jako jest sv. Irenea výtečné dílo „Proti kacířstvím“ ⁴⁾.

¹⁾ Dle Epifania de pond. et mens. c. 17.

²⁾ Viz III. 21, 1.

³⁾ Nejvíce zachováno od Epifania, t. kn. 1. až do hl. 20., od jiných pak (Eusebia Theodoreta, Jana Damašského) jiné menší větší úryvky, jak se kdo příležitostně sv. Otce dovolával.

⁴⁾ V encyklopedii Ersch-Gruberově pod čl. Ireneus.

III. Gnóse — Gnosticism. — Gnostikové.

K důkladnému a prospěšnému používání tohoto znamenitého díla sv. Otce Irenea nevyhnutelně potřebí jest na očích míti: co jest gnóse? — co gnosticism? — kdo slují gnostiky? pročež o tom co nejstručněji hlavní téměř nástin položíme¹⁾.

Řeckého slova γνῶσις (agnitio, poznání, vědění, věda) užívá se ve sv. písmě obvykle a hlavně ohledem k předmětům náboženským. I rozeznává se tu dvojitá věda: pravá a křivě tak nazvaná, γνῶσις ἀληθινὴ καὶ ψευδώνυμος (I. Tim. 6, 20.). Vědou pravou rozumí se hlubší a hlubší poznání nezměnitelné, Bohem zjevené pravdy, zakládající se na pevném přesvědčení, vyplývajícím z důvodů rozumových, a pronikající všemi duševními mocnostmi člověka, tak že mu vůdcem jest celého vezdejšího života. — Anebo kratčeji, jak sám sv. Otec určuje (IV. 33, 8.): „Pravé poznání (γνῶσις ἀληθινή) jest učení apoštolské a prauštava církve po celém světě“. Tu vědu zvěstoval Pán, tu přijali a hlásali sv. apoštolé, tou se vyznamenávali prvokřesťané; ta jest vznešeným vzorem i účelem pravé křesťanské vzdělanosti a dokonalosti života, ana pak od 4. stol. zhusta slula „křesťanským mudrctvím“ (φιλοσοφία), jinak i „patřením tobo co v pravdě jest“ (θεσις, speculatio²⁾), a výtečníky nám vzdělala, kteří se i vědomostmi i životem stkvějí a věčně stkvíti budou jakožto hvězdy první velikosti na obloze církve svaté. — Druhá pak křivě tak zvaná a neprávě si toho krásného jména osobující jest ta, která opustivši pevného základu pravé víry, jejímu učení se protíví, pojímajíc buď z pohanských mudrcův anebo z jiných náboženských ústav články, jimiž se zjevená božská pravda maří, zpotvořuje, ruší. Té varuje křesťany již sv. apoštol Pavel; táž se pojímala za prvních století církve ve všech svých rozmanitých více méně se lesknoucích soustavách a odrudách všeobecným jmenem: gnosticismu.

Jeví pak se v gnosticismu veleznamenitý blouznění ducha lidského a opravdu ohromná soustava či vlastně směsice rozmanitých i sobě vespolek i zdravému rozumu odporných bludův, jež uvažujíce nevíme, máme-li se užasnouti více nade drzou odvážlivostí těch, kteří tak potvorné výplody své nezřízené obraznosti za čistou pravdu vydávají se osmělili, či nad krátkozrakou, ba až tupou

¹⁾ Dle encyklopedie Wetzer—Welteovy pod čl. Gnosis.

²⁾ Klem. Alex. Cohort. VI. 8.

pověřivostí těch, kteří takovým báječným a mnohdy až ohavným výmyslům uvěřili. Ale jinak jest i toto blouznění proti pravdě a zdravému rozumu též důkazem, jak velice nauka křesťanská všelikou duchovní činnost těch dob povzbudila a rozčilila; i výstražným příkladem, jakže hluboko klesnouti musí každý omezený rozum, když hrdopysně pravdu shůry zjevenou zavrhná, jí se pokorně vzdáti vzpěčuje. Gnosticismus se v tom směru mimo zjevení Boží pustil a pokoušel rozluštití otázky, na které ono sice prostě a přímo odpovídá, ale spolu i rozumu lidskému, jakožto omezenému velí, aby se s takovou odpovědí spokojil; ba odvažovala se hrdá věda gnostická i v obor takový, kde nás zjevení Boží opouští, hloubajíc všetečně o tom, co všeliký náš rozum převyšuje. Ký div tedy, že stoupenci gnosticismu — Gnostikové — čím dále tím více na bezcestí se ocítali, až i v největší šerednosti jak ve svém učení tak i životě upadli?

Bylyť pak otázky ty, na které svým nerozumným hloubáním odpověditi chtěli, hlavně tyto: Jak od Boha neobmezeného a věčného pochází tento svět omezený a počasný? — jak od dokonalého ta ve světě všudy nedokonalost? — jak možný jest hřích, an Bůh jest nejsvětější a všemohoucí, a tudíž hříchu překaziti by mohl i měl? — jak mezi lidmi ta mravní nerovnost od nejslechetnějších až k těm, u nichž se sotva která známka rozumného tvora jeví? — Nespokojující se s tím, co zjevení Boží na to vše odpovídá, obrali si co se jim k tomu vhodným a po chuti býti zdálo, jak z mudrců řeckých, tak z báječných soustav náboženských, po celém východu rozšířených a zvláště výplody obraznosti znamenitých, a těmi pak učení křesťanské víry protkali a zprznili a mnohdy až k nepoznání porušili. Jenom ohledem k této ohnivé obraznosti národů východních lze si poněkud vysvětliti, jak to možná, že všechny ty příšerné výtvary blouznivých hlav souhlasu a víry u mnohých našly, když jich smyslu obrazně a jinotajitelně přednášeny byly. Ale učení křesťanské přemohlo všechny ty útoky zbloudilého rozumu prostou sice ale pevnou věrou v božské zjevení, zachované v podaném učení církve jak ústním tak písemným, vysvětlovaném napořád svatými a o přesnost víry pečlivými učiteli této církve.

Ač jest přenesnadno tu celou směsici gnostické nauky v soustavu jakousi uvesti, jest nicméně při ní pozorovati dvojí základní blud, tehdaž velmi rozšířený a hluboce zakořeněný. jednou dualism, t. j. předpokládání dvou od věčnosti vedle sebe jsoucích bytostí, jedné dobré a jedné zlé; potom t. ř. emanace

(výplyn nebo výron) jedné z těchto anebo i obou bytostí v mnohé rozličné téhož druhu a též přirozenosti. K tomu pak přidružili dále ideji vykoupení jako na doplněk; a tak povstaly ty rozličné soustavy gnostické jednak v Egyptu jednak v Přední Asii.

Gnostikové považovali nejprve Boha za prazřídko a prapůvod vši dokonalosti, an v sobě samém uzavřen jsa, nepochopitelný, bezejmenný jest, pročej jej i nazvali Βυσς, ἀγνωστος, ἀγνωστότης, Πρωρχή, Πρωκτωρ (Propast nepoznanou, bezejmennou, Prapočátek, Praotec). Mezi tímto neobmezeným a nepostihlým Bohem a všelikou obmezenou a dočasnou bytostí není, tak smýšleli, ni žádného spojení. Ale jak mile a kdykoliv tato božská prabytost sebe samu nějak postihuje, jako: že myslí, mluví, žije, moudře spravedlivě, tiše, mocně působí a t. d., již každá tato činnost se mění v osobní bytost dle ní pak nazvanou jako: Νοῦς (Mysl), Λόγος (Rozum, Slovo), Ζωή (Život), Σοφία (Moudrost), Δικαιοσύνη (Spravedlnost), Εἰρήνη (Mír, Pokoj), Δύναμις (Síla, Mocnost) a t. d., a každá z nich jest jako Bůh sám bytost věčná — αἰών — poněvadž od věčnosti, až bez sebevědomí v Bohu obsažena byla. Všickni tyto „aiónové“, o jichž počtu se vůbec rozliční mistři gnostičtí nesrovnávají, někteří do nekonečna je rozprádající, působí vespolck „Plností“ života božské bytosti — Πλήρωμα. Výplyny anebo výrony těchto osobností buď jedny z druhých řadmo jdou, anebo se vyobrazují plozením ze sňatků mužských a ženských aiónův, kteří se vždy dále a dále od svého prapůvodu vzdalujíce, posléze pak na konci se octnou, kdež aión Ὀφας (Mezník) dalšímu jich vývoji brání. Tak si představovali a vyobrazovali Gnostici obor vyšších duchů, na rozličném stupni dokonalosti jsoucích.

Ale jak povstal tento nižší, hmotný svět? Tu povrhše zjevením Božím o stvoření světa z ničehož, pouhou vůlí Boha všemohoucího, obrali si k vysvětlení toho dualistickou nauku a to dvojakým způsobem. Všickni skoro Gnostici předpokládali k způsobení tohoto viditelného světa zvláštní věčný a zlý princip, ale tak, že jedni (egyptští v Alexandrii na základě filosofie Žida Filóna, jenž se opět náhledů Platónových držel) pokládali jej v tu hrubou, mrtvou hmotu (ὥλη), jmenujíce ji temnotou, směsicí (chaosem); jiní pak (asijské t. za perskými náhledy o Hormuzdu a Ahrimanu) smýšleli si zvláštní říši zlého pod vládou knížete temnosti. Dle náhledu oněch odloučila se z překypující téměř plnosti božstva náhodou anebo nutně z některého vzdáleného aióna, an nebyl s to, aby se v řadě a spojení s božskou bytostí udržel, částka životní, a vpadla co síně v mrtvou hmotu a oživila ji. Tím po-

vstal život nedokonalý, a tudíž zlý, zmitající se v neustálém zápasu mezi dobrem a zlem. Aby pak ta oživená hmota tvaru a jisté podoby nabyla, vymyslili si Gnostici zvláštního aióna, Démiúrgem, Světotvůrcem, Světastrůjcem jej zovouce, an jsa od nejvyššího Boha poslán, dle určitých ale jemu samému nejasně vědomých vzorů netoliko tento svět, ale i knížete temnosti a jiné zlé duchy způsobil a vytvořil, lidem dobré i zlé nestejnou měrou rozděliv, tak že u některých dobré převládá, u jiných se zlým v rovné míře rozděleno jest, u jiných opět hmotné zlo znamenitou převahu má. Tudíž rozeznávají trojí druh lidí: duchovné (πνευματικοί), těmi jsou ovšem oni sami; duševné (ψυχικοί), těmi jsou katolíci; a hmotné (σαρκοτικοί), tělesné, k zvířatům více méně snižené. — Démiúrg byl i vládcem světa, původcem starého zákona, v mnohém ohledu pravému Bohu nepřátelskou, sám o sobě omezenou bytostí. — Nauka jich o vykoupení zakládala se na tom, že konečně dle určení nejvyššího Boha, co z Plérómy v tento viditelný hmotný svět svrženo a sevřeno jest, jako z vězení vyproštěno bude. K tomu vymyslili si opět zvláštního aióna, jmenujíce jej brzo Vykupitelem (Σωτήρ), brzo Ježíšem, brzo Kristem a p., kterýž jim nebyl nikoliv vtělený Bůh, nýbrž jeden z nižších aiónů, který při křtu Páně na člověka Ježíše sestoupil a tak se s ním v dvojatou bytost spojil, pak skrze něho učil, zázraky konal, ale ho též při utrpení opět opustil. To utrpení prý mu způsobil Démiúrg buď z nevědomosti buď ze zlé vůle, chtě vykoupení světa přikaziti. Že při takovém blouznění nemohlo o skutečném vzkříšení, o slavném nanebevstoupení Páně býti ani řeči, jest patrné. Celý úkol vykoupení soustředil se u nich u vědomí, že jsou vyššího nebeského původu, skutečně duchovní; kdo se tím býti domníval, ten jím i byl; katolíci toho sice za schopny považováni byli, jestliže „vyšší jich gnósi“ přijmou, ale hmotní tělesníci byli toho naprosto neschopni a protož je i s hmotou věčné zabynutí očekávalo, kdežto duchovní Gnostici v Plérómu pojeti budou; toto pojetí jim slulo vzkříšením, obnovením všehomíra (ἀναπαύσις). Považujíce hmotu za zlou, neužívali žádných svátostí v smyslu katolickém, ba ani pojmu neměli o milosti. Pokládajíce se totiž za dokonalé, nač by jim byla milost?

Že při takové směsici bludných náhledů nedobře bylo s gnostickou mravoukou a tudíž i s mravností samou, byl přirozený následek. Ale i tu rozcházel se stoupenci jeho na dvě třídy. Alexandrijští Gnostikové považujíce svého Démiúrگا nástrojem nejvyššího Boha, uznávali i zákon od něho ustanovený za prostředně božský a drželi se ve všem mírné mravnosti. Zvlášť

pak uznávali důstojnost stavu manželského, jehož nebeským vzorem jim byly sňatky aiónské (αἰώνια), jimiž zvláště Valentínci svou Plérómu naplnili. Ale jinak bylo u Gnostiků syrských. Majíce Démiúrga vzdorným protivníkem a nepřítelem nejvyššího Boha, dali tím základ k divoce krutému, blouznivému a příšernému povrhování vším, co od toho původce všeho zla pocházelo. Avšak i v tom se opět různili na dvě. Obmyslnější a strážlivější povrhovali vším, co k světu náleží, život přetuhý a velepřísný vedouce (Ζδρζελννν, Ἐγκρατννν); lidé však nižší, smyslné povahy vzdávali se jako na přibhanu a potupu díla Démiúrgova všem neřestem (Ἀννννννννννν, Protizákoníci); onino přikazovali bezženství, sňatek manželský pokládajíce za nečistotu; tito pouštěli uzdu všem chťícům a choutkám na vzdory zákonům Démiúrgovým, jimiž prý volnost duchovní potlačiti usiluje. Tudíž nemohla míti u Gnostiků žádného místa ani víra v Krista a jeho vykoupení, ani pevné vyznání jeho před světem, tím pak méně podstoupení mučeníctví; jim dostačilo věřiti pouze, že jsou vykoupeni a tak vyššího původu; ať žili jak žili, ať vyznali Krista ať zapřeli, přec se domnívali, že konečně v blaženou jich Plérómu pojati a jako nevěsty se svými ženichy spojení budou.

Ale jak bylo možná, že duch lidský v takové kaliště bludů zabředl? Tu nalazáme, že někteří z jich mistrův odvolávají se k zvláštnímu tajnému zjevení; jiní zakládají soustavu svou na sv. písmě, jež buď okypťují buď překrucují, zvláště vynechávajíce, co se jim nehodí, a podobenství na svůj smysl obracejíce. Tak ovšem lze jim pak všecko dokázati. Mimo to lichotila nauka ta jednak lidské hrdopýše, jednak bujně smyslnosti, oběma prasnřdcům rozumu lidského, mezi národy východními zvláště bujejícím. Tak má gnosticisn svá zřídla již před původem křesťanstva z pohanského jak bájesloví tak mudrctví se prýštlcí, i v blouznivých náboženských soustavách egyptských, syrských, perských a buddistických. Přílnul pak blud gnostický jednak k židovstvu, jednak k pohanstvu, a dle toho se také rozvrhují ve zžidovštlé a zpohanilé; onino kladou váhu na nauku židovskou, tito povrhujíce a mnohdy až přílišně židovstvem kloní se k pohanstvu; k oněm počítají se Basilides se synem Isidorem, pak Valentín s žáky Herakleónem, Ptolemeem a Markem, s nimiž nás sv. Ireneus zevrubněji seznámí, k těmto pak Karpokrates se synem Epifanem a stoupenci, pak Ofité a Kainité a j. Mimo dvojí tento směr vyvinul se i třetí, jež bychom křesťanským nazvati mohli, an hlavní klade váhu na to, že teprv křesťanstvím objevila se dobrota a milosrdenství Boží, kdežto v pohanstvu Bůh jevil se toliko mocným a v židovstvu

spravedlivým. Hlavní stoupenci tohoto směru jsou Saturnín a Markión, jenž hlavně sv. Pavlem nauku svou doložiti se snažil. Ba Markión Boha židovského Démiúrgem a zlým a mstivým býti pokládal, původcem zdánlivé smrti Kristovy a pronásledování křesťanův.

Gnostické bludařství brojilo proti křesťanstvu hned v jeho počátku a pak nejvíce v druhém století, kdež se jako každé kacířství v mnohé odrudy roztránilo; potom přešlo v bludařství Manichejské, později se podobné bludy ukázaly u kacířův Albigenských právě v těch krajinách, kde sv. Ireneus biskupoval a proti nim tak statně bojoval, a jiných, ba až do našich dob semo tamo příšerná Gnostikův nauka v mnohém bludu nynějších odpadlíkův a odpůrcův církve sv. se ozývá.

Proti bludařství tomu vystoupili za sv. apoštolem Janem první sv. Otcové v statný a vítězný boj, hlavně: sv. Ignát Antiochijský, Klemens Alexandrijský, zvlášť pak sv. Ireneus Lyónský, jehož arcidilo proti kacířstvím tuto podáváme.

IV. Přehled všech pěti kněh proti kacířstvím.

V první knize vysvětluje sv. Ireneus se vši možnou bedlivostí a zevrubností, jaké bylo kacířství Valentínovo a jeho stoupencův, na jakých bludných domyslech i marných a snivých bájkách se zakládalo. Maje však za jisto, že své kacířství slátali z bludů jiných kacířů, kteří již před nimi víru Kristovu podvrátiti usilovali, proto za potřebné uznal, aby všech předešlých před Valentínem kacířův bezbožné a převrácené učení na pořad po jednom uvedl a porazil.

Protož v krátkém úvodu klade hlavní předmět toho svého díla, jakož i na čí povzbuzení a za jakým účelem je podnikl. Potom k věci samé přistoupiv na světlo vyvádí Valentíncův bludy, zvláště pak báječné učení, že jest třidcet aiónův, jaké mezi nimi sňatky, řády, rozdíly, rody udávali a jak všecky stvořené věci z nich vyšly (Úv. hl. 1. n.). Načež udává pravé učení sv. katolické církve (hl. 10.), učí že jest po všech zvláštních církvích celého okresu zemského jedna, jedné a též víry, jedné a též nauky, kdežto Valentíncův domysly jsou rozličné a skoro nesčíslné vesměs sobě odporující. To dotvrzuje z učení stoupencův a přívržencův Valentínových, t. Sekunda, Epifana, Ptolemea, Kolorbasa a jiných, kteří k bludům Valentínovým se přiznávali (hl. 11. n.).

Aby pak provedl, že toto kacířství Valentínovo z převráceného učení dřívějších bludařův jako z kalných zřidel v jednu téměř

kaluž stýká a v rozličné prameny se pak rozplývá, položiv za základ „pravidlo pravověrnosti“ (hl. 22.), jasně líčí rozličné bezbožné a hanebné bludy Šimóna kouzelníka, Menandra, Saturnína (hl. 24.), Basilida, Karpokrata (hl. 25.), Kérintha (hl. 26.), Ebiónitů, Mikulášenců, Kerdóna (hl. 27.), Markióna, Tatiana (hl. 28.) a jiných rozličných Gnostiků jako Barbeliôtů (hl. 29.), Ofitův a Sethitův (hl. 30.), a konečně Kainitův (hl. 31.). Vyčta a vypsav taková hrozná a obludná ducha lidského blouznění, dokládá (t. č. 3. 4.), že Valentíncův kacířství z řečených bludů slátané jsouc takto odhaleno, snadno pak se dá poznati, vyvrátiti a poraziti.

Kniha II. Všecky nepravé články víry kacířův vůbec, zvlášť pak Valentíncův, v knize prvé do zevrubna uvedené nyní sv. Ireneus v knize druhé vyvrací a poráží do kořen a to hlavně důvody pouze z rozumu váženými. A nejprvé utíná a potírá hlavu té ošemetné zmije, důvody rozličnými proti základnímu těch kacířů bludu dokazuje, že Bůh jeden jest, a mimo něj že není žádného ani vyššího ani nižšího, an by se jmenem jakýmkoliv nazýval, ať Počátkem, ať Plérómou, ať Mocností; ten Bůh, praví dále, jest svrchovaným Pánem nade vším, co jest, i Otcem Pána našeho Ježíše Krista; týž Bůh myslí svou pojal a Slovem svým stvořil svět, a žádný Bůh Markiónův, nebo andělé anebo kdokolivěk jiný mimo jeho vůli. Tudíž bludné a nesmyslné jest vše, co Valentínci o svém Bythu, Plérómě, Démiúrgu, jeho nevědomosti, o poklesku, stínu, prázdnotě báječně smýšlejí, neboť nic toho nelze aby v sobě měl Otec všehomíra a neutrpěl tím ujmy na vznešené důstojnosti své, na jasném světle svém, a Kristus, jehož si kacíři smýšlejí, nebyl příčinou nevědomosti, ale i Spasitel jejich též nevědomosti nebyl podroben (hl. 1. n.). Potom dovodí, že nemožno jest, aby byli andělé nebo nějaký světotvůrce nic nevěděli o Bohu svrchovaném, ježž přirozený rozum hlásá (hl. 6.). Pak bojuje proti marné smyšlence Valentíncův, jakoby byl Spasitel, tvoře tento svět dle obrazů vyšších bytostí, od matky své Achamothy vydaných počítati chtěl Plérómu; neboť přiči se to rozumu, aby věci vezdejší byly buď nápodobením aiónův v Plérómě jsoucích anebo nástinem Plérómy samé (hl. 7. 8.). A tak mnohými důvody pouhého rozumu dokazuje, že veškeren svět i dle hmoty i dle obdoby jest skutečným dílem jediného Boha (hl. 9. n.).

Potom statečně odpírá smyšlenkám týchž Valentíncův o jejich třidce aiónech, jejich výplynech a řádech i jejich marných sňatecích, dovodě, že to vše jest nápodobeno bajkám pohanským,

a ukazuje, že všechny věci nejsou nic než bab ské pohádky nesmyslným snům podobné (hl. 12.). Pak dokazuje, jak proti všemu rozumu bájí, žeby Sofia (Moudrost) byla v nevě domosti, snížen a utrpení, její Enthymése pak, t. j. myšlenka, žeby byla od ní zvlášť odloučena (hl. 18.), i dále směšným býti ukazuje, co kacíři chvastavě hlásají o svém původu, o vyšší svých duší důstojnosti následkem semene od Matky jich v ně puštěného (hl. 19.).

Na to pak již vyvrací jich důvody, jimiž se k dotvrzení své nauky dokládají. I praví, že není slabšího důvodu, jako žeby zrádce Jidáš a žena krvotoků obrazem byli dvanáctého aióna, pak apoštolé žeby znamením byli sňatku Člověka s Církví, a Kristus, an v 30. roce křtiti se dal, žeby značil 30 aiónův (hl. 20. n.). Aniž pak více váhy má, co z písmen, syllab a čísel dovozují (hl. 24. 25.). Z toho zavírá, že mnohé věci o Bohu nám nepochopitelné jsou, že tedy sluší nám se spokojiti s tím, co se nám o tom zřejmě v písmech sv. podává (hl. 26. 27.). Tudíž víme, že jest Bůh sám od sebe pouhá, nejdokonalejší bytost; ale jak od něho zplozeno jest Slovo, anebo jak hmotu stvořil, to nevíme, aniž pak pochopiti můžeme (hl. 28.). I kárá veledůvtipně domnělou a směšnou vědu Valentíncův, vším právem jim za blud pokládaje, že jednak popírají z mrtvých vzkříšení těl, jinak duším spravedlivých odpočinek vykazují v nějakém středním místě; své pak, poněvadž se za lepší jiných bezbožně pokládají, až k Matce povznášejí, aby jako nevěsty v sňatek vešly s anděly (hl. 29. 30.).

Když byl takto Valentínovy bludy porazil, dokazuje, že i tím všechny křivé výmysly jiných kacířů padnou. Mimo to udává za veliký důvod pravdy víry křesťanské to, že nikdy žádní kacíři nevykonali žádného zázraku, nýbrž že tu moc má toliko pravověrná církev od Boha, jakožto neklamný znak božského svého původu a věčné pravdy (hl. 31.). Potom poráží hanebný náhled bludařů, jakoby směl člověk se vpouštět u veškery i sebe ohavnější činy, a jakoby byli veškeri skutkové lidští lhostejní a toliko dle náhledu lidského ti dobří, ti zlí (hl. 32.); dále se obrací proti bludu stěhování se duší po smrti z těla do těla, a učí, že duše každá tak jest v tělo své vpuštěna, aby pak po smrti jeho při vzkříšení opět s ním se spojila (hl. 33. 34.). Na to vyvrací Basilidovo i jiných Gnostikův mínění, žeby bylo více nebes, než jedno, jakož i žeby věštby prorokův od rozličných bohův pocházely, a konečně dokazuje, že se z rozličných jmen jednoho Boha na množství jich neprávě souditi nesmí (hl. 35.).

Kniha III. Když byl sv. Otec Valentínův bludné učení vyvrátil a to důvody z něho samého váženými, dokázav veskrze, jak jednotlivé články i sobě vespolek i zdravému rozumu odporují, tuť již v knize třetí provádí, jak jsou proti sv. písmům a podání církevnímu (hl. 1.). Nejprve dovodí, že jest toliko čtvero evangelií, které jako jedněmi ústy jednoho toliko Boha hlásá, tak že bludaři, aby jich k potvrzení svých bludů použití mohli, jednak nuceni byli spisy ty falšovati, jednak se jiným tajným učením vypínati (hl. 2. 3.). Ale sv. Otec odvolává se proti tomu na stále podání, v církvi zvlášť římské, stálou posloupností biskupův držené, dokládaje, že pouze od katolické církve pravé a přesné učení vážiti se má (hl. 4. n.).

Potom z písem dokazuje, že jest pouze jeden Bůh, Stvořitel nebe i země; vykládá od bludařů křivě užívaná slova Pavlova II. Kor. 4, 4. a Mat. 6, 24., a zvlášť z Janova evangelia vysvětluje učení o stvoření světa, vtělení se Krista Pána a j. (hl. 7. n.).

Ze Skutkův apošt. dokazuje, že i jiní apoštolé a jich učníci hlásali jednoho a téhož Boha, tvůrce světa (hl. 12.); poráží ty, kteří tvrdili, že apoštolé hlásající evangelium k domněnkám lidu se snižovali, tak žeby byli jiného cosi kázali Židům, jiného cosi pohanům; zvlášť pak učení Markiónovo, že jiný jest Bůh starého a jiný nového zákona, i jiných, kteří chtějící zvýšiti důstojnost sv. Pavla, učili, že on sám jediný byl, který pravdu poznal (hl. 13. n.).

Již pak vyvrací trojí hlavní blud od kacířův o Pánu Ježíši i rozšiřovaný (hl. 16. n.). I dokazuje důvody jasnými: 1. že jedna a tatáž jest osobnost Krista i Ježíše, kterýž jest pravý Bůh i spolu člověk (hl. 19.); 2. že jest pravý Bůh, od nebeského Otce od věčnosti zplozený; který pak 3. pravé lidské tělo na se vzal, na vykoupení lidstva (hl. 20.). I učí dále na základě slov Isaiáše proroka 7, 14.: „Ať panna počne a porodí“, že se Kristus z Marie Panny narodil, jsa počat z Ducha sv. s nebes sestoupil, že nikoliv od Josefa zplozen není (hl. 21.). Ale nemaje na tom dosti, dovodí ještě dále, že se slušelo a potřebí bylo, aby Kristus, přijda na tento svět vykoupit člověčenstvo v Adamu skrze Ěvu pannu v hřích upadlé, z Marie Panny se narodil (hl. 23.). — Dokazuje pak proti Tatianovi, že též Adam odpuštění hříchu svého a spasení došel (hl. 23.). Konečně pak po krátkém opakování uvedených důvodův dokazuje, že božská prozřetelnost světem vládne a že nejsou dva bohové, jak Markión učil, a s přáním, aby se bludaři obrátili, tu knihu zavírá (hl. 24. 25.).

Kniha IV. Jako si byl sv. Otec v předešlé třetí knize umínil vyvrátiti učení kacířské z výroků apoštolských, tak praví, že učiní totéž v knize této z výroků Páně (Úvod). Začíná důkazem, že Kristus jediné Boha, Tvůrce všehomíra, jmenoval svým Otcem (hl. 1.). Aby to netoliko z nového, ale i ze starého zákona dokázal, dovodí, že co Mojžiš a všickni proroci hlásali a psali, z nadchnutí Slova Božího se stalo. A tak již zřejmě i ze slov samého Krista Pána, i z řečí Mojžišových a Isaiášových dokazuje, že jeden jest Bůh, Tvůrce všech věcí, aniž tomu odporuje konec světa a vyvrácení Jerusalema (hl. 2. n.).

Dále dokazuje, že Kristus Pán to sám byl jakožto Syn Boží, an se praotcům a prorokům starozákonním zjevoval, s nimi rozmlouval i je o bytnosti jednoho Boha Otce svého poučoval (hl. 5. n.). Tím vyvrací bludné učení kacířů tvrdících, žeby dle slov Páně Mat. 11, 27. a Luk. 10, 22. v starém zákoně Bůh nebyl znám praotcům a prorokům, a pravý smysl toho výroku udává (hl. 6.). Potom poráží domněnku Markiionitův, jakoby Abrahám nebyl došel spásy vykoupením Kristovým (hl. 7. 8.).

Na to proti týmž kacířům dovodí, že Kristus Pán nezrušil zákon Mojžišův, ale že jej doplnil a zdokonalil, a tak praví, že i stará i nová úmluva jest působením jednoho a téhož Boha (hl. 9.), a tudíž že i jeden a tentýž jest Bůh, jehož hlásali Mojžiš a proroci, i Kristus Pán a jeho apoštolé (hl. 10. 11.). Ukazuje pak účel obojí úmluvy, že ze staré podržáno jest desatero Božích přikázání, obřadní pak ustanovení že pominula; v nové pak že zdokonalena jest láska k Bohu a bližnímu (hl. 12. 13.). Poraziv námitky bludařův, ani tvrdili, že mnohé věci starozákonní odpírají učení a řádům novozákonním, dokazuje zvlášť, že na místo obětí starého zákona nastoupila jedna pravá oběť Těla a Krve Krista Pána, kteráž se jediné v církvi katolické právě a číře Bohu vzdává (hl. 14. n.).

Dále pak přiznává, že nelze sice žádnému člověku nesmírné bytnosti Boží pojmáti, avšak nicméně dokazuje, jak by pošetilé bylo, za tou příčinou mimo něho jiného Boha vyhledávati, Bytha t. a Plérómu, nebo aióny, poněvadž o jsoucnosti jeho nás přesvědčuje stvoření světa, kteréž Bůh Otec skrze Syna a Ducha sv. jako své ruce vykonal, čemuž věřiti hlavní pravidlo bylo církve od časův apoštolských. Že pak se Syn Boží prorokům zjevoval, což kacíři upírali, dokazuje z jich vidění a řečí; ba dovodí, že jenom jeho nadchnutím mluvili (hl. 19. 20.).

Tak ukázav zřejmě, že proroci o Kristu předpovídali, dále učí, že víra Abraháмова a jiných praotcův dle slov i činů k naší víře poukazovala a téměř cestou byla ke Kristu vedoucí (hl. 21. n.). Ale poněvadž každé proroctví, než se vyplní, bývá temné, tudíž praví, že Kristus jest u praotcův a prorokův starého zákona jako ten drahý poklad skrytý v poli. Abychom tento nalezli a dobyli, máme slyšeti a zachovati rady presbyterův, u nichž přímou posloupností od apoštolův uloženo jest pravé učení a pravý rozum sv. písem (hl. 26.). A tak již sám dává příklad, jak písma se vykládati mají, a jak se tomu on sám od věhlasného učně apoštolův naučil (hl. 27. n.). Tou zbraní kdo opatřen, snadno porazí Židy i kacíře, i lživoroky a odtržence všeliké (hl. 33.).

Pravé pak učení církve, dále praví sv. Otec, zakládá se na podání apoštolském a dotvrzuje se krvosvědectvím mučeníkův, jimiž se kacíři vykážati nemohou; sv. pak písma pocházejí od jednoho a téhož Boha, Stvořitele všehomíra; na důkaz toho uvádí pak podobenství a slova Páně (hl. 34. n.).

Proti těm, kteří tvrdili, že někteří lidé od Boha dobrými, jiní zlymi učiněni jsou, dovodí, proč Bůh ani anděly ani lidi nestvořil v takové dokonalosti, aby nemohli hřešiti (hl. 37. 38.); dokazuje svobodnou vůli člověka a proč zlí se nazývají syny ďáblůvými (hl. 39. n.). Naznačiv pak krátce obsah knihy příští, tuto zavírá.

Knih V. Odůvodniv sv. Otec, proč k sepsání této knihy se odhodlal, již kacířstva všecka vůbec, Valentíncův pak zvláště poráží slovy Páně a učením apoštolův, v listech jich obsaženým. Za základ položiv, že Kristus Pán, Vykupitel a Spasitel náš, jedině tomu nás učiti mohl, co jest jeho Otce (hl. 1.), obviňuje stoupence Valentínovy, že zdánlivého si Krista smýšlejí, i Ebiónity, že jej za pouhého člověka pokládají, a budoucí z mrtvých vstání popírají. To již proti nim mocnými důvody dokazuje obranými ze skutečné a opravdové přítomnosti Těla a Krve Páně ve velebné svátosti, z všemohoucnosti Boží a ze svědectví sv. písem (hl. 2. n.). Dle učení sv. Pavla potom dovodí, že člověk jak od Boha stvořen jest, tak celý s duší i s tělem má k druhému příští Páně zachován býti (hl. 6.); jakož Kristus z mrtvých vstal, tak že i celé lidské pokolení z mrtvých vstane (hl. 7.); a že darové Duchu sv., kteří se nám udělují, jsou jistý závdavek našeho vzkříšení k nesmrtelnosti a neporušitelnosti (hl. 8.).

Že však bludaři hlavně se opírali o slovo apoštolo: „Tělo a krev královstvím Božím vládnouti nemohou“ (hl. 9. n.), doka-

zuje, že se tím rozuměti mají toliko hříšníci skutkové těla; potom dovodí vzkříšení z mrtvých z toho, že Kristus Pán mrtvé vzkřísil, i ze slov Isaiáše a jiných prorokův i sv. apoštola (hl. 12. n.).

Dále pak proti bludům Valentíncův dokazuje, že svět od Otce věčného z ničehož, člověk pak z té hmotné země stvořen jest, kterouž i Kristus Pán očím slepce od narození zrak navrátil (hl. 15.). Tudiž pak zřejmě dovodí, že týž Bůh Otce Stvořitel světa jest, z Kristova umučení, z jeho zázraků, z jeho moci odpouštěti hříchy (hl. 17.); k tomu přidružuje slepa na počátku evangelia sv. Jana, z nichž důvtipně dokazuje, že vtělením se Slova Božího z Marie Panny napraveno jest poškození na člověčenstvo pramateri Evou uvalené (hl. 18. 19.).

Na to pak souborně o všech bludech dokazuje, že jsou po době apoštolův a jich nástupcův povstaly, a napomíná, že se proti neustálému odporu v učení kacířův panujícím, k pravému učení církve katolické utíkatí sluší, ana až po celém okrese zemském jsouc rozšířena, přec jednotejné učení vyznává a ve všem na slově Krista Pána svou víru zakládá (hl. 20.).

Kristus Pán pak, dokládá sv. Otec, odolav třikrát pokušení ďábla, an byl druhdy Adama k hříchu svedl, tím dokázal, že skutečně od Otce, všech věcí Stvořitele, poslán jest; ďábel pak se i ve svedení Adama i v pokoušení Krista osvědčil býti lhářem, a týmž se pak i někdy osvědčí v poslední světa době, až antikrist přijde (hl. 21. n.). O toho pak jmenu, původu, krutovládě a zahynutí šířeji vykládá sv. Otec, jakož i o pozemském království spravedlivých, v němž blaženě s Kristem Pánem na obnovené zemi vládnouti prý budou. Tím poráží lichou a chlubnou domněnku bludařův, ani učili, že hned po smrti nade všecka nebesa k svému smyšlenému Otci a své Materi budou povznešení (hl. 25. n.).

V. Učení sv. Ireneae.

Ačkoliv z položeného tu přehledu, více pak ještě z díla samého zřejmě viděti jest, že nauka sv. Otce Ireneae docela se srovnává s nynější soustavou sv. víry církve katolické a ji v každém ohledu potvrzuje; nic však méně za vhodné uznáváme vytknouti zvláště některé články jeho učení, hlavně pak ty, které mezi jinověrci s jedné a katolickou církví s druhé strany na sporu jsou a sice:

1. O sv. církvi samé učí Ireneus, že na základě učení Páně hlásali apoštolé sv. evangelium, jakmile „byli oblečeni mocí

Ducha sv. přicházejícího s výsosti;^{*)} a kdekoli sbor věřících shromáždili, ustanovili ihned za sebe náměstky, jimž drahocenný poklad sv. učení Páně svěřili k věrnému zachování, ošetření a rozšíření^{*)}. A tak sv. víru a nebeský pokoj zvěstující lidem po celém světě símě božského učení rozsívali, majíce jeho poznání osvětlením Ducha sv.^{*)}; církve pak toto sobě od apoštolův svěřené učení postupem času vždy jiným a jiným nástupcům biskupův vzdávala^{*)}.

2. O ústním podání učí, že jest prvním zřídlem pravé víry, prýsticím se přímo od Krista Pána, Syna Božího, Pravdy věčné, an sv. apoštoly sám v spasitelném umění vyučil, Duchem sv. osvětil a posilnil; to pak podání že se drží a zachovává v celé církvi stálou posloupností a rozvětvením biskupů pod ochranou a pomocí téhož Ducha sv., zvláště pak v církvi římské pro její výtečnější přednostenství, pročez i zavírá, že pravé a přesné apoštolské učení vážit se má jedině a výhradně v církvi katolické^{*)}. K tomu cíli učí:

3. Přednostenství církve římské, jakožto největší a velmi starobylé i všem známé, založené od nejslavnějších apoštolův Petra a Pavla, jejíž učení k úplnému vyvrácení všech bludů kacířských dostačí^{*)}.

4. V učení o ospravedlnění člověka srovnává se s učením církve katolické, uče, že člověk neposlušen jsa Bohu, pozbyl nesmrtelnosti a pak nabude milosrdenství vykoupením smrtí Krista Pána, znova přijat jest za syna^{*)}. A tak že dokonalý křesťan záleží z těla, z duše a z Ducha, t. svatého, čímž rozumí „milost posvěcující“, kterouž duše povznešeny bývají k Bohu a sjednoceny s ním, i připodobněny Slovu Božímu^{*)}. Z toho plyne

5. Učení o nevyhnutelné potřebě dobrých skutků. Jako totiž člověk vždy k lepšímu se snaže a prospívaje i ovoce Ducha vydávaje spasení dochází pro účastenství s týmž Duchem: tak člověk, který pouze skutkům tělesným hovoří, pouze tělesným zůstává, nepřijímaje Ducha Božího, aniž dosáhne království nebeského^{*)}.

^{*)} III. 3, 1.

^{*)} III. 1, 1.

^{*)} III. kn. Úvod.

^{*)} III. kn. Úvod a hl. 1. 2. 4. 24.

^{*)} III. 3, 2. Srovn. pozn. 1.

^{*)} III. 20, 2.

^{*)} V. 9, 1. 3. 4. 8. 13. III. 17, 23, 5. Srovn. Conc. Trid. sess. VI. c. 7. can. 11.

^{*)} V. 11, 1. 2. Srovn. Conc. Trid. sess. VI. c. 11. can. 25.

6. O udělování a rozmnožení též ospravedlňující milosti praví, že nemohli jsme ani jinak vyučeni býti, leč vidouce učitele svého (Krista Ježíše) a sluchem svým slova jeho pojímající, abychom tak se stali následovníky jeho příkladův a plniteli jeho příkazův, a tak spojení měli s ním a od dokonalého Boha prospěchu dosáhli ¹⁾).

7. Že pak dobrých skutků potřebí máme, abychom posvěcující milosti nepozbyli, učí řka: „Ukázal nám (Pán Ježíš), že kromě milosti svého povolání, máme se též ozdobiti skutky spravedlnosti, aby odpočinul na nás Duch sv.“, jehož dle příkladu apoštolova „věrou a čistým obcováním“ zachovati máme, abychom dosáhli království nebeského ²⁾).

8. Konečně i o nejsv. svátosti oltářní se přecho často zmiňuje, a netoliko vyznává, že Kristus Pán v ní opravdově a skutečně přítomen jest, nýbrž osvědčuje též, že jest ta svátost pravou obětí Těla a Krve Páně, kterouž církev sv. na příkaz jeho, od apoštolův ji obdrževši, po celém světě Bohu vzdává na základě prorockých slov Malachiáše 1, 11. ³⁾).

Avšak nalézají se v tom jinak před důležitém dle i některé poklesky a sv. Otce osobní domněnky, na něž čtenáře upozorniti a před nimiž varovati za důležité uznáváme. Tak

1. učí, že duše spravedlivých nedostávají se hned po smrti k patření Boha, nýbrž klamně udává tři stanic duší svatých po smrti: jednu v nějakém tajném místě, v němž prý potrvají až do všeobecného vzkříšení; druhou v pobytu v novém pozemském Jerusalemě; a konečně třetí teprva v blaženém království nebeském.

2. Pak i některým zvláštním domněnkám hovoří o pádu andělův a o hříchu našich prvorodičův, o nichž i praví, že nebyli hned v dospělém stavu stvoření, nýbrž jako nemluvnátka; a tak též o Kristu Pánu se domnívá a dokázati hledí, že dospěl až do věku přes 40 let.

3. Některé pak jeho vyjádření nelze leč v omezeném smyslu bráti, jako „že všickni spravedlivci jsou kněžského řádu“ (I. Petr. 2, 9.) a j.

Důvody pak jeho jsou mnohdy pouze z náhledů bludařův váženy a k nim přizpůsobeny, zvláště když se jinotajitelným výkladem podobenství Páně obírá, jimiž se pravda některých článků

¹⁾ V. 1, 1. III. 20 2. Srovn. Conc. Trid. sess. VI. c. 10. can. 24.

²⁾ IV. 36, 6. V. 9, 3. Srovn. Conc. Trid. sess. VI. c. 15. can. 27.

³⁾ IV. 17, 5. 18, V. 2. Dodatek III.

víry spíše zahaluje či líčeně natírá, nežli dokazuje, jako jsou ty, které z delšího živobytí předpotopních lidí a z pozemského panování Kristova v obnoveném Jerusalemě váží, a j. v.

Avšak přes to přese všechno kdo se hustým a drsným trníštěm kacírských bludů první knihy proběřeš, netoliko s žádnou obtíží ve všech druhých knihách se nepotkáš, nýbrž nalezneš pak veskrze pravé a důkladné poučení, nadšený vzlet myšlenek, utěšenou zbožnost spojenou sice s ostrým porážením bludův, ale i vroucí, upřímnou láskou ke zhloudilým dýšící ¹⁾).

VI. Rukopisy a vydání spisů sv. Ireneae.

Ačkoliv toto výtečné dílo sv. Ireneae sepsáno na konci století 2., již v 3. století vůbec známo bylo, tak že je mnozí sv. Otcové a spisovatelé církevní toho věku i pozdějších dob a často jmenují, důležitá místa z něho hustě uvádějí; nic však méně málem by se bylo ztratilo a v bouřích časových zaniklo, kdyby se nebyl latinský jeho překlad zachoval. Sepsáno jsouc v Gallii, kdež více latinská řeč panovala, přirozeno jest, že latinský překlad brzo, snad již i za živa sv. spisovatele zhotoven jest, a že na západě více k tomuto hleděno a opisův obstaráváno bylo, nežli původního řeckého sepsání. Ale i tak se stalo, že když v 6. století Aetherius, biskup Lyónský, papeži Řehoři I. (od r. 590.—604.) do Říma psal, prose, aby mu opatřil ten spis jeho sv. předchůdce, an se toho díla v Lyóně již dopřítiti nemůže, dostal za odpověď, že i sv. Řehoř v Římě marně po něm pátral ²⁾. Když pak po 1000 skoro let výtečný učenec Erasim Roterodamský o první vydání téhož sv. Otce se snažil, tří pouze rukopisů se dopátral, z nichž byl jeden římský a dva z nejmenovaných klášterů mu sdělené. Dle těchto tedy vydal Erasim Roterodamský sv. Ireneae po nejprvé r. 1526. v Basileji u Frobenia, které vydání pak opět vyšlo u téhož 1528., 1534., 1548., 1554., 1560.; mimo to i v Paříži 1545. a 1563.

Jiné vydání obstaral Mik. Gallasius, kalvínský professor v Genevě ve Švýcarsku r. 1570., ale méně správné, tím toliko znamenité; že zlomek (I. kn. hl. 1—20.), u Epifania se nalézající, řecky připojil.

¹⁾ I nedejž se tedy nikdo první knihou odvrátiti od dalšího čtení sv. Ireneae; pro osvěžení mysli však radno čísti ji střídavě s ostatními a porovnávatí tudíž přehled patera knéh výše položený.

²⁾ Epist. 56. ad Aetherium Lugd. episc.

Třetí vydání jest péčí J. J. Grynæa, též kalvinisty z r. 1571. v Basileji.

Daleko však důležitější všech tří jest to, které r. 1596. obstaral snažnou pílí a bedlivostí Fr. Feuardent, františkán a professor na universitě pařížské, použiv k němu mimo vatikánský i ještě jiného starého a dobrého rukopisu a připojiv k tomu kritické poznámky a jiné rozmanité výklady J. Billia a Frontona Ducea, učenných Jesuitův. Mimo to pak doplnil i spis ten posledními pěti kapitolami páté knihy (hl. 32.—36.), které v rukopise vatikánském našel.

R. 1702. vydal sv. Ireneae na novo J. E. Grabe, vyznání škotského, v Oxfordě, připojiv a vřadiv řecké zlomky, nalezájící se u jiných spisovatelův, i pilně protřbil text obojí; avšak v poznámkách nejví se prost býti předsudkův proti církvi katolické.

Ale nejlepší vydání obstaral Renatus Massuet, mnich řádu sv. Benedikta, kongregace Maurinské; vyšlo v Paříži r. 1710. Vyznamenává se pak vydání to, jsouc vzděláno dle prvnějších vydání s použitím tří nově objevených rukopisův, jak přesnou opravou textů (řeckého a latinského), tak i kritickými poznámkami a vysvětlivkami, obšírnými a důkladnými do zevrubna úvahami, obsahy, objevenými zlomky z jiných spisův sv. Otce a t. p.

Dle toho vzdělal i Stieren, professor v Lipsku, své jinak důkladné, ale církvi katolické v poznámkách nikoliv spravedlivé vydání, v Lipsku r. 1853.

Massuetovo pak vydání netoliko otiskl, ale i bedlivě prohlédl a všelijak opravil o bohoslovní literaturu našeho věku velezasloužilý kněz J. P. Migne a vydal je v Paříži 1857., připojiv důležité propravné úvahy a potřebné vysvětlivky všech dřívějších vydavatelův. Dle tohoto vydání zhotoven jest i tento náš překlad a vyňaty jsou z veliké části i vysvětlující poznámky a výklady, jichž jsme k důkladnému porozumění a prospěšnému použití toho díla sv. Otce, té výtečné památky z církevní literatury prvocírkve, potřebí býti uznali.

Kniha prvá.

Ú v o d.

1. Poněvadž někteří spustivše se víry uvádějí řeči lživé a „marná vypravování rodů, kteráž více hádky působí,“ jak dí apoštol (I. Tim. 1, 4.), „nežli vzdělání Boží, kteréž jest u víře“¹⁾, a lestně strojenou přesvědčivostí svádějí rozum lidi méně zkušených a porobují si je, zlehčujíce výroky Páně, a špatnými jsouce vykladači krásných jeho slov²⁾; a mnohé v záhubu uvrhují, odvracujíce je pod rouškou vědeckého poznání (γνώσις) od toho, který tento vesmír způsobil a zřídil, jakoby cosi vyššího a většího okázati mohli nad toho Boha, který i nebe i zemi i vše, co v nich jest, stvořil; — přesvědčivou ovšem a umělou výmluvností k bádání lákají duše prosté, ale nesmyslně je v záhubu přivádějí, učíce je rouhavým a bezbožným domněnkám o Světotvůrci (Δεσποτὴς), jelikož nejsou s to, aby lež od pravdy rozeznaly; —

2. neboť klam³⁾ neobjevuje se sám o sobě, aby odhalen jsa nebyl prozrazen, ale přesvědčivou rouškou se ošemetně zdobí, aby

¹⁾ Slovy těmi naráží již sv. Pavel a po něm sv. Ireneus na rodokmeny čili řády gnostických aiónův.

²⁾ Falsování a křivé vykládání písem sv. prováděli všichni bludaři od pravěku církve až po naše doby, aby takto prosté duše a nezkušence sváděli, jak si již sv. Pavel stýská (II. Kor. 2, 17.), a sv. Jan přísnou kletbou je stíhá (Zjev. 22, 19.). Toho důkazy budou nám skoro na každé stránce spisu toho. Dobře však tu praví sv. Jeronym (Dialog. contra Lucif.) řka: „Nikdy nás nelekejte, aniž sobě lichotte (bludaři), když slovy písma nanku svou potvrzovati se domnívají; vždyť i ďábel z písem něco pověděl k pokoušení Páně, a není na tom dosti, aby kdo písma četl, něbrž aby jím rozuměl.“

³⁾ I Tertullian zjevně viní Valentinca, že neučí bludům svým zjevně, nybrž tajně a skrytě, klamajíce pěknými slovy a tajností zvědavost dráždíce. „(1) nic nepečují tak, jako aby tajili, co káží, smí-li totiž kázáním slouiti, co se tajně mluví“ (adv. Valent. 1).

pomocí zevnějšího nalícení lidem méně zkušeným nad samu pravdu pravdivějším býti se zdál, jak muž jeden, nade mne výtečnější¹⁾, o lidech onoho druhu pravil, že smaragd, drahokam stkvostný a mnohým velebený, zastíněn bývá uměle nápodobeným sklem, není-li tu znalece, jenž by vyzkoumati a uměle dokázati uměl, že klamně ustrojen jest; a když se měď přimísí do stříbra, kdo bude snadno moci je náležitě posouditi? — aby tedy někteří naší vinou nebyli uchvázeni jak ovce od vlkův, neznajíce je pro zevnější roucho ovčí, jímž se ošemetně zahalují — jichžto se varovati nám přikázal Pán (Mat. 7, 15.), — ježto podobných s námi slov užívají, ale jinak smýšlejí: proto za potřebné jsem uznal, když jsem byl některé spisy učeníků Valentinových, jak sami se zovou, přečetl, s některými z nich pak sám obcoval a učení jejich seznal, abych ti, můj nejmilejší²⁾, zjevil jejich příšerná a propastná tajemství, která nepochopují všickni, protože nemají všickni mozek vytříbený, abys i ty, je seznáv, zjevil je všem svým soudruhům a je napomenul, aby se varovali té propastné nesmyslnosti a toho rouhavého proti Kristu učení. I předložíme, seč budeme, stručně a zřejmě nepravé učení lžiučitelů nynějších, míním právě přivržence Ptolemeovy, kteréž jest výkvětem školy Valentinovy, a pak dle skrovné síly své návody podáme, jak by lze bylo je vyvrátiti, ukazující, že učení jimi hlásané jinorodé jest a s pravdou se nijak nesrovnává; ač nejsme ani v písemnictví zběhlými ani v řečnictví vycvičenými, než že láska nás pohání, abychom i tobě i všem, kteří jsou s tebou, zjeví učení posud tajené, ale již s milostí Boží na jevo vynešené, „neboť nic není skrytého, co by nebylo zjeveno, ani co tajného, ježto by nebylo zvědíno“ (Mat. 10, 26.).

3. Nebudeš pak u nás, kteří mezi Kelty žijeme³⁾ a ponejvíce

¹⁾ Zdá se, že tohoto muže, o němž sv. Otec tuto a častěji se zmiňuje, P. Eusebius na mysli měl, když o sv. Irineovi (Hist. církv. V. 10, 8. vyd. Lammecrova) napsal: „Připomíná dále i paměťhodné řeči jakéhosi apoštolského presbytera, jehož však jméno zamlčel; ano i výklady jeho na místa písma svatého položil.“ Někteří hádají na Klementa Římského, jiní na Papiu, ale na nikterého se nehodí udání sv. Otce (IV. 27, 1.), „že byl též učněm těch, kteří apoštoly slyšeli,“ poněvadž onen byl učněm sv. Petra, tento pak sv. Jana. Ostatně z toho vidno, že sv. Otec netoliko dle spisů, jež četl, ale i dle ústního podání, které slyšel, učení církve dokazuje.

²⁾ Tím se patrně míní některý důvěrný přítel sv. Otce; avšak kdo by byl, nelze vyzkoumati. Z dalšího pak podotknutí: „abys i ty zjevil je všem svým soudruhům,“ dá se souditi, že byl biskupem, jemuž náleželo pečovati o přesnost víry u svých světcův. Viz i dále I. 31, 4.

³⁾ Původní obyvatelé nynější Francie byli Keltové či Gallové, a řeč jejich

cizáckou mluvou se obíráme, vyhledávati umělé výmluvnosti; kteréž jsme se nenaučili, ani obratnosti spisovatelské, v níž nejsme cvičeni, ani ozdobnosti slohu, ani umění přesvědčovacího, kteréhož neznáme; ale co ti prostě a pravdivě a nelíčeně z lásky napíšeme, ty s láskou přijmeš a rozmnožíš to sám u sebe, poněvadž nás schopnější jsi, přijav od nás jakoby sámě a počátky; a v širé roli ducha svého hojně zúrodniš, co my krátce napovíme; a mocně svým svěřencům představíš, co my slabě nastíníme. A jakož my jsme se přičinili, jelikož dávno učení jejich jsi žádal seznati, netoliko abychom ti je zjevili, ale i vším tě opatřili, čím bys jeho nepravdu na oči postavil: tak i ty horlivě jiným posloužíš podle milosti Kristem sobě udělené, aby už nikoho více lidé oni záludnou řečí svou neodvlekli. Ta pak jest taková.

za sv. Otce ještě žila. Obývali zvláště mezi řekama Sekvanou a Garunnou a od hlavního města Lugdunum (Lyon) zvaného slula ta krajina i „Gallia Lugdunensis.“ — Znamenati sluší chvalnou horlivost sv. Otce, se kterou se řeči svých svěřencův naučiti snažil, byť i cizácká, a proti latinské a řecké nevzdělaná byla; příklad muže v pravdě apoštolského! Toho následují všickni horliví blahověstové, jak nám dějiny rozšíření církve sv. dotvrzují.

Hlava I.

Co stoupenci Valentinovi smýšleli o svých aiónech, jich původu, názvech, řádech, zplozencích, a která místa písem svatých k výmyslům svým přizpůsobili.

1. Povídají totiž, že jest v neviditelných a nevyslovitelných výšinách jeden dokonalý odvěký aión (Αἰών, Prabytost). Ten pak má u nich jméno Proarché (Προαρχή, Prapůvod) a Propator (Προπατωρ, Praotec) a Bythos (Βυθος, Propast); a jest prý neobsažitelný a neviditelný, pročež i věčný a nezplozený, a byl prý v hluboké tichosti a klidu po nesmírné věky časové. S ním pak byla prý i Ennoja (Ἔννοια, Mysl, Myslenka), která jim i Charis (Χάρις, Milost) i Síga (Σίγη, Tichota) slove. A ten Bythos prý si jednou umyslí, ze sebe vyploditi počátek všech věcí a tento svůj plod, který vyploditi umyslí, položit jako símě v Sígu, která s ním bytovala, jako v lůno mateřino. A ta pojavši símě to a ztěhotněvši zrodila prý potom Nůsa (Νῦς, Um, Rozum), an jsa podoben a roven ploditeli svému, jediný s to jest, aby pochopil velikost otcovu. Toho pak Nůsa nazývají také Jednorozencem i Otcem i Počátkem (Ἀρχή) všech věcí; s ním pak se prý zrodila též Alétheia (Ἀλήθεια, Pravda); a tato jest prvá a prvorozená Pythagorská čtveřice ¹⁾, kterouž i kořenem všech věcí jmenují, totiž: Bythos a Síga, potom Nůs a Alétheia. Ten Jednorozenec pak znamená, k čemu se zrodil, zplodil prý i samého Loga (Λόγος, Slovo) a Ζῶν (Ζωή, Život), otce všech po něm budoucích, a počátek a praůtvar veškery Plerómy

¹⁾ Známot vůbec, že filosof Pythagoras (584–500 před Kr.) se stoupenci svými původ všehomíra číslu a počty vysvětliti hleděl. Zvláštní váhu a božskou téměř úctu věnoval číslu čtverce, za nejdokonalejší je považuje, ano v sobě veliký počet drží, poněvadž se na každý počet až na desítku vyvesti dá, totiž: $1+2+3+4=10$; nad desítku se pak každý počet z těchto téměř prázvlků početních skládá, tak že vlastně žádného nového počtu není. Protož i „čtverku“ považovali za svatý, božský počet, při něm i přisahajíce a říkáce: „Přisahám při tom, jenž naši duši dal čtveřicí, zřídlo a kořen věčné přírody obsahující“ (Plat. de placitis philos. I. 3.).

(Πλήρωμα, Plnost)¹⁾. Z Loga pak a ze Zóe vyšli jako dvojice Člověk a Církev (Ἄνθρωπος a Ἐκκλησία); a ta prý jest ta prvorozená osmice, která jest kořenem a podstatou všech věcí, čtyřmi jmeny u nich naznačená: Bythos a Nūs a Logos a Anthrópos. Neboť prý jest každý z této čtveřice mužem i ženou spolu takto: nejprve se Propator spojil manželsky se svou Ennojí, Monogenes, to jest Nūs, s Aléthejí, Logos pak se Zoi, a Člověk s Církví.

2. Tito pak aiónové k slávě Otce zrození, chtějící i sami svým působením oslaviti Otce, zplodili pak manželským spojením své zplozence. Tak prý Logos a Zóe, zplodivše Člověka a Církev, vydali ještě deset aiónův, jichž jména jsou: Bythios (Βυθιος, Propastník) a Mixis (Μίξις, Směs), Agératos (Ἀγέρματος, Nestárnoucí) a Henosis (Ἕνωσις, Jednota), Autofyes (Ἀυτοφύης, Samoplod) a Hédoné (Ἡδονή, Rozkoš), Akinétos (Ἀκίνητος, Nepohybný) a Synkrisis (Συνκρίσις, Sloučenost), Monogenes (Μονογενής, Jednorozenec)²⁾ a Makaria (Μακαρία, Blaženost). To jest to desatero aiónův, ježto z Loga a Zóe zplozeny býti mají. A tak prý i Člověk s Církví zplodil aiónův dvanáctero, jimž tato jména dávají: Paraklét (Παρακλητής, Utěšitel) a Pistis (Πίστις, Víra), Patrik (Πατρις, Otcovský) a Elpis (Ἐλπίς, Naděje), Métrik (Μετρικός, Matčíník) a Agapé (Ἀγάπη, Láska), Acinūs (Ἀκίνους, Opatrný) a Synesis (Σύνεσις, Rozumnost), Ekklesiastik (Ἐκκλησιαστικός, Církevník) a Makariotes (Μακαριώτης, Blaženost), Thelétos (Θελητός, Úradek) a Sofia (Σοφία, Moudrost).

3. To jest těch třicet aiónův bludné jejich nauky, těch zamčených a nevyjevených; ta jest ta jejich neviditelná a duchovní Plnost (Pleróma), trojdílně rozvržená na Osmici a Desítku a Dvanáctku. A proto prý Spasitel (Pánem jej totiž nechtějí nazývati)³⁾ po třicet let nic zjevně nečinil, poukazuje tím k tajemství těchto aiónův. Ale i v podobenství o dělnících na vinici poslaných naznačuje prý se velmi patrně těchto třicet aiónův. Neboť posílají se jedni o první, jedni o třetí, jedni o šesté, jedni o deváté, ostatní pak

¹⁾ Budiž mi laskavě prominuto, že slova „Pleróma“ užívati nucen jsa, ho za příčinou ohýbání dle obdoby české řeči rodem ženským užívám, jakž se mi nejvhodněji býti zdá.

²⁾ Jehož sluší lišiti od Nūsa podobně Monogenem zvaného.

³⁾ Svatě drželi se pravověrní křesťané jako zákonem od apoštolův ohdrženého obyčeje, nazývati Krista „Pánem“, tím Božství jeho vyznávající, jako Tomáš zvolal: „Pán můj a Bůh můj!“ jak apoštolé učili věřiti: „I v Jezu Krista Syna Jeho jediného, Pána našeho.“ — Největší jméno Boží staří překladatelé vůbec sedmdesáti zvaní vyslovují slovem Κύρις. Pán — Hospodin. Odpírajíce tedy kacíři Spasiteli jméno „Pána“ popírali tím i jeho Božství. Srovn. II. Pet. 2, 10. Jud. 8.

o jedenácté hodině. Sečtou-li se tedy tato čísla spolu, dají plný počet třidceti; neboť jedna a tři a šest a devět a jedenáct jest třidcet. Těmi hodinami pak chtějí rozuměti ty aióny. A ta prý jsou ta veliká a podivná a nevyjevitelná tajemství¹⁾, která sami hojně plodí a dalo-li se něco počtem v písmech vysloveného k jejich výmyslu přistrojiti a připodobiti.

Hlava II.

Jediný Jednorozenec mohl seznati Praotce. O nezřízené lásce Sofie, pádu jejím a plodu potvorném, jež Horos napravil. Kdož ten Horos? Kristus a Duch svatý sesláni jsou doplnit aióny; snůškou darů aiónův učiněn jest Ježíš.

1. Jich Propatora tedy prý může toliko zrozený z něho Monogenes, t. j. Nůs, poznati; všem pak ostatním prý jest neviditelný a nepochopitelný. Jediný pak ten Nůs podle nich radoval se patře Otce, a znamená nesmírnou jeho velikost plesal a obmýšlel, jak by i druhým aiónům velikost Otcovu sdělití mohl, jak veliký a vznešený jest, a že jest bez počátku a neobsažitelný a nedostižitelný viděním. Ale Siga jej dle vůle Otcovy zdržovala, chtějíc je všechny přivesti k přemýšlení a žádosti po zkoumání nadřečeného svého Praotce. A podobně si žádali i druzí aiónové tak v tichosti, aby původce svého pokolení spatřili a ten kořen bez počátku vyzkoumali.

2. Ale předstihla je daleko poslední a nejmladší ze dvanácti aiónův od Člověka a Církve zplozených, totiž Sofia, a bez objetí manžela svého Theléta utrpěla žádost, která sice svůj počátek měla mezi aióny okolo Nůsa a Alétheje, připadla však na tohoto zbloudilého aióna na oko z lásky, ale skutečně z vášnivé odvážlivosti, poněvadž neměl takového spojení s Otcem dokonalým, jako je měl Nůs. Tato pak odvážlivost nebyla prý nic jiného leč zkoumání Otce; chtěla prý totiž velikost jeho pochopiti. Když pak nebyla s to, pustivši se totiž u věc nemožnou, a do velké nesnáze upadla pro nesmírnou hlubokost a nepochopitelnost Otcovu a pro lásku k němu, byla by konečně vždy dále a dále se berouc v slasti jeho se pohřfi-

¹⁾ Cokoliv se v písmě sv. o některém tomto čísle praví, kn př. že Pánu bylo 80 lét, když se křtiti dal, že zvolil 12 apoštolův a t. p., Gnostikové toho se chopivše k svým aiónům to přes moc potahovali.

žila a rozplynula ve všeobecný byt¹⁾, kdyby se nebyla potkala se silou, která upevňuje a střeže všechno, co mimo nevyslovitelnou velikost jest. Tato moc má u nich jméno Horos, (Ὅρος, Konec, Mezník). Ta ji zadržela a ustálila; a s těží se k sobě obrátivši a přesvědčivši se, že nepochopitelný jest ten Praotec, upustila prý od dřívějšího přemýšlení i od té vášně z nerozvážlivého onoho úžasu povstale.

3. Avšak někteří z nich tu vašeň Sofie a obrat její asi takto báječně líčí. Když u věc tak nemožnou a nepochopitelnou se pustila, porodila prý bytosť nestvůrnou, ženskou, podle přirozenosti své. Tu uzřevši nejprve prý se zarmoutila pro nedokonalost plodu, potom se bála, že ani dokonalého bytu nemá. I užasla prý se a nevědouc si rady, pátrala po příčině toho a jak by ten plod skryla. Takovými vášněmi se zmítajíc, obrátila se pak a hleděla k Otci svému se navrátiti; ale když prý byla poněkud o to usilovala, ochabla i prosebně Otce vzývala. Prosili pak s ní i druzí aiónové, nejvíce však Nůs. Z toho prý první původ vzala bytnost hmoty (ἡ οὐσία ἡ ὁλκή), z nevědomosti totiž a ze zármutku a bázně a strachu.

4. Otec pak působením Jednorozence vyplodil bez manželství a bez ženy dle svého obrazu Hora. Neboť oni toho Otce brzo v shátek se Sígou spojují, brzo nad obě pohlaví i mužské i ženské povznášejí. Onomu pak Horu i jiná jména dávají: Stauros (Σταυρός, kůl, kříž)²⁾ a Lytrótes (Λυτρωτής, Vykupitel, Osvoboditel) a Karpistes (Καρπίστης, Sběratel, Těžitel) a Horothetes (Ὁροθέτης, Obmezitel) a Metagogeus (Μεταγωγός, Průvodce, Ochránce). Působením Hora toho byla prý Sofia očištěna a posilněna i svému sňatku³⁾ opět navracena. Když pak se byla od ní Enthymésis (Ἐνθυμήσις, Přemýšlivost) i s tou povstalou vášní odloučila, tuť prý ona sice v Plerómě zůstala, ale Enthymési její i s tou vášní Horos odstranil a ohradil, a tak vně něho jsouc tato postavena, jest sice duchovnou bytostí, majíc totiž přirozený pud aióna, ale bez podoby a beze tvaru, protože nemá pochopnosti. A proto nazývají onen plod slabým a ženským.

5. Když pak ta Enthymésis byla vyloučena z Plerómy aiónův, a máti její svému manželu navracena, tu opět Jednorozenec dle prozřetelnosti Otcovy, aby totiž žádný aión podobně neutrpěl, vyplodil jinou dvojici, Krista a Ducha svatého, k utvrzení a upevnění Plerómy, jimiž prý veškeren řád aiónův se doplnil. Neboť Kristus

¹⁾ Εἰς ὅλην τὴν οὐσίαν, tuším Bytha, z něhož povstala.

²⁾ Proč jej tak nazývali, o tom viz níže 3, 5.

³⁾ T. j. choti.

prý je naučil tomu, že poznávající přirozenost sňatku jakožto objevení se nezplozeného, na tom přestati mají; a co do Otce to poznání mezi nimi zjevil, že jest nepostihlý a nepochopitelný, že ho nelze ani viděti ani slyšeti, že toliko skrze Jednorozence poznán bývá. A příčinou věčného trvání že jest všem ostatním to, co nepochopitelně jest na Otci, příčinou však jejich zplození a utváření to, co na něm pochopitelně jest, a tím právě jest Syn. Tohle u nich způsobil nově povstálý Kristus ¹⁾.

6. Duch svatý pak učiniv je všechny vesměs rovny, naučil je dříky vzdávati a uvedl pravý odpočinek²⁾. A tak prý všichni aiónové i tvarem i poznáním sobě na roven postaveni jsou, stavše se všickni Rozumy, a všickni Slovy, a všickni Člověky, a všickni Kristy, a aiónové ženského rodu podobné všickni Pravdami a všickni Životy, a Duchy a Církvemi. A když takto veškerenstvo utvrzeno a dokonale upokojeno bylo, počali prý všickni velebiti velikým plesáním Praotce, an sám mnoho potěšení z toho měl. A za to dobrodiní pak z veškeré Plerómy aiónův jedním srdcem a jednou myslí s přivolením Krista a Ducha svatého i se stvrzením Otce svého jedenkaždý co v sobě měl nejkrásšího a nejskvostnějšího v dar přinesl; a když to řádně složili a sličně spojili, tu prý vyplodili ke cti a chvále Bythu dokonalou krásu, hvězdu Plerómy, plod dokonalý, Ježíše, jenž i Spasitelem i Kristem slove, i Logem podle otce, i Vším (Πάντα), poněvadž ode všech pochází; a za průvodčí mu ku počtě jejich sourodni Andělé spolu prý vyplození byli.

¹⁾ K porozumění tohoto temného místa pozorovati sluší: Svrchu řekl sv. Otec, že všetečný aión Sofia, chtěje vyzkoumati Praotce, málem by byl zahynul. Aby se to záduému jinému nestalo, umyslil Praotec vyploditi Krista, jenž by je vyučil, že Praotec jest naprosto nepostihlý všem, toliko Jednorozenec jeho že jej pochopuje. V tom že záleží přednost tohoto; ostatní aiónové že mají základ svého trvání v nepochopitelnosti Praotce, když totiž se neodváží zkoumati bytost jeho nepostihlou, dosti majíce na poznání jeho zplozence (Jednorozence), an jest mu veskrze roven. — Celá ta smyšlenka zakládá se na Mat. 11, 27. a Luk. 10, 22.

²⁾ Tak že t. již více aiónů neplozeno.

Hlava III.

Kterých výroků písma sv. užívali bludaři na dotvrzení svých bludů.

1. Ty jsou tedy od nich vypravované události u v n i t ě Ple-rómy, a ta pohroma aióna strádavšího, jenž pro zkoumání Otce by málem byl zahynul jako ve mnohé hmotě, a to následkem jeho nebezpečnosti povstale sloučení Hora a Staura a Lytróta a Karpista a Horotheta a Metagoga; a to Otcovo následkem jeho obratu prv-ního Krista s Duchem sv. po prvních aiónech zplození; a utvoření druhého Krista, jež i Spasitelem zovou, z darů snešených. Ale to prý není řečeno zjevně, poněvadž všickni toto poznání pochopiti nemohou, tajemně však to od Spasitele naznačeno bylo parabolami těm, již tomu rozuměti mohli, takto. Těch třidcet aiónů nazna-čuje se prý, jak jsem svrchu řekl, těmi třidceti roky, za kterých prý Spasitel nic zjevně nečinil, a podobenstvím o dělnících na vi-nici. Praví také, že Pavel velmi patrně tyto aióny často jmenuje, mimo to i řádu jich šetří, když takto dí (Efes. 3, 21.): „Po všecka pokolení $\epsilon\iota\varsigma \tau\omicron\upsilon\varsigma \alpha\iota\omega\upsilon\varsigma \kappa\alpha\iota \tau\omicron\upsilon\varsigma \alpha\iota\omega\upsilon\omega\upsilon$ (na věky věkův).“ Ale i my prý při nejsvětější oběti říkájce: „na věky věkův“¹⁾, tím k oněm aiónům poukazujeme; a tak kdekoliv se slovo $\alpha\iota\omega\upsilon\omega\upsilon$ neb $\alpha\iota\omega\upsilon\varsigma$ jmenuje, podle nich k těm aiónům se má odnášeti.

2. Zplození pak dvanácti aiónův prý se naznačuje tím, že Pán máje let dvanácte rozmlouval se zákoníky, a zvolením apoštolů; jest totiž dvanácte apoštolův; ostatních pak osmnácte aiónův zna-mená prý se tím, že po svém vzkříšení osmnácte měsíců, jak oni praví, se svými učeníky obcoval²⁾. Ale i prvníma dvěma písmenoma

¹⁾ $\epsilon\iota\varsigma \tau\omicron\upsilon\varsigma \alpha\iota\omega\upsilon\varsigma \kappa\alpha\iota \tau\omicron\upsilon\varsigma \alpha\iota\omega\upsilon\omega\upsilon$. Z toho souditi lze, že již od sv. apo-štolův pocházejí a ústně podání jsou jistě obřadové při modlitbách a bohoslužbě. Neboť nelze si ani pomysleti, aby sv. apoštolé nebyli církvím nově od nich založe-ným žádného řádu neustanovili (srov. I. Kor. 11, 23.). Posaváde máme t. ř. liturgii sv. Jakuba apoštola, dle které i sv. Basil i sv. Jan Zlatoústý své složili. A byt se nedalo provésti, že ty liturgie tak sepsány byly od apoštolů samých, jako se nám dochovaly, jisto přec jest, že spisovatelé jich na základě podání apoštol-ského pracovali. — Velmi vhodně proti aiónům vůbec dí Fenardentius: „Jaký nesmysl jest, z toho, že sv. Pavel častěji užívá slov $\epsilon\iota\varsigma \tau\omicron\upsilon\varsigma \alpha\iota\omega\upsilon\varsigma \kappa\alpha\iota \tau\omicron\upsilon\varsigma \alpha\iota\omega\upsilon\omega\upsilon$ (na věky věkův), souditi, že jest jich třidcet, a děliti je v osmici, desítku a dvanáctku, zosobňovati je a dávatí těm rod mužský, těm ženský, a odvozova-ti je jedny od druhých zplozením a rozením!“ a t. d. (Viz Migne k t. m.)

²⁾ Toto bludné mínění vymysleli si Gnostikové a přijali od nich

jmena jeho, jotou a étou¹⁾, významně prý se poukazuje k těm osmnácti aiónům; a těch deset aiónův značí prý se podobně počátečným písmenem jmena jeho, jotou. Pročež dí prý Spasitel (Mat. 5, 18): „Ani jedno písmě, ani jeden puntík nepomine, až se všecko stane.“

3. Utrpení pak dvanáctého aióna²⁾ znamená prý se odpadnutím Jidášovým, jenž byl dvanáctý z apoštolův, i že Pán ve dvanáctém měsíci³⁾ trpěl; neboť podle nich jeden toliko rok⁴⁾ od svého pokřtění kázal. Mimo to prý se totéž zřejmě dokazuje ženou krvotokem postiženou, ana dvanácte let trpěla, nežli příštím Spasitelovým uzdravena byla, dotknouc se obruby roucha jeho, a proto prý Spasitel vece (Mar. 5, 31.): „Kdo se mne dotkl?“ poučuje tím učeníky o věci tajemné mezi aióny se přihodilé, o uzdravení aióna, který byl v utrpení klesl. Neboť ženou dvanácte let trpěvší rozumějí onu sílu⁵⁾. Když totiž ona se napínala a do nekonečného bytu (εἰς τὸ ἀπείρον ὅς ἐστιν αἰὼν) plynula, by nebyla se dotkla roucha jeho, t. j. Pravdy první Čtveřice, naznačené poněkud tou obrubou⁶⁾, byla by se rozplynula v byt svůj; ale zastavila se⁷⁾ a sprostěna jest neduhu svého, neboť vyšlá z něho moc (ta pak praví, že Horos jest) uzdravila ji a odvrátila od ní neduh ten.

4. Že pak Spasitel, jenž ze všech povstal, Vším (ὅς ἐστίν) jest, to zjeveno býti praví slovem tímto (II. Mojž. 13, 2. a Luk. 2, 23.): „Všecko prvorozené, kteréž otvírá život.“ On tedy Vším jsa, otevřel

Valentinci (viz hl. 30.). Proti němu svědčí Sk. ap. 1., kdež sv. Lukáš zřejmě dí, že Pán Ježíš po čtyřicet dní po svém vzkříšení s učeníky svými obcoval. Ale kacíři povrhše sv. písmem dovolávali se podvrženého spisu „evangelium pravdy“ nazvaného, jehož nepravá udání sv. Otec poráží III. 11, 9.

¹⁾ ι = 10; η = 8.

²⁾ Viz II. 20, 1.

³⁾ T. svého učitelského úřadu, dle jejich klamné domněnky.

⁴⁾ Že v tomto bludu vězeli Valentinci i jiní kacíři, jsouce rušiteli písem, není divu, zvláště když i sami někteří sv. Otcové a věrní učenci křesťanství toho nepravého mínění byli, jako Klement Alex., Origines a Tertullian. Avšak pozorným čtením evangelia sv. Jana poznati lze, že Kristus Pán od svého křtu do své smrti nejméně třikrát velikonoční slavnost konal a tedy přes dvě, ne-li přes tři léta učil.

⁵⁾ Ona síla čili mocnost jest aión Sofia, neboť těch názvů smíšeně užívali Gnostici (viz II. 18 a 23).

⁶⁾ Gnostikové ve své tajemné mluvě říkali, že Ježíš byl oděn Pravdou (Pravda, Alétheia, pak byla poslední v první Čtveřici Plerómy; viz svrchu 1, 1.); dotknuvši se tedy zbloudilá Sofia obruby roucha jeho, t. Pravdy, poznala svůj blud, a věřila, že Otec jest nepostihlý. Syn pak za ni orodoval a vypuštěním moci (t. j. Hora, Obmezitele, Mezníka) konec a mez položiv blouznění jejímu, zadržel a obrátil ji a tak uzdravil.

⁷⁾ Luk. 8. 44.: „A hned se zastavil tok krve její.“

luno Enthymése aióna strádavšího, ven z Plerómy vyvrženého, již i druhou Osmicí nazývají, o které něco později promluvíme. A proto prý Pavel (Kol. 3, 11.) zjevně dí: „Onť jest všecko;“ a (Řím. 11, 36; Kol. 1, 19.): „Všecky věci v něj a z něho všecky věci;“ a opět (Kol. 2, 9): „V něm přebývá všechna plnost Božství“¹⁾; i to „napravování všech věcí v Kristu, skrze Boha“ (Efes. 1, 10.)²⁾ vykládají takto a jiná kterákoliv slova podobná.

5. Potom o „Horu“ svém, jemuž také více jmen dávají, prohlašují, že má dvojí působnost, utvrzující totiž a rozlučující; a jelikož utvrzuje a podpírá, jest prý Křížem, jelikož pak rozlučuje a rozmezuje, jest Horos. A tak prý i Spasitel o jeho působnostech se vyjádřil, a sice předně o utvrzující řka (Luk. 14, 27.): „Kdož nenese kříže svého a ne následuje mne, nemůže býti učedníkem mým;“ a (Mar. 10, 21.): „Vezma kříž svůj následuj mne!“³⁾ a rozlišující řka (Mat. 10, 34.): „Nepřišel jsem pokoje poslat, ale meč.“ A Jan prý totéž míní, řka (Luk. 3, 17.): „Jehož věječka v ruce jeho, a vyčistí humno a shromáždí pšenici do obilnice své, ale plévy paliti bude ohněm nehasitelným.“ Tím prý se naznačuje působení Horovo. Neboť vykládají, že ona věječka znamená Kříž, an totiž vše, co hmotné jest, stravuje jako oheň plévy, a očisťuje vykoupence jako věječka pšenici. I praví, že též Pavel toho Kříže připomíná takto (I. Kor. 1, 18.): „Neboť slovo kříže jest těm, kteří hynou, bláznovstvím; těm pak, kteří dosahují spasení, — nám jest mocí Boží.“ A opět (Gal. 6, 14.): „Ode mne pak odstup to, abych se v čem chlubil, leč v kříži Kristově, skrze něhož mně svět ukřižován jest a já světu.“

6. Takové věci tedy učí o své Plerómě a celé báječné soustavě, násilně překrucující dobrá a krásná slova na zlé a šeredné výmysly své. A důkazy toho hledí prováděti netoliko z evangelíí a spisův apoštolských, převracující výklady a lebkovážně je vysvětlující; ale i ze zákona a proroků, poněvadž se v nich mnoho praví podobenstvími a jinotajitelnými obrazy. Jež k mnohým věcem potahovati lze, obracejí dvojsmyslnosti vykládáním mnohdy hrozně a lestně ku svému výmyslu, a tak odtrhují od pravdy ty, kteří víru v jednoho Boha, Otce všemohoucího, a v jednoho Pána Ježíše Krista, Syna Božího, pevně neopatrují.

¹⁾ Tu vynechávají kacíři slovo „tělesné“ (σωματικῶς), poněvadž nehodí se smyšlenkám jejich, jakož vůbec činí.

²⁾ Avšak „skrze Boha“ není v sv. písmě.

³⁾ Kdež však není „vezma kříž svůj“.

Hlava IV.

Co bájí bludaři o původu matky světa, „Achamotha“ řečené, a jak z jejích strastí tento viditelný svět povstal.

1. Co se pak v n ě té Plerómy dělo, vypravují takto. Ta Enthymé-
nésis hořejší Sofie, kterouž i Achamothou jmenují¹⁾, vyloučena byvši
z Plerómy se svou vášní, uvržena jest nutně v místa stínu a prázd-
noty²⁾. Neboť mimo světlo a Plerómu byla bez podoby a bez
útvary jako nedochůdce, poněvadž nic nechápala. Ale vyšší Kristus
smilovav se nad ní a rozpiav se Křížem (ἁγίου σταυρού³⁾), o své
prý moci ji přizpůsobil podobu, ale toliko co do bytu, nikoliv pak
co do povědomí⁴⁾. A to učiniv vstoupil prý opět vzhůru odtáhnuv
svou moc, a opustil ji, aby cítíc vadu (ἐλάττωσι) vyloučením z Ple-
rómy sobě přivislou roztoužila se po tom, co lepší jest, majíc
jakousi předtuchu (προφῆτα) nesmrtelnosti, zůstavenou sobě od Krista
a Ducha svatého. Pročež má i dvojí jméno: „Sofia“ po otci⁵⁾
(neboť otec její Sofia slove), a „Duch svatý“ po Duchu s Kristem
spojeném. Když se jí tedy dostalo podoby a smyslu, ale ihned
opuštěna byla od Slova, které neviditelně s ní bývalo, t. j. od
Krista, tu prý se dala do hledání světla, kteréž ji bylo opustilo,
ale nebyla s to, aby ho postihla, jsouc zadržena od Hora. A tu
prý Horos zdržuje ji od další snahy zvolal: „Jao!“⁶⁾, odkud prý

¹⁾ Guostikové netoliko řecká, ale i hebrejská jména obraceli k nazna-
čení bludů svých a k okázalosti svého tajemnostkáfství i svádění sprostších
duší, které čím méně rozuměly, tím více se divily, jakož i dále uvidíme. Tak
jmenovali Enthymési Sofie, t. Přemýšlivost Moudrosti, Achamothou, což se od-
vozuje z hebr. חַכְמָה (chachokmá, moudrost, slov. חָכָם chakam, moudrý byl),
pročež i to slovo jest rodu ženského; osmílili jsme se nřřrati ho řesky „Acha-
motha“ za příkladem Massuetovým, an v latině taktěž píše.

²⁾ Již pohaušřř mudrci za to měli, ře mimo tento svět jest temná prázd-
nota, „inane vacuum Epicuri,“ jak řř Tertullian.

³⁾ Dle III. 18, 8., Theodoreta a Tertulliana vlastně „až k Horu,“ totiž
až ku konci, až na konec Plerómy; avšak Σταυρός bylo jiné pojmenování
Hora, poněvadž „koly“, „křřže“ sloužily za mezniky.

⁴⁾ Ἦν καὶ ἐν σέσω μόνον, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν γυνῶσιν.

⁵⁾ Ἡσπερωμακῶς, což zde arci tolik znamená, co neuřřvané μεσπερωμακῶς.

⁶⁾ Nejsvětějšř jméno Boží יהוה, jak je vyslovovali Řekové; jiné vy-
slovenř řehož dle učencův jest Jave, dle vyslovenř Samaritánův. ře to nejsv.

jmě Jao povstalo. Nemohouc tedy pro tu vadu, jižto postižena byla, Horem proniknouti a byvši samotna vně zůstavena, upadla prý ve všeliké utrpení rozličného druhu a způsobu; trpělať zármutek, že nic nepochopovala, bázeň pak, aby nebyla opuštěna od života, jakož byla opuštěna od světla; a tesknost k tomu, a to všecko nevědouc¹⁾. Auiž pak se jí dostalo změny v těchto vášních, jako matce její první Sofii, ana i aióne byla; nýbrž upadla v opáčné vášně. Avšak i v jiném trudu se octla, v toužebnosti totiž po svém obživiteli²⁾.

2. A ten prý byl původ a ta prý byla prapodstata hmoty (συσία τῆς ὕλης), ze které tento svět sestává. Neboť z oné toužebnosti vzala původ všeliká duše i světa i Demiurga; z bázně pak a zármutku má prý vše ostatní svůj počátek. Neboť z jejích slzí prý učiněna jest všeliká bytost (συσία) vlhká, ze smíchu pak všeliká světla, ze zármutku však a tesknosti tělesní živlové světovi (τῶ σωματοειδὲς τῶ σώματος στοιχείον). Neboť plakala prý mnohdy a rmoutila se, že zůstala osamělá v temnu a prázdnu; někdy opět pomně světla, kteréž ji bylo opustilo, zaradovala a smála se; druhdy pak bída se, jindy opět úzkostí byla všechna bez sebe.

3. A což dále? Z toho brzo nastalo truchlivé a rozmanité blouznění obraznosti, ano jeden každý z nich jinak a jinak hrdě vykládal, z jakého pocitu a z kterého živlu to, co jest (τῆς σὺσας), původ svůj vzalo. Ale tomu nechtějí všickni zjevně vyučovati všech, a tuším že právem, nýbrž toliko ty, kteří velikou cenu za tak veliká tajemství platiti mohou. Neboť tato nejsou prý podobna oněm, o nichž řekl Pán náš (Mat. 10, 8.): „Darmo jste obdrželi, darmo dávejte,“ nýbrž ukrytá a podivná i hluboká tajemství, která za velikou cenu lžimilcům se podávají. Kdož pak by nedal vše, co má, za to, aby se dověděl, jak že ze slzí Enthymése rozvášněného aióna povstala moře a zřídla a řeky a veškera vlhká bytost, a z jejího smíchu světlo, a ze strachu a úzkosti všelící tělesní světa živlové?

jmeno nebylo neznámo starým, dotvrzuje jedna věstba Appolla Klarského znějící takto: „Věz, že Bůh nejvyšší všech věcí jest Jao.“ I Diodor Sikulský praví, že „Mojšís dal Židům zákon, jež od Boha Jao obdržel (Migne str. 1392.).“

¹⁾ Že všeliké vášně v nevědomosti se zakládají, a se zatemněním, až i oslnutím rozumu spojeny jsou, i v rozličné nehody uvrhují, — to pádem zbloudilé Sofie hleděli ukázati a vyliciti Gnostikové, jakož i vysvětliti původ zlého na světě.

²⁾ t. j. Kristu.

4. Chci pak i já něčím k plodnosti jejich přispěti. Vida totiž, že některé vody sladké jsou, jako pramenité a říčné a dešťové a jiné, mořské však slané, tuším že nepocházejí všechny z jejich slzí, poněvadž slza dle jakosti své jest slaná. Zřejměť tedy, že slané vody ty ze slzí povstaly. Podobá se pak, že octnouc se mnohdy v strachu a úzkosti, potívala se též; protož i lze dle jejich podmínky za to míti, že pocházejí zřídla a řeky, a co jiného sladkého vodstva jest, z potu jejího. Není zajisté víte podobno, aby ježto jedna jest jakost slzi, z týchž pošly jednak solné, jednak sladké vody; podobnější zdá se býti, že jedny jsou ze slzí, jedny z potu. Když pak jsou i některé teplé a čpavé vody na tom světě, tuť ty sám si mysliti musíš, co činíc a z které částky tyto vypustila. — Takovéť ovoce srovnává se s podmínkami jejich.

5. Když tedy ta jejich matka všemi strastmi prošla a s těži vynikla, jala prý se vzývati světlo to, od něhož byla opuštěna, t. Krista. Ten se byl již do Plerómy navrátil a pak nechtě, jak se podobá, podruhé dolů se spustiti, poslal k ní Parakléta, t. j. Spasitele, jemuž byl Otec dal všecku moc a jehož panství všechny věci podrobil, jakož podobně i aiónové, aby „v něm všechny věci stvořeny byly, viditelné i neviditelné, Trůnové, Božstva¹⁾, Panstva“ (Kol. 1, 16.). Poslán pak jest k ní spolu se souvěkými sobě anděly. Ale ta Achamotha, ulekši se ho, nejprve prý zahalila se rouchem pro stud, potom pak, uzřevši ho s veškerými jeho dary a osunělivši se jeho se zjevením, běžela mu vstříc. A onen prý utvořil ji útvarem podle poznání²⁾, a uzdravil ji ode strasti jejich. Avšak neodloučil je od ní tak, aby dále jich nic nedbal (nebylo totiž lze je zahladiti naprosto, jako u první [Sofie], poněvadž byly se již ujaly a zmocnily); nýbrž když je byl odloučil, smísil je a ztuhlil a změnil je z netělesné vášně v netělesnou hmotu³⁾. Potom je tak přizpůsobil a takovou přirozenost jim vštípil, aby v sloučeniny a tělesa přešly, tak že povstaly dvě podstaty: jedna zlá

¹⁾ Slovo „Božstva“ nenalezá se u sv. Pavla; Valentinovci je přidali, míníce tím Demiurga, Anděly a Archanděly nižší osmice; tvrdíce však, že jsou způsobeni dle obrazů vyšších aiónův, jež za bohy považovali, i těmto božství přisoudili, za aióny nižšího druhu je považující (Migne str. 488. pozn.).

²⁾ T. j. tak, že již neměla jen tvar pouhého bytu (μορφοειν καὶ οὐσίαν), nýbrž i útvar povědomí a poznávání (π. κ. γινώσκον).

³⁾ Netělesnou nazývali Gnostici hmotu dle Platónovy školy, jelikož hmotu si představovali „bez jakosti a tvaru,“ (ἄπειρον καὶ ἀσχητόν) a všelikého tvaru schopnou (δεχόμενην παντός μορφῆς), vlastně tedy by se mohlo říci netvářnou. Těleso pak jest omezeno jistým útvarem (formou) a složeno z částek (σύνθετον) (Migne str. 489.).

z vášní, a druhá, utrpení podrobená, z toužebnosti; a proto prý Spasitel s mocí trožil ¹⁾. Ta pak Achamotha sprostěna jsouc své strasti a pohřizujíc se radostí v hledění na ta světla vůkol něho, t. j. na anděly jej provázející, a touhou z nich, jak oni praví, počavši, vydala ovoce jim podobné, t. j. plod duchovní, učiněný dle obrazu průvodčích Spasitelových.

Hlava V.

O utvaření Demiurga; kdo a jaký byl? Byl průvodcem všech ostatních věcí
sám Plerómu.

1. Když tedy, jak oni praví, ono tré povstalo, jedno z utrpení, hmota totiž, druhé z toužebnosti, co totiž jest duševno (psychické, $\psi\chi\kappa\acute{o}\nu$) ²⁾, třetí pak to, což ona byla vyplodila, co totiž jest duchovno ($\pi\upsilon\sigma\chi\alpha\sigma\tau\iota\kappa\acute{o}\nu$), jala se takto dávatí tomu všemu tvar. Ale to duchovné nemohla utvařiti, poněvadž stejné bytosti bylo, jakéž ona. I jala se tvařiti duševnou podstatu ($\psi\chi\kappa\acute{o}\nu$ $\sigma\upsilon\sigma\tau\alpha\varsigma$) z toužebnosti její povstalou a vyvedla, čemu od Spasitele se naučila ³⁾. Nejprve pak utvařila z duševné podstaty otce a krále všech věcí, netoliko stejnou bytnost s ním majících, to jest duševných, jež totiž pravými jmenují ⁴⁾, ale i z utrpení a hmoty povstalých, jež také levými zovou. Neboť ten prý všechny vezdejší věci utvařil, jsa nevědomky od své matere puzen, pročez mu přikládají také rozličná jména: Metropator ($\mu\epsilon\tau\rho\omicron\pi\alpha\tau\omicron\rho$, Matčin otec) ⁵⁾ a Apator

¹⁾ T. j. v tom prý se jevila trváci působnost Spasitelova.

²⁾ Brova. I. Kor. 2, 14. a j.

³⁾ T. j. aby tvar ten nebyl dle bytu, ale i dle povědomí a poznávání; viz 4, 5.

⁴⁾ Ten náhled pochází od stoupenců Pythagorových. Pythagorovci rozeznávali dvoji původ věcí přírodních: jeden dobrý, i světlym a pravým nazvaný, a jeden zlý, temným též a levým řečený. Poněvadž tedy duševná bytost z toužebnosti po dobrém původ vzala, za dobrou — pravou ji považovali Valentinovci; ale že hmota naopak z bázně, zármutku, úzkosti — zlých vášní povstala, za zlou — levou ji pokládali. Vůbec stačí stranu pravou za šťastnou, levou za nešťastnou měli. „Proč ke všemu vykročuješ pravou nohou, aby ti nic nebylo žel?“ táže se Juvenal. Sat. X. (Migne str. 492.)

⁵⁾ Tak nazývali Chaldejští mudrci původce všehomíra — jako rodičem i rodičkou všech věcí. Tak Orfeus píše: „Neporušitelný Metropatore (Náti-Otče), jenž na mysli všechno přemítáš, jenž bouří vládneš,“ a t. d. (Klem. Alex.

(Ἀπάτωρ, Bez otce) a Demiurg (Δemiουργός, Působitel, Tvůrce) a Otec: věcí pravých, t. j. duševných, otcem jej zovou, věcí pak levých, t. j. hmotných, Demiurgem, všech pak vesměs králem. Neboť když tato Enthymésis ¹⁾ všechny věci ke cti aiónův učiniti chtěla, vyvedla prý, či vlastně Spasitel skrze ni, obrazy jejich. Ji totiž samu zachoval v obraze neviditelného Otce, nepoznánu od Demiurga, tohoto pak v obraze Syna jednorozeného, v obraze pak ostatních aiónův archanděly a anděly od něho pocházející.

2. Otcem tedy a Bohem pravi jej býti těch věcí, které jsou mimo Plerómu, protože jest původcem všech věcí, duševných i hmotných. Neboť když prý dvě podstat smíšených rozloučil a z netělesných tělesné učinil, tudíž způsobil i věci nebeské i zemské, a stal se tak způsobilem věcí hmotných i duševných, pravých i levých, lehkých i těžkých, vzhůru se vznášejících i dolů tihnoucích. Neboť prý vzdělal sedmero nebes, nad nimiž, jak praví, Demiurg bydlí. Protož jmenují jej Hebdomas (Sedmice), máti pak jeho Achamotha sluje jim Ogdoas (Osmice), držíc počet prvozplozené v Plerómě a původní Ogdoady. O těch sedmi nebesích praví, že jsou rozumá ²⁾, a pokládají je za anděly, a taktéž že i ten Demiurg sám jest andělem Bohu podobným, jakož i Ráj (ὁ οὐρανός) nad třetím nebem jsoucí podle moci čtvrtým archandělem, a z toho prý Adam, když tam meškal, něco vzal.

3. Tyto pak věci prý ten Demiurg se domníval, že sám sebou způsobil, ale učinil je, jelikož je Achamotha vyvedla. Nebe prý učinil, nebe neznaje; člověka utvořil, neznaje člověka; zemi na jevo vynesl, nevěda o zemi; a tak prý při všem, co činil, neznal obrazů (τύποις) ³⁾ těch věcí, kteréž činil, ba ani matere: a sám prý se domníval, že on jediný vším jest. Příčinou pak této jeho domněnky máti sama prý mu byla, chtěje jej takto povzbuditi, jakožto hlavu a původ svých bytostí (ἀρχήν ὅλης τῆς κτίσεως), a pána všeho

V. Stron. str. 608. vyd. Migneova.) — Řekům pak slul metropatorem matčin otec, a tím smyslem jméno to dávali Gnostikové Demiurgovi, že byl otcem přírody, matky všech věcí. — A pator mu pak říkali, poněvadž se byl z Achamothy bez otce narodil, jakož i bájele pohané o Vulkánu, jež byla Juno podobně bez otce porodila.

¹⁾ Totiž Achamotha.

²⁾ Nebesa za anděly pokládali ne proto, že je lze jenom duchem pojmáti, nýbrž že sama rozumem nadána jsou, od andělů jsouce řízena. Tak i Ráj nad třetím nebem umístivše čtvrtým andělem čili archandělem jej nazývali, mimo tři z písem známé, totiž: Michaela, Gabriela a Rafaela. I to vzali ze školy Platonikův, že nebesa duší rozumnou opatřena jsou, se domnívajících.

³⁾ Viz svrchu odst. 1.

působení. Té materi též Ogdoas říkájí a Sofia a Země a Jerusalems a Duch svatý, i Pán — rodem mužským. A ta prý drží místo střední, a jest sice nad Demiurgem, ale níže či kromě Plerómy až do konce ¹⁾).

4. Poněvadž tedy praví, že podstata hmotná ze tří vášní povstala, z bázně a zármutku a úzkosti, chtějí tomu, že z bázně a toužebnosti původ svůj (τῆν ψυχικὴν) mají bytosti duševné, a sice vzal prý Demiurg původ svůj z toužebnosti, z bázně pak všeliké ostatní bytosti duševné, jako duše nerozumných živočichův a zvířat a lidí. A poněvadž prý Demiurg ten příliš slabý byl, aby poznal něco duchovného ²⁾, domníval se, že on sám jest Bůh a že hlásal skrze proroky: „Já Bůh a mimo mne nikdo!“ (Is. 45, 5. 6. 46, 9.). Ze zármutku, učí, že povstali duchové nepravosti; odtud prý má původ ďábel, jež i Kosmokrátorem (Κοσμοκράτωρ, knížetem, vladařem toho světa) jmenují, i ďáblové (i andělé³⁾) i všeliká duchovná podstata nepravosti. Ale o Demiurgovi praví, že jest synem jejich matky, Kosmokrator pak tvorem Demiurgovým. A ten Kosmokrator zná prý věci nad sebou jsoucí, protože jest duchem nepravosti; ale Demiurg je nezná jsa bytostí duševnou. Máti pak jejich bydlí prý v prostoru nadnebeské, t. j. ve střední; a Demiurg v nebeské prostoru, t. j. v Sedmici; Kosmokrator pak v tomto světě našem. Z leknutí pak a z úzkosti, jakožto pocitů méně šlechtitných, povstali prý, jak jsme již řekli, tělesní živlové tohoto světa: země totiž ze stavu leknutí, voda z hnutí bázně [slzi], vzduch pak z usdlého zármutku; oheň konečně, tak učí, jim všechněm vstípen jest ve smrt a záhubu, jakož prý i nevědomost v těchto třech vášních skryta jest.

5. Když byl tedy tento svět způsobil, učinil i člověka zemského, nikoliv pak z této suché země, ale z podstaty neviditelné, vzav ji z plynné a tekuté částky hmoty, a v toho vstípil duševného ⁴⁾. A ten prý jest ten „dle obrazu a podobenství“ způsobený; dle obrazu totiž jest hmotný člověk příbuzný sice, ale nikoliv tétěž bytnosti s Bohem ⁵⁾, dle podobenství pak prý jest duševný, pročez prý i bytnost jeho, že z duchovného výplynu pochází,

¹⁾ T. času nebo světa; pak přejde do Plerómy; viz hl. 7. a II. hl. 29.

²⁾ Pro svůj původ psychický.

³⁾ To není v starém překladu latinském.

⁴⁾ Podle Klementa Alex. jest tím rozuměti duši, která však byla zemská a hmotná a bezrozumná, strjné bytnosti s duší zvířat.

⁵⁾ Demiurgem totiž.

duchem života se nazývá. Později pak¹⁾ byl prý oděn v oděv kožnatý, což jest tato smyslná pleť, jak oni praví.

6. Onen pak plod matere jejich²⁾ Achamothy, který vydala následkem svého patření na anděly, průvodčí Spasitelovy, a jenž též byl s matkou bytnosti, duchovní, i ten prý neznám byl Demiurgovi. I byl prý v něj vložen tajně, bez jeho vědomí, aby vpuštěn byv jím v duši od něho pocházející a ve hmotné toto tělo, v nich jako v lůně mateřině dospěl a vzrostl a schopen byl přijati dokonalé Slovo³⁾. A tak prý se nevyslovitelnou (mocí a)⁴⁾ prozřetelností stalo, že Sofia Demiurgovi, aniž to znamenal, vstúpila spolu s tím vdechnutím i člověka duchovního. Neboť jako neznal matere, tak neznal ani semene jejího; a to pak pokládají za Církev, vypodobňující Církev hořejší. A za takového mají člověka mezi sebou, tak že duši mají od Demiurga, tělo ze země, pleť ze hmoty, duchovního pak člověka od matky Achamothy.

Hlava VI.

Jak si Gnostikové trojího člověka myslili; jak učili, že jim dobré skutky konati netřeba, a že to jenom katolikům náleží; oni že nemohou žádnou nepravostí se poskvrnit; ohavné jich nepravosti.

1. Z tohoto trojího tedy, praví, že co hmotno, jež i levým nazývají, nutně zahyne, nemohouc žádného nádechu neporušenosti pojeti; co pak duševno, jež i pravým zovou, poněvadž mezi duchovním a hmotným postaveno jest, tam prý se ponese, kam se nakloní; duchovné konečně proto jest sesláno, aby zde s duševným jsouc spojeno uzpůsobilo se, společným tímto obcováním byvši vycvičeno. A to prý jest „sůl a světlo světa“ (Mat. 5, 13. 14.). Neboť du-

¹⁾ Po zpáchaném hříchu totiž.

²⁾ O tom praví Klement Alex. zevrubněji, „že byl sám andělské a duchovné, od Sofie v duši Ádama tajně vpuštěn, aby duše ta rozumná a nebeská nebyla prázdná, nýbrž duchovním tukem naplněna.“ (Klem. Alex. exc. Grabeova str. 789. a 797., Migne str. 501.)

³⁾ Poslední toto slovo v řeckém textu se sice nenachází (ὁπρὸς ἡμᾶς εἰς τὴν τελείαν), ale že je přidati náleží, jde jednak z lat. překladu (ad susceptionem perfectae rationis), jednak z citátu Tertullianova (jenž místo ratio má sermo), jednak z místa rovnoběžného II. 19, 4.

⁴⁾ Tato slova scházejí v řeckém textu.

ševné potřebovalo i smyslného cvičení, pročez prý i svět způsoben jest, i Spasitel přišel do duševného, aby je, jsoucí svobodno, spasil. Od toho tedy, co spasiti chtěl, prvotiny ¹⁾ na se vzal: od Achamothy duchovné, od Demiurga oděn byl duševným Kristem, a od řádu spasného ²⁾ opatřen byl tělem podstatu duševnou majícím a nevyslovitelnou umělostí tak ustrojeným, aby bylo i viditelné i hmatné i schopné trpěti. Hmotného však prý nic na se nepřijal, neboť hmota neschopná jest spásy. Dokonání pak nastane, až prý utvařeno a zdokonaleno bude poznáním vše, co duchovno, t. j. lidé duchovní, kteří mají dokonalé poznání o Bohu, a ti kteří od Achamothy jsou zasvěceni v tajemné učení; těmi pak se sami býti praví ³⁾.

2. Duševným pak cvičením cvičení prý bývají lidé duševní, kteří skutky a holou věrou se utvrzují, a dokonalého poznání nemají. Těmi pak prý jsme my církevníci. Pročez i hlásají, že prý nám sice dobré skutky potřebny jsou, jinak prý nám nelze spasenu býti; o sobě však tvrdí, že oni nikoliv skrze skutky, ale poněvadž přirozeně duchovními jsou, každým způsobem a dokonale spaseni budou. Neboť jako co zemské jest, nemůže býti účastno spásy, (nejsouc jí totiž, jak praví, schopno): tak i co duchovno jest, a tím chtějí oni sami býti, nemůže propadnouti záhubě, byť i jakékoliv skutky páchali. Jakož prý totiž zlato ⁴⁾, v kališti položeno jsouc, krásy své netratí, ale svou přirozenost zachová, protože kal zlatu

¹⁾ T. j. podstatné částky.

²⁾ Přizpůsoben měl býti Spasitel i dle Gnostiků tak a opatřen vším, čeho by potřeby bylo k vykonání spásy lidského pokolení, čehož počátkem a základem bylo jeho se vtělení. Sv. Otcům alulo všecko, co Pán na světě konal, čemu učil, co trpěl a p. *οὐκ ἐν ἑαυτῷ* t. *οὐκ ἐν ἑαυτῷ*, určením — zřízením spásy, řádem spasným, proto že bylo od počátku tak od Boha určeno; a v podobném smyslu slova toho i zde se užívá.

³⁾ Tak dle latinského; dle řeckého pak bylo by takto: „t. j. lidé duchovní, mající dokonalé poznání o Bohu a o Achamothě. Těmi pak jsou, jak oni praví, ti, kteří v tajemství zasvěceni jsou.“ — Jako vůbec tak i první kacíři za zvláštní miláčky Boží se vydávali, jsouce i svrchovanou moudrostí nadáni, i svatostí života se lesknouce. Valentínci zejména o sobě pravili, že jsou „dokonalými a semenem vyvoleným“ a „že mají milost přímo s nebes výšin a ze spojení nevyslovitelného a nade vše pojmenování vznešeného pocházející;“ pročez prý „i toto spojení vždy rozjímati povinni jsou.“

⁴⁾ Ten hrozný blud, že všeliké činy lidské jsou lhostejné, a dobrota jich a nepravost na pouhém domnění se zakládá, byl skoro všem Gnostikům společný. Epifanius za původu jeho pokládá Karpokrata (viz hl. 25.), Ireneus pak jej přičítá již Šimonovi Konzelusku (viz hl. 24.). Z toho lze vysvětliti všechny ohavnosti, o nichž se dále sv. Otec zmiňuje a téměř jenom napovídá, štitě se toho kalu hnušného.

nic nemůže uškoditi: tak prý též oni, byť se v jakékoliv hmotné činy pouštěli, nic nebývají poškozeni, aniž své duchovné podstaty pozbývají.

3. Pročež i nejdokonalejší z nich bez bázně páší všechny zakázané nepravosti, o kterých již písmo (Gal. 5, 21.) ujišťují, že „kdo je činí, královstvím Božím vládnouti nebudou.“ Jídají totiž bez rozdílu z toho, co se obětuje modlám ¹⁾, aniž za to mají, že se tím poskvřují, a scházejí se první k slavnostem pohan- ským ke cti model slaveným, tak že se (někteří z nich) ²⁾ neva- rují ani Bohu i lidem nenáviděného divadla, zápasů s divokými šelmany a vražedných soubojů ³⁾. Někteří pak i páší tělesné roz- koše bez míry ⁴⁾, řkouce, že co tělesno, se dává tělesnému, a co duchovno, duchovnému. A tak někteří tajně smilní s ženami, kteréž od nich nauce té učiti se dávají, jakož často ženy od některých z nich svedené, později k církvi Boží se navracujíce, mimo jiné bludy i z toho se byly vyznaly. Jiní pak i veřejně beze studu

¹⁾ Již na sněmu apoštolském (Sk. ap. 15.) v úvahu vzata otázka, zdali křesťanům dovoleno, požívat modložertvin a vzhledem k zákazu Mojžíšovu (II. 34, 15.) odpovědíno pohanokřesťanům v Antiochii: „Abyste se zdržovali od věcí obětovaných modlám a t. d.“ Sv. Pavel máje v této příčině poučiti Korintany, z toho hlediště, že modla není nic, požívat ze žertvin modlám obětovaných celkem nezakazuje, ač neděje-li se to při samé oběti, a může-li se jinde dít bez pohoršení (I. Kor. 10.). Než Gnostikové na svém stanovisku podmínek těch nešetřili, modložertviny bez rozdílu a ohledu požívali, a takto, jak praví sv. Augustin (De haeres. cap. 5), „ani jiných pohanských obyčejů se nic nezdrželi.“ Srov. Zjev. 2, 20. To činili za dobrým důvodem, aby totiž v nastalém pronásledování nebyli za křesťany považováni a mukám se vyhnuli.

²⁾ Tato slova scházejí v lat. překl.

³⁾ Míni sv. Ireneus netoliko zápasy t. ř. gladiátorů buď s sebou vespolek anebo s divokou zvěří až na smrt, ale i jiné hry pohanské ve slavnosti hohův a zbožněných císařů provozované, které sv. Otcové věřícím vždy přísně zaka- zovali, jmenujíce je vši nepravostí podpalem, zlých žádostí podnětem, morem a nákazou obcí, zřídly všech hříchů, učelištěm ohavností, cvičelištěm nestyda- tosti, dílnou prostopášnosti, palčivou výhní Babylonskou. „Neboť navyklost, na lazebnosti patřiti, vzbudí i žádosti jich následovati; očima zajisté jako nějakými okny veliká téměř nepravost v duše naše vlétá, je dráždí a podněcuje a roz- paluje“ (Sv. Jan Zlat. Hom. 8. de poenit., hom. 62. ad popul.). „Nic se u nás ani nepatří, ani nemluví, ani nedbá zběsilosti závodistě (církvi), ani ohavností divadla, ani krutosti zápasů, ani marnosti veřejných procházek,“ dí velmi stručně Tertullian (Apolog. cap. 38.).

⁴⁾ Kdo se diví, jak možná by bylo, aby lidé rozumní v takovém kališti všech ohavností se váleli, jako tuto a semotamo sv. Otec podotýká, Epifanin pak obšírněji vypisuje (haer. 26.), pomni slova sv. Jeronyma (in Os. 9.), že „těžko lze naleztí kacíře, an by miloval čistotu.“ Sv. Otcové ohavností ty zejména uvádějí.

ženy, do nichž se zamilovali, od mužů odloudivše sobě za manželky pojímají; jiní opět, jenž velmi vážně zprva si počínajíce předstírali, že s nimi jako se sestrami bydlí, byli časem projeveni, ježto sestra od bratra otčhotněla.

4. Ačkoliv pak jiné ještě mnohé hnusné a bezbožné činy páší, osupují se na nás, kteříž z bázně Boží se varujeme hřešiti i v myšlení a slově, jako na hlupce a nevědomce; sebe pak nad míru vynášejí, nazývajíce se dokonalými a semenem vyvolení. My prý jsme obdrželi milost k užívání, pročť se nám i odejme; jim pak že milost náleží jako vlastní majetek, seslaný jim shůry od sňatku nevyslovitelného a nade vše pojmenování vznešeného, protož jim prý i přidáno bude ¹⁾. A za tou příčinou jest prý jim všelikým způsobem tajemstvím sňatku toho se obíratí. A k tomu navádějí nerozumné lidi, vlastními slovy takto mluvíce: „Kdo ve světě jest, a ženy si nezamiloval, tak že ona se jemu poddala, není z pravdy, aniž pravdy dojde; kdo však jest ze světa a ženě se poddá, nedojde pravdy, poněvadž v žádostivosti své on se ženě poddal“ ²⁾. Proto jest prý nám, jež duševnými a z tohoto světa pocházejícími nazývají, zdrželivosti a dobrých skutků potřebí, abychom jimi se dostali do středního místa; jin však duchovným a dokonalým, jak se zovou, nikoliv. Neboť nevedou prý skutkové do Plerómy, ale símě, ježto vypuštěno z ní byvši nedospělé, zde k dokonalosti dospívá.

¹⁾ Naráží se na Luk. 19, 26.

²⁾ Rozdíl ten kladou bludaři dle slov Páně (Jan 17.), a jak ohavně ho ke své mrzkosti zneužívají! Smysl toho nesmyslného a hrozného bludu jest: Tvrdili Valentínci, že jsouce duchovnými, semenem vyvoleným, a nikoli z tohoto světa, ačkoli v tomto světě, žádné poskvrny nezakoušejí, byť i sebe více a všem skutkům smilným hověli, aniž pak žádostivosti podléhají, pevně jsouce přesvědčení o své dokonalosti, a tak že přes všecko k pravdě a spáse dospějí; ale druzí jsouce pouze duševní, bez duchovného semene, a z tohoto světa takovými skutky bývají poskvrněni a přemoženi od své žádostivosti a téměř spoutáni a potřeni od žen, tak že k pravdě přijíti nemohou, čím tedy že jest zdrželivosti potřebí (Billius u Migne str. 509.).

Hlava VII.

Když se zdokonali všecko símě, vejde matka Achamotha s duchovnými syny do Plerómy, Demiurg s duševnými do místa středního, člověk pak hmotný zahyne a hmota shoří. Jak rouhavě učeno o vtělení se Krista z bl. panny Marie; jak rozlišováno proroctví a vykládáno jich původ; o hrubé nevědomosti Demiurgově.

1. Až pak všeliké símě se zdokonali, tehdaž prý matka jeho Achamotha, opustíc místo střední, vejde do Plerómy a pojme svého ženicha, Spasitele, ze všech povstaleho, aby se stal snatek Spasitele se Sofií Achamothou. A ti jsou ženich a nevěsta¹⁾, komnata pak svatební jest celá Pleróma. Duchovní pak lidé, svleknuvše duše a stavše se duchy pouhými, bez překážky a způsobem neviditelným vejdou v Plerómu a budou za nevěsty dáni andělům Spasitele provázejícím. Demiurg pak též vstoupí v místo matere své Sofie, totiž ve střed; a duše spravedlivých, i ty odpočinku dojdou v místě středním. Neboť prý nic, co duševno, v Plerómu nevejde. Když pak se to tak dokoná, tu podle jejich učení vyšlehne a vzejme se oheň ve světě skrytý a ztráví všecku hmotu, a sám s ní zahyne a v nivec se obrátí. O tom však, praví, Demiurg nic prý nevěděl před příštím Spasitelovým.

2. Jsouť pak, jenž tvrdí, že vyplodil Krista, syna svého vlastního, ale taktéž duševného; o tom prý mluvil skrze proroky. A ten prý to byl, kterýž Marií prošel, jako prochází voda trubou²⁾, a na toho že sestoupil při křtu ve způsobě holubice ten Spasitel, který povstal z Plerómy působením všech³⁾. Bylo prý však v něm i duchovné ono símě Achamothy. Pročež praví, že Pán náš z tohoto čtvera způsoben jest, zachovávaje vzor té původní a první Čtveřice, totiž z duchovného, jež bylo od Achamothy, a z duševného, jež bylo od Demiurga, a z řádu spasného, jenž byl dílem dle nevyslovitelného umění způsobeným⁴⁾, a ze Spasitele, kterýmž byla holubice

¹⁾ Narážejí na Mat. 25, 6. Tak kdykoliv o ženichu a nevěstě přímo se zmiňuje, toť oni šibřinkáři k svému Spasiteli a Sofii potahují.

²⁾ Starý ten a rouhavý blud, jehož bez mála již sv. Jan (I. 4, 2.) se dotýká, drželi všickni skoro kacíři prvocírkve. Zakládá se na učení, že tělo hmotné zlé jest a nemůže dojiti spásy, a tudíž nemožno prý, aby je byl Kristus na se vzal (viz svrchu hl. 6.).

³⁾ T. αἰόν.

⁴⁾ T. j. z těla, jehož sv. Otec nejmenuje, snad proto že dle náhledu

naň sestoupivší. A ten prý zůstal bez utrpení (neboť nemohl trpět, že byl nepřekonatelným a neviditelným), a proto prý, když byl k Pilátovi veden, duch Kristův, který v něm uložen byl, pryč se unesl. Ale ani símě od matky pocházející, jak praví, nic netrpělo; neboť ani to nebylo schopno trpět, jsouc duchovno a samému Demiurgovi neviditelno. Trpěl tedy podle nich toliko duševný Kristus, a který tajemně dle řádu spasného způsoben byl, aby skrze něho matka okázala obraz hořejšího Krista, rozpiatého na Kříži, jenž byl i Achamothu utvářil tvarem podle bytu¹⁾. Neboť všechny tyto věci obrazy oněch býti praví²⁾.

3. Duše, které měly símě Achamothy, byly prý však lepší ostatních; proto i Demiurg, nevěda toho příčiny, nýbrž mysle, jeho působením že jsou takové, více nad jiné si je zamiloval. I vřadil prý je v proroky a kněze a krále; a toto símě mnoho prý mluvilo skrze proroky, poněvadž byly vyšší přirozenosti³⁾. Mnoho pak i máti mluvila prý o vyšších věcech, avšak také skrze tohoto a skrze duše od něho pocházející. A potom rozvrhují prorocví, stanovíce, že některé řečeno jest od matky, jiné od semene, jiné od Demiurga. Avšak i Ježíš podobně prý mluvil něco z nadchnutí Spasitelova, něco pak z vnuknutí mateřina, něco z Demiurgova, jak průběhem své řeči ukážeme.

4. Demiurg pak neznaje ty věci, které jsou nad ním, býval sice výroky těmi pohnut, ale pohrdal jimi, jinou a jinou příčinu jim dáváje, buď ducha věštího (který také má své vlastní hnutí), buď člověka, buď dojmy podlejší. A v té své nevědomosti prý trval až do příští Páně. Ale když Spasitel přišel, poznal od něho, tak oni praví, všechny věci a rád se k němu se vši svou mocí přidružil a ten prý jest onen setník ve sv. evangeliu, jenž Spasiteli řekl (Mat. 8, 9. Luk. 7, 8.): „Neboť i já mám pod svou mocí vojáky a sluhy, a velím-li co, činí to.“ Týž pak zprávu světa povede až do povinné doby, zvláště pro svou péči o Církev, ale i pro poznání přichystané sobě odměny, že se totiž dostane do příbytku matčina.

5. Člověka pak stanoví trojí rod⁴⁾: duchovný, zemský, duševný, jako byli Kain, Abel, Seth, aby i tím ukázali k trojí

Gnostikův prý nebylo tělo Páně skutečným tělem, nýbrž zdánlivým toliko; pročež Pán ani netrpěl ani trpět nemohl.

¹⁾ Viz svrchu 4, 1.

²⁾ Věci podle vypravování písma zde na zemi sběhlé jsou prý oznaky příběhů ve výšinách.

³⁾ Tyto t. duše.

⁴⁾ Tento trojí rod čili tato troji přirozenost byla podle Valentinců

přirozenosti, ne dle jednotlivců, ale dle pokolení. A sice prý, co jest zemské, chýlí se k záhubě; a co duševno, volí-li si stránku lepší, nalezá odpočinek v místě středním; jestliže však horší, půjde i to k sobě rovnému. O duchovných pak zárodcích, jež Achamotha duším spravedlivým od počátku až podnes vstúpila, učí, že byvše tuto vzdělání a vychování, jelikož nedospěli vypuštění, později pak zdokonalení udůstojnění jsou, budou za nevěsty dáni andělům Spasitelovým, kdežto duše jejich nutně u Demiurga ve středním místě věčného odpočinku naleznou. A mezi těmito dušemi opět rozdíl činí, řkouce, že jedny jsou přirozeně dobré, jedny přirozeně zlé; dobré totiž, které jsou schopné, aby onen zárodek přijaly, přirozeně pak zlé nikdy prý ono síně nepřijmou.

Hlava VIII.

Jak Valentinci natahovali sv. písma, aby bezbožné smyšlenky své dokázali.

1. Že takové jest jich učení, které ani proroci nehlásali, ani Pán nekázal, ani apoštolé nepodali, které oni, jak se vychloubají, ve všem nad jiné seznali, čtouce z nepsaného a dle přísloví z písma provazy soukati usilující¹⁾: hledí, co pravdě jest podobno, buď řeči apoštolův, buď podobenství Páně, buď výroky proroků, ke svým výrokům přizpůsobiti, aby jich smyšlenky nezdály se býti nedosvědčeny, při čemž pořádek a spojení písem překrácejí a seč jsou články pravdy rozvazují. Přesazují a přeměňují, a jiné z jiného vyvádějíce klamou mnohé, přizpůsobené výroky Páně u lživém spojení vystavujíce²⁾. Jako kdyby někdo základní podobu lidskou krásného obrazu královna od moudrého umělce z kamínek složeného³⁾ zrušil, kamínky ty přeložil a vytvořil a zhotovil podobu psa nebo lišky, a tu ještě špatně sestavil, potom pak dokazoval a pravil, že ten

v Adamovi v jedno spojena, ale již v jeho synech se rozlišila, a tak potom vždy více buď ta buď ona v tom a v tom člověku nebo plemeni prý převládala.

¹⁾ Obyčejné to přísloví o těch, kteří se o nemožné věci pokoušejí; u nás běžnější, ale téhož druhu a smyslu jest: „Písek v suopky vázati.“

²⁾ Tak dle překladatele latinského, jenž místo σοφίη čelí φαντασμα — klamným úkazem, což dobře se hodí k počínání těch slátalů, jimž nebylo o zdravou nanku a rozumný výklad písem, ale kteří se za obludným překrucováním pravdy hnali. (Migne str. 521.)

³⁾ Byloť u starých Římanů zvláště oblíbeno umění mosaické, či musivní, t. j. vykládati podlahy, stěny, atropy drobným a pestrým kamením,

jest krásný onen obraz králův, ježž byl moudrý znalec sestavil, ukazuje ku kamínkům, které první umělec krásně byl spojil v podobu královu, ale druhý šeredně v podobu psi anebo liščí přesadil, a tak by okazováním těchto kamínků sprosté duše, neznající tvářnost královu, klamal a přemlouval, že tato zpotvořená tvář liščí jest onen krásný obraz králův: podobně oni babské bájky připltajíce a pak výroky a průpovědi a podobenství tu a tam utrhujiíce, slova Boží svým bájkám přizpůsobiti usilují. Co oni tedy k tomu, co uvnitř Plerómy jest, přizpůsobují, o tom pověděli jsme.

2. Co však ještě k tomu, co vně té Plerómy jest, přizpůsobiti hledí z písem, jest toto: Pán prý za posledních časů světa proto přišel trpět, aby naznačil utrpení, které posledního z aiónův potkalo, a svým koncem zjevil, jaký konec působení aiónův míti bude. I vykládají, že ona dvanáctiletá dívka, dcera představeného školy židovské, kterou Pán přistoupiv z mrtvých vzkřísil (Luk. 8, 41. n.), obrazem jest matky Achamothy, kteréž jejich Kristus roztáhnuv se ¹⁾ podobu dal, a kterou k uznamenání onoho světla přivedl, ježto ji bylo opustilo. Že pak se jí zjevil Spasitel, když mimo Plerómu byla, osudem nedochůdčete jsouc střížena, to prý Pavel pověděl v listu ke Korintánům (I. 15, 8.): „Posléze pak ze všech zjevil se i mně jako nedochůdčeti.“ I příchod Spasitelův s jeho družstvem k Achamothě podobně prý naznačil v témž listě řka (I. 11, 10.): „Žena pak měj na hlavě závoj pro anděly“ ²⁾. Že pak za příchodu Spasitelova Achamotha pro stud se závojem zahalila, to zjevno učinil Mojžíš, když svůj obličej rouškou zastřel. Ba i utrpení, které ji potkalo, naznačil prý Pán na kříži, a sice prý slovy (Mat. 27, 46.): „Bože můj! Bože můj! proč jsi mne opustil?“ poukázal k tomu, že Sofia byla opuštěna od světla, a Horos že jí bránil dále se hnáti; trudnost pak její řka (Mat. 26, 38.): „Smutnáť jest duše má až k smrti!“ bázeň pak slovy (tamt. v. 39.): „Otče, jest-li možná, ucheť mine mne kalich tento!“ a úzkost taktéž tím, že řekl (Jan 12, 27.): „Nevím, co mám říci“ ³⁾.

3. Že pak jest trojí rod lidí, to prý naznačil on takto; rod

a vypoobňovati osoby a celé události, jak toho zachované podnes pozůstatky důkazem jsou.

¹⁾ Srov. 4, 1.

²⁾ Καλυμμα, závoj, četl Ireneus a jiní, kdežto pravé čtení jest ἐξουσία, moc; avšak smysl jest týž, neboť již Theodoret a Theofylakt dí, že závoj jest znamením poddanosti ženy — τὸ τοῦ ἐξουσιαστικῆς συμβόλον. Viz Biblii českou, I. Kor. 11, 10. pozn.

³⁾ Slova „nevím“ není na tom místě v písmě sv.; přidali je bludaři na

hmotný, když (Luk. 9, 57. 58.) člověku tázajícímu se: „Budu tě následovati?“ odpověděl: „Syn člověka nemá, kam by hlavy položil;“ duševný pak, když (Luk. 9, 61. 62.) tomu, který mu řekl: „Následovati budu tebe, ale prvé dopusť mi, ať se rozžehnám s těmi, kteří jsou v domě mém,“ odpověděl: „Kdo vztahuje ruku svou k pluhu a ohlédá se zpět, není způsobilý ku království Božímu.“ O tomto praví, že byl z prostředních; a podobně i ten (Mat. 19, 16—22.), jenž, ač vyznal, že spravedlnost z největší části byl vykonal, potom předc Pána nechtěl následovati, ale bohatstvím přemáhati se dala k dokonalosti dospěti nemohl, i ten byl dle jich mínění rodu duševného. K duchovnému pak [poukazuje prý] řka (Luk. 9, 60.): „Nech ať mrtví pochovávají mrtvé své; ale ty jdi a zvěstuj království Boží;“ a když k Zacheovi celníku di (Luk. 19, 5.): „Sestup rychle, neboť dnes mi jest v domě tvém zůstat.“ Ty totiž přičítají k rodu duchovnému. I podobenstvím o kvasu, který žena smísila s třemi mírkami mouky, ten trojí rod lidí prý se znamená. Ženou prý se označuje Sofia; třemi pak mírkami mouky trojí rod lidí: duchovný, duševný, zemský; kvasem pak, tak učí, Spasitel sám se napovídá. I Pavel prý zřejmě o zemských, duševných a duchovných pověděl, jako (I. Kor. 15, 48.): „Jaký zemský, taková i země;“ jinde (tamtéž 2, 14.) pak: „Tělesný (ψυχικός) pak člověk nechápe, co jest Ducha“ ¹⁾ a jinde (t. v. 15.): „Duchovný člověk zkouší všechno.“ Slova pak: „Tělesný nechápe, co jest Ducha,“ ta, praví, řečena jsou o Demiurgovi, který jsa duševným nepoznal ani matky své, kteráž duchovná jest, ani semene jejího, ani aiónů v Plerómě jsoucích. Že pak Spasitel od těch, které spasiti chtěl, prvotiny přijal, to prý naznačil Pavel řka (Řím. 11, 16.): „Jestliže prvotiny svaty jsou, i těsto“ ²⁾; prvotinami [totiž] učí rozuměti duchovné, těstem pak nás, t. j. duševnou církev, jejíž těsto prý on přijal a v sobě pozdvihl ³⁾, poněvadž on sám kvasem byl.

4. Že pak ta Achamotha mimo Plerómu bloudila a od Krista tvaru nabyla a od Spasitele nalezena byla, to prý na rozum dává, když praví (Luk. 15, 4.), že „přišel k [ovci] zbloudilému“. Ovci totiž

dotvrzení svého bludu, aby k nevědomosti svého Demiurga poukázati mohli. Tak i dále v uvedených slovích písmu sv. poznati jest zámyslné připodobnění výroků svatých, k čemu jim sloužiti měly.

¹⁾ Zprávný text má: „Co jest Ducha Božího.“

²⁾ T. svato jest; rozumí sv. Pavel prvotinami první chléb z částky těsta Bohu podle IV. Mojž. 15, 19—21. obětovaný, kterýmžto obřadem všechno těsto se posvěcovalo.

³⁾ Jakoby ke kynutí přivedl, t. j. spasivou mocí svou proniknul.

zbloudilou rozumí se dle jejich výkladu ona matka jejich, z kteréž prý, jak tomu chtějí, tato církev vezdejší povstala; zblouděním pak jejím, že mimo Plerómu v těch utrpeních byla, ze kterých že hmota povstala, pokládají. A onou ženou, která mete dům a nalezá peníz (t. v. 8.), značí se prý ona vyšší Sofia, která pozbyvši své Enthymése, potom, když příštím Spasitelovým všecko bylo očištěno, ji opět nalezla, pročez prý i tato ¹⁾ podle nich bude navracena v Plerómu. Simeon pak, jenž Krista vzal na lokty své a díky vzdával Bohu řka (Luk. 2, 29.): „Nyní propouštíš služebníka svého, Pane, dle slova svého v pokoji,“ byl prý obrazem Demiurga, jenž poznáv po příští Spasitelově své přenešení, díky vzdával Bythu. A Annou, v evangelií prorokyní nazvanou, která sedm let se svým mužem žila, celý pak ostatní věk svůj vdovou zůstala, až Spasitele uzřevši jej poznala a mluvila o něm všechněm, tou že se patrně Achamotha označuje, stanoví; ta prý na krátce viděvši Spasitele s družstvem jeho, po celý ostatní čas trvala ve středním místě očekávajíc jej, až by opět přišel a ji v její sňatek navrátil. Ba i jméno její naznačil prý Spasitel řka (Luk. 7, 35.): „A ospravedlněna jest moudrost (ἡ σοφία) ode všech synů svých;“ a Pavel (I. Kor. 2, 6.) takto: „Moudrost pak mluvíme mezi dokonalými.“ O sňatcích pak uvnitř Plerómy Pavel prý se zmínil, na jednom [příkladu] je okázav. O sňatku totiž života tohoto píse řekl (Efes. 5, 32.): „Tajemství toto veliké jest; já pak pravím v Kristu a v církvi.“

5. Dále, učí, i Jan prý učeník Páně, prvou Osmici samými slovy naznačil, pravice takto: Jan, učeník Páně, chtěl vypraviti původ všech věcí (Jan 1, 1—14.), jak totiž Otec všecko učinil, za základ dává jakýsi Počátek, první to plod Boží, který pak i synem Jednorozeným a Bohem nazval, v němž všechny věci Otec učinil jako zárodkem. Od toho pak dále, praví, že bylo vypočteno Slovo (Logos) a v něm veškerá podstata (οὐσία) aiónův, kterouž Logos utvařil. Mluvě tedy o prvním původu dobře od Počátku své učení počíná, totiž od Boha ²⁾ a Slova, řka: „Na počátku ³⁾ bylo Slovo a Slovo bylo u Boha a Bůh byl Slovo. To bylo na počátku u Boha.“ Prvé tedy rozlišuje ty tři: Boha a Počátek a Slovo, a opět je sjednocuje, aby ukázal, jednak původ obou posledních, Syna totiž a Slova, jednak že nejen vespolek, nýbrž i s Otcem sjednoceni jsou. Neboť v Otci a z Otce jest Počátek, a v Počátku

¹⁾ T. Enthymésis nebo Achamotha, kdež pak s matkou svou, vyšší totiž Sofii, od které ji Horos odloučil, opět spojena bude (viz hl. 2. a 7.).

²⁾ Tak dle ř. t., lat. překlad má: a Filio.

³⁾ Čili dle jejich rozumu: v Počátku, ἐν Ἀρχῇ; a tak i později.

i z Počátku Slovo. Dobře tedy praví: „V Počátku bylo Slovo,“ neboť bylo v Synu; „a Slovo bylo u Boha,“ neboť i Počátek byl ¹⁾. „A Bůh bylo Slovo,“ důvodně, neboť co z Boha jest zplozeno, Bůh jest. „To bylo v Počátku u Boha,“ to poukazuje k pořádku původu. „Všecko skrze ně učiněno jest a bez něho nic není učiněno,“ neboť Slovo se stalo původcem utváření a vyvedení všech po něm aiónův. Ale „co učiněno jest v něm,“ vece, „Život (Zóe) jest“ ²⁾. Zde i k sňatku poukázal, neboť řekl, že všecko skrze ně učiněno jest, ale Život v něm. Ten tedy, že učiněn jest v něm, bližší mu jest, nežli věci skrze ně učiněné, neboť jest s ním a vydává plod skrze ně. Když totiž dále dí: „A život byl světlo lidí,“ řka „lidí“ právě týmž slovem i k Církvi poukázal, aby tak jedním slovem společnost manželskou naznačil. Neboť ze Slova a ze Zóe se rodí Člověk i Církev. Světlem pak lidí nazval Život, poněvadž jím bývají osvětleni, podoby totiž a zjevu nabývajíce. Toto pak i Pavel praví (Efes. 5, 13.): „Všecko, co se vyjevuje, světlo jest.“ Poněvadž tedy Zóe na jevo vyvedla a porodila Člověka a Církev, proto prý sluje světlem jejich. Zjevně tedy projevil prý Jan těmi slovy mimo jiné i druhou Čtveřici: Slovo a Život, Člověka a Církev. Ale i první Čtveřici naznačil. Nebo mluvě o Spasiteli a řka, že všecko mimo Plerómu skrze něho utvářeno jest, plodem veškeré Plerómy jej býti praví; neboť i světlem jej nazval, „které v temnosti svítí a které temnost nepojala,“ poněvadž nepoznala, že on to jest, jenž všecko, co bylo z utrpení povstalo, spořádal. Jmenuje pak jej i Synem, i Pravdou, i Živodem, i Slovem, „které tělem učiněno jest, jehož,“ vece ³⁾, „slávu jsme viděli, byla pak sláva jeho, jak á byla (σὶς ἦν) sláva jednorozeného,“ od Otce mu udělena jsouc, „plno milosti a pravdy.“ Ale [onen] takto praví: „A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi; i viděli jsme slávu jeho, slávu jako (ὡς) jednorozeného od Otce, plno milosti a pravdy.“ Zevrubně tedy i prvou Čtveřici naznačil, uváděje Otce a Milost, Jednorozence a Pravdu. Tak tedy prý Jan o první Osmici a mateři všech aiónův mluvil, jmenuje totiž

¹⁾ Dolož: Bůh.

²⁾ Takové slov písmu spojování a smyslu překrucování úsměšně kárá již Origenes (Comment. in Joan.) řka: „Jak mohla Zóe (Život) jsouc manželkou Slova ve svém manželi teprva k životu přijíti?“ I Macedoníané, aby Ducha svatého k stvořeným bytostem přičítati mohli, poslední slova v. 8. s prvními v. 4. spojovali.

³⁾ Podle čtení od Gnostiků porušeného.

Otce a Milost a Jednorozence a Pravdu a Slovo a Život a Člověka i Církev. (Tak totiž učí Ptolemeus.)¹⁾

Hlava IX.

Vyvracují se bludařské a bezbožné výklady písem.

1. Vidiš tedy, můj milý! ten návod, jehož oni užívajíce, sami sebe klamou, týrajíce písma, aby své výmysly z nich utvrdili. Nebo proto jsem i samy jejich (lestné)²⁾ řeči uvedl, abys z nich poznal úskočnost jejich obmyslu, i ničemnost jejich bludu. Neboť předně, kdyby byl Jan měl na mysli, naznačiti jejich hořejší Osmici, byl by zajisté se držel pořádku jejího vyplození, a první Čtveřici, jak praví, velevznešenou, na prvním byl by místě jmenovitě položil, a pak připojil druhou, aby pořádkem jmen okázal se i pořádek Osmice, a nikoliv by nebyl po tak veliké mezeře, jakoby zapomena a pak opět si vzpomena, na konci o první se zmínil Čtveřici. A pak kdyby i ty sňatky jejich byl chtěl znamenati, nebyl by zajisté vynechal jmena Církve, ale byl by se buď též u ostatních sňatků spokojil pojmenováním mužských [aiónů], když nápodobně lze se též oněch [ženských] domyslit, aby jednotu veskrze zachoval; anebo uváděje u ostatních choti zejména, byl by i choť Člověka pojmenoval a nebyl by nám ponechal, abychom jejího jmena věštěním se dobírali.

2. Patrna tedy převrácenost jejich výkladu. Neboť co Jan hlásá jednoho Boha všemohoucího a jednoho jednorozence Krista Ježíše, skrze něhož všechny věci učiněny býti praví, toho totiž Syna Božího, toho jednorozeného, toho tvůrce všech věcí, toho, který jest světlo pravé, osvěcující každého člověka, toho tvůrce všehomíra, ten že ve své přišel, tentýž že tělem učiněn jest a přebýval mezi námi: oni převracujíce výklad způsobem záludným, chtějí tomu, že by byl jiným dle výplodu Jednorozence, jež i Počátkem jmenují, a jiným Spasitel a že by byl jiným Logos, syn Jednorozencův, a jiným Kristus, k napravení Plerómy vyplozený; a tak jedenkaždý

¹⁾ Posledních těchto slov není v textu řeckém.

²⁾ Tak dle překladu lat.: astutias & dictiones; ř. t. má jen: λείψα.

výrok od pravdy urvavše a těch jmen nadužívající, na svou domněnku je přenesli, tak že dle nich Jan v tolikých slovích o Pánu Ježíši Kristu ani zmínky nečiní. Neboť jmenovav Otce, a Milost, a Jednorozence, a Pravdu, a Slovo, a Život, a Člověka, i Církev, dle jich domnění o první Osmici mluvil, ve které nebyl ještě Ježíš, nebyl ještě Kristus, Janův učitel. Že pak apoštol nemluvil o sňatcích jejich, ale o Pánu našem, Ježíši Kristu, jež i Slovem Božím býti věděl, to sám zřejmo učinil. Neboť souborně vzhlédaje k Slovu svrchu od něho na počátku položenému dále vysvětluje: „A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi.“ Dle jejich pak domněnky není Slovo tělem učiněno, anot ani z Plerúmy nikdy nevyšlo, ale Spasitel, dle spasného řádu později po Slově povstalý¹⁾.

3. Poznejte tedy, nesmyslníci, že Ježíš, který za nás trpěl, který mezi námi bydlel, týž jest i Slovo Boží. Neboť byl-li kterýs jiný z aiónův pro naše spasení tělem učiněn, bylo apoštolu o jiném mluvit; jestliže však Slovo Otcovo, „které sestoupilo,“ totéž jest, „které i vstoupilo“ (Efes. 4, 20.), jediného Boha jednorozený Syn, který z laskavé dobroty Otcovy se vtělil pro lidi: o nikom jiném, ani o Osmici nemluvil, ale o Pánu Ježíši Kristu. Neboť dle nich se Slovo vlastně ani nevtělilo; ale prý Spasitel oblekl na se tělo duševné, dle spasného řádu nevyslovitelnou prozřetelností způsobené, aby viděti a hmatati se mohlo. Tělo pak jest onen původní ze země od Boha Adamovi způsobený výtvár, kterýmž se Slovo Boží opravdově stalo, jak Jan vypravil. I zrušena jest jich první a původní Osmice. Neboť ano se dokázalo, že Slovo, a Jednorozenec, a Život, a Světlo, a Spasitel, a Kristus, i Syn Boží jeden jest, a že tentýž se vtělil za nás, ztržena jest celá ta stavba té Osmice. Když pak ta jest sbořena, i celá jich soustava padla, kterouž oni lživě jako ve snách sestavující na písma se vyřítili vlastní domněnku si utvořivše.

4. Potom výroky a jmena různě položená sbírajíce ze smyslu přirozeného přenášejí je, jak jsme řekli, na nepřirozený nesmysl, jednajíce podobně těm, kteří si některé nahodilé předměty obírají a pak je verši Homérovými opatřiti hledí, tak že nezkušeným se zdá, žeby byl Homér o tom náhle vylíčeném předmětu ty verše složil, a mnozí řádným spojením veršů těch až k tomu mínění svedeni bývají, zdali snad Homér takto nebánil. Tak kdosi Héraklea, jež byl Eurysteus pro psa pekelního poslal, Homérovými verši

¹⁾ Tak dle p. t.; latinský překlad má místo „dle spasného řádu“: jenž ze všech učiněn jest (viz. 2, 6.).

takto popisuje (neboť nic nevádí i ty uvesti pro příklad, poněvadž odvážení se obou stejné a totéž jest)¹⁾:

„Toť plozenec Stenelův, vnuk Persea, řekna odeslal²⁾
mužného z domu Héraklá, jenž v srdci si stýskal³⁾
těžce milém, k vykonání děl velikých jsa pokázán⁴⁾,
z temností maje podsvětných vzít Hádovu šelmu⁵⁾.
Šelť hrdě jak známý pustám lev, důvěře sile⁶⁾,
města středem širokým hbitě, přátely svými provázen⁷⁾,
mládci milými a dívkami, též staršími šedivci⁸⁾;
všickni želi si ho velmi, jakož by tu ke smrti kráčel⁹⁾.
Všakť Hermes vede jej, spolu bystrooká jde Athána¹⁰⁾;
Znalť on jak v utrobách se trdil milený jemu bratřík¹¹⁾.

Nuže kdož upřímný a bezelstné mysli nebyl by dojat těmi verši a nedomníval se, že je tak Homér sám o té věci složil? Ale zkušený znalec obsahu básní Homérových uzná ovšem verše, nikoliv pak obsah, věda, že něco z nich povědino o Odysseovi, něco o Hérakleovi samém, něco o Priamovi, něco o Menelaovi a Agamemnonovi. Když je však rozebera každý zvlášť na své místo postaví, předložený příběh odstraní. Tak i kdo se v srdci svém nezvratně drží pravidla pravdy, které byl svatým křtem přijal¹²⁾, uzná jmena

¹⁾ Na důkaz, jak lze z některé knihy vyňati různé verše a je k jinému docela předmětu sestaviti, vyňato 10 těchto z Homérový Iliady a Odysseje a líčeno jimi, jak Hérakles od Eurysteia vyslán jest k vykonání dvanácti hrdinských činův. — Na úpadku literatury jak řecké tak latinské byla taková míchanice (Cento jí říkali) poněkud oblíbená. Sám sv. Řehoř Nazianský tuším z veršů Sofokleových, Aischylových a Euripidových složil truchlohru o smrti Páně. U latinů se takovou prací vyznamenal Ausonius.

²⁾ Il. XIX. 123. — ³⁾ Od. X. 76. — ⁴⁾ Od. XXI. 26. — ⁵⁾ Il. VIII. 368. — ⁶⁾ Od. VI. 131. — ⁷⁾ Il. XXIV. 327. — ⁸⁾ Od. XI. 38. — ⁹⁾ Il. XXIV. 328. — ¹⁰⁾ Od. XI. 625. — ¹¹⁾ Il. II. 409.

¹²⁾ Pravidlem pravdy nazývá sv. Otec, jak z hlavy přímo následující vidno, ty články, jímž podnes „apoštolské vyznání víry“ říkáme. Tomu se katechúmené před sv. křtem důkladně učili a při svatém křtu jakožto slavnou přísahu veřejně říkali, k vojsku Kristovu jim se přiznávajíce a přidružující. Tak dříve neznámý spisovatel knih de sacramentis, mezi spisy sv. Ambrože přijatých (I. 2. cap. 62): „Tázán jsa: Věříš-li v Boha Otce všemohoucího? řekl jsi: Věřím! a byl jsi potopen jednou, t. j. pohřben (t. duchovně); potom jsa tázán: Věříš-li v Pána našeho Ježíše Krista a v křtí jeho? řekl jsi: Věřím! a potopen jsi byl a t. d.; po třetí tázán jsa: Věříš-li i v Ducha svatého? řekl jsi: Věřím! a potopen jsi byl a t. d.“ K té víře na křtu sv. přijaté se odvolávali všickni skoro sv. Otcové, kteří proti kacířům psali, za to majíce, že není žádné mocnější zbraně k poražení jich bludův a zachránění pravé víry nad věrné držení se pravidla toho. Proti Gnostikům pak sv. Ireneus zvlášť se k tomu vyznání odvolává, poněvadž jimi ve všech akoro člancích porušeno bylo.

a průpovědi a podobenství písem, ale rouhavou tu nauku neuzná: neboť byť i drahokamy uznal, lišku předce místo obrazu králova nepřijme¹⁾. Položí-li však jeden každý výrok na svém místě a spořádá-li jej s tělem pravdy, odhalí a bezpodstatným býtí ukáže ten jejich výmysl.

5. Poněvadž však tomu představení schází závěrek²⁾, aby někdo kus ten jejich skončil odmršťujícím doslovem: za dobré uznali jsme, abychom prvé okázali, v čemže se sami otcové té bajky vespolek různí, jsouce arcíť z různých duchů bludu. A z toho pak bude zajisté možná i před úplným důkazem patrně poznati pevnou od církve hláсанou pravdu, i zpotvořenou od oných lžínauku.

Hlava X.

Celá po všem světě rozšířená církev má jednu a touž víru, jedno a totéž učení, a byť i někteří z věřících nad jiné učenější byli, nesluší proto na rozdíl a změnu u víře souditi.

1. Neboť církev, ačkoliv po celém světě až k nejzazším končinám země rozšířena jsouc, přijala od apoštolův a jich učeníkův víru v jednoho Boha, Otce všemohoucího, který učinil nebe i zemi i moře i všechno, co v nich jest (Žalm 145, 6. Sk. 4, 24. a 14, 14.); a v jednoho Krista Ježíše, Syna Božího, který se vtělil pro naše spasení; a v Ducha svatého, který skrze proroky byl hlásal ustanovení (Boží)³⁾ a příchod⁴⁾ a narození z Panny a utrpení a vzkříšení z mrtvých i s tělem na nebe vzetí milého Krista Ježíše Pána našeho, a příští jeho s nebes ve slávě Otcově, „aby napravil všechny věci“ (Efes. 1, 10.), a vzkřísil všeliké tělo celého člověčenstva, aby se Kristu Ježíši, Pánu našemu a Bohu a Spasiteli a králi, dle dobrolibezné vůle Otce neviditelného „klanělo všeliké koleno nebeských a pozemských i podzemních, a všeliký jazyk ho vyznával“ (Fil. 2, 10. 11.), on pak aby spravedlivý učinil soud nade všemi duchy nešlechtnosti (Efes. 6, 12.), a provinilé a odpadlé anděly, i lidi

¹⁾ Srov. 8, 1.

²⁾ Ἀπολύτρωσις, propuštění diváků po ukončeném představení s nějakým vhodným doslovem od některého z herců předneseným; zde narážka na ἀπολύτρωσις (vykoupení, spasení) Gnostiků, o němž viz dále hl. 21.

³⁾ „Boží“ naskytá se jcnom v lat. překladu.

⁴⁾ V ř. t. množníkem řečeno „příchody.“

bezbožné a nespravedlivé a zlopášné a rouhavé aby uvrhl v oheň věčný, spravedlivým pak a svatým a kteří přikázání jeho zachovali a v lásce jeho setrvali, buď od počátku¹⁾, buď po učiněném pokání, aby milostivě života udělil, nesmrtelností je obdařil, i slávou věčnou oblažil.

2. Toto učení, jež obdržela, a tuto víru, jak jsme řekli, chrání církev pečlivě, ačkoliv po veškerém světě rozšířena jsouc, jakoby v jednom domě bydlela; a podobně těm věcem věří, jakoby měla jednu duši a totéž srdce; a souhlasně je káže a jim učí a je podává, jakoby jedna ústa měla. Ačkoli zajisté jsou po světě řeči různé, jest však nicméně obsah podání jeden a tentýž. Nic jinak nevěří, nic jinak neučí církev v Germánsku založené²⁾ a v Iberii a mezi Kelty, nežli církev východní³⁾ a Aigypské a Libycké i ty, které ve středu světa založeny jsou⁴⁾; nýbrž jako slunce, jsouc stvořením Božím, po celém světě totéž jest: tak i kázání pravdy všude svítí a osvětluje všechny lidi, kteří chtějí přijíti ku poznání pravdy. Ani sebe mocnější řečník z představených církevních nebude mluvit nic jiného než toto (neboť nikdo není nad mistra); aniž pak slabý kazatel podanému učení bude na ujmu. Neboť když jedna jest víra a tatáž, ani kdo mnoho o ní mluvit dovede, nerozmnoží jí, aniž kdo málo, umenší⁵⁾.

¹⁾ Tím míní buď maličké novokřtěnce, kteří duše své žádným osobním křícem neposkvřnili, a hned po smrti v nebeskou slávu se dostali, anebo sv. mučedníky, kteří pro zásluhy svých krutých muk úplně očistěni jako ohněm v blaženost věčnou vstoupili.

²⁾ Z tohoto místa nelze souditi, jakoby země tuto jmenované celé se svými národy byly ke Kristu obráceny a s církví katolickou spojeny, nýbrž že byly některé církve v řečených zemích, jež nám nyní Francií, Španělskem a Germanií v širším smyslu (země severně od Itálie mezi Rýnem, Alpami a Dunajem ležící) slovou. Nade všechny pak slynula mezi Kelty, v nynější Francii, církev Lugdunská (Lyon) a Vienská (Vienne). Onano zvlášť proslavena byla r. 177. mnoha mučedníky obého pohlaví. O rozkvět obou veliké zásluhy sobě získal sv. Ireneus, biskup Lyonský. Po jeho smrti však (r. 202.) tak velmi sklesla, že uprostřed třetího století řídké zbytky křesťanů se tam nalezaly, a nových mužů apoštolských potřebí bylo k jejímu vzkříšení. (Viz úvod.)

³⁾ Těmi míní církve zemí východních, t. j. zemí mezi Tigrem, Arabií, mořem středozemním a Pontem Euxinem (Černým mořem) ležících; ty rozuměli staří zeměmi východními.

⁴⁾ To jsou církve v Jerusalemě a Judsku, neboť středem světa pokládali staří křesťané, že jest svatá země a zvlášť město Jerusalema, a nebyli daleko pravdy hledě k tehdejší skrovné známosti zeměpisné.

⁵⁾ Slovy těmi naráží se na shírání marny dle II. Mojž. 16, 18. a II. Kor. 8, 15.

3. Že pak někteří dle vyrozumívání více aneb méně vědí, to nezáleží v tom, žeby obsah víry měnili a kromě původu, tvůrce a zachovatele všehomíra (jakoby jim toho nebylo dosti!), jiného ještě Boha, nebo jiného Krista, nebo jiného jednorozence vymýšleli; ale v tom, že to, co se v podobenstvích praví, zevrubněji probírají a k obsahu víry vykládají, a že ustanovení a opatření Boží k spáse lidstva učiněná vysvětlují a zřejmě ukazují, jak Bůh milosrdně strpěl i pád kleslých andělův i neposlušnost lidí; a že vykládají, proč tentýž Bůh některé věci učinil dočasnými, některé věčnými, jedny nebeskými, jiné pozemskými; že rozumějí, proč Bůh, jsa neviditelným, nezjevil se prorokům v jedné podobě, ale jiným jinak; a že dokazují, proč lidstvu dáno jest více úmluv, i že učí, která jest povaha každé z úmluv těch; a že pátrají, proč „Bůh zavřel všecko v nevěře, aby se nade všemi smiloval“ (Řím. 11, 32.); a že vděčně připomínají¹⁾, proč „Slovo Boží tělem učiněno jest“ (Jan 1, 14.) a trpělo; a že hlásají, proč za posledních dnů příští Syna Božského se dělo, t. j. na konci, a nikoliv na počátku; a že o konci světa a budoucích věcech vysvětlují, pokud písmo obsahuje; a že nezamlčují, proč Bůh ty zavržované [pohanské] národy spoludědici a sourodnými i účastníky svatých učinil²⁾; a že zvěstují, jak „toto smrtelné tělo obleče nesmrtelnost, a porušitelné neporušenost“ (I. Kor. 15, 53. 54.); že i hlásají, kterak pravi [Bůh] „k nelidu: lide! a k nemilované: milovaná!“ (Os. 2, 24. a Řím. 9, 25.) i kterak „více jest dítek opuštěné nežli té, která má muže“ (Is. 54, 1. a Gal. 4, 27.); (neboť o těch věcech a jim podobných zvolal apoštol (Řím. 11, 33.): „Ó hlubokosti bohatství a moudrosti i vědomosti Boží! Jak jsou nezpytatelní soudové jeho, a nevystižitelné cesty jeho!“) — ale nikoli v tom, aby mimo stvořitele a způsobitele všehomíra za toho a jejich matku vymýšleli Enthymési zbloudilého aióna, a tak daleko se v rouhání pouštěli; aniž pak aby nad tuto opět přilhávali Plerómu, brzo třidcatero, brzo nesčíslné plémě aiónův, jakož tvrdí tito všeho božského poznání věru prostí a prázdní učitelé; kdežto veškerá církev jednu a touž víru drží po celém světě, jak jsme zprvu pověděli.

¹⁾ Není bez důvodu, že tuto sv. Otec užívaje slova *εὐχαριστέω* naráží na nejsv. oběť máše svaté, kterou i jiní sv. Otcové nazývají památkou vtělení se a smrti Kristovy dle slov sv. Pavla I. Kor. 11, 26.

²⁾ Nikoliv na vždycky, nýbrž toliko na čas je opustil Bůh, t. j. nechal je jíti cestami svými, když vyvolil sobě Jakoba a „neučinil tak žádnému národu“ (Žalm 147, 20.). Ale proč ten jest vyvolen, jiní však zaslepeni na čas, a proč ti na delší, ti na kratší dobu, — to nemožno pochopiti a nebezpečno zkoumati!

Hlava XI.

Které jest učení Valentinovo? a v čem se s ním nesrovnávají učení jeho?
Výmysly Sekunda a některých jiných.

1. Vizme nyní i nestálé mínění těchto, jelikož dva asi jsou, aneb tři, jak o týchž věcech totéž nepraví, ale sobě ve věcech i ve jmenech odporují. První tedy, který základy tak řečeného kacířství gnostického ke zvláštnímu své školy rázu přizpůsobil, Valentin totiž, takto žvastal, základem si položiv bezejmennou Dvojici, z níž jedna část slove Arrétos (Ἀρρετος, Nevyslovitelný) a druhá Síga. Potom z této Dvojice povstala prý druhá Dvojice, z které jednu část nazývá Pater a druhou Alétheia. Z této pak Čtveřice zplozeni jsou Logos a Zóe, Člověk a Církev, a to prý jest první Osmice. A ten Logos a ta Zóe vydali prý desatero sil, jak jsme již řekli; Člověk pak a Církev dvanáctero, z nichžto jedna [Sofia], odloučivši se a osamotněvši ostatní, co se [mimo Plerómu] přihodilo, způsobila. Hory pak přijal dva, jednoho mezi Bythem a Plerómou, který odlučuje zplozené aióny od nezplozeného Otce; druhého pak, jenž odděluje mateř jejich od Plerómy. A Kristus prý nebyl způsoben od aiónů v Plerómě jsoucích, nýbrž od matky jejich ven [z Plerómy] vyloučené dle poznání lepšího [svého stavu, po svém obrácení] zrozen s nějakým Stínem. A ten prý jsa rodu mužského, svrhnuv se sebe ten Stín, navrátil prý se do Plerómy. Máti pak pozůstavši v tom Stínu a jsouc prázdná duchovné podstaty vydala prý druhého syna; a ten prý jest Démiúrg, jež i Všemohoucím věcí vezdejších nazývá. S týmž pak prý se narodilo i levé kníže¹⁾, tak učí ve shodě s Gnostiky, nepravě tak řečenými, o nichž mluvití budeme. O Ježíši pak praví, hned že pochází od toho, který se od matky jejich odloučil a se všemi [aióny] sjednocen trval, t. j. od Theléta, hned že od toho, který se do Plerómy vzhůru vznesl, t. j. od Krista, hned opět že jest od Člověka a Církve. A o Duchu svatém praví, že pochází od Alétheje²⁾ ke zkoumání a rozplození aiónův, neviditelně v ně vchází, skrze něhož by oni vydávali ratolesti pravdy. (Tak tento.)

¹⁾ Viz svrchu 5, 1.

²⁾ Dle řeckého „od Církve“.

2. Sekundus pak učí, že první Osmice záleží ze Čtveřice pravé a ze Čtveřice levé, vykládaje že jedna slove „světlem“, druhá pak „tmou“; síla pak odloučivší se a odtrhší nebyla prý z třidceti aiónův, nýbrž z jich potomstva¹⁾.

3. Jiný pak a slavný jich učenec²⁾ k vznešenějšímu a gnostičtějšímu (učení) se vyšinu, první Čtveřici takto udává. Jest přede všemi věcmi jakási Proarché myslí nepostihlá, nevyslovitelná a bezejmenná, kterou já Samotnici (Μονοτης) nazývám. S touto Samotnicí jest spolu moc, kterouž jmenuji Jednicí (Ενότης). Tato Samotnice a Jednice, jsouce jedno, vydaly, aniž pak jej od sebe vypustily³⁾, Počátek všech věcí myslitelný, nezplozený a neviditelný, kterýž Počátek řeč (ῥη λῳγος) Monadou [Jednotou] nazývá. S touto Monadou jest síla stejné podstaty, kterouž též Jedním (ἓς εἷς) zovu. Tyto síly: Samotnice, Jednice, Monada a Jedno vydaly ostatní výplody aiónův.

4. „Ach, ach!“ a „běda! běda!“⁴⁾ Tak po tragicku sluší zvolati nad takovým tvořením jmen a takovou odvážlivostí, jak on bez zardění své lži jmena přiložil. Neboť řka: Jest přede všemi věcmi nějaká Proarché myslí nepostizitelná, kterouž já Samotnici zovu; a opět: S touto Samotnicí jest spolu i síla, kterouž já Jednicí jmenuji: tím zřejmě přiznává, že co praví jeho smyšlénkou jest, a že sám smyšlénce té jmena přezděl, jakáž jí před tím od nikoho dána nebyla. I zjevnoť, že sám se odvážil tato jmena utvořit, tak že, by jeho na světě nebylo, ani pravda jmena by neměla. Nic tedy nepřekáží, aby i někdo jiný o témž předmětu jmena určil takto: Jest jakýsi Předpočátek (Proarché), síla královská, myslí nepostihlá, přednepodstatná, předkotálejší se. S ní pak jest síla, kterou já zovu tykví; ale s touto tykví jest síla, kterou já na-

¹⁾ Epifanius tu dokládá: „ale po třidceti aiónech“; a Petavius zjevněji překládá: „ale nižšího řádu.“ (Migne str. 565.)

²⁾ Dle Epifania (haeres 31, 1.) souditi by bylo na Epifana, syna Karpokratova a matky Alexandrie. Dočkal se věku toliko 17 let, žije v Samu, městě na ostrovu Kefalénském. Učil nejhrubšímu kommunismu, tvrdě že i ženy mají býti společným majetkem, z čehož veliká i potupa i ukrutnost proti všemu křesťanskému jmenu povstala. A nic méně takový ohavný člověk došel po smrti úcty božské, tak že se mu v Samu i chrám vystavěl i žertvy vzdávaly. Avšak Hayd bře slovo ἐπικρῆς, které latinskému „clarus“ odpovídá (řeckého textu tu náhodou ncmf), za obecné a míní, že tím „slavným učencem“ Marek, o němž obšírně se jedná ve hl. 15, 1.

³⁾ Jak totiž při porodu se děje.

⁴⁾ Výkřiky ty u starých tragiků zbusa v obyčejí, hlavně cít bolestný, někdy však i výraz obdivu a oěklivosti naznačují.

zývám prázdnotou. Tato tykev a prázdnota, jsouce jedno, vydaly bez vydání ovoce všem viditelné a jedlé a sladké, které řeč nazývá okurkou; s touto okurkou jest síla též moci, kterouž já jmenuji melounem. Tyto síly: tykev a prázdnota a okurka i meloun vyvedly ostatní množství Valentinových bláznovských melounů. Neboť má-li se řeč o všemmíru k prvé Čtveřici přízpůsobiti a jak kdo chce jmena jí přikládati, kdož tu vadí užívati jmen těchto, ovšem mnohem pochopitelnějších a obyčejných i všem známých?

5. Jiní pak opět z nich první a prvozplozenou Osmici těmito jmeny vyznačili: Nejprve Proarchou (Předpočátkem), potom Anennoétou (Ἀνενοήτης, Nepomyslitelnou, t. silou), třetí Arrétou (Ἀρρητός, Nevyslovitelnou) a čtvrtou Aoratou (Ἀόρατος, Neviditelnou). A z první, Proarchy totiž, vyplozena jest na prvním místě [v druhé Čtveřici] nebo na pátém [v celé Osmici] Arché, z Anennoéty na druhém nebo šestém místě Akatalépta (Ἀκατάληπτος, Nepochopitelná), z Arréty na třetím nebo sedmém místě Anonomasta (Ἀνονόμαστος, Bezejmenná), z Aoraty pak Agennéta (Ἀγέννητος, Nezplozená). Ta jest Pleróma první Osmice. Tyto síly, tak praví, byly prý před Bythem a Sígou, chtějíce se prokázati dokonalých dokonalejšími a nad Gnostiky gnostičtějšími, k nimž by člověk právem zvolati mohl: „Ó marnomluvní mudráci! Vy skety hanebné, mudráctvím pravdu hubíte!“¹⁾ Neboť i o Bythu samém jsou mnohá a různá mínění u nich, Někteří zajisté tvrdí, že není v žádném spojení manželském, nejsou ani mužským ani ženskou, aniž vůbec něčím; jiní pak praví, že jest obojnák, přirozenost čtyry mu přisuzující; jiní pak opět Sígu mu za manželku dávají, aby první sňatek vznikl.

¹⁾ Ten verš jest pouze v lat. překl.; naráží na verš Hom. II. II. 235. kdež Odysseus Hellénům podobně spílá. Že praví „πέποινας“ jest hra v slovích, ano značí i meloun i zženštilce, sketu, čímž kárá hanebné nemravy Gnostikův.

Hlava XII.

Čemu učili stoupenci Ptolemeovi a Kolorbasovi.

1. Ptolemeovi pak stoupenci, lépe to vědouce, praví, že Bythos dvě manželky má, jež i upravenostmi (διαγέσεις) nazývají, totiž Ennoji a Thelési (Vůli)¹⁾. Neboť nejprve prý pomyslí něco vyploditi a potom teprva svolil. Když tedy tyto dvě upravenosti nebo síly, t. j. Ennoje a Thelésis (Myšlenka a Vůle) se vespolek jako smísily, stal se ze sňatku toho výplod Monogena a Alétheje jako blíženců. Tito prý jakožto viditelní vzorové a obrazové dvou neviditelných upraveností Otce, vyšli z nich, z Thelési totiž Nůs (z Vůle Rozum), z Ennoje pak Alétheia (z Myšlenky Pravda), a proto prý obraz přidruživší se Vůle mužského se stal rodu [Nůs], obraz pak nezplozené Myšlenky ženského [Alétheia], poněvadž Vůle byla téměř [plodící] silou Myšlenky. Neboť Myšlenka vyplození to sice obmýšlela, ale sama o sobě nebyla s to, aby vyplodila, co myslila. Když pak síla k Vůli se přidružila, tu vyplodila, co byla umyslila.

2. Nezdá-liž pak se ti, můj milý, že tito lidé spíše o Zevsu Homérově, an samou pečlivostí nemohl spáti, nýbrž rozanýšlel, jakby pocítil Achillea a pohubil množství Achájův²⁾, pojem měli nežli o Bohu všehomíra? Tenť jakmile pomyslí, ihned vykoná, co pomyslí³⁾; a jakmile chce, i myslí, co chce, tehdaž myslí, když chce, a tehdaž chtěje, když myslí, jsa všecek myšlenka, všecek vůle, všecek rozum, všecek světlo, všecek oko, všecek sluch, všecek zřídlo všeho dobra.

3. Kteří však se považují býti ještě moudřejšími těchto⁴⁾, učí, že první Osmice nebyla vyplozena postupně, aión z aióna, nýbrž že všech šest aiónův od Propatora a Ennoje najednou na světlo

¹⁾ Tu řecký text se poněkud odchyluje a zní takto: „Ptolemeus pak se soudruhy jsa zkušenější svých učitelů, tomu Bohu, u nich Bythem nazvanému, dvě manželky vymyslí a přidruží; ty pak upravenostmi jmenuje, Ennoji a Thelési.“

²⁾ Naráží tu na Hom. Il. II. 1. a d., kdež takto se praví:

„Tuť druzi, jak bohové tak též mužové konirejduí,
Odpotínek po celou měli noc, ale Zevsu nošel sen;
Veždy ve srdci milém rozmýšlel, jak by Achilla
Pocítil a pak u loží pohubil zaň množství Achájův.“

³⁾ Řecky: „co chtěl.“

⁴⁾ Stoupenci t. Kolorbasovi.

vydáno jest, a že oni sami při tom ku porodu pomáhali¹⁾. A nikoliv prý není z Loga a ze Zóe Člověk a Církev, nýbrž z Člověka a Církve zplozen jest Logos i Zóe, takto to vykládajíce: Co prý Propator vyploditi umyslí, Otcem nazváno jest; ale že to, co vyplodil, pravda bylo, nazváno jest to Pravdou (Aléthej). Když pak se sám zjevití chtěl, řečeno to Člověkem. A když i ty, které prvé umyslí, potom vyplodil, to jmenováno jest Církví. A Člověk promluvil Slovo (Loga): toť jest prvorozený syn; po Slovu pak následoval i Život (Zóe); a tak povstala první Osmice.

4. Mnoho pak rozporu jest u nich též co do Spasitele. Některí totiž praví, že ze všech aiónův povstal, pročez prý i Eudokétem (Εὐδοκῆς, Dobrolsheimským) sluje, poněvadž celé Plerómě se zalíbilo, skrze něho oslaviti Otce. Jiní pak, že vyploden jest od deseti toliko aiónův, od Loga a Zóe pocházejících, pročez prý i Slovem a Životem se nazývá, jmena rodičů podržev. Opět jiní praví, že pochází z dvanácti aiónův, které Člověk a Církev vydali, pročez prý se i Synem Člověka sám nazývá, jsa potomkem člověčím. Ještě jiní učí, že jest zplozen od Krista a Ducha svatého, kteří k upevnění Plerómy zplození jsou, a že slove proto Kristem, podržev jmeno po otci, který jej zplodil. A ještě jiní²⁾ mají za to, že i Propator všech věcí, i Proarché i Proanenoótos Člověkem slují³⁾; a to prý jest to veliké a skryté tajemství, že ta vševládná a vše obsahující mocnost Člověkem slove, a proto prý také Synem člověka se nazývá Spasitel.

¹⁾ Tu opět se liší řecký text z Epifania od lat. překladu. Tento nemá počet aiónův; onen pak lépe a pravdě podobněji tu větu skončuje takto: „Toť tvrdí on, jakoby sám byl ku porodu pomáhal.“

²⁾ V řeckém textu přidáno se nalezá snad Epifaniem samým: „Takořka nējáci z nich popěváčkové“ (ἐκκλησιαστικοί).

³⁾ Grabe se právem domnívá, že títo kacíři učící, Kristus že pouhým byl Člověkem (Anthropos), jmenovali se také Anthropiany, o nichž sv. Cyprian (epíst. 78. edit. Oxon.) a Laktantius (De vera sapientia, lib. IV. sub fin.) se zmiňují. (Migne 577. str.)

Hlava XIII.

O kouzelnických lhanostech Markových.

1.¹⁾ Ale jiný kýsi z jich stoupenců, jenž vychloubá se býti opravcem mistra [svého], Marek jmenem, velmi zběhlý v kouzelnických klamech, a mnoho mužův i žen nemálo jimi svádějící, způsobil to, že k němu se obrátili, jakoby byl nejučenějším a nejdokonalejším a měl převelikou moc z míst neviditelných a nevyslovitelných, v pravdě pak jsa předchůdcem Antikristovým²⁾. Neboť spojiv kouzelnické hříčky Anaxilaovy³⁾ s prohnanou ošemetností tak řečených Magův⁴⁾ vidí se těm, kteří rozumu nemají a smyslem se pominuli, divy jimi působiti.

2. Neboť děláje jakoby kalich naplněný vínem posvěcoval⁵⁾, a protahuje slova vzývající (epiklési), působí, že se nachovým a červeným býti zdá, tak že podobá se, jakoby svrchovaná náde všecko Milost (Charis)⁶⁾ svou krev k jeho vzývání do toho kalicha pouštěla, a všickni přítomní si žádají téhož nápoje okusiti, aby i do nich milost kouzelníkem vzývaná splynula. Potom dává i ženám

¹⁾ Číslo to se v řeckém textu velmi odchyluje od lat. překladu, pročť jsme se tohoto drželi.

²⁾ Tak nejen sv. Ireneus, ale i všickni sv. Otcové jmenují náčelníky kacířské. Neboť jako za rozličných věků praví proroci slovy, písmy, skutky pravého Krista hlásali a tím předchůdci jeho byli; tak i všickni, kteří se proti církvi a Kristu nepřátelsky vzpírají, tomu synu zlořečení cestu stelou a právem Antikristy služí (I. Jan. 2. a 4.).

³⁾ Anaxilaa jmenem prosluly za starodávna mnohé osoby. Ten, kterého tuto, jak se podobá, míní sv. Otec, byl znamenitý lékař, znaje se ve mnoha tajných úkazech přírodních, pročť i od lidí za kouzelníka jmén byl. Tak o něm vypravuje Plinius starší, že zapaloval při hodech na žhavém uhlí v kalichu síru a tím působil, že hosté zbledli a vyhlíželi jako mrtví. Plin. 25, 15.

⁴⁾ Magové byli původně kněží u Peršanů; majíce jednak tajemné učení zachovati, jednak bohoslužebné řády zastávati, považováni byli za mudrce a učitele lidu, potom pak tajemného umění svého k podvádění jiných nadužívajíce, ve zlou pověst přišli. Umění jejich (Magika) byla od prvních dob křesťanských zapověděna, ba mnozí ze sv. Otcův působení dábelskému je přičítali. Tak dí Minutius Felix: „Jakékoliv zázračné hříčky provádějí, pomocí ďáblů působí.“ (Viz i dále č. 2.)

⁵⁾ Ἐκχριστήν, toho slova užívalo se o posvěcování chleba a vína při mši svaté; bylo tedy jednání to rouhavým napodobením nejsv. oběti.

⁶⁾ Tou tuším myslili choť Bythovu — Sígu; viz hl. 2.

naplněné kalichy, veče, aby je u jeho přítomnosti požehnaly. To když se stane, brává pak on jiný kalich mnohem větší onoho, který byla svedená požehnala, a přelévá víno z menšího od ženy posvěceného do toho většího, kterýž byl sám přinesl, řka při tom takto: „Milost ta, která jest přede všemi věcmi, nepostihlá a nevyslovitelná, naplň vnitřního člověka tvého, a rozmnož tak poznání sebe v tobě, pustic síně horčičné v dobrou zemi.“ A taková nějaká [slova] mluvě a tu nešťastníci v zběsilost přiváděje, prokazuje se divotvorem, když větší ten kalich z toho menšího tak naplněn bývá, až sám přetýká. A tak i jiné těm podobné kousky prováděje, mnohé oklamal a za sebou svedl.

3. Ba jest pravdě podobno, že ďábelství nějaké přisedící¹⁾ má, jehož pomocí i sám prorokovati se zdá, i působí, aby i ty ženy, jež za hodné uznává býti účastnicemi své Milosti, prorokovaly. Neboť nejvíce se s ženami obírá, a to se vznešenými a stkvostně v červec oděnými a velmi bohatými²⁾, které sobě často navnaditi hledě lichometně jim říká: „Chci tě účastnu učiniti své Milosti, neboť Otec všehomíra patří vždy anděla tvého před tváří svou. Ale místo tvé Vznešenosti³⁾ jest v nás; musíme se státi jedno. Přijmi nejprve ode mne a skrze mne Milost. Ozdob se jako nevěsta očekávající ženicha svého, abys byla, co já jsem, a já byl, co ty jsi. Postav v komnatě své símě světla. Přijmi ode mne ženicha, pojmi jej a nech se pojatai v něm. Aj! Milost sestoupila v tebe; otevři ústa svá a prorokuj!“ Řekne-li žena: „Nikdy jsem nevěštila a neumím věštiti,“ tuť on některá zaříkající slova po druhé mluví k pomatení té oklamané a rce k ní: „Otevři ústa svá a mluv cokoli a budeš prorokovati.“ Ona pak řečenými slovy naduta a zpyšněla, v duši rozčilená nadřij, že bude prorokovati, ano srdce

¹⁾ Δάμονες πέρεσσι sluli ti zlí duchové, kteří při lidech seděli, nemoce zabáněli, neštěstí bránili a t. p. Že Magové s nimi ve spojení byli, tvrdí i Tertullian (Apol. 38.). Jiní opět sny posílali lidem a slouli εναρπαγμοί; jiní na zemi poráželi lidi, kteří pak povstanouce na dané otázky věštili — κταζολίζοι. O prvních a druhých viz dole 23, 4.

²⁾ Dvě věci jsou, jimiž se lidé k nejohavnějším skutkům svěsti dají: smilná žádost a lakota. Nic není tak svatého, co by těmi nebylo zprzněno; nic tak pevného, co by za to nebylo zraženo. Že pak kacíři vždy tyto dvě páky nasadili, aby pravou víru převrátili a svými bludy prorazili, dokazují dějiny až příliši trudně. Sv. Ignac M. nazývá kacíře: svůdníky žen, loupežníky cizho jmění, bezednými propastmi. Viz i hl. 4.

³⁾ T. j. tvůj anděl má místo ve mně; anebo: já jsem tvůj anděl; tak praví ošemetný podvodník maje se za duchovního člověka, jednoho z těch, jež byla Achamotha vydala; andělé pak mu slují Vznešenostmi, Mocnostmi.

mocněji nežli obyčejně tluče, odvažuje se jako marným duchem roznícená, mluví na prázdno a drze trety všeliké, co jí napadne (jakož byl onen nad nás důstojnější muž o takových se prohlásil, že prázdným větrem nadutá duše jest cosi drzého a nestydatého). A od té chvíle považuje se ona za prorokyni a díky vzdává Markovi tomu, jenž jí udělil z Milosti své; z vděku pak snaží se jemu se odměniti nejenom dary ze svého majetku (čímž on také náramně bohatství získal), ale i tělesně se mu vzdává, žádajíc si s ním se úplně sjednotiti, aby s ním v „jedno“ se dostala.

4. Avšak některé ve víře utvrzenější ženy majíce bázeň Boží, aniž se svěsti dadouce, ačkoliv je jako jiné svěsti usiloval, káže jim, aby prorokovaly, odloučily se od takové společnosti, od foukajíce ho¹⁾ a jeho se zaříkajíce, ježto dobře věděly, že se prorokování nedostává lidem od kouzelníka Marka, nýbrž že toliko ti, kterým Bůh shůry sesílá svou milost, vládnou tím od Boha uděleným darem, a tehdaž prorokují, kdy a kde Bůh chce, ale nikoliv, kdy to Marek velí. Neboť co přikazuje, to větším jest a mocnějším toho, čemu přikazuje, poněvadž ono jest představeným a toto poddaným. Když by tedy buď Marek anebo jiný přikazoval prorokovati, jakož sobě o hodech losem²⁾ ukládají prorokovati a budoucí věci dle pochoť svých předpovídati: tuť by byl přikazující, ač člověk jsa, větším a mocnějším, nežli duch proročský, což jest nemožno. Ale ti duchové, kterýmž oni přikazují a kteří mluví, kdy oni chtějí, ti jsou slabí a bezmocní, avšak drzí a nestydatí, jsouce od Satana posláni na sklamaní a záhubu těch, kteří víru, již z počátku od církve přijali, pevně nestřehou.

5. Že pak léky k lásce dráždící a vábíci³⁾ dával týž Marek ženám některým, ač nikoli všem, aby i těla jich k porušení přivedl,

¹⁾ Narážka na obřad exsufflace čili od foukání při křtu sv.

²⁾ Naráží tuším sv. Otec na způsob starým při hodech obyčejný, že se losem určil král hodů, jehož pak hosté při pití poslouchati povinni byli; Řekům slul *συμμοχλος*. Horác dí: „Nec regna vini sortiere talis“ — Nebudeš ku kralování nad vínem losem zvolen (Migne str. 585.).

³⁾ Nápojů milostných a kouzel užívalo se zhlusta mezi pohany, a byly zvláštní ženy a lékárníci, jižto se tím obírali, spojující se s tím všeliká kouzla. Kacíři pak ve svých nečistých zámyslech týchž lékův užívali, mnohdy pro rozličné jedy i duši i tělu škodných, jak sám římský básník Ovidius, na jehož slovo se v těch stydkých věcech spolehnouti lze, praví:

„Však nic nepomohou kouzelné léky děvinkám;
kouzla vadí srdcím, rozněcují zběsilost.“

Z toho vidno, jak veskrze ohavné obcování bylo těch nešťastných kacířův a jak zprzněno všemi nečestmi jich svědomí.

to nejednou navrátil se do církve Boží vyznaly: i tělesně že jich zneužíval, i že ho smilně velmi milovaly; jakož i jistý jahen, jeden z našich v Asii, přijav jej do svého domu v takové neštěstí upadl, ježto manželka jeho jsouc velmi krásná, od toho kouzelníka na mysli i na těle porušena jest a jej dlouhý čas provázela; když pak ji s nemalou prací bratři k navracení se přivedli, celý život na vyznávání trvala¹⁾, želíc s pláčem hanebného porušení, jež byla od toho kouzelníka utrpěla²⁾.

6. I někteří jeho učenci, týmiž cestami chodíce, mnoho ženštin svedli a zprznili, vydávající se za dokonalé, jakoby nikdo jejich vědomosti vyrovnati se nemohl, bys i Pavla nebo Petra jmenoval, anebo kteréhokoliv z apoštolův; nýbrž mnohem více prý vědí oni, neboť oni sami prý vypili převeliké poznání mocnosti nevyslovitelné. Oni prý jsou vznešeni nade všecku mocnost, pročez i činiti mohou všecko svobodně nikoho v ničem se nebojíce. Neboť vykoupením³⁾

¹⁾ Tot jeden z nejdávnějších důkazův o svaté zpovědi! Zasažá až do druhého století církve. Proti těm, kteří se domnívali bez zpovědi, tajným pokáním dosíci ospravedlnění, vystupuje sv. Augustin řka: „Nikdo si neříkej: ‚Tajně konám (pokání); před Bohem je konám; Bůh ví, který mi odpouští, že v srdci se káji.‘ — Tak by tedy bez příčiny řečeno bylo: ‚Cokoliv rozvázete na zemi, budeť rozvázáno i na nebi.‘ Tak by byla bez příčiny církev Boží obdržela klíč? Máme-li pak mařiti evangelium Boží? Máme-li pak mařiti slovo Kristovo?“ A byt i žádného jiného důvodu nebylo pro božské ustanovení sv. zpovědi, zasahující až do věku apoštolského, jest to slovo řecké ἐξουχία, vyznání — kterýmž pak slovem se hlavně svátost pokání naznačuje, jakož i u nás slovem „zpovědi“, i v jiných řečech.

²⁾ Pozorování hodno: 1. jak šeredně se odměnili kacíři za dané pobožinství a dobrotu prokázanou; 2. že sv. Otec, uváděje ten truchlivý příklad, zřejmě praví „jistý jahen, jeden z našich v Asii“; neboť v církvích Asijských povolovalo se jahnům a kněžím manželky před vysvěcením pojaté podržeti i po vysvěcení. Ale v římské (západní) církvi nebylo tak; tu se každý i jahen i kněz po vysvěcení všeho manželakého obcování se svou dřevní manželkou sřekl, dle příkladu sv. Petra, an byv za apoštola povolán všecko a mezi tím, jak dí sv. Jeronym, i manželku opustil. 3. Avšak z toho, že ta nešťastnice tak snadno tomu Markovi uvěřila a svěsti se dala, soudí právem mnozí učenci, že se to stalo tím, poněvadž onen jahen svědomitěji po svém vysvěcení obcování manželského s ní se zdržoval. — Ale jak žcna bývá nejtužším osidlem pro zbloudilého kněze a největší, skoro nepřemožitelnou překážkou navracení se do církve, toho důkazy jsou jednak životy kacířův, jednak dějiny obrátcův. A jak mnohý by se do církve navrátil, kdyby — neměl ženy a dětí.

³⁾ Tím nemysleli kacíři vykoupení smrtí Páně, nýbrž jistou pověrečnou modlitbu, kterouž ihned uvádí sv. Otec, a již přičítali to tajemné působení, že kdo se ji modlí, nemůže býti od Boha zavržen. Takové modlitby užívají židé podnes ráno a večer, jmenujíce ji Geulá, גְּאוּלָּה, osvobozením, vykoupením,

prý se stávají soudcovi nepostižitelnými a neviditelnými. A by jich i chopil, postaví prý se mu s tímto výkupem řkouce: „O ty¹⁾, jenž podle Boha a tajemné předvěčné Sígy sedíš! jejímž vedením a pomocí Vznešenosti²⁾, tvář Otcovu neustále patřící, své podoby opět povznášejí; které ona odvážlivá³⁾ si představivši, nás z dobroty Propatorovy k jeho podobnosti způsobila, když se jí představy bytností vyšších jako ve snách v duchu okázaly: — hle! soudce se blíží a hlásný mě volá k zodpovídání se! Ty vědoma jsouc stavu nás obou⁴⁾, vydej soudci oučet za nás oba, jakožto jeden.“ A matka to slyšíc, ruče jim dá přílbu Aidovu (Neviditelného)⁵⁾ dle báje Homérovy, aby neviditelnými se stali a unikli soudce; na to pak ihned je unesouc, uvede je do komnaty svatební a odevzdá svým ženichům.

7. Takovými řečmi a skutky svedli i v našich krajinách vůkol Rodanusie⁶⁾ mnohé ženy, které smahováno⁷⁾ majíce svědomí dílem veřejné pokání konají, dílem pak pro stud v zátíši nad zbožným životem zoufajíce, některé úplně od víry odpadly, některé pak jako mezi tím a tím se povahují a dle přísloví ani vnitř nejsou, ani vně⁸⁾, takové ovoce zakoušejíce ze semene synů vznešeného poznání.

spasením, kterého se jim jistě dostane, ať činí, co činí. I mezi křesťany slyšeti někdy takové pověrečné modlitby; zavraží se obyčejně: „Kdo tuto modlitbu každý den říká, a t. d.“

¹⁾ Vyšší t. Sofie.

²⁾ T. j. andělé.

³⁾ Achamotha; viz svrchu 4, 5.

⁴⁾ Achamothy t. i našeho, aneb dle jiného výkladu: svého vlastního i našeho.

⁵⁾ Naráží tu na Il. V. 845., kdežto básník dí, jak Pallas, majíc bojovati s Hermem, přílbu Aidovu na hlavu si posadila, tím neviditelnou se stanouc, ale všecko vidouc.

⁶⁾ Rodannsie, starší jméno města Lyonu, jak dosvědčuje Sidonius Apollinarius, rozený Lugduňan. (Migne str. 592.)

⁷⁾ Naráží sv. Otec na I. Tím. 4, 2.; provinilým otrokům a jindy též zločincům smaha čili znamení se vpalovalo.

⁸⁾ Což příslovně se dí o těch, kteří nerozhodni jsou, nevědouce si rady, co by si počítí měli.

Hlava XIV.

Osnova učení Markova; jak se mu nejvyšší Čtveřice v podobě ženy ukázala, a jemu zjevila, co posud nikomu; jak dle písmen a syllab soustavu svou zosnoval a Plerómu naplnil.

1. Tenť tedy Marek vydává se sebe samojediného za lůno a schránku¹⁾ Kolorbasovy Sígy, poněvadž prý jest jejím jedno-rozencem, položené v něj símě poklesku²⁾ asi takto porodil. — Nejvznešenější ona Čtveřice snesla se prý k němu s výšin neviditelných a nepojmenovatelných v podobě ženské (neboť mužství její nebyl by prý snesl svět!) a oznámila mu, kdo by byla, i původ všech věcí, který posud nikomu ani z bohův ani z lidí nezjevila, jemu jedinému vypravila, takto řkouc: Když nejprv Otec ten (jehož otcem nikdo není)³⁾ nepochopitelný, bezpodstatný⁴⁾, nejša ni muž ni žena, ku porodu pracoval, chtěje, aby to, co v sobě nevyslovitelně chová, vysloveno a to, co neviditelně jest, aby upodobněno bylo, otevřel ústa a vyslovil Slovo podobné sobě; to postavíc se k němu, okázalo mu, čím by sám byl, objevíc se podobou neviditelného. Vyslovení pak jména stalo se takto: Prohlásil první slovo svého pojmenování, ježto bylo Ἀρχή, a syllaba jeho záležela ze čtyř písmen⁵⁾. K té připojil druhou, a měla i ta písmen čtvero; po ní vyřkl třetí, a měla písmen deset; vyřkl i následující, a ta měla písmen dvanáct. A tak se skládalo vyslovení celého jména z písmen

¹⁾ Smysl toho nečistého chvástu jest: Marek vychloubaje se, že ví všechny tajnosti Sígy, vydával se jako za ipizírnu, všeliké símě vědy duchovné obaahující a jako v živém lůně rozplozující, poněvadž mu to sama ta Síga zjevila, jak brzo na to se poví. Té přednosti účasten se stal, poněvadž byl jedno-rozencem jejím, jemuž ona nic nemohla ve své lásce zatajiti.

²⁾ T. j. zjevení tajností Plerómy, ze které vypadnuvší Sofia lidem je sdělila, čímž hlavně Marek se vychloubal. Dle řeckého lze Πλάσμα též přeložiti: „nedochůdce, zmetče“, zvláště ohledem k hl. 2, 8.

³⁾ Těchto slov není v ř. t., snad povstala z ὁ θεός, jež latiník četl deus, jak Hlayl se domnívá.

⁴⁾ Podstatu (οὐσία) upírali kacíři Bohu v tom smyslu, jelikož jest ona dle mudrců pohanských cosi případnostem podrobeného a omezeného; v tom smyslu i někteří sv. Otcové podstatu Bohu upírají řkouce, že mu náleží hlavně bytnost (essentia), poněvadž v něm není nic náhodného, nic omezeného. Avšak jinní berouce podstatu ve smyslu bytnosti Bohu ji přičítají.

⁵⁾ Slovo αρχή znamená i písmě i živly, jelikož písmena jsou živlem řeči; Gnostikové jimi i své alóny i původ světa příšerně doličovali, a tak prý již slovo αρχή čtyři živly, t. j. alóny drží.

třiceti a syllab čtyř¹⁾). Ale každé písmě má svá zvláštní znamení, svůj zvláštní ráz, své zvláštní vyslovení, a tvary a vyobrazení, a ani jedno z nich nevidí tvar toho, jehož samo písmenem jest, ba ani je nezná, aniž každé svého souseda vyslovení obstihuje, nýbrž tím, co samo vyslovuje, domnívá se, jako by všecko vyslovující, celek jmenovati. Neboť každé z nich jsouc částí celku, jmenuje svůj hlas jakoby celkem, a nepřestává zníti, až u posledního znamení posledního písmene, jednu mluvu s ním tvořící, se zastaví. Tehdáž pak, praví, bude obnovení všech věcí, až se všecko v jedno písmě spojí a jedním a týmž hlasem zníti bude. Tohoto hlasu podobenstvím býti tvrdí, když pospolu voláme „Amen!“ Hlášky pak prý to jsou, jenž nebytostného onoho a nezplozeného aióna utvařují; a těmi tvary jsou ty, které Pán anděly nazval, které ustavičně spatřují tvář Otcovu²⁾.

¹⁾ Ku porozumění allegorické té směsi o písmenech, číslech a v. p., které od této hlavy počínaje a dále sv. Otec vypravuje, třeba si představití alfabétu řeckou, v řadě psanou od hora dolů velkým i drobným písmem spolu s významy číselními takto:

A, α	=	1
B, β	=	2
Γ, γ	=	3
Δ, δ	=	4
E, ε	=	5
ς (stigma)	=	6
Z, ζ	=	7
Η, η	=	8
Θ, θ	=	9
Ι, ι	=	10
Κ, κ	=	20
Λ, λ	=	30
Μ, μ	=	40
Ν, ν	=	50
Ξ, ξ	=	60
Ο, ο	=	70
Η, η	=	80
Ϟ (koppa)	=	90
Ρ, ρ	=	100
Σ, σ	=	200
Τ, τ	=	300
Υ, υ	=	400
Φ, φ	=	500
Χ, χ	=	600
Ψ, ψ	=	700
Ω, ω	=	800
Ͱ (sampi)	=	900;

spolu pak na zřeteli mítí, že se jimi vyznačují i čísla: α' = 1, β' = 2 a t. d. Místo však číslice 6 zastupuje staré hebrejské ׁ (vav) u Řeků ϛ (ς) στ' ϛαζ zvané. Dle své platnosti στ' brali to znamení Gnostikové za zkrácené jméno στ'αυρ'ς (kříž), kterýmž jmenem i jednoho z aiónů svých nazývali. Potom na paměti mítí sluší, že desítky zastupovalo písmen θ (od ι' = 10 až do π' = 80, místo 90 bylo tak řečené koppa (Ϟ) — a taktéž sta se znamenala osmi písmeny od ρ' = 100 až do ω' = 800; pro 900 měli znamení sampi ϰ řečené. Tisíce pak se znamenaly od jednotek z nova počínaje s tečkou v dole na levé straně: α' = 1, z = 1000. Když tedy jmeny a početními významy rozuměli jinotajitelné své alóny, dostali jich od z až do ω všelijak sčítající veliké množství. Takovými hříčkami své učení tajemnou temnotou zahalující Marek se svými stoupenci, u nerozumných si vážnosti získati hleděli. — Co Marek dí, že vyslovení jména Otcova se skládalo z písmen třiceti a syllab čtyř, to rozuměj o rozvržení celé Hierómy na čtvero, t. na dvě čtverice, Desítku a Dvanáctku (4+4+10+12=30), ačkoliv jiní s rozvržením na tři se spokojili, t. na Osmici a Desítku a Dvanáctku (8+10+12=30).

²⁾ V té tajemné mluvě značí se tedy samohláskami duchové, souhláskami pak svět hmotný.

2. Jména pak těch živlů¹⁾ vyslovitelná a společná pojmenoval aióny, slovy, kořeny, semeny, plnostmi, ovocem. Ale jednotlivá a každému vlastní mysliti si prý sluší obsažena ve jmeně Ekklésia. Z těchto živlů vydalo posledního živlu znamení nejzažší svůj hlas²⁾, a zvuk od tohoto vyšedší zplodil dle obrazu oněch písmen zvláštní písmena, z nichž prý i tyto vezdejší věci učiněny i ty předchozí³⁾ zplozeny jsou. To znamení, jehož zvuk za hlasem následoval dolů, od své syllaby opět vzhůru pojato jest, k doplnění celku, tak praví; ale zvuk prý zůstal v dole, jakoby vyvržen. — Celek pak, od kterého písmě i se svým vyslovením dolů se sneslo, obsahuje prý třicet písmen, a každé těch třiceti písmen má v sobě jiná písmena, jimiž se jmeno písmene vyjadřuje. A ta pak písmena opět jinými písmeny se označují a tato podobně jinými, tak že množství písmen v nekonečnost vychází. Avšak co pravím, snadněji pochopíš takto: Písmě $\delta\epsilon\lambda\tau$ drží v sobě patero znamení: δ samé a ϵ a λ a τ a α ; a tato znamení opět jinými znameními se píšou, a ta jiná opět jinými. Jestliže tedy obsah písmene delty do nekonečna se nese, ana vždy znamení znamení plodí a jedna po druhých následují: čím větší bude moře znamení onoho písmene?⁴⁾ A jest-li tak nekonečno jedno písmě, viz již propať znamení celého jmena, z nichž, jak Markova Síga udala, Propator sestává. Pročež prý i Otec, znaje svou nesmírnost, dal písmenům, jež také aióny nazývá, moc, své vlastní vyslovení provolati, poněvadž jedno nemůže celek vysloviti.

3. To prý tedy ona Čtveřice mu vyloživši pravila: „Teď ti chci i Pravdu samu okázati, neboť jsem ji s vyšších příbytkův přivedla, abys ji viděl nahou a poznal krásu její, ba abys ji samu mluvíti slyšel a divil se její moudrosti. Viz tedy hlavu svrchu A a Ω , šíji B a Ψ , ramena s rukama Γ a χ , prsa Δ a Φ , příční blánu E a Υ , hřbet Z a T, břicho Π a Σ , stehna Θ a P, kolena I a Π , lýtka K a O, kotníky Λ a Ξ , nohy M a N.“ To jest tělo Pravdy dle toho kouzelníka; ta jest podoba písmene, teuf ráz znamení. Písmě pak to sluje mu Člověkem⁵⁾, a jej vydává za pramen

¹⁾ Viz pozn. 5. k č. 1.

²⁾ T. j., rozumíme-li posledním živlem aióna Sofie, písmě α ($\Sigma\sigma\alpha$), kteréž jest počátek a téměř základ všech jiných. Tím tedy a co dále následuje míní se pád Sofie, bajka o Achanothě, původ všech věcí pozemských i nebeských, a jiné tomu podobné smyšlenky. Srov. hl. 1. 2. a 4. (Migne str. 600.)

³⁾ T. Démíurg a věci nebeské.

⁴⁾ Když t. začátečné písmě „delta“ rozložené ve všechny své částky mnoho písmen dá, což potom celé slovo „delta“?

⁵⁾ Písmě se tu, jak se podobá, běže souborně, značí tělo pravdy, a na-

všelikého slova a za počátek všelikého hlasu a za vyslovení všeho nevyslovitelného, a za ústa mlčící Sígy. To tedy jest tělo její. — Ty pak pozdvihna vzhůru rozumné myšlení své, slyš z úst Pravdy Slovo sebezplouzující a sobě Otcem jsoucí!')

4. Když pak to ona [Čtveřice] promluvila, pohlédla prý naň Pravda a otevrouc ústa svá řekla slovo; to pak slovo bylo prý jméno, a to jméno bylo prý to, které známe a vyslovujeme Kristus Ježíš; to vyslovivši ona ihned se zamlčela. Když pak Marek očekával, že více mluvíti bude, tu opět ona Čtveřice vystoupivši řekla: „Za nepatrné považoval jsi to slovo, které jsi slyšel z úst Pravdy. Ale to není to slovo, které znáš a míníš, starodávné jesti jméno. Neboť hlas toho jména toliko máš, ale moci [významu] jeho neznáš. Neboť „Ježíš“ [Ἰησοῦς] jest významné jméno, majíc písmen šest²⁾, a známo všem povoláním³⁾. Ale ono, které jest u aiónů v Plerómě, mnohočlenné jsouc, jiné jest podoby a jiného rázu, známo [toliko] oněm příbuzným jeho, jichž Vznešenosti jsou u něho neustále.

5. Tato tedy dvacet čtyry písmena vaše, věz, že jsou nápodobující výrony těch tří mocností⁴⁾, které celý počet vyšších živlův obsahují. Neboť devatero němých písmen považuj za písmena Otce a Pravdy, poněvadž tito jsou bezhlasní, t. j. nevyslovitelní; osmero pak polohlásek za hlásky Slova a Zóe, poněvadž jsou téměř u prostřed mezi němými a hlasnými, a jednak odtok vyšších, jednak povznášení nižších v sebe pojímají; samohlásky konečně, jichž sedm jest, za hlásky Člověka a Církve, poněvadž hlas skrze Člověka prošlý všecko utvářil; neboť zvuk hlasu dal všemu tvar⁵⁾. Tak má tedy Slovo a Život osm, Člověk a Církev sedm, Otec pak a Pravda devět písmen. Že pak písmen počet se nesrovnával, sestoupilo jedno, které u Otce sídlo své mělo [nadbytkem], posláno jsouc

zývá se Člověkem, t. j. Člověk jest tělem Pravdy — vtělenou pravdou? — ana pravda řečí, slovy, hláskami se jeví.

¹⁾ Jsou, jak se podobá, slova sv. Otce, jimiž úsměšně na ten nesmysl toho učení upozorňuje přítele, jemuž píše.

²⁾ Jména o šesti písmenech za tajemná považovali kacíři pro tajemnou číslici 6 (var) nebo 7 (stigma — στανός, kříž); viz str. 46. pozn. 1.

³⁾ Těmi rozumějí katolíky, kteří sice povolání jsou, ale k vyššímu vědění nedospěli; sebe nazývají Gnostikové γνωστικῶν, s Ježíšem sourodými, ježto prý netoliko jméno jeho, nýbrž i moc toho jména znají.

⁴⁾ Které t. z. Praotce vyronily se: Otec (Ναός), Slovo (Λόγος) a Pračlověk, působíce s chotěmi Šestici.

⁵⁾ T. j. slovem vyřčena byvši, objeví se myšlenka vně a nabývá jistého tvaru, těla.

k tomu, od něhož odděleno bylo¹⁾, napravití to, co se stalo, aby jednota Pleróm rovnosti dosáhnouc způsobila jednu mocnost ze všech ve všech²⁾. Tak ten [obor] sedmerna obdržel platnosti osmerna, a vyrovnaly se ty tři obory počtem mezi sebou, každý majíc osm³⁾, a třikrát zmnožené vykazují počet dvadceť čtyř. A tyto tři živly⁴⁾ (které dle udání jeho jsou živly tři Mocností sňatkem spojených a tak šest činí, z nichž vyšla dvacet a čtyry písmena) zčtver-násobeny jsouce ohledem k nevyslovitelné Čtveřici, tentýž počet činí, jako jest ten, který za počet bezejmenného pokládá. Nesou pak je [ony tři živly] ty tři Mocnosti podobně jako neviditelný; a těch živlů obrazy obrazův jsou u nás [obyčejná] písmena dvojítá⁵⁾, která připočtena byvši k dvadceť čtyřem nápodobně počet třidceť činí.

6. Tohoto poměru [číslového] spasného řádu ovocem, praví dále, okázal se jako obrazem ten, který po šesti dnech jakožto čtvrtý na horu vystoupil a šestým se stal⁶⁾, potom sestoupiv v Sedmici⁷⁾ prodléval, sám jsa významnou Osmicí, drže v sobě celý počet živlů, kterýž zjevilo sestoupení holubice u příchodu jeho ke křtu, anaf jest Ω a Λ, neboť počet její jest osm set jeden⁸⁾. A proto také Mojžiš prý řekl, že člověk učiněn jest dne šestého; a spasný řád, poslední t. člověk k obrodu prvního člověka, šestého dne, kterýž jest den přípravný, se objevil⁹⁾; a řádu toho počátkem i koncem byla ta šestá hodina, ve kterouž na dřevě

¹⁾ Naráží na sestoupení Krista k Achamotě od Plerómy odloučené.

²⁾ T. j. aby se ty tři řady písmen na jeden počet vyrovnaly.

³⁾ Aby se tomu místu rozumělo, sluší na zřeteli mítí staré rozvržení abecedy na hlásky němé: β, γ, δ; π, ρ, τ; φ, χ, ψ = 9; ty příkládali Otcí a Pravdě; na polohlásky: λ, μ, ν, ρ, σ, υ, ζ, η = 8; ty náležely Slovu a Životu; a na samohlásky: α, ε, η, ι, ο, υ, ω = 7; ty konečně Člověku a Církvi. Z devíti Otcí a Pravdě náležejících sestoupila jedna hláska k sedmi samohláskám, tak že se počet u všech na osmici vyrovnal. To jest krátký smysl toho nesmyslu.

⁴⁾ T. j. tři řady písmen.

⁵⁾ ζ, ξ, ψ platíce za δ, ρ, π = 6; 24 + 6 = 30.

⁶⁾ Naráží Marek na proměnění Páně (Mat. 17. a Mar. 9.), kteréž dle svého smyslu vykládá.

⁷⁾ T. j. na tomto světě, jenž obklopen jest sedmerým nebem a pod vládou Démiúrgovou stojí, jenž dle hl. 5, 2. sám Sedmicí sluje.

⁸⁾ Slovo řecké περὶ σεντά (holubice) dává dle platnosti čísel π' + ε' + ρ' + ι' + σ' + τ' + α' = 80 + 5 + 100 + 10 + 200 + 300 + 5 + 100 + 1, summou 801, což se i dostane z ω' + α' = 800 + 1, summou 801.

⁹⁾ Šestý den téhodno, od neděle počítaje v pátek, židovský den přípravný, trpěl Kristus, a utrpení to nejednou i řeckým Otcům slulo „spasným řádem, oikonomií“.

přibit jest. Neboť dokonalý Nůs dobře vědla, že číslo šesti má do sebe moc tvořivou a znovuzrozuující, zjevil prý synům světla to nové zrození, které se stalo znamením dle téhož počtu se objevivším¹⁾. Proto prý také ta dvojitá písmena ten významný počet šest dávají, neboť významný ten počet k čtyřem a dvaceti písmenům přidán jsa, doplňuje to jméno o třiceti písmenech.

7. Použila²⁾ pak za pomocníci velikosti Sednice³⁾, jak dří Markova Síga, aby se ovoce samovolného úmyslu jejího objevilo⁴⁾. Tím pak významným počtem, vccc, rozuměj nyní ten, který pod tímto znamením utvařen, téměř rozdělen či rozdvojen byl, a vně trval⁵⁾, který svou i mocí i rozumností skrze výplodka svého⁶⁾ tento pro nápodobení mocné Sednice ze sedmi mocností⁷⁾ sestávající svět oduševnil a [jej] duši viditelného všehomíra položil. I použil též on sám toho díla, jakoby samovolně od něho způsobeného; ale v tomto nápodobení věcí, jež nápodobiti nelze, vyvádí úmysl matky své. A první nebe zní A, druhé E, třetí H, čtvrté pak a prostřední mezi sedmi vydává mocnost [hlasky] I, j á t O, šesté Y, sedmé a čtvrté ode středu volá písmě Ω, jak tvrdí Markova Síga, mnoho plískajíc, ale nic pravdivého nemluvic. A tyto mocnosti prý všechny, vespolek spojeny jsouce, zní a velebí toho, od něhož vyplozeny jsou; ale sláva zvuku posílá se k Propatorovi. A toho slavozpěvu ozvuk, k zemi sestoupivší, tvůrcem prý se stal a způsobitelem všech věcí pozemských.

8. Důkaz pak toho běře od novorozeňátek, jejichž hlas, jakmile z lůna mateřina vyjdou, ihned zvuk jednoho každého z těchto písmen vydává. Jako tedy sedmero (oněch mocností) velebí Slovo, tak je prý velebí i duše, — která v těchto nemluvnátech nad Markem kvílí a pláče. Pročež prý i David řekl (Žalm 8, 3.): „Z úst nemluvnátek a kojeňátek dokonal jsi chvalu“; a opět

¹⁾ T. j. znamením kříže; první t. dvě písmena řeckého σζωπός; stigmatem σ vyznačena znamenají šest.

²⁾ Ta hořejší t., jak se podobá, Šestice dvojpísmenem σζ naznačená, kteráž má do sebe moc tvořivou a obrodnou.

³⁾ Sedmicí rozuměj Démiúrga (srovn. č. G. pozn. 7.), sedmírou mocí opatřeného, kteráž jest obrazem sedmi aiónů sedmi samohláskami naznačených.

⁴⁾ Neboť Démiúrg působí bez vlastního vědomí. — Ovocem míní se člověk Ježíš.

⁵⁾ Tím tuším Achamotha ze zbloudilé, téměř rozdvojené, Sebie povstalá a z Plerómy vyloučená.

⁶⁾ T. Démiúrga.

⁷⁾ Ze sedmíra nebes.

(Ž. 18, 1.): „Nebesa vypravují slávu Boží.“ A proto i duše, pro svou očistu ve strastech a zármutku se octnouc, volá ů! na znamení chvály, aby vyšší duše¹⁾, poznavši co jí sourodno, pomoci jí seslala.

9. O celém tedy jmenu, z třidceti písmen se skládajícím, a o Bythu, který vzrůstá z těch jeho písmen, dále o těle Pravdy, z dvanácti údův dvoupísmenných sestávajícím, a o hlase jejím, kterým mluvila nemluvic, a o výkladu nevysloveného jmena, a o duši světa a člověka, jelikož mají nápodobení spasného řádu, tak on plískal. Dale pak povíme, jak mu Čtveřice ze jmen okázala sílu stejných číslir²⁾, aby tě nic neostalo tajno, co z jeho učení k nám se dostalo, jak jsi toho (můj milý)³⁾ často od nás žádal.

Hlava XV.

Jak Siga dále Markovi vykládá původ čtyrmecíma živlů čili písmen a Ježíšův, a jak ty smyšlenky sv. Otec poráží.

1. Tak mu tedy velemoudrá Siga vykládala původ těch dvadetičtyř písmen. Se Samotou jest prý Jednota, z nichž, jak svrchu řečeno⁴⁾, dva jsou výplody: Monada a Jednice, a ty dohromady činily čtyry; neboť dvakrát dvě jsou čtyry. A opět dvě a čtyry v jedno pojaty vydaly číslo šest. Toto pak číslo zčtvernásobněno vydalo těch čtyřiadvacet tvarů. Nejsvětější pak jmena prvé Čtveřice, která jen mysliti lze a nikoli vysloviti, jediný Syn poznava; Otec ten prý ví, která jsou. Velebná pak a s věrou jmenovaná jsou u něho tato: Arrhétos (Nevyslovitelný) a Siga, Pater a Alétheia. Celý pak součet té Čtveřice vydává písmen čtyřiadvacet. Jmeno totiž Ἀρρητος má v sobě písmen sedm, Σιγα [tak!] pět, Πατερ též pět a Ἀληθεια sedm; a těch dvakrát pět a dvakrát sedm činí čtyřiadvacet. Tak i druhá Čtveřice: Λόγος

¹⁾ Vykládá se o Demiúrgovi, jenž svrchu v č. 7. duši viditelného věchomíra se klade a dle hl. 5. bytostem duševným souroden jest.

²⁾ T. 888.

³⁾ Těch slov není v lat. překl.

⁴⁾ III. 11, 3.

a Ζωή, Ἀνθρώπος a Ἐκκλησία též počet písmen vykazují. I vyslovitelné jméno Spasitelovo Ἰησοῦς má písmen šest, ale nevyslovitelné čtyřmécítma¹⁾; „Syn Kristus“ [Υἱὸς Χριστός] dvanáct, co však ve slově Kristus nevyslovitelného se obsahuje, písmen třicet. A proto prý ho jmenuje A a Ω, poukazuje tím na holubici [περιστερά], poněvadž ten pták tentýž počet má²⁾.

2. Ale Ježíš prý má tento nevyslovitelný původ. Z matere totiž všech věcí, z první Čtveřice, vyšla jako dcera Čtveřice druhá a tak se stala Osmice, z které pak vyšla Desítka. Tak povstala Desítka a Osmice. Desítka s Osmicí se spojivši a ji zdesateronásobivši vydala počet osmdesáti a osmdesátku opět zdesateronásobivši zplodila počet osmi set: tak že veškeren počet písmen od Osmice k Desítce pokračující jest 8 a 80 a 800, t. j. Ἰησοῦς, neboť jméno Ježíše dává dle číselné platnosti písmen 888³⁾. Tu máš zřejmě nadnebeský původ, který Ježíš podle nich má. Proto prý i má řecká abeceda osm čísel jednotných, osm desítkových a osm stotek, počet 888 na jevo dávajíc, t. j. Ježíše, kterýž ze všech čísel sestává, pročez prý Alfa a Omega [Α a Ω] sluje, což na jeho původ ze všech poukazuje. — A opět takto: Sečte-li se první Čtveřice dle postupu čísel, okáže se počet 10; neboť α' + β' + γ' + δ' dohromady jest ι' což, jak chtějí, jest Ježíš. Ano i jméno Χριστός (Kristus), sestávajíc z osmi písmen poukazuje prý k první Osmici, která s Desítkou spojena⁴⁾ Ježíše porodila. Avšak sluje prý i „Synem Kristem“, t. j. Dvanáctkou; neboť slovo υἱός [syn] má čtyry písmena, Χριστός pak osm, kteráž dohromady velikost Dvanáctky okazují. Neboť prvé prý nežli znamení toho jména, t. j. Ježíš, synům⁵⁾ se zjevilo, u veliké nevědomosti a bludu byli lidé; ale když se zjevilo to šestipísmenné jméno, jež tělo na se vzalo, aby k smyslu lidskému se sneslo, majíc v sobě tu šestku a čtyřiaadvacítku: tehdaž jej poznávše sprostěni jsou té nevědomosti a přešli od smrti k životu, ano jim to jméno vůdcem bylo na cestě k Otci pravdy; neboť prý chtěl Otec všehomíra odstraniti nevědomost a zničiti smrt. Odstranění pak nevědomosti stalo se poznáním jeho; pročez i zvolen jest Člověk po jeho vůli dle obrazu vyšší mocnosti zřízený.

¹⁾ T. j. α a ω, čím se znamená Kristus Pán; to nevyslovitelné jméno má od α až do ω 24 písmen.

²⁾ Viz svrchu 14, 6. pozn. 8.

³⁾ Ἰ η ς ο σ υ ς } = 888.
10 + 8 + 200 + 70 + 400 + 200 }

⁴⁾ Jak t. svrchu udáno jest, tak že násobením a sčítáním 888 vzejde.

⁵⁾ T. j. synům Božím, vyvolancům.

3. Ze Čtveřice totiž vyšli aiónové. Ve Čtveřici pak [druhé] byli: Člověk a Církev, Slovo a Život. Síly od těchto prý vycházející zplodily Ježíše, který na zemi se zjevil. A sice prý místo „Slova“ zastával anděl Gabriel, místo „Života“ Duch svatý, místo „Člověka“ moc Nejvyššího, místo pak „Církve“ objevila Panna¹⁾. A tak dle něho povstal člověk dle řádu spasného z Marie zplozený, jehož, když lůnem mateřiným procházel, Otec všehomíra skrze Slovo si zvolil ku poznání sebe²⁾. Když pak ten u vodu vstoupil, snesl se naň jako holubice ten, který byl vzhůru vstoupil a číslo dvauácti vyplnil; a v něm jest i símě těch, kteří spolu s ním zplozeni byli, s ním sestoupili a s ním vstoupili³⁾. Mocnost pak, která sestoupila, jest símě Otcovo, kteréž v sobě chová i Otce i Syna, i mocnost Sígy, od nich poznanou, ale nepojmenovanou, i všechny aióny⁴⁾. A ten prý jest ten Duch, jenž ústy Ježíšovými mluvil, Synem člověka se nazýval, a Otce zjevil; sestoupiv na Ježíše s ním prý se spojil. I potřel prý smrt ten Spasitel ze spasného řádu povstálý, a naučil znáti Otce Krista⁵⁾. A tak prý tedy Ježíš jest sice jmě toho člověka, který ze spasného řádu vzešel; dáno pak jest mu k naznačení podobnosti a vzoru toho Člověka, který naň sestoupiti měl; a když jej přijal, pak měl prý v sobě i toho Pračlověka, i Praslovo, i Otce, i Nevyslovitelného, i Tichotu, i Pravdu, i Církev, i Život.

4. Toť ovšem jest nad „Ach!“ a „Běda!“ i nad všeliké truchlivé volání a kvílení. Neboť kdož by neměl v nenávisti takového špatného slátala tolikých lží, vida, an týž Marek pravdu modlou učinil a tuto písmeny abecedy zmaloval! Nedávno, proti slovu „na počátku“, a téměř „včera nebo předevěčím“⁶⁾, jak se

¹⁾ Srovň. Luk. 1, 35.

²⁾ T. j. aby lidé skrze něho poznali Otce (Boha).

³⁾ V Ježíši t. bylo dle učení Valentincův duchovné símě matky Achamothy, z něhož byli i drazí Andělé zplozeni spolu se Spasitelem k jeho stálému komonstvu. Viz 4, 1. 5. a srovň. Jan 1, 51.

⁴⁾ Mní se tu holubice, která při křtu Páně naň sestoupila, a o které různého mínění byli bludaři. Někteří tvrdili, že jest Duchem sv., jiní ji nazývali služebníkem Spasitelovým, jiní myšlenkou Otcovou; ale Marek ji semenem čili plodem Otcovým jmenuje, kterýž v sobě všechny aióny chová, poněvadž Spasitel působením Otcovým ode všech aiónů vyplozen jest.

⁵⁾ Rozeznávali Gnostikové člověka Ježíše, an se dle spasného řádu z Marie narodil, Spasitele, jehož otcem byl Kristus, a Krista, jehož otcem teprva byl Bůh. Migne str. 621.

⁶⁾ Řečeno příslovím tolik co: nedávno.

říká, přiznávají Helléné, že obdrželi Kadmem nejprvé šestnácte písmen, a pak postupem věků že vynalezli sami jednou dyšné, jednou dvojně souhlásky, naposled pak Palamédes dlouhé [samohlásky] k nim připojil¹⁾. Než se tedy Hellénům písmena dostalo, zdali nebylo pravdy? Neboť tělo její jest dle učení tvého, Marku! pozdější Kadma i předkův jeho, mladší všech, jižto druhá písmena připojili, ba mladší tebe samého; neboť tys teprv modlou učinil tu od tebe tak nazvanou Pravdu.

5. I kdož strpí tu tvou tak mnoho plískající Sign, ana bezejmenného jmenuje, nevyslovitelného vyslovuje a nepostihlého vystihuje; ana dí, že ten, ježž ty beztělým a neviditelným pravíš, ústa otevřel a pronesl Slovo, jako jeden ze živočichů složených; a to Slovo, jež svému působiteli jest rovno a podobou neviditelného, že sestává z třidceti písmen, syllab pak čtyř? Bude-li pak tedy Otec všech věcí dle stejnosti své se Slovem, jak ty pravíš, též sestávati z třidceti písmen a čtyř syllab? I kdož to dále snese, jak ty stvořitele a působitele všech věcí a tvůrči Slovo Boží brzo do třidceti, brzo do čtyřmecítma a brzo do šesti jen obdob a čísel stěsňuješ; jak jej ve čtvero syllab a třidcatero písmen roztrháváš; jak Hospodina všech věcí, který nebesa upevnil, na počet 888 svádíš, jako abecedu; jak Otec, který pojímá vsecko, ježž však nic pojati nemůže, ve Čtveřici, Osmici, Desítku a Dvanáctku rozděluješ, a takovým množením bytnost jeho, jak sám díš, nevyslovitelnou a nepostihlou vykládáš? A toho, ježž beztělým a bezpodstatným nazýváš²⁾, toho bytnost a podstatu z mnoha písmen skládáš, která opět jedna z druhých povstávají, jsa pravým Lzidaídalom³⁾ a špatným kazitelem arcsvrchované mocnosti; a když ji, jsoucí, jak díš, nerozlučitelnou, rozvrhuješ v němé a hlásné a polohlásné zvuky, a nehlásnou jich část Otci všehomíra a jeho myslence lživě přičítáš: tak jsi v nejsvrchovanější rouhavosti a největší bezbožnosti uvrhl všecky, kteří ti věří.

¹⁾ Kadmus, souvěký s Mojžíšem, asi 1500 před Kr. přinesl prý do Řecka 16 písmen: α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ, τ, υ; k těm tedy Helléné vynalezli sami dyšné: ς, φ, χ, a dvojně: ζ, ξ, ψ, Palamédes pak γ, a ω, což činí 24 písmena.

²⁾ Viz 14. 1.

³⁾ Vhodně sv. Otec Marka s Daidalem srovnává; neboť jako Daidalos Athénan, zavražděn ze závidi svého sestrovce, do Kréty se utekl a tam labyrint vystavěl: tak i ten arcikacíř bludištěm svého učení přemohle svedl a v záhubu uvrhl.

6. Pročež spravedlivě a zaslouženě proti takové tvé odvážlivosti volá svatý stařec a hlasatel pravdy¹⁾ v těchto verších, řka:

„Kouzelné znalce šalby a hvězdopravy,
jimiž bludařství svého výmysly tvrdíš,
prováděje tebou ohelbaným divy,
osidla svůdná k zradnému odpadnutí,
v kterých ti přispívá vždy ot tvůj Satanáš,
dábelskou též Azazel²⁾ pomáhá mocí:
za vůdce jímín jsi bezbožnosti veškeré.“

Tak dříve onen bohumilý kmet. My pak pokusiti se chceme, abychom, co ješitě z tajemství jejich zbývá, ač mnoho toho jest, stručně prošli, a co dlouhý čas bylo ukryto, na světlo přivedli; nebo takto bude každému snadno je vyvrátiti.

Hlava XVI.

Markových stoupenců nevhodné výklady podobenství o ztracené ovci a ztraceném poutízi; sv. Otec varuje úžasné jich pošetilosti.

1. Původ tedy svých aiónův a bloudění i nalezení ovce ztracené v jedno spojujíce, poněkud tajemně tu věc představují, všecko na čísla uvádějíce a pravíce, že z Jednice a Dvojice vše svůj původ má; a sčítajíce od jednotky do čtyř dostávají Desítku. Neboť jedna a dvě a tři a čtyři dohromady zplodila desatero aiónův. A opět dvojka od sebe postupujíc až k významné číslici³⁾, totiž 2 a 4 a 6, vykazala Dvanáctku; a opět ode dvojky počneme-li podobně sčítati až do desítky, vyjde Třicítka, v níž se obsahuje 8 a 10 a 12. Dvanáctku tedy, že má v sobě to zvláštní znamení za ní jdoucí, nazývají utrpením. A proto prý, že při čísle dvanáctém pohroma se stala, ta ovce odskočivši zbloudila, neboť praví, že odpadnutí od dvanáctky se stalo⁴⁾. Týmž způsobem vykládají, že prý od

¹⁾ Kdo by stařec ten byl, o tom vykladaatelé se neznají.

²⁾ Azazel, dle knihy Henochovy jeden z 20 padlých andělů, jež prý Rafael svázal a v temnotě (jinak v pustá místa) uvrhl.

³⁾ T. j. 6' = 6.

⁴⁾ K naznačení dvanácti čísel bylo potřeba dvanácti písmen, ale v řadě písmen nedostávalo se jednoho, pročež se vložilo 6', které vynechá-li zbuďe jedenáct; a proto byl ve dvanáctce nedostatek, úpadek, chyba, utrpení.

dvanácti jedna Mocnost se odloučila a ztratila; a to prý jest ta žena, která drachmu ztratila a svíci rozžehši ji opět našla. Tak prý i čísla zbývající, po drachmě 9, po ovci 11¹⁾, spolu množena činí 99, neboť devětkrát jedenáct jest devadesát devět. Proto praví, má i $\alpha\mu\eta\nu$ (amen) též počet²⁾.

2. Nechci váhati ještě jiný výklad jejich ti oznámiti, abys plodnost jejich se všech stran seznal. Písmě η , praví, včítá-li se i ta zvláštní číslice, jest osmice, poněvadž od prvního na osmém místě stojí; potom opět bez té číslice čísla písmen počítajíc a skládajíc až po η' vyvedou třicítku. Neboť počnouce od α' a přestávajíc s η' , dle číselné hodnoty písmen, ale ϵ' vynechajíc, dostávají součtem čísel počet 30. Neboť až k ϵ' jest 15, potom ζ' k tomu dělá 22, a k těmto konečně η' , což jest 8, činí 30, ten u nich veledivný počet³⁾. A z toho odvozují, že jest Osmice matkou třiceti aiónů. Poněvadž tedy ten počet třiceti z tří mocností se skládá, ztrojnásobněn činí 90 (nebo $3 \times 30 = 90$); a Trojice pak sama ztrojnásobněna jsouc působí 9; a tak tedy ta Osmice u nich zplodila počet 99. A poněvadž dvanáctý aión, kterýž odpadl, jedenáct vyšších opustil, praví, že význam písmen dobře se hodí k příkladu počítání. Neboť jedenácté písmě jest λ , číslem pak značí 30; i klade se tu jakožto obraz vyššího spasného řádu. Neboť od α' až do λ' , ϵ' nepočítaje, dává číselná hodnota písmen i s λ , přičítá-li se písmě k písmeni, počet 99. Že pak toto λ , jsouc v řadě jedenáctým, sestoupilo hledat podobného sobě, aby číslo dvanácti naplnilo, a nalezši že naplnilo je, to prý patrně se jeví z podoby písmene. Neboť Λ , jakoby sobě podobného hledat vyšlo, a je naleznouc k sobě připojilo, vyplnilo místo dvanácté, poněvadž písmě M téměř ze zdvojnásobněného Λ se skládá. Pročež se i dle toho poznání vyhýbají místu devadesáti devíti, t. j. nedostatku levou rukou naznačeného; ale po jednici se shánějí, poněvadž přidá-li se k 99, k pravé ruce je převede⁴⁾.

¹⁾ Ta žena, o níž se píše u sv. Luk. 15, 8., měla totiž deset drachem, z nichž jednu ztratila zbylo devět; ale počet jedenácti nerozuměj se o ovcích, těch bylo sto, ale o aiónech, z nichž jeden zbloudil.

²⁾ $\alpha' \quad \mu' \quad \eta' \quad \nu' \quad | = 99.$
 $1 + 40 + 8 + 50 \quad |$

³⁾ $\alpha' + \beta' + \gamma' + \delta' + \epsilon' + \zeta' + \eta' \quad | = 80.$
 $1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 7 + 8 \quad |$

⁴⁾ Starší pomáhali si v počítání prsty obou rukou; čísla od 1 až po 99 počítali na levé ruce, od 100 pak výše na pravé; pročež dle Juvenal o starci stoletém, že svá léta čítá na pravé ruce.

3. Ty se tedy, můj rozmilý, zajisté hodně zasměješ tomu jejich domněle mondrému bláznovství; avšak jsou k politování lidé ti, kteří tak velebnou bohoslužbu a velikost opravdu nevyslovitelné mocnosti i tak vznešená ustanovení Boží abecedou a číslicemi chladně a násilně zpotvořují. Ale veškeri, jižto od církve odpadávají a takovým babským bajkám věří, sami zajisté se odsuzují. O nich Pavel přikazuje (Tit. 3, 10.), „abychom se jich po jednom a druhém napomenutí varovali.“ Jan pak, učeník Páně, kletbu nad nimi zostril, chtěje, abychom je ani nepozdravovali; neboť dí (II. 11.): „kdo je pozdravuje, že se účastna činí zlých skutků jejich.“ A právem; „neboť není pokoje bezbožníkům¹⁾“, dí Hospodin (Is. 48, 22.). Bezbožní pak vši bezbožností jsou, kdož o Stvořiteli nebes i země, jediném Bohu všemohoucím, nad něhož není žádného jiného Boha, praví, že z nedostatečnosti povstal, a to z takové, která sama již byla z nedostatečnosti jiné povstala, a tak by byl dle nich výplodkem třetí nedostatečnosti. A takové učení v ošklivosti majíce a zavrhujece, máme se jich co nejdále straniti, a čím více na svých výmyslech stojí a jimi se kochají, tím více máme přesvědčení býti, že jsou posedlí Osmicí zloduchův²⁾. Jako totiž lidé ve zběsilost upadlí, čím více se smávají a zdravými se býti zdají, vše jako zdraví a mnohdy i nad zdravé dělajíce, tím více svou nemocí bývají stíženi: podobně i tito, čím více se nad míru moudřejšími býti zdají a sebe vysilují, lučiště příliš napínajíce³⁾, tím více pravého rozumu pozbývají. Neboť nečistý duch pošetilosti⁴⁾ jednou vyšel z nich a potom je nalezna, ani se neobírají s Bohem, ale světských výmyslů si hledí, přibral sedmero duchův jiných, horších, nežli jest sám, a omámiv mysl jejich, jakoby nadbožské věci vymysleti mohli, dovedl to náležitě, že se úplně pominuli a tak celou Osmicí pošetilosti duchů nečistých v ně položil.

¹⁾ Po rozumné sv. Otce a souvislosti by se vlastně přeložiti mělo: není pozdravu pro bezbožné, poněvadž řecké *χαίρειν*, jímž LXX hebr. *חַיְיִם* přeložili, a jehož za pozdrav se užívalo, v témž smyslu bere, jako pověděl sv Jan: *χαίρειν μη λείπει*. I sv. August. de civit. Dei XIV. 8. podobně to místo vykládá.

²⁾ Narižka jednak na jich víru ve svatopočet osmi alónův, jednak na podobenství Páně Luk. 11, 24. n.

³⁾ Přísloví o těch, kteří se nad sílu svou a moc větších věcí domáhajíce sami sobě škodívali.

⁴⁾ Dovolují si čísti za Frontonem Ducejským (le Duc) *ἀνοία*; místo *ἀγνοία*. Migne str. 636.

Hlava XVII.

Smyšlenky stoupenců Markových o stvoření všech věcí viditelných dle obrazu neviditelných.

1. Chci ti pak také vyložití, jak dle jich domyslu Démiúrg, aniž měl toho vědomí, tyto stvořené věci skrze matku svou dle obrazu neviditelných způsobil. Nejprve prý čtvero živlů: oheň, voda, země, vzduch, vyvedeno jest dle obrazu první hořejší Čtveřice; působení pak jejich, teplo totiž a zima, sucho a vlhko, připočtou-li se k oněm, dávají úplně obraz Osmice. Potom počítají desatero sil takto: sedmero těles kruhovitých, jež i nebesy zovou, s kruhem je objímajícím, který jim sluje osmým nebem, a k těm slunce a měsíc. Toto desatero jest prý obrazem té neviditelné Desítky, vyšlé ze Slova a Života. Dvanáctka pak se značí kruhem, zvířetníkem nazvaným; neboť znamení dvanácti zvířat nastíňují prý zjevně Dvanáctku, dceru Člověka a Církve. A poněvadž prý Chronos [Saturnus, Hladolet] velespěšnému kolotání všehomíra se protívuje¹⁾, jsa nade všemi kruhy umístěn, tíhou svou na dutinu tlačí²⁾ a rychlost oněch zdlouhavostí svou zdržuje, tak že oběh svůj od znamení ke znamení teprva za 30 let vykonává, proto ho nazývají obrazem Hora, jenž drží mateř jich, která svým jmenem jest třicátou³⁾. I měsíc prý dále, an za 30 dní své nebe obíhá, počtem dní počet třiceti aiónů vyobrazuje. Též slunce, v dvanácti měsících obíhající a kruhovou obnovu svou⁴⁾ končící, dvanáctěrem měsícův i Dvanáctku prý zjevuje. I dnové, jsouce v dvanáctero hodin rozvržení, jsou obrazem neviditelné Dvanáctky. Ale i hodina, tato dvanáctina due, dle 30 částic upravena prý jest k naznačení Tři-

¹⁾ Během svým zdánlivým od východu k západu.

²⁾ Z toho vidno, že si Gnostikové nebosa představovali kolikrát a nějak pevná, tak že jedna druhá tlačila. A těm svým nebesům přičítali dvojitý kolotání, jedno (zdánlivé) od východu k západu, následkem kolotání se zeměkoule o svou osu; druhé, postupování jich od západu k východu, následkem rozličného postavení země při jejím oběhu okolo slunce.

³⁾ T. Sofii, v řadě aiónův na třicátém místě se nacházející (τρεξοντώ-νυον); neboť že by měla 30 jmen nikde se nenalézá. Drží pak ji Hora, aby neptišla opět v nebezpečí zahynouti.

⁴⁾ Ἀποκατάστασις; nárazka na obrat a návrat Sofie tlučující.

dcítky ¹⁾). I celý zvířetník má do sebe 360 částek [stupňův], (ano každé znamení obsahuje jich 30); tak prý se i kruhem tím střeže spojení dvanácti s třidceti. Ještě věru i o zemi praví, že rozdělena jest na dvanáct pásem ²⁾, a že když podle jednotlivých pásem přijímá síly s nebes svěsně ³⁾ a vydává plody podle moci jako rosu jí sesýlající, tím prý jest patrným obrazem Dvanáctky a jejích plozencův, jak oni na jisto tvrdí.

2. Mimo to prý chtěl Démiúrg nápodobiti hořejší Osmice neskončenost a věčnost a neobmezenost i bezčasnost, ale nemoha trvalost její a ustavičnost vyznačiti, jsa totiž plodem z nedostatku pošlým, věčnost její v časy a doby a mnoholetá čísla položil, domnívaje se, že velikým počtem časův nekonečnost její nápodobil. A tu, dokládají, opustila ho pravda a dostavila se mu lež; a proto prý v náplni časův toto dílo jeho zajíti má.

Hlava XVIII.

Které výpovědi Mojžišovy k svému domyslu přitahují bludaři.

1. Co oni tedy o stvoření takto mluví, přidává co den každý z nich, jak může něco novějšího; neboť není nikdo dokonalým, není-li u nich původcem velikých lží. Co oni ze spisů prorockých přetvořují (a sobě přizpůsobují) ⁴⁾, to nejprvé ukázati a z toho je na soud pohnati sluší. Neboť Mojžiš, praví, počínaje vypravovati o stvoření světa, hned na počátku k mateři všech věcí poukázal řka (I. Mojž. 1, 1. n.): „Na počátku stvořil Bůh nebe i zemi.“ Pojme-

¹⁾ Hodinou jest nám doba, kterou slunce ve svém zdánlivém oběhu dennímu postoupí o 15 stupňů, což jest 24. částka celého kruhu o 360°; na dvojnásobnou hodinu, denní a noční, případně dvojnásobně tolik stupňů, t. 80.

²⁾ Staří pásma ta určovali dle rozdílu délky přirozeného dne, a sice od jihu k severu; šly pak kruhy ta pásma omezující, první skrze Meroe nejjihněji v Egyptě, druhý skrze Siene, třetí skrze Alexandrii, čtvrtý skrze Rhodos ostrov, pátý skrze Tóni, šestý skrze Boristhen (Berozina), sedmý skrze hory Rypejské (Karpaty); ostatních pět nenachází se zvlášť udáno.

³⁾ T. j. netoliko když paprsky sluneční kolmo na zemi padají, alebrž když vůbec zemi naši osvěcují a zahřívají plodnou ji činíce.

⁴⁾ Přídavek lat. překladu.

novav tedy toto čtvero: „Boha, počátek, nebe a zemi,“ naznačil prý jejich Čtveřicí. Ba i neviditelnost a skrytosť její znamená řka: „a země byla neviditelná a nespořádaná.“ Druhou pak Čtveřicí, výplod té první, vyslovil prý, jak tomu chtějí, když jmenoval propaš a temnosť, v nichž jsou voda a Duch nad vodou se vznášející. Potom prý připomínaje Desítku, jmenuje světlo a den a noc, oblohu a večer, a co sluje ráncem, suchou zemi a moře a ještě bylinu a na desátém místě dřevo¹⁾, a tak prý těmi desíti jmeny naznačuje deset aiónův. Mocnosť pak Dvanáctky takto prý u něho vyobrazena jest, když jmenuje: slunce a měsíc, hvězdy a časy, leta a velryby, ryby a zeměplazy, letadla a čtvernožce, zvěř a mimo ně všechny na dvanáctém místě člověka. Tak učí tedy, že Duch skrze Mojžše vyslovil Tridcítku. — Ale zajisté prý i člověk, dle podobenství vyšší Mocnosti stvořený, chová v sobě Mocnosť z jednoho zřídla vyplývající. Ta prý však má sídlo své na místě mozku; tu od ní vyplývají síly čtyry, zvané dle obrazu vyšší Čtveřice: jedna zrak, druhá sluch, třetí čich a čtvrtá chuť. Osmice pak člověkem prý naznačena takto: uši má prý dvě a tolikéž očí, pak dvě chřpě a dvojí chuť, hořkého a sladkého. Celý pak člověk dle nauky jejich představuje prý celou Tridcítku takto: na rukou nese prsty Desítku; na celém pak těle na dvanáct údů rozděleném Dvanáctku. Dělí ho pak, jako tělo Pravdy u nich se dělí, o čemž jsme svrchu pověděli²⁾. A sice Osmici, kteráž nevyslovitelná jest a neviditelná, lze skrytu si mysliti ve vnitřnostech.

2. O slunci pak, velikém onom světle, praví, že povstalo čtvrtý den pro počet Čtveřice. A opony svatostanu Mojžišem zřízeného, zhotovené z plátna bílého a modrého, nachového a červcového (II. Mojž. 26, 1. a 36, 8.), tétěž jim byly obrazem. I říza kněžská čtyřmi řády drahých kamenů ozdobena (tamt. 28, 17.) že k Čtveřici ukazuje, na jisto tvrdí; a tak cokoli v písni nalezá a k číslu čtyry se obrátiti dá, o tom praví, že pro jejich Čtveřici učiněno jest. Osmice pak prý opět takto se vyznačuje: osmý den byl člověk stvořen; neboť brzo chtějí, že jest učiněn šestého dne, brzo že osmého, leč snad praví, že zemský jest stvořen šestého, pleťský pak osmého dne; neboť v tom činí rozdíl. Někteří pak míní, že jiný jest člověk dle obrazu a podobenství Božího stvořený, jsa mužem

¹⁾ Dřevo čili strom pozuání dobrého a zlého.

²⁾ Hl. 14, 3.

a ženou spolu, a ten prý jest člověkem duchovním, jiný pak že jest ze země učiněný.

3. A tak i spasné zřízení archy za času potopy, ve které osm lidí bylo zachováno (I. Mojž. 7, 7. a I. Petr. 3, 20.), velepatrně prý k spasné Osmici poukazuje. To prý i David značí, jsa rodem osmý mezi bratry svými (I. Král. 16, 10. 11.). I pak obřizka, která se osmý den dělá (I. Mojž. 17, 12.), na jevo dává odřezek ¹⁾ hořejší Osmice. A slovem, kdekoliv co v písmě do čísla osm vpraviti se dá, to za vyplnění tajemství Osmice vydávají. Ale i Desítka prý se značí těmi desíti národy, které Bůh Abrahamovi za majetek dáti zaslíbil (tamt. 15, 19. n.); a totéž prý znamená se tím ustanovením, že Sára po desíti letech dala mu Agaru děvku, aby s ní dítky zplodil (tamt. 16, 3.); i pak služebník Abrahamův, an jsa poslán pro Rebeku, u studně jí deset zlatých náramků dal, jakož i bratři její, zdrževše ji dní deset (tamt. 24, 22. 55.). Potom i Jeroboam, an obdržel desatero kmenů (III. Král. 11, 31.), a desatero opou ve svatostánku (II. Mojž. 26, 1.; 36, 8. 9.), a sloupové deset loket zvýší mající (tamt. 26, 16.; 36, 21.) a deset synů Jakubových, kteří nejprve posláni jsou do Egypta nakoupit obilí (I. Mojž. 42, 3.), a deset apoštolův, jimž se po vzkříšení zjevil Pán, když Tomáš nebyl mezi nimi (Jan 20, 24.), vyobrazovali dle nich neviditelnou Desítku.

4. Dvanáctka pak, při které se i tajemné utrpení a poklesnutí stalo, ze kteréhož utrpení všechny viditelné věci dle jich domněnky povstaly, ta prý se zjevně a patrně nalezá všude. Tak prý dvanáct synů Jakubových, z nichž jest i dvanáct kmenů, a náprsník dvanácti drahokamy rozličných barev vykládaný (II. Mojž. 28, 15. n. 39, 8. n.), dvanácte ²⁾ zvonků (tamt. 28, 33. n. 39, 23. n.) a dvanácte kamenů Mojžišem pod horou (tamt. 24, 4.) i tolikéž Josuem, jedných v řece a jiných za řekou položených (Jos. 4, 3. 8. 9. 20.), a muži nesoucí archu úmluvy (tamt. 3, 12.), i kameny Eliášem položené při zápalu telete (III. Král. 18, 31.), i počet apoštolův, a slovem všecko, co počet dvanácti drží, jejich Dvanáctku vyznačuje. A sjednocení těch čísel, dotčenou Třidcítku, chtějí výškou archy Noemovy třidceti loket mající (I. Mojž. 6, 15.), a Samuelem,

¹⁾ Tak tuším nazývá sv. Otec Osmici, že částkou, jakoby odřezkem, jest celé Plerómy.

²⁾ Miní se zvonky na obrubě křízy židovského kněze přivěšené, aby lid příchod jeho znamenal a jemu povinnou čest vzdal. Počet jich se ani v písmě ani u Josefa Flavia nenadá; dle Justina mučeníka bylo prý jich dvanáct.

an Saula mezi třidceti ¹⁾ pozvanými posadil na místě prvé (I. Král. 9, 22.), a Davidem, když třidcet dní ²⁾ se kryl na poli (tam. 20, 5.) a těmi muži, kteří s ním vešli v jeskyni (II. Král. 23, 13. 24.) ³⁾, a svatostanem, an byl zdělí třidcet loket (II. Mojž. 26, 8.) — a jiného-li cos téhož počtu naleznou, chtějí tím přehorlivě svou Třidcítku dokázati.

HLAVA XIX.

Jak z písmn dokazovati usilovali, že lidé Praotce neznali, prvé než Kristus Pán na svět přišel.

1. Za potřebno pak uznali jsme, zde také připojiti, co o svém Propatoru, jenž před Kristovým přístím neznám byl všem, namluviti hledí, vybírajíce z písem, čím by dokázali, že Pán náš minno stvořitele tohoto veškerenstva, o němž oni, jak jsme prvé pověděli, bezbožně praví, že z nějakého poklesku původ svůj má, jiného Otce hlásá. Když tedy Isaiáš prorok dí (1, 3.): „Israel pak mne nepoznal a lid mně neporozuměl,“ toť oni na nepoznání Bytha řečeno býti vykládají. A slovo Oseášovo (4, 1.): „Není pravdy v nich, aniž poznání Boha,“ k témuž přes moc potahují. I toto (Žalm 13, 2. 3. a Řím. 3, 11. 12.): „Není rozumného anebo kdo by hledal Boha; všickni se odchýlili, spolu neužitečnými se stali,“ na nepoznání Bytha obracejí. I o tom, co Mojžíš praví (II. 33, 20.): „Nikdo neužrčí Boha a živ bude,“ namlouvají, že k témuž směřuje.

2. Neboť tvůrce, toho prý arcit, jak (lživě) ⁴⁾ tvrdí, proroci viděli; ale slovo: „Nikdo neužrčí Boha a živ bude,“ to o neviditelném prý a všem neznámé velikosti řečeno jest. Že ovšem o neviditelném Otci a Stvořiteli všehomíra řečeno jest slovo to: „Nikdo neužrčí Boha,“ to nám všem zřejmo jest; ale že nikterak o Bythu, ježž oni přismyslili, nýbrž o Stvořiteli (a ten jest právě neviditelný Bůh), v průběhu řeči se okáže. Také Daniel prý totéž naznačuje,

¹⁾ Tak dle hebr. a naší Vulg.; Sedmdesátci mají: „okolo 70 mužů pozvaných.“

²⁾ Dle hebr. a LXX kryl se David na poli ode dne před novoluním až do večera dne po něm následujícího, tedy jak Vulg. dí, „až do večera dne třetího“, nikoliv pak třicet dní. Kacíři to místo tedy buď zámyslně porušili, nebo mylně četli לשלושה ימים místo לשלושה ימים.

³⁾ Taktéž nebylo třidcet těch, kteří vešli s Davidem do jeskyně Odol-lamaké, nýbrž „tři, kteříž byli přední z třidcti“.

⁴⁾ Toho slova nemá lat. překlad.

tázaje se anděla na vysvětlení podobenství, poněvadž jim nerozuměl. Ale i anděl, kryje před ním veliké tajemství Bytha, řekl prý mu (Dan. 12, 9. 10.): „Odstraň se, Danieli; neboť tyto řeči zapečetěny jsou, až rozumní jim porozumějí a bílí zbílí [čistí očištění] budou“ ¹⁾; čistými pak a rozumnými oni sami býti se vychloubají.

Hlava XX.

O nepravých a smyšlených písmech, jichž stoupenci Markovi užívali, a která místa sv. evangelií křivě vykládali.

1. Mimo to uvádějí nesmírné množství podvržených a nepravých písem, která oni sami slátali, na zaražení nerozumných, pravdivá písmena neznajících. Užívají pak k tomu i té lživé zprávy ²⁾, že Pán, jsa u věku dětském a máje se písmenům učit, když k němu učitel pravil jak obyčejně: „Řekni *a*!“ řekl prý: „*a*.“ Když učitel však dále velel: „Řekni *b*!“ tu prý odpověděl Pán: „Ty mi prvé řekni, co jest *a*, pak já řeknu tobě, co jest *b*.“ A to vykládají tak, jakoby on sám byl znal, co neznámo jest, poukazuje k tomu podobenstvím písmene *a*.

2. I některé výroky v evangeliu položené na takový ráz překrucují. Tak prý na př., když dvanáctiletý Ježíš k matce praví (Luk. 2, 49.): „Nevíte-li, že já musím býti v těch věcech, které jsou Otce mého?“ hlásá jim Otce, kterého neznali. A proto prý poslal učeníky do dvanácti kmenů, aby zvěštovali jim neznámého Boha. A tomu, který mu řekl (Mat. 19, 16. 17. Mar. 10, 17. 18. Luk. 18, 18. 19.): „Učiteli dobrý!“ vyznal prý Boha v pravdě dobrého, řka: „Co mne nazýváš dobrým? Jedenť jest dobrý, Otec v nebesích;“ nebesy pak jmíni prý jsou zde aiónové. A že neodpověděl těm, ani se ho tázali (Mat. 21, 23. Mar. 11, 28. Luk. 20, 2.):

¹⁾ „Až rozumní a d.“ nikdež se nenalezá, a bezmála to kacíři pro svou chloubu přidali; neboť aby byl sv. Ireneus sám to výsměšně přidal, jak Hayd se domnívá, není víře podobno.

²⁾ To se naskytá i ve lživé evangeliu jakéhosi Leucia „o dětství Páně“, jehož rukopis se nachází v Oxfortě v knižovně koleje Těla Božího (Migno str. 653.). — Písmeno „*a*“ považováno za význak neznámého Boha, všepůvodce.

„O jaké moci toto činíš?“ nýbrž je otázkou proti otázce v nesnáze přivedl, tím svým neodpověděním poukázal prý k nevyslovitelnosti Otcově, jak oni vykládají. Ale i výrokem svým: „Často žádali jsou slyšeti jedné z těchto řečí, ale neměli kdo by jim řekl“¹⁾ zjevně prý slovem „jedné“ poukazuje k jedinému pravému Bohu, jehož neznali. Potom když se blížil Jerusalemu a plakal nad ním řka (Luk. 19, 42.): „Ó bys poznalo i ty v tento den, co jest ti k pokoji! Ale skryto jest před tebou,“ tu prý slovem „skryto jest“ označil skrytou tajnost Bytha. A když opět dí (Mat. 11, 28. 29.): „Pojďte ke mně všickni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já občerstvím vás! i učte se ode mne,“ tím zvěstoval prý Otce Pravdy; neboť co nevědí, tomu, slíbil prý jim, že jich naučí.

3. Ale jako hlavní důvod a takměř korunu učení svého uvádějí toto (Mat. 11, 25—27.): „Velebím tě Otče, Pane nebes i země! že jsi skryl tyto věci před moudrými a opatrnými a zjevil jsi se maličkým! Ano, Otče! nebo tak se líbilo tobě. Všecky věci dány jsou mi od Otce mého; a nikdo nezná Otce leč Syn, aniž zná kdo Syna leč Otec, a komu Syn to zjeví.“ Tím prý zjevně vyslovil, že (vynalezeného od nich)²⁾ Otce Pravdy před jeho příchodem nikdo neznal; a tím chtějí provést, že tvůrce a působilce světa vždy ode všech poznán byl, a že Pán to pověděl o onom všem neznámém Otci, jež oni blásají.

Hlava XXI.

Čemu učili bludaři o vykoupení; kolikeré je býti mínili?

1. Co se pak podání jejich výkupu týká, to bývá náhodou neviditelné a nepochopitelné, jsouc matkou věcí nepostihlých a neviditelných. A poněvadž proto jest nestálé, nedá se prostě, aniž jedním slovem (řádem) vypověditi, poněvadž každý z nich je po-

¹⁾ Místo ἐπεθύμησα, concupivi, kteréžto čtení nemalé nesnáze zavaluje, přijali jsme čtení ἐπεθύμησαν, jímž Hayd místo to k dobrému smyslu přivádí; neboť jest to pak dle Mat. 18, 17. a dobře se srovnává i se závětem i se závěrkou z toho vyplývající.

²⁾ To není v lat. překladu.

dává, jak se mu libí. Neboť kolik jest tohoto tajemného vědění učitelův, toliké jest i vykoupení. A že v skutku k zapření křtu, jímž znovu pro Boha se rodíme, a k odvržení vši víry tento způsob ¹⁾ od ďábla podvržen jest, to na svém místě proti nim dokážeme a provedeme.

2. Práví pak, že jest ho potřebí těm, kteří dokonalého vědění dosáhli, aby byli znovuzrozeni k moci, která jest nade všecko; neboť jinak prý nelze do Plerómy vniknouti, poněvadž ta uvádí (je) ²⁾ dle jejich mínění v hlubokost (Bytha) ³⁾. Neboť křest zjevujícího se Ježíše jest prý na odpuštění hříchův, ale vykoupení Krista ⁴⁾ v něj sestoupivšího k dokonalosti; ono prý jest duševné, toto duchovné. A křest od Jana hlásán byl k napravení mysli, ale vykoupení získáno Ježíšem jest k dokonalosti. A k tomu prý hledí slovo, kteréž dí (Luk. 12, 50.): „A jiným křtem mám pokřtěn býti, a velmi spěchám k němu“ ⁵⁾. Ale i synům Zebedeovým, když máti jejich na něm žádala, aby usadil je sobě v království svém po pravici a po levici, Pán prý toto vykoupení předložil řka (Mar. 10, 31.): „Můžete-li se křtiti křtem, kterým já křtěn býti mám?“ I Pavel prý zřejmě a často naráží na vykoupení v Kristu Ježíši, a to prý jest to, které oni různě a beze shody podávají.

3. Neboť jedni z nich upravují sínci svatební a tajemnými obřady zasvěcují své stoupence jakési divné řeči nad nimi mluvíce; a konání toto nazývají duchovní svatbou dle obdoby sňatků vyšších. Jiní pak vedou k vodě a křtíce říkají takto: „Ve jméno nepoznaného Otce všech věcí; v Pravdu, matku všech; v toho, kterýž sestoupil na Ježíše; v jednotu a vykoupení a společnost mocností“. Jiní opět hebrejská jakási jména říkají, aby svěcence své více zarazili, v ten způsob: „Basema chamosé baaianora, mistadia ruada, kusta, babofor, kalachtej“ ⁶⁾. Vysvětlení pak těchto slov jest toto: „Vzývám to, co jest nad všechnu mocnost

¹⁾ Εἶδος, species, zdá se býti způsobem výkupného jich obřadu, jímž obřady křestní napodobili.

²⁾ Dle ř. t.; lat. překl. zájmeno to nemá, ale za to klade: „secundum eos.“

³⁾ Pridavek lat. překladu.

⁴⁾ Že lat. překlad má „Ducha,“ nepůsobí rozdílu ve smyslu, neboť u Gnostikův jsou Kristus a Duch sv. v jeden sňatek spojení (Migne str. 659.).

⁵⁾ Slova: „a velmi spěchám k němu“ mimo toto místo nikde se nečtou, a zdají se býti parafrází věty, již písmo sv. zde klade: „kterakž jsem soužen, dokud se nevyplní!“

⁶⁾ Tato slova mnozí se snažili vysvětliti, ale nikomu se to nepovedlo, aniž pak mnoho na tom záleží; totéž platí i o podobné řeči něco nížeji. Ireneus dobromyslně dí, že by hebrejská byla, ale znalci tvrdí, že nejsou ani hebrejská, ani syráká, ani chaldejská.

Ireneus, překl. Desolda.

Otcovu ¹⁾, co světlem, dobrým duchem a životem sluje, poněvadž jsi v těle kraloval“. Jiní opět při tom vykoupení mluví takto: „Jmeno skryté před veškerým božstvem a panstvem a Pravdou, kteréž na se vzal Ježíš Nazaretský v pásmech²⁾ světla Kristova, Krista živoucího Duchem svatým k vykoupení andělskému“ ³⁾. Slova pak obnovení jsou tato: „Messia ufareg, namempsaiman kaldaian mosomédaea, akfranai psaua, Jesu Nazaria“; a výklad jich jest tento: „Nespustím se Ducha Kristova ani srdce ani mocnosti nadnebeské, milosrdné; kéž mi prospěje jmeno tvé, Spasiteli Pravdy“! A to říkají osoby světicí; svěcenec pak odpovídá: „Posilněn a vykoupen jsem a vykupuji duši svou od světa tohoto a ode všeho, co jest v něm, ve jmenu Ja o, jenž duši svou [moji?] vykoupil k vykoupení v Kristu živém.“ Přítomní pak dokládají: „Pokoř všem, na kterých toto jmeno spočívá“ ⁴⁾. Potom maží zasloužence čistým balsamem ⁵⁾; neboť o té masti praví, že jest obrazem libovůně vše jiné převyšující.

4. Někteří pak z nich za zbytečné považují svěcenec vésti k vodě, nýbrž smísivše olej s vodou v jedno, lijí to na hlavy svěcenců, říkajíce slova podobná oněm svrchu položeným, a to mají za vykoupení; ale i oni maží balsamem. Jiní pak toto všecko zavrhujíce praví, že tajemství té nevyslovitelné a neviditelné mocnosti nemá se konati tvory viditelnými a porušitelnými, a tajemství věcí nepochopitelných a beztělesných smyslnými a tělesnými; neboť prý úplným vykoupením jest právě poznání té nevyslovitelné velikosti. Neboť když z nevědomosti nedostatek a utrpení vzešlo, poznáním opět vše se ruší, co neznámostí způsobeno jest, tudíž prý jest poznání vykoupením vnitřního člověka. Ale to prý není ani tělesné, neboť tělo jest porušitelné; ani duševné, poněvadž i duše z po-

¹⁾ T. j. Demiúrgovu.

²⁾ Tak dle lat. překladatele, an četl ἐν ταῖς ζώναις; ř. t. má: ἐν ταῖς ζώναις, v životech.

³⁾ Andělským vykoupením tuším rozuměti se má vykoupení, jehož zaslouženci se přiúčastní, jakmile vcházejíce v Plerómu Andělům za chotě dáni budou.

⁴⁾ Znamenejme, jak bezbožně kacíři křest i v obřadech i v slovích zneučili a poskvřnili tou měrou, že sv. církev právem jejich křty za neplatné a svatokrádečné považuje obrácence řádně křtila způsobem od samého Krista Pána určeným.

⁵⁾ Pomazání toto zdá se ukazovati k sv. břimování, jakož později č. 5. „vykupování umírajících“ ke svátosti posledního pomazání. Tak kacíři povždy od katolíků i články víry i sv. obřady brali, ale ty i ony svými bludnými náhledy a nevhodnými obyčejí kazili a prznili.

klesku povstala a mimo to téměř obydlím ducha jest ¹⁾! pročť i vykoupení duchovním býti má. Poznáním tedy bývá prý vykoupení člověk vnitřní a duchovní a jím prý poznání všech věcí dostačuje. Toto tedy pravým prý jest vykoupením ²⁾.

5. Někteří z nich vykupují umírající v posledním tažení, lijíce jim na hlavu olej s vodou anebo svrchu jmenovanou masť s vodou a říkajíce při tom svrchu uvedená slova, aby nepostižitelnými a neviditelnými se stali knížatům a mocnostem vyšším, a vnitřní jich člověk neviditelně vzhůru se vyšinul, ano tělo jich zůstává v tvorstvu světovém, duše pak Démiúrgovi připadá. Velí pak se jim, aby přijdouce k vyšším těm mocnostem řekli takto: „Já jsem syn od Otce, a to Otce, který před tím byl, ale jsem syn v tom, který tu jest. Vyšel jsem, abych spatřil všecko, i své i cizí; avšak není to cizí naprosto, ale Achamothino, ana jest žena a sobě to způsobila. Odvozují pak rod svůj od toho, který před tím byl, a ubírám se opět do svého, odkud jsem vyšel.“ A kdo tak řekne, ten prý ujde a odolá mocnostem. Dostana se pak k soudruhům Démiúrgovým, těm ať řekne: „Já jsem dražší nádoba, nežli ta žena, která učinila vás ³⁾. Byť i vaše matka neznala kořen svůj, ale já znám sebe a vím odkud jsem, a vzývám neporušitelnou Sofii, která jest v Otci, matkou pak matky vaší, která nemá ani otce ⁴⁾ ani manžela, nýbrž mužem i ženou spolu z ženy se zrodila ⁵⁾; tať učinila vás, neznajíc mateře své a mníc, žeby byla sama; ale já vzývám matku její.“ A to slyšíce ti soudruzi Démiúrgovi budou prý tím velmi polekáni, a budou obviňovati kořen svůj a matky; oni pak sami odeberou prý se do svého [příbytku], svrhnuce pouta svá, t. j. duši. — A to jest, co o jejich vykoupení na nás se dostalo. Ale poněvadž v učení a podání vespolek se různí, a novější stoupenci jejich denně nového něco, jak to ni-

¹⁾ Rozdíl činíce mezi duchem a duší učili kacíři, že Achamotha ducha vložila v Démiúrga, aniž to znamenal, aby jím pak dále v duše od něho stvořené vstípen byl. Viz hl. 5.

²⁾ Až semo jde řecký text u Epifania, jenž i výslovně dí: ἔως ὧδε τὰ ἔκτῃ Εἰσπρατοῦ. Máť arci Epifanius i následující ještě odstavec, ale přídavky a odchýlkami již značně se liší od překladu latinského. Od hl. 22. začínaje v původním znění již jen některé citáty se nalézají u řeckých spisovatelův.

³⁾ T. Achamotha.

⁴⁾ Viz hl. 2, 2. 8.

⁵⁾ Valentinci tvrdili, že Achamotha jejich má přirozenost muže i ženy; protož ji také po mužsku nazývali Pánem a zplozenci jejímu Démiúrgovi přijímá Apator dávali.

komu posud nenapadlo, vymyslet a vyplodit usilují, těžko jest dů-
mněnký všech vypisovati.

Hlava XXII.

Které jest pravidlo pravdy a v čem se od něho uchylují všickni kacíři?

1. My pak držíce se pravidla pravdy, že totiž jest jeden Bůh všemohoucí, kterýž Slovem svým všechny věci stvořil a zřídil a z ne-
jsoucích jsoucími učinil, jakož dí písmo (Žalm 32, 6.): „Neboť
slovem Hospodinovým upevněna jsou nebesa a dechem úst jeho
všecka síla jejich“; a opět (Jan 1, 3.): „Všecky věci skrze ně
učiněny jsou a bez něho nic není učiněno“ (neboť že dí „všecky
věci“, nic nevyjímá, nýbrž Otec skrze ně [Slovo, Loga] učinil
všecky věci buď viditelné buď neviditelné, buď smyslné buď nad-
smyslné, buď časné dle jistého řádu, buď věčné a vždy trvajcí),
který nikoli skrze anděly, ani skrze mocnosti nějaké, od jeho Myšlení
odloučené, — Bůh všech věcí ničehož zajisté nepotřebuje, — nýbrž
Slovem a Duchem svým všecko působí a řídí a spravuje i všemu
býti dává; ten jenž učinil svět (svět totiž sestává ze všeho), jenž
stvořil člověka, ten Bůh Abrahamův a Bůh Isákův a Bůh Jakobův,
nad nějž není jiného Boha, ani Archy [Počátku], ani Mocnosti,
ani Plerómy; ten Otec Pána našeho Ježíše Krista, jak okážeme —
toho tedy pravidla se držíce, snadno dokážeme, že oni od pravdy
zbloudili, byť i sebe více a rozmanitější věci mluvili. Neboť
všecka skoro kacířstva, cokoliv jich jest, jmenují sice jednoho
Boha, ale zlehčují ho svými špatnými náhledy, nevďeční jsouce
k tvůrci svému, jakož i pohané svou modloslužbou. Výtwarem
pak Božím ¹⁾ pohrdají, odpírajíce svému spasení a sami sebe co
nejtrpčeji obviňujíce i křivě proti sobě svědčíce. Vstanou sice
oni s tělem, byť i nechtěli, aby poznali moc toho, kterýž je
z mrtvých povolá, ale se spravedlivými nebudou počteni pro svou
nevěru.

2. Že však rozličným toliko a rozmanitým způsobem všechny
kacíře odhaliti a překonati lze, a my jsme si umínili, je všechny

¹⁾ T. j. tělem svým, jež prý není schopno spasení.

dle jich zvláštní povahy na soud pohnati, za dobré uznali jsme, prvé objeviti jich zřídlo a kořen, abys ty, seznaže svrchovaného jich Bytha, poznal i strom, z něhož takové ovoce vyšlo.

Hlava XXIII.

O učení a mravích Šimóna kouzelníka a Menandra.

1. Šimón¹⁾, kouzelník, rodem Samaritan, o němž sv. Lukáš, učeník a stoupenec apoštolův, dí (Sk. ap. 8, 9. a n.): „Ale muž nějaký jmenem Šimón, jenž prvé prováděl v městě umění kouzelnické a sváděl lid Samaritánův, dělá se kýmisi velikým, ježtož poslouchali od nejmenšího až do největšího, říkajíce: Ten jest mocnost Boží, ana slove veliká. Hleděli pak k němu, poněvadž je dlouhý čas čárami svými byl mánil“ — ten tedy Šimón dělal se, jakoby věřil, a domnívaje se, že apoštolové svá uzdravování vykonávají kouzelnictvím a nikoliv božskou mocí, a taktéž mysle, když vkládáním rukou Duchem svatým naplňují věřící v Boha skrze toho, ježž hlásají, Krista Ježíše, že i to se děje větším nějakým kouzelným uměním, nabízel apoštolům peníze, aby i sám též moci obdržel, kterýmkoliv by chtěl, udělovati Ducha svatého; uslyšel však od Petra toto (tamt. v. 30. a n.): „Peníze tvoje buďtež s tebou

¹⁾ Šimón, z Gitty městečka samařského rodilý, smísil jak se podobá náhledy mudretví novoplatónského s učením židovským a křesťanským. Opustiv Samař (r. 34.) potloukal se ve Foinicku a Menáši Asii a přišel za císaře Klaudivia do Říma (ok. r. 41.). Tu proslul uměním kouzelnickým tou měrou, že za boha pokládán jest. Ale chtěje prý jako Kristus do nebes se povznést, na modlitbu sv. Petra spadna bídně prý za své vzal. Že mu byla socha postavena s nápisem: „Simoni Deo Sancto“, jak sv. Justin (Obr. I. 26.) praví, není tak nepodobno, jak nejednům se zdá od té doby, co (r. 1574.) na výspě Tiberu sochu vykopáno s nápisem: „Semoni Deo Sancto Deo Fidio sacrum“, což prý na sabinskou modlu „Semo“ poukazuje. Srov. Spisy sv. Otc. apošt. a Just. Mučedln. od Sušila str. 268. pozn. 2. — U Šimóna již nalezájí se počátky gnosticismu; neboť dle Theodoretta již nčil o „prapůvodu všeho“ (Bythu), tomu přidružil „myslenku“ (Ennoji), a oba prý se vtělili v Šimónu a jeho Heleně; z té první dvojice podle něho zplozena druhá, třetí a čtvrtá, tak že v jeho nauce již celá Osmice gnostická se jeví.

na zatracení, protože jsi se domníval, žeby dar Boží mohl za peníze koupen býti. Nemáš dílu ani losu v této věci, neboť srdce tvé není upřímé před Bohem. Vidím zajisté, že v žluči hořkosti a ve vazbě nespravedlnosti vězíš". Když pak kouzelník ten přes to nevěřil v Boha, odporoval tím více apoštolům, chtě slávy dosáti, a hloubal ještě více ve veškerém umění kouzelnickém, tak že mnoho lidu udivením naplnil, ježtož žil za císaře Klaudia, jenž prý ho pro umění kouzelnické i sochou poctil. Ten tedy byl od mnohých jako bůh veleben, a učil o sobě, že on jest to, kterýž se Židům jako Syn zjevil, v Samaři pak jako Otec sestoupil, k ostatním pak národům jako Duch svatý přišel. Onť prý že jest mocností nejvznešenější, t. j. Otec nad všecky věci, a nechá se nazývati od lidí, jakkoliv jej nazývati chtějí.

2. Sekta pak Šimóna Samařského, od něhož všecka kacířstva původ svůj mají, má základ takový: V Tyru, městě Foinickém, vykoupil jakousi veřejnou nevěstku, jmenem Helenu, a s sebou ji vodil říkaje, že ta jest prvním jeho pomyslem [Ennojí], mateří všech věcí, skrze kterouž z počátku umyslíl způsobiti Anděly i Archanděly. Neboť prý tato Ennoja vyronivši se z něho a poznávajíc vůli Otce svého, sestoupá do nižších míst a plodí Anděly i Archanděly, od nichž, jak praví, i tento svět učiněn jest. Když pak je byla zrodila, zadržena jest od nich ze žárlivosti, poněvadž nechtěli za plozence někoho jiného pokládání býti. On pak že naprosto od nich nebyl poznán; jeho pak Eunoja byla prý od těch Mocností a Andělův, od ní zplozených zadržena, trpíc od nich velikou potupu, aby neodebrala se opět vzhůru k svému Otci, až pak byla i v tělo lidské sevřena a po mnohé věky jako z nádoby do nádoby v jiná a jiná těla ženská prý putovala. Bylať prý i v té Heleně, pro kterou válka trojská povstala, a pro ni oslepnul i Stésichorus⁷⁾, že v písních svých ji hanil, potom pak když v jiné odvolací básni ji velebil, opět prohlédl. Putujíc pak z těla do těla, a proto i povždy potupu trpíc, konečně i v hanpejze na smilství vydána jest; a ta prý jest ta ovce ztracená.

3. Protož prý i sám přišel, aby napřed ji k sobě přijal a osvobodil od pout, a pak lidem spásu získal, kdyžby ho poznali.

⁷⁾ Stésichorus, pravým jmenem Tisias, básník lyrický z Iliumy v Sicílii, uvedl k oslavě bohů zpěvy sborné, které se zpívaly od sboru vůkol obětnice stojícího, od čehož i své přijmí vzal. Ten prý složil zpěv na potupu Heleny Trojské, od Kastora a Polluxe zřaku zbaven jest, když pak v jiném zpěvu odvolacím (καλινωδία) ji opět velebil, zase prohlédl.

Poněvadž totiž Andělé špatně vládli světem, an každý si panství osvojoval, tehdy prý on sestoupil a přišel k napravení všech věcí, proměniv se a připodobniv k Silám, Mocnostem a Andělům, až i sám se objevil člověkem mezi lidmi, ač nebyl člověkem a zdánlivě trpěl v zemi Judské, ač netrpěl. Proroci pak prorokovali prý nadšení jsouce od Andělů, působců tohoto světa; protož prý jich nic nedbají, kteří v něho a jeho Helenu naději svou mají, nýbrž dělají jako svobodníci, co chtějí; neboť z jeho milosti, nikoliv pak pro skutky spravedlivé dosahují lidé spasení. Neboť prý jsou skutkové pouze případně spravedliví, nikoliv pak přirozeně, jakož byli Andělé, způsobitelé toho světa, učili a takovými příkazy lidi v otroctví uvrhli. Protož i sliboval, že tento svět bude zrušen, a že stoupenci jeho sprostěni budou vlády působců tohoto světa.

4. Jejich tedy tajemnostníci živi jsou prostopášně a provozují kouzla, seč každý z nich jest. Zařikání a zaklínání všeliká tropí, nápoje k lásce popuzující a dráždící strojí a tak řečených duchů přisdcích a sny sesýlajících, a co jiných jest tomu podobných klamů, horlivě u nich se užívá. Mají též obraz Šimónův v podobě Joviše a Helenin v podobě Minervy a klanějí se jim; ano mají i název dle původce toho bezbožného učení, Šimóna, slujíce Šimóniky; a od nich má své počátky křivě tak zvané poznání (γνῶσις), jakož lze z jich vlastních řečí srozuměti.

5. Stoupenec jeho byl Menander, rodem Samaritan¹⁾, který taktéž k největšímu kouzelnictví dospěl. Ten praví, že první Mocnost jest všem neznáma, on pak že jako Spasitel seslán jest z [míst] neviditelných ke spáse lidstva. Svět prý způsoben jest od Andělův, o nichž podobně jako Šimón praví, že z Ennoje pocházejí. On prý též kouzelnickým, jezuž učí, uměním dáti může poznání, jakby přemožení býti mohli sami Andělé, kteřížto svět způsobili. Neboť prý se učeníkům jeho křtem na jeho jméno dostává vzkříšení, tak že více umřítí nemohou, nýbrž žijí nestárnouce a nesmrtelní.

¹⁾ Sv. Justin udává rodištěm jeho město Kapparetaja, Theodoret pak Chabrai; zvláště prý v Antiochii své bludařství tropil. Více než co zde Irc-neus vypravuje, o něm se neví.

Hlava XXIV.

O Saturninovi a Basilidovi.

1. Od těch pak si Saturninus z Antiochie, kteráž jest u Dafny, a Basilides povzbuzení vzavše, protivné tomu učení stanovili jeden v Syrii, druhý pak v Alexandrii. Saturninus podobně jako Menander učí, že jest jeden Otec, neznámý všem, jenž učinil Anděly, Archanděly, Síly a Mocnosti. Od sedmi pak kterýchsi Andělův učiněn prý jest svět se vším, co v něm jest. Člověk však jest prý dílo Andělův, kteří nemohouce zdržeti stkvělý obraz, snášejíci se od nejvyšší Mocnosti, poněvadž se ihned opět vzhůru vznesl, povzbuzovali prý se říkouce: „Učiňme člověka dle obrazu a podobenství!“ (I. Mojž. 1, 26.)¹⁾ A tak když člověk učiněn jest, a nemohl se vzpřímiti pro slabost Andělův, ale jako červíček se plazil, smilovala se nad ním Síla shůry, poněvadž dle jejího podobenství učiněn jest, a seslala mu jiskru životní, kteráž pozvedla člověka a čilosti i života mu dodala. Ta životní jiskra tedy, dí, navrátí se po smrti k tomu, co jí sourodno jest; a ostatek, z čehož tyto [viditelné] věci učiněny jsou, rozpadne se.

2. O Spasiteli pak učí, že jest nenarozený, netělesný, bez podoby, že toliko zdánlivě člověkem se okázal; i Bůh židovský jest prý jeden z Andělův. A poněvadž prý Otec jeho všecka Knížatstva chtěl zničiti²⁾, proto prý přišel Kristus potříti Boha Židův a spasiti věřící v něj [Krista]; věřícími pak jsou ti, kteří mají jiskru života. Onť též pravil, že dvojí plémě lidské od Andělů původně stvořeno jest, zlé a dobré. A poněvadž ďablové pomáhají zlým, proto prý přišel Spasitel zničiti zlé jak lidi tak ďábly, a spasiti dobré. Ženiti pak se a vdávati, ploditi a roditi, to prý jest od Satana. Mnozí také ze stoupencův jeho zdržují se masa, a svádějí mnohé touto svou zdrželivostí vymyšlenou. Proroctva pak

¹⁾ Slovíčko „svého“, jež má písmo, zámyslně vynecháno jest od kacířů, aby jim bylo volno potáhnouti slova ta, k čemu by chtěli, t. že jiný jest ten, který tělo člověka způsobil, a jiný, který jej duší (podobenstvím Božím) nadal.

²⁾ Tak přeloženo podle Theodoret; podle lat. překladu Ireneova přeložiti jest: A poněvadž prý všecka Knížatstva chtěla zničiti Otce jeho. Než má-li touto větou vyjádřena býti příčina, pro kterou přišel Kristus potříti Boha Židův, neobstojí leč čtení Theodoretem osvědčené.

některá řečena prý jsou od Andělů, světa způsobců, některá opět od Satana; o tom pak dí, že jest též Andělem, ale protivníkem způsobitelů světa, zvláště pak Boha židovského.

3. Ale Basilidés ¹⁾, aby se zdálo, že cosi vyššího a pravdě podobnějšího vymyslí, rozšířil do nekonečna domnělé učení své, pravě, že od Otce nenarozeného zplozen jest nejprvé Nūs, od toho pak že zplozen jest Logos, od Loga prý pochází Fronésis (Φρόνησις, Rozmysl), od Fronése opět Sofie a Dynamis (Δύναμις, Síla), od Síly pak a Sofie Mocnosti a Knížatstva i Andělé, které i prvními nazývá a o kterých praví, že jimi první nebe učiněno jest. Od těchto pak že vyšli a učinění jsou jiní, kteří učinili jiné nebe, podobné prvému; a když pak z těchto opět jiní vyšli, podobní těm, kteří nad nimi jsou, způsobili nebe třetí, a z třetího dolů sestupující čtvrté, a tak dále týmiž způsobem učiněna prý jsou vždy jiná a jiná Knížatstva a Andělé a nebesa počtem až na 365. Protož prý i tolikéž dní má jeden rok dle počtu nebes.

4. Ti však Andělé, kteří poslední i nám viditelné nebe obývají, učinili prý všecko, co jest na světě a rozdělili mezi sebou krajiny zemské a národy v nich žijící. Knížetem pak jejich jest ten, který za Boha Židův se považuje. A poněvadž prý tento chtěl svému lidu, Židům totiž, druhé národy podrobiti, ostatní Knížatstva proti němu povstala, odporující mu v tom; a proto prý i druzí národové od národu jeho se odcizili. Otec pak nenarozený a nevyslovitelný, vida záhubu jich, poslal prý prvorozeného Nůsa svého (a týž jest ten, který slove Kristus), aby osvobodil věřící v něho z moci světa způsobcův. I zjevil prý se též jejich národům na zemi jako člověk a vykonal věci velemocné. Pročež prý utrpěl ani, ale Šimón jakýsi Kyrénský, který donucen byl, aby nesl kříž místo něho. A toho prý proměnil v osobu svou, tak že ho za Ježíše měli a ukřižovali z nevědomosti a z bludu; Ježíš pak sám vezma na se podobu Šimóna stál prý tam, vysmívaje se jim. Neboť jsa mocností netělesnou a Nůsem Otce nenarozeného, mohl prý se proměnit, veš chtěl, a tak i vstoupil k tomu, který jej byl poslal, vysmívaje se oněm, ježto ho držeti nemohli, a on neviditelný byl všem. Kteří tedy toto vědí, osvobození prý jsou z moci Knížat, způsobců tohoto

¹⁾ Basilidés, rodilý Egyptan, vychloubal se, že má své učení od Matěje apoštola, jak i skutečně i se Saturninem do doby apoštolské dosahá, jsa vrstevníkem Polykarpovým. Jeronym dosvědčuje, že Basilidés zemřel za císaře Hadriana (ok. r. 135.). Dle Euseb. (Hist. cír. IV. 7, 4.) psal již za života jeho proti němu Agrippa Kastor, jenž i udává, že Basilides sepsal 24 knih o sv. evangeliu.

světa; a ti prý nemají věřit v toho, kterýž byl ukřižován, nýbrž v toho, který v podobě člověka přišel a za ukřižování pokládán byl a slul Ježíš, i poslán byl od Otce, aby tím spasným řádem skutky působitelů světa zrušil. Kdo prý tedy vyznává ukřižovaného, ten ještě jest poddaným a porobem těch, kteří učinili těla; ale kdo prý jej zapře, osvobozen jest od nich a poznává spasný řád Otce nenarozeného.

5. Duši prý jediné dostane se spásy; neboť. tělo jest od přírody porušitelné ¹⁾. A prorocтва, tak praví, pocházejí podobně od Knížat, působitelů tohoto světa, najmě pak zákon od Knížete jejich [Židů], který lid z Egypta vyvedl. Co se obětuje modlám, tím prý mají pohrdati, a za nic to považující směle toho užívati; a tak mají též užívání ostatních skutků za lhostejné jakož i všeliké rozkoše. Titíž obírají se i všelikými kouzly a viděními, zaklínají a zaříkají, a všeliké podobné neplechty tropí; smyslili si také jistá jména, jakoby Andělům náležela, a udávají, ti že jsou v prvním, ti v druhém nebi, a konečně usilují vyložiti názvy pro 365 smyšlených nebes, i počátky jejich a Anděly a Mocnosti. Tak prý i tento svět, v němž Spasitel dle nich dolů a vzhůru se vznášel, má své jméno, a sice Kaulakau ²⁾.

6. Kdo to tedy zví a všechny Anděly i původy jich pozná, bude sám neviditelným a nepostížitelným všem Andělům a Mocnostem, jakož i Kaulakau byl. A jako Syn jest neznám všechněm, tak prý oni též nemají od nikoho poznání býti, nýbrž znajíce všechny a všemi projdouce, mají býti všem neviditelní a neznámi. Ty zajisté, řkou, znej všechny, ale tebe neznej nikdo! Pročež tací lidé jsou zapřítí [víru] hotovi; ba nemohou ani pro to jméno ³⁾ trpěti, jsouce všem rovni ⁴⁾. Ale nemůže prý mnoho zvědětí věci ty, nýbrž

¹⁾ A nemůže dle nauky Basilidovy neporušitelností se přiučastniti, protože kacír ten zapíral těla z mrtvých vzkříšení, jak vypravuje Tertullian (De praescript. c. 46.).

²⁾ Marně usilovali již Theodoret a Epifanius naleztí vhodný nějaký výklad slova toho, jež za název světa pokládáme, ač lat. překlad na místě tom nedostí jasný jest. Ostatek slovo to již u Isaiáše (28, 10.) se naskytá: יִפְזֹז יִפְזֹז . Sedmdesátci je přeložili: $\epsilon\lambda\pi\epsilon\lambda\alpha\epsilon\pi'$ $\epsilon\lambda\pi\epsilon\lambda\alpha$, a naše Vulgata: „exspecta, reexspecta,“ ač tuším přeložiti přijde: pravidlo nad pravidlo. Prorok na místě tom nápodobí reptot promlouvavců proti zákonu Páně, že jim příkaz nad příkaz, pravidlo nad pravidlo, maličko tu a maličko tam ukládá.

³⁾ T. j. pro své vyznání.

⁴⁾ Srovn. hl. 6, 8. pozn. 1.

z tisíce jeden a z deseti tisíců dva. Praví též, že nejsou již Židy, ale že také nejsou ještě křesťany; a že netřeba, aby tajemné své učení zjevovali, nýbrž v tajnosti a mlčení je drželi.

7. Mista pak svým 365 nebesům rozvrhují jako matematikové; neboť osvojivše si pravidla jich, přenesli je na povahu svého učení; knížetem pak jejich [těch nebes] jest Abraxas ⁷⁾, a proto prý má v sobě počet 365.

Hlava XXV.

O Karpokratovi ⁷⁾.

1. Karpokratés pak se svými stoupenci praví, že svět a co v něm jest, pochází od Andělů mnohem nižších, nežli jest nezplozený Otec. Ježíš pak od Josefa zplozený, jsa jinak ve všem roven druhým lidem, tím se od nich liší, že duše jeho jsouc silná a čistá, to si pamatovala, co byla viděla, dokavade trvala vůkol nezplozeného Otce. A proto prý jí od tohoto byla seslána síla, aby ujíti mohla působitelů světa a prošeďši všemi ⁸⁾ a ode všech osvobozena jsouc, mohla vstoupiti vzhůru k němu; a podobně ty [duše], které

⁷⁾ Tím jménem, dle Tertullian (De praescript. c. 46.), Jeronym (in c. 3. Amos) a jiní, nazýval Basilidés nejvyššího Boha; i nachází se zhusta na zachovaných podnes drabokamech gnostických, poněvadž se mu veliká moc k ostražení přičítala. Počítá se pak: $\alpha' + \beta' + \rho' + \sigma' + \xi' + \alpha' + \sigma' = 1 + 2 + 100 + 1 + 60 + 1 + 200 = 365$.

⁸⁾ Karpokratés, Alexandriňan, pojal za manželku jakousi Kefaléňanku Alexandru, s kterouž měl syna Epifana (viz hl. 11, 3. pozn. 2.), a byl vrstevníkem Basilidovým, jak se pravdě podobá, za první doby Hadrianovy. Tertullian o něm dle, že byl ohavný smilník a kouzelník, Epifanius pak tvrdí, že předčil nade všechny kacíře bezbožností a prostopášností.

⁹⁾ Šetrně a počestně mluví sv. Ireneus, kdežto dle Epifania jest rozuměti: „prošeďši všemi i sebe horšími činy a zkusivši se ve všech ohavnostech, tak teprv očištěna, ale vlastně poskvrněna odebrala se k Bohu.“ Avšak Hayd proti tomuto náhledu i Massuetovu i Grabeovu míní, žeby v tomto smyslu muselo státi: per omnia, a nikoliv: per omnes. Toto prý poukazuje k řeckému *διά πάντων* t. *παῶν*, akurze všechna utrpení, všechny zkušenosti. Avšak Massuetovo mínění potvrzuje se tím, co dále sv. Ireneus praví, zvláště č. 4. a 5. Srovn. také II. 32.

si věci podobné jako on zvolily. Duše pak Ježíšova, vychována jsouc v obyčejích Židův, pohrdla prý jimi a proto se jí dostalo sil, jimiž zničila utrpení, kterým za trest podléhalo lidstvo.

2. Ta [duše] tedy, která podobně jako duše Ježíšova může pohrdati tvůrci a vládci světa, podobných prý dosáhne sil, aby i podobné věci konati mohla. Protož i k takové pýše se vynášeli, že někteří Ježíši se rovnají, ba někteří i za něco statnější, než on jest, se vyhláší; jsou i výtečnější prý nad učeníky jeho, t. nad Petra a Pavla i druhé apoštoly, a nejsou prý o nic menší Ježíše. Neboť prý duše jejich pocházejíce z téhož okruhu, a tudíž taktéž povrhující působiteli světa, též síly obdržely i k témuž se navrátí. Jestliže by někdo více pohrdl všemi věcmi, které tu jsou, nežli on, může též jeho lepším býti.

3. Titíž zanášejí se všelikým kouzelným uměním, zařikáváním, léky k lásce vzbuzujícími a dráždícími, přísedy a působiteli snův *), i jinými ohavnostmi, pravíce, že mají moc panovati knížatům a působitelům tobo světa, a nejen těm, nýbrž i všemu, co v něm učiněno jest. Jsou však i oni, jakož i pohané, od Satana předesláni na zlehčení jména Božího a církve, aby lidé, kteří o učení jejich slyší, mníce, že jsme všickni jim podobni, na všechnen způsob uši své odvrátili od kazání pravdy; anebo když i jejich skutky patří, nás všechny tupili, ačkoliv nic s nimi společného nemáme, ani v učení, ani v mravích, ani v každodenním obcování. Avšak oni pro svůj ohavný život a bezbožné učení zneužívají jména [křesťanského] na zástěru své zloby; ale „jich odsouzení jest spravedlivé“ (Řím. 3, 8.), obdrží zajisté od Boha odměnu hodnou skutků svých.

4. A v takové své bezuzdné zběsilosti přiznávají se, že všechno, cokoli bezbožného a ohavného jest, v moci své mají a páchati smějí; neboť praví, že toliko dle mínění lidského jsou některé činy zlé, jiné dobré. Pročež prý mají duše dle svého těly putování všeliký života způsob a všeliké činy projiti (lečby někdo si přispíšil a v prvním svém přístíi najednou spolu všechno spáchal, co my ani vysloviti ani poslechnouti nesmíme, ba co ani pomysli, ani uvěřiti nelze, aby se cosi takového dělo mezi lidmi v městech našich obývajících), aby takto duše jejich, jak písma jejich zní, v každém života způsobu zkušeny jsouce, při odchodu svém nic více tu činiti neměly, aniž pak potřebí měly v jiné tělo vjíti, jakoby jim svobodě něco scházelo. Protož prý i Ježíš toto podobenství pravil (Luk. 12, 58. a Mat. 5, 25.): „Jsa s protivníkem svým na cestě,

*) Viz hl. 13, 8. pozn. 1.

hled, ať se od něho osvobodíš, aby tě snad nedal soudci, a soudce biřici, a ten uvrhl tě do žaláře. Zajisté pravím tobě, nevyjdeš odtud, až do posledního halíře zaplatíš.“ I praví, že protivníkem se míní jeden z Andělů, kteří jsou na světě, kteréhož nazývají ďáblem, učíce, že jest ustanoven k tomu, aby uváděl duše, které zahynuly, ze světa ke Knížeti (jímž prý jest první ze světa tvůrcův), a ten prý dává takové duše druhému ¹⁾ Andělu, biřici svému, aby je v jiná těla zavřel; neboť prý tělo jest žalářem ²⁾. Že pak praví: „Nevyjdeš odtud, dokavade nezaplatíš do posledního halíře“, to vykládají, jakoby nikdo nevyšel z moci těch Andělů, kteří svět utvořili. Tak prý se vždy v jiné a v jiné tělo proměňuje, až by všelikým jednáním, co na světě jest, prošel, a když mu pak ničeho nezbývá, potom prý se osvobozená duše jeho povznáší k tomu bohu, který jest nad Anděly světatvůrci. A tak prý spásy dosáhnouti lze a všechny duše dalšího prodlévání v těle osvobozeny bývají, buď když předběžně při prvním svém přístí [na tento svět] všeliké činy vesměs spáchají, anebo z těla do těla přecházejíce a se v každý života způsob ponořujícíce jej vykonají a dluhy své splatí.

5. A žeby se u nich takové bezbožnosti, nepravosti a hanebnosti skutečně tropily, neodvažoval bych se tvrditi; ale v písmech jejich tak jest zaznamenáno, a oni sami tak učí, že prý Ježíš tajemně se svými učensky rozmlouval a svým apoštolům soukromě velel a žádal, aby toto taktéž hodným a věrným sdělovali; neboť prý věrou a láskou spasení býváme, ostatní vše jest lhostejné ³⁾ a toliko dle domnění lidského některé činy tu za dobré, tu za zlé se vydávají; přirozeně pak nic není zlé.

6. Jiní pak znamenají smahou učensky své na rubu pravého boltce. A tak i Marcellina ⁴⁾, následovnice téhož učení, přišedši do

¹⁾ Dle čtení „altero“, t. j. „alteri“, jak i Hayd čte.

²⁾ Bludy ty o tělu žaláři duše a o putování duší poráží sv. Irenaus II. 32. a 33.

³⁾ Hle! blud o víře bez skutků dobrých samospasitelné nic není nového; a kde má svůj původ!

⁴⁾ Jako sv. apoštolé mívali ve svém průvodu nábožné ženy ke svým službám, vaření jídla a jiným, jímž by pak i soukromé vyučování věřících ženského pohlaví svěřili a k tomu cíli je za diakonisky ustanovili: tak bludař a kacíř ženských osob k rozšíření svého bludu používali, ale hanebně sami s nimi obcovali a k hanobnostem skrze ně jiné sváděli. K tomu cíli měli buď zvláštní znamení na tělo vpálené, nebo se poznávali zvláštním podáním a hlazením ruky, a tak se poznávše, co u nich obyčejné bylo, si dovolovali, zvlášť po hodech za čiré tmy. Sv. Jeronym takových studu prázdných ženských mnoho zejména udává po Šimónovi kouzelníku a jeho Helenou. — Mívali

Říma za Aniceta, mnohé svedla. Nazývají pak se Gnóstiky, a mají obrazy dílem malované, dílem jinak zhotovené, pravíce, že Pilát obraz Kristův zhotoviti dal za té doby, kdy Ježíš mezi lidmi dlel. A ty ozdobují věnci a vystavují je s obrazy světských mudrců, t. s obrazem Pythagora ¹⁾, Platóna, Aristotela i jiných, a službu jim prokazují, jakou vůbec pohané činívají.

Hlava XXVI.

O Kérinthu, Ebiónech a Nikolaitech (Mikulášencích.)

1. I Kérinth ²⁾ jakýsi v Asii učil, že svět nebyl stvořen od prvního Boha, nýbrž od mocnosti některé od té hlavní bytnosti, která jest nade všechny věci, daleko rozdílné a rozličné a neznající toho Boha, kterýž jest nade všechny věci. Měl pak za to, že Ježíš nenarodil se z panny (neboť to se mu nemožno zdálo), ale že byl syn Josefa a Marie rovněž jako všickni lidé ostatní, avšak že spravedlností, opatrností a moudrostí nad lidi vynikal. A když byl pokřtěn, sestoupil prý naň od Prvosti, která jest nade všechny věci, Kristus ve způsobě holubice. A tak prý potom zvěstoval lidem Otce neznámého a konal divy; na konec pak prý opět odvolán byl

sebou také obrazy, vedle svatých i světské a ne vždycky počestné, a jim božskou úctu prokazovali. A proti té božské úctě, nikoliv pak svatým obrazům vůbec, horlí sv. Otec v tom, co následuje. Užívání a pravá rozumná úcta obrazů dá se osvědčiti až do věku apoštolského. Migne str. 1506.

¹⁾ Sv. Augustin praví (lib. de haer.). že Karpokratiané obrazům Pavla a Homéra bohoslužbu prokazovali.

²⁾ Kérinth, rodem asi Žid, věnoval se zprvu, jak Theodoret a Epifanius se domnívají, v Egyptě mudrcství a pak se odebral do Asie. On prý byl ten, který v Antiochii rúznice mezi věřícími stropil, jakož vůbec nepřátelé sv. Pavla Kérinthovci byli. Proti Kérinthovi hlavně sv. Jan své evangelium sepsal, jak sv. Ireneus dosvědčuje III. 11, 1. Někteří nepravě témuž Kérinthovi sepsání Zjevení sv. Jana připsovali, poněvadž totiž sám Zjevení sepsal, v němž hrubému chiliasmu čili tisíciletému kralování Kristovu učí, když bude nová pozemská říše messiášova s hlavním městem Jerusalemem.

od Ježíše Kristus, a Ježíš a trpěl vstal z mrtvých, ale Kristus zůstal bez utrpení, jsa duchovním.

2. Ale tak řečení Ebiónité ¹⁾ praví sice, že svět jest od Boha stvořen, ale co se Pána našeho týče, podobně ²⁾ učí jako Kérinth a Karpokrates. Užívají pak jediné evangelia Matoušova, zavrhujece apoštola Pavla, jmenujíce jej odpadlíkem od zákona. Slova pro-rocká přepečlivě odbyti hledí ³⁾, dávají se obřezávati a drží se zákonitých obyčejů a života způsobu židovského, klanějíce se Jerusalemu, jakoby byl sídlem Božím.

3. Mikulášenci pak mistrem mají Mikuláše ⁴⁾, jednoho ze sedmi od apoštolův na jahenství posvěcených; ti v životě žádného rozdílu nečiní ⁵⁾. Úplně lze poznati ze Zjevení Janova, jací jsou, učíce, že smilniti a jísti z obětovaného modlám lhostejné věci jsou. Pročež řeklo i o nich Slovo (Zjev. 2, 6.): „Ale toto máš, že nenávidíš skutky Mikulášenců, kteréž i já nenávidím.“

¹⁾ Ebiónité t. ř. od hebr. עֲבִיּוֹנִים (ebjonim), chudí, pokorní, držíce se řádů židovských žili v Zájordání. Tertullian (De praescript. c. 48.) a Epifanius (haer. 30, 1.) jich jméno od jakéhosi Ebióna odvozují, ale tuším klamně, neboť kacíři se rádi nazývali od svých domnělých ctností, jimi se chlubíce.

²⁾ S Haydem čtu „consimiliter“ místo „non similitur“, jak již Grabe radil, ačkoliv jini jinak. Migne str. 686.

³⁾ „Exponere“ běže Hayd ve smyslu „z lodi vyhoditi“, nebo „výkladem odbyti“; jdeme-li však k původnímu ἐκπορεύειν, hodil by se toliko druhý význam.

⁴⁾ Mikuláš ten byl Antiocheňan. Klement Alexandrinský a Theodoret dosvědčují o něm, že jsa od apoštolů pokárán pro žárlivost proti své manželce, tuto předvedl a řekl, aby se provdala, za koho by chtěla. Později však že počestně živ byl, dvě jeho dcery v stálém panenství že setrvaly a syn jeho že velikého věku se dožil.

⁵⁾ „Indiscrete (snad ἀδικοῦσιν) vivunt“ znamená, buď že nic nedbají židovského, aneb docela žádného zákona; avšak dle toho, co následuje, na druhý smysl souditi jest, že totiž nezřízený život vedou.

Hlava XXVII.

O Kerdónovi a Markiónovi.

1. Jakýsi pak Kerdón ¹⁾, máje původ svůj od stoupencův Šimónových, a přijda do Říma za Hygina, jenž v řadě biskupské posloupnosti od apoštolův osmé ²⁾ místo měl, učil, že Bůh zákonem a proroky hlásaný není Otcem Pána našeho Ježíše Krista; neboť prý onen znám jest, tento pak neznám; onen prý jest spravedlivý, tento pak dobrý.

2. Nástupce pak jeho Markión ³⁾ Pontský, rozšířil učení to, nestoudně se rouhaje Bohu, zákonem a proroky zvěstovanému, zova jej zlopášným, bojčektivým, nestálým v úmyslech svých a sobě samému odporujícím. Ježíš pak že od toho Otce, kterýž jest nad Boha, působitele toho světa, přišel do Judska za časů Pontského Piláta, vladaře, jenž byl náměstkem Tiberia císaře, a v podobě člověka zjeviv se obyvatelům Judským, proroky a zákon že zrušil i všecka díla toho Boha, kterýž svět způsobil, ježž i Kosmokrátorem [Světovládcem] nazývá. Nad to pak i zkomolil evangelium Lukášovo, odstraniv všecko, co napsáno jest o rodu Páně,

¹⁾ Kerdón, učitel Markiónův, přišel za papeže Hygina (ok. r. 141.) do Říma a brzo na přísného si zahrával, brzo opět odpadl, až pak z církve vyobcován byl. Srovn. III. 4, 3. Dle Tertulliana zavrhl starý zákon, popíral stvoření světa od Boha a vtělení se Páně, považuje v něm dvě osoby, Ježíše a Krista, aniž pak věřil těla z mrtvých vstání a držel se toliko evangelia sv. Lukáše.

²⁾ Dle řeckého úryvku tohoto místa, ježž nám zachoval Eusebius (Hist. cirk. IV. 11.), byl Hyginus papežem devátým, dle starého překladu lat. osmým; což se dá tak srovnati, že Eusebius počítaje sv. Petra Hygina na devátém, Ireneus pak mimo sv. Petra téhož Hygina na osmém místě postavil. Obyčejně kladou se po sobě takto: 1. Petrus, 2. Linus, 3. Anaklétus (Klétus), 4. Klemens, 5. Evaristus, 6. Alexander, 7. Xystus (Sixtus), 8. Teleforus, 9. Hyginus.

³⁾ Markión, dle Epifania ze Sinope rodilý, syn katolického biskupa. Pro zlehčení jedné panny byv od vlastního otce z církve vyloučen, přišel po smrti papeže Hygina do Říma (r. 142.) a nemoha tu žádného místa dostati, přidružil se z mrzutosti ke Kerdónovi. Dle Tertulliana oddán byl mudrcům Stoikův, ale i od Epikúra a Platóna mnoho si přisvojil, mnoho i převrátil. Za jeho času přišel i sv. Polykarp do Říma, kdež mnoho Markiónitův na pravou víru obrátil. Zdá se, že jich vůbec bylo velmi mnoho. Postívali se v sobotu nejíraje masa, ale ryby.

mnoho též z vypravování řečí Páně vypustiv, zvláště ve kterých se vypisuje, že Pán co nejzřejměji Stvořitele tohoto světa Otcem svým vyznává. Namluvil pak též svým učeníkům, že on jest pravdivějším nežli apoštolé, kteří evangelium zanechali, nepodáváje jim evangelium, ale kousek evangelia. Tak též i listy apoštola Pavla okypťil, odstraně z nich všecko, co apoštol zřejmě pravil o Bohu, který učinil svět, že tento jest Otcem Pána našeho Ježíše Krista, a cokoliv apoštol učil, připomínaje slova prorocká přístí Páně předzvěstující.

3. Spasení pak mohou prý toliko duše dojíti, a sice ty, které učení jeho přijaly; ale tělu, ano ze země vzato jest, nelze účastnu býti spásy. K rouhání proti Bohu připojil i toto, vezma opravdu ústa dábelská a pravdě veskrze odpíraje, že Kain a jemu podobní, i Sodomité i Egypťané a jim rovní, i veškeri vesměs pohané, kteří všelikou směsí ohavností se brodili, spasení byli od Pána, když vstupujícím do pekel v ústřety běželi, a že jo pojal v království své; ale Abel a Enoch a Noe a druzí spravedlivci, i ti, kdož k prarotci Abrahamu přináleželi, se všemi proroky i miláčky Božími nebyli prý účastni spásy; tak hlásal had ústy Markiónovými. Neboť vece, poněvadž věděli, že je Bůh vždy v pokušení uvádí, domnívali se i tehdaž, že je pokouší, a nešli vstříc Ježíšovi, aniž pak věřili zvěsti jeho, a tudíž prý zůstaly duše jejich v pekle.

4. Ale poněvadž tento jediný zjevně se odvážil zkomoliti pisma a nestoudně nade všechny Bohu se rouhati, zvláště se proti němu postavíme, ze spisů jeho vlastních jej porážejíce, a s pomocí Boží důkaz proti němu provedeme z těch řečí Páně i apoštola, jichž on sám používá, které u něho se zachovaly. Nyní však jsme nutně o něm se zmínili, abys poznal, že všickni, kteří jakkoliv převracují pravdu a podání církve porušují, stoupenci jsou Šimóna Kouzelska Samaritana. Ačkoliv se neznají ke jmenu mistra svého k svádění jiných, nic však méně domyslům jeho vyučují. Užívají sice jména Ježíše Krista k vábení jiných, ale bezbožností Šimónovu rozmanitě uvádějíce, mnohé usmrcují, dobrým jmenem své křivé učení zlým způsobem rozsévajíce *) a podávající lidem pod slastí toho šlechetného jména hořký a zhoubný jed prvního odpadlíka — hada.

*) Snad by lépe bylo čísti „dispergentes“ místo „disperdentes“, nebo jich učení, dosti zkažené, nebylo třeba kaziti dále.

Hlava XXVIII.

O Tatiánovi a Zdrželivcích (Enkratitech) i některých jiných.

1. Od těchto pak právě řečených mnohá rozvětvila se kacířstva, poněvadž mnozí z nich, ba všichni by rádi byli mistry; i odlučují se sice od jednoho bludu, jemuž náleželi, ale z jednoho výmyslu jiné učení, a z toho opět jiné skládajíce pokoušejí se o to, aby novým způsobem vyučovali, za vynálezce nových jakkoliv slátných domněnek se vyhláší. Tak ku příkladu stoupenci Saturninovi a Markiónovi, nazývajíce se Zdrželivci (Enkratité) prohlašují zdržovati se manželského sňatku, rušíce takto původní opatření Boží a tupíce nepřímě toho, jenž pro rozplození lidstva „muže a ženu učinil.“ Uvedli též zdržování se toho, co oduševnělým nazývají, nevědčnými se prokazujíce Bohu, an všecky věci stvořil. Upírají též spásy prvnímu člověku [Adamovi], kteréžto rouhavé učení u nich nedávno se vyskytlo, jsouc jakýmsi Tatiánem ¹⁾ po prvé uvedeno. Ten býval učeníkem Justínovým a dokavade se ho držel, nic takového neprojevil; když pak onen mučnickou smrtí skončil, odpadl od církve, a vynášeje a nadouvaje se slávou učitelskou ²⁾, jakoby byl výtečnějším jiných, zvláštní učení sestavil, báje jako Valentinci o jakýchsi neviditelných aiónech, manželstvo pak právě býti smilstvem a oplzlostí, skoro jako Markión a Saturnín, a Adamovi sám od sebe spasení upíraje.

2. Jiní opět, od Basilida a Karpokrata původ svůj majíce, uváděli obecné souložnictví a mnohoženství, a bez ostýchání jídali z toho, co se obětovalo modlám, řkouce, že toho Bůh nepřilíš dbá. A což více? Nelze ani vyčísti množství těch, kteří jinak a jinak z pravdy vypadli.

¹⁾ Tatián sám nazývá se Assyrakým, Epifanius jej pak ze Syrie a jednou z Mesopotamie rodilým udává.

²⁾ „Učitelskou“ nebo „učitelovou“, dle toho jak buď „magisterii“ aneb „magistri“ čteme.

Hlava XXIX.

O jiných rozličných sektách gnostických a předně o Barbéliótech čili Borborianech.

1. Mimo tyto ze svrchu řečených Šimónsků povstalo a jako houby ze země se objevilo množství Gnostiků Barbélióthů, jichž hlavní smyšlenky nyní uvádíme. Někteří ¹⁾ z nich totiž předpokládají jakéhosi nestárnoucího aióna v panenském duchu [žijícího²⁾], jež Barbéló ³⁾ nazývají. Potom praví, že jest Otec, jehož pojmenovati nelze, který se sám chtěl zjevití též Barbélóthě ⁴⁾. Ennoja však ta ⁵⁾ vyšedši postavila se před ním a žádala Prognósi (Πρόγνωσις, Předvěděni). Když pak vyšla i Prognósis, vyšla opět k žádosti obou Aftarsia (Ἀφάρσια, Neporušenost, Nesmrtelnost) a po té Zóe aiónia (Ζωὴ αἰώνια, Život věčný). Nad tím plesajíc Barbélótha a vidouc velikost toho počtí, z radosti prý zrodila Světlo, podobné sobě ⁶⁾. A ta prý jest počátkem Světla a zplození všech; když pak Otec to Světlo spatřil, pomazal prý je svou dobrotou, aby bylo dokonalé. A to prý jest Kristus [Pomazaný], který opět, jak praví, žádá, aby se mu dal Nůs za pomocníka. I vyšel Nůs. Ale Otec vydal ještě Loga. Sňatky pak staly se Ennoje a Loga, Aftarsie a Krista, Zóe aiónia pak zasnoubila se s Thelématem (Θέλημα, Chtění), a Nůs s Prognósi. A ti velebili veliké Světlo a Barbélóthu.

2. Potom Ennoia a Logos prý zplodili Autogena (Αὐτογενής, Samozplozenec) k proukázání velikého Světla, a o tom praví, že jest mu všechno podrobeno. S ním pak, učí, že vyplozena jest i Alétheia, a že v sňatek spolu vešli Autogenés a Alétheia. Ze Světla pak, kteréž jest Kristus, a z Neporušenosti vyšlo prý čtvero

¹⁾ Mimo zde uvedené jmenuje Theodoret (haeret. fabul. I. 18.) ještě Naasiny, Stratiótiky (Vojenské) a Fibionity.

²⁾ Jakž Theodoret dokládá: ἐν παρθενοῦ διέγοντα πνεύματι.

³⁾ Jmeno Βαρβηλίων, Βαρβηλῶ, Βαρβηλῶς jest nejistého původu; znamenati sluší, že Theodoret užívá názvu Barbélóth, kde Ireneus má Ennoja (Myšlenka). Borboriané jest, jak se podobá, přetvořena příhna místo Barbélióte (βάρβερος kal, kaliště).

⁴⁾ Dle obdoby Achamotha budiž nám dovoleno podle Theodoreta říci Barbélótha.

⁵⁾ Viz pozn. 8.

⁶⁾ Nebo „jemu“, t. Otci.

světél, aby stála vůkol Autogena; a taktéž z Thelémata a Zóe aiónie, praví, že vyšlo čtvero zplození k obsluze čtvera světél, a ta jim slují Charis (Milost), Thelésis (Θελήσις, Vůle), Synesis (Σύνεσις, Pochopení), Fronésis (Φρόνησις, Rozumnost). A Charis prý se připojila k velikému a prvnímu Světlu, a to prý jest Sotér (Spasitel), jenž jim i Harmogenés ¹⁾ slove; Thelésis pak k druhému, které jmenují Raguel (Přítel Boží), Synesis pak k třetímu, které nazývají David (Milovaný), Fronésis pak ke čtvrtému, které zovou Eleleth (Praždnota, Marnost) ²⁾.

3. Když to tedy všechno hotovo bylo, vydal mimo to Autogenés člověka dokonalého a pravého, kterému Adamas (Ἀδάμας, Nepřemožený) říkají, poněvadž ani on nebyl přemožen, ani ti, z nichž pocházel, a ten byl s prvním světlem od Harmoga na stranu postaven ³⁾. Autogenés pak s člověkem spolu vydal prý poznání dokonalé a spojené s ním (pročež prý i poznal toho, kterýž jest nade všechno); panenský pak duch udělil mu též síly nepřemožitelné. I velebili s plesáním všickni tohoto velikeho aióna. A tak se prý objevili Matka, Otec, Syn ⁴⁾; z Člověka však a Gnósi vzrostlo dřevo [strom], kterému též Gnósis říkají.

4. Potom prý z prvního Anděla, jenž stojí u Monogena (Jednorozence), vyplozen Duch svatý, kterémuž i Sofia a Prúnika ⁵⁾ říkají. Ta vidouc, že vše ostatní v sňatku se nachází, ona pak sama sňatku nemajíc, hledala s kým by se spojila a nenaleznouc, opřela se a rozšířila i pohlédala v nižší části, domnívající se tu dosáti chotě ⁶⁾;

¹⁾ Niže některé rukopisy mají Harmoge, jiné Harmoze, a opět jiné Armoze, což bezmála jako Ormuzd zní.

²⁾ Vyložili jsme jmeno Raguel Přítel Boží podle hebr. רַגֵּל, podobně David Milovaný podle דָּוִד; i třetí název Eleleth zdá se z hebr. pocházeti, a domnívající se, že z רֵיקָה prázdnota, marnost, utvořen, tyto významy jsme k němu připojili, ač k názvům „Přítel Boží“ a „Milovaný“ nepřiléhají.

³⁾ Jakkoli ze slov těch jasného smyslu vystihnouti nelze, nějaká styčnost člověka s Kristem (Světlem) a Spasitelem (Harmogenem) předce z nich na jevo jde.

⁴⁾ Vyplozením člověka zjevila se matka, Barbéliótha, dadouc mu nepřemožitelnost, pak otec, veliký aión Autogenés, a syn člověk sám. Tot asi smysl přítomného místa tohoto.

⁵⁾ Prúnika (Πρύνικα) slovo hanebné; původně značí vilný, smilný, chlipný. Tu se ho užívá smyslem rodu ženského, protože jsme i položili Prúnika místo Prúnikos; necudnému obrazu jejímu božskou prý úctu vzdávali. Hayd to vykládá na prudkost pudu plodícího.

⁶⁾ Z toho vidno, že celá ohavná smyšlenka o té Prúnice jest zjinačená bájka Valentinců o blouznění a pádu Sofie. Viz hl. 2.

a nenaleznouc uprchla zpět ¹⁾ promrzela, že se byla mimo svolení Otcovo v to odvážila. Potom sprostností a dobrotou puzena jsouc zplodila výtvar, v němž byla nevědomost a odvážlivost. Tento výtvar prý jest Proarchón (Προάρχων Prapůvod), způsobitel stvoření tohoto. Práví pak, že vzal od matky velikou sílu a od ní se v dolejší krajiny spustil a učinil oblohu nebeskou, kdež i dle jich učení bytuje. A ve své nevědomosti učinil prý všecky, jež pod ním jsou, Mocnosti a Anděly a oblohy i všecky pozemské věci. Potom prý spojiv se s Authadejí (Αὐθαδεία, Samolibost) zplodil Zlost, Žárlivost, Závist, Mstivost a Žádostivost. Po zplození pak těchto máti Sofia smutna uprchla a v hořejší místa se ustranila; a tak počítaje od hora dolů jest Osmice ²⁾. A po jejím se vzdálení onen domnívaje se býti samotným, zvolal prý: „Já jsem Bůh horlivý, a mimo mne není nikdo“ (II. Mojž. 20. 5. Is. 45. 5. 6; 46. 9.). Takové jsou lži jejich.

Hlava XXX.

O Ofitech a Sethíanech.

1. Jiní opět jiné potvorné výmysly mluví: bydlí prý v mocném Bythu jakési Prasvětlo blažené a nezhynulé a neobmezené; a to prý jest Otcem všech věcí a sluje Prvočlověkem. Ennoji pak z něho vyšlou nazývají jeho Synem, a ta prý jest Syn člověka, Druho - člověk. A pod nima prý jest Duch svatý, a pod Duchem svrchu jsoucím oddělení živlové: voda, temnost, propast a směs [chaos]. nad nimiž se vznáší Duch (I. Mojž. 1.), ježž Prvoženou jmenují. Když pak se Prvočlověk se synem svým užasl nad krásou Ducha, t. j. ženy, a ji osvítil, zplodil z ní světlo neporušitelné, třetího muže, jemuž Kristus říkají, syna prvního a druhého člověka a Ducha svatého, první ženy.

2. Když pak Otec i Syn objali ženu, kterouž i matkou všech živých nazývají, a ona nemohla ani snést ani pojetí velikost

¹⁾ Podle čtení „resiliit“, jemuž přednost dávají před „exsiliit“, vyskočila, ven t. z Plerómy.

²⁾ T. Prúnika, Proarchón, Authádeia, Zlost, Žárlivost, Závist, Mstivost, a Žádostivost; anebo jak poslední řecky zní: Κακία, Ζήλος, Φθόνος, Ἐρις, Ἐκσπλα.

světla, přeplněna jsouc překypěla prý k levé straně, a tak, řkou, jest Kristus syn jejich jediný, jakožto pravý a vzhůru se vznášející, pojat ihned s matěří v neporušitelného aióna. A to prý jest ta pravá a svatá Církev, to pojmenování, spojení a sjednocení Otce všech věcí, Prvočlověka a Syna, Druhočlověka a Krista, syna jejich, i řečené ženy.

3. Ale ta síla, která překypěla ze ženy, držíc v sobě rosu světla, odpadla prý od otcův dolů, sama o své moci tu rosu světla držíc; ta jim také slove levou i Prúnikou, i Sofii i čtyrou. A vstoupivši neopatrně ve vody posud nepohnutelné, pohnula je ponořivši se prostopášně až do propasti, a pojala z nich na se tělo. Neboť prý k světlé rosc její všecko se sbíhalo a lnulo a jí se kolem do kola drželo; a kdyby tu byla neměla, snad by byla hmotou všecka pohlcena a zničena. Jsouc tedy spoutána a velmi obtížena tělem, které z hmoty bylo, zmoudřela prý poněkud a snažila se uniknouti vod a vystoupiti vzhůru k matce; ale nebyla prý s to, jsouc spoutána tíží obklíčujícího ji těla. Majíc se tak velmi zle, zkoušela, jakby ukryla světlo, jež s hůry měla, bojíc se, aby i to nevzalo porušení od živlů dolejších, jakož se bylo jí stalo. A nabývši síly od rosy toho světla svého, vynořila se a vyšinula vzhůru. A do výše se dostanouc, rozšířila a zastřela se ¹⁾ i učinila z těla svého toto viditelné nebe; a zůstala v tom od ní způsobeném nebi, majícim posud podobu těla vodního. Pojavši pak touhu po vyšším světle a nabývši ode všad síly, odložila to tělo a sprostila se ho. A toto tělo, kteréž ona prý odložila, jmenují ženou ze ženy.

4. I syn pak její, praví, že měl též nádech jakýsi v sobě z neporušitelnosti mateřiny zůstavený, kterýmž působí, a dospěv k síle, vydal prý též on syna z vody bez matky, neboť nechtějí oni tomu, žeby byl matku poznal. A syn jeho za příkladem otcovým druhého syna vydal, a ten třetí opět čtvrtého zplodil, a čtvrtý pátého, a od pátého prý šestý zplozen jest, který i sedmého zplodil. Tak dokonána jest i u nich Hebdomas, matka pak má místo osmé. A jako řádem svého zplození, tak jdou za sebou i řádem důstojnosti a působení.

5. I jména pak této lži své dali takováto: První totiž od matky [zrozený] má jméno Jaldabaoth, syn pak toho Jao, a opět od toho pocházející Sabaoth Veliký, čtvrtý pak Adoneus, a pátý Eloeus, a šestý Horeus, sedmý pak a nejmladší všech

¹⁾ Tak podle lat. překladu; jasnější jsou slova Theodoretta: A z těla kterýmž obalena byla, vytvořila nebe.

Astaféus ¹⁾). A tato Nebesa a Síly a Mocnosti a Andělé a Tvůrci sedí prý v nebi pořádkem svého zplození, nejsouce patrní, a vládnou nebi i zemi; první pak z těchto Jaldabaoth tím prý matkou pohrdl, že beze všeho ²⁾ povolení zplodil syny a vnuky a mimo to ještě Anděly a Archanděly, a Síly a Mocnosti a Panstva. To když se stalo, povstali proti němu synové jeho sváříce a vadíce se o vládu, nad čímž Jaldabaoth zarmoutě se a zoufaje, pobledl na kal hmoty dolejší a pohřřžil v ní nelibost svou, z čehož povstal syn (a ten prý jest Nūs v podobě svinutého hada) ³⁾, potom i Duch a duše i všechny světské věci; odtud prý jest i všechna zapomětlivost, zloba, žárlivost a závist i smrt. A tento jejich hadu podobný a svinutý Nūs prý otce svými závitky ještě více porazil, když s otcem jejich v nebi a v ráji byl ⁴⁾.

6. Zatím prý Jaldabaoth s radostí vychloubal se tím, co pod

¹⁾ Jakož celá nesmyslná a hanebná i rouhavá ta nauka těch pošetilců nic jiného není leč smyšlená bájka, tak i osobám a věcem v ní obsaženým dali neznámá a příšerná i ohavná jména, která však, aby nevědomce ošálili, vyňali z řeči hebrejské, chaldejské a syrské, jak jsme již svrchu (21, 3.) příležitost měli podotknouti. Tak i tato jména jsou týž účelem vymyšlena: 1.) Jaldabaoth, jedni dle čtení „Jaldaboth“ יַלְדָּבֹאֶת odvozují od יָרָד ploditi a אֲבִי otcové, tedy buď ploditel otcův aneb zplozenec otcův; jiní podle čtení Jaldabaoth vykládají יַלְדָּבֹאֶת zplozenec zpousty, chaosu; 2.) Jao יָאוּ zkrácené יָהוּ, viz 4. 1. pozn. 6.; 3.) Sabaoth, סַבְּאוֹת zástupy vojenské, vojsko, tedy Pán zástupů, vojska nebeského; 4.) Adoneus od אֲדֹנָי Pán; 5.) Eloeus od אֱלֹהִים Bůh; 6.) Horeus od הָאֵשׁ světlo, tedy Světlý, a 7.) Astafens od אֲסַפִּי rozliti se, rozplynouti, tedy Dalekomocný. — Co ještě dále následuje, jsou pošetilé sváry, jež nešťastní bludaři za básničky pohanskými, jen že mnohem šerednější, nápodobili. A to jim slulo vznešenou vědou, vyšším osvícením!

²⁾ Hayd se domnívá, žeby mělo býti: „sine illius permissu“ místo „ullius“, pak by bylo: „bez jejího povolení“, což by se ovšem lépe k smyslu hodilo.

³⁾ Ten jest zvláštní blud t. ř. Ofitů či citelů hada (ῥῥῖς had, odkudž i jméno vzali), toho totiž, který v podobě hadí prvorodiče naše k hříchu svedl, o milost Boží připravil, skrze něhož i hřích se všemi svými následky až i smrtí na padlé člověčenstvo přišel. A tobo původce hříchu a smrti za božstvo považovali a božskou úctu mu prokazovali. Zdaž to nebylo klamem a působením téhož, který v nebesích nad Boha se vynášeje v propast pekelnou svržen byl?

⁴⁾ Smysl toho tuším jest: Ačkoliv Jaldabaoth na potrestání svářících se synů svých hadovitého Nūsa vyplodil, přidal se Nūs k prvnímu z nich a otci ostatních, Adamovi, aby přestoupil příkázání Jaldabaothovo, a tak posloužil jich úkladům, připravil otce Jaldabaotha o vládu.

uím bylo, řka: „Já jsem Otec a Bůh, a nade mnou není nikoho!“ Ale matka slyšíc to, zvolala proti němu: „Nelži, Jaldabaoth! jest zajisté nad tebou Otec všech, Prvočlověk a Člověk i Syn Člověka.“ Když pak všickni slyšíc ten nový hlas a to nenadálé jméno [Člověka], ulekli zvěděli, odkud by to volání přicházelo, tu řekl prý Jaldabaoth, aby je svolal a na svou stranu svedl: „Pojďte a učinme člověka podle obrazu svého!“ I slyšíc to, sešlo se to šestero sil ¹⁾, a ježto jim matka výmysl člověka vštípila, aby je skrze něho od první síly vyprostila, učinily člověka ohromně širokého a dlouhého; an však toliko se plazil, uvedly ho pak k otci svému, a to působením Sofie, aby též onen sprostěn byl kapky světla a nemohl se pomocí té síly protiviti bytostem vyšším. A když onen [Jaldabaoth] vdechl v člověka ducha života, tuť byl, jak oni praví, tajemně té síly zbaven; ale člověk prý odtud nabyl rozumu a myšlení (Nůsa a Enthymési), (a ta prý spásy dojdou) a hned díky vzdával Prvočlověku, spustiv se působcův ²⁾.

7. Jaldabaoth pak žárliv jsa chtěl prý člověka zbaviti myšlení skrze ženu. I způsobil z jeho Enthymési ženu, kterouž ona Prúnika tajně uchvátila a síly zbavila. I přišedše ostatní a obdivujice krásu té ženy nazvali ji Evou, a zamilovavše se do ní zplodili z ní syny, které též Anděly jmenují. Ale matka jejich umyslíla, aby hadem svedla Evu a Adama, aby přestoupili příkázání Jaldabaothovo. Eva pak, jakoby to od Syna Božího slyšela, snadno uvěřila a přemluvila Adama, aby také jedl se stromu, s něhož jim byl Bůh zakázal, aby nejedli. Když pak jedli, poznali prý svrchovanou nade všecko Mocnost a odpadli od působitelů svých. Prúnika však vidouc, ani svým vlastním výtvozem opět jsou přemoženi, s velikou radostí opět ³⁾ zvolala: „Aj! ten, který se prvé sám nazýval Otcem, ač jiný jest Otec neporušitelný, lhářem jest; a když prvé již byl Člověk a Prvožena, tak jest tedy i tato [Eva] hříšnou cizoložnicí ⁴⁾!“

¹⁾ T. j. šest potomků Jaldabaothových; srov. č. 4.

²⁾ Není-liž to zpotročení té svaté pravdy, že Bůh člověka šestý den ze země stvořil a mu sám vdechnul duši nesmrtelnou?

³⁾ Srov. č. 6.

⁴⁾ Sofia zdá se, že se raduje z toho, že 1.) Jaldabaoth se před prarodiči k poznání dospěvšími lhářem býti osvědčil; 2.) že Eva, tvor jeho za tou příčinou vyvedený, aby Adama od vyššího smýšlení svedl, majíc tak jej v počestlost snížití, sama se lhářnicí stala, nikoliv požitím ze zapovězeného stromu, nýbrž smíšením se se syny Jaldabaothovými. — Tu však má své místo výrok Epifaniův, že se Ofité sami ve svém učení matou, smí-li se taková ohavná směs učením zváti.

8. Ale Jaldabaoth prý pro svou nepamětlivost nic toho ani neznamenal, vyhnal Adama a Evu z ráje, poněvadž byli přestoupili příkázání jeho. Neboť prý chtěl, aby se mu z Evy syni zrodili, a nedošel toho, poněvadž mu matka jeho ve všem odporovala, tajně Adama a Evu rosy světla zbavivši ¹⁾, aby žádné ani kletby ani potupy nezakusil Duch od Prvosti pocházející. A tak prý oni pozbyli své božské bytnosti, a kletbou stížení jsouce, svrženi byli s nebe na tento svět ²⁾. Ale i had, an se Otci protivil ³⁾, svržen prý jest od něho dolů na nižší svět; ale podrobiv moci své Anděly, kteří zde jsou, zplodil prý šestero synův, sám jsa sedmý, k podobenství Sedmice, která jest vůkol Otce. A to jest prý sedmero ďábelství světských, odporujících a protivujících se vždy pokolení lidskému, poněvadž pro ně Otec jejich svržen jest dolův.

9. Adam pak a Eva měli prvé lehká a světlá těla, téměř duchová, jakož i stvoření byli; avšak přijdouce sem, proměnili je v temnější a tučnější i línější. Ale i duše jejich oslably a ochably, obdrževše totiž od působitele svého pouze světský nádech, až pak se Prúnika nad nimi smilujíc, opět jim navrátila libovůni rosy světla, kterouž se vzpamatovali a poznali, že sami nazí jsou a hmotného těla; i poznali též, že smrt na sobě mají, ale vzmužili se, znamenajíce, že toliko na čas jsou tělem obklíčeni. Potom za vedení Sofie i krmě si vynalezli a nasytivše se, obcovali sobě tělesně a zplodili Kaina, kteréhož zhoubný had se svými syny ihned se chopil a [na mysli] svrhl, naplniv jej světskou zapomětlivostí a popudiv k pošetlosti a odvažlivosti, tak že bratra svého Abela zavraždil a prvním byl, jenž hněv a smrt na světlo přivedl. Po nich prozřetelností Prúniky prý se narodil Seth ⁴⁾, potom Norea ⁵⁾, od nichž veškero množství lidské zplozeno jest. Nižší pak Sedmice ⁶⁾ ke všeliké zlobě poháněla, aby od vyšší svaté Sedmice k modloslužbě

¹⁾ Avšak jenom na čas, jak vidno z toho, co následuje.

²⁾ Ráj si myslili Gnostici v nebi, jakoby byl jedním nebeským kruhem. Viz 5, 2. pozn. 2.

³⁾ Viz č. 5. pozn. 4.

⁴⁾ Znamenatí sluší, že Seth prozřetelností Prúniky čili Sofie se narodil, Kain však z tělesného obcování pošel; kdož z Ofitů Setha za hlavu a původce uznávali, Sethiané nazváni jsou, a o těch na tomto místě se jedná; jiní Kaina za vzor svůj přijavše od něho i název Kainitů vzali; o těch sv. Otec v násled. kap. jedná.

⁵⁾ Epifanius praví, že Norea byla manželkou Noemovou a nikoli Sethovou, na čem arcí nic nesejde.

⁶⁾ Srov. č. 4.

a všeliké jiné nedbalosti odpadli, ana se jim matka vždy neviditelně protivila, zachovajíc si, co jí náleželo, t. j. símě světla. Svatou Sedmicí pak chtějí míti sedmero hvězd, jimž bludice říkáme ¹⁾. A zhoubný had má u nich dvě jména: Michael a Samael ²⁾.

10. Jaldabaoth pak rozhněván jsa na lidi, že se mu neklaněli a nectili ho, jakož Otce a Boha, poslal na ně potopu, aby všechny vesměs zhladil. Že ale i tu odporovala Sofia, zachováni jsou, kdož s Noemem v korábu byli ³⁾, za příčinou rosy světla od ní pocházejícího, skrze kterouž opět naplněn jest svět lidmi. Z těchto prý týž Jaldabaoth vyvolil jakéhosi Abrahama a učinil s ním smlouvu, budou-li mu potomci jeho věrně sloužiti, že mu dá v dědictví zemi. Potom Mojžišem vyvedl potomstvo Abrahamovo z Egypta a dal mu zákon a učinil je Židy. Z těch si vyvolilo sedm dní ⁴⁾, jež i svatou Sedmicí nazývají, a každý z nich ustanovil si svého hlásného, kterýž by jej velebil a Boha hlásal, aby i druzí slyšíce chvály jejich, i sami též sloužili bohům od prorokův ohlašovaným.

11. Proroky pak rozvrhují takto: Jaldabaoth prý má Mojžiše, Josua, syna Nunova, Amosa a Habakuka; Jao pak Samuela, Nathana, Jonáše a Micheáše; Sabaoth pak Eliáše, Joela a Zachariáše; Adoneus pak Isaiáše, Ezechiela, Jeremiáše a Daniela; Eloeus pak Tobíáše a Haggea; Horeus pak Micheáše ⁵⁾ a Nahuma; Astaféus Ezdráše a Sofoniáše. Z těch tedy každý svého Otce a Boha velebí. I Sofia prý sama mnoho skrze ně mluvila o Prvočlověku a neporušitelném aiónu a o Kristu vyšším ⁶⁾, napomínajíc lidi a pamatujíc je na neporušitelné světlo a na Prvočlověka a příští Kristovo. Když pak se Knížatstva toho lekla, udivena jsouce nad novými těmi

¹⁾ Totiž Slunce, Měsíc, Smrtonoš, Dobropán, Kralomoc, Krasopaní a Hladolet, které ve vlasti Ofitě, v Egyptě, jednotlivým duším vládly (Dio Cassius hist. 37, 17. 18.)

²⁾ Podobně nazývá se satanáš Samaelem i v druhém díle apokryfické knihy St. Z. „na nebe vstoupení proroka Isaiáše,“ kterouž co do části první do druhého, co do druhé do třetího století kladou; a v židovské kabbalistické knize Sobar se praví: „Sammael a Michael stojí před šechinou; onen žaluje, tento v ochranu běže“ (Langen, Das Judenthum zur Zeit Christi, str. 161. a 480.). Podivno však, že hadu svému Ofitě i jméno Michaela přiřkli, jenž vždy za anděla dobrého pokládán jest.

³⁾ Srovn. kn. Moudrosti (10, 1. n.), kdež všeliké spasné události moudrosti Boží se připsují.

⁴⁾ T. j. sedmero Andělů či Mocností sedmi dnům vládnoucích; srovn. svrchu pozn. 1.

⁵⁾ Snad mylně místo Malachiáše, neboť Micheáše již uvedl.

⁶⁾ Viz č. 2.

věcmi, kteréž proroci hlásali, tu prý Prúnika způsobila skrze Jaldabaotha, aniž věděl co činí, že se stalo zplození dvou lidí, jednoho z neplodné Alžběty, jednoho z Marie panny.

12. Ale ona [Prúnika, nižší Sofía] nemajíc pokoje žádného ani na nebi ani na zemi, všechna zarmoucená mateř [vyšší Sofii] ku pomoci volala. Máti pak její, Prvožena [Duch svatý] smilovala se nad pokáním dceřiným a žádala od Prvočlověka, aby jí ku pomoci seslal Krista, který také poslán byv, ke své sestře sestoupil a k semeni světla. Znamenajíc pak nižší Sofía, že k ní přichází bratr její, zvěstovala přístí jeho skrze Jana, ustanovila křest pokání a připravovala k tomu Ježíše, aby Kristus přijda, našel nádobu čistou, i aby Kristus ženu hlásal skrze syna jejího Jaldabaotha. Když pak sestupoval sedmerými nebesy, připodobněn prý jest jich synům, a pojal zponenáhla jejich moc v sebe. Neboť prý k němu všechna rosa světla splývala, a tak prý Kristus sestupoval v tento svět, nejprve sestrou svou Sofii se oděl, a oba se radovali a plesali nad sebou; a to prý jest „ženich a nevěsta“. Ale Ježíš jsa působením Božím [Jaldabaothovým] z panny narozen, byl moudřejším a čistším i spravedlivějším všech lidí; Kristus prý sestoupil naň spojen jsa se Sofii, a tak prý Ježíš stal se Kristem.

13. Mnozí tedy z učeníků jeho nepoznali prý, že Kristus naň sestoupil; ale když sestoupil Kristus na Ježíše, počal prý zázraky činiti a uzdravovati a zvěstovati neznámého Otce a zjevně osvědčovati, že jest synem Prvočlověka. Nad tím hněvajíce se Knížata i otec Ježíšův ¹⁾ usilo ali usmrtiti ho; ale když veden byl [na smrt], unikl prý Kristus se Sofii v neporušitelného aióna, a Ježíš ukřižován jest. Avšak Kristus prý nezapomněl svého, nýbrž seslal mu s hůry sílu, která jej vzkřísila v těle, ježto i jmenují tělem duševným a duchovním, neboť prý co bylo světského, zanechal ve světě. Jakkoli pak učeníci jeho viděli, že z mrtvých vstal, nepoznali ho, ale ani Ježíše, pro něž vstal z mrtvých ²⁾. A ten prý převeliký klam trval mezi jeho učeníky, že se domnívali, jakoby byl

¹⁾ Jaldabaoth se syny svými, jelikož asi chtěl z Ježíše zemského messiáše učiniti podle očekávání židovského, kterýž by jemu sloužil a jeho lidem Boha hlásal.

²⁾ Liší se tu Ježíš od Ježíše a praví, že učeníci ani toho ani onoho nepoznali; na prvním místě rozuměti jest, jak alespoň se podobá, celého Ježíše Krista; toho nepoznali, nebo Kristus nebyl jim znám; ale ani Ježíše od Krista opuštěného na druhém místě nepoznali náležitě, považujíce tělo, které nyní měl, za jeho dřevnější, které však on jakožto světské odložil, aby v novém z mrtvých vstal.

s pozemským tělem vstal, nevědouce, „že tělo a krev královstvím Božím vládnouti nemohou“ (I. Kor. 15, 50.).

14. Dokázati pak chtějí sestoupení a vstoupení Krista z toho, že dle vypravování učeníkův Ježíš ani před svým křtem, ani po svém z mrtvých vstání nic velikého neučinil; učeníci totiž nevěděli, že Ježíš jest spojen s Kristem, a neporušitelný aión [Kristus] se sedmerou silou ¹⁾, protož i jmenují duševné tělo jeho pozemským ²⁾. Pobyl pak prý po vzkříšení svým osmnáct měsícův ³⁾, a vnuknutím shůry naučil prý se čiré pravdě, které však vyučil toliko některé ze svých učeníkův, o nichž věděl, že jsou schopni takových tajemství. A tak pojat jest v nebesa, co Kristus seděl na pravici Otce Jaldabaotha, aby duše těch, kteří je [Ježíše i Krista] byli poznali, po odložení tohoto pozemského těla přijal v sebe a sám sebe obohatil, aniž pak by to Otec znamenal, ba aniž by jej viděl. Neboť čím více se Ježíš sám obohacuje dušemi svatými, tím více Otec jeho se stenčuje, pozbýváje síly své dušemi [z něho vycházejícími]. Nebudeť mít konečně duší svatých, aby je opět seslal na svět, kromě těch, které jsou podstaty jeho, t. j. které jsou z vdechnutí. Konec pak bude tehdaž, až veškero símě ducha světla shromážděno a v neporušitelného aióna poято bude.

15. To jsou tedy domysly těch, od nichž obluda mnohohlavá, podobná zmiji Lernejské ⁴⁾, ze školy Valentinovy povstala. Neboť někteří praví, že sama Sofia hadem se stala ⁵⁾, pročez prý také Stvořiteli Adama protivnicí byla a lidem poznání vštípila, a proto prý i had slove (I. Mojž. 3, 1.) chytřejším všech; ale i proložení našich střev, jimiž krmě procházejí, poněvadž mají takovou podobu, která poukazuje k tajné hadovité plodivé bytnosti v nás.

¹⁾ Sedmerou silou Sofie, kteráž nějak vyšší Sedmici (viz. str. 90. pozn. 1.) vévodila.

²⁾ Otité tedy neupírali jako Kérinth, žeby Kristus již přede křtem s Ježíšem spojen byl, jen tvrdí, že jeho učeníkům to spojení bylo neznámo.

³⁾ Srovn. 8, 2. pozn. 2.

⁴⁾ Bajecná zmije dle jezera Lcray v Argosku tak řečená, o desíti (dle jiných o stu) hlavách, z nichž jedna byla nesmrtelná a každá tu vlastnost měla, že jsouc utata z krve se na jejím místě dvě na novo vyprýstily. Héraklés maje uloženo ji zahubiti, vyhnal a rozdráždil ji žhavými šípy, pak hlavu po hlavě utínal mečem, co soudruh jeho Jolao místo každé utaté hlavy žhavým kolem vypaloval.

⁵⁾ Nebo i: tím hadem byla.

Hlava XXXI.

O Kainitech.

1. Jiní pak opět praví, že Kain původ svůj má od vyšší Prvomoci, a uznávají i Esaua i Korea i Sodomitany, i všechny těm podobné za své příbuzné ¹⁾; protož prý sice od Tvůrce stiháni bývají, ale žádný z nich žádné škody neutrpěl; neboť Sofia prý to, co její bylo, v sebe samu z nich pojala. A to prý i Jidáš zrádce dobře věděl, a poněvadž on sám lépe nežli jiní pravdu byl poznal, tož i tajemství zrady vykonal; tak skrze něho stalo se rozpojení všech pozemských i nebeských věcí. I uvádějí tomu podobný spis, nazývajíce jej evangeliem Jidášovým.

2. Já jsem pak sebral i ty jejich spisy, v kterýchž povzbuzují k svobodnému páchání skutkův lána ²⁾ — láno pak jmenují původcem nebe i země — neboť prý nelze nikomu spásy dojíti, leč kdo vším se probral, jako tomu i Karpokratés učil. Každému pak hříchu a ohavnému činu přítomen prý jest Anděl ³⁾, a kdo jej zpáchatí chce, má prý se osměliti a ohavnost toho činu ve jmenu toho Anděla vykonati a říci: „Ó, ty Anděle! já užívám díla tvého! Ó, ty Mocnosti! já páchám skutek tvůj!“ A to jim slove dokonalým poznáním, beze vši bázně v takové skutky se pouštěti, které ani vysloviti nelze.

3. Od takových matek a otcův i dědův že Valentinci pocházejí, jak samy jich náhledy a pravidla jeví, museli jsme patrně dokázati,

¹⁾ Kdož by se neužásl nad takovou převrácenou počestností, v kterou kníže všeho bludu, „lhář a vražedník od počátku,“ stoupence své pohřbil, že i nejvýtečnější spravedlivce a svaté přátele Boží tupí a zavrhuje, a naopak Sodomitany, Kaina a Jidáše oslavují! Kéž bychom nebyli podnes nuceni viděti a slyšeti toho důkazy, že to kníže nepravosti po dnes své stoupence a náhončí má!

²⁾ Vlastně „k rozpoutání, rozvázání“ (srov. nevázanost, rozpustilost); ale tím právě mysleli bludaři oui neobmezené se oddání takovým činům, za to majíce, že se člověk takto nejsnadněji svých zlých choutek sprostí, když se jim bezuzdně vzdá a je tak odbude, dle ohavného pravidla: „Carne abutendum esse.“ — Potom si působení veškerých přírodních sil představovali podobenstvím plození a rození, a tudíž síly ty zosobíce zbožňovali. A tím smyslem jim bylo láno (ὄρτεια, děloha, život) původem nebes i země.

³⁾ T. j. ďábel jakožto strážce a návodčí.

i učení jich na jevo přivesti, aby snad někteří z nich pokání činili a obrátili se k jedinému Stvořiteli a Bohu, původci všehomíra, a tak spaseni byli; jiní pak nedali se sváděti jich nepravou, jakkoli pravdě podobnou přesvědčivostí ¹⁾, domnívajíce se, jakoby nějakého většího a vyššího tajemství od nich se dozvědětí mohli; nýbrž aby od nás právě se učíce tomu, o čemž oni bludně vyučují, učení jejich se sice vysmáli, jich pak samých politovali, když se posavadě těmi bídnými a bezdůvodnými bajkami tak vychloubají, že se pro takové vědění, či spíše nevědění za lepší jiných považují. Vítězstvím nad nimi anebo porážkou jejich jest — odhalení jejich bludu.

4. I hleděli jsme tedy celé to tlíko špatně složeného lišáčka ²⁾ na jevo postaviti, aby pak tebou dále ve známost přišlo. Neboť nebude mnoho řeči potřebí k vyvrácení té nauky, jakmile všem bude známa. Jako když nějaká divá šelma v lese ukryta jest a odtud své zhoubné útoky činí, někdo pak les ten vymytí a vyseká, i šelmu tu k patrnosti přivede, potom již nepříčiňuje se, aby ji chytil a vidělo se, že šelma šelmou jest, — neboť lze zjevně viděti zhoubnou šelmu tu i útoků jejich se varovati, i se všech stran po ní stříletí, ji raniti a zabiti: tak i my, když jsme jednou na jevo postavili jejich tajná i u nich samých skrytá tajemství, již nebudeme mítí potřebí, abychom mnoha slovy poráželi jich domysly. Nyní zajisté jest vám, tobě a soudruhům tvým, na tyto objevené bludy se obořiti, jich bezbožné a potvorné domysly vyvrátiti a uváděti učení s pravdou se srovnávající. Nic však méně, když jsem tak slíbil, budeme i dále seč jsme hleděti k tomu, jak bychom je porazili, všechněm odpovídající v knize druhé (vypravování, jak vidíš, prodlužuje se), i podáme též všelikou zbraň a pomoc k překonání jich, pořádně ke všem jejich článkům odpovídající, abychom tak šelmu tu netoliko na jevo postavili, ale i se všech stran ranili.

¹⁾ Srovn. Úvod 1.

²⁾ Srovn. 8, 1.

Knihá druhá.

Ú v o d.

1. V předešlé první knize lichojmennou vědu odhalující okázali jsme ti, můj nejmilejší! že všechno, co stoupenci Valentinovi mnohým a sobě odporným způsobem vymyslili, lžiřeči jest; představili jsme pak i nauky předchůdcův jejich dokazující, jak sami sobě, ale mnohem více samé pravdě odporují. I Markovo, jenž z nich jest, učení s jeho činy co nejbedlivěji jsme vyložili, co z písem vybírajíce k svému výmyslu přizpůsobiti se snaží, pilně jsme podali, a jak číslý a dvacetí čtyřmi písmeny abecedy pravdu potvrditi usilují a se odvažují, po částkách důkladně jsme prošli. Dali jsme také zprávu, jak učí, že stvoření dle obrazu neviditelných Plerómy se dalo, a co myslí a učí o Démiúrgovi; učení prvoroďiče jejich, Šimóna Kouzelníka, Samařana, i všech stoupencův jeho podobně na světlo jsme vynesli. Vzpomněli jsme též množství Gnostikův od něho pocházejících, udali jich různé domněnky a učení, jakož i posloupnost; i kde která kacířstva od nich založena, všechna jsme vyložili. Také jsme dokázali, že všickni kacíři od toho Šimóna původ svůj berouce, bezbožná a rouhavá učení v tento život uvedli, a na jevo jsme vynesli jejich vykoupení, jak stoupence své k dokonalosti zasvěcují, nad nimi se modlí a jiné tajemné obřady; a že jediný Bůh jest Stvořitelem, nikoliv pak výplod nějakého poklesku, a že nic není ani nad ním ani pod ním ¹⁾).

2. Ale v této knize uvedeme, co nám vhodno jest a co čas dovolí; i vyvrátíme dlouhými články veškero jich učení; a poněvadž jest to odhalením a poražením nauky jejich, proto jsme i sepsání toto tak pojmenovali. Slušíť zajisté tajné jich sňatky

---

¹⁾ T. j. že nic není, co by bylo jemu rovno.

odhaliti a objevením a poražením jich Bytha zrušiti a tak důkaz provesti, že ho nikdy nebylo, aniž jest.

Hlava I.

Že Bůh jeden jest, aniž pak jest který jiný nad ním aneb pod ním, a že ani žádného Počátku, žádné Plerómy, žádné Mocnosti mimo něho býti nemůže.

1. Slušno jest tedy počítí od prvního a nejdůležitějšího článku, od Boha Všetvůrce, který učinil nebe i zemi i všecko co v nich jest, o němž oni rouhavě praví, že z poklesku povstal, a provesti, že nic není ani nad ním ani po něm, a že svobodně a o své vůli všecko učinil, aniž jej kdo k tomu byl pohnul¹⁾; neboť on jest sám jediný Bůh a sám jediný Hospodin a sám jediný tvůrce a sám jediný, jenž všecko udržuje a všemu jsoucnost dává.

2. Neboť jak bude moci nad ním býti nějaké Plnosti nebo Počátku nebo Mocnosti, anebo jiného Boha, když Bůh, jsa plností toho všeho²⁾, v neobsáhlosti své všecko obsahuje, od ničeho nejso obsažen? Jest-li však něco mimo něho, není on plností všeho, aniž vše obsahuje. Neboť scházeti bude té Plnosti, nebo Bohu jsoucím nade všecko, to co mimo něho býti praví. Čemu však něco schází, nebo co o něco stenčeno jest, to není plností všeho. Bude pak míti též meze a střed i konec v poměru k těm věcem, které jsou mimo něho. Jest-li konec jeho na tom, co jest pod ním, pak jest i počátek jeho v tom, co jest nad ním. Rovněž pak nelze jinak, než aby totéž zakoušel se všech ostatních stran, a od toho, co mimo něho jest, držěn byl a obmezen a sevřen. Neboť meze dolejší zcela nutně obkličuje a svírá toho, který u ní se končí. I bude tedy dle jejich náhledu Otec všech věcí

¹⁾ Gnostikové učili, že Achamotha Démiúrga pohnula, aby tento svět utvořil. Srovn. I. 5, 8.

²⁾ Prvním a hlavním důvodem, že Bůh toliko jeden býti může, jest sv. Otcí všeobsahující nesmírnost bytnosti jeho. Druhý jest řád k jednotě směřující, jak jej udává Laktantius (de ira Dei c. 11.): „Nelze aby bylo ve světě více vládců; jako nebývá v jednom domě více než jeden pán, na lodi než jeden řídící, ve stádě jeden vůdce, v roji jedna matka, na nebi jedno slunce, v těle jedna duše, tak ve všemíru jeden Pán, a ten jest Bůh.“ Viz i níže hl. 5.

(jemuž Proón (Πρόων, Předjsoucí) a Proarché říkají) i jejich Pleróma i Markiónův „dobrý Bůh“¹⁾ nutně v něčem umístěn a sevřen i zevna obkliččen od nějaké jiné Mocnosti, která pak větší býti musí; neboť to, co obkličuje, dlužno nevyhnutelně větším býti obkličovanému; co však jest větším, jest i silnějším i více panuje; a co jest větším a silnějším i více panuje, — to bude Bůh.

3. Když pak dle jich mínění jest i něco jiného, což oni mimo Plerómu býti praví, do čehož i vyšší ona zbloudilá Mocnost prý sklesla, tuť nelze jinak, nežli aby buď to, co vně jest, objímalo, Pleróma pak objata byla (vždyť jinak by ono nemohlo býti mimo Plerómu; neboť jest-li něco mimo Plerómu, musí právě v tom obsažena býti Pleróma a objata tím, co jest vně; Plerómou pak rozuměj se spolu i první Bůh), anebo obé, i Pleróma i co mimo ni jest, musí nesmírně od sebe býti vzdáleno a odloučeno. Říkou-li však takto, pak bude i něco třetího, co i Plerómu i to, co mimo ni jest, nesmírně odlučuje; a toto třetí bude omezovati a obkličovat obé, i bude větším toto třetí i Plerómy i toho, což jest mimo ni, obé jako v lůně svém zavírajíc; a tuť pak bude nevyhnutelně potřebí, nekonečné řeči rozprádati i o tom, co obsaženo jest, i co obsahuje. Má-li totiž toto třetí počátek svůj shora a konec vdole, musí omezeno býti i s obou stran, buď se počínajíc buď se skončujíc u čehosi jiného; a toto pak i to, co vzhůru jest a co vdole, zase u něčeho jiného bude míti počátek, a podobně do nekonečna; a tak mysl jejich nikdy na jediném Bohu neustane, nýbrž za horlivostí u vyhledávání nadjestotného vypadne v nejestotné a spustí se Boha pravého.

4. A podobně totéž i proti Markiónovcům nastrojeno jest. Neboť i Markiónova dvě božstva obkličena a omezena budou nesmírným prostorem, kterýž je od sebe odděluje. A tak jest si nutně mysliti množství bohů nesmírným prostorem od sebe odloučených, od sebe počínajících a k sobě se skončujících; a za týmž důvodem, za kterým se snaží učiti, že jest nad Stvořitelem nebe i země nějaká Pleróma či bůh, mohl by každý nad tou Plerómou jinou si mysliti Plerómu, a nad touto opět jinou, a nad Bythem jinou hloubi božstva, i se stran že nápodobně tak jest. A když bychom tak myslí do nekonečna bloudili, bylo by nám napořád jiné a jiné Plerómy a Bythy mysliti, nikdy neustávati a vždy mimo řečené jiné vyhledávati. Budeť pak nejisto, jsou-li

¹⁾ Dle kn. I. 27, 2. domýšlel se Markión, že jest dvojitý Bůh; jeden tvůrce tohoto světa a s ním všeho zlého původce, druhý pak „dobrý“, prazřídlo vši dobroty i spolu Otce Pána našeho Ježíše Krista.

ty věci vdole, které u nás jsou, čili právě ty na hoře jsou, a které oni hořejšími býti praví, zdali jsou nahoře či vdole! a ni-
žádná stálost ani jistota mysl naši neudrží, nýbrž bude jí se uná-
šeti po nesmírných světech a nesčíslných bozích.

5. A když tak jest, bude každý bůh se svým spokojen, aniž bude o cizí úzkostlivě dbáti, sic bude nespravedliv a lakoten, i přestane býti tím, co Bůh jest. A každé tvorstvo velebiti bude působitele svého, na něm dosti majíc, aniž pak jiného uzná, sic odpadlým bude vším právem uznáno ode všech a zaslouženému trestu propadne. Slušíť zajisté, aby buď jeden jediný byl, který všechno drží a všechno, co jeho dle vůle učiněno jest, ve svém oboru učinil; anebo aby naopak bylo nesčíslné množství tvůrcův a bohův, se všech stran od sebe začínajících a v sebe se končících; a každý z oněch [kacířův] bude nucen přiznati, že ostatní všickni zevna od jednoho většího drženi a téměř sevřeni jsou, každý zvlášť ve svém oboru trvajíc, avšak že žádný z nich ze všech není Bůh. Neboť nebude nižádnému z nich příslušetí a náležetí jmeno všemohoucího, an každý skrovničkou částku u porovnání s ostatními má; a nelze jinak než aby myšlenka taková upadla v bezbožnost.

Hlava II.

Že svět není učiněn mimo vůli nejvyššího Otce všech věcí, ani od Andělův, ani od kohosi jiného, nýbrž že jest od téhož Otce skrze Slovo stvořen.

1. Kdo však praví, že byl svět učiněn od Andělů nebo od jiného nějakého Světotvůrce mimo vůli Otce, nade všechny věci vznešeného, chybují nejprvé v tom. pravíce, že by Andělé s to byli, aby mimo vůli prvního Boha takové i toliké tvorstvo vyvedli, jakoby Andělé mocnější byli Boha, anebo jakoby tento byl nevšimavým aneb slabším, aniž pak dbal toho, co se v jeho vlastnictví děje, jest-li zlé či dobré, aby onomu překazil a je zrušil, toto pak pochválil a se z toho těšil; avšak takového cosi nikdo nebude se domýšleti ani na umělého člověka, tím méně na Boha.

2. Potom nechať nám řeknou, zdali to všechno způsobeno jest v tom, co on objíma, a v jeho vlastnictví, či v cizím a mimo něho postaveném? Avšak řkou-li, že mimo něj, postaví se proti nim všechny právě řečené neshody a Bůh nejprvnější obmezen bude

tím, co mimo něj jest, i v témž nutně konec svůj vezme. Řeknou-li však, že [se to vše stalo] v jeho vlastnictví, budeť to velmi nerozumné, tvrditi, že mimo vůli jeho v jeho vlastnictví od Andělů, a to moci jeho podřízených, aneb od někoho jiného ten svět způsoben jest, jakoby buď ani nedbal o všechno, co v jeho vlastnictví jest, buď nevěděl, co Andělé učiniti mívají.

3. Nestalo-li se však mimo vůli jeho, ale za jeho svolením a vědomím, jak se někteří domnívají, nejsou již ani Andělé, aniž Světotvůrce příčinou toho stvoření, ale vůle Boží. Jest-li totiž [Bůh] tvůrcem světa, stvořil on sám Anděly, aneb byl původem jich stvoření; a okáže se býti způsobitelem světa ten, který příčiny k způsobení jeho přichystal. A byť i pravili, že dlouhou sestupnou řadou Andělů, anebo Světotvůrce od Prvo-Otce způsobeni jsou, jak Basilidés dí¹⁾: nic však méně kdo jest původem té řady, tomu připadne i původství toho, co učiněno jest, jako se šťastně vedená válka králi přičítá, který vše byl přichystal, čím se vítězství dosáhlo, a založení toho a toho města, vyvedení toho a toho díla tomu, kdo připravil příčinu k zdárnému vyvedení jeho. Pročež i neříkáme, že sekera seká, nebo že pila řeže dříví, nýbrž vhodně pravíme, člověk že seká a řeže, jenž netoliko sekeru i pilu k tomu zhotovil, nýbrž i mnohem dříve již všelike nástroje k zhotovení sekery a pily způsobil. A tak lze právem i dle jich náhledu říci, že Otec všech věcí jest Stvořitelem toho světa, nikoliv pak Andělé²⁾, aniž který jiný Světotvůrce mimo toho, kterýž je³⁾ vyplodil a prvním původem přípravy k vyvedení toho tvorstva býti se okázal.

4. Takové řeči mohou přesvědčiti či svěsti⁴⁾ ty, kteří neznají Boha a přirovnávají ho slabým lidem, ježto nemohou z přichystaného [podkladu]⁵⁾ něco zhotoviti, potřebující k vyvedení všeho mnohých nástrojů; ale pranic nemají pravdy u těch, kteří vědí, že Bůh všeho, nemaje ničehož potřeby, Slovem stvořil a učinil všechno,

¹⁾ Srovn. I. 24, 8.

²⁾ Tím zavírá sv. Otec důkaz, že Bůh všechno stvořil, a žádných Andělův k tomu nepotřeboval. Ten blud vážili kacíři z pozdějších Platónikův, jak sv. Augustín uvádí (De civit. Dei XII. 16.) i vyvrací je Řeka (lib. II. quaest. in Exod. quaest. 21.), že Andělé nemohou býti původci duší našich, jako nejsou rolující působitelé obilí, stromová a jiných plodin zemních. Migne str. 1539.

³⁾ Anděly t. a ne svět.

⁴⁾ Hayd považuje slova „sive seductorias“ za přídavek překladatele; možná, ale nikoli nutno.

⁵⁾ Buďsi z látky, buďsi dle návrhu, náčrtu, plánu.

aniž potřeboval k stvoření pomoci Andělů, nebo jakési Mocnosti mnohem nižší, nežli jest on, a neznající Otce, aniž jakého poklesku a nevědomosti k vyvedení člověka, jenž by jej poznal: nýbrž on sám od sebe dle bytnosti své nám nevyslovitelné a nevyzpytatelné všecko předurčil a učinil, jak chtěl; všechny věci obdařil ladem a řádem vlastním i původem a počátkem, duchovné učině duchovnými a neviditelnými, nebeské nebeskými; Andělům dala povahu andělskou, oduševněným duševnou, plovoucím vodní, zemním zemní, — každé vhodnou k její podstatě; a tak všecko, což jest, neunaveným Slovem svým způsobil.

5. To zajisté vlastností jest svrchovanosti božské ¹⁾, že nepotřebuje nižádných nástrojů ke stvoření toho, co stvořeno býti má; způsobilé a dostatečné ²⁾ jest vlastní Slovo jeho k vyvedení všech věcí, jakož i Jan, učeník Páně, o něm dí (Jan 1, 3.): „Všecko skrze ně učiněno jest a bez něho nic není učiněno.“ Ve „všem“ jest pak i tento svět náš; i ten tedy Slovem jeho učiněn jest, jakož písmo v Genesi praví, že vše, co vůkol nás jest, Bůh Slovem svým učinil. Ale i David taktéž klade (Žalm 32, 9. a 148, 5.): „Neboť on řekl a stalo se; onť přikázal a stvořeno jest.“ Komu tedy více uvěříme o učinění světa, těm-li svrchu řečeným kacířům, tak pošetilé a nedůsledné věci plískajícím, či učeníkům Páně a věrnému služebníku Božimu, Mojžíšovi, a proroku? kterýž i předně stvoření světa vypravil řka (I. Mojž. 1, 1.): „Na počátku stvořil Bůh nebe i zemi,“ a co dále následuje, nikoliv pak ani bohové ani Andělé.

6. Ale poněvadž tento Bůh jest i Otec Pána našeho Ježíše Krista, protož i Pavel apoštol řekl (Efes. 4, 6.): „Jeden Bůh Otec, který jest nade všechny a skrze všecko a v nás všech.“

A tak jsme již dokázali, že jest jeden Bůh; avšak i dále ještě dokážeme z apoštolův a z řečí Páně. Neboť co by to bylo, abychom spustíce se hlasu prorokův a Páně i apoštolův, dbali řečí těch, kteří nic zdravého nepraví!

¹⁾ Důvod ten vážen ze vznešenosti a svrchované moci Boží; neboť zajisté sám o sobě jest dosti mocen i bohat i laskav, aby všecko co ráci učinil, vším vládl, všem uděl, od nikoho ničeho nepotřeboval. Tak o sobě hlásá (Žalm 49, 12.): „Můj jest okres zemský!“ a prorok osvědčuje (Žalm 15, 2.): „Darů mých nepotřebuješ!“ sv. pak apoštol Pavel dí (Sk. ap. 17, 25.): „Bůh nebývá ctěn rukama lidskýma, jakoby něčeho potřeboval!“ Migne str. 1529.

²⁾ I to slovo „sufficiens“ má Hayd za přídavek; soudíme jak pozn. 4. na str. 99.

Hlava III.

Jak Bythos a Pleróma Valentincův tak i Bůh Markiónův odporují sami sobě; svět způsoben jest od toho, který jej myslí pojal; nepovstala ani z poklesku, ani z nevědomosti.

1. Nemožný tedy jest jejich Bythos se svou Plerómonou i Markiónův Bůh. Neboť bylo-li by mimo něj dle jich učení něco jiného jemu podrobeného, čemu prázdnota a stín říkají, budeť patrně ta prázdnota větší nežli ta jich Pleróma. Nemožno taktéž jest učení jejich, žeby tvorstvo bylo pod tím, který všechno v sobě objímá, od někoho jiného způsobeno. Neboť dlužno, aby připustili něco prázdného a beztvarného, ve kterém by tento vesmír způsoben byl pod duchovnou tou Plerómou, i že to beztvarné zúmyslně tak zůstaveno, zdali Propator věděl o tom, co se v něm státi má, či nevěděl? Nevěděl-li, nebude již Bohem všechno napřed vědoucím. Ale nebudou ani moci udati příčiny, pro kterou by tak drahé časů tu prostoru tak prázdnotou nechal. Jest-li však předvědoucí a myslí-li pojal to stvoření, které v té prostotě státi se mělo, tehdy již sám je učinil, an je prvé v sobě samém předpodobil.

2. Přestaňtež tedy říkati, že svět od někoho jiného učiněn jest, neboť jakmile Bůh pomyslí, již to i učiněno jest, co byl pomyslí. Neboť nemožno jest, aby někdo jiný něco v myslí své pojal, jiný pak aby vyvedl to, co od onoho pojato bylo. Avšak Bůh svět v myslí své pojal buď dle mínění oněch kacířů jakožto věčný, anebo jakožto dočasný, což není víře podobno ani to ani ono¹⁾. Ale kdyby byl svět jakožto věčný v myslí své pojal jak duchovný tak viditelný, byl by se i takovým stal [což však není, jak aspoň svět viditelný dosvědčuje]; jestliže jest, jaký jest, on jej takým učinil, jenž jej i takovým v myslí své pojal; aneb, jak tomu chtějí, v přítomnosti Otcově jest dle jeho pojmu takovým, složeným totiž, změnitelným a pomíjejícím. Když pak takovým jest, jakovým ho Otec myslí pojal,

---

¹⁾ Není víře podobno, aby Bůh si byl pomyslí tento svět věčným, sic by i věčným býti musil; není víře podobno, aby si jej pomyslí dočasným, obmezeným, poněvadž neobmezenost bytnosti, a tudíž i myslí Boží, obmezeného pomyslení nepřipouští, je vylučuje. Toto jest námitka kacířův, na kterouž pak sv. Otec ihned odpovídá, dokazuje, že ze skutečného stvoření světa lze souditi, jak jej Bůh v myslí své pojal, aniž to pak jeho nesmírné bytnosti jakou ujmu činí. Viz hned 4, 1.

jest i hodným, aby od Otce učiněn byl ⁷⁾. Tvrditi tedy, že to, co Otec všech věcí myslí pojal a předpodobil tak, jak i učiněno jest, plodem by bylo poklesku a výrobem nevědomosti, to jest řeč velmi rouhavá. Neboť tak by Otec všehomíra dle nich z myslí své plodil a vydával plody nedostatečné a ovoce nevědomosti; neboť co myslí byl pojal, to se i stalo.

Hlava IV.

Jakým nesmyslem jest kacírův t. ř. prázdnota i jejich učení, žeby z poklesku tento svět byl povstal.

1. Slušíť tedy příčinu takového zřízení Božího hledati, nikoliv pak způsobení světa někomu jinému přičítati; a říkati máme, že všechno již předzřízeno bylo od Boha, aby se stalo tak, jak se stalo, aniž pak vymýšleti stín a prázdnotu. Ostatek otázkeme se: Odkud ta prázdnota? Zdali pak způsobena od toho jejich tak řečeného Otce a působitele všech věcí, a rovna jest ve cti a přibuzna druhým aiónům, snad i starodávnejší nežli oni? Jestliže způsobena od něho, jest i téměř způsobiteli podobna i těm, kteří s ní byli způsobeni. Nutně tedy z toho na všecken způsob jde, že i Bythos jejich i Síga té prázdnotě podobni — tudíž prázdni jsou, i že ostatní aiónové, jsouce bratři též prázdnoty, taktéž prázdne bytnosti budou. Není-li pak způsobena, sama tedy od sebe povstala a ze sebe se zrodila jsouc stejného věku s jejich tak řečeným Bythem, Všeho-otcem; a tak bude tedy ta prázdnota též i podstaty i cti s týměž jejich tak nazvaným Všeho-otcem. Nelzeť zajisté jinak než aby buď způsobena byla od někoho, nebo ze sebe samé se zrodila a povstala. Způsobena-li pak jest ta prázdnota, prázdným jest i způsobitel její Valentin, prázdni i stoupenci jeho.

---

⁷⁾ Markiónovci tvrdili totiž, že stvoření světa není Boha svrchovaného hodno a důstojno. Ale těm odpovídá Tertullian, řka: „Směješ-li se drobným zvířátkům, která svrchovaný tvůrce schvalně důmyslem a přičinlivostí hojněji obdařil, měj z toho důkaz, že svou velikost v těch malitkých tvorech osvědčil, jako sílu osvědčuje v slabosti. Učiň takové práce jako včela, takové byty jako mravenec, takové síť jako pavouk, abys ani v sebe menších tvorech nepohrdal Stvořitelem!“ Migne str. 1631.

Není-li způsobena, nýbrž sama od sebe zrozena: jest i podobna, i sbratřena, i stejně čestná prázdnota ona s Otcem, od Valentina prvé jmenovaným; starší však a dřívější i velebnější nad ostatní aióny Ptolemeovy a Herakleovy ¹⁾ i jiných totéž s nimi smýšlejících.

2. Kdyby však v nesnázi se takto octnouce říci chtěli, žeby Otec všehomíra všechno ve všem udržoval a mimo Plerómu nic nebylo (neboť by [jinak] nevyhnutelně obmezen a něčím, co větší jest, sevřen býti musel), a žeby slovům „vně“ a „vnitř“ rozuměti se mělo jako „dle poznání“ a „dle nevědomosti“, nikoli však dle prostorné rozsáhlosti; a žeby v Plerómě nebo v tom, co obkličuje Otec, všechny věci, co jich známe, že učiněny jsou, od Světotvůrce neb od Andělův učiněné, tak obsaženy byly nevyslovitelnou velikostí, jako střed jest obsažen kruhem, nebo skvrna v rouchu: tu nejprvé se tážeme, jaký bude ten Bythus, že dopouští tomu, aby se učinila skvrna v nitru jeho, a že trpí, aby v jeho středu kdosi jiný bez jeho vědomí působil nebo činil? Tím by zajisté celé Plerómě úhonu způsobil, neboť mohl od počátku všelikému poskvrnění překaziti a zabrániti tomu, aby výplyny z něho se vyroňující neodvažovaly se toho, pokoušeti se o způsobení tvorstva v nevědomosti, vášni aneb poklesku. Neboť kdo jest s to, aby později chybu napravil a jako skvrnu očistil, mohl prvé se tím více na pozoru míti, aby ani z počátku se mu takové skvrny neučinilo v oboru jeho. Anebo když ji z počátku dopustil, poněvadž jinak povstati nemohlo, co povstalo, nutně z toho jde, že to vždy tak zůstati musí. Neboť co nemůže na počátku žádné opravy přijati, jak ji přijme později? A jak mohou říci, žeby lidé k dokonalosti povoláni byli, když příčiny jich původu, z něhož povstali, sám Démiúrg nebo Anděl, v nedokonalosti se nalezají? A jestliže jsa dobrotiv, v posledním čase nad lidmi se smíloval a jim dokonalosti uděluje, měl se prvé nad těmi smilovati, kteří byli způsobci lidí, a jim dokonalosti uděliti. A tak by ovšem i lidé smilování byli došli, dokonalými od dokonalých jsouce způsobeni. Neboť když se nad dílem jich smíloval, měl se prvé smilovati nad nimi, aniž pak dopustiti, aby v takovou slepotu upadli.

3. Avšak padne i učení jejich o „stínu“ a „prázdnotě“, o nichž praví, že v nich povstalo toto naše tvorstvo, povstalo-li totiž v tom, co jest obsaženo Otcem. Neboť považují-li „otcovské světlo“ své za

¹⁾ Nauku Ptolemeovu nazývá sv. Otec (I. kn. Úvod 2.) „výkvětem školy Valentinovy“. Zmiňuje se pak o něm i II. 22, 5. — Herakleón pak též byl ze školy Valentinovy, jak Tertull. dosvědčuje (De praescr. c. 49.).

takové, že všechno, co v něm [Otcí] jest, naplniti a osvítiti může nuže jak to možná, aby v tom, co se v Plerómě a ve světle otcovském obsahuje, byla prázdnota nebo stín? Nutně jim náleží, aby okazali místo v Propatoru nebo v Plerómě, které by nebylo osvětleno, aniž kýmsi osazeno, kdež by pak Andělé anebo Světotvůrce byli učinili, co chtěli. Neboť nestačí skrovné místo, v kterém by toliké a takové tvorstvo učiněno bylo. Nutně tedy a nevyhnutelně budou oni v té Plerómě nebo tom svém Otcí tou prázdnotou, beztvarností a temností, v kteréž to dílo vzděláno jest ¹⁾. Obviňují pak i ono světlo Otce svého, jakoby nemohlo všechno, co v něm jest, osvítiti a naplniti. A mimo to jmenujíce svět ten dílem poklesku a pobludu, ten poklesek a poblud uvádějí do Plerómy, v lúno Otcovo.

Hlava V.

V tom oboru, kterýž Otec objímá, tento svět od nikoho jiného způsoben nebyl.

1. Proti těm tedy, kteří praví, že tento svět mimo Plerómu nebo po dobrém Bohem způsoben jest, čelí to, co jsme krátce před tím řekli ²⁾; a ti budou i se svým Otcem sevřeni od toho, co mimo Plerómu jest a v tom i své meze nutně naleznou. Ale na ty, kteří praví, že v oboru od Otce objatém, od jiných některých tento svět učiněn jest, všechny nesmyslnosti a neshodnosti právě ³⁾ uvedené vytrhnou. A tak budou přinuceni buď přiznati, že všechno, co jest v nitru Otcově, jest světlé, úplné, činné, anebo světlo Otcovo obviňovati, jakoby nedostatečné bylo k osvětlení všeho, anebo konečně přiznati, že jako jedna částka, tak i celá Pleróma jejich jest prázdná a nespořádaná a temná. — I vyčítají všemu, co k tvorstvu náleží, že dočasné jest ⁴⁾; avšak buď i toto pozemské:

¹⁾ Posměšně mluví sv. Otec v ten smysl, že jenom v prázdnotě a temnosti rozumu jejich taková nesmyslná soustava o stvoření toho světa povstati mohla.

²⁾ V hl. 1.

³⁾ V hl. 2. 3. 4.

⁴⁾ Text má dále: „aut aeterno-choica aut inaccusabilia esse oportet, . . . aut etc.“ což nedává smyslu. Grabe opravil: „aeterna et choica etc.“

[tvorstvo] bezvadné jest, jsouc v Plerómě a v lůně Otcově, anebo výčitky ty platí rovněž celé té Plerómě a příčinou toho neumělého vyvedení bude jejich Kristus. Neboť když prý matku jejich dle bytu utvářil ¹⁾, vyvrhl ji ven mimo Plerómu, t. j. odloučil ji od poznání. On sám tedy nevědomost u ní způsobil, že ji od poznání odloučil. Jak pak tedy mohl tentýž ostatním aiónům, kteří před ním byli ²⁾, vědění dáti, své pak matce příčinou býti nevědomosti? Neboť vyloučil ji od poznání, vyvrhna ji z Plerómy.

2. A nad to, rozumějí-li slova „v Plerómě“ a „mimo Plerómu“ o poznání a nevědomosti, jakož někteří z nich praví, poněvadž kdo v poznání jest, nalezá se jako v tom, co poznává, tuť jim přiznati jest, že i Spasitel jejich (o němž praví, že vším jest) v nevědomosti byl. Povídají totiž, že vyšel z Plerómy utvářil matku jejich. Jestliže tedy, jak praví, „býti mimo“ tolik jest, jako v úplné nevědomosti býti, Spasitel pak jejich vyšel mimo Plerómu utvářet matku jejich, octnul se mimo vědomí všech věcí, t. j. v nevědomosti. Jak pak jí potom vědomí uděliti mohl, jsa sám v nevědomosti? Vždyť i o nás praví, že my jsouce mimo jejich poznání, mimo Plerómu se nacházíme. A opět: vyšel-li tedy Spasitel mimo Plerómu hledat ovce zbloudilé, a jest-li Pleróma tolik co poznání, mimo poznání se octnul, t. j. v nevědomosti. Buď tedy přiznati jest jim, že slova „mimo Plerómu“ místní smysl mají: a všechny právě řečené odporné důvody proti nim povstanou; anebo řkou-li, že „v něčem býti“ rozuměti se má o vědomosti, a „mimo něco býti“ o nevědomosti: tuť i Spasitel jejich a mnohem dříve Kristus v nevědomosti se octnou, vyšedše k utváření matky jejich mimo Plerómu, t. j. mimo poznání.

3. Ale to podobně obrátiti lze proti všechněm, kteří praví, žeby svět jakkoliv jinak buď od Andělův anebo od kohokoliv jiného mimo pravého Boha učiněn byl. Neboť obvinění proti Světotvůrci, že to, co učinil, hmotné jest a dočasné, padlo by na Otce ³⁾, poněvadž jako v lůně Plerómy povstalo to, co brzo potom opět se rozpadnouti mělo, [a sice] s vědomím a svolením Otcovým. Tak tedy není Světotvůrce již příčinou vyvedení toho, ač velmi najisto se domníval, že jest sám působitelem jeho, nýbrž ten, který dovoluje a dopouští tomu, aby v jeho vlastním oboru se děla díla po-

lépe ještě Hayd: „at et (-etiam) terrena (-choica) aut ... aut etc.“ „choica“ (hmotné) pak považuje se právem za vysvětlivku v textu pojatou.

¹⁾ Srovn. I. 4, 1. a 5.

²⁾ Srovn. I. 2, 5.

³⁾ T. j. Propatora jejich.

klesku a poblouzení, ve věčném počasně, v neporušitelném porušitelně, v říši pravdy bludné. Jestliže se to pak stalo mimo vůli a schválení Otce všech věcí, jest mocnějším a silnějším a větším pánem ten, který v oboru onoho způsobil to, čemu onen nesvolil. Dopustil-li však tomu Otec ač neschváliv toho, jak někteří pravi, dovolil tomu buď moha zabrániti, z nějakého donucení, anebo nemoha. Nemoha-li, bude slabým a nestatečným; moha-li však [a ne- učině], bude svědkem, pokrytcem a porobem nutnosti, poněvadž nesvoluje sice, avšak dopouští, jakoby schvaloval. A dopustiv z počátku, aby chyba povstala a vzrůstala, později usiluje, aby ji odstranil, když byli již mnozí poškrvněním zle zahynuli.

4. Neslušno však jest říci, žeby svrchovaný nade všechny věci Bůh, jsa svoboden a svémocen, nutnosti podroben byl, tak aby se něco dělo se svolením, ale mimo úmysl jeho; takť by vyhlašovali nutnost za vyšší a mocnější nad Boha, neboť co jest mocnějším, jest i všeho přednějším. I měl hned z počátku příčiny nutnosti odetnouti, a nenechat se sám žédnou nutnosti sevřítí dovolením něčeho, co by mu neslušelo. Neboť mnohem lépe a důsledněji a Boha důstojněji bylo, hned z prvopočátku zárodek takové nutnosti potříti, nežli později, jakoby zmoudřev, pokoušeti se o vykořenění mohutného plodu té nutnosti. A bude-li Otec všech porobem nutnosti a podroben osudu, ač promrzely nad tím, co se děje, a nebude-li moci mimo nutnost a osud nic činiti (rovněž jako Homérův Zeus ¹⁾), an nutností sklíčen dí:

„Já jako rád povolil jsem, myslí velmi nevolnou“):
tak bude otrokem nutnosti a osudu jejich Bythus.

Hlava VI.

Svrchovaný Bůh nemohl býti neznám Andělům a Světotvůrci.

1. Ale jak bylo možná, aby Andělé anebo Světotvůrce byli neznali prvního Boha, jsouce v tom, co jeho jest, a tvory jeho

¹⁾ Dokazuje sv. Otec, že kacíři si tvořili Boha podobného bohům pohanickým, nezměnitelnému osudu podrobeným. Osud ten dotvrzuje příkladem, jak Homérův Zeus vadivě své choti ač nerád svoluje, aby se směla válka mezi Hellény a Trojany obnoviti, ale aby ani ona mu nebránila, až by někdy chtěl některé z jejích měst vyvrátiti, a dokládá se veršem v textu položeným z II. IV. 43.

i jím obklíčeni? Neviditelným mohl jim býti ovšem, za příčinou své svrchovanosti, ale neznámým nikoliv, a to za příčinou své prozřetelnosti ¹⁾. Nebo byť i postupným dolů řádem velmi vzdáleni od něho byli, jak oni praví, nemohli nepoznávati panujícího nad sebou, ano se panství jeho vztahovalo ke všem, a nevěděti to, že kdo je stvořil, jest i pánem všech. Neboť neviditelnost jeho, protože mocna jest, poskytuje všem veliký duchovní názor a pojení velemocné a vševládnoucí svrchovanosti. Ačkoliv „nikdo nezná Otce jedině Syn, aniž zná kdo Syna jedině Otec a komu Syn zjeví“; (Mat. 11, 27. a Luk. 10, 22.); nic však méně to všickni poznávají, poněvadž rozum duchům vštípený k tomu ponouká a to zjevuje, že jest jeden Bůh, Pán všech věcí.

2. A proto i jmenu Nejvyššího a Všemohoucího všecko podrobno jest, a vzýváním jeho i před příchodem Pána našeho osvobodování bývali lidé od zlých duchův a všelikých ďábelství i celé odpadlé sběři; nikoliv pak jakoby jej duchové pozemští a ďáblové viděli, nýbrž poněvadž věděli, že jest Bůh a Pán všech věcí, před jehož i jmenem se chvěli a chvěje se všeliký tvor, i Knížata i Mocnosti i všelíká jemu poddaná Síla. Čili poddaní římské říše mají uznávati svého císaře, ačkoliv ho nikdy neviděli a daleko od něho zemí i mořem odděleni jsou, pro jeho panství za toho, který svrchovanou moc vladařství drží, Andělé však, jsouce vznešenějšími tvory nad nás ²⁾, anebo ten, jehož Světotvůrcem jmenují, neměli by znáti Všemohoucího, před nímž se i ta nemá zvířata chvějí a k vzývání jeho ustupují ³⁾? A jako jmenu pána našeho [císaře] všecko se podrobuje, ač ho nevidělo, tak jest i všecko poddáno jmenu toho, který všecko učinil a stvořil, poněvadž není žádný leč on sám, který stvořil svět. Pročež i Židé podnes tím vzýváním ďábelství vymítají, neboť všickni tvorové bojí se jména toho, který je stvořil ⁴⁾.

3. Nechtějí-li tedy, aby byli Andělé nerozumnější těch ně-

¹⁾ T. j. pro důkazy zjevné a citelné, jimiž všemohoucnost, láska a spravedlnost ke svému tvorbě ve všem a mocně na jevo dává. Srovn. Řím. 1, 22. A proto i sv. Justin (Apol. II.) praví, že Sókratés a Héraklit a jiní zbožní a rozumní mezi pohany Boha jediného a pravého tak poznali, že je lze skoro za křesťany považovati; a Tertullian (De testim. animae) nazývá každou rozumnou duši přirozeně křesťanskou.

²⁾ Srovn. Žalm 8, 6.: „Učinil's ho [člověka] málo menším andělův.“

³⁾ Tím snad naráží se na příběh Danielův v jámě lvové (Dan. 6.), anebo na příběhy sv. mučedníkův, před nimiž i divoká zvířata mnohdy krotce ustoupila.

⁴⁾ Srovn. Mat. 12, 27. Luk. 11, 19. Sk. ap. 19, 13—16. Josef Flaviův (Antiq. VIII. 2, 5.) dotvrzuje, že jakýsi Žid jmenem Elcazar u přítomnosti

mých zvířat, nahlédnou, že ač nespatrii toho Boha nade všecko svrchovaného, poznati jim bylo moc a panství jeho. Směšno opravdu se okáže, když oni jsouce pozemšťany o sobě praví, že znají svrchovaného nade všecko Boha, jehož nikdy neviděli; avšak nechtějí připustiti, aby ten, který, jak dí, učinil je i svět celý, ač na výsostech a nad nebesy jest, poznával to, co oni sami, ač jsouce tu v dole, poznávají. Leč snad řeknou, žeby pod zemí v Podsvětí¹⁾ bytoval jich Bythus, a proto žeby oni ho prvé poznali nežli u výsostech bytující Andělé²⁾, ješto v takovou [již] nesmyslnost upadli, že Světotvůrce bezsmyslným prohlásili. I jsou opravdu k politování, když mu takovou pošetilost přisuzují, žeby ani Matky nebyl poznal, ani jejího plodu, ani Pleróny aiónův, ani Propatora, ani co jsou ty věci, které zdělal; ale jsou prý obrazy³⁾ těch, které v Plerómě jsou, když Spasitel tajně působil, aby tak učiněny byly ke cti těch, kteří na výsosti jsou.

Hlava VII.

Věci stvořené nejsou obrazy aiónův, kteří jsou na výsostech vnitř Plerómy.

1. Za úplné nevědomosti Světotvůrce prý tedy Spasitel Plerómu počil, vydáváje při stvoření pomocí Matky obrazy a podoby věcí těch, které vzhůru jsou. Ale to jsme již dokázali, že nemožno jest, aby mimo Plerómu něco bylo, v čem by dle jich učení způsobení byli obrazové těch věcí, které jsou uvnitř Plerómy, anebo žeby kdo jiný mimo prvního Boha s to byl, aby tento svět stvořil. Libo-li však, abych je všudy porazil a provedl, že lhou, řeknu

císaře Vespasiana, jeho synův, důstojnictva i vojaka římského uzdravoval zlými duchy posedlé, způsobem prý od Šalomouna podaným.

¹⁾ T. j. v pekle, poněvadž pro své bludy a ohavnosti zrají pro peklo, jakož i Bythus jejich „propastníkem“ — pekelníkem slouiti může; celé to místo jest ostrá ironie.

²⁾ Protože podsvětí čili peklu blíží jsou.

³⁾ Tak posměšně praví sv. Otec proti Gnóstikům, kteří si na tom věděni mnoho zakládali, žeby vezdejší věci byly obrazy toho, co se v Plerómě jich nachází.

proti nim ještě toto: Jestliže tyto věci, jak oni praví, ke cti těch, jenž jsou na výsostech, od Spasitele způsobeny jsou dle vzoru jejich, měly by stále trvati, aby kdo jimi poctěni jsou, vždy ve cti trvali ¹⁾). Neboť když pominou, co jest po té tak krátkodobé cti, které ani prvé nebylo, a později nebude? I ukazuje se tedy námi, že Spasitel spíše sám marné cti byl žádostiv, nežliby v pravdě poctil to, co vzhůru jest. Neboť jakou čest získá věčné, povždy trvajíc, od dočasného? stále od nestalého? neporušitelné od porušitelného? Vždyť ani u lidí, jsoucích pomijitelnými, není mnoho-vážená čest, která brzo pomine, nýbrž toliko ta, která co nejdéle trvá. Věci pak, které sotva byvše učiněny, ihned hynou, považují se právem býti spíše ku potupě těm, kteří jimi poctěni býti měli; i zneuctěno bývá, co věčné jest, když se obraz jeho zruší a zničí. Což ale kdyby nebyla Matka jejich plakala a se smála i v jiné strasti upadla, snad by byl ani neměl Spasitel, čím by byl Plerómu poctil, poněvadž v poslední nesnázi ani podstaty nepropůjčovala, kterou by byl mohl Propatora poctiti ²⁾).

2. Ó té marné vychloubavé pocty, kteráž ihned mine, a již se vice neokáže! Budeť některý aión (věk), kdežto se ani nepomní toho, že bylo takové pocty, a beze cti bude tehdaž, co nahoře jest ³⁾); anebo — bude potřebí jinou Matku vyploditi, plačtivou a strastiplnou ku poctění Plerómy. Ó toho nepodobného, spolu pak i rouhavého obrazu! Obrazem to býti mi pravíte způsobeným od Světotvůrce ⁴⁾), obrazem Jednorozencovým, kteréhož i za „Rozum“ [Nůsa] Otce veškerenstva vydáváte; a tento obraz aui že nezná sebe sama, nezná ani tvorstva, nezná ani Matky, a nic naprosto ze všeho, což jest, aniž z toho, co bylo od něho učiněno? a vy se nezardíte vespolek, uvádějíce nevědomost až k samému Jednorozenci? Neboť jsou-li tyto vezdejší věci dle podobenství oněch

¹⁾ To již namítal Aristotelés proti Platónovým ideám, že jsouce věčné nemohou býti vzory věcí pomíjejících, jakož i že není, proč by jsouce dokonalé měly v spojení přijíti s nedokonalým (s hmotou, tělesností), aby byly vyjadřeny.

²⁾ Viz I. 4, 1.

³⁾ Narážejí na to, co v č. 1. řekl, jak by možná bylo, aby co věčné jest, poctěno bylo tím, co jest dočasné, praví sv. Otec, že při kolotání let a věků přijde doba, kdež nikdo vaší slávy ani nepomní, a běže slovo aión významem obecným „věk“.

⁴⁾ Jak ze spojitosti jde, Světotvůrcem tím rozuměti zde jest Spasitele, jenž Démiúrgovi obrazy podával, podle nichž by nevěda svět ten utvářil; obrazem tedy znamená se Démiúrg jakožto soubor všech obrazů jemu podaných a jím ve světě provedených.

vyšších učiněny od Spasitele, aniž je zná ten, který dle podobenství učiněn jest: nelze jinak, než aby se taková nevědomost duchovně nacházela i vůkol toho, i při tom, dle jehož podobenství ten nevěda způsoben jest. Neboť když jsou (oba) ¹⁾ duchovně vyplozeni, nejsouce ani z hmoty vytvoření, ani složení: není možná, aby tento [vyobrazující Spasitel] v některých věcech podobenství byl zachoval, v jiných pak podobnost obrazu byl porušil, ať právě k tomu vyplozen byl, aby byl dle podobenství vyššího vyplynutí. Jestliže se tedy tomuto nevyrovná, bude toho vinen Spasitel, an jako špatný umělec obraz nepodobný vyvedl. Neboť nemohou říci, žeby neměl moci k vyvedení [obrazu dokonalého] Spasitel, jež vším býti praví. Není-li tedy obraz podobný, pak jest onen špatným umělcem, a vina padá na Spasitele podle nich. Jest-li však podobný, touž nevědomostí bude postižen i Nás jich Propatora, t. j. Jednorozec; a tak Rozum Otcův neznal ani sebe sama, neznal pak ani Otce, a neznal pak ani to, co bylo od něho učiněno. Jestliže pak onen znalost má, tuť musí i ten, který od Spasitele dle onoho podobnosti učiněn jest, též poznávati, co nápodobuěno jest. I rozpadla se dle vlastního jich učení jejich hrozné rouhavá soustava.

3. A kromě toho potom, jakým způsobem mohou ty věci, které k tvorstvu náležejí, jsouce tak rozličné a mnohé a nesčíslné, býti nápodobnými obrazy těch třidceti aiónů, kteří jsou v Plerómě, jichž jsme i jmena, kteráž dle nich mají, v předcházející knize položili? Ale, netoliko rozmanitost veškerého tvorstva, ale ani částku některou, buďsi věcí nebeských nebo pozemních anebo vodních, nebudou moci přizpůsobiti ke skrovné své Plerómě. Že Pleróma jejich třidceti aiónův jest, sami dosvědčují; že pak v jediné z řečených částek [tvorstva] ne třidcet, ale mnoho tisíc druhů napočítati lze, to okazati může každý se nabídnouti. Jak mohou tedy tvorové z tak mnohonásobného a sobě odporného složení sestávající, sobě vespolek protivní a jedni druhé vraždící, býti nápodobnými obrazy třidceti aiónů Plerómy, když títo, jak oni praví, jedné jsou přirozenosti, rovné a podobné bytnosti, a nížádného mezi sebou nemají rozdílu? Jsou-li tedy tyto [vezdejší věci] obrazy oněch, měli by též, jako sami praví, že někteří lidé jsou přirozeně ničemní, jiní pak přirozeně dobří, mezi svými aióny takové rozdíly okazati a říci, že někteří z nich byli přirozeně dobří vyplozeni, jiní pak přirozeně zlí, aby tak vymyšlené nápodobení jejich s aióny

¹⁾ T. Nás, Rozám, jež i Jednorozcem nazývali, jakožto pravzor, a Spasitel jakožto jeho obraz.

se srovnávalo. Dále též když ve světě někteří tvorové jsou krotcí, jiní divocí, někteří neškodní, jiní škodní a ostatním zhoubní; opět jedni pozemní, jedni vodní, jedni létací, jedni nebeští¹⁾: též by měli podobně okázati, že aiónové takové povahy mají, poněvadž prý tito vezdejší tvorové jsou obrazy oněch. Ale i „ten věčný oheň který přichystal Otec ďáblu a andělům jeho“ (Mat. 25, 41.), měli by okázati, kterého z vyšších aiónů by byl obrazem; neboť i ten k tvorstvu čítá.

4. Práví-li pak, že [vezdejší tvorové] jsou obrazy Enthymése, trpícího toho aióna, tehdy nejprve prohřešují se proti své Matce, za původkyni ji vyhláshující těch zlých a porušitelných obrazův. A potom jak to možná, aby jsouce jak mnozí tak i rozliční i sobě přirozeně odporní, obrazem byli jednoho a téhož? A řkou-li, že v Plerómě množství jest Andělův, a těch že i množství tohoto tvorstva obrazem jest, ani to srovnání neostojí. Neboť nejprve bude jim dokázati, že Andělé Plerómy jsou různé a vespolek sobě protivné povahy, jakož i ležící před námi jich obrazy jsou protivné mezi sebou přirozenosti. Potom když jsou mnozí a nesčíslní Andělé vůkol Světotvůrce, jak všickni proroci dosvědčují: „deset tisíckrát deset tisíc stojí vůkol něho a mnoho tisíc tisíců slouží jemu“ (Dan. 7, 10.): pak budou Andělé Plerómy v Andělech Světotvůrcových [Démiúrgových] míti své nápodoby, a tvorstvo zůstává celé v obraze Plerómy, ačkoliv třicet aiónů mnohotvárnou rozmanitostí tvorstva nedostihuje²⁾.

5. Potom ještě když tyto věci podle podoby oněch učiněny jsou, podle jaké podoby budou učiněny ony? Neboť neučinil-li Světotvůrce tyto věci sám od sebe, nýbrž přenesl-li je z cizích pravzorů jako nedostatečný umělec a jako učící se teprv začátečník: odkud pak měl Bythus vzory prvního svého výtvaru? Z toho tedy jde, že on od někoho jiného vzor svůj vzal, který jest nad

¹⁾ Mínil se nejspíše tělesa nebeská, která staří za živé bytosti pokládali.

²⁾ Smysl tohoto celého čísla udává za Massuetem i Hayd takto: Sv. Otec dokazuje proti Gnostikům, že nesčíslné věci vezdejšího tvorstva nemohou býti obdobami třiceti pouze aiónův. — Na to praví Gnostici, že tyto věci jsou nápodobami nesčíslných Andělů Plerómy. Načež opět sv. Otec odpovídá: Pak musíme 1) dokázati i na těchto pravzorech, Andělech, touž odpornou vespolek rozdílnost, která se v tvorstvu jeví, co však jest proti vašemu učení, ani je všecky za sobě příbuzné a stejné přirozenosti vydáváte; 2) vždyť mají dle učení vašeho Andělé Plerómy své nápodoby v Andělech Démiúrgových; a tak vám tvorstvo to, má-li nápodobným býti, odkázáno jest k Plerómě, k jejím třiceti Andělům totiž, což se okazalo nemožným býti.

ním, a ten opět od jiného. A tak do nekonečna bude nám rozhovor náš postupovati v samých obrazech, jakož i božích, neupneme-li mysli své k jednomu tvůrci, jakož i k jednomu Bohu, který všechno, co učiněno jest, sám od sebe učinil. Či snad u lidí tomu dopustí mnohý, že leccos užitečného pro život sami od sebe vynalezli; ale Bohu, který celý svět zhotovil, tomu nedopustí, žeby byl sám od sebe vydal vzor ten věcí učiněných a tento vynález tak ušlechtilého řádu?

6. Ale jak mohou tyto věci býti obrazy oněch, jsouce jim odporné, aniž pak mohou na nich podílu míti? Neboť které věci jsou odporné, mohou býti zbožné těm, kterým jsou odporné, ale vzorem nikterak, jako na př. voda ohni, a opět světlo tmě a jiné podobné nijak si nebudou vzorem vespolek. Taktéž ani věci porušitelné a pozemské a složené a pomíjitelné nemohou nikdy býti obrazem oněch, jak oni praví, duchovních, lečby snad dali tomu, že jsou i tyto složené a omezené a upodobené a již nikoliv duchovné a neomezené a plné ¹⁾ i nepochopitelné. Neboť nemohou nebyti v podobě a omezenosti, jsou-li jich obdoby pravé; ale jisto jest, že nejsou duchovné. Když pak praví, že ony jsou duchovné a neomezené a nepostihlé, jak mohou ty, které jsou v podobě a v obmezenosti, býti obrazy bezpodobných a nepostihlých?

7. Praví-li pak, že nejsou obdobami oněch ani dle podoby a tvaru, nýbrž dle počtu a řádu svého vyvedení: tuť by nejprve neměly slouiti tyto [věci vezdejší] obrazy a podobami oněch vyšších aiónův. Nemajíce totiž ani podobnosti ani tvaru jejich, jak jsou jich obrazy? Potom by měli i počet i způsobení týchž vyšších aiónův vyrovnati s počtem těch věcí, které náležejí k tvorstvu. Ale tu čítajíce třicet aiónův a pravíce, že takové množství tvorstva jest obrazem oněch třiceti, právem zasluhují, abychom je za nsmyslňsky prohlásili.

Hlava VIII.

Tvorstvo není stínem Plerómy.

1. Ale řkou-li, že toto tvorstvo jest jako stínem oněch ²⁾, jakož i někteří tvrditi se osmělují, a že proto jest jich obrazem: tuť

¹⁾ Effusa et locupletia.

²⁾ Náhled ten vzali Gnóstici [od filosofů pohanských, z nichž Plato již

i přiznati jest jim, že ony vyšší bytosti tělesa jsou. Neboť tělesa tam na výsostech ovšem působí stín; ale duchovné bytosti nikoliv, nejsouce s to, aby něco zatemnily. A bychom i jim v tom povolili, ač nemožno jest, žeby duchovné a světlé věci stín iněly, v kterýž, jak oni praví, matka jejich sestoupila: předce i stín jimi působený, jelikož jsou věčné, věčně trvá, a pak již neminou tyto [vezdejší věci], nýbrž trvají s těmi, které je nastiňují. Jestliže však tyto minou, i oněm pomínouti jest, jichž stínem jsou; když pak ony trvají, pak trvá i stín jejich.

2. Ale řkou-li, že ten stín nemá se rozuměti o zastínění, nýbrž že příliš od oněch odloučeny jsou [věci stvořené]: tuž obviňují „otcovské světlo své“ z veliké nedostatečnosti a slabosti, jakoby nedosáhalo až k těmto věcem, aniž stačilo naplniti prázdnoty a rozptýliti ten stín, zvláště když tomu nikdo nepřekáží. V temnotě zajisté dle jich učení promění se a oslepne otcovské světlo jejich a ztratí se v místech prázdnoty, nemohouc nijak naplniti všecko. Neříkejtež tedy, žeby Bythus váš byl Plerómou veškerenstva, poněvadž prázdnotu a stín ani nevyplnil ani neosvítí; anebo naopak nic nemluvtež o stínu a prázdnotě, jestliže světlo vaše otcovské všecko naplňuje.

3. Nemůže tedy ani mimo Praotce, t. j. Boha nade všechny věci svrchovaného, nebo Plerómu býti něco, več by, jak oni praví, Enthymésis vášní dojatého aióna byla sestoupila, aby tím, co by mimo ni bylo, nebyla omezena a sevřena i objata sama Pleróma nebo Pra-Bůh; aniž pak bude moci býti prázdnoty nebo stínu tam, kdež by již prvé Otec byl, aby světlo jeho ujmy netrpělo a nezašlo v prázdnotě. I nerozumné a bezbožné jest smýšleti si prostor, v kterémž by konec a meze měl jejich Propator a Proarcha a Otec všech věcí i této Plerómy. Aniž pak lze tvrditi, žeby někdo tak nesmírné tvorstvo v lůně Otcově byl způsobil, buďsi jeho svolením, buďsi proti jeho vůli, z důvodů prvé řečených¹⁾. Neboť podobně bezbožné a pošetilé jest říci, žeby tak veliký vesmír mohl býti způsobením některých Andělův anebo některého plozence, kterýž by pravého Boha ani neznal, a to v oboru jeho. Dále pak není možno,

---

tvrdil, že vezdejší tvorstvo jest odstínem bytostí (ideí) věčných. Co však o prázdnotě, bájeť za Démokritem a Epikúrem. Viz dále hl. 19. Načež sv. Otec odpovídá: 1) Stín možný jest toliko u tělesných bytostí, ale aiónové jejich jsou duchovní, tedy nelze jim žádného odstínu míti; 2) aiónové jsou dle jich nauky věční, ale stín jest úkaz pomiječný. — A tak dokládá, že mimo pravého Boha, Otce všech věcí, není ani Plerómy ani aiónův.

¹⁾ V hl. 2. a 5.

aby tvorstvo toto pozemské a hmotné bylo stvořeno v jich Plerómě, ana jest veskrze duchovná; avšak není ani možno, aby tyto věci tak rozmanité a sobě odporné způsobeny byly dle obrazu oněch, poněvadž jest jich, jak praví, málo a jsou vespolek podobni sobě a jedno. Nepravým pak zjevilo se veskrze, i co mluví o stínu prázdnoty. A tak se prázdnotou okazala býti jejich smyšlenka a lichá nauka; prázdni pak jsou i ti, kteří jich poslouchají, poněvadž skutečně v propast záhuby se uvrhují.

Hlava IX.

Bůh Otec jediným jest tvůrcem světa; v tomto podání veškeré lidstvo s církví souhlasí.

1. Že pak stvořitelem tohoto světa jest Bůh, přiznávají i ti, kteří všelijak mu odporují, nazývajíce jej [toliko] Světostrůjcem a Andělem; ať nedíme, že jej hlásají i všechna pisma, i že Pán toho toliko Otce [znáti] učí (Mat. 5, 16. 45; 6, 9. a j.), „kterýž jest v nebesích,“ a žádného jiného, jak v další řeči okážeme. Avšak nyní nám dostačíž osvědčení těch, kteří nám odporují, poněvadž všickni lidé v tom aspoň se srovnávají: staří, jenž toto od prarodičů nejprve podané přesvědčení zachovali, jednoho Boha, stvořitele nebe i země velebíce; potom druhí, později od Božích proroků památku té věci přejavše; ale i pohané, ze samého tvorstva se témuž učíce. Neboť tvorstvo samo ukazuje toho, kdo je stvořil; a dílo samo připomíná toho, který je učinil; a vesmír zjevuje toho, který jej zřídil. Církev pak veškera po celém světě toto podání od apoštolův přijala.

2. Když tedy tento Bůh jest jistý, jak jsme řekli, a jsoucnost jeho všechno dosvědčuje: onen jejich smyšlený Otec jest bez pochyby nejistý a neosvědčený; neboť Šimón kouzelník první řekl, že on sám jest Bůh, vznešený nade všechno, a že svět od Andělův jeho učiněn jest, po něm pak nástupníci jeho, jak jsme v první knize provedli, rozličné bezbožné a rouhavé smyšlenky a učení proti Stvořiteli roznesli; z těch pak jsouce i tito [Valentinci], činí ty, ježto jiní věří, horšími pohanův. Neboť tito, ačkoliv „sloužíce spíše tvorům nežli Tvůrci“ (Řím. 1, 25.), „a těm, kteří nejsou bohy“

(Gal. 4, 8.), nic však méně prvního místa v božství udělují Bohu-Tvůrci tohoto všehomíra. Ale oni učíce, že jest výplodem poklesku, a nazývajíce jej duševným a pravíce, že nezná té Mocnosti, která jest vyšší nad něho, a když rce: „Já jsem Bůh a mimo mne není žádného jiného“ (Is. 46, 9.), že lže, co oni sami lhou, všelikou nepravost mu přisuzujíce a toho, kterého nad něho není, jakoby byl, vymýšlejíce: — sami svým učením se osvědčují, že Bohu, kterýž jest, se rouhají a toho, kterého není, vymýšlejí k svému vlastnímu zatracení. A jmenujíce se dokonalými a opatřenými poznáním všech věcí, prokazují se býti horšími nad pohany a myslí rouhavějšími i proti Stvořiteli svému.

Hlava X.

Jak kacíři převracují písmo; a že Bůh všecko stvořil z ničehož, aniž které látky k tomu potřeboval.

1. Nerozum jest tedy velmi veliký, opustíce opravdu jsoucího a ode všech osvědčeného Boha, vyhledávati, zdali jest nějaký jiný nad ním, kterého není a o němž nikdo nikdy nezjevil. Že o něm nic zjevně řečeno není, toť i sami dosvědčují; že pak podobenství, o nichž není jisto, jak se jim rozuměti má, neprávě překrucujíce a na svého smyšleného Boha obracejíce, takového konečně si vytvářejí, kterého před tím nikdo nikdy nehledal, toť patrné jest. Neboť dvojsmyslné výroky písmo vysvětlujíce (dvojsmyslnými pak nejsou, jakoby k jinému Bohu poukazovaly, nýbrž pouze vzhledem k zřízení božskému), jiného Boha si vytvořili, z pisku, jak svrchu ¹⁾ řečeno, provazy soukajíce a snadnou otázku s těžší spojujíce. Žádné pak otázky neřeší lidé moudří otázkou jinou, ani jednoho dvojsmyslu dvojsmyslem jiným, ani hádanky jedné hádankou těžší; nýbrž úkoly takové dosahují rozřešení svého z toho, co jest patrné a souhlasné i zřejmé.

2. Ale oni vykládajíce písmo a podobenství, jinou mnohem větší a rouhavější otázku vystavují, zdali prý jest nad Boha, Stvořitele světa, jiný Bůh? Avšak nerozřešují té otázky (odkud také?), ale k jedné menší otázce přidávají druhou větší a tak uzel splítají

¹⁾ Srovň. I. 8, 1.

nerozvížitelný. Neboť aby měli poznání svého vědění ¹⁾, že totiž Pán skoro v třicátém roce věku svého přišel ke křtu pravdy ²⁾, poněvadž to [z písem] věděti nemohou, pohrdají bezbožně Bohem Stvořitelem, an jej k spáse lidské seslal; aby se pak zdálo, že mohou vysvětliti, odkud by hmota byla, nevěříce, že Bůh z toho, co nebylo, všechno učinil, aby bylo, co učiněno jest, pouze jak chtěl, vůle a moci své místo látky užívaje, k tomu marné bajky sebrali, v pravdě okazující svou nevěru; nevěříce v to co jest, upadli v to co není ³⁾.

3. Neboť když praví, že ze slzí Achamothiných hmota vlhka povstala, ze smichu pak světlá, ze zármutku pevná a z bázně pohyblivá, a v tom svou velikou moudrost a hrdost nadutou pokládají, jakby to nebylo opravdu povržení a výsměchu hodno? Nevěřit oni, že Bůh, jsa mocen a hohat ve všem, i hmotu stvořil, nevědouce, seč jest bytost duchovná a božská; ale tomu věří, že máti jejich, kterouž ženu z ženy ⁴⁾ jmenují, z vášní svrchu řečených takovou hmotu útvarnou vydala; tážajíce se, odkad se dostalo Stvořiteli hmoty útvárné, nic se netáží, odkud se dostalo materi jejich, také Enthymésí i vášní bludného aióna nazvané, tolik slzí, potu, zármutku i ostatního výronu hmotného.

4. Neboť přičítati podstatu věcí učiněných moci a vůli toho, který jest Bůh věcí všech, jest i více podobno i jistotno, a tuť se dobře praví: „Co nemožné jest u lidí, možné jest u Boha“ (Luk. 18, 27.). Neboť lidé nejsou s to, aby z ničeho něco učinili, ale [toliko] z látky sobě dané; Bůh pak nejprve tím předčí nad lidmi, že látku k působení svému, již prve nebylo, sám vynalezl. Říci pak, žeby hmota byla vyvedena z Enthymése bloudícího aióna, a ten aión žeby byl daleko vzdálen od své Enthymése, a pak

¹⁾ Smysl toho nesnadného místa jest tento. Gnóstickové považující vědění za nedokonalé, ba žádné, nepoznávají-li důvodů všeho co vědí, všude po něm pátrali, a dopřítí se ho v mnohém nemohouce, vymysleli si nějaký. Tak ku př. vědouce, že Kristus Pán máje věku asi 30 let od Jana se pokřtiti dal, aby pak udali nějaký důvod toho, proč se to stalo právě v 30. roce věku jeho, vymysleli si 30 svých aiónův, umístíce je ve své Plerómě, nic nedbajíce toho, že tím povrhli pravým Bohem a Stvořitelem všech věcí. Srovn. 12, 8. To celé místo jest ostrá ironie, kterouž sv. Otec jejich přehnané bádání kárá.

²⁾ Tak snad nazývá křest Janův k rozdílu od obrazných a pouze obřadních křtů, které u Židů v obyčeji byly.

³⁾ „Co jest“, tím rozuměj události písmem a církví potvrzené; „co není“, tím opět bajky od bludařů smyšlené.

⁴⁾ Viz I. 21, 5. Nestále i Sofii i Achamothu brzy ženského, brzy mužského rodu, brzy obojňákem býti praví.

žeby vašeň a pocit její mimo ni jsouce, byly tou hmotou: toť není k víře podobné, ale jest pošetilé a nemožné i nesmyslné.

Hlava XI.

Že kacíři nevěřice pravdě v šeredné bludy upadli.

1. Nevěřice tedy, že Bůh svrchovaný nade všechny věci ve svém oboru slovem svým rozmanité a rozličné věci učinil, jako sám chtěl, jsa původcem všeho, jako moudrý stavitel a velemocný král; ale věřice, že andělé, nebo nějaká od Boha rozdílná mocnost, aniž ho znala, toto veškerenstvo způsobila; tak tedy nevěřice pravdě, ale válejíce se ve lži, ztratili chleba života a vypadli v prázdnotu a v propašť stínu, podobni jsouce tomu Esopovu psu ¹⁾, jenž pustiv chleb a lapaje po jeho stínu, pozbyl pokrmu. I ze samých slov Páně dokázati lze snadno, že vyznával, jak jeden toliko jest Otec a působilatel světa i tvůrce člověka, jež zákon i proroci zvěstovali, a žádného jiného neznal, a ten že jest svrchovaný nade všechno Bůh; a že pak hlásal a uděloval skrze sebe všem spravedlivým přijetí za syny u Otce, kteréžto jest život věčný.

2. Avšak že oni rádi obviňují a co bezzávadné jest v podezření uvádějí, mnohá podobenství a otázky nám předkládajíce, za dobré jsme uznali, jich se prvé na vzájem otázati o jejich učení a téhož nepravdu a nemožnost dokázati, a drzost jejich přetíti, potom pak uvesti řeči Páně, aby se nezaměstnávali pouze předkládáním [otázek], nýbrž nemohouce na předložené rozumně odpovédíti, poznali se býti poraženy i s důkazy svými, a tak potom, aby se buď pokořili a k pravdě navrátili, a ustanouce všelikého svého blouznění, Boha za odpuštění prosili za to, že se mu byli tolik rouhali, a tak spaseni byli; anebo chtějí-li trvati v marné slávě, která srdce jich opanovala, aby po jiných důkazech se ohlédali.

¹⁾ Naráží na známou bajku; jako totiž onen pes z dychtivostí po větším kuse menší, který měl, pustil, aniž pak druhého dostal: tak oni jistého učení Božího, které jest pokrm náš duševní, spustivše se, dali se na hledání vyšší vědy a upadli v blud; „zanechajíce toho co jest, upadli v to co není“ (10, 2).

Hlava XII.

Počet třidceti aiónů, na němž si kacíři tak mnoho zakládají, jest jednak malý, jednak veliký; jelikož pak sňatkové jich vespolek jsou nerozvižitelní, nemohla Sofia bez manžela ani počítí ani poroditi; Logos (Slovo) a Síga (Tichota, Mlčení) nemohou býti na jednou.

1. Co se tedy nejprvé jejich Třidcítky týče, vypočteme takto, že celá podivně obako chybná jest, jsouc jednak menší, jednak větší [nežli by měla býti], a pro tu prý Spasitel v třidcátém roce ke křtu přišel! To když vypočteme ¹⁾, bude poražení celého jejich důkazu patrné. A vzhledem k tomu, že menší jest, takto díme: předně, poněvadž k ostatním aiónům i svého Propatora počítají. Neboť Otec všech nemá se přičítati k ostatnímu potomstvu; nezplozený k zplozenému, nenarozený k narozenému; koho nikdo nepochopuje, k tomu, které pochopuje on sám, jsa proto nepochopitelným; který žádné podoby nemá, k tomu, které podobou omezeno jest. Jsa totiž dokonalejším ostatních, nelze, aby k nim byl přičten; a to k aiónu trpícímu a v chybu pohřžzenému ten, kterýž není ani utrpení ani chyby schopen. Neboť že od Bytha počnouce třidcet aiónův napočítali až k Sofii, kterouž zbloudilým aiónem nazývají, okazali jsme v předešlé knize i jmena udali jsme, kterými je nazývají; ale když se onen k nim nepočítá, pak není již třidcet těch zplozených aiónův, jak oni udávají, ale toliko devěťadvacet.

2. A když potom praví, že prvním výplodem byla Ennoja, kteréž i Síga říkají, z ní pak opět že vyšli Nūs a Alétheia: v obojím bloudí. Neboť nelze si myšlenku něčí anebo mlčení jeho odloučeně [od něho] mysliti, a žeby mimo něj postaveno zvláštní útvar mělo. Řkou-li však, že není ona vypuštěna ven, ale s Propatorem spojena, jak ihned ji čítají k druhým aiónům, kteří nejsou spojeni, a proto neznají velikosti jeho? Ale budiž i sjednocena (pozorujme i toto!), pak nemůže při nerozlučitelném a v jednotě jsoucím sňatku než i nerozlučitelné a sjednocené z ní se státi zplození, aby nebylo nepodobné svému zploditeli. A když tak jest, budouť jedním a týmž jak Bythus a Síga, tak Nūs i Alétheia, jsouce vespolek vždy spo-

¹⁾ Dle Fenardentova čtení „dicentes“ místo „dicente“, a toto ve smyslu řeckého λογίζωμαι, počítám.

jeni. A poněvadž nelze mysliti si jedno bez druhého, rovněž jako nelze si mysliti vodu bez vlhkosti, oheň bez tepla, kámen bez tvrdoty (neboť nerozlučitelné jsou věci ty), aniž pak lze je od sebe odloučiti, jsoucí ve stálém s sebou spojení: tudíž musí též ve stálém sjednocení trvati i Bythus s Ennojí, i Nūs s Aléthejí nápodobně. A taktéž i Logos a Zóe, od sjednocených vyšedše, sjednoceni a jedno býti musí. Dle toho pak i Člověk a Církev, i veškerý ostatních aiónův sňatkové výplody v jedno spojeny a vždy jedny s druhými spolu bytovati musí. Neboť ženský aión musí býti dle nich spolu s mužským, jsa téměř dojmem tohoto.

3. Ačkoliv tak jest a oni sami tak praví, nestoudně přes to se ještě odvažují učiti, že nejmladší z dvanáctera aiónův, jamuž i Sofie říkají, bez objetí manželova, Theléta jmenem, dojmem utrpěla a bez něho sama o sobě porodila plod, ježž ženou z ženy nazývají, v takovou pošetilost zabloudivše, že v jedné a též věci dvoje co nejpatrněji opačné mínění drží. Neboť když Bythus se Sígou ve sňatek spojen jest, a pak Nūs s Aléthejí, a Logos se Zójí a tak i druzí napořád: jak mohla [jediná] Sofie mimo objetí manželova utrpěti čehosi nebo poroditi? Jestliže však ona bez něho počala, musí i druzí sňatkové roztržení a odloučení od sebe dopouštěti, což nemožné jest, jak jsme řekli. Nemožno tedy jest, aby byla Sofie bez Theléta počala, a tudíž jejich celá soustava opět zvrácena jest. Neboť z toho početí, jež prý mimo objetí manželova utrpěla, celé ostatní báječné učení jako nějakou truchlohru si vymyslili.

4. Řkou-li pak nestydatě dále, že i druzí sňatkové od sebe se odloučili a oddělili za příčinou posledního sňatku, aby se tak prázdno jich plískání nerušilo, tím se nejprve nemožné věci zastávají. Neboť jak odloučí Propatora od jeho Ennoje, anebo Nūsa od Alétheie, anebo Loga od Zóe a tak dále i ostatní? A jak smějí [při tom] sami osvědčovati, že k jednotě tíhnou a vespolek jedno jsou, když i sňatkové uvnitř Plerómy se v jednotě nedrží, ale od sebe se odlučují, a to tak, že počínají a rodí bez vespolečného objetí, nic jinak nežli jako slepice bez kohoutů?

5. Potom se i jejich prvá a prvorozená Osmice opět takto vyvrátí. V též Plerómě budou tedy zvláště: Bythus a Síga, Nūs i Alétheia, Logos a Zóe, Anthrópos i Ekklésia. Avšak nemožno jest, aby kde Logos jest, byla i Síga, a naopak kde Síga jest, aby okuzal se i Logos. Neboť z těch jedno ruší druhé, jako rovněž nelze, aby světlo a tma v témž místě byly; neboť jest-li světlo, není tmy, a kde jest tma, tam nebude světla; objeví-li se světlo,

prchne tuna. Tak kde jest Síga, tam nebude Logos, a kde jest Logos, tam jistě není Sígy. Jestliže řkou, že Logos jest vnitřním¹⁾, bude Síga také vnitřní; avšak i vnitřním Slovem bude Síga zrušena. Že pak Logos není vnitřním, dokazuje sám ten řád jich výplodu.

6. Nechať tedy nemluví již, žeby tato první a hlavní Osmice záležela z Loga a Sígy, nýbrž ať zavrhnou buď Slovo buď Sígu, a zrušena jest ta jejich první a hlavní Osmice. Neboť řeknou-li, že sňatky ony trvají ve spojení, padla celá jejich soustava. Neboť jsou-li spojeny, jak mohla Sofia bez manžela poklesek [nedochůdce] poroditi? Jestliže řkou, že jako při porodu drží každý aión svou podstatu, jak medle mohou býti v témž Síga a Logos? A tak jest s počtem menším.

7. Vzhledem pak k počtu většímu zruší se jejich Třidcítka takto: Dle učení svého praví, že od Jednorozence vyplozen byl, jakož i ostatní aiónové, Horos, jemuž rozličná jména dávají, jakož jsme v předešlé knize uvedli²⁾. Někteří tedy praví, že Horos ten vyplozen jest od Monogena; jiní pak, že od samého Propatora dle podoby jeho. Mimo to ještě udávají, že od Monogena vyplozen jest Kristus a Duch svatý, a ty neberou do počtu těch, kteří jsou v Plerómě; ale ani tak nečiní se Spasitelem, jež i Všúm zovou³⁾. Tuť již i slepému jest patrné, že nebylo pouze třidcatero výplodů dle nich vyplozeno, ale ještě čtvero s oněmi třidceti. Neboť Propatora samého přičítají v Plerómu a mezi ty, kteří napořád jedni od druhých vyplozeni jsou. Ale proč se nepočítají k nim ti, kteří též v Plerómě jsou a stejného dosáhli vyplození? Jakou pak pravou příčinu mohou udati, proč k druhým aiónům nepřičítají ani Krista, o němž praví, že s vůlí Otcovou od Monogena vyplozen jest, ani

1) Řeční filosofové rozebírali slovo vnitř pojaté (λόγος ἐνδιάθετος) a slovo pronešené, vydané, vyslovené (λόγος προφορετικός). Ale ten rozdíl má místo jenom vzhledem k člověku a jeho pojímání. Obracejice to kacíři na Slovo Boží tvrdili, že jest λόγος προφορετικός, ale katolíci nijak tomu přisvědčiti nechtěli, aniž dopouštěli, aby se ten rozdíl k Slovu Božímu obracel. Tak dť Klement Alex. (Štřm. V.): „Slovo Otce všehomíra nijak není to, co se říká pronešené, nýbrž jest velcejevná moudrost a dobrota Boží“; Cyril Jerus. (Catech. IV.): „Věť, že Jednoroznec jednoho Boha jeden jest Syn, Bůh Slovo přede všemi věky, nikoli to, které pronešeno jsouc ve vzduchu se rozplývá, aniž slovům bezpodstatným podobné“; a Jan Filip. (De mundi creatione VI. 4.): „Nesmí se přisuzovati Bohu slovo pronešené, které sotva se vypustí, hned se rozplývá.“

²⁾ I. 2, 4.

³⁾ Srovn. I. 2, 6. a 4, 8.

Ducha svatého, ani Hora, jemůž i Sótér ¹⁾ říkají, ale ani Spasitele, ač ten byl přišel ku pomoci a způsobení Mateře jejich? Zdali pro to, žeby byli nižšími oněch a tak nehodni jak jména tak společnosti aiónův, či žeby byli lepšími a výbornějšími? I jak by mohli býti nižšími, jsouce k utvrzení a napravení ostatních vyplození? Lepšími pak též nemohou býti nad první a hlavní Čtveřici, od kteréž i vyplození jsou; neboť i ta počítá se k prvé jmenovanému číslu. Měli se tedy i tito k Plerómě aiónův počítati, anebo měli i onino aiónové ²⁾ cti takového pojmenování prázdni býti.

8. Když tedy vyvrácejena jest ta jejich Třidcítka, jak jsme okazali, že jest neúplná i že nadbytečná (v takovém zajisté počtu byť i sebe méně buď nedostatkem buď nadbytkem chybeno bylo, k zavržení dostačí, čím pak více takto! ³⁾), neostojí [ani] jejich bajka jak o Osmici tak o Dvanáctce. Zviklala se pak i celá jich soustava, když se rozpadl sám její základ a se v Bythus, t. j. v to, co není, zřítíl. Nechat tedy vyhledávají si od nynějška jiné důvody, proč Pán v třidcátém roce ke křtu přišel, a pro dvanáctku apoštolův a té, která krvotokem trpěla, a jiných věcí, o nichž marně a uamáhavě blouzní.

Hlava XIII.

První řada smyšleného výplodu aiónův nedá se nijak zastávat.

1. Že pak první řada výplodu jejich zavržení hodna jest, dokážeme takto: Pravíť oni, že z Bythu a z jeho Ennoje vyšel Nůs a Alétheia; avšak to sobě patrně odporuje. Neboť Nůs (Rozum) jest hlavní a nejvyšší, téměř prapočátek a zřídlo veškerého myšlení; Ennoja (Myšlenka) pak jest všeliké a o čemkoliv od něho způsobené hnutí. Nelze tedy, aby Nůs vycházel z Bytha a Ennoje; pravdě

¹⁾ Poněvadž se toto přijímá nalezá I. 2, 4., kdež se šestero jmen jeho udává, domnívá se Grabe, žeby místo Σωτήρ mělo býti Σωτήρις (Migne str. 741.), máme však za to, že Sótérem se zde zove Ilorus v témž smyslu jako Lytrótēs, poněvadž Sofii vášně pojaté zbavil.

²⁾ K jichž t. utvrzení a napravení tito čtyři vyplození jsou.

³⁾ T. když ten počet se zevrubným udáním nijak se nerovnává, jednou je malý, jednou velký.

podobněji by bylo říci, že Propator a ten Nūs vydali Ennoji jako dceru. Neboť není Ennoja matkou Nūsa, jak oni tomu chtějí, nýbrž Nūs jest otcem Ennoje. Ale jak mohl Nūs vyplozen býti od Propatora, an [Nūs] hlavní a první místo zaujímá vnitřního, tajemného a neviditelného dojmu, od něhož myšlení pochází a Ennoja i Enthymésis a tomu podobné výkony, které nejsou něco jiného mimo Nūsa, nýbrž, jak jsme prvé řekli, jeho vlastní nějaké, když myslí, hnutí načkolivěk obrácené, které dle svého trvání a rozšíření, nikoliv pak dle své změny [rozličně] bývá pojmenováno, poznáním se končí a slovem projevuje, co zatím mysl vnitř trvá a vše svrchu dotčené svobodně a o své moci, jakkoliv právě chce, tvoří a pořádá i vede?

2. Neboť jeho [Rozumu] první hnutí o něčem sluje Ennoja (Pomyšlení); ta jsouc trvalá a rostouc a celou duší zaujímajíc, slove Enthymésis (Přemýšlení); tato pak Enthymésis po delší dobu jedním a týmž se obírajíc a je jako uvažujíc, úvahou se jmenuje; tato pak úvaha do šíře rostouc, stává se rozvahou; zvýšení pak a rozsážené hnutí té rozvahy jest všestranným [dokonalým] pomyslem, jenžto v duchu [rozumu] trváje velepráve Sloven [vnitřním] nazvati se může, a z toho pak vydává se slovo pronešené [zevnitřní] ¹⁾. Ale vše to, co posud řečeno, jest jedno a totéž. majíc svůj počátek v Nūsu, a dle svého vzrůstu [rozličná] jmenná přijímajíc. Neboť jako tělo lidské tu mladým, tu mužným, tu konečně starým dle svého vzrůstu a věku nazýváno bývá, nikoliv pak dle změny své podstaty, aniž pak dle ujmy tělesné: tak jest i ono. Neboť nač kdo mysl obrací, o tom i přemýšlí; a o čem přemýšlí. o tom si činí pojem; o čem pak má pojem, o tom i rozvažuje; o čemž pak rozvažuje, o tom i myslí soudí; a o čem myslí soudí, to vyslovuje. Ale to všecko, jak jsme řekli, řídí Nūs výkony právě řečenými sám ze sebe, ač neviditelný jest, vydáváje jako paprskem slovo, ale on sám od nikoho vydan nebývá.

3. A tak sice lze říci o lidech, jsoucích přirozenosti slo-

¹⁾ Jakkoli se domníváme, že jsme překladem věty této postihli smysl sv. Otce, předce pro nejasnost lat. překladu jej tuto doslovně klademe: „Prima enim motio ejus de aliquo, cuncta appellatur; perseverans autem et aucta, et universam apprehendens animam, enthymesis vocatur. Hanc autem enthymesis multum temporis faciens in eodem, et velut probata, sensatio nominatur. Hanc autem sensatio in multum dilatata, consilium facta est; augmentum autem et motus in multum dilatatus consilii, cogitationis examinatio: quae etiam in mente perseverans, verbum rectissime appellabitur; ex quo emissibilis emittitur verbum“.

žené, z těla a z duše sestávající. Kdo však praví, že z Boha vyšla Ennoja a z Ennoje Nūs a z těch potom Logos, těm se nejprve vytýkati musí, že o výplodech nevlastně mluví; potom pak že vypisují dojmy, pocity a hnutí mysli lidské, Boha pak zneužívají, to co u člověka se vyskytá, než promluví, na Otce všech věcí přenášejíce, o němž nad to tvrdí, že nikomu není znám, a jemuž stvoření světa odpirají, aby nebyl snížen, ač mu pocitův a poklesků lidských uštědřujíce. Kdyby však písma znali, pravdou se poučiti dadouce, zvěděli by zajisté, „že Bůh není jako lidé, a že myšlení jeho nejsou jako myšlení lidská“ (Is. 55, 8.). Neboť velmi daleký jest Otec všehomíra všech hnutí a pocitův u lidí se objevujících; jest jednoduchý a nesložitý a stejnotvarný¹⁾ a všecek sobě veskrze roven a podoben, jsa všecek rozum, všecek duch, všecek smysl, všecek rozmysl, všecek um, všecek sluch, všecek zrak, všecek světlo a všecek pramen všeho dobra, jak jenom zbožní a bohabojní lidé o Bohu se vyjádřiti mohou.

4. Ale jest i více a proto nevyslovitelný. Dobře totiž a vším právem slove rozumem vše obsahujícím, ale nijak není podoben rozumu lidskému; a veleprávě slove světlem, ale to světlo nic není našemu podobno, a tak ve všem jiném nelze přirovnávati Otce všech věcí ke skrovnosti lidské; býváť ovšem pro lásku takto jmenován, ale myslí se nad ty věci vznešenější pro velikost svou. Jestliže tedy u lidí rozum nebývá vyplozen, aniž opouští člověka, působě [úkony] ostatní, avšak hnutí a pocity jeho se zjevují: mnohem méně bude tak u Boha; jenž jest všecek rozum, aby on sám se od sebe odloučil, anebo aby sám jako něco jiného od jiného kohosi pocházel.

5. Neboť skutečně-li onen ze sebe vydal Rozum, jak oni praví, myslí se ten, kdo ho vydal, složeným a tělesným, aby byl zvlášť i Bůh, který jej vydal, zvlášť pak i Rozum, který vydán byl. Řkou-li pak, že Rozum z Rozumu vydán jest, rozstínají a rozdělují rozum Boží. Ale kam a odkud vydán jest? Neboť co se od někoho vydává, musí do nějakého podmětu vydáno býti. Ale což bylo dříve, nežli rozum Boží, kam by dle jich řeči onen vydán byl? I jak veliké bylo to místo, by v sebe pojalo a obsahlo rozum Boží? Praví-li, že [vydán jest] jako paprsek od

¹⁾ Similimembris, ὁμοειδής; vlastně: o stejných dílech, údech, t. j. že v božské podstatě, lze-li tak říci, jsou všechny částky nejen v jakosti rovny i sobě i celku, jako ku př. u vody jedna kapka jest jako druhá a jako celek, nýbrž i dle velikosti že jest každá část, po lidsku řečeno, jako celek, slovem že Bůh jest nerozlučitelný, tak že i ty částky, které si za slabosti mysli své činíme, vlastnostmi božskými je zovonce, v jednotu a stejnost i totožnost božské bytnosti splývají.

slunce, ať okáží, jakož zde pod sluncem jest vzduch příjemce, a zajisté časem přednější nežli paprsek sám, že také tam jest něco, do čeho vydán jest rozum Boží, a co jej pojalo i dříve nežli on bylo. A pak, jako se nám slunce, z nesmírné dálky paprsky své vysílajíc, malitkým býti zdá, tak bychom i tvrditi museli, že Propator mimo sebe a daleko od sebe onen paprsek vyslal. Ale lze-li si cosi pomysleti mimo Boha a daleko od něho, kamž by vyslal paprsek svůj?

6. Řkou-li pak, že není vydán mimo Otce ale v Otci samém, tuť předně zbytečno bude ještě říkati, že vydán byl; neboť jak byl vydán, když byl v Otci? Vydati totiž jest objevení se ¹⁾ vydaného mimo vydávajícího. Potom kdyžby ten [Nůs] tak vydán byl, šlo by z toho nutně, že i Logos z něho pocházejí v Otci býti musí, a tak i ostatní výrony Logovy. Již pak nebudou neznati Otce, jsouce v něm, aniž pak ho bude dle postupného vycházení některý méně znáti, poněvadž všickni jsou od Otce stejně objati; avšak i všeho utrpení prosti a neschopni budou rovněž všickni, jsouce vesměs v lůně Otcově, a nižádný nebude v žádném umenšení. Neboť Otec není žádným umenšením; lečby řekli, jako ve velikém kruhu menší a v tom opět menší obsažen bývá, anebo jako koule nebo čtverhran, tak že i Otec se všech stran v sobě drží kulovitý nebo čtverhranný ten výplod aiónův, tak že každý z nich obkličén jest od většího nad sebou a menšího pak pod sebou obkličuje, a proto prý i ten poslední, nejmenší jsa v středu a nejvíce vzdálen od Otce, Propatora ani neznal. Řkou-li takto, tím svírají svého Bytha v podobu a meze, i jakož že obkličuje, i jakož že obkličén jest, neboť nemohou nepřiznati, že i mimo něj jest něco, co jej obkličuje. Nic však méně i tak do nekonečna jim bude množiti řeč svou o těch obkličujících a obkličéných, a patrně se jim všickni objeví býti tělesy obmezenými.

7. Potom i přiznati jim bude, že jest [Otec ten] buď prázdén, anebo že ohledem toho, co jest v něm, všickni rovněž účastenství budou míti na Otci. Jako když někdo ve vodě kola způsobí, nebo jiné buď okrouhlé buď čtverhrané podoby, tyto všechny účastenství budou míti na vodě, jakož i co ve vzduchu se působí, nezbytně účastenství běže na vzduchu, i co ve světle, na světle: tak i všickni,

¹⁾ Tak vůbec sv. Otcové vykládají posláni Syna a Duchu sv. Tak dí Severianus (hom. de acneo serpente): „Což jest to „poslán jest“? jakoby řekl: v těle objevil se a patřen jest. Nebo posláni ono neznamená přejíti z místa na místo, nýbrž z neviditelného božství v patrnou přítomnost.“

kteří v něm [Otcí] se nacházejí, účastenství mítí budou na Otcí, aniž pak u nich nevědomost místa má. Neboť kde by pak účastenství na Otcí, je naplňujícím, bylo [leč v něm]? Naplnil-li je však, nebude tam žádné nevědomosti. A tak se rozpadnou díla jejich zmenšování, i vyvádění hmoty i ostatní budování světa, o nichž praví, že z vášně a nevědomosti svou podstatu mají. Řkou-li pak, že prázděn jest [Praotec], dopustí se hrozného rouhání, upírajíce duchovnou jeho podstatu; neboť jak jest duchovným ten, který ani to nevyplňuje, co jest v něm?

8. Ale co se řeklo proti vyvedení Rozumu, platí i proti stoupencům Basilidovým i proti jiným Gnóstikům, od kterých i tito ¹⁾ počátky svých výplodů přijali a v první knize překonání jsou. Že pak učení to, jak jejich Nūs, t. j. Rozum, nejprve vydán byl, neprůvodné a nemožné jest, to jsme patrně dokázali. Ale vizme, jak jest to s druhými. Praví pak dále tito stavitelé Plérómy, že od téhož vydání byli Logos a Zóe; vykládajíce pak vydání Loga, t. j. Slova, dle dojmu, jakým u člověka vychází, přilhávají to Bohu, domnívajíce se, jakoby tím veliký nález učinili, řkouce, že Rozum vydal Slovo, což ovšem všickni vědí, že se o člověku dobře tak praví, ale u Boha, jenž jest nade všechny věci, všecek Nūs, všecek Logos, jak jsme prvé pověděli, který nemá nic ani nad sebou, ani pod sebou, ani nic rozličného v sobě, ale zcela stejný, jeden a tentýž zůstává, takové postupné vycházení místa nemá. Jako ten nechybuje, kdo praví, že Bůh jest všecek zrak a všecek sluch (ale čím vidí, týmž i slyší, a čím slyší, týmž i vidí): tak i kdo by řekl, že Bůh jest všecek rozum a všecek slovo, a že pokud jest rozum, potud jest i slovo, a že i slovem jest jeho Nūs, tak ještě nedostatečně by o Otcí všech věcí smýšlel, avšakby slušněji to bylo, nežli u těch, kteří způsobení vynešeného slova lidského přenášejí na věčné Slovo Boží, dávajíce mu počátek výplodu a původ jakož i svému slovu. Jak pak se lišiti bude Slovo Boží, či spíše Bůh sám, když jest Slovo, od slova lidského, když bude s tímto týmž původem a řádem vydáno?

9. Chybili pak i v tom, že praví, jakoby byla Zóe na šestém místě vyplozena; měliť ji ovšem postaviti přede všemi, poněvadž Bůh jest život a neporušitelnost a pravda. A nebyly toho druhu věci vyplozeny řádem sestupným; nýbrž jsou toliko jmena dokonalostí Božích, veždy se v něm nalézajících, jakož lidem možno a hodno poslouchati a mluvití o Bohu. Neboť jmenem „Bůh“

¹⁾ Valentinci a jich žáci Ptolemeovci, o nichžto sv. Otec hlavně jedná.

rozumí se spolu rozum a slovo a život a neporušitelnost a pravda a moudrost a dobrota i všechno tomu podobné. I nemůže nikdo říci, žeby rozum byl dříve nežli život, neboť sám rozum život jest, aniž žeby život později byl nežli rozum, tak aby svrchovaný rozum, t. j. Bůh, byl kdy bez života. Jestliže však praví, že v Otci byl sice život, ale že vydán jest na šestém místě, aby Slovo ožilo: tuť měl vydán býti již mnohem dříve, na čtvrtém místě, aby ožil Nůs, či ještě dříve před tím spolu s Bythem, aby ožil ten jejich Bythus. Neboť k Propatoru přičítati Sigu a jemu jí za manželku dávat i nepřičítati spolu život, není-li pak to nade všechnu nescynalost?

10. O druhém pak z těchto pocházejícím výplodu Člověka a Církve sami otcové jejich, křivě tak řečení Gnostici ¹⁾, jim odporují, hlásíce se k svému majetku a sobě vespolek špatných zlodějů spílajíce a říkajíce, že vhodnější by bylo pro výplod, poněvadž pravděpodobno, aby Slovo z Člověka pocházelo, a ne ze Slova Člověk, a že jest Člověk dříve nežli Slovo, a ten že jest Bůh nade všechno. — A posud ²⁾, jak jsme řekli, dohadovali se velikých pocitů lidských i hnutí mysli i výplodů myšlenek i vydávání slov podle pravděpodobnosti, ale beze vsí pravděpodobnosti proti Bohu lhali. Neboť když to, co lidé zakoušejíce sami na sobě cítivají a poznávají, oni pak k božské bytnosti přikládají: tu se vidí těm, kteří Boha neznají, jakoby pravdu mluvili; a co takto lidskými pocity rozum jich inatou, a na pátém místě vydání a výplod Slova Božího počítají, tvrdí, že divným a nevy-slovitelným a hlubokým ještě od nikoho nepoznaným tajemstvím vyučují, o nichž prý sám Pán řekl (Mat. 7, 7.): „Hledejte a naleznete“; [jako by byl řekl,] aby hledali, jak z Bythu a Sigy vyšel Nůs a Alétheia, a zdali z těch dále jsou Logos a Zóe, a z těch opět Anthrôpos a Ekklésia.

¹⁾ T. Valentínci, po přednosti Gnóstiky zvaní. Co do následujícího srovn. Kolorbasovo učení o Pračlověku I. 12, 3.

²⁾ Vzhledem k hl. 14, 8, jak totiž z podobnosti lidského myšlení své výrony sestavili.

Hlava XIV.

Že Valentin a stoupenci jeho základy svého učení od pohanů vzali, jenom jména změnivše.

1. Mnohem pravděpodobněji a příhodněji prohlásil se o povstání všehomíra jeden ze starých komických básníků, Antifanés ¹⁾, ve své Theogonii. Ten totiž praví, že z Noci a Tichoty povstala Směs (Chaos), ze Směsi pak a Noci Milek (Erós), z toho potom Světlo, a z toho konečně první pokolení bohův. Po těch pak přivodí druhé pokolení bohův a způsobení světa; potom vypravuje, jak od těchto Drubo-bohův lidé vytvoření jsou. Odtud oni vzavše si látku, jakoby přirozeným rozborem ty věci si usmyslili, změnivše pouze jejich jména, původní však povstání a způsobení všech věcí podrževše; místo Noci a Mlčení jmenovali Bytha a Sígu, místo Směsi pak Nůsa, a místo Milka (skrže něhož, dí básník, vše ostatní zřízeno bylo) přitáhli Loga. Místo prvních a nejvyšších bohů utvořili si aióny, místo druhých uvádějí působení Matky své, které se mimo Plerómu stalo, jmenujíce je druhou Osmicí, od které stvoření světa i utvoření lidí tak vypravují jak onen, chlube se, že ta nevyslovitelná a neznámá tajemství znají toliko oni sami; což se zatím všude na divadlech od herců ²⁾ stkvělými slovy směšně představuje, toť oni do své soustavy přenášejí, ba týmž věcem vyučují, jména toliko měníce.

2. A tak se jim vytýká, netoliko že báje komiků za své vydávají, ale i že sbírají všelike průpovědi, nalezající se u těch, kteří Boha neznají a filosofy slovou; a jako z rozličných, sebe špatnějších ostřížků pestrá pokrývka si sešívajíce, jemnými řeči

¹⁾ Poněvadž žádný básník téhož jména nesložil theogonie (bohorodů), míní Feuarent, aby se četlo proti všem svědectvím Hésiodus, an t. Epifanius Valentina nápodobitelem Hésiodovým jmenuje. Ale básníci vůbec a tak i divadelní obírali si látku ze starších, a Hésiodovo vypsání rodů bohů bylo ode všech za pravé přijato. Možná tedy, že jmenovaný Antifanés některou svou veselohru o tom předmětu složil. Praví pak se o něm, že se narodil r. 408. př. Kr., 863 dle jiných 280 kusů divadelních sepsal, 30krát jimi zvištěl a na ostrově Chiu zemřel, věku máje 74 let. Feuarent u Migne str. 1552.

²⁾ Původně stojí řecké „hypocrites“, což ovšem vlastně herce divadelního značí, avšak i na pokryteckou povahu Gnóstikův naráží.

téměř vyšívaný pláštěk si zhotovili. I přednášejí učení nové jednak, poněvadž je novým uměním ozdobili, ale i staré i ničemné, poněvadž z náhledů zastaralých, nevědomostí a bezbožností páchnoucích podšito jest. Tak Thalés ¹⁾ Miletský učil, že voda jest původem a počátkem všech věcí; ale říci voda a Bythus, jest tu jedno. Homér ²⁾ pak básník udával, že Ókean jest zploditelem bohův, Thétis pak matkou, což tito na Bytha a Sígu přenesli. — Anaximander ³⁾ pak pokládá nesmírný prostor za počátek všech věcí, v němž prý símě k zplození všeho se nalézají, z kterého pak, vece, nesmírní světové povstávají, což tito opět na Bytha a své aióny vykládají. Anaxagoras ⁴⁾ pak, kterýž i bezbožcem slove, učil, že prý živočichové povstali ze semen s nebe na zemi spadlých, což oni též obrátili na símě Matky své, pravíce, že tím semenem jsou oni sami; ale tím sami se udávají u lidí rozumných, čím jsou, semenem totiž bezbožceckého Anaxagora.

3. Stín pak a Prázdnotu svou vzavše od Démokrita ⁵⁾

¹⁾ Thalés jeden ze sedmi proslavených mudrců řeckých, rozený Miletan, nar. r. 640. př. Kr., žil tedy asi, když Židé po vyvrácení Jerusaléma do zajetí babylonského odvedeni byli. Voda mu byla toliko látkou prvotnou, nébrž i prvotnou působící silou.

²⁾ „Homér“, známý praotec básnický, o jehož životě mnoho bájeno, ale málo na jisto postaveno jest, tak že se i pochybuje, zdali ho kdy bylo či nebylo. — Nesmysl jeho o původu všech věcí opakuje za nové naší zvlášť v přírodovědách velepokročilé doby i jinak nejznamenitější přírodopyskec Oken, uče, že živočišstvo povstalo, když z moře bublinka na zemi vržena a jako zárodek teplem oživena byla. Z prvního pak živoka že se během věků celá příroda vyvinula. Novější pak zpytatelé dovršili soustavu tu, učinivše přechod od opa — k člověku. — Tak nevěra raději všelikému početnému nesmyslu se podrobí, nežliby pravdě se poddala.

³⁾ „Anaximander“, přítel a učení Thalétův a rodák jeho, nar. okolo r. 611. př. Kr., učil, že nesmírný a neomezený prostor (τὸ ἀπειρον) jest božské bytnosti a původ všeho; byl pak i zhotovitelem první mapy a zeměkoule, slunečních hodin, a p.

⁴⁾ „Anaxagoras“ nar. asi r. 500. př. Kr. v Klazomenách; jsa asi 80 let věku svého přišel do Athén, kdež Sókratés a Euripidés i Thukydídés jeho žáky byli. Poněvadž vydal knihu „o přírodě“ počínající slovy: „o bozích sice nevím, zdali jsou či nejsou“, byl pro to z nevěry či bezbožnosti (ἀσεβεία) žalován a na smrt odsouzen, ale přízní Perikleovou život útekem zachránil. Řečený spis jeho byl soudně spálen. Byl prvním, jenž tvrdil, že rozum (νοῦς) a tedy duch všecko, co nejprve smíšeno bylo, v pohyb uvedl a spořádal. Týmž smyslem dí stoupenoc jeho Epicharmos: „Rozum vidí, rozum slyší, vše ostatní jest slepé-hluché.“

⁵⁾ „Démokrit“ rozený z Abdéry (žil od r. 470—361 př. Kr.) jest s svým učitelem Leukippem vynálezce učení o atomech. Učil totiž, že jsou v celém

a Epikúra ¹⁾ sobě ji přizpůsobili, neboť ti byli prvé již mnoho řečí nadělali o prázdnotě a atomech, prohlašující, že jedno jest jsoucím, druhé pak nejsoucím nazývali. Tak i tito praví o tom, co jest v Plerómě, že jest jsoucí, jako oni o svých atomech, co však jest vně Plerómy, že nemá jsoucnosti, jakož oni o prázdnotě. Sebe samy tedy na tom světě, jsouce vně Plerómy, v místo nejsoucnosti odsoudili. Jelikož pak praví, že tyto věci jsou obrazy toho, co jest, opět velmi zřejmě mínění Démokritovo a Platónovo přednášejí. Démokrit totiž první byl, an učil, že mnohé a rozmanité utvářené podoby od veškerenstva na tento svět se spustily. Plato ²⁾ pak opět předpokládá: hmotu, vzor a Boha ³⁾. Ti tedy za oněch příkladem nazvali obdoby onoho

světovém prostoru rozšířeny drobnoučké částičky té nejjemnější podstaty. jako prášky sluneční, jež „atomy“ (částicemi nerozdělitelnými) nazval, které polétající semo tamo dle původní, v sobě obsažené příbuznosti spolu se spojují a rozlučují, a tak že celý svět i duše lidské i bohové povstali. Stoupenci jeho sluli atomisty.

¹⁾ „Epikúr“, syn Neokleův, Athénan (od r. 341—270 př. Kr.), učil v Athénách v zahradě, přijma učení Démokritovo o atomech; v mravovědě však se řídil dle školy Kyrénajské maje za to, že rozkoš (ἡδυσμή) jest účelem a cílem života, ačkoliv to tak hrubě nemyslí, jako to pozdější stoupenci jeho až příliš hrubě pojali. Cicero o něm dosvědčuje, „bonum, comem et humanum fuisse“.

²⁾ „Plato“, jeden z nejznamenitějších mužů netoliko Řecka, ale i veškerého světa. Narodil se v Athénách r. 428. (427.) př. Kr. Otec slul Aristón, matka Periktioné. Vyučen ve všem umění, prošel všechny skoro tehdy známé země, a proslaven i mudrctvím, jemuž se od Sókrata naučil, i spisy svými zemřel r. 348. (347.) př. Kr. Nejznamenitější část soustavy jeho jest o vidinách, ideách (ιδέαι). Předpokládá bytnost (εἶδος) jediné pravdivou, přichází na tu myšlenku, že v duši lidské přes všechnu změnu všech věcí utkvěly a trvají jisté věčné, nezměnitelné pojmy (νοήματα), kterýmž pak jiné taktéž věčné, pouhé a ve vyšší jednotě spojené obrazy (vzory, podoby, παραδείγματα) odpovídají a se v těchto vezdejších proměnlivých věcech jako otisknuté okazují. Tyto vidiny, tvary všeobecné bytnosti jsou to, co jediné pravé a skutečné jest (τὸ ἄληθες, ἔναντες ἄληθες); z nich pocházejí všechny pojmy o tom, co krásné, dobré a pravé jest; množstvím jsou nesčíslné, poměr jich vzájemný jest nepochopitelný; jsou celkem jedno, ale tak, že obecnější obkličují zvláštnější. — Z toho ač velmi stručného přehledu lze nic méně tušiti, jak Guotikův výkony či výplyny a plození aiónův v Platónově soustavě o vidinách se zakládá.

³⁾ V ten smysl píše sv. Cyrill (contra Julian. I. II.): „Výtečný a slavný Plato původem veškerenstva udává toto třé: Boha, hmotu a vidinu; Bůh jest nu tvůrcem, hmota látkou, vidina pak jedné každé z vyvedených věcí vzorem.“

[Démokrita] a vzor [Platónův] praobrazy věcí vezdejších ¹⁾, změnou jmena sami se chlubně vydávající za vynálezce a tvůrce této blouznivé smyšlenky.

4. I co praví, že totiž Tvůrce z hmoty, ana tu byla, způsobil ten svět, již před nimi řekli Anaxagoras a Empedoklés ²⁾ i Plato, jak arci lze souditi, též oni od Matky jejich jsouce nadechnuti. Že však nutně každá věc v to zase přejde, z čeho povstala, jak oni praví, a že Bůh jest porobem této nutnosti, tak že ani nemůže smrtelnému udělití nesmrtelnosti, anebo porušitelné obdařiti neporušitelností, nýbrž že jedno každé přechází v podobnou přirozenosti své podstatu, toť přiznávají i Stoikové ³⁾, od Stoy (loubí) tak řečení, i všickni [pohanští] básníci a spisovatelé, Boha neznající. I tito v takové též nevěře vězíce, duchovným bytostem své zvláštní místo vykazují to, které jest uvnitř Plerómy, duševním pak uprostřed, tělesným pak na zemi; mimo to pak tvrdí, že Bůh nic nemůže, nýbrž že každá z řečených bytostí v to se navrátí, co tétéž jest podstaty.

5. Že pak učí, jakoby Spasitel ode všech aiónův způsoben byl, ani totiž všickni v něj téměř každý svůj květ složili, nic nového tím nepraví, než co byl již Hésiod o Pandóře ⁴⁾ básnil. Co

¹⁾ Pouěvadž „sursum“ žádného smyslu nedává, čtu s Haydem „deorsum“.

²⁾ „Empedoklés“ (od r. 490—430 př. Kr.) z bohatého rodu pošlý Agrigentan. Po vyhnání samovládce Thrasidaina nabízela se mu královská důstojnost, ale on z lásky ke svobodě jí povrhl a věnoval se vědám a blahu občanův, od nichž dvakrát morovou ránu zapudil, jednou zapálenými hranicemi dříví, podruhé zavedením zdravé vody. Učil první dle pythagorské školy, že svět záleží ze čtyř živlů. Záštím nepřátel pozbyv přízně lidu odebral se do Peloponnésu a tam umřel, nesměje se do vlasti navrátiti.

³⁾ „Stoikové“ sluli stoupenci Zénóna, mudrce pocházejícího z Kittiu, města Kretského (mezi r. 350. a 258. př. Kr.), nejprve Zénónci nazváni, pak když se často k poslouchání řeči svého mistra scházivali ve veřejném podloubí (στυζή) v Athénách, ono jméno dostali a podrželi; jsou pak i ze sv. písem, nanejmé ze Sk. ap. známi. Učili, že jest jeden Bůh, ač jej lidé rozličnými jmény nazývají, týž pak že jest jakož i lidé nezměnitelnému osudu podroben. Stoikové byli ve svém mravoučení přísní i na sebe i na jiné, a zastávali zavraždění sebe samého, nejen žeby dovoleno bylo, ale velbili je jako skutek zvláštní udatnosti. Tak i Zéno, mistr jejich, sám se buď hladem umoril anebo, jak jiní praví, oběsil.

⁴⁾ „Pandóra“ jméno první ženy, kterou Zeus k potrestání lidí způsobiti rozkázal Héfaistovi, když byl Prométheus oheň s nebe uzmul. Héfaistos ji utvořil ze země slzami a vodou zvlažčené, líbeznou na pohled; obdařil ji lidským hlasem, statností, krásou. I druhým bohům se zalíbila, tak že ji o závod všemi dary obdařili. Afrodita s Milostenkami dala jí laskavou pŕ-

totiž onen praví o této, oni na Spasitele obracejí, uvádějce jej, jakoby byl ode všech obdařen (Pandóros, Všedár), ano mu každý Aión dal, co nejlepšího měl. — Učení však o nelišnosti všelikých jídel a jiných činův, tak že se domýšlejí, jakoby pro šlechtnost svého rodu ničímž se naprosto neposkvrnili, ať jedí co jedí a páší co páší, — to mají od Kynikův ¹⁾, s nimiž jsou jedna cháska. — I malicherné a vtipkářské otázky dle způsobu Aristotelova ²⁾ v učení víry uvesti usilují.

6. Že pak chtěli tento vesmír na počty uvesti, to vzali od Pythagorovců ³⁾. — Neboť ti byli první, kteří čísla za počátek

vabnost, Hóry ověncily ji květnými věnci, Minerva opatřila ji moudrostí; ale Hermés jí dal lež a lstivou lichomětnost (viz dále 21, 2.), konečně Zeus skříní, v které všeliké zloby a nehody zavřeny byly, napomínaje, aby ji neotvírala. Tak opatřenou Pandóru (Všcobdařenou), kázal, aby Hermés přivedl k Epimétheovi, bratru Prométheovu. Ačkoliv tento bratra varoval, aby ten dar nepřijímal, nedal si Epimétheus říci. Přijal Pandóru za choť, a ta ženskou zvědavostí puzena jsouc a otevrouc osudnou skříní vypustila všechny zloby, které se na všicko človecnostvo rozlily; toliko nejistá naděje zůstala na dně otevřené skříně, když ulekaná Pandóra víko co nejrychleji, ale přec pozdě uzavřela. Hés. Theog. 571. ad.

¹⁾ „Kyniky“ (κύνων, pes) sluli stoupenci Antisthenovi buď od gymnasia Kynosarge, kde se scházeli, buď od peské hlodavosti, kterouž nikoho, ani bohův samých neušetřili, anebo od peských nemravů, kterými se vyznamenati snažili, přehánějce pravidlo Antisthenovo „dle přirozcnosti žítí.“ Učili zajisté, že má býti dovoleno všechno, co si přirozený chtíc žádá, byt bylo i požívání lidského masa nebo společné obcování s ženami a t. d. Známýť jest z té cházky Diogenés, ač věhlasný svou moudrostí a vtipem, ale i povržlivý svou duševní i tělesnou špinavostí. Pro nestydatost jsou z nich mnozí zlo-pověstní i muži i ženy.

²⁾ Jakož jest Plato nejvýmluvnějším, tak Aristotelés (od r. 384—322 př. Kr.) nejdůvtipnějším a nejdůmyslnějším filosofem. Tu zvláštnost měl, že učně své na dvě třídy rozloučil, ráno uče přísně vědecky, odpoledne pak populárně, odkud i nazváni jsou ἐπισημολογῆς a ἐπιδεικνύμενος. Ačkoliv sv. Otcové sami jsou vzorem i důvtipu i výmluvnosti, přec si sám sv. Řehoř Naz. stýská, že za jeho doby se „Aristotelova klamná umělost a Platónova okouzlující výmluvnost v církvi až příliš rozšířily jako rány egyptské.“ Tím ohledem sepsal svou krásnou řeč „o mírnosti v hádkách náboženských.“

³⁾ Tuto jest na místě, abychom (mimo I. 1, 1. pozn. 1.) šfrcji se o soustavě Pythagorovců zmínili. Základní myšlenka té školy jest: „Všecko jest číslo,“ t. j. veškerenstvo netoliko dle čísel a jich poměru k sobě jest spořá-dáno, ale i bytnost všeho na čísla se uvesti dá, nebo „všecky věci jsou obrazy čísel,“ t. j. na hlavních vlastnostech jejich, které jsou „lícha a suda“, se zakládají. Suda jsouc dělitelná, ale sama o sobě neurčena, neomezena (ἄπειρος), slove jim též neurčitou dvojicí (δυὰς ἀσπετος) a považuje se za slabší, ženskou, rodičku a matku všech čísel (ἡμωτα); lícha pak, obsahující

všech věcí považovali, kladouce za základ jich sudu a lichu, z kterýchž prý všechny věci smyslné a bezsmyslné pocházejí. I jest jim jedno [suda] původem základní látky [hmoty], druhé pak [licha] myšlení a [pojmové] podstaty, z kterýchžto základních počátků [sudy a lichy] vše učiněno jest, jako socha z kovu a podoby. A to oni obrátili na ty věci, které jsou vně Plerómy. A počátky myšlení nazývali [Pythagorovci], když mysl, snažíc se pochopiti to, co nejdřív pojala [stránku smyslnou], neustává, až unavena k tomu, co jedno jest a nerozlučitelné, [ku pojmu] se dostane. Počátek tedy a základ [živel] všeho plození jest prý jednice, z které pak povstává dvojice a trojice a čtveřice a pětice i všech ostatních [čísel] mnohonásobné plození. Toť oni [Gnostici] doslovně o své Plerómě a Bythu povídají. Z toho pak hledí podloudně uváděti i všechny ty sňatky od jednice počínající, kteréž Marek za svůj nález chvastavě vyhlašuje, jakoby si cosi novějšího nad jiné byl vymyslel, uče, že Pythagorova čtveřice jest rodičkou a matěří všech věcí.

v sobě vždy přebýt jednice (ζν), jest dělicí, určující, a považuje se za silnější, plodící, mužský (obdolu dodávající) princip, za otce čísel. — Z toho vyvedli pak svou čtveřici a desítku. Dále učili, že „všecko jest souhlas,“ a to netoliko v hudbě, ale i ve všemmíru. V tom si myslili, že jest jistý střední oheň, všemu božskému, životní sílu dodávaje, jmenujíce jej „ohniskem světovým“ (ἑστία Διός); okolo toho koluje prý jednak tato naše země, s druhou jí venkonce naproti položenou protizemí (ἀντίγων), pak měsíc, slunce, (jsouc živeno ze středního ohně), patero oběžnic, a nebesa stálic. Toto desatero oběžních kruhů působí „nebeský onen a podivný souhlas.“ V těchto kruzích rozlučovali ještě tři místa: „Οὐρανός, nebe stálic, nebo vše obkličující střední oheň, pak χείμαρς, kruhy patera oběžnic, a ἐσπέρης, zemi s ovzduším ji zahalující; od Úranu k zemi, kde vše nestálosti a změně jest podrobeno, dokonalosti vždy více a více obývá. — O duši učili, že jest nebeského, božského původu, a v tento svět vůbec a v tělo zvláště jako v nějaké trestní místo a žalář svržena a zavřena; hříšné, ale napravitelné duše že uvrženy bývají k očistění svému na jistou kratší, delší dobu v rozličná zvířata, nenapravitelné pak do tartaru (podsvětí) k trestům. Mezi dušemi a Bohem myslili si Pythagorovci množství duchův, dobrých i zlých, kteří podobní jsouce práškům slunečním v povětří poletují, někteří pak i tytož prášky za duše lidské považovali. — Mravouka jejich nebyla soustavná, nýbrž záležela z mnohých krátkých a rázných pravidel a zákonů mravních, jakož i předpisův obřadních, ku př. zpytování svědomí každodenní i modlitba, zdržování se některých krmí a t. p. Na základě toho učení získal Pythagoras v Krotónu, městě velkoreckém, množství stoupencův, pod jeho vedením společně žijících v jednom domě, který však od luzy jednou ze záveti obležen a spálen byl, při čemž 300 těch šlechtetných mužů lidně zahynulo, a jak se praví, i s mistrem svým. Jiní praví, že sice se Pythagoras útekem zachránil, ale nicméně brzo na to v Metapontu u velikém věku, maje 80 až 90 let, tiše zemřel.

7. My však proti nim pravíme toto: Buď všickni ti právě uvedení, s kterými, jak dosvědčeno jest, totéž tvrdíte, pravdu poznali anebo nepoznali. Jestliže poznali, zbytečné bylo přití Spasitelovo na tento svět. Neboť nač by byl přišel? snad aby známou pravdu ku poznání přivedl lidem, kteří ji znali? Jestliže však neznali, jak smíte se vy, totéž s lidmi pravdy neznajícími pravice, chvastati, že vy samojediní máte svrchované poznání všech věcí, které mají i ti, kteří Boha neznají? Opačným tedy významem jmenují neznalost pravdy poznáním, a dobře to nazývá Pavel (I. Tim. 6, 20.) „novými ¹⁾ jmeny křivé tak zvané vědy“. Neboť věru nepravým shledáno jejich poznání. Řkou-li však nestoudně mimo to, že sice lidé pravdy nepoznali, ale buď Máti jejich anebo plod Otcův že skrze takové muže, jakož i skrze proroky, tajemství pravdy hlásali, bez vědomí Démiúrgova: předně to, co oni praví, nebylo takové, aby tomu nebyl každý porozuměl; neboť i sami ti muži věděli, co hlásali, i jich učenci i nástupci těchto. Pakli buď Máti buď plod pravdu poznali a zvěštovali, a pravdou-li jest Otec, bude Spasitel dle nich lhářem, an řekl (Mat. 11, 27.): „Nikdo nezná Otce, jedině Syn“; neboť byl-li poznán buď od Matěře neb od plodu jejího, zrušeno jest [slovo]: „nikdo nezná Otce, jedině Syn“, lečby se řeklo, žeby ten plod a ta Máti právě nějaký „Nikdo“ byl ²⁾.

8. A tak posud ³⁾ sice pomocí vlastností lidských a tím, že věci podobné přednášejí jako veliký počet těch, kteří Boha neznají ⁴⁾, zdálo se, že důvody napohled zdánlivými některé odtažují, přitahující je tím, čemu oni navykli, k řeči o všem, vykládající zplození Slova Božího a Života, ba i k výplodům Rozumu a Božím jako ku porodu pomáhající. Co však po tom přijde, to všechno beze [vší] pravděpodobnosti a bez důkazu veskrze nalhali. Jako lidé, kteří obyčejné a k navnadění vhodné krmě předkládají, aby některé zvíře chytili, tak jim poznenáhla obyčejnými pokrmy lichotíce, až je přijmou, potom pak je lapivše překrutně je spoutají a násilně vlekou, kam chtějí: tak i tito zponenáhla a jemně lahodnými řečmi přemlouvající přijati řečený výplod, podávají neshodné

¹⁾ Dle rozličného čtení *καινογενίας*, nová jména, místo *καινογενίας*, prázdná, lichá slova, jak nyní řecký text má.

²⁾ Vtipná narážka na známé volání Polyfémovo; když ho Odysseus ubíjel, volal prý totiž: Οὐδὲς με κτείνει (Nikdo mne ubíjí) místo: Ὁδυσσεύς με κτείνει. Odys. IX. 408.

³⁾ Srovn. 13, 10. pozn. 2.

⁴⁾ T. pohanští moudrové.

a pravdě nepodobné druhy jiných výplodů, pravíce, že z Loga a ze Zóe vyšlo desatero aiónů, z Anthrópa však a Ekklésie dvanácte, nemajíce toho ani důkazu, ani osvědčení, ani pravděpodobnosti, aniž vůbec čeho takového, nýbrž maním a slepě chtějíce, aby se jim věřilo, že z Loga a Zóe, dvou aiónův, vyšli: Bythios a Mixis, Agératos a Henósis, Autofyés a Hédoné, Akinétos a Synkrasis, Monogenés a Makaria. Z Anthrópa opět a z Ekklésie, dvou aiónův, že vyšli Paraklétos a Pistis, Patrik a Elpis, Métrik a Agapé, Aeinús a Synesis, Ekklésiastik a Makariotés, Thelétos a Sofia ¹⁾).

9. Strasti pak a blouznění této Sofie, a jak v nebezpečí přišla zahynouti, zkoumajíc Otce, jak praví, a její mimo Plerómu vykonané práce, i z jakého poklesku Světotvůrce dle nich povstal, [to všecko] jsme [již] v předešlé knize, učení kacífův vykládajíce, se vši bedlivostí vyložili; i že Kristus, jenž prý po těchto po všech vyplozen jest, a Sotér mají svou podstatu z těch aiónův, kteří utrpením [Sofie] zachvácení jsou ²⁾). Ale nutno i nyní jsme vzpomenuli těch jmen, aby z nich patrná byla nesmyslná jejich lež a směsice smyšlených názvův. I sami jsou na útrž svým aiónům těmi mnohými jmeny, kdežto pohané svým tak řečeným dvanácti bohům, které oni též obrazy svých dvanácti aiónův míti chtějí, jmena dávají k pravdě a víře podobná, tak že tyto obrazy mají jmena mnohem vhodnější a původním významem k uznamenání božstva mocněji přivádějící ³⁾).

Hlava XV.

Výplody aiónův žádným důvodem dokázati nelze.

1. Avšak vraťme se k první řečené otázce o těch výplodech. A tu ať nám nejprve povědí příčinu takového výplodu těch aiónův,

¹⁾ Viz I. 1, 2., kdež i jmena ta vyložena jsou.

²⁾ Srovn. I. 2, 5.

³⁾ Těch 12 vyšších bohů bylo: Jupiter a Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venuše, Mars, Merkur, Neptun, Vulkan, Apollo. Jako je pohané ve sňatky spojili, Joviše s Junonou, Marsa s Venuší a t. d., tak činili i Gnostici se svými aióny, tak že celé jejich kacífství bylo směsí pohanstva s křesťanstvem.

nic nehledíce k tomu, co k tvorstu náleží. Neboť sami praví, že nejsou ani pro tvorstvo způsobení, nýbrž tvorstvo pro ně; aniž pak že oni jsou nápodobením věcí vezdejších, ale tyto oněch. Jako tedy příčinu těchto obrazných věcí udávají řkouce, že měsíc má třicet dní pro třicet aiónův, a den dvanácte hodin a rok dvanácte měsícův opět pro dvanácte aiónův, kteří jsou v Plerómě, a co tomu podobného více blouzní, nuže ať nám povědí tu příčinu výplodu těch aiónův, proč takový jest? Proč jest ze všech nejprvé a prapůvodně vydána Osmice a nikoliv pětka, nebo trojice, nebo sedmice, anebo co jiným počtem se omezuje? A proč z Loga a Zóe vyplozeno právě deset aiónův, aniž pak buď více buď méně? a opět z Anthrópa a Ekklésie proč jest jich dvanácte, kdežtoby i těch mohlo buď více buď méně býti?

2. A veškera opět Pleróma proč jest rozdělena ve tré částek: v Osmici, Desítku a Dvanáctku, a nikoliv v jiný nějaký počet? Rozdělení pak samo proč stalo se ve tři, a nikoliv ve čtyry nebo pět nebo šest nebo v některý jiný počet, nehledíce [Gnostici] k počtům těm, které se nalezají ve tvorstvu (neboť onyno věci jsou prý dřívější, nežli tyto; nelze tedy aby neměly nějaký zvláštní důvod, dřívější nežli jest tvorstvo, a nijakž od tvorstva závislý) a [ovšem] k souhlasu [s oněmi] dobře se hodí.

3. Když pak my o tvorstvu takový [souhlas] udáváme, srovnává se to ovšem se souměrností onou [Gnostikův] (souměrnost ta zajisté vhodná jest věcem stvořeným); — oni však nemohouce žádného zvláštního důvodu udati o tom, co jest před tvorstvem samo od sebe dokonalé, u velikou nesnázi přicházejí. Neboť nač se dotazují nás, jako nevědomcův, ohledně tvorstva, na to jsouce oni tázání naproti tomu ohledem své Plerómy, buď vypravovati nám budou lidské pocity, anebo sestoupí ¹⁾ v rozmluvu o souhlasu v tvorstvu, převráceně odpovídajíce o věcech pozdějších místo o věcech dle vlastního jich učení dřívějších. Neboť netážeme se jich ani o souhlasu ve tvorstvu, aniž pak o pocitech lidských. Protože však jistě jejich Pleróma, dle které prý jest tvorstvo nápodobeno, jest podoby osmeré a desateré a dvanácté, bude jim přiznati, že jich Otec bez příčiny a obmyslu Plerómu toliké podoby učinil, a tak tu nestvůru přisoudí Otci, jestliže něco nerozumně spáchali. Anebo řeknou-li opět, že Pleróma z obmyslu

¹⁾ S transcendentálné výše své.

Otcova pro tvorstvo tak učiněna byla, aby podstata jeho dobře v souměr uvedena byla: již nebude vydána Pleróma sama pro sebe, nýbrž pro tvorstvo, dle jehož podobenství by obrazem býti měla: jako socha z hlíny se nedělá pro sebe samu, nýbrž pro sochu, která se z mědi, nebo zlata, nebo stříbra slíti má; i bude tvorstvo slavnější nežli Pleróma, jelikož tato pro ono vyvedena jest.

Hlava XVI.

Světotvůrce buď sám o sobě pojal pravzory tvorů budoucích, anebo Pleróma vyvedena jest dle obrazu nějakého vyššího řádu, a ten opět dle vyššího a tak dále do nekonečna.

1. Nechtějí-li však nijak připustiti, že jsme je usvědčili, jak nemohou příčiny takového způsobení své Plerómy uvesti, budou konečně nuceni vyznati, že nad tou Plerómou jest jiný ještě řád, duchovnější a mocnější, dle kterého ta jejich Pleróma obdobena byla. Neboť jestliže Světotvůrce tvorstvo nezpůsobil dle vlastního ze sebe pojatého vzoru, nýbrž dle vzoru věcí vyšších, jak pak ten jejich Bythus v té podobě tu Plerómu způsobil? neb odkud vzal obdobu toho, co před ním učiněno jest? Neboť o Bohu Světotvůrci to mínění státi musí, že o své moci a sám ze sebe pojal vzor k způsobení světa; anebo, bychom i od toho upustili, vždy bude nutno tázati se, odkud ten, který nad ním jest, vzal podoby těch věcí, které učiněny jsou, kolik jest takových způsobení a jaká jest podstata toho vzoru? Mohl-li však Bythus sám od sebe takovou Plerómu učiniti, proč pak by bylo nemožno Světotvůrci takový svět od sebe samého způsobiti? Jest-li tedy opět tvorstvo obrazem oněch [vyšších věcí], což pak vadí, abychom i ony pokládali za obrazy jiných [ještě] vyšších, a tyto vyšší opět za obrazy jiných, a tak v nekonečné obrazy obrazů se zabrali?

2. Jakož i Basilidovi se přihodilo, ačkoliv ani tím pravdy nedostihl domnívaje se, že nescíslnou řadou takových plodů, které plod z plodu povstaly, vši nesnáze ujde, když prohlásil, že povstalo 365 nebes po sobě, jedno dle podoby druhého, a to že se značí počtem dní jednoho roku, jak jsme prvé ¹⁾ pověděli, a nad nimi Mocnosť, kterouž „Rezejmenným“ nazývají se zvláštním zřízením; ale ani takto neušel oné nesnáze. Neboť otázka-

(¹Srovn. I. 24, 3.

me-li se ho, odkud má svůj vzor to nebe, které všechna převyšuje, dle kterého pak, jak praví, ostatní způsobena byla? řekne, že dle zřízení téhož Bezejmenného; a dále buď řekne, že Bezejmenný je sám od sebe učinil, anebo nucen bude připustiti, že jest i nad onou ještě jiná moc, od které ten jeho Bezejmenný vzal toliký vzor těch věcí, které podle něho jsou.

3. Oč tedy jistější a rozumnější jest, hned z počátku pravdu vyznati, že Bůh ten, kterýž svět stvořil, jest jediný Bůh, aniž pak jest jiného Boha mimo něj, kterýž i sám od sebe vzal podobu a vzor všeho, co učiněno jest, nežli po bezbožném a nekonečném blouznění z unavení pak nutně přec myslí ustáti na jednom a přiznati, že z něho utvaření [všech] věcí pošlo?

4. Neboť co nám Valentínovi stoupenci vytýkají řkouce, že v dolejší Sedmici trváme, aniž myslí se vzhůru povznášíme a vyšších věcí chápáme, poněvadž obłudné blouznění jejich nepřijímáme, z téhož je samy obviňují Basilidovci, jakoby oni, v nižším toliko prostoru se točíce až k první a druhé Osmici, bludně se domnívali, že po třidce aiónech ihned našli Otce nade všechny věci vznešeného, nepátrajíce mysl po Plerómě nad 365 nebesy, což jest více nežli pět a čtyřicet Osmic. Ale ty by mohl snadno kdosi právem kárati, vymysle si 4380 nebes nebo aiónův, poněvadž tolik hodin obsahují dni celého roku. Kdyžby pak někdo ještě k tomu obral hodiny nocí a počet oněch zdvojnásobil, domnívaje se, že vymyslí veliké množství Osmic, a nesčíslný chumel aiónů k Otci nade všechny věci svrchovanému, mohl by se tak nade všechny dokonalejšími považovati i všechny viniti, že oni k výsosti a množství jeho domnělých nebes a aiónův nedospěli, nýbrž umdlévajíce buď na věcech nízkých anebo v prostředku utkvěli.

Hlava XVII.

Zkoumá, jakým způsobem vyplozenci jsou aiónové, a dokazuje, že neostojí, ať se jakkoliv urče; i že sám Nůs (Rozum) a Otec dle učení kacířův nevýdostně postiženi jsou.

1. Poněvadž tedy zřízení celé jejich Plerómy, zvláště pak v první její Osmici takové odporné nesmysly obsahuje ¹⁾, rozhled-

¹⁾ Podle čtení „habentis,“ jemuž přednost dáti sluší před „habentes“.

něme se i po ostatním, tážice se za příčinou jejich nerozumu i my po tom, co není; ale i toto činíme z potřeby, majíce jednak sobě to za úkol svěřeno a chtějíce, aby všickni lidé ku poznání pravdy přišli; a poněvadž ty sám jsi žádal, abychom ti podali hojnou, ba veškeru zbraň, kterou bys je porazití mohl.

2. Tažme se tedy, jak ostatní aiónové vyplozeni byli? Zdali ve spojení s tím, který je vydal, jako [vycházejí] od slunce paprsky, či účinně a odděleně ¹⁾, tak žeby byl každý z nich sám o sobě a svou vlastní podobu měl, jako [pochází] od člověka člověk a od zvířete zvíře? či jako klíčením, jako od stromu [vyrázejí] větve? A zdali tétěž jsou podstaty se svými původci, či svou podstatu od jiné podstaty vzali? A jsou-li na jednou vyplozeni, tak že sobě jsou soudobní, či dle jakéhoš pořádku, tak že někteří z nich jsou starší, jiní pak mladší? A jsou-li jednoduší, jednotvarní, sobě veskrz rovni a podobní, jako duchové a světla vyplozeni, či složení, rozdílní a dle údův sobě nepodobní?

3. Než jestliže účinně a svým zvláštním zplozením každý z nich způsoben byl, jako u lidí bývá: buď budou plozenci Otcovi s Otcem tétěž podstaty a svému zploditeli podobní; anebo zjeví-li se nestejnými, nutno připustiti, že jiné podstaty jsou. A jsou-li plozenci Otcovi podobní zploditeli svému, setrvají bez utrpení, jakož jest jich zploditel; ukáží-li se býti podstaty jiné, utrpení schopné — odkud taková nepodobná podstata v Plerómě neporušitelné? Mimo to bude i mysliti si každého sama o sobě, odloučena od druhého, jako jsou lidé, a nesloučena, jednoho s druhým nespojena, nýbrž každého ve svém zvláštním útvaru a určitém obmezení velikosti a míře způsobena; ale to jsou vlastnosti těla, nikoliv pak ducha. A tak nenazývejtež déle duchovnou tu Plerómu, aniž sebe duchovnými, jelikož aiónové vaši jako lidé tam sedí u Otce hodující a tím dokazující, že on jest tétěž podoby, v jakéž se objevují zplozenci jeho.

4. Pocházejí-li pak aiónové od Loga, jako světla rozžžatá od světla, Logos pak od Nůsa a Nůs od Bytha, tak jako na př. svíce od svíce: tu snad budou se různiti od sebe zrozením a velikostí, ale jsouce tétěž podstaty s původcem vyplození svého, setrvají buď všickni bez utrpení, anebo bude utrpení účasten i Otec jejich. Neboť svíce později rozžžatá nebude mítí jiného světla, nežli

¹⁾ Hayd se domnívá, žeby snad latinské „partiliter“ odpovídalo řeckému γεννητικός, což by pak bylo „porodně“, a dobře by to svědčilo tomu, co se dále praví.

to, co prvé bylo; i splynou pak světla jejich [svící] v jedno spojená v původní jednotu a stanou se jedním světlem, jaké bylo z počátku. Avšak na světle nelze znamenati, které by bylo mladší a které starší (neboť celé jest jedno světlo), aniž pak na svících, které světlo přijaly (ohledem podstaty látky mají zajisté tentýž čas [stáří], složeny jsou z téže hmoty): nýbrž tu jest rozdíl toliko co do rozžjetí, poněvadž jedna před malou chvilkou, druhá pak nyní právě rozžžata byla.

5. Pohroma tedy toho utrpení co do nevědomosti buď připadne rovněž celé jejich Plerómě, poněvadž jsou všickni též podstaty, i sám Propator jich bude tou nevědomostí postižen, t. j. sám nebude věděti o sobě; a nebo všechna světla, která jsou v Plerómě, budou utrpení prosta a neschopna. Odkud jest tedy to utrpení mladšího aióna, když Otcovo světlo jest původem všech světél, samo sebou přirozeně žádného utrpení nejsou schopna? A jak může býti některý z aiónův buď mladší buď starší, když jest jedno světlo celé Plerómy? A kdyby je někdo hvězdami nazval, nicméně všickni se okáží též přirozenosti účastnými býti. Neboť jestliže „se hvězda od hvězdy liší stkvělostí“ (I. Kor. 15, 41.), není to ani vzhledem k jakosti ani k podstatě, dle které něco utrpení schopno aneb neschopno jest; nýbrž buď jsou všickni, jelikož z otcovského světla pocházejí, přirozeně utrpení všeho neschopni a prosti i nezměnitelní, anebo všickni spolu s otcovským světlem utrpení a změnám porušení podrobeni.

6. Taktéž bude zavíratí, byť i řekli, že z Loga pošlo vyplození aiónův, jako ze stromu [vyrázejí] větve, poněvadž Logos z Otce jejich zplozen jest; neboť se shledávají býti všickni též podstaty s Otcem, a toliko velikostí, nikoliv pak přirozeností od sebe rozdílní, a doplňující velikost Otcovu, jako prsty doplňují ruku. Nalezá-li se tedy Otec v utrpení a nevědomosti, jest tak i s aióny z něho pocházejícími. Jest-li však bezbožností, Otci všech věcí přičítati nevědomost a utrpení, jak potom smějí říci, žeby od něho byl vyplozen trpící aión? a Boží Moudrosti samé takovou bezbožnost přičítajíce¹⁾, jak se mohou ještě zbožnými nazývati?

7. Kdyby však řekli, že jich aiónové takové vycházení mají jako paprsky od slunce: jsouce všickni jedné podstaty a z je-

¹⁾ Bezbožnost se tu nepřičítá Sofii (Boží Moudrosti), nýbrž kacířům, kteří ji od Boha odlučovali a z „nevědomosti“ ji vinili; ačkoliv Moudrost, od Boha se odloučivší, bezbožnou právem slouti může.

dnoho [zřídla], budou buď všickni i s původem, který je vydal, utrpení schopni, anebo všickni bez utrpení setrvají. Nemohou zajiště tvrditi, žeby při takovém původu byli někteří utrpení neschopni, někteří pak schopni. Řkou-li tedy, že všickni jsou utrpení neschopni, sami své učení porážejí; neboť jak mohl trpěti aión nejmladší, když všickni byli utrpení neschopni? Právě-li však, že všickni toho utrpení byli účastni, jakož se někteří odvažují říci, poněvadž prý Logem počnouc na Sofii přešlo ¹⁾: týmž právě, že utrpení to na Loga, jenž jest i Nūs Propatorův, zpět potahují, osvědčení budou, jak připouštějí, že i tento Nūs Propatorův i Otec sám v utrpení se octli. Neboť Otec všech není, jakož jsme již okázali, jako jest složený nějaký živočich, něco jiného než Nūs, nýbrž Nūs jest Otec, a Otec jest Nūs. I nelze tedy, aby Logos od něho vycházející, a tím méně i Nūs sám jsa Logos nebyl dokonalým a všeho utrpení prostým; a taktéž i výronové z něho pošlí, jsouce též podstaty, jakéž on sám, aby nebyli dokonalí a utrpení neschopni, a nese-trvali vždy stejní s tím, který je vydal.

8. I nemohl tedy Logos, jsa třetím v řadě zplozencův, nevědom býti Otce svého, jak oni učí; nebo to snad lze považovati za pravdě podobné u narozenců lidských, poněvadž tu mnohdy ditky neznají svých rodičův ²⁾, u Loga však Otcova jest to naprosto nemožno. Neboť poznává-li, jsouc v Otci, toho, v kterém jest, t. j. sebe samého, není mu neznám [Otec]; a vyplozenci jeho, jsouce „silami jeho i stále vůkol něho,“ nebudou neznati toho, který je vydal, jakož ani paprsky slunce. Nehodí se tedy pro Sofii Boží, v Plerómě jsoucí a od takového původu pocházející, aby v utrpení byla upadla a takovou nevědomostí byla postižena. Ovšemť pak to možná jest, aby moudrost Valentínova, jsoucí původu dábelského, u všelike vášni se ocítala a propastné ovoce nevědomosti vydávala. Neboť když sami to dosvědčují o té své Matce, řkouce, že jest plodem zbloudilého aióna, tuť již netřeba pátrati po příčině, proč synové takové Matce vždy v prohlubni nevědomosti tonou.

9. Mimo tento (trojí) výplyn nemohou žádného jiného udati, jak aspoň já nahlížím; avšak neseznali jsme, aby oni sami byli nám nějaký jiný zvláštní způsob výplynu udati mohli, až jsme o těch způsobech mnoho dotazů s nimi měli. To však jediné praví, že vydán byl každý z nich a toliko toho poznal,

¹⁾ Srovn. I. 2, 2.

²⁾ Ba i o slově lidském to mnohdy platí, které nic neví o rodiči svém — o rozumu.

který jej vydal, toho však, který před oním byl, že nepoznal. Avšak dále se nespouštějí s vysvětlením, jak způsobeni byli, anebo jak možná, aby něco takového u duchovných bytostí se stalo. Neboť ať se obrátí kamkoliv, vždy se zapletou, proti pravému rozumu pravdy se minouce, tak až i řeknou, že to Slovo, kteréž Nūs Propatora jejich vydal, v zmenšení vydáno jest (neboť od dokonalého Bytha dokonale vydaný Nūs již prý nebyl s to, aby svůj plod dokonalým učinil, nýbrž slepým ohledem na poznání a velikost Otce; a Spasitel prý obraz tajemství toho okázal na tom [mládenci], který byl slepým od narození: „tak slepým jest od Monogena vydán ten aión“ t. j. nevědomost), nevědomost a slepotu lživě přisuzující Slovu Božímu, dle nich na druhém místě od Propatora vydanému. Ó podivu hodní mudráci! zkoumáte nevyzpytatelné výsosti neznámého Otce a vypravujete tajemství všechna nebesa převyšující, „ve která andělé patřiti si žádají“ (I. Petr. 1, 12.), abyste poznali, že Nūs Otce, všechny věci převyšujícího, vydal Slovo, slepé je vydal, t. j. neznající Otce, kterýž je vydal!

10. A jak možná, vy rozumu prázdní mudráci! aby Nūs Otcův, ba Otec sám, jsa Nūs a ve všem dokonalý, svého Loga jako slepého aióna byl vydal, moha s ním ihned poznání Otce vydati? Jako pravíte, že Kristus, ač později po jiných zplozený, dokonalý vydán jest, tak měl tím spíše Logos, starší jsa věkem, dokonalý a nikoliv slepý vyplozen býti od Nůsa, aniž pak vyploditi slepější ještě aióny, nežli byl sám, až pak vaše Sofia úplně a vždy slepá takovou zpoustu všelikých zlob porodila. A toho neštěstí příčinou jest váš Otec; neboť vy pravíte, že velikost a mocnost Otcova příčinami jsou nevědomosti, připodobňující jej propasti a dávající mu jmeno: Bezejmenný Otec. Když pak nevědomost jest zlem, a vy stanovíte, že všechna zla z ní vykvetla, a pravíte, že příčinou její jest velikost a mocnost Otcova, tím jej vyhlašujete býti působitelem [všelikého] zla. Vy totiž pravíte příčinou býti zla to, že nemohla ona [Sofia] patřiti velikosti jeho. Jestliže pak Otec od počátku nebyl s to, aby sebe zjevil těm, kteří od něho způsobeni byli, nemohl obviňován býti, kdo nemohl nevědomosti zbaviti ty, kteří po něm jsou. Mohl-li však později nevědomost aiónům vštípenou a postupem plození rozmnoženou, kdyby byl chtěl, odstraniti, tím méně jí měl dopouštěti dříve, když jí ještě ani nebylo, kdyby byl chtěl.

11. Poněvadž tedy, když chtěl, poznán byl netoliko od aiónův, ale i od lidí, kteří v posledních dobách žili, z počátku však nebyl poznán, že poznán býti nechtěl: tuť dle řeči vašich příčinou

nevědomosti jest vůle Otcova. Neboť věděl-li, že se budoucně tak stane, proč pak nepřekazil té nevědomosti jejich dříve, než povstala, nežli aby potom jako z žalu ji napravoval, vydada Krista? Neboť to poznání ¹⁾, které Kristem způsobil všechněm, mohl mnohem dříve způsobiti Logem, an prvorozcem byl Monogenovým ²⁾. Aneb chtěl-li předvídat, aby se toto stalo, tehdy neustále trvají díla nevědomosti, aniž kdy pominou ³⁾. Neboť co z vůle vašeho Propatora způsobeno jest, tomu trvati jest s vůlí toho, který chtěl; anebo mine-li toto, mine s tím i vůle toho, který chtěl, aby to jsoucnost mělo. Neboť pro jaké poučení spokojili se aiónové a dosáhli toho dokonalého poznání, že Otec nedostižitelný a nepochopitelný jest? Avšak to poznání prvé již míti mohli, nežli v utrpení upadli; neboť velikost Otcova o nic by nebyla umenšena bývala, kdyžby oni byli od počátku věděli, že nepostižitelný a nepochopitelný jest Otec. Neboť když pro nesmírnou velikost svou nebyl poznán, měl i pro nesmírnou lásku svou bez utrpení zachovati ty, kteří z něho se zrodili, poněvadž by to nic nebylo škodilo, alebrž více prospělo, aby byli hned z počátku poznali, že nepostižitelný a nepochopitelný jest Otec.

Hlava XVIII.

Sofia (Moudrost) nemohla býti v nevědomosti, aniž zkoumajíc Otce něco trpěti anebo v nebezpečí přijíti; její Enthymésis (Žádostivost) nemohla se od ní odloučiti, tím pak méně své vlastní pocity míti.

1. Ale není-li pak to pošetilost říci, že i Sofia jeho upadla v nevědomost a v slabost i v utrpení? Tyto věci jsou zajiště Sofie daleké a jí odporné; avšak nejsou ani vlastnostmi jejími. Neboť kde není ani předvídaní ani známosti prospěchu, tam není Sofie. Nuže tedy nechť nejmenují dále Sofii trpícím aiónem, nýbrž ať nechají buď toho názvu anebo toho utrpení. Aniž pak svou Plcrómu jmenujte celou duchovnou, jestliže v ní

¹⁾ Že ho t. poznati nelze.

²⁾ Z Propatora byl Monogenes, z toho Logos, a z toho Kristus. Viz I. 1, 1. a 2, 5.

³⁾ Dle náhledu Gnostiků, že nemůže, co pomějitelné jest, pocházeti od Boha. Srovn. 3, 2.

trval tento aión v tolikém utrpení. Neboť toho není schopna ani statná duše, tím pak méně duchovná podstata.

② Ale jak mohla opět její Enthymésis, provázejíc utrpení to, odloučiti se od ní? Neboť Enthymési dlužno si mysliti na někom, ale sama o sobě býti nemůže nikdy. Zlé zajisté pohnutí odstraněno a udušeno bývá pohnutím dobrým, jako nemoc zdravím. Neboť které to bylo hnutí před jejím utrpením? Touha poznati Otce a patřiti velikost jeho. O čem pak potom se přesvědčila, že ozdravěla? Že Otec jest nepochopitelný a nepostižitelný. Nebylo to tedy prospěšno, že chtěla poznati Otce, a proto i to [její] rozčilení; ale když uvěřila, že nepochopitelný jest Otec, ozdravěla. Ale sám Nús hledaje Otce přestal, jak oni praví, hledati, poznáv, že Otec jest nepostižitelný.

3. Jak tedy mohla Enthymésis sama o sobě dojmy vnímati, které samy jsou jejími pocity? Pocit zajisté jest v někom, ale sám o sobě nemůže ani býti ani trvati. — To však není toliko nemožno, ale odporuje též slovu Páně, an dí (Mat. 7, 7.): „Hleďte a naleznete!“ Neboť Pán činí své učení dokonalými tím, když by Otce hledali a našli; ale jejich vyšší Kristus tím, že aiónům přikázal, aby nehledali Otce, namlouvaje jim, že bytí i sebe více se namáhali, ho nenaleznou. Tím je k dokonalosti přivedl. Oni sice sebe za dokonalé považují, protože, jak praví, našli svého Bytha, aióny pak proto, poněvadž si namluvili dali, že jest nepostihlý, jež hledali.

4. Ačkoliv tedy ta Enthymésis bez toho aióna nemohla sama o sobě ostáti, oni přes to mnohem větší lež předkládají o jejím utrpení, opět toto zvlášť oddělujíce a pravíce, to že jest hmotná podstata. Jakoby Bůh nebyl Světlo, a nebylo jeho Slova k osvědčení a poražení jejich ničemnosti. Neboť ten aión zajisté co cítil, to i trpěl, a co trpěl, to i cítil; a jeho Enthymésis nebyla dle nich nic jiného, než vášní toužícího pochopiti nepochopitelného; a ta vášní byla Enthymésis, neboť po nemožném zatoužila [Sofia]. Jak medle mohly pocit a utrpení od Enthymése odloučeny býti a tak podstatou toliké hmoty se státi, když Enthymésis sama jest pocit a pocit Enthymésis. Nelze tedy, aby Enthymésis ostála mimo aióna, aniž pak pocity mimo Enthymési samy o sobě; a tak se učení jejich opět rozpadává.

5. Ale jak pak se ten aión odloučil? a jak trpěl? zvlášť jsa jedné a též podstaty jako Pleróma, Pleróma pak jsouc celá z Otce? Neboť co jest podobné, nebývá v podobném v nivec obráceno,

aniž upadne v nebezpečí, že zahyne, nýbrž tím více potrvá a vzroste, jakož oheň v ohni a vzduch ve vzduchu a voda ve vodě; ale co jest sobě protivné, trpí odporným a bývá porušeno a zničeno. A tak byl-li onen výplynem světla, nic neměl trpěti, aniž v jaké nebezpečí upadnouti v podobném světle, nýbrž tím více se zastkvěti a vzmoci jako den sluncem; vždyť jmenují oni Bytha obrazem svého Otce ¹⁾. Živokové sobě cizí a nezvyklí a přirozenosti protivné octnou se vespolečně v nebezpečí a záhubě; kteří však jsou na sebe zvyklí a sobě příbuzní, v žádné nebezpečí neupadnou pospolu jsouce, nýbrž zachovají se ve zdraví a při životě. A tak kdyby ten aión, jsa též podstaty jako celá Pleróma, byl z něho [Bytha] vyšel, nikdy by nebyl utrpěl změny nižádné, mezi podobnými a na sebe zvyklými trvaje, duchovný mezi duchovnými. Neboť bázeň a strach a utrpení a zahynutí a věci podobné mohou snad povstati u bytostí vezdejších a tělesných od protivných; ale u bytostí duchovných, ve světle sálajícím se nacházejících, takové nehody již místa nemají. Já pak tuším, že oni svému aiónu přisoudili povahu „milovníka zavrženého“, jak jej básník Menander ²⁾ líčí. Neboť ti, kteří si takové věci vymyslili, měli spíše na paměti pojem a smýšlení člověka nešťastně milujícího, nežli pojem bytosti duchovné a božské.

6. Mimo to pak i touha ta, Otce dokonalého vyhledati a s ním se spojití i jej pochopiti, nemohla působiti ani nevědomosti ani utrpení, zvlášť pak u aióna duchovného, nýbrž spíše dokonalost a bezestrannost a pravdu. Neboť oni sami, ač jsou lidé, majíce touhu po tom, který před nimi jest, a téměř již pochopující toho dokonalého a v jeho poznání se ocitající, nedí o sobě, žeby byli v trapném ustrnutí, nýbrž spíše v poznání a pochopení pravdy. Sami zajisté praví, že Spasitel proto učeníkům svým velí říka: „Hledejte a naleznete!“ aby prý hledali toho, kterého si sami svou toužebností smyslili, na de Tvůrce všech věcí vznešeného a nevyslovitelného Bytha; o sobě pak

¹⁾ T. j. Sofie, kteráž podle I. 4, 1. byla spolu matkou i otcem, a v č. násled. za děda Valentinců se vydává.

²⁾ Menander, nejznamenitější básník novější řecké komedie, rodilý Athénian, velmi učený a dobře vychovaný (od r. 324.—272 př. Kr.). Z jeho mnohých (více než 100) kusů nic se nám nedostalo leč úryvky a přepracované kusy latíně od Terentia a Plauta. Veselobra, na kterou sv. Ireneus naráží, slula asi „Μισομένης“ (Zavržená), v kteréž hlavní osoba (vojín Thrasonidés, jako bys řekl Drzomys) svými chvastavými řečmi si lásku jedné dívky získati chtěje, v tím větší opovržení upadá.

praví, že jsou dokonalými, poněvadž pátrajíce vypátrali dokonalého, ač ještě na zemi jsou; ale o tom aiónovi, který jest uvnitř Plerómy a celý duchovní, který hledal svého Propatora a chtěl uprostřed velebnosti jeho vniknouti i pravdy otcovské pochopiti, o tom praví, že tím v utrpení upadl, a takové utrpení, žeby se byl ve všeobecnou podstatu rozplynul a v nivec obrátil, kdyby se nebyl s všeupevňující mocností potkal.

7. Šíleností jest taková drzost, a možná toliko u lidí, jichž mysl docela z pravdy vypadla. Že aión ten lepší jest a starší nežli oni, to sami přiznávají, pravíce ve svém učení, že jsou plodem Enthymése onoho trpícího aióna, tak žeby tedy ten aión byl otcem matky jejich, tudíž jejich dědem. A tak by pozdější vnuci byli si získali hledáním Otce pravdu, dokonalost, posilu a vynoření se z plynné hmoty ¹⁾, jak praví oni, a usmíření s Otcem; jejich pak dědu by se bylo dostalo týmnž vyhledáváním nevědomosti a utrpení a strachu a bázně i zmatku, z čehož všeho prý také podstata hmoty povstala. A tak tedy učí, žeby hledati a zkoumati dokonalého Otce, i žádost po účastenství a sjednocení se s ním pro ně sice všecko to bylo spasitelné, ale tomu aiónovi, od něhož pocházejí, že bylo příčinou záhuby a zničení. Není-li pak to veskrze nerozumné, nesmyslné, pošetilé? Zajisté kdokoliv jim věří, jsou opravdu slepci, kteří za slepými vůdci jdouce, spravedlivě v hlubokou propast nevědomosti upadají.

Hiava XIX.

Marné a neshodné učení bludařův o jejich duchovním semení; proti všemu rozumu jest, žeby byl Démétrig to sám v sebe pojal, nevěda o tom, aniž znaje, co nad ním jest, a žeby duševným byl, ačkoliv oni sami částíčkou z něho jsou, chlubí se, že duchovními jsou a všecko vědí.

1. Ale jak jest to s jich řečí o semení jejich, které prý dle podobnosti andělů, Spasitele provázejících, Matka jejich

¹⁾ Dle soustavy Héraklitovy přijímali Gnostici hmotu v neustálém toku a plynutí proudící (πύρις ζεῖ), protože také si představovali, že zbloudilá z Plerómy Sofía pohřžila se v proud hmoty až na dno a pak mocně se vynořila vzhůru; to jest co jmenuje překladatel sv. Otce „cliquationem a fluxibili materia.“ Viz dále 19, 4.

počala beze tvaru a bez podoby a nedokonalé, potom pak je položila v Démiúrga bez vědomí jeho, aby skrze něho v duši, od něho poslou, vstúpeno jsouc, dokonalosti a tvaru nabylo? ¹⁾ Předně třeba říci, že ti andělé, kteří Spasitele provázejí, jsou [dle toho] nedokonalí, beze tvaru, bez podoby, jestliže dle jejich podoby cosi takového se počalo a zrodilo.

2. Co však potom praví, že ten Tvůrce nic nevěděl o tom spuštění semene v sebe, aniž pak žeby skrze něho bylo opět v člověka vpuštěno, to jest marná a prázdná řeč, kteréž nijak dokázati nelze. Neboť jak by možná bylo, aby byl nic o tom semeni nevěděl, kdyby bylo mělo svou nějakou podstatu a jakost? Bylo-li však bez podstaty i bez jakosti, holé nic, tehdy ovšem přirozeně o něm nic nevěděl. Neboť co má nějaký svůj zvláštní pohyb a jakost buď teploty, buď čerstvosti, buď sladkosti, buď rozdílnou jasnost, to nemůže ani lidí tajno býti, octnouc se u nich; tím pak méně tvůrce toho veškerenstva, Boha totiž, který ovšem o jejich semeni neví, ano jest bez jakosti nějakého prospěchu i bez podstaty nějakého působení, holé nic. A proto tuším, že i Pán řekl (Mat. 12, 36.): „Z každého slova prázdného, které mluvíti budou lidé, vydají počet v den soudný.“ Všickni takoví lidé zajisté, kteří marné řeči mluví v uši lidské, stanou někdy na soudu, aby počet vydali z toho, co marně smyslili a nalhali proti Bohu; tou měrou, že praví, pro podstatu tobo semene sami že poznávají duchovnou Plerómu, an jim vnitřní člověk pravého Otce okazuje (neboť prý co duševné jest smyslného cvičení potřebuje) ²⁾, ale Démiúrg veškero to sám, které Matka jeho veň vložila, v sebe pojímaje, nic prý naprosto nevěděl, aniž jaké tušení měl o tom, co jest v Plerómě.

3. Že pak oni jsou duchovnými, poněvadž prý nějaká částka z veškerenstva Otcova v duši jejich uložena jest, ačkoliv prý jsou i jejich duše z této podstaty jako Démiúrgova; ale tento, an veškero sám od Mateře pojal a v sobě měl, že zůstal duševným, a na prosto nic nevěděl o věcech vyšších, kdežto oni se vychloubají, že je znají, ač jsou ještě na zemi; zdali pak to není nade všecku vrchovatou nesmyslnost? Neboť žeby totéž sám jejich dušm bylo udělilo poznání a dokonalost, ale Bohu, kterýž je stvořil, nevědomost způsobilo, — toho se domnívati lze toliko šílencům a všeho rozumu prázdným.

¹⁾ Viz I. 5, 6.

²⁾ Viz I. 6, 1.

4. Dále pak i to velmi nesmyslné jest, když praví, že toto [símě] tím uložením nabývá podoby a vzrůstu i schopnosti k přijetí dokonalého rozumu ¹⁾. Neboť tak bude mu spojení s hmotou, povstalo, jak oni tomu chtějí, z nevědomosti a poklesku, vhodnějším a prospěšnějším, nežli jasnost Otce jejich [mu] byla; pohledem totiž na tuto se zrodil, bylo bez tvaru a bez podoby, ale z oné nabylo tvaru a podoby a vzrůstu i dokonalosti. Neboť bylo-li světlo z Plerómy duchovnímu [semeni] příčinou, že nemělo ani tvaru vlastního ani velikosti, a jeho-li pak sem sestoupení všechno to mu dalo a je k dokonalosti přivedlo: tuť se okáže přibytěk jeho zdejší, který jim i temnostmi slove, mnohem účinnějším a prospěšnějším, nežli bylo otcovské jich světlo. Ale není-li pak to k smíchu říci, že Máti jejich ve hmotu se zapadla tou měrou, že bezmála v ní utonula a skoro zabynula, kdyby se nebyla stěží rozšířila a s pomocí otcovou sama z sebe se nebyla vynořila, její pak símě že v této hmotě vzrůstá a tvaru nabývá i schopnosti, pojeti dokonalé Slovo, a to když v [živlu] nestejném a neobvyklém vzkypí, jakož oni sami praví, že protivno jest zemské duchovnímu a duchovné zemskému. Nuže jak mohlo [símě to] jsouc malitké způsobeno, jak praví, v [živlu] protivném a neobvyklém růsti a tvaru nabyti a k dokonalosti vyspěti?

5. K řečenému pak přijde ještě otázka: zdali jich Máti, vidouc anděly, toto símě na jednou vydala či po částkách? Stalo-li se to spolu a na jednou, nebude ten tehdaž počatý plod nyní nedospělým; zbytečné tedy jest jeho sestoupení v lidi nyní ²⁾. Jestliže po částkách, tu pak nepočala dle podoby andělů spatřených; neboť když je byla spolu a na jednou viděla a počala, byla by nutně i na jednou porodila ty, jichž podoby odtud na jednou počala.

6. Což pak dím o tom, že anděly Spasitele provázející užřevši, jich obrazy počala, nikoli však Spasitelův, kterýž je přec nad ně sličnější? Či se jí nelíbil tento a ona proto nepočala hledíc k němu? Démiúrg pak, od nich duševným nazván a svou vlastní dle nich velikost i tvar máje, jak medle ten jest způsoben ve své podstatě dokonalým? a to co duchovné jest, a tudíž i mocnějším býti musí nežli duševné, to by vydáno bylo nedokonalé? a tomu pak by bylo potřebí, v duši sestoupiti, aby v ní tvaru nabylo a takto se

¹⁾ Viz I. 5, 6.

²⁾ Aby v nich rostlo, obdoby nabylo a schopným se stalo, přijati dokonalé Slovo.

zdokonalivši bylo způsobilé k přijetí dokonalého Slova? Když tedy v lidech pozemských a duševných se tvoří, již nebude dle podoby andělův, jež oni světly zovou, nýbrž dle podoby lidí vezdejších. Nebudeť zajisté míti tvaru a podoby andělův, nýbrž duší, v nichž se tvoří (jako voda, v nádobu nějakou vlita, též nádoby podobu míti bude, a zmrzne-li v ní, podobu vykáže nádoby, ve které zmrzla), když duše samy tvar těla mají¹⁾; neboť připodobněny jsou nádobě, jak jsme právě řekli. Když tedy i ono símě zde se srazí a utvoří, bude podobou člověčí a nebude míti podoby andělův. Nuže jak jest ono símě dle obrazů andělských, které dle podoby člověčí se utvořuje? Když pak duchovné bylo, nač mu bylo potřebí sestoupiti v tělo? Tělo zajisté má potřebí duchovního²⁾, má-li totiž spaseno býti, aby jím bylo posvěceno a oslaveno, a „pohlaceno bylo smrtelné od nesmrtelného“ (II. Kor. 5, 4.); avšak duchovné naprosto nic nemá potřebí toho, co jest vezdejší. Nestáváť se ono námi lepším, ale my jím.

7. Ještě pak zjevněji se okáže nepravda učení jejich o semeni, tak že každý ji nahlédne, tím co praví, že ty duše, kterým se toho semene od Matky dostalo, lepší jsou druhých, a proto prý od Démiürga počteny byly a v knížata a krále a kněze zřízeny³⁾. Ale kdyby tak v pravdě bylo, pak by byli jistotně Kaifáš, nejvyšší kněz, a Annáš a ostatní veleknězi a učitelé zákona i knížata lidu uvěřili Pánu, v témž příbuzenství se setkávající, a ještě před nimi Héródés král. Když pak ani tento, ani nejvyšší knězi, ani předníci a výtečníci lidu k němu se nesbíhali, nýbrž naopak žebráci, na cestách sedící, hlušci a slepci, od jiných šlapání a povržení jsouce,

¹⁾ Z těchto slov nesmí se souditi, jakoby sv. Irnej duším nějakou tělesnost přisuzoval, jakož někteří z Otcův činili. Ovšemť že „podobou“ tu nerozumí nějaký duchovní ráz či povahu, ale přidává slovo „tělesnou“ k omezení v prostoru poukazuje. A takovému jest podrobena duše, aspoň dokavade v těle jest; omezení těla jest i omezením duše, aniž pak na něm naprosto závisla a k němu vázána jest, mohouc i v jiné tvary se vymyslit a vznést, na př. k létání ve snách, u vytržení mysli a t. p. To sv. Otec vysvětluje příkladem o vodě v nádobě. — Mimo to znamenati sluší, že vlastně píseň proti Gnostikům a připomíná jim odporné jejich mínění, žeby duchovné símě v duši se rozmáhalo a rostlo. Kdyby tak bylo, praví, nebylo by duchovním, jelikož toto jsouc „vědné“ ani s tělem ani s duší nic společného nemá.

²⁾ Tím se tuto vyrozumívá tajemné působení Duchu Božího, či vlastně též Duchu svatý sám, jímž posvěcení býváme. — Gnostikové si odporovali v tom, že považovali to duchovné símě jednak za božské, jednak mu i vzrůst i podobu přisazovali, což nemožno jest.

³⁾ Srovň. I. 7, 3.

jakož i Pavel dí (I. Kor. 1, 26. 28.): „Nebo vizte povolání své, bratří! že nemnozí jsou moudří u vás, ani urození, ani mocní; ale co povržlivého bylo na světě, vyvolil Bůh“: nebyly tedy duše takové lepšími pro vštípené jim símě, aniž pak proto vyznamenány od Démiúrge.

8. A o tom, že učení jejich jest nepravé a neobstojné, ba i pošetilé, dostačíž, co jsem posud řekl. Neboť nepotřebuje, jak se praví, celé moře vypít, kdo chce zvědět, že voda jeho slaná jest. Ale jako u sochy hlíněné, na povrchu však omalované, aby se, ač hlíněná jsouc, zlatou býti zdála, každý kdo sebe menší drobet z ní urazí a otevřením tím hlínu objeví, zkoumatele pravdy křivého mínění zproští: tak jsme i my nikoli drobty, ale hlavní články, nauku jejich obsahující, rozebrali a všem, kteří nechtějí vědomě sklamáni býti, zlou jejich cestu objevující okázali, jak nepravé a lestné a svůdné i zhoubné jest učení té školy Valentíncův i jiných kacírův všech, co jich zle nakládá s Démiúrgem, t. j. tvůrcem a původcem toho veškerenstva, kterýž jest jediný Bůh.

9. Neboť který rozumný a pravdy sebe méně dbající člověk snese to, co oni praví, že nad Bohem Světotvůrcem jest jiný Otec? a že jiný jest Monogenés a jiný Slovo Boží, o němž i praví, že v umalení vydáno jest; jiný pak že jest Kristus, který po všech ostatních aiónech prý spolu s Duchem svatým způsoben jest; opět jiný Spasitel, který dle jich řečí nepochází ani od Otce, nýbrž od těch aiónův, kteří v úbytku způsobeni byli, sebrán a snešen jest, a nuzně pro tuto sesláblost povstal? Tak kdyby ti aiónové nebyli v nevědomosti a úbytku se octli, nebyl by dle nich ani Kristus vydán, ani Duch svatý, ani Horos, ani Sótér, ani Andělé, ani Máti jejich, ani její símě, aniž ostatní svět utvořen, nýbrž všecko by bylo pusto a prázdno dober tolikých ostalo. Netoliko tedy proti Stvořiteli světa jsou bezbožní řkouce, že jest plodem úbytku, nýbrž i proti Kristu a Duchu svatému pravíce, že následkem poklesku vydáni jsou, i Spasitel podobně po poklesku. — I kdož by snesl ostatní jejich marnomluvnost, kterouž, ošemetně ji k podobnostvím přizpůsobiti hledíce, i sebe i ty, kdož jim věří, v nejhorší bezbožnost zvrátili?

Hlava XX.

Liché jsou důkazy o strastech a utrpení dvanáctého aióna, aniž to lze zrádným odpadlictvím Jidášovým dotvrzovati. Umučení Páně nic nemá ani společného ani příbuzného s báječným utrpením téhož aióna.

1. Že pak i podobenství a činy Páně nevlastně a nedůsledně do smyšlenek svých vkládají, takto okážeme. Neboť utrpení, které prý se stalo dvanáctému aiónu, vysvětliti usilují tím, že utrpení Páně způsobeno bylo dvanáctým apoštolem a v dvanáctém měsíci; neboť praví, že Pán [toliko] jeden rok po svém křtu kázal. — A dále říkají, že se totéž příběhem ženy krvotokem trpící zřejmě osvědčilo; neboť ta prý dvanácte let nemocna byla a dotekši se obruby roucha Spasitelova, dosáhla uzdravení tou mocí, která vyšla ze Spasitele, výbornou, jak praví. Neboť prý i ta Mocnost trpící když se byla rozšířila a do nekonečna plynula, tak že byla v nebezpečí, rozplynouti se ve všeobecný byt ¹⁾, zastavila se a sprostěna jest svého utrpení, jakmile se dotkla první Čtveřice, naznačené obrubou roucha.

2. Co však uvádějí, že utrpení dvanáctého aióna Jidášem se vyobrazuje, jak tu možná v podobenství potahovati Jidáše, kterýž vyvržen byl z počtu dvanácti, aniž pak ve své místo navrácen? Ten aión zajisté, kteréhož s Jidášem srovnávají, byl po odloučení své Enthymése ve své místo opět postaven aneb povolán; ale Jidáš sesazen a vyvržen jest, a na jeho místo vřaděn Matěj dle písma, ano praví (Sk. ap. 1, 20. dle Žalmu 108, 8.): „Biskupství jeho vezmi jiný!“ Měli tedy říci, že dvanáctý aión vyvržen byl z Plerómy a na jeho místo že jiný vyplozen anebo vydán jest, ma-li býti Jidášem vyobrazen. Dále pak praví, že ten aión trpěl, Jidáš pak že byl zrádcem. Kristus pak trpě muky podstoupil a nikoliv Jidáš, jak oni sami přiznávají. Nuže jak mohl býti Jidáš, zrádce toho, který za nás mukám se podvoliti ráčil, podobenstvím a obrazem trpícího aióna?

3. Ale utrpení Kristovo nebylo ani podobno utrpení aiónovu, ani se nedělo stejnými případy. Neboť aiónovo utrpení směřovalo k zahubení a zničení, tak že trpitel v nebezpečí se octnul sám zahynouti; ale Kristus, Pán náš, trpěl strast bez vášně

---

¹⁾ Srovn. I. 8, 3.

a bez úbytku (umenšení, zeslabení) ¹⁾; ale on sám ani nepřišel v nebezpečí porušení býti, nýbrž sám svou mocí posilnil porušeného člověka a k neporušenosti jej zpět povolal. Ten jejich aión trpěl hledaje Otce a nemoha jej nalezt; ale Pán náš trpěl, aby ty, kteří byli od Otce zbloudili, ku poznání jeho a k němu přivedl. Onomu se hledání velebnosti Otcovy stalo utrpením zhoubným; ale nám Pán trpě zjednal poznání Otce a daroval spásu. Utrpení onoho zplodilo, jak oni praví, plod ženský, nestatný, slabý, beztvárný, nic nemohoucí; ale utrpení Páně zplodilo statnost a sílu. Neboť „vstoupiv“ Pán utrpením svým „na výsost, játe vedl vězně. dal dary lidem“ (Ž. 67, 19. Ef. 4, 8.), a dal věřícím v něho moc šlapati na hady a štíry a nad všelikou zlobou nepřítele, t. j. nad knížetem odpadlictva. A Pán utrpením svým smrt potřel, blud shladil, porušení odstranil, nevědomost napravit, život pak zjevil a okázal pravdu i dal neporušnost; ale ten jejich aión po utrpení svém založil nevědomost, podstatu beztvárnou porodil, ze které dle nich všechna dšla hmotná povstala, smrt, porušení, blud a tomu podobná.

4. I nebyl tedy Jidáš, dvanáctý učeník, obrazem trpícího aióna, avšak nebylo jím ani utrpení Pána našeho; neboť ve všem se nám okázalo býti s ním nestejným a neshodným, netoliko v tom, co jsme právě řekli, ale i v samém počtu. Že totiž zrádce Jidáš byl dvanáctým, v tom se všickni srovnávají, poněvadž sv. evangelia dvanáctero apoštolův jmenují; ale onen jejich aión nebyl dvanáctým, nýbrž třicátým. Neboť dle vůle Otcovy nebylo aiónů toliko dvanáct vyplozeno, aniž pak dle toho onen dvanáctým vyplozen byl, neboť počítají oni vyplození jeho na třicátém místě. Jak může tedy Jidáš, jsa počtem dvanáctý, obrazem a podobenstvím býti aióna, an jest počtem třicátý?

5. Řkou-li pak, že Jidáš hynoucí jest obrazem jeho Enthymése, ani tak nebude vyobrazení podobno pravdě k němu náležející. Neboť Enthymésis odloučena od aióna když byla později upravena od Krista ²⁾, a pak zmoudřevši pomocí Spasitelovou ³⁾, způsobila všechno co jest vně Plerómy podle podoby těch bytostí, které

¹⁾ Podle Hayda, kterýž se právem domnívá, že v překladu: „Dominus autem noster Christus passus est passionem validam et quae non cederet“ „passio valida“ jest řecké *πάθος ἀνάγκης*, a „quae non cederet“ řecké *οὐκ ἐκπίπτειν*.

²⁾ Srovn. I. 4, 1.

³⁾ Srovn. I. 4, 5.

jsou v Plerómě, posléze byla prý přijata v Plerómu a dle sňatkův [jejich] přidružena jest Spasiteli, ode všech způsobenému. Ale Jidáš, jednou byv vyvržen z počtu apoštolův, nikdy více přijat nebyl, sic by nikdy jiný nebyl na jeho místo počten. A Pán o něm se prohlásil řka (Mat. 26, 24. Mar. 14, 21.): „Běda člověku tomu, skrze něhož Syn člověka zrazen bude“; a: „Lépe by mu bylo, aby se byl nenarodil“; i (Jan 17, 12.) „synem zatracení“ nazývá ho. — Právě-li však, že obrazem nebyl Jidáš Enthymése od aióna odloučené, nýbrž utrpení s ním spojeného, ani tak nemůže počet oněch dvou býti obrazem počtu těchto tří¹⁾. Neboť tu jest Jidáš vyvržen a Matěj na jeho místo ustanoven; onde pak se jmenují aión, an přichází v nebezpečí rozplynutí se a zahynouti, a Enthymésis a utrpení; oni totiž i utrpení od Enthymése odlučují právě, že aión byl navrácen, Enthymésis utvařena, utrpení pak od ní odloučené že jest hmota; když tedy tito jsou tři: aión, Enthymésis a utrpení, není možná, aby Jidáš a Matěj jsouce dva byli jich obrazem.

Hlava XXI.

Že dvanáctero apoštolů není obrazem aiónův.

1. Řkou-li však, že dvanáctero apoštolů jest toliko obrazem onoho zplození dvanácti aiónů, které Člověk s Církví zplodil, nechať i k druhým desíti aiónům od Slova a Zóe dle nich pocházejícím postaví za obraz jiných deset apoštolův. Nerozumně totiž jest, aby mladší a tudíž i nižší aiónové vyobrazení byli od Spasitele zvolením apoštolův, starší pak a tudíž i vznešenější aby nebyli předpodobněni. Mohlť zajisté Spasitel (ač zvolil-li apoštoly proto, aby jimi aióny v Plerómě napodobnil) i jiných deset apoštolův zvoliti, a před nimi jiných ještě osm, aby tím počtem apoštolů za obraz sloužícím okázal tu hlavní a první Osmici, a po té

¹⁾ Dle opravy Haydovy: „nec sic numero duo eorum (misto: numerus duodecim) numero trium possunt esse typus“, a řecky: οὐδ' οἱ ἀποστόλοι δύο τῶν ἀποστόλων τριῶν ζώνωνται εἶναι ὁ τύπος.

mohl taktéž i následující Desítku okázati ¹⁾; neboť shledává se, že po 12 apoštolech Pán i 70 jiných učeníků před sebou vyslal; avšak počet sedmdesáti nemůže býti obrazem ani Osmice ani Desítky ani Třidcítky. Jaká jest tedy příčina toho, že nižší aiónové, jak jsem řekl, apoštoly se zjevují, vznešenější pak, z nichž i onino povstali, nevyobrazují? A jestliže nejen dvanáctero apoštolův zvoleno bylo, aby se jimi počet dvanácti aiónův znamenal, nýbrž i sedmdesáte [jiných] k naznačení sedmdesáti aiónů zvoleno býti mělo: neříkejtež již, že bylo třidcet aiónů vyplozeno, alebrž osmdesát a dva. Neboť kdo dle podoby aiónů v Plerómě jsoucích volbu apoštolův určuje, neměl by nikdy [volbu] jedněch určovati, jiných pak nic; nýbrž měl by veskrze při všech apoštolech podržeti vyobrazení a okázati podobnost s aióny v Plerómě jsoucími.

2. Avšak nesmíme ani o Pavlu mlčeti, nýbrž tázati se jich, dle obrazu kterého aióna podán jest nám tento apoštol, lečby snad byl dle podoby slátaného jich Spasitele, an ze snůšky všech sestává, jejž i „Vším“ nazývají, poněvadž ode všech svůj původ má ²⁾; a na nějž i básník Hésiod skvěle poukázal, nazýváje ho Pandórou ³⁾, t. j. Všedarem, poněvadž co bylo nejlepšeho ode všech v něj snešeno jest. Věst pak o tom dí takto: Hermés (jak řecky se vypravuje),

„αἰμυλίστως τε λόγους καὶ ἐπὶ λόγον ἤρως“

ἐς αὐτὸν κατέβητο

„lestné řeči a mrav svůdný uložil v ně“,

aby sváděli nerozumné lidi, by uvěřili jich smyšlenkám. Neboť Máti jejich, t. j. Léto, tajně je přemluvila (pročež i Léto (Tajnou), dle řeckého toho slova smyslu slove, poněvadž tajně lidi přemlouvá ⁴⁾), aby bez vědomí Démiúrgova lidem lektavých uší (II. Tim. 4, 3.) povídali hluboká a nevyslovitelná tajemství. A toto tajemství působením Matky jejich netoliko Hésiodem věštěno jest, ale i Pindarem, pěvcem lyrickým, Pandóra velmi jemně, aby to Démiúrg neznamenal, označena jest Pelopem ⁵⁾, jehož tělo

¹⁾ Držím se opět konjektury Haydovy: „post et ostendat acque secundam decalem.“

²⁾ Viz I. 2, 6. Ostatně nariší sv. Otec na slova Pavlova I. Kor. 9, 22., že všechněm vším se stal, aby všecky spaseny učinil.

³⁾ O Pandóře viz svrchu 14, 5. pozn. 4.

⁴⁾ Hayd považuje to za vysvětlivku latinského překladatele.

⁵⁾ Tantalus, král Frygický, chtěl zkusiti, zdali Jupiter a Merkur, kteří k němu pohostinu zavítali, skutečně bohové jsou, syna svého Pelopa zavraždil a rozsekané tělo jeho ustrojiv k jednání předložil. Ale Jupiter se smíloval

154 II. kn. 22, 1. 2. Třidcítka se neznačí 30. r. věku Páně, aniž P. v 12. měsíci trpěl.

od otce bylo na kusy rozsekáno a ode všech bohův opět sebráno, snešeno a spojeno; a z té [Matky své] i tito znamenání (I. Tim. 4, 2.) totéž jako oni pravice, téhož s nimi rodu a ducha jsou.

Hlava XXII.

Třidcet aiónů nevyznačuje se třidcátým rokem, v němž byl Pán křtěn, aniž to dvanáctý měsíc po křtu, když trpěl, nýbrž byl prý starší nad 40 let [jak Ireneus neprávě se domnívá].

1. Že pak i jejich Třidcítka se rozpadla, dokázali jsme, naleznouce hned méně hned více nežli třidcet aiónů v jejich Plerómě¹⁾. Nepřišel tedy v třidcátém roce věku svého Pán ke křtu, aby tím zjevil jich třidcet tajených aiónův, sic by nejprvé jeho museli vyloučiti a vyvrci z Plerómy všech. Dále pak praví, že to bylo dvanáctého měsíce, když trpěl, tak žeby byl toliko jeden rok po svém křtu kázal, a pokouší se to dokazovati z proroka (neboť psáno jest (Is. 61, 2.): „kázat [poslán jsem] rok Hospodinu příjemný a den odměny“), pravými slepci jsouce, když se chlubí, že vyzkoumali hlubiny Bytha, a nevědí, co jest tak řečený Isaiášem „rok příjemný“, aniž pak co „den odměny“. Neboť nedí prorok ani o dni záležejícím z 12 hodin, aniž o roku majícím 12 měsíců. Vždyť sami přiznávají, že proroci mnoho mluvili obrazně a jinotajitelně, a ne právě dle vlastního znění slov.

2. Jest tedy „den odměny“ ten, v kterýž Pán „odplatí každému podle skutkův jeho“ (Řím. 2, 6.), t. j. den soudný; „rok“ pak „příjemný Hospodinu“ jest tento čas, po který volá ty, ježto věří v něho, a přijímá je na milost, t. j. celý čas od příští jeho až do skonání, kdežto jak obilí shromažďuje ty, kteří spasení docházejí. Následuje totiž dle slova prorokova po roku „den odměny“; i lhal by prorok, kdyby Pán byl toliko jeden rok kázal a on byl mluvil o něm. Neboť kdež jest den odměny? minulť zajiště rok ten, ale den odměny ještě není; nýbrž ještě „velí slunci

a tudy zavražděného v jedno spojil a novým životem nadal. Tantalův pak domov bleskem zapálil a jej samého ve vlka proměnil.

¹⁾ Viz hl. 12.

svému vycházení nad dobrými i zlými a dští nad spravedlivými i nespravedlivými“ (Mat. 5, 45.). A protivenství trpí spravedliví a stíhání jsou i zabíjeni, a hříšníci oplývají vším, a „s citarou a loutnou popívají, děl pak Hospodinových nedbají“ (Is. 5, 12.). Dle slov však prorokových mají [oba] se spojití a po roku následovati den odměny, neboť praví: „hlásat [poslán jsem] rok Hospodinu příjemný a den odměny“. Dobře tedy „rokem příjemným“ Hospodinu rozumí se čas ten, kdežto Hospodin volá lidi a spaseny je činí, za nímž pak přijde „den odměny“, t. j. soud. Avšak netoliko rokem se nazývá tento čas, nýbrž i dnem jej jmenuje jak prorok tak Pavel. Tak mezi jiným apoštol připomíná písmo praví v listu k Římanům (8, 36.): „Jakož psáno jest (Žalm 63, 12.): Pro tebe mrtvení jsme celý den; jmíni jsme jako ovce k zabiti“. Již pak „celý den“ řečeno jest místo „celý tento čas“, kdežto protivenství trpíme, ubíjeni jsouce jako ovce. Jakož tedy tento den není ten, který záleží z 12 hodin, ale celý čas, co věřící v Krista pro něj utrpení snášejí a usmrcení bývají: tak i oním rokem nerozumí se ten, který má 12 měsíců, nýbrž celý věk víry, v kterémž lidé kázání slyšíce uvěřují, a příjemni se stávají Hospodinu, kdož jeho se přidržují.

3. Ale velmi divno jest, že oni chlubíce se, že vyzkoumali hlubiny Boží, nezkoumali v evangeliích, kolikrát Pán po svém křtu vstupoval o velikonoci do Jerusalema, jakž u Židů bylo obyčejem, ze všech končin každoročně scházeti se o tom čase v Jerusalemě a tam slavnost velikonoční slaviti. Po prvé tedy vstupoval ke dni velikonočnímu, když byl v Káně Galilejské vodu ve víno proměnil, poněvadž i psáno jest (Jan 2, 23.): „že mnozí uvěřili v něho vidouce divy, jež činil“, jakož Jan, učeník Páně připomíná. Odtud se odebráje, nalezá se v Samaří, když i se Samaritánkou rozmlouval, a syna setníkova nepřítomen slovem uzdravil řka (Jan 4, 50.): „Jdi, syn tvůj živ jest“. Po tom opět, po druhé, vstupoval k slavnému dni velikonočnímu do Jerusalema, když člověka 38 let malomocného, an u rybníka [bravního] ležel, uzdravil příkázav mu, aby vstal a vzal lože své a odešel (Jan 5, 1. n.)¹⁾. A opět

¹⁾ Nejstarší, a že od sv. Irenea pochází, velezávažný to výklad neurčitých slov u sv. Jana na m. d.: *μετὰ ταῦτα ἦν ἡ ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων*, jenž patrně svědčí ve prospěch těch, kdož za to mají, že za veřejného života Páně nejméně čtyřikrát paschu slaveno, a že tudíž Kristus dle sv. Jana několik měsíců přes tři leta úřad spasitelský konal. Zajímavé, že i znamenité dílo chronologické, *chronicon paschale* zvané a co do první části ze 4. století pocházející,

odtud se vzdáliv za moře Tiberiadské, kamž jej i veliký zástup provázel, nasýtil celé to množství pěti chleby, a pozůstalo 12 košů drobtů (Jan 6, 1. n.). Potom když Lazara vzkřísil a úklady se mu děly od Fariseův, odchází do města Efrem (Jan 11, 54. 55.), a odtud „šest dní před velikonočí přišel do Bethanie“, jak psáno jest (Jan 12, 1.), z Bethanie pak vstoupil do Jerusalema a, pojed velikonočního beránka, druhý den na to trpěl. Že pak tyto tři doby velikonoční nejsou jeden rok, každý přizná. Že pak i ten měsíc, v který se slaví veliká noc, když i Pán trpěl, není posledním nýbrž prvním, tomu, nevědí-li ti lidé, kteří se vychloubají, jakoby všechno věděli, nechť se přiučí od Mojžiše. Nepravým tedy se ukázalo jejich udávání i roku i dvanáctého měsíce, tak že jim buď své udání nebo evangelium zavrhnouti jest; a bez toho jak by Pán toliko jeden rok byl kázal?

4. Maje totiž třidcet let svého věku přišel ke křtu a jsa tak v úplném stáří mistra, přišel do Jerusalema, tak že právem ode všech mistrem nazván jest. Neboť nezdál se býti jiným, a jiným byl, jak oni praví, zdánlivým jej udávajíce, nýbrž kým byl, týmž se i jevil. Jsa tedy mistrem, měl i mistrův věk, člověkem ani nepohrdaje, ani sebe nevynášeje, ani na sobě zákon lidského pokolení neruše, nýbrž posvěcuje každý věk podobností, kterou s ním měl. Vždyť byl přišel, aby skrze sebe všechny posvětil; všechny, pravím, kteří skrze něho se k Bohu znova rodí; nemluvnátka a dítky a pacholíky a jinochy i starce. Proto prošel všemi věky stana se mezi nemluvnátky nemluvnátkem, posvěcuje nemluvnátka; mezi dítkami dítětem, aby které toho věku jsou, posvětil a spolu jim se stal vzorem zbožnosti a spravedlnosti i poddanosti; mezi muži mužem, aby mužům příkladem byl a zasvětil je Pánu. Tak byl i starším mezi staršími, aby byl dokonalým mistrem ve všem netoliko vykládáním pravdy, ale i podle věku, posvěcuje starce a jsa jim vzorem; konečně až k smrti přišel, aby byl „prvorozencem z mrtvých, sám drže prvotnost ve všem“ (Kol. 1, 18.), jsa knížetem života, prvním ze všech a předcházíje všechny.

5. Oni pak, aby ztvrdili smyšlenku svou o tom, co psáno jest: „zvěstovat [poslán jsem] rok Hospodinův příjemný“, praví, že jeden rok kázal a ve dvanáctém měsíci trpěl. Ale tím se sami nad

---

se sv. Ireneem souhlasí. Avšak novější exegeté a životopisci Páně sv. Irenca v té stránce se spouštějí; zdaliž za důvody dostatečnými? Srovn. Geschichte d. Leb. J. Christi von Dr. J. H. Friedlieb, 2. vyd. str. 115. n.

sebou zapomínají, rušíce jeho „projítí vším“¹⁾, odnímajíce mu velepotřebný a velectěný věk, věk pravím zralejší, v kterém i jako učitel všecky předčil. Neboť jak měl učeníky, když neučil? ale jak učil, když neměl věku učiteli příslušného? Neboť ke křtu přišel nemaje ještě úplně třidceti let, nýbrž počínaje býti asi třidceti let (tak zajisté píše Lukáš (3, 23.), který leta jeho udává: „Ježíš pak byl jako počínaje třidceti let“, když přišel ke křtu), a po křtu jedním rokem toliko kázal; po úplném třidcátém roce byl by trpěl, když ještě mladým mužem byl, dospělejšího věku ani nedosáhnuv? Že pak třidcátý rok jest prvním stupněm mladistvé mužnosti, dosahující do roku čtyřidcátého, každý přizná; od čtyřidcátého pak a padesátého kloní se již k věku staršímu. A ten věk máje Pán náš učil²⁾, jakož evangelium a všickni starší [presbyteri] dosvědčují, kteří v Asii s Janem, učeníkem Páně žili, že toto jim podal Jan; a ten s nimi žil až do doby Trajanovy³⁾. Někteří pak z nich netoliko Jana, ale i jiné apoštoly viděli a totéž od nich slyšeli a dotvrzují to podání. Kterýmž sluší více věriti? Zdali těm tak dávným svědkům, či Ptolemeovi, kterýž apoštola nikdy žádného neviděl, šlepeje pak apoštolského ani ve snách nenastoupil žádného?

6. Ale k tomu poukázali velezřejmě i Židé tehdejší, hádajíce se s Pánem Ježíšem Kristem. Neboť když jim Pán řekl (Jan 8, 55.): „Abraham, otec váš, plesal radostí, aby spatřil den můj; i viděl jej a radoval se“, odpověděli jemu (v. 56.): „Padesáte let ještě nemáš, a Abrahama jsi viděl?“ To se vhodně může říci tomu, který již 40 let sice přestoupil, ale padesátého roku ještě nedosáhl, avšak daleko od roku padesátého není. Kdo by však byl 30 let, tomu by se řeklo vhodně: „Čtyřidceti let ještě nemáš“. Ti zajisté, kteří jej osvědčiti chtěli lhářem, nebyli by přílišný počet nadsazovali nad jeho věk, kterýž na něm patřili; ale vzali nejbližší stupeň věku jeho, kterýž buď dle sepsání berně znali, nebo dohodně sou-

¹⁾ Naráží na gnostické pravidlo, že člověk má projítí vším; srovn. I. 25. a pozn. 3. na str. 75.

²⁾ To jest zvláštní ale mylná důmínka sv. Irene, ke které mimo nespolehlivé podání svěsti se dal otázkou Židů k Ježíšovi (Jan 8, 56.): „Padesáte let ještě nemáš a Abrahama jsi viděl?“ Viz č. 6. I sv. Augustin vypravuje (De doctr. Christ. II. 28.), že někteří domnívají se sice, jakoby byl Kristus Pán v 46. roce věku svého trpěl a umřel, avšak sám dokládá, že mylně, uznávajíce se v dějinách. Ostatně srovn. o celé té otázce, jenž krátkou poznámkou pojednatí se nedá, dšlo výše (str. 156. v pozn.) jmenované na m. dotč.

³⁾ Nastoupil Trajan panování své r. 98. po Kr.

díce dle pohledu, že jest mu přes čtyřicet let, ale nijak jakoby měl teprva třicet roků. Nerozumné by zajisté bylo, aby chtějíce jej osvědčiti mladším věku Abrahamova, přilhali křivě k věku jeho 20 let. Jakož pak viděli, tak mluvili; on pak jak vyhlížel, nebyl domnělým, ale opravdovým. Nebyl tedy dalek padesáti let, a proto mu pravili: „Padesáte let ještě nemáš a Abrahama jsi viděl“? Tak tedy nekázal jeden rok, aniž v dvanáctém měsíci trpěl. Neboť doba od roku třicátého do padesátého nebude nikdy rokem jedním, lečby u jejich aiónů tak leta prodloužena byla těm, kteří u Bytha v Pleróně řadmo sedí, o nichž i básník Homér dí ¹⁾, sámť ovšem též nadšen Mateří jich bludu:

„Však bohové se u Zeusa sedíce shromáždili valně
v síni zlaté.“

Hlava XXIII.

Žena krvotoká není obrazem trpícího aióna.

1. Ale i co do ženy, která krvotokem trpěla a dotknuvši se obruby roucha Páně uzdravena jest, zjevná jest nevědomost jejich (praví totiž, že se jí vyobrazuje ona dvanáctá Mocnost, která trpíc do nekonečna se rozplývala, t. j. dvanáctý aión), a to předně, poněvadž dle jich vlastní nauky tento aión není dvanáctým, jak jsme okázali. Avšak dáme-li nadbytkem i tomu, setrvalo z dvanácti aiónův jedenáct bez utrpení, dvanáctý pak stížen byl utrpením; ale žena naopak dvanáctého roku uzdravena jsouc patrně po jedenáct let trvajícím neduhem trpěla, dvanáctým pak se jí uzdravení dostalo. Kdyby ovšem učili, že jedenáct aiónů neuzdravitelným neduhem stíženo bylo, dvanáctý pak že uzdraven byl, pak by vhodněji bylo říci, žeby ta žena byla jich obrazem. Když pak ona po jedenácte let nemocna byla a nebyla uzdravena, dvanáctým rokem však zdraví uabyla, jak může býti obrazem dvanáctého aióna, z nichž jedenácte pranic netrpělo, dvanáctý pak sám utrpením postižen jest? Neboť náznak a obraz může co do hmoty a do podstaty inuoludy od pravdy se lišiti, ale co do povahy a obrysů dlužno, aby podobnost zachoval a věcmi přítomnými obdobně představoval nepřítomné.

¹⁾ II. IV. 1.

2. Avšak netoliko u této ženy naznačena jsou leta neduhu, o kterých praví, že se srovnávají s jich smyšlenkou; nýbrž ejhle! jest uzdravena i jiná žena, která taktéž byla osmnáct let trpěla, o níž Pán dí (Luk. 13, 16.): „A tuto dceru Abrahamovu, kterou svázal Satan osmnácte let, neslušelo se rozvázati v den sobotní“? Byla-li tedy onano obrazem dvanáctého aióna trpícího, měla by i tato býti obrazem osmnáctého trpícího aióna. Ale toho nemohou okázati, neboť by jinak první a hlavní jich Osmici připočísti bylo k trpícím aiónům. Avšak i jiný ještě člověk uzdraven byl od Pána, kterýž byl 38 let trpěl neduhem svým (Jan 5, 5. n.); a tak by měli též osmatřicátého trpícího aióna uvesti. Neboť praví-li, že skutky Páně jsou obrazy toho, co jest v Plerómě, dlužno vyobrazování toho veskrze šetřiti. Ale oni nemohou ani ženu po 18 letech uzdravenou, ani muže po 38 letech uzdraveného ke svým bajkám přirovnati. Pošetilé pak a nesmyslné naprosto jest říci, žeby byl Spasitel v některých věcech vyobrazení šetřil, v jiných pak nešetřil. Neshodným se tedy ukazuje i přirovnání oné ženy k okolnostem aiónův.

Hlava XXIV.

Směšné a pošetilé jsou důkazy, které z čísel, písmen a syllab si obírají.

1. Že pak jejich výmysly nepravé jsou a sbájená nauka jejich neostojí, to osvědčuje se i tím, že počtem jednou syllab jmen, jindy zase písmen syllab, někdy i číslicemi, které se v písmenech dle Řekův obsahují, důkazy podati usilují. Tu se však patrně zjevuje mětež čili zmatenost a nestatnost vědy jejich tou právě zkrouceností. Neboť jmeno Ježíš (Ιησους), cizí řeči náležející, berou za počet řecký a nazývají je brzo „význačným“, že o šesti písmenech jest, brzo „plností Osmic“, protože číslo 888 obsahuje. Ale řecké jeho jmeno, které jest Sótér, t. j. Spasitel, že se jim do výmyslu jejich nehodí ani dle čísla ani dle písmen [t. j. jich počtu], to zamlčeli. Kdyby byli z prozřetelnosti Otcovy jmena Páně vzali číslem a písmeny [jich počtem] počet v Plerómě naznačující, mělo i jmeno Sótér, řecké jsouc, podle řečtiny i písmeny i číslicemi k tajemství Plerómy ukazovati. Ale není tomu tak;

160 II. kn. 24, 2. Jinak by se i jiným jich názvům této platnosti dostávat mělo.

mát písmen pět, ale počet 1408 ¹⁾). To však v ničem se nesrovnává s jich Plerómou; není tedy žádná pravda, což o věcech v Plerómě se zběhlých vypravují.

2. Jmeno pak Ježíš obsahuje dle vlastního jazyka Hebrejů dvě písmena a půl, jak jejich učenci tvrdí, a obsahuje Pána nebes a země ²⁾); poněvadž „Pán“ ve staré hebrejštině jest „Je“, „nebesa pak a země“ „Šam vaares“ slovou. Slovo tedy [dle výkladu písmen] obsahující nebe i zemi jest Ježíš. Nepravý tedy jest jejich výklad o významnosti, i počet jejich [6] jest patrně vyvrácen. Neboť dle vlastní jejich řeči má řecké slovo Sótér pět písmen, Ježíš pak v hebrejské řeči dvě a půl písmene. Tím padne i spočtené číslo 888. Vůbec pak se písmena hebrejská [ve slově Ježíš] nesrovnávají v číselné platnosti s řeckými, ačby onano, jsouce starší a stálejší, nejvíce měla zachovávat čísla těch jmen. Neboť i stará a prvotná písmena hebrejská, jež i kněžskými zovou ³⁾, jsou sice deset (י) a pět (ה) ⁴⁾

$$\begin{array}{l} \text{1) } \sigma' + \omega' + \tau' + \eta' + \rho' \\ 200 + 800 + 300 + 8 + 100 \end{array} \Bigg\} = 1408.$$

²⁾ Co tu o nejsv. jmenu Ježíš se vykládá, považovati dlužno za hříčku, již někteří Židokřesťané po způsobu kabbalistů si dovolili, a jižto sv. Otec, potíraje podobné troty Gnostiků, nikterak víry nepřikládá. Nejsv. jmeno Ježíš ישו povstalo zkrácením z ישוה a vyslovovalo se v nářečí jerusalemském, jakoby bez hrdelnice y psáno bylo, ישו (viz Beelen, Chrestom. rabbin. et chald. vol. II. p. 16. 17.), a na těchto třech, čili dvou a půl písmenech (i se bezpochyby pokládá za poloviční spoluhlásku) se osnuje celý následující výklad. Tak prý ישו Ježíš znamená Pána nebes a země, poněvadž písmenem י se začíná יהוה a zkratkem יה Pán, Hospodin, písmeny pak ש a א שמים nebe a země. Toť dle souvislosti jediný smysl porušené věty: „quia Jesus secundum antiquam hebraicam linguam coelum est, terra autem iterum sura user dicitur“, kteráž podle Hayda původně zněla: quia Dominus Jah secundum antiquam hebraicam linguam, coelum et terra autem šam vaares dicitur. Ale jak ze „šam vaares“ vzejítí mohlo „sura user“, marno jest skoumati.

³⁾ Známo jest, že původní hebrejské písmo bylo jiné, nežli je nyní máme, podobajíc se starofoinickému, jehož památky řídké máme na zachovaných penízech, a samařskému, v němž Samaritané posud knihy Mojžišovy psány chovají; nynější hebrejské písmo pocházejíc z doby Ezdrášovy, po návratu ze zajetí babylonského bylo snad proto uvedeno, aby se Židé od Samaritanů lišili. Že pak nejsv. jmeno Boží na zlaté náčelní desce velekněze starými písmeny vyryto bylo, protož i ta písmena kněžskými alula.

⁴⁾ Tak zajisté opravití a přeložení jest porušený text latinský: „decem quoque quidem sunt numero“ místo: decem quinque quidem sunt numero.

dle číselné platnosti, ale píší se pět (ה) a deset (י) ¹⁾, ano se druhé písmě [י] připojí k prvnímu [ה]. A tak tedy píší sice za sebou jakož i my, ale obráceně od pravice k levici písmena zakrucující. Ale i Kristus měl ve svém jmenu míti počet s aióny Plerómy se srovnávající, jsa, jak praví, k utvrzení a napravení jich Plerómy, způsoben. Avšak i Otec měl napodobně obsahovati i písmeny [jich počtem] i číselní jich platností počet aiónův od něho vydaných; a tak i Bythus napodobně; a neméně i Jednorozenec, a hlavně svrchované jmeno, jež sluje Bůh, kteréž i hebrejsky „Baruch“ [požehnané, velebené] slove ²⁾, půl třetího písmene majíc. Když tedy tato stálejší jmena z hebrejské i řecké řeči ani dle počtu písmen, ani dle číselného součtu s výmyslem jejich se nesrovnávají, okazuje se, že i v ostatních [jmenech] nestydatě zkrouceno jest jejich počítání.

3. Věru, cokoliv se k číslu jich sekty hodí, to ze zákona vyjímají a přes moc si z toho důkazy slátati usilují. Kdyby však Máti jejich nebo Spasitel byli ten úmysl měli, aby Demiúrgem obrazy zjevili těch věcí, které jsou v Plerómě, v pravdivějších a světějších věcech by ty obrazy byli způsobili; hlavně pak v tom, co se archy úmluvy týká, podle které i celý svatostan zřízen jest. Ta pak učiněna jest dva lokte a půl zdělí, jeden loket a půl zšíří a jeden loket a půl zvýší (II. Mojž. 25, 10.); ale ten počet loktů nijak se k smyšlence jich nehodí, ačby jim zvláště nějaký obraz okazovati měl. A podobně ani slitovnice jim v ničem k jich výkladům neslouží (t. v. 17.). Mimo to pak i stůl pokladný, jenž byl dva lokte dlouhý, loket široký a loket a půl vysoký (a to před velevsatyní) (t. v. 23.), z něhož však ani jedna číslice nějaký náznak jejich Čtveřice, neb Osmice, neb ostatní Plerómy neobsahuje. Což pak svícen se sedmi rameny a sedmi lampami (t. v. 31.)? Kdyby pro naobrazení nějaké zdělány byly, o osmi měl býti ramenech a rovněž tolika lampách, k naznačení první Osmice, která mezi aióny nejvíce se stkvěje a osvětčuje celou Plerómu. Opony však počtem deset (t. 26, 1.) dobře sečtli, pravice je býti obrazem deseti aiónův; houní pak zhotovených jedenácte (t. v. 7.) nepočítali. Ale ani ve-

¹⁾ T. j. ה místo ו, či od pravé k levé místo od levé k pravé. Znamení však, že Židé číslo 15 nikdy nepíší ו, právě že se týká písmeny zkráceně jméno Boží mání, nýbrž vždycky ו=6+9=15.

²⁾ T. j. nejv. jméno ברוך, kteréž Židé nevyslovují, nýbrž místo něho בְּרִיךְ Pán říkájí, vždy k němu בְּרִיךְ Požehnaný přidávajíce.

likosti opon nezměřili, jichž byla každá 28 loket zdělí (t. v. 2.). I délku sloupů desíti loket vykládají k vůli deseti ajónům; „šif pak jednohokaždého sloupu má býti jeden loket a půl“ (t. v. 16.), to již nevykládají, ani počet všech sloupův, ani jich závor (t. v. 26), poněvadž se to nehodí k jich účivu. A což pak olej k pomazání, jímž se celý svatostan zasvětil? Snad o tom Spasitel nevěděl, anebo Démiúrg sám o sobě, ana Máti jejich dřímala, váhu jeho určil, pročez se i s Plerómou jich neshoduje, maje myrrhy 500 siklů, kasie ¹⁾ 500, skořice 250, prustvorce podobně 250, a k tomu i olej (t. 30, 23.), tak že z pateré látky smíšen byl. Kadidlo pak (t. v. 34. n.) podobně z gummi ²⁾ a z onyxu ³⁾ a galbanu ⁴⁾ a máty ⁵⁾ i kadidla ⁶⁾ smíšeno jest, což všecko ani ohledem na smíšení ani na váhu nic se nesrovnává s účivem jejich. Nesmysl tedy a hrubá pošetilost jest říci, že u vznešených a vzácnějších předmětech zákona nic nedbáno obrazův, v jiných pak, kdykoliv nějaké číslo se shoduje s tím, co oni praví, tvrditi, že jsou to náznaky těch věcí, které jsou v Plerómě, kdežto se všeliká čísla v písmě mnohonásobně nalézají, tak že kdokoliv by chtěl, snadno by mohl i Osmici i Desítku i Dvanáctku, i jakýkoliv počet z písma si ustanoviti a ho za vyobrazení svého smyšleného bludu užívat.

4. A že to pravda jest, toho důkaz převezme číslo pět, které s jich účivem nic se nesrovnává a s jejich smyšlenkou nic se neshoduje, aniž se hodí k vyobrazení něčeho, co se nalézá v Ple-

¹⁾ Kasie, řecky *κασι*, hebr. *קָסִיָּה*, druh lilii s vonným kořenem.

²⁾ Rozuměj sušenou vonnou pryskyřici sturače, jež Hebreové *גומי* nazývají.

³⁾ *רִיָּחֹן*, již jedni o vonném příklopku skořápky jistého druhu hleměždů vykládají, jiní pak podle tradice rabbinů jen částky rostlinné připouštějící, dilem o jistém druhu kuklíku (*geum*), dletem o hřebíčkovci (*caryophyllus*) rozumějí.

⁴⁾ *גלבן* pryskyřice nelibé páchnoucí, kteráž se z rostliny *galbanum* v Abyssínii, Arabii a Syrii se vyskytující dobývá a s voňavkami smíšena byvší libovůni sesiluje.

⁵⁾ Máta *arct* znamená *ῥέζωμεν*; že však bible mezi přísadami kadidla o mýtě nic nemá, a LXX *καλβάνην ῥέζωμεν*, po níž pak Vulgata *galbanum boni odoris kladou*, nemálo se podobá, že sv. Otec ve svém rukopise St. Z. *καλβάνην ῥέζωμεν* četl, a tudíž omylem se domníval, že jako sv. olej, tak i posvátné kadidlo z pateré látky smíšeno jest. Srovn. Migno str. 793. a 1574. n.

⁶⁾ *קָדִיל* kadidlo v užším slova smyslu, zvláště pryskyřice z indického stromu *Boswellia serrata*. Srovn. Haneberg, D. relig. Alterthümer d. Bibel, 2. vyd. str. 424. n.

rómě, a sice dle písem takto. Jmeno Sótér má pět písmen, i slovo Patér taktéž pět; ale i ve slově Agapé jest jich také pět. A Pán náš žehnal pěti chlebům a nasýtil 5000 lidstva; pět panen nazváno jest od Pána moudrými a taktéž pět nemoudrými. Potom se vypravuje, že pět mužů bylo s Pánem na hoře, když mu Otec svědectví vydal, totiž: Petr, Jakob a Jan, Mojžiš a Eliáš; sám pátý přistoupil Pán k mrtvé dévečce, kterouž vzkřísil, neboť praví se (Luk. 8, 51.): „Nedopustil žádnému vstoupiti s ním, leč Petru a Jakobu a otci i mateři její.“ Onen bohatec v pekle praví, že má pět bratrů, prose, aby k nim šel někdo, který by byl z mrtvých vstal (Luk. 15, 28.). Rybník bravni. odkad Pán malomocného uzdravena domu poslal, měl patero loubí (Jan 5, 2.). A sama podoba kříže má patero koncův a výběžkův: dva v déli, dva v šíři a jeden v prostředku, na němž spočívá, kdo hřeby se přibíjí¹⁾. Každá ruka naše má pět prstů; avšak i smyslů máme pět; a v útrobě naší lze patero částek počítati: srdce a játra, plíce, slezinu a ledviny. Dále i celého člověka lze na ten počet rozdělit: hlava, prsa, břicho, stehna, nohy. Paterým věkem prochází pokolení lidské: nejprve nemluvně, pak dítě, pak pacholik, potom mladý muž, konečně stařec. V pěti knihách podal Mojžiš lidu zákou. Desky, které dostal z rukou Božích, měla každá pět přikázání²⁾. Opona zastí-

¹⁾ Mluví-li sv. Irenaus o pěti koncích kříže, kdežto sv. Justin (Dial. c. Tryph. c. 91.) toliko čtyry konce či rohy sv. kříže udává, jeden t. kolmý vzhůru čnící, pak příční dva k přibití rukou, a čtvrtý, „břevno, které se v prostředku přibíjí, na němž by spolehali ukřižovanci“, nikterak se vespolek nepotýkají; neboť že sv. Ireneus počítá i ten konec v zemi zapuštěný a upevněný, to patrně jest. Pátým pak rozumí sv. Otec též konec, který Justin na čtvrtém místě klade, tak zvané sedíle, sedadlo čili kolík, roubík do sloupu kříže zapuštěný, jež ukřižovanci bylo okročiti, aby tělo tíží svou rány rukou přibitých neprotrhlo a s kříže nespadlo. Tot nejnadnější výklad slov jak Ireneových tak Justinových. Suppedaneum čili tabula, dřevo na způsob trnože přibité, k podepření a přibití nejsv. nohou Páně, kteréž na jednom obraze spatřiti jest, v šestém teprv století se připomíná u řecko Turského. Srovn. Langen, D. letzten Lebensstage Jesu, str. 310. a n.; Snil k Mat. 27, 35.

²⁾ Desatero Božích přikázání, psaných na dvou deskách kamenných, rozličně rozvrhují vykladači písem sv. Židé Josef Flav. (Antiq. III. 6. a 8.) a Filo (De Decalogo) a po nich zle sv. Irenej kladou patero na každou desku; jiní řečtí Otcové a z latinských sv. Ambrož (Quaest. 71. in Exod.) na jednu kladou čtvero prvních přikázání a na druhou šestero ostatních; jiní latinští Otcové za sv. Augustinem určení na jednu desku tři týkající se povinnosti přímo k Bohu směřujících, ostatních sedm obsahujících povinnosti k bližnímu na druhou. Migne str. 1576.

rající velesvatyni měla patero sloupů ¹⁾. Oltář zápalů měl pět loket zšíř (II. Mojž. 27, 1.) ²⁾. Kněží zvoleno na poušti pět: Aron. Nadab, Abiud, Eleazar a Ithamar (t. 28, 1.). Sukně a náprsník a ostatní roucha kněžská byla utkána z patera, měla totiž: zlato a modrý postavec a šarlát a červc a kment (t. v. 5). A patero knížat sevřel Josue, syn Navův, ve slujích a dal jich hlavy lidu pošlapati (Jos. 10, 17. n.). A tak ještě na tisíce podobných věcí o téměř počtu a o jakém by kdo chtěl, uvést lze i z písem i z přítomných věcí přírodou způsobených; ale proto hnedle nepravíme, že jest pět aiónův nad Démiúrgem, aniž pětici jako věc nějakou božskou za svatou pokládáme, aniž věci neostojné a bláznivé takovou marnou prací dokazovati usilujeme, aniž násilím, který tvor do bře od Boha zřízený, zle obracíme v obraz věcí nejsoucích, abychom bezbožné a zlořečené učení uváděli, jež každý sebe méně rozumný člověk poznati a vyvrátiti může.

5. Neboť kdož by jim přisvědčil, že rok má 365 dní k tomu, aby dvanáct měsíců o třidce dnech bylo obrazem dvanáctera aiónův, ačkoliv i ten obraz sám jest nepodobný? Neboť onde jest jeden každý aión třidcátou částkou celé Plerómy, ale měsíc jest, jak sami praví, dvanáctý díl roku. Ano, kdyby rok se rozvrhl na třidcet a měsíc na dvanáct [částek], mohl by se obraz ten považovati za srovnávající se s jejich lži. Nyní však jest opak toho. Jejich Pleróma rozvrhuje se na třidcet částí, jedna pak část na dvanáct dílů; ale tu celý rok dělí se na dvanáct částek, jedna pak částka na třidcet. Nedovtipně tedy Spasitel učinil měsíc obrazem celé Plerómy, a rok té Dvanáctky uvnitř Plerómy; vhodnější by bylo ovšem, rok na třidcet částek rozvrhnouti, jako jest celá Pleróma, měsíc pak na dvanáct, jakož jest tolikéž aiónův v jejich Plerómě. A oni celou Plerómu na tři rozdělují, t. j. Osmici, Desítku a Dvanáctku; ale tento rok se dělí na čtvero, t. jaro, leto, jeseň a zimu. Avšak ani měsíkové, jež za obraz své Třidcátky pokládají, nemají určitě po třidce dnech, nýbrž ti více, ti méně, poněvadž na ně ještě pět dní připadá. Ani pak den nemá vždy určitě dvanáct hodin, nýbrž přibývá ho od devíti až do patnácti, a ubývá opět od patnácti až do devíti. Tak tedy nestaly se měsíce o třidce dnech pro třidcet

¹⁾ Podle II. Mojž. 26, 37. měl vchod do svatostanu pět sloupů, vchod pak do velesvatyně dle t. m. v. 32. pouze čtyry.

²⁾ Zajisté omylem má zde lat. překlad „altitudo“ místo: latitudo; vysoký byl oltář ten jen tři lokty.

aiónův, sic by měly určitě třicet dní; aniž pak jich dnové o dvanácti hodinách proto, aby dvanácti hodinami dvanáct aiónův znamenali, jinak by též oni měli vždy určitě dvanáct hodin.

6. Práví-li však ještě, že levou stranou se rozumějí věci hmotné, tak že co jest na levici nutně porušení béře; a že proto Spasitel přišel k ovci ztracené, aby ji převedl na pravici, t. j. k těm devadesáti devíti ovčím spásy, které nezahynuly, ale v ovčinci zůstaly: tuť nezbytně jim přiznati jest, že které náležejí k pozdvižení levé ruky ¹⁾, nemají účastenství na spasení. A podobně jim bude všechno, cokoliv ten počet nemá, na levici, t. j. na porušení dání: i to jméno, jež řecky sluje Agapé, dle řeckých písmen, jimiž se počet znamená, dávajíc číslo devadesát tři, podobně náleží k pozdvižení levé ruky; a podobně i Aléthéia, dle podotčeného počítání číslo šedesát čtyři majíc, na straně věcí hmotných stojí; a tak vůbec budou nuceni všechna jména svatých, která počtu stého nedosahují, nýbrž toliko počet levice obnášejí, za porušitelná a hmotná vydávati.

Hlava XXV.

Odpovídá na námitku a okazuje, že se Bůh nesmí dle písmen, syllab a čísel měřiti, nýbrž že se počty i všechny stvořené věci dle pravidla pravdy uvažovati mají; že všechno z jednoho Boha svůj původ má, aniž se smí, co mysl lidskou převyšuje, zvědavě zkoumati.

1. Řekne-li však oproti tomu někdo: Cože? či jest dávání jmen a vyvolení apoštolův a skutky Páně a krásný řád tvorstva věci marnou a nahodilou? Těm odpovídáme: Nikoliv; nýbrž s velikou moudrostí a plíí zjevně, příhodně a překrásně od Boha učiněno jest, i to dávné ²⁾ i co za nejnovějších dob Slovo jeho působilo; ale nesmí se to s číslem třicátky pojiti, nýbrž s daným učením [zjevením Božím] anebo s rozumem; aniž pak sluší se o Bohu zkoumati dle čísel, syllab a písmen (toť jest vždy nejisté pro rozmanitost a rozličnost jejich, i že si z nich může každé, i dnes teprva

¹⁾ T. j. které jsou pod číslem sta; srovn. I. 16, 2. pozn. 4.

²⁾ Stvoření světa a cokoliv za doby St. Z. se událo.

podobně vymyšlené učení důkazy obrátí pravdě odporující, poněvadž je na mnohé věci lze obrátiti); nýbrž čísla sama i všechno co učiněno jest sluší přiměřiti k danému obsahu pravdy. Neboť není pravidlo z čísel, ale čísla z pravidla; aniž Bůh z tvorů, ale všeliký tvor z Boha; neboť všechno jest z jednoho a téhož Boha.

2. Že však jsou tvorové mnozí a rozmanití, jsou sice k celému tvorstvu v dobrém ladu a libém souhlasu; ale považujeme-li jedno každé stvoření zvlášť o sobě, jsou ovšem sobě vespolek odporná a nesouhlasná, jako hlas citery rozmanitostí jednotlivých tónů jeden souladný nápěv působí, ač z mnohých a různých tónů složený. Milovník pravdy nesní tedy rozdílností jednotlivých tónů se dáti svést a míniti, žeby snad ke každému tonu jiný a jiný působitel a umělec byl, a jakoby ten vysoké a ten hluboké a jiný opět střední tony vyváděl; nýbrž že jeden a týž jest na zjevení moudrosti celého díla jakož i spravedlnosti a dobroty i štědroty. Kdo však ladný souhlas poslouchají, chvaltež a oslavujtež umělce, obdivujete u jedněch sílu, u jiných pak nasloucháte jemnosti. a u jiných ladný souměr mezi oběma pozorujete; jiných opět význam zkoumáte a nač každý se vztahuje uvažujete a příčiny každého vyšetřujete; ale nikdež pravidla nepřenášíte, aniž se umělce spouštějíte a víry se zbavujete, víry v jednoho Boha Všetvůrce, aniž působiteli našemu se rouháte.

3. Ale když i někdo nenalezne příčiny všeho, co zkoumá, pomni, že člověk jest nesmírně menší Boha a že se mu toliko z částky dostalo milosti, a že není ještě roven anebo podoben tvůrci, aniž může míti známosti a vědomí všech věcí, jako Bůh, nýbrž oč menší jest ten, který dnes učiněn jest a bytí počal, od toho, který nejsa učiněn, vždy tentýž jest: o to že i ve zkoumání a poznání příčin všech věcí menším jest toho, který [je] učinil. Neboť nejši, ó človče! nestvořený, aniž jsi byl vždy spolu s Bohem jako vlastní Slovo jeho; nýbrž nyní z nesmírné dobroty jeho počátek bytí svého obdržev pomalu se učíš od Slova jeho poznávati řady Boha, Tvůrce svého.

4. Drž se tedy řádu vědění svého a nevystupuj si, jakoby neznaje dobra, nad Boha samého; neboť nelze nad něho vystoupiti; a nezkoumej, co by nad Stvořitele světa bylo, nic zajisté nenalezneš. Neboť neobmezený jest Stvořitel tvůj; a neroď, jakobyš jej celého byl změřil, a veškero jeho tvorstvo prošel, i veškero jeho hlubokost i výsost i širokost prohlédl — neroď nad něho pátrati po jiném Otci. Neboť nic nevypátráš, ale proti přiroze-

nosti vymýšleje nesmyslným budeš; a potrváš-li v tom, v bláznovství upadneš, pokládaje sebe vznešenějším a lepším svého Stvořitele, a jakobys byl jeho říše pronikl.

Hlava XXVI.

Lidé sprostí a neučení, upřímně mluvíce Boha, předkují těm, kteří pýchou marné učenosti své se nadýmají; všetečných a zbytečných otázek se varujme.

1. Lépe a prospěšněji jest, prostým a máloučeným býti a láskou přibližovati se Bohu, nežli si na mnohé učenosti zakládati a při velikých vědomostech shledánu býti rouhavým k Hospodinu svému, po jiném Bohu Otci pátraje. Protož i Pavel zvolal (I. Kor. 8, 1.): „Poznání nadýmá, láska pak vzdělává“, ale nikoliv jakoby pravé poznání o Bohu zavrhoval, jinakby sám sebe nejprve káral; nýbrž poněvadž věděl, že někteří domnělým poznáním se vynášejíce, vypadují z lásky Boží, a proto se považují býti dokonalými, že nedokonalého Demiúrge uvádějí; pro takové poznání, skrocuje jich pýchu, dí: „Poznání nadýmá, láska pak vzdělává.“ Avšak není většího nadýmání nad to, kdyžby kdo sebe za lepšího a dokonalějšího považoval, nežli jest ten, který jej stvořil a způsobil a dechem života obdaril i tuto byt mu dal. Lépe tedy jest, jak jsem výše řekl, když někdo naprosto nic neví, ani jedné příčiny kteréhokoliv stvoření, proč stvořeno jest, a věří Bohu a trvá v milování jeho, nežli aby takovým poznáním se nadýmal a vypadl z lásky, která oživuje člověka; a [lépe jest, když někdo] nic nehledá poznati leč Ježíše Krista, Syna Božího, za nás ukřižovaného, nežli aby důvtipečnými otázkami a malicherným slovíčkářstvím v bezbožnost upadnul.

2. Neboť což, kdyby někdo takovým bádáním zpyšněv, za slovem Páně (Mat. 10, 30.): „I vlasy hlavy vaší všechny sečteny jsou“ zvědavě vyšetřovati se jal počet vlasů na každé hlavě i příčinu zkoumati, proč ten tolik, a ten tolik vlasů má, poněvadž nemají všickni stejně vlasů, nýbrž mnoho tisíckrát tisíců jiných a jiných počtů se vyskytá, jelikož jedni větší, jiní menší hlavy mají, jedni hustší, jiní pak řidší, a opět jiní jen pramálo vlasů mají; a kdyby pak ti, kteří by se domnívali, že vyzkoumali počet vlasů, pokoušeli se o to, aby tím dotvrdili své bludařství, které si vy-

myslili? Anebo opět, kdyby někdo, protože v písmě (Mat. 10, 29.) psáno jest: „Zdali pak neprodávají se dva vrabci za halír, a ani jeden z nich nespadne na zemi bez vůle Otce vašeho“? chtěl počítati, mnoho-li se vrabců chytá denně buď všude, anebo v jedné každé krajině, a spolu po příčině pátrati, proč včera tolik a přede včerejším tolik, dnes pak opět tolik jich schytáno jest, a kdyby počet těch [schytaných] vrabců k svému učení potahoval: zdali pak se ten neklame sám a nesvádí ty, kteří se ho přidržují, u velikou pošetilost, poněvadž v takových věcech lidé vždy horliví bývají, aby se zdálo, že něco více nežli jich učitelé vypátrali?

3. Což však, kdyby se nás někdo tázal, zdali Bůh ví veliký počet všech věcí, které učiněny jsou a se dějí, a zdali jedné každé po jeho prozřetelnosti se dostalo velikosti dle její povahy, a kdybychom my přisvědčili a přiznali, že z toho všeho, co se jest stalo a co se stává i stane, naprosto nic neuchází vědomosti Boží, nýbrž že jeho prozřetelností jedna každá věc má vlastní svou povahu a řád, počet a velikost, a že nic se ani nedělo ani neděje marně a náhodně, nýbrž velepříhodně a podle svrchované moudrosti, a že to zázračný a právě božský rozum jest, který takové věci rozzeznává a vlastní [jich] příčiny udati dovede; a kdyby tentýž, maje toto naše svědectví a vyznání dále ještě se jal počítati i písek a kaménky na zemi, ba i vlny mořské a hvězdy nebeské, a zkoumati příčiny počtu domněle vypátraného: zdali pak by nezasluhoval člověk takový marně se namáhající pošetilým a nesmyslným nazván hýti ode všech, kdo rozum mají? A čím více nad jiné se takovými otázkami obírá a čím více než jiní vypátrati se domnívá, nezkušenými a sprostáky a duševními nazýváje všechny ostatní, poněvadž marné jeho namáhání nepodnikají: tím více jest on sám nesmyslným a hlupcem, jako bleskem omráčeným, Bohu v ničem se nepodáváje, nýbrž Boha svou domněle vynalezenou vědou méně a domysly své nad velebnost Stvořitele svého vynášeje.

Hlava XXVII.

Nesluší, co tajemno jest, vykládati z podobenství, jimžto rozličný smysl podložit lze, nýbrž z toho, co jasné a zjevné v písmě položeno.

1. Rozum pak zdravý, neodvážlivý, pozorlivý a pravdy milovný ochotně bádati bude u věcech těch, které Bůh lidem v moc dal a poznání našemu podrobil, a prospívati bude v nich denním cvičením poznání sobě usnadňuje. A to jsou věci, které se zrak u našemu naskytují a které se zřejmým a neobojetným způsobem výslovně v písmě čtou. A proto sluší podobenství přirovnávati k věcem neobojetným, neboť kdo takto je vykládá, bez nebezpečení vykládá, a dojdou podobenství u všech podobného výkladu; a tělo pravdy setrvá neporušeno, v oudech svých stejně upraveno a nepodvráceno. Avšak co není zjevné povědino, aniž oku se naskytá, nesluší pojiti s výklady podobenství, jakéž každý dle libosti si vymýšlí. Neboť tím během u nikoho neshledá se pravidlo pravdy, nýbrž kolik vykladačů podobenství, tolik objeví se pravd vzájemně se potýkajících a věty sobě odporne stanovících, jakéž i bývá bádání filosofů pohanských.

2. Takovou měrou člověk tedy ustavičně bude bádati, ale nikdy se nedobádá, poněvadž povrhá návodem, jakby bádati měl. A když přijde ženich, kdo má lampu nepřipravenou, nesvítící žáduou zjevného světla jasností, uteče se k těm, kdož výklady podobenství ve tmách prodávají ¹⁾, a opustí toho, jenž zřetelným hlásáním zdarma přístupu k sobě uštěďruje, a bude vyloučen z komnaty jeho. Když tedy veškerá písma, i proroctví i evangelia zjevně a neobojetně hlásají a tak, že všickni je stejně slyšeti mohou, jakkoli všickni nevěří, že jeden jediný Bůh, s vyloučením jiných, všecky věci skrze Slovo své učinil, viditelné i neviditelné, nebeské i pozemské, vodní i podzemní, jakož jsme ze samých výroků písem dokázali, a [když] samo tvorstvo, ve kterém se nacházíme, věcmi, jež okem spatřujeme, totéž stvrzuje, že jeden jest, kterýž je stvořil, řídí a spravuje: nemálo tupými se objeví, kdož za tak jasného zvěstování slepými zůstávají a nechtějí patřiti světla hlásání, nýbrž sami se v pouta svírají, a každý z nich se domnívá, že temnými

¹⁾ „Distrahunt“; Hayd běže slovo to ve smyslu: prodávají, jakoby sv. Otec podle I. 4, 3. narážel na veliký plat, za který bludaři své nevtipné výklady přednášeli. Přidali jsme se ke smyslu tomu, poněvadž i protiklad věty následující mu přisvědčuje.

výklady podobenství zvláštního Boha nalezl. Neboť že o vymyšleném Otci vrtošníků těch nic zjevně a nezáhadně v žádném písmě se nepraví, to sami dosvědčují říkajíce, že těm věcem Spasitel tajně vyučoval ne všechny, nýbrž některé z učensků, kteříž je mohli chápati a tomu, co on náčrtky, hádankami a podobenstvími naznačoval, vyrozuměti. Pouštějí se však tak daleko, až i praví, že jiný jest Bůh, kterýž se hlásá, a jiný Otec, kterýž podobenstvími a hádankami se označuje.

3. Poněvadž však podobenství nejeden výklad připouštějí, kdož pravdy milovný nepřizná, že co do bohozpytu z nich něco tvrditi mohou [toliko] lidé v nebezpečí se řítící a nerozumní? I není-li pak to nestavěti domu svého na skálu silnou a pevnou i veřejně patrnu, nýbrž [zakládati jej] na nejistou, vrtkou písčinu? Tudíž i snadno jest, vyvrátiti stavbu takovou.

Hlava XXVIII.

Tajemství Boží máme tak zkoumati, abychom se nikdy neodchýlili ani od pravidla pravdy ani od jistého poznání Božího. Písmu svatému máme věřiti, aniž pak marně pátrati po tom, co Bohu ponechati sluší a nač omezený rozum náš nestačí. V tom právě chybují kacíři, že nic neponechávají Bohu, ale všechno všetečně vypátrati usilují, pročť i v tak příšerné bludy upadají.

1. Majíce tedy za pravidlo pravdu samu a jasné o Bohu svědectví, nesmíme řešením otázek jiné a jiné namítajícím odvrhovati pevné a pravé poznání Boha, nýbrž řešení otázek dle tohoto pravidla zpravujeme, ovšem cvičiti se máme zkoumáním tajemství a ustanovení pravého Boha, ale i v lásce jeho růsti, jenž pro nás tak mnoho učinil a činí, nikdy však se nevzdáváti toho přesvědčení, vedle kterého se co nejzjevněji hlásá, že ten jest jediný a pravý Bůh a Otec, jenž i tento svět stvořil i člověka učinil, a jenž dal tvornu svému vzrůst a jej od menších věcí volá k větším, které jsou u něho, jakož i plod v lůně počatý na světlo slunce vyvádí i pšenici, když na stéble sesilněla, do stodoly uschovává. Jest pak jeden a týž Světotvůrce, který i lůno mateřské způsobil i slunce stvořil: a jeden a týž Hospodin, který i stéblo vyvedl i zrna pšeničná, zrůst dávaje, rozmnožil i stodolu přichystal.

2. Když však na všechny otázky v písmech odpovědi nalezti nemůžeme, po jiném Bohu mimo toho, který jest, nepátrejme. Bezbožnost věru by to byla nejhrubší. To zajisté musíme ponechati Bohu, Stvořiteli svému, dobře vědouce, že písma sice dokonalá jsou, poněvadž řečena od Slova Božího a Ducha jeho, my pak jsouce nižší a daleko nižší od Slova Božího a Ducha jeho, že pro to i postrádáme známosti tajemství jeho¹⁾. A není divu, že ve věcech duchovních a nebeských a v těch, které nemohou než zjeveny býti, takový nedostatek trpíme, když i ve věcech, které před nohama našima leží (míním pak věci stvořené, jichž se dotýkáme, jež patříme i vůkol sebe máme), mnohé nás tajny jsou, a my je Bohu ponecháváme. Jemu zajisté přísluší, aby předčil nade všechny. Neboť což, kdybychom vysvětliti chtěli příčiny, proč Nil se rozvodňuje? Mnoho věcí mluvíme, mnoho vhodných, mnoho snad i nevhodných; ale co jest pravdivé a stálé a jisté, jest u Boha. Ale i obydlí ptactva stěhovavého, které z jara k nám přilétá, v jeseni pak rázením nás opouští, ačkoliv se to na tomto světě děje, jest mimo naši vědomost. A co můžeme vykládati o mořském přílivu a odlivu, ačkoliv soudíme, že nějakou jistou příčinu má? anebo co můžeme říci o těch věcech, které za mořem jsou, jaké by byly? Anebo co můžeme pověděti, jak povstávají deště, blesky a hromobití, sponsty mrakův a mlhy a proudění větrů a věci těm podobné; jak udati zásobárny sněhu a hrádu a co s tím jest příbuzno? Jaké pak jest tvoření oblakův aneb jaký jest stav mlhy? Jaká jest příčina, že měsíce přibývá a ubývá; a čím jsou tak rozličné vody, kovy, kamení a věci těm podobné? Po příčinách toho všeho pátrající, mnoho sice mluvití budeme, ale jediný Bůh, an to působí, pravdomluvný jest.

3. Jestliže pak i z tohoto tvorstva některé věci [jedinému] Bohu známy jsou, ale některé i námi postiženy bývají, jaké jest to neštěstí, když i v písmě, zvlášť když celé písmo duchovné jest, některé sice věci záhadné s milostí Boží vyložíme, jiné pak Bohu zůstavíme, a to nejenom za tohoto věku, ale i v budoucím, aby Bůh vždy byl učitelem, a člověk veskrze učeníkem Božím? Jakož i apoštol pověděl (I. Kor. 13, 13), až všecko jiné pomine, že zůstanou víra, naděje a láska. Neboť víra v učitele našeho vždy potrvá pevná, ujišťujíc nás, že on jest jediný pravý Bůh,

¹⁾ Poznámenatí sluší, že zde a později v č. tomto sv. Otec jemně se dotýká výmyslů o menší dokonalosti později vyplozených alónův, o utrpení Sofie a nevědomosti Démiúrgově.

abychom ho vždy opravdově milovali, poněvadž ten jest jediný Otec; i abychom důvěřili, že budoucně ještě více od něho obdržíme a se naučíme, poněvadž jest dobrý, a vládne nesmírným bohatstvím a královstvím neskonalým i uměním nepostibným. Jestliže tedy, jak jsme svrchu pověděli, některé záhadné otázky zanecháme Bohu, tehdaž i víru svou zachováme a bezpečně [v ní] vytrváme, i veškero písmo nám od Boha dané, bude v nejlepším s námi souhlasu, tak že i podobenství s jasnými výroky se budou srovnávati, i zřejmé výroky k vysvětlení podobenství poslouží, a tak potom všechny rozmanité hlasy výroků jediným ladným souzvukem v duši naši zavzní veleblácím Boha, který všechno stvořil. Jako kdyby se někdo tázal, co činil Bůh prvé, nežli svět stvořil? řekneme, že odpověď na to náleží Bohu. Že pak tento svět učiněn jest všecek od Boha, počátek svůj v čase vezma, tomu učí nás písma; ale co by byl Bůh dělal prvé, žádné písmo nepraví. Zůstává tedy odpověď na to, Bohu, aniž se sluší tak pošetilých a nekázaně rouhavých výplodů vyhledávati, a proto, že se domníváš, jakobys původ hmoty byl vyšetřil, povrhovati samým Bohem, an všechno učinil.

4. Pomněte zajisté vy všickni, kteří takové výmysly snujete: když jediný Otec slove Bohem, jímž i v pravdě jest ten, jejž vy Démiúrgem nazýváte; a když písma jediné toho Boha znají, i když Pán téhož jediného Otcem jmenuje svým, aniž kterého jiného zná, jakož z vlastních jeho slov hodláme dokázati ¹⁾; nuže když vy téhož vydáváte býti plodem poklesku a zrozcem nevědomosti, jenž by nevěděl, co nad ním jest, a cokoliv více o něm mluvíte: považte, jaké jest to veliké rouhání proti tomu, jenž jest pravý Bůh. Vážně sice a počestně, jak se zdá, pravíte, že věříte v Boha; ale potom nemohouce se prokázati s jiným Bohem [nimo Démiúrga], prohlašujete toho, v nějž dle řečí svých věříte, za výplod poklesku a zrozcem nevědomosti. Avšak tato vaše zaslepenost a pošetilá řeč pochází odtud, že nic neponecháváte Bohu; ale vy chcete i vypravovati, jak Bůh sám a jeho Ennoje a Slovo a Život i Kristus byli zplozeni a se narodili, od nikud jinud to neberouce, leč od pocitů lidských; avšak neznamenate, žeť ovšem u člověka, an jest živočichem složeným, lze tak mluvíti, jako jsme prvé ²⁾ řekli, o mysli lidské a o myšlení lidském, a že z mysli pochází

¹⁾ Hlavně v kn. IV.

²⁾ Viz hl. 13.

myšlení, z myšlení pak rozvažování, z rozvažování pak logos (ale jaký logos? neboť něco jiného jest u Řekův logos, jímž se rozumí mocnost myslící [rozum], něco jiného nástroj [slovo vyrčené], jímž se logos vydává); a že někdy mlčí člověk, jindy pak mluví a jedná. Avšak Bůh jest všecek mysl, všecek rozum, všecek účinný Duch, všecek světlo, vždy tentýž a sobě roven, jakož i nám prospěšno jest o Bohu smýšleti, a jakož z písem se učíme, a protož takové pocity a různé výkony nelze aby u něho místa měly. Neboť ani čerstvosti rozumu lidského pro duchovnou jeho povahu nestačí jazyk sloužití, jsa tělesný, pročť i slovo naše uvnitř zdržováno jsouc, nebývá na jednou tak vydáno, jak myslí pojato bylo, nýbrž po částkách, jako jazyk podávati stačí.

5. Ale Bůh, jsa všecek rozum a všecek slovo, co myslí to i mluví, a co mluví to i myslí. Myšlení totiž jeho jest slovo a slovo jest mysl, a mysl vše objímající právě jest Otec. Kdo tedy mluví o myslí Boží, a té myslí zvláštní vyplození připsuje, prohlašuje ho složeným, jakoby byl něčím jiným Bůh a něčím jiným mysl praprvočná. Podobně též kdo by Logu u vycházení jeho od Otce třetí místo přiřítal (neznaje tudíž velikosti jeho), daleko ihned Loga od Boha odloučil. Dí pak prorok (Is. 53, 8.) o něm: „Rod jeho kdo vypraví“? Vy pak zplození jeho z Otce věštice a vynášení slova lidského pomocí jazyka přenášejíce na Slovo Boží, tím spravedlivě sami na sebe usvědčujete, že ani lidským ani božským věcem nerozumíte.

6. Nesmyslně pak se nadýmající pravíte drze, že víte nevy-slovitelná tajemství Boží, ješto i Pán, jsa Syn Boží, sám připustil, že o dni a hodině soudu jediný Otec ví, zřejmě řka (Mar. 13, 32.): „O tom pak dni a hodině nikdo neví, ani Syn ¹⁾, jedině Otec sám“. Když tedy nestyděl se Syn vědomost onoho dne odnáseti k Otci, ale řekl, co pravda jest: ani my se nestydme, co u věcech na po-

¹⁾ Toho místa užívali od Aria počínajíce všickni kacíři, kteří Kristu Pánu božství upírali, tvrdíce, že menší jest Boha Otce (subordinationismus), a dovolávali se na to i našeho sv. Irenea. Ale bez důvodu. Neboť sv. Irenej nepraví ani tuto, aniž kde jinde, žeby Syn Boží menší byl Otce, aniž vědění jeho jakožto člověka rozlišuje od vědění jeho božského, uznáváje tím jedno jedině sebevědomí celé osoby Kristovy, tak že co věděl Kristus jako Bůh, věděl i jako člověk. Ale co věděl osobně, nevěděl všechno i pro jiné, dobře znaje vůli Otcovu, co by měl zjevit lidem a co zadržeti. Věděl o dni soudu věcně ale nikoliv účelně, maje podle sv. Augustina (I. I. de Gen. contr. Manich. c. 22.) a Basilia (I. IV. contr. Eunom.) to přesvědčení, že nevědětí den ten učeníům více prospěje.

taz vzatých nás vyšší jest, ponechati Bohu. Není nikdo nad mistra (Mat. 10, 24.). Kdyby tedy někdo se nás otázel: Jak jest Syn zplozen od Otce? tomu řekneme: Ono vydání nebo zplození, nebo vyslovení, nebo zjevení, nebo jakkoliv by někdo nevyslovitelné jeho zplození pojmenoval, to nikdo neví, ani Valentín, ani Markión, ani Saturnín, ani Basilidés, ani andělé, ani archandělé, ani knížatstva, ani mocnosti, leč jediný Otec, kterýž jej zplodil, a Syn, kterýž zplozen jest. Když tedy zplození jeho nevypravitelné jest, bez rozumu jsou všickni, kdož se namáhají vyložiti rození a plození, nevypravitelné vypraviti slibujíce. Neboť že z myšlení a rozumu vydává se slovo, toť ovšem všickni lidé vědí. Nic tedy velikého nevyslídili, kdo rozličné výplody vymyslili, aniž skryté ho tajemství, když to, čemu všickni lidé rozumějí, na jednorozené Slovo Boží přenesli, a když je, ač sami nevyslovitelným a bezejmenným je nazývajíce, za výplod a zroence prvního porodu vydávají, jakoby mu byli porodními pomocníky bývali, přirovnávajíce je vyslovitelnému slovu lidskému.

7. Ale totéž říkáme o podstatě hmoty, že totiž i tu Bůh stvořil, nechybíme. Vímeť zajisté z písem, že Bůh drží panství nade všemi věcmi; ale z čeho a jak ji stvořil, to ani žádné písmo nám nevysvětlilo, aniž sluší, abychom my o tom výmysly si utvořili, dle osobního mínění nekonečných věcí o Bohu se dohadujícíce, nýbrž poznání toho buď ponecháno Bohu. A taktéž i příčinu, pro kterou, když Bůh všechno stvořil, někteří tvorové odpadli a z poddanosti k Bohu se odtrhli, jiní pak, a to větší jich částka, setrvali a trvají v poddanosti ke svému Tvůrci; a jaké přirozenosti jsou ti, kteří odpadli, a jakéž ti, kteří věrní potrvají: to máme ponechati Bohu a Slovu jeho, kterémuž jedinému řekl (Žalm 109, 1.): „Sed na pravici mé, až položím nepřátele tvé za podnoží nohou tvých“. Ale my posavade poutníci jsme na zemi, nejsme ještě přisedníci trůnu jeho. Neboť jakkoliv Duch Spasitelův, jenž jest vněm, „zkoumá všecko i hlubokosti Boží“ (I. Kor. 2, 10.), ohledně k nám „rozličné jsou milosti, a rozličná posluhování, a rozličná působení“ (t. 12, 4. 6.), a my na zemi, jak i Pavel dí (t. 13, 9.), „z částky poznáváme, a z částky prorokujeme.“ Jakož tedy z částky poznáváme, tak máme i při všech otázkách ponechávati tomu, který nám své milosti z částky poprává. Neboť že přestupníkům věčný oheň přichystán jest, i Pán zjevně pověděl, i ostatní písmu tak dosvědčují; i že Bůh předvídal, že se tak stane, taktéž písmu dokazují, jakož i budoucím přestupníkům

oheň věčný z počátku připravil, ale vlastní příčinu přirozenosti přestupníkův ¹⁾ ani písmo žádné neudalo, aniž pověděl apoštol, aniž učil Pán. Poznání toho sluší tedy ponechat Bohu, jakož i Pán hodiny a dne, nikoliv pak odvažovati se tak daleko, že bychom Bohu nezůstavili ničehož, zvláště když [jen] z části milosti jeho se nám dostává; aniž pak [náleží] u vyšetřování těch věcí, které jsou nad námi a kterých nám dosíci nelze, na takovou drzost se pouštět, až bychom i o Bohu a o věcech nepostižených, jako bychom jich byli již postihli, marnými řeči o výplynech se šířili, a Bohu Všetvůrci podstatu z poklesku a nevědomosti přičítati a tak proti Bohu bezbožné učení vymýšleti.

8. Dále pak nemají žádného důkazu pro svou smyšlenku nově vynalezenou, když brzy jakýmkoli čísly, brzo syllabami, někdy pak i jmeny, někdy i písmeny v písmenech obsaženými, někdy pak i podobnostmi neprávě vyloženými, neb důminkami dotvrditi chtějí nauku baječně od nich smyšlenou. Neboť kdyby se někdo tázal po příčině, proč Pán praví, že Otec, ačkoliv ve všem účastenství dává Synu, předce sám ví hodinu a den, nenalezl by vhodnější a slušnější a bezpečnější odpovědi pro nynějšek (vždyť jedině pravým učitelem jest Pán) nad tuto: abychom skrze něho poznali, že Otec jest nade všecko. Dít on zajisté (Jan 14, 28.): „Otec větší mne jest.“ A tak i ohledem poznání Otec nejvyšším vyhlášen jest od Pána našeho k tomu, abychom i my, pokud ve způsobě světa tohoto (I. Kor. 7, 31.) trváme, dokonalé vědění a takové otázky Bohu zůstavovali, a usilující vypátrati hlubokost Otcovu, neupadli snad v pokus, pátrati, není-li nad Boha jiného Boha.

9. Kdyby však některý sváromil odpráti chtěl tomu, co jsme posud řekli i co jsme od apoštola uvedli, že „z částky poznáváme a z částky prorokujeme“, domnívaje se, že netoliko z částky, ale vůbec veškeru vědomost pojal toho, co jest, tak nějaký Valentín, nebo Ptolemeus, nebo Basilidés, nebo jiný z těch, kteří o sobě praví, že hlubiny Boží vyzkoumali: nevynášej se tou marnou chloubou ve věcech neviditelných aneb v takových, k nimž okázati nelze, chvastaje se, že v nich více poznal nežli jiní; ale vyzkoumej pilně neznámé nám příčiny věcí těch, které jsou na tomto světě, jako počtu vlasů na své hlavě, a schytaných každodenně vrabců, i jiných věcí, které nepředvídáme, a nauče se tomu od Otce, zvěstuj nám, abychom mu pak věřiti mohli i o věcech vznešenějších. Nevědí-li

¹⁾ Tou míní se t. j. druhá přirozenost, na kterou právě přestupkem první a původní zmíněna byla.

však ti, co se dokonalými zovou, ještě ani to, co v rukou mají, co jim u nohou leží a na očích jest, věci pozemské vůbec, zvlášť pak úpravu vlasů svých: jak jim věřiti máme, co o věcech duchovních a nadnebeských a o tom, co prý nad Boha jest, žvastavě dokazují? — A tolik budiž řečeno o jich číslech, jmenech, syllabách a otázkách těch věcí se týkajících, které jsou nad námi, jakož i o jich nepravých výkladech podobenství, ješto ty mnohem více říci můžeš.

Hlava XXIX.

Poráží učení kacířů, že některé duše do Plerómy se dostávají, některé do místa středního, těla pak že spásy nedosahují.

1. Obrátíme se však k ostatním článkům učení jejich. Učíce totiž, že při skonání [světa] Matka jejich do Plerómy se navrátí a že se jí Spasitele za ženicha dostane, oni pak jsouce prý duchovní že budou sprostěni duší, a stanouce se rozumnými duchy že budou nevěstami duchovních Andělů; ale Démiúrg, jsa prý duševný, že nastoupí na místo Matky jejich, duše pak spravedlivých že odpočívati budou ve středním místě, ano prý se duševně podobné s podobným spojí, duchovné s duchovním, hmotné pak v hmotném zůstane: stanoví věci sobě odporné, poněvadž praví, že duše nedostávají se do místa středního k sobě podobným za příčinou své podstaty, nýbrž pro své skutky, učíce, že duše spravedlivých sice tam se odebírají, bezbožné pak že očekává oheň¹⁾. Neboť jestliže za příčinou podstaty, pak přicházejí všechny v odpočinek a v střední místo náležejí všechny, jelikož duše jsou, tétěž jsouce podstaty, a zbytečná jest víra, zbytečné pak přistí Spasitelovo; jestliže však pro spravedlnost, tehdy nikoliv proto že jsou duše, nýbrž že jsou spravedlivé. Ale bylo-li by dušem bývalo zahynouti, lečby byly spravedlivé: spravedlnost spasiti může i těla; proč pak by je nemohla spasiti, když i ona podíl měla na spravedlnosti? Spasí-li totiž přirozenost a podstata, budou všechny duše spaseny; spasí-li však spravedlnost a víra, proč pak by nespasila těla, která podobně s dušemi v zahynutí přijíti měla? Neboť v případě tomto ukáže se spravedlnost buď sla-

¹⁾ Srovn. I. 7.

bou anebo nespravedlivou, kdyžby sice něco pro účastenství [s sebou] spasila, jiné pak nic.

2. Neboť že se v tělích konají skutky spravedlnosti, toť patrné jest. Buď tedy všechny duše nutně přijdou v místo střední a k soudu nikamž, anebo i těla, kteráž účastenství měla v spravedlnosti, spolu i s dušemi, taktéž v ní účastnými, dostanou se v místo odpočinku, poněvadž ovšem spravedlnost jest mocna, aby tam uvedla to, co s ní účastenství mělo; a pravé a pevné okáže se býti učení o vzkříšení těl, které my věříme, že totiž Bůh i smrtelná těla naše, zachovají-li spravedlnosti, vzkřísí a učiní neporušitelnými a nesmrtelnými. Neboť Bůh jest mocnější nežli přirozenost; u něho jest i vůle, poněvadž jest dobrý, i možnost, poněvadž jest mocný, i vykonání, poněvadž jest bohatý a dokonalý.

3. Ti však sobě ve všem odporují stanovíce, že nepřijdou všechny duše v místo střední, nýbrž toliko duše spravedlivých. Neboť praví, že přirozeně a dle podstaty trojí druh vydán jest z Matky: první prý jest z nesnéze, žalu a bázně, hmota; druhý pak z toužebnosti, duševný; a který porodila následkem svého patření na Anděly, průvodčí Kristovy, duchovný. Jestliže tedy toto její pokolení na všecken způsob do Plerómy se dostane, jsouc duchovné, hmotné pak pro svou hmotu vdole zůstanouc, ohněm, který v něm jest, se vzejme a docela shoří: proč by nemělo to, co duševné jest, dostatí se celé do středního místa, kamž i Démiúrga připouštějí? — Ale co pak jest to, co z nich se dostane do vnitru Plerómy? Neboť duše zůstanou v místě středním, těla pak majíce hmotnou podstatu, rozloučí se ve hmotu a shoří ohněm v nich jsoucím. Když tedy bude tělo zničeno a duše zůstane v místě středním, pak nic nezbývá z člověka, co by v Plerómu přišlo. Neboť mysl člověka, rozum, myšlení, a snaha mysli a tomu podobné nejsou něco jiného mimo duši, nýbrž hnutí a působení duše, nemajíce bez duše žádné podstaty. Nuže což ještě zbude z nich, co by do Plerómy vešlo? Neboť oni sami, pokud jsou duše, v místě středním potrvají, pokud pak jsou těla, s ostatní hmotou shoří.

Hlava XXX.

Kára pošetilou bezbožnost kacířův, ani sebe duchovními, Démiúrga však duševným nazývali.

1. A když tak jest, pravíť oni nesmyslníci, že nad Démiúrga povýšení budou; a tím právě že se za lepší vyhlašují nad toho Boha, jenž nebesa i zemi i moře i všecko, což v něm jest, stvořil a spořádal, a že nestydatě sebe pokládají za duchovné, jsouce právě pro tuto svou náramnou bezbožnost tělesníky; toho však, který učinil duchy [větry] anděly svými, a obléká se světlem jako rouchem (Žalm 103, 4, 2.), a okres zemský jako v ruce drží, u něhož obyvatelé jeho nejsou nic nežli jako kobylky (Is. 40, 12. 22.), toho tvůrce veškeré duchovné podstaty a Boha že jmenují oni duševným: tím právě a nezvratně dokazují pošetilosť svou, a zaslужují opravdu hromem více potření býti, nežli giganti, o nichž se v báchkách vypravuje ¹⁾, vynášejíce se myslí proti Bohu, marnou chloubou a lichou pýchou naduti jsouce, tak žeby celé země čemeřice nestačila k vyčištění jich, aby takovou svou pošetilosť vyvrhli ²⁾.

2. Neboť skutky má dokázati, kdo větším jest. Nuže čím pak oni dokáží, že jsou vznešenějšími Démiúrga (ať se i sami pro nutnosť řeči k jich bezbožnosti skloníme, Boha přirovnávajíce k nesmyslným lidem, a když k jejich mudrování sestupujeme, nejednou vlastními jich větami je porážejíce; ale budiž nám Bůh milostiv! neboť nepravíme tak, abychom jej k nim přirovnávali, nýbrž abychom pošetilosť jejich překonali a vyvrátili), jak to dokáží, jak-

¹⁾ Giganti byli dle básníků pohanských zvláštním pokolením ohromných těl a kruté bezbožné mysli, celými balvany a kladami i ohněm proti nebi vzpurně bojující. Homér je umísťuje v daleké končiny země na západ (v krajinu noční temnoty); Hésiod bájí, že povstali z krve raněného Úrana (nebe) na zemi spadlé, že byli nesmírné velikosti a jich těla že se končila v hady místo nohou. Když byli nejvyšší hory: Pídnau, Ossu a Olymp na sebe postavili, aby do nebe se dostali, Zeus je bleskem srazil a pod týmiž horami pohřbil. Patrně to ohlas zjevení Božího o padlých andělech a o stavbě věže babilonské.

²⁾ Čemeřice jest zvláštní jedovatá bylina (černá a bílá), již se nyní pouze jakožto léku počistujícího a krev rozbánějícího užívá, čímž pak se i trudnomyslnost více méně odstraňuje. Starší jí užívali též v způsobě prášku, jako tabáku šňupavého, v případě trudnomyslnosti a pomatenosti duševní, pročež i „kýchavici“ u nás slove. Řeklo-li se o někom, že „má potřebí čemeřice“, bylo to tolik jako že není při zdravém rozumu.

koliv mnozí pošetilci s úžasem k nim zírají, jakoby se od nich mohli něčemu více nad samu pravdu naučiti? I to co psáno jest (Mat. 7, 7.): „Hledejte a naleznete!“ vykládají, jakoby k tomu řečeno bylo, aby sebe shledali býti nad Démiúrga, většími a lepšími nazývajíce sebe nežli Boha, sebe duchovnými, Démiúrga pak duševným; a proto prý i oni vystoupí nad Boha a vejdou do Plerómy, Bůh pak do místa středního. Skutky tedy dokažtež, že sami lepšími jste Démiúrga; neboť nikoliv mluvením, ale skutkem okaž se, kdo jsi mocnější.

3. Jakým tedy dílem prokáží se buď Spasitelem nebo jich Materií skrze ně vykonaným, kteréž by bylo buď větší, buď krašší, buď rozumnější nad díla toho, který toto všecko upravil? Které pak nebesa upevnili? kterou zemi založili? které hvězdy vyslali? nebo která světla rozžžali? jakými kruhy je jako na uzdě vodili? nebo jaké deště nebo mrazy, nebo cokoliv jiného dle času a kraje vhodného zemi přivedli? Jaké pak teplo a sucho proti tomu postavili? aneb které řeky rozvodnili? které prameny vyvedli? jakým kvítím a stromovím ozdobili zemi? aneb jaké množství živočichů vytvořili, dílem rozumných, dílem bezrozumných, co do podoby ozdobných všech? A tak všecko jiné, co všemocí Boží ustanoveno jest a moudrostí jeho se řídí a spravuje — kdož by s to byl, aby to všecko vyčetl a postihl velikost moudrosti tvůrce Boha? — A což bytosti, které jsou nad nebasy a nezhynou, jak vznešené jsou: nesčíslní Andělé, Archandělé, Trůnové, Panstva, Mocnosti? Proti kterému jedinému dílu z těchto staví sebe? Což pak mohou podobného vykázati co by bylo skrze ně aneb od nich učiněno, sami jsouce jeho tvůrcem a dílem? Nebo byť jejich buďsi Spasitel buďsi Mátí, ať po nich mluvíme, abychom vlastními jich slovy je ze lži usvědčili, toho [Démiúrga] byla použila, jak oni praví, aby učinila obraz toho, co v Plerómě jest a celého vidění, které vůkol Spasitele spatřila: použila ho [zajisté] jakožto lepšího a vhodnějšího, aby jeho pomocí vůli svou vyvedla; neboť obrazy takových věcí zajisté neutvářila pomocí někoho nižšího, nýbrž vznešenějšího.

4. Byliť zajisté oni sami již tehdaž, jak sami ujišťují, duchovně byvše počati, následkem patření na průvodčí vůkol Pandóry rozestavené. Avšak oni tu trvali na prázdno (ana Mátí skrze ně nic nepůsobila pomocí Spasitele), plod nezpůsobný a ničemný, neboť nic se neokazuje, žeby skrze ně vykonáno bylo. Ale ten dle jich udání povstálý Bůh, jsa pod nimi (neboť praví, že jest duševným), byl ve všem účinný a působivý i schopný, aby skrze něho obrazy všech vyvedeny byly; a netoliko tyto viditelné věci

ale i neviditelné bytosti: Andělé, Archandělé, Panstva, Knížatstva, Mocnosti, všechno skrze něho učiněno jest, ovšemf jakožto mocnějšího a schopného vůli vyplniti. Ale skrze ně Matka patrně nic neučinila, jak sami doznávají, tak že se mohou právem považovati za nedochůdčata předčasněho porodu Matky své. Neboť nemajíc ona pomocnic porodních, proto je jako nedochůdčata vyvrhla, nejsoucí k ničemuž, k žádnému působení Mateři své se nehodíce. A ti se za lepší probílašují nad toho, který toliké a takové věci způsobil a zřídil, ani sami dle svého učení daleko, daleko nižšími jeho shledání bývají!

5. Jako kdyby byla dvě želižka řemeslnická, nebo nástrojové dva, a jeden z nich by ustavičně v rukou umělcových v užívání byl, tak žeby jím všechno, co by chtěl, pracoval, i tím umělost svou a schopnost osvědčoval, druhý pak ležel by na prázdno a na nic i bez užívání, jímž by umělec patrně nic nečinil, aniž ho k čemusi užíval; a tu by pak někdo řekl, žeby tento neužitečný a neužívaný i bezčinný nástroj lepší byl a drahocennější nežli ten, jehož umělec při díle užívá a jímž si i slavné jméno získává: tenf a takový člověk by právem zasluhoval tupým a smyslů zbaveným nazváním býti; a tak jsou i tito lidé, kteří o sobě praví, že jsou duchovní a lepší, Démiúrg pak že jest duševný a že proto nad něho se vznesou a v Plerómu vstoupí k mužům svým (jsou totiž ženami, jak sami přiznávají), Boha pak že jest nižší, a proto ve středním místě zůstane, ničím to nedokazující (kdo totiž lepší jest, ze skutkův se jeví; neboť všechny věci od Démiúrگا učiněny jsou, jimi pak žeby něco bylo učiněno, co by za řeč stálo, nijak nemohou osvědčiti), a tak jsou pošetili pošetilostí svrchovanou a nenapravitelnou.

6. Kdyby však na svém stáli řkouce, že všechno sicc, co hmotné jest, jako nebe a celý vesmír pod nebem, od Démiúrگا učiněno jest, ale všechno, co jest toho duchovnější a nadnebeské, jako Knížatstva, Mocnosti, Andělé, Archandělé, Panstva, Síly, že jest způsobeno porodem duchovným (a tím míní sami sebe): tu nejprve dokážeme z písem Páně, že všechno nadřečené viditelné a neviditelné od jednoho Boha učiněno jest. Neboť nejsou oni vážnějšími svědky nežli písmo; aniž pak my ponechajíce slov Páně a Mojžišových i ostatních prorokův, kteří pravdu hlásali, smíme věřiti, lidem, nic rozumného nemluvícím, ale pouhé pošetilosti žvastajícím. Potom pak jestliže bytosti nadnebeské jimi jsou způsobeny, pověztež nám, jaké přirozenosti jsou ty neviditelné bytosti, udejte nám počet Andělův a řady Archandělův, vysvětlete tajemství Trůnův,

poučte nás o rozdílech mezi Panstvy, Knížatstvy, Mocnostmi a Silami. Avšak nemohou nic říci; nejsou tedy od nich učiněni. Jsou-li však bytosti tyto od Démiúrga způsobeny, jakož i jsou způsobeny, a jsou-li duchovné a svaté, není tedy duševný ten, který duchovné bytosti stvořil; a poraženo jest veliké rouhání jejich.

7. Neboť že jsou v nebesích duchovní tvorové, to hlásají všechna písma; i Pavel to dosvědčuje, že jsou duchovní, řka o sobě (II. Kor. 12, 2.), že byl unesen až do třetího nebe; a opět (t. v. 4.), že byl pojat do ráje a slyšel slova nevypravitelná, která nelze člověku říci. Ale co by mu prospěl přístup do ráje, nebo unesení až do třetího nebe, kdyžby to všechno bylo pod mocí Démiúrgovou, měl-li totiž býti pozorovatelem a posluchačem tajemství těch, která jsou nad Démiúrgem, jakož se někteří opovažují mluvit? Chtěl-li totiž seznati pořádky nad Démiúrgem, neměl zůstat v místech Démiúrgovi podrobených, aniž ty všechny prohlédl (neboť zbývala mu, jak oni praví, ještě čtverá nebesa¹⁾), aby se k Démiúrgovi dostal, a dolčjší Sedmici patřil); nýbrž měl se povznesti aspoň až do místa středního, t. j. k Mateři, aby od ní zvěděl, co uvnitř Plerómy jest. Neboť „vnitřní“ jeho „člověk“, an též mluvil v něm, jsa neviditelným, byl prý dle nich s to, aby netoliko do třetího nebe, ale až i k Matce se dostal. Když totiž oni, t. j. jejich člověk, ihned předstihne Démiúrga a dostoupí k Mateři, mohl tak ovšem i „člověk“ apoštolův; neboť nic by jemu nebyl překážel Démiúrg, jsa sám podroben Spasiteli, jak oni praví. A byť i byl překážel, nic by nebyl pořídil; neboť není možná, aby byl mocnějším nad prozřetelnost Otcovu, a to tím méně, poněvadž prý vnitřní člověk neviditelný jest Démiúrgu. — Když pak onen své uchvácení až do třetího nebe vypravuje jakožto cosi velikého a slavného, zajisté oni nijak k sedmému nebi nedostoupí, neboť oni nejsou, lepší apoštola. Řkou-li, že jsou výtečnější, skutky svými překonání budou; neboť ničím takovým nemohou se chlubit²⁾. A proto dokládá (t. v. 3.): „Zdali v těle, či kromě těla, Bůh ví“! aby někdo se nedomníval, žeby tělo na tom vidění [skutečné] účastenství mělo, jakoby i ono viděti a slyšeti mohlo, co viděl a slyšel; anebo aby snad neřekl jiný, že pro tíži tělesnou nebyl

¹⁾ Quatnor coeli; tak soudí Massuet, že číslí náleží; ale i „quartum coelum“, čtvrté nebe dává dobrý smysl, rozumí-li se k tomu „nad tím třetím“, kam byl unesen Pavel; neboť dle náhledu Gnostiků bydlel Démiúrg v sedmém nebi. Srov. I. 5, 2.

²⁾ Jako sv. Pavel, žeby byli kdy unesení bývali až do třetího nebe.

pojat výše; nýbrž aby se uznalo, že lze až tam kromé těla patřiti duchovná tajemství Boží, která jsou působením toho, jenž učinil nebesa i zemi a utvořil člověka a postavil jej v ráji, aby pak ti, kteří by v lásce Boží veledokonalými byli jako apoštol, též byli účastni patření.

8. A ten tedy učinil i duchovné [bytosti], jež spatřil Pavel, jsa až do třetího nebe unešen, a řeči nevyslovitelné, kteréž nelze člověku mluvit, poněvadž jsou duchovné; a týž [z toho] uděluje těm, jenž hodni jsou, jak ráčí, neboť jeho jest ráj; i jest v pravdě Duch Boží, a nikoliv duševný ten Démiúrg, jinak by nebyl nikdy duchovné způsobil. Jest-li však ten duševným, kým pak způsobeno jest duchovné? To nechť nám vysvětlí. Avšak nemohou ani dokázati, žeby Mateře jich plodem (za který se sami pokládají) cosi způsobeno bylo. Oni zajisté nemohou neřku nic duchovného, ale ani mušky nebo komára nebo jiného z těch sprostých zvířátek vyvesti, mimo ten řád, jímž od prvního počátku Bůh vpuštěním semene v živočichy stejnorodé přirozeně živočichy plodil a plodí. Ale ani Matka jejich nic nezpůsobila sama; praví totiž, že se z ní zrodil ten Démiúrg a Pán veškerého působení. A o tomto veškerého tvorstva Démiúrgovi a Pánu praví, že duševným jest, oni pak že jsou duchovní, ač nejsou působiteli a pány nctoliko nižádného tvorů mimo sebe, nýbrž ani svých vlastních těl. Mnoho také často na těle nevolky trpí, a předce duchovnými a dokonalejšími nad Démiúrga se zovou.

9. Spravedlivě tedy usvědčení jsou od nás, že daleko a daleko od pravdy se odchýlili. Neboť, jestliže Spasitel tvorstvo skrze tohoto [Démiúrga] učinil, není menším, nežli oni jsou, nýbrž patrně lepším, osvědčuje se i jejich působitelem býti, neboť oni též k tvorstvu náležejí. Nuže, jak z toho jde, žeby oni byli duchovnými, ten pak, kterýmž oni způsobeni jsou, duševným? Pakliže (a to jediné pravé jest, jak jsme obšírně dokázali důkazy velezřejnými) sám a sám a svobodně o své vůli a o své moci všecky věci i stvořil i zřídil i způsobil, a jestliže vůle jeho jest podstatou všech věcí: tedy se okáže ten samojediný Bohem, který všecko stvořil, ten jediný všemohoucím, a ten jediný Otcem, který všecky věci, viditelné i neviditelné, smyslné i nadsmyslné, nebeské i pozemské, slovem mocnosti své (Žid. 1, 3.) tvoří a působí. Onť všecko spořádal a zřídil moudrostí¹⁾ svou, on, jenž všecko obsahuje, sám pak od nikoho obsažen býti nemůže; onť sám tvůrce, sám

¹⁾ Rozuměj: Duchem sv., kteréhož Ireneus často moudrostí nazývá.

způsobitel, sám vynálezce, sám zhotovitel, sám Pán všech věcí. A není mimo něho a nad něho ani Máti, jakou oni si vymýšlejí, ani jiný Bůh, jak bájl Markión, ani Pleróma třidceti aiónů, kteráž se nám klamem býti okazala, ani Bythus, ani Proarché, ani Nebesa, ani světlo panenské, ani aión bezejmenný, slovem nic z toho všeho, co tito i jiní všickni kacíři nesmyslně plískají; nýbrž jeden jediný Bůh jest stvořitel, vznešený nade všecku výsost a moc a panství i sílu; tenť Otec, tenť Bůh, tenť původce, tenť stvořitel, tenť způsobitel, kterýž učinil sám od sebe, totiž Slovem svým a Moudrostí svou, nebe i zemi i moře i co v nich jest; tenť jest spravedlivý, tenť dobrý, tenť způsobil člověka, tenť založil ráj, tenť učinil svět, tenť uvedl potopu, tenť zachoval Noema; ten jest Bůh Abrahamův a Bůh Isakův i Bůh Jakobův, Bůh živých, jež i zákon zvěstuje, jež proroci hlásají, jež Kristus zjevuje, jež apoštolé káží, v nějž církev věří. Ten Otec Pána našeho Ježíše Krista skrze Slovo své, jenž jest Syn jeho, zjevuje a hlásá se jím všem, kterýmž se zvěstuje; poznávajíť jej zajisté všickni, kterýmž Syn zjevil. Ale vždy jsa spolu s Otcem zjevuje Syn ode dávna a od počátku Otce i Andělům i Archandělům i Mocnostem i Silám i všem, kterýmž se zjevití ráčí Bůh.

Hlava XXXI.

Opakuje stručně všecko, co posud proti kacířům vůbec, proti Valentíncům pak zvlášť byl pronesl, dokládaje, že to i proti ostatním kacířům lze.

1. Když jsou tedy stoupenci Valentínovi poraženi, překonáno jest veškero množství kacířův. Neboť co všecko jsme řekli proti jich Plerómě i proti všemu, co mimo ni jest, dokázavše, žeby Otec všehomíra obklíčen a sevřen býti musel tím, co mimo něho jest, ač jest-li něco mimo něho, a žeby pak mnoho Otcův a mnoho Pleróm i mnoho stvořených světův býti muselo, ještoby na všechny strany jedny ode druhých se počínaly a jedny u druhých se skončovaly; a že všickni trvajíce každý ve svém zvláštním místě, nic by jiných nedbali, poněvadž by nijaké účastenství a spojení vespolečné neměli; a žeby nebyl žádný ze všech Bohem a přestalo by jméno Všemohoucího: to všecko napodobně platí i o stoupencích Markiónových,

Šimónových, Menandrových a všech jiných, co jich koliv jest, kteří toto naše tvorstvo od Otce odlučují. — Co jsme však řekli proti těm, kteří praví, že Otec všehomíra všechno sice objímá, ale toto naše tvorstvo že není od něho učiněno, nýbrž buď od nějaké jiné mocnosti neb od Andělův, kteří by ani neznali Propatora, a že prý jest v nesmírné velikosti veškerenstva tak sevřeno jako střední bod kruhu, nebo jako skvrna v plášti, okázavše, že není víře podobno, aby kdo jiný mimo Otce všehomíra toto naše tvorstvo způsobil: — totéž platí i proti stoupencům Saturnína a Basilida, a Karpokrata i proti ostatním Gnostikům, kteří věcem tomu podobným vyučují. Co se však řeklo o výplodech a aiónech a o zmenšení a o slabosti jich Mateře, poráží i Basilida i všechny křivě tak zvané Vědce [Gnostiky], kteří jinými jmeny totéž praví, ale více ještě nepravdy nežli tito [Valentínci] ve svou nauku pojímají. A vše, co jsme o číslech řekli, buď řečeno proti všem, kteří právě učení takovým způsobem zpotvořují. A vše, co jsme pravili o Světo-tvůrci, dokázavše, že jím jest jedině Báh a Otec všehomíra, i co se ještě o tom poví v následujících knihách, to pravím proti všem kacířům. Kteří z nich okáží se mírnějšími a ušlechtilějšími, ty obrátíš a pokáráš, aby se nerouhali stvořiteli a živiteli a Pánu svému, a nijak počátek jeho z poklesku a nevědomosti báječně neodvozovali; kteří však z nich budou urputnými a nerozumnými zatvrzelci, ty zažeh od sebe co nejdále, a nic nedbej hubařství jejich.

2. Mimo to pak budou usvědčení stoupenci Šimónovi a Karpokratovi, a kde kteří ještě domnělí divotvorci, že co činí, neděje se ani mocí Boží, ani dle pravdy, ani z dobročinnosti k lidem, nýbrž na záhubu a svedení jich kouzelnými přeludy a všelikým klamem, škodíce spíše nežli prospívající těm, kdož jim věří, poněvadž je svádějí. Neboť nejsou s to, aby slepým zrak a hluchým sluch navrátili, ani aby veškery dábly vymítali, leč snad které sami přilákali, ač jestliže i to dovedou; ani aby nemocné, chromé a malomocné anebo jinak na některém oudu těla trpící uzdravovali, jakož se mnohdy při tělesné nemoci anebo jiných náhodně zevna působených poraněních předešlé zdraví navrácuje. Ale aby některého mrtvého vzkřísili (jakož vzkřísil Pán i apoštolé svou modlitbou, a jako přecasto v bratrstvu v potřebné případnosti, když celá místní církev s postem a mnohými modlitbami prosila, duch zemřelého se navrátil a člověk darován byl znovu modlitbám svatých), toho oni tak daleci jsou, že ani nevěří, aby to vůbec

možno bylo; nýbrž z mrtvých vstáním prý jest poznání pravdy od nich hlásané.

3. Když tedy s jejich strany blud a klam i kouzelné matení smyslů před očima všech lidí zjevně se tropí, v církvi pak soustrast a milosrdenství a věrnost i upřímnost ku pomoci lidem netoliko bezplatně a darmo se děje, ale i my sami, co máme, k blahu lidí obětujeme a ošetřovanci, čeho potřebují a přecasto nemají, od nás dostávají: věru i tím se usvědčují, že se od bytnosti božské a dobroty Boží i všelikého duchovného působení zcela odloučili, a na opak že všelikým klamem a odpadlickým nadchnutím a ďábelským působením i modloslužebnými přeludy veskrze naplněni jsou. I jsouť zajisté předchůdcové toho draka, který podobným klamem smete ocasem svým třetí díl hvězd a svrhne je na zemi (Zjev. 12, 4.). A těch dlužno se varovati jak onoho, a čím většími se zdají působiti kouzly, tím více se před nimi na pozoru míti, jakoby tím většího ducha nepravosti byli obdrželi. Kdož tedy ono proroctví uváží, nalezne, že působení každodenního jejich života jest jedno a totéž s jednáním ďáblův.

Hlava XXXII.

Poráží bludné jich učení, žeby směli se všelikých ohavností dopouštěti, žeby skutkové lidští byli toliko dle domnění zlí nebo dobří, a žeby duše jejich byla podobna duši Páně, ba někdy i lepší.

1. A jejich bezbožná důmněnka o skutcích, kteráž velí, že se mají ve všelikých činech i zlých pokusiti, učením Páně se vyvrátí, dle kterého (Mat. 5, 21. n.) se zavrhuje, netoliko kdo cizoloží, ale i kdo cizoložiti chce; a netoliko vražedníkem se považuje k zatracení, kdo zabíjí, ale i kdo bez příčiny se hněvá na bratra svého; a který netoliko zakázal nenáviděti jiných, ale i velí milovati nepřátele; a nejenom zaporučil přísahati křivě, ale i vůbec přísahati; a nejen zakázal mluvití zle o bližním, ale i jmenovati jej „rácha!“ a „blázne!“, sic kdoby jinak činil, vinen by se stal pekelného ohně; a netoliko zakazuje bítí jiného, ale i radí, bychom políckováni jsouce nasadili i líce druhého; a nejenom varuje nežádati, co jest cizího, ale i kdyžby se nám vlastní bralo, nevymáhati toho od oněch [kteří to vzali]; a netoliko zaporoučí urážeti bližních

a jim cokoliv zlého činiti, ale velí, abychom uražení jsouce, velikomyslnými se prokázali a dobrotivými k oněm i modlili se za ně, aby pokání činíce spasení došli, a tak abychom v ničemž nenásledovali jiných hanlivosti a chtivosti a zpupnosti. Jestliže tedy ten, kteréhož oni chlubně mistrem svým jmenují a praví, že měl duši mnohem lepší a statnější¹⁾ nežli ostatní, přikázal, některé věci se vši bedlivostí a snažností činiti, jakožto dobré a výtečné, jiných pak se zdržovati netoliko v jednání, ale i v myšlení, ano ke skutkům vede, jakožto zlých a škodlivých a hříšných: kterak se nestydí oni takového jmenovati mistrem nad jiné statnějším a lepším a potom přímo a zjevně přikazovati opak toho, čemuž učil onen? A kdyby nebylo nic zlé neb opět nic dobré, ale kdyby pouze dle domnění lidského některé [činy] za nespravedlivé a některé za spravedlivé se pokládaly, nebyl by ovšem výslovně učil (Mat. 13, 43.): „Spravedliví pak stkví se budou jako slunce v království Otce svého“, nespravedlivce pak a kteříž nečiní skutků spravedlnosti uvrhne „v oheň věčný, kdežto červ jejich neumře, aniž oheň shasne“ (Mat. 25, 41. Mar. 9, 45.).

2. Řkou-li dále, že se mají ve všelikých činech a všelikém jednání pokusiti, aby možná-li, jednou života poutí všecko vykonajíce v dokonalost přešli: tuť se nikoliv neshledává, žeby se přičiňovali o to, co náleží k ctnosti a jest pracné a slavné i žádá umění a uznává se ode všech za dobré. Neboť dlužno-li všemi pracemi a vším zaměstnáním projiti, museli by přede vším naučiti se veškerým uměním, co se jich namáháním hlavy nebo rukou vykonává, nebo co se jim sebezáporem přiučuje a snažností a rozmyšlením i vytrvalostí se jich nabývá; na př. všeliké druhy hudby a počítářství a měřičství a hvězdářství, i všecka, která se rozumnými řečmi obírají; potom i veškero lékařství a známost bylin a ta, ježto ke zdraví lidskému pořádána jsou; i malířství a sochařství, kovolitectví a kamenictví a těm podobná; potom i všeliký druh hospodářství, zvěrolékařství a pastýřství i řemesla, která prý se všemi věcmi zaměstnávají a která na moři se provádějí i která těla ošetřují; veškero myslivectví a vojenství i vladařství, a co jich jest více, jichž oni ani desáté, ba ani tisící částce po celý svůj život naučiti se nemohou. A z toho všeho ničemu sice se naučiti nehledí lidé ti, kteří praví, že všemi skutky projíti mají, ale hledí si rozkoší a smilstva i všeliké hanebnosti, sami sebou odsouzeni jsouce dle učení svého. Neboť nic nemajíce toho,

¹⁾ Srovn. 1. 25, 1.

co jsem právě podotkl, přijdou na zahynutí ohněm. Následující mudrcův Epikúrovo a svobodný život Kynikův ¹⁾ oslavují Ježíše jakožto učitele, kterýž učeníky své odvrací netoliko zlých skutků, ale i řečí a myšlenek, jakož jsme okázali.

3. Řkou-li však, že duše jejich jsou z téhož okolu, z kterého duše Ježíšova, i že jsou mu podobní, ba někdy i lepší: tu shledá se, postavíme-li je podle skutků, které on k prospěchu a ke zdraví lidí činil, že oni nic takového ani podobného, aniž vůbec něco činí, co by se [s tím] porovnat dalo. Anobř dokáží-li něco, kouzelným (jak jsme řekli) uměním působíce, i hledí tím nerozumné lidi klamati. A když nic ani prospěšného ani užitečného neprokazují těm, na nichž, jak praví, své divy konají, nýbrž jenom nedospělá pacholata lákají, oči klamou a přeludy své tropí, které hned minou ani na okamžik netrvají: tím se neosvědčují Ježíši Pánu našemu, ale Šimónovi kouzelníku podobnými býti. Z toho pak, že Pán vstal z mrtvých třetího dne (a to jest jistá pravda!) a učeníkům se okázal a před jejich očima v nebesa pojat byl, oni však že mrouce nevstávají aniž pak se komu zjevují, [z toho] usvědčení jsou, že duše jejich v ničemž nejsou podobny Ježíšovi.

4. Řkou-li pak, že i Pán jenom tak na oko takové věci činil, odkážeme je k slovům prorokův a provedeme z nich, že všechno tak o něm předpověděno bylo a se jistotně vyplnilo, a že on jediný jest Syn Boží. Pročež i kdož praví jsou jeho učeníci, vzavše od něho té milosti, ve jmenu jeho vykonávají divy dobročinnice jiným lidem, jak každý svůj dar od něho má. Neboť někteří vymítají opravdově a jistě ďábelstva, tak že i často ti, kteří od těch zloduchů očištěni byli, víru přijímají a v církvi jsou; jiní pak vědí napřed věci budoucí a mívají vidění a řeči prorocké; jiní vkládají ruce na nemocné a uzdravují je (tak že posilnění povstávají) ²⁾. A již, jak jsem pravil, i mrtví byli vzkříšeni, kteří pak s námi drahně let ještě žili. A což více? Nelze ani říci počet těch milodarů, kterých církev po celém světě od Boha obdržela, a které ve jmenu Ježíše Krista, ukřižovaného pod Pontským Pilátem, každodenně rozdává dobročinně národům, a nikoho neklamajíc, nižádných peněz neberouc. Neboť jakož je byla darmo dostala od Boha, tak jimi opět darmo posluhuje.

5. Aniž pak užívá k působení svému vzývání [padlých] andělův a zařikávání a jiných špatných úskoků, nýbrž čistě a po-

¹⁾ Viz svrchu 14, 3. pozn. 1. a č. 5. pozn. 1.

²⁾ Slova ta jen v řeckém zlomku se zachovala.

čestně i zjevně modlitbami se obrací k Hospodinu, kterýž všechno stvořil, a vzývají jméno Pána našeho Ježíše Krista, koná divy k prospěchu, a nikoliv k svádění lidu. Jestliže tedy jméno Pána našeho Ježíše Krista posavade dobrodiní propůjčuje a opravdově i jistě uzdravuje všechny všude věřící v něho; nikoliv pak [jméno] Šimónovo ani Menandrovo ani Karpokratovo ani kohokoliv jiného: tuť zjevno jest, že se vtělil, mezi svým tvorstvem obcoval, všechno opravdově z moci Boží konal dle dobrolíbezné vůle Otce veškerenstva, jakož byli proroci předpověděli. Ale co to bylo, pověděno bude v důkazích z prorokův.

Hlava XXXIII.

Dokazuje, že učení o stěhování se duší pošetilé a nesmyslné jest.

1. Žeby pak duše z jednoho těla do druhého přecházely, [ten jejich náhled] vyvrátíme tím, že duše nižádné paměti nemají toho, co bylo dříve. Neboť byly-li vyslány na to, aby všelikými skutky prošly, měly by toho památku mít, co prvé již vykonáno bylo, aby to, co by ještě zbývalo, doplnily, aniž pak se bidné hmoždily, neustále týmž se obírajíce (neboť přijetí těla nikdy nebylo s to, aby všelikou veskrze upomínku a názor zahladilo toho, co jim prvé věšeno bylo), zvlášť když byly k tomu přišly ¹⁾. Jako totiž nyní duše člověka spícího, jehož tělo odpočívá, cokoliv sama v sobě vidí a ve zdání koná, z větší části si pamatuje a tělu sděluje, a mnohdy i po dlouhém čase, co kdo ve snách spatřil, to opět bdíc zvěstuje: tak by zajisté se rozpamatovala i na to, co činila prvé, nežli se do tohoto těla dostala. Neboť když si to, co kratičkou dobou viděla anebo co obrazností pojala, sama a sama ve snách připomíná, jsouc s tělem spojena a po všech údech rozšířena: měla by se tím spíše upamatovati na všechno to, čímž se po tak drahé časy, po celý věk minulého života zaměstnávala.

2. Proti tomu vymyslel si Plato, dávny onen Athénan, an byl první to učení uvedl ²⁾, nevěda kudy kam, čiší zapomenutí,

¹⁾ Aby totiž doplnily, čeho v prvnějším životě nevykonaly.

²⁾ Žeby Plato byl prvním, který to učení vymyslel, nelze tvrditi, neboť již před ním tomu učili Pythagoras a Empedoklés; Herodot je přičítá Egyptanům, jiní Zoroastrovi. Plato snad byl první, který u Řekův učení to v obecnější

domnívaje se, že se tím takové nesnáze vyhne; žádného důkazu neudává, nýbrž přímo pravě, že duše mající vkročiti v tento život, nežli s těly se spojí, démon nad vchodem ustanovený napájí zapomenutím. I sám tím nevěda v jinou nesnázi upadl. Neboť má-li číše zapomenutí, jsouc vypita, tu moc, aby všecko upamatování dřívějších činů shladila: odkad toto právě víš, Platóne! když nyní duše tvá v těle jest, že než v tělo vkročila, napojena byla od démona nápojem zapomenutí? Pamatuješ-li se totiž démona, číše a vkročení, měl bys zajisté i vše ostatní vědět; nevíš-li však z toho nic, není ani ten démon pravdivý ani ta číše zapomenutí uměle sestrojena.

3. Proti těm pak, kteří praví, že samo tělo jest tím lékem zapomenutí, namane se toto. Jak tedy pamatuje se duše sama a zvěstuje jiným, co byla sama sebou patřila i ve snách i podle rozmyšlení a mysli napínání, ano tělo odpočívalo? Avšak ani toho, co byla dříve postřehla buď očima, buď sluchem, nepamatovala by duše, trvající v těle, kdyby tělo bylo zapomenutím; nýbrž jak by se oko odvrátilo od spatřených věcí, ihned by zahynula jich památka. Neboť nemohla by duše v samém zapomenutí trvající nic poznati, leč to, co by přítomno zřela. Ale jak by pojímala i božské věci a připomínala si je dříve v těle, kdyžby, jak oni praví, tělo samo bylo zapomenutím? Však i proroci sami, ačkoliv trvající na tom světě, cokoliv z nebeských věcí duchovně u vidění patřil nebo slyší, pamatují si navrátivše se v člověka ¹⁾ a zvěstují to jiným; i nepůsobí tělo duši žádného zapomenutí věcí duchovně spatřených, nýbrž duše poučuje tělo a sděluje mu z duchovného sobě učiněného vidění.

4. Neboť není tělo silnější nežli duše, jsouc jí nadechnuto a oživeno, rostouc a oudy vládouc; nýbrž duše panuje a vládne tělu. Avšak tolik překáží tělo rychlosti duše, kolik podílu má na jejím pohybu; ale svého vědění nepozbývá. Neboť tělo podobno jest nástroji, duše pak koná úkol umělce. Jakož tedy umělec čerstvě sice vynalezá dílo sám u sebe, ale nástrojem zdlouha je vyvádí, pro nepoddajnost látky, a čerstvost mysli jeho, připojena jsouc ke zdlouhavosti nástroje, u vyvedení díla se opozďuje: tak i duše sděluje se svému tělu poněkud se staví, ješto její rychlost připojena

známost uvedl a ušlechtil, jak ze spisův jeho vůbec, zvláště pak z Faidóna (80. n.) vidno jest. I přítomné místo tomu nasvědčuje. Tvrdil zajisté, že naše učení jest pouhé upamatování se, čeho jsme byli zapomněli. (Viz též naši pozn. 47. k Faidónu.)

¹⁾ T. j. z vytržení opět k sobě přijdouce a smyslů nabývše.

jest ke zdlouhavosti těla, ale nepozbývá docela svých sil; nýbrž jakož dávajíc tělu život, sama žítí nepřestává, tak mu též ze všeho jiného uděluje, a nepozbývá vědomí toho a památky věcí viděných ¹⁾).

5. Nepamatuje-li tedy žádné z věcí minulých a nabývá-li z d e poznání toho, co jest, tedy nebyla nikdy v jiných tělech, aniž působila, čehož ni žádné vědomosti nemá, aniž zná, čehož nevidí. Ale jako má každý z nás své zvláštní tělo uměleckým působením Božím, tak má i každý svou duši. Bůh zajisté není ani tak chud, ani tak nuzen, aby nemohl každé tělo obdařiti i zvláštní duší. jako každému dává zvláštní ráz. Pročež až se naplní počet lidstva, u něho samého předkem určený, všickni, kteří zapsáni jsou k životu, vstanou z mrtvých se svými vlastními těly, dušemi i duchy, v nichž se zalíbili Bohu. Kterí však trestu hodni jsou, odejdou v něj s svými dušemi a těly, v nichž vypadli z milosti Boží ²⁾). A přestanou obojí ploditi a roditi, se ženiti a vdávati, aby veškero množství lidského pokolení naplníc svůj od Boha předurčený počet, souhlas Otcův [s jeho ustanovením] zachovávalo.

Hlava XXXIV.

Dokazuje, že duše pamatovati budou toho, co v těle činily, a že budou nesmrtelné, ač byly počátek vzaly.

1. Co nejúplněji však učil Pán, že duše netoliko trvají, ač nikoliv z těla do těla se nestěhujíce; ale že i ráz těla podržují ³⁾), k němuž přizpůsobeny jsou, i že pamětlivy jsou těch skutkův, které zde vykonaly i kterých se zdržely, a to v příběhu napsaném

¹⁾ Odstavec ten místo zajisté klassické nauky Ircenovy o stanovných součástkách člověka a vzájemném jich k sobě poměru.

²⁾ Znamencj, že sv. Otec zavržencům pouze tělo a duši připisuje, nikoliv pak ducha, rozuměje duchem posvěcení a vyšlechtění duše Duchem sv. způsobené. Srovn. i V. 8.

³⁾ Viz předně, co svrchu 19, 6. poznamenáno jest; mimo to lze rázem tím si mysliti jakési vlastnosti a známky, jimiž se duše, jsouce jinak stejné co do bytnosti a podstaty s duchy andělskými, rozeznávají i od těchto bytostí i mezi sebou, a kteréž jim přísluší, aby mohly spojeny býti s těly a vládnouti jimi. To zajisté myslí sv. Otec tím rázem, který od těla duše podrží, pročež i dále praví: „aby se poznaly.“

(Luk. 16.) o bohatci a Lazarovi, kterýžto občerstvení požíval v lůně Abrahamově, a kdežto se praví, že bohatec po smrti zná Lazara i Abrahama podobně, a že každý z nich trvá ve svém řádu, i že [bohatec] prosí, aby mu ku pomoci poslán byl Lazar, jemuž ani drobtů se stolu svého neudělil; a o odpovědi Abrahamově, kterýž věděl nejen o svém stavu, ale i o stavu bohatcově, jak velel, aby věřili Mojžišovi a prorokům ti, kteří by nechtěli přijíti v ono místo trestu, a přijali by kázání toho, který by z mrtvých vstal. Tím vším zjavně dokázáno jest, že trvají duše, aniž z těla do těla přecházejí, a že mají podobu lidskou¹⁾, aby se poznaly a pamtovaly toho, co jest zde; i že Abraham má dar proroctví, i že se každému náležitěho jemu obydlí dostane ještě před soudem.

2. Řkou-li pak někteří na to, že nemohou duše, které nedávno býti počaly, dlouhý čas [t. j. věčně] trvati, nýbrž že dlužno, buď aby byly nenarozené, mají-li býti nesmrtelné, anebo aby s tělem umřely, vzaly-li počátek se zplozením: pomnětež, že bez počátku a bez konce, v pravdě a věčné týž a týmž způsobem jediný jest Bůh, jenž všeho pánem jest. Ale všecko, co od něho jest, co povstalo a povstává, má sice počátek svého původu a tím jest nižší tvůrce svého, nejsouc bez původu, avšak trvá a táhne se na dlouhé věky dle vůle Stvořitele Boha; tak tedy dává všemu, aby tak na počátku povstalo, a potom, aby bylo.

3. Neboť jako nebesa nad námi, obloha a slunce a měsíc a ostatní hvězdy i veškerá ozdoba jejich, nebyvše prvé stvořena jsou a drahně času trvají dle vůle Boží: tak kdo by i o duších a duchách i vůbec o všem, co učiněno jest, smýšlel, nebloudil by; poněvadž všecko, co stvořeno jest, má sice počátek vzniku svého, ale trvá, pokavád Bůh chce, aby bylo a trvalo. Tomu dosvědčuje duch prorocký řka (Žalm 148, 5. 6.): „On řekl a učiněno jest; on přikázal a stvořeno jest; upevnil je na věky a na věky věkův“. A opět o spasení člověka takto dí (Ž. 20, 5.): „Života žádal od tebe a dal jsi mu prodloužení dnů na věky věkův“; jelikož Otec všech dává život trvalý na věky věkův těm, kteří spasení docházejí. Neboť život není z nás nebo z přirozenosti naší, nýbrž dává se nám z milosti Boží²⁾. A proto kdo tohoto daru života zachová a díky

¹⁾ Uvaž pozn. předcházející.

²⁾ K tomu poznamenává Hayd, že sv. Ireneus i nesmrtelnost duše milosti Boží připisuje, neboť přirozeně nesmrtelným považuje toliko Boha. Avšak jest výrok ten sv. Otce poněkud neurčitý, an jednak slovo „milost“ bře ve smyslu širším, tak že i vše, co k stvořené přirozenosti náleží, darem mi-

činiti bude dárci jeho, ten obdrží dlouhosti dnů na věky věkův; ale kdo ho zavrhne a nevděčen bude ke svému tvůrci za to, že jej stvořil, aniž pozná toho, kdo mu jej dal, ten sám se přivádí na věky věků o blaženost věčnou¹⁾. A proto i Pán řekl těm, kteří se k němu nevděčně zachovali (Luk. 16, 11.): „Když jste v mále nebyli věrni, mnoho kdož vám svěřím?“ na jevo dávaje, že ti, kteří v krátkém vezdejším životě byli nevděčni k němu, an jim ho dal, spravedlivě pak nepřijmou od něho dlouhosti dnů na věky věkův.

4. Jako však tělo oduševněné samo není duší, ale účastenství má na duši, dokavade Bůh tak chce; tak i duše sama o sobě není životem, ale má účastenství na životě, od Boha jí daném. Pročež i slovo prorocké dí o prvostvořenci (I. Mojž. 2, 7.): „I učiněn jest člověk duší živou“, učíc nás tím, že účastenstvím života oživěla duše, tak že zvlášť se myslí duše, zvlášť pak i život její. Když tedy Bůh dává život i věčné trvání jeho, jde z toho, že i duše, ač prvé nebyly, potom trvati mohou, když jim Bůh jsoucnost a trvání dáti ráčí. Ve všem totiž má přednost mítí a vládnouti vůle Boží; vše ostatní má Jemu ustupovati, podrobeno a služebno býti. — O stvoření tedy a nesmrtelnosti duše tolik buď řečeno.

Hlava XXXV.

Poráží bludné učení Basilidovo a jiných Gnostikův, jakoby proroci byli prorokovali rozličnými bohy nadšeni jsouce.

1. Mimo to, co posud řečeno, bude Basilidés nucen říci, že dle jeho učení netoliko 365 nebes jednéh z druhých po sobě povstalo, nýbrž že jich vždy nesčíslné a nesmírné množství způsobeno bylo i poráde povstává a povstávati bude, aniž takové tvoření nebes kdy přestane. Neboť povstalo-li druhé nebe výplynem a dle podoby prvního a dle podoby druhého třetí, a podobně všecka ostatní následující, musí pak z výplynu i tohoto našeho nebe, které

losti slouti by mělo (ač přímo vedle praví, že život není přirozeně z nás); jednak i slovo „perseverantia“ (ζαμενví) nerozumí se o holé, všech darů prázdné jsoucnosti, nýbrž o nabytí úplného (blaženého) života. I my bereme slovo „nesmrtelnost“ ve smyslu blaženého života naproti věčné smrti.

¹⁾ Doslovně: o nesmrtelnost (perseverantia), avšak viz pozn. předcházející.

posledním jmenuje, jiné podobné povstati a z toho opět jiné, a tak nesmí nikdy konec vzíti ani výplyny těch, která již hotova jsou, ani vznikání nebes, nýbrž dlužno na nesmírném a nikoli na určitém počtu nebes se octnouti.

2. Druzí pak, krivě Gnostiky nazvaní, kteří praví, žeby byli proroci od rozličných bohův svá proroctví brali, snadno poraženi budou tím, že všickni proroci jednoho Boha a Pána hlásali, Stvořitele totiž nebe i země i všech věcí, které na nich jsou, a že ku přístí Syna jeho poukazovali, jak ze samých písem dokážeme v knihách následujících.

3. Namítají-li však někteří, že dle hebrejské mluvy rozličná jmena se nalezají v písmech, jako „Sabaoth“, „Eloe“ a „Adonai“, a což jest podobných, z toho dovozovati chtějíce rozličné Mocnosti a bohy: věztež, že ta všechna slova jsou jmena a názvy jednoho a téhož Boha. Neboť „Eloe“ dle židovské řeči znamená Boha a [sice] „Eloe“ Pravého, „Eloeth“ pak dle hebrejského jazyka Všeobsahujícího. Co však sluje „Adonai“, jest někdy vyslovitelné a zázračné [jmeno Boží], někdy pak s dvojím d a přídechem h, jako „Iladdonai“ znamená [Pána] toho, „jenž omezuje a odlučuje zemi od vody, aby voda nemohla přelíti se přes ni“. Podobně pak i „Sabaoth“, psáno v polední syllabě řeckým ω, pravěli značí píše-li se však řeckým ο, znamená první nebe. Tomu podobně i „Jaóth“ s prodlouženou poslední syllabou a dýšnicí značí určitou míru; píše-li se však krátce řeckým ο, jako „Jaoth“, znamená vysvoboditele od zlého¹⁾. I všechna jiná slova, pojmenováním jsou jednoho a téhož, jakož [po česku]: „Hospodin mocností“, „Otec všehomíra“, „Bůh všemohoucí“, „Nejvyšší“, „Pán nebeský“, „Stvořitel“,

¹⁾ Viz co poznamenáno jest z části v kn. I. 80, 5. str. 87. a kn. II. 24. Tuto k doplnění jmena tam se nenalezající vysvětlíme. Že praví „Eloe“ dvakrát, jednou s významem Boha, podruhé pak Pravého t. Boha, dí snad proto, poněvadž se toho slova užívalo i o bozích pohanských, zvláště v čísle množném: עֲלֹהִים , často s přídavkem: אֱלֹהִים אֲחֵרִים bohové cizí. Co praví „Eloeth“ jest dle chaldejského jazyka u rabbinův obyčejné slovo אֱלֹהֵי znamenající Božství; — „Adonai“ nazývá se vyslovitelným, poněvadž se říká místo nevyslovitelného יהוה , vůbec znamenající Hospodina; ale יהוה jest totéž s předloženým členem יה . Co pak dí: „jenž omezuje a d.“ jest jen výkladem pojmu Pán. „Sabaoth“ psané s prodlouženým o odvozuje od chald. שָׁבַח vůle (od שָׁבַח chald. žádal, chtěl), tedy s významem „pravůle“; psané pak s krátkým o od slova צְבָא vojsko nebeské — hvězdy tohoto, jak staří mysli, „prvního

„Tvůrce“ a těm podobná, a nejsou jmena jiného a jiného, nýbrž pojmenování a příjmení jednoho a téhož, jimiž se jeden Bůh a Otec naznačuje, který všechno drží a všem jsoucnost dává.

4. Že tedy se slovy našimi se srovnává kázání apoštolův i učení Páně, i předpovědění prorokův i spisy apoštolův ¹⁾ i podání zákona, kteřížto všichni velebí jednoho a téhož Boha jakožto Otce všech věcí, aniž pak kterého jiného a jiného [a učí, že] nikoli z rozličných bohův a Mocností, nýbrž z jediného Otce (kterýž však dle přirozených povah poddaných jemu věcí i řád spasný zřizuje), všechny věci podstatu svou mají, aniž pak od Andělův, aniž které jiné Mocnosti, nýbrž o d jediného Boha Otce všechny věci viditelné i neviditelné a vůbec všechno, co učiněno jest — to všechno tuším, že jsem dostatečně provedl všemi těmi důvody, an jsem dokázal, že jeden Bůh Otec jest tvůrce všech věcí. Avšak aby se nezdálo, že bychom se důkazům svatých písem vyhýbali, když ovšem ta písma mnohem zřejměji a patrněji totéž hlásají, hotovi jsme těm, kteří jich neprávě neužívají, zvláštní knihu věnovati, která by těch písem se držela, a z božských písem důkazy předložiti všem milovníkům pravdy.

nebe. — „Jaóth“ (יָאוֹת) od יָאֵל byl krásným, tedy souměrný, krásný, i krása, slícnost; druhé pak „Jaoth“ od sl. יָאֵל odstranil, zahnal. —

Ostatně jest patrné, že sv. Ireneus neznaje se v řeči hebrejské dobromyslně a věrně napsal, co mu kterýsi jakýž takýž znalec té řeči napověděl.

¹⁾ T. j. vyslanců Božích, ješto o apoštolech sv. Otec již dříve pověděl a zde apoštoly mezi proroky a zákon klade.

Kniha třetí.

Ú v o d.

Ty, rozmilý! přikázal jsi nám, abych to od Valentína pocházející a jak se domnívají, tajné učení na jevo postavil a jeho rozdílnost ukázal, i vyvrácení sepsal. My pak jsme se podjali, počnouce od Šimóna, otce všech kacířův, je stíhati a jak učení tak i posloupnost jejich objevovati a je všecky na soud poháněti; a proto, že objeviti je a v mnoha věcech překonati v jedno dílo uáleží, poslal jsem ti knihy, z nichž první obsahuje jich všech učení, a jich obyčeje a života způsoby na odiv staví. V druhé pak jest vyvráceno a poraženo všecko, čemu oni neprávě učí, a všecko jest odkryto a takovým býti zjeveno, jakým v skutku jest. Ale v této třetí knize položíme důkazy z písem, abys s naší strany nejen ničehož nepostrádal z toho, co jsi nám uložil; nýbrž aby se ti mimo nadání ještě dostalo prostředků k vyvrácení a potření všelikého jich špatného učení. Neboť láska v Bohu bohatá i nezištná jest a více dává, nežli se od ní žádá. Připomeň si tedy, co jsme řekli v prvních dvou knihách, a připoje k nim toto, přehojnou budeš míti od nás látku odpírati všem kacířům, spolehlivě i důrazně jim odoláš ku prospěchu jediné pravé a oživující víry, kterouž církev od apoštolův přijala a podává dítkám svým. Neboť Pán všech dal apoštolům svým úplnou moc evangelia, a skrze ně jsme i poznali pravdu, t. j. učení Syna Božího; těm zajisté řekl Pán (Luk. 10, 16.): „Kdo vás slyší, mne slyší; a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá i tím, kterýž mne poslal“.

Hlava I.

Sv. apoštolé ani nekázali ani nepsali evangelium dříve, než byli opatřeni dary a mocí Ducha sv.; hlásali pak jednoho Boha, Stvořitele nebe i země.

1. Neboť my nepřišli jsme k poznání ústavy spasení svého skrze jiné, leč skrze ty, jimiž k nám evangelium přišlo, kteréž oni druhdy hlásali, potom pak z vůle Boží nám v písmech podali, aby nám bylo základem a sloupem víry naší. Nelze zajisté říci, žeby byli kázali prvé, nežli měli pravého poznání, jakož někteří osmělují se mluvit, chlubíce se býti opravci apoštolův. Neboť teprv když byl Pán z mrtvých vstal a oni „oblečení jsou s výsosti mocí přicházejícího Ducha svatého“ (Luk. 24, 49. Sk. 1, 8.), a vším opatření jsoouce dokonalé měli vědění, vyšli až na konec země hlásající blahou věst o dařích, které nám Bůh prokázati ráčil, a zvěstovali pokoj nebeský lidem, majíce všickni vespolek i každý z nich Boží evangelium. Tak Matouš mezi Hebréji vlastním jejich jazykem evangelium i písemně vydal, ani Petr a Pavel v Římě evangelium kázali a církev zakládali. Po jejich pak vyjití Marek, učeň a tlumočník Petrův, sám též nám podal písemně to, co bylo kázáno od Petra; i Lukáš pak, průvodčí Pavlův, složil též v knize evangelium jím [Pavlem] hlásané. Později i Jan, učeň Páně, kterýž i na prsou jeho odpočinul, i ten vydal evangelium, když v Efesu v Asii bydlel ¹⁾.

¹⁾ Odstavec ten zajisté veledůležitý jest, jednak že nás poučuje, kolikeré evangelium již za času sv. Irenea obecným souhlasem za jediné pravé se uznávalo, a že evangelium sv. Matouše původně tou řečí bylo sepsáno, kterou i Pán evangelium hlásal, a která se tehdy v Palcastíně mluvila, totiž syrochaldejskou, jednak že ze slov Ireneových i o posloupnosti našich evangelí i o čase, kdy asi sepsána byla, něco stanoviti lze. Než právě v poslední přičině vykladatelé druhé části odstavce tohoto: „Tak Matouš atd.“ do nemalých zabíhají nesnází, nedbajíce souvislosti s částí předchozí. Neboť jak možná položiti sepsání evangelia sv. Matouše év τοῖς Ἑβραίοις psaného do té teprv doby, když sv. Petr a Pavel v Římě společně blahověstili a Církev zakládali, mezi r. 65. a 67.? jak bez potýčky s Klementem Alex. (u Eus. II. E. II. 15. V. 14, G. 7.), jemuž i Papias (t. II. 15.) přisvědčuje, za to míti, že sv. Marek teprv po smrti sv. Petra psal? a jak víru přikládati domnění, že podobně i sv. Lukáš teprv tenkrát evangelium spisovati se jal, an Skutky apošt. již r. 63. končí? Přidáme-li se však k tomu náhledu, že sv. Otec, mluvě o sv. Matouši a kladu proti němu Petra a Pavla, nevzhledá k času, kdy, nýbrž k místu, kde blahověstil Matouš a kde Petr a Pavel, a že μετά δὲ τῶν τοῦτων ἑξῆς ἐν κρήνῃ neřečeno ani o vyjití Petra

2. A ti všickni hlásali nám jednoho Boha, stvořitele nebe i země, zákonem i proroky zvěstovaného, a jednoho Krista, Syna Božího; těm kdo nepřisvědčuje, pohrdá soudruhy Páně, pohrdá pak i samým Kristem Pánem, ale pohrdá i Otcem a zatracuje sám sebe, vzpíraje a na odpor se stavě spasení svému, což činí všickni kacíři.

Hlava II.

Kacíři se nedrží ani písem ani podání.

1. Neboť když z písem bývají stíháni, obviňují písma sama, jakoby právě nemluvila a neměla platnosti, jednak že jsou rozličného znění, jednak že nelze z nich vyzkoumati pravdy těm, kteří neznají podání. Ta zajisté prý nebyla podána písmem, ale živým slovem, pročť prý i Pavel řekl (I. Kor. 2, 6.): „Moudrost pak mluvíme mezi dokonalými, ale nikoliv moudrost tohoto světa“. A za tuto moudrost vyhlašuje jedenkaždý z nich, co sám od sebe byl vymyslel, arcíť bajku, tak že věru dle nich jest pravda brzo u Valentína, brzo pak u Markióna, brzo u Kérintha; potom byla u Basilida, nebo u kteréhokoliv soupeře, který nic zdravého říci neuměl. Neboť jedenkaždý z nich veskrze jsa převrácen, nic se nestydí, pravidlo pravdy rušiti a sebe samého kázati.

2. Když pak je opět voláme k podání apoštolskému, které se chová v církvích posloupností představených, odporují tomu podání, pravíce, že oni sami moudřejšími jsouce nejenom nad představené, ale i nad apoštoly, čirou pravdu vyzkoumali. Apoštolé prý to, co zákonitě jest ¹⁾, k řečem spasitelovým přimísili; ba

---

a Pavla z Říma, ani o jich odchodu z tohoto světa, nýbrž o vyjítí z vlasti, aby hlásali evangelium jiným národům: všeliké nesnáze a odpory jedním rázem se uklidí. Srovn. Čps. kat. duch. r. 1876. „Na objasnění záhadných slov Ireneových adv. haer. III. 1, 1.“

¹⁾ Jako za naší doby bludaři vytýkají církvi pouhou zevnitřní zákonitost, zevnitřní skutky, sami pak se vynášejí svou čistou věrou dle přesného evangelia. Měli by si připomenouti, co dávno o nich řekl Erasim Roterodámský: „Dost už jsme slyšeli: „Evangelium! Evangelium!“ — mravů evangelických žádáme“.

nejen apoštolé, ale i sám Pán brzo od Démiúrga, brzo ze středního místa, brzo opět s výsosti své řeči prý obíral; o n i pak že nepochybně a přesně i právě vědí skryté tajemství, což jest pranestoudné porouhání Stvořitele svého. A tak jest, že již ani písmům ani podání nepřisvědčují.

3. S takovými jest nám půtka, můj nejmilejší, kteří kluzcí jsouce jako hadi všude uniknouti hledí. Pročež všude jest potřebí na odpor se jim stavěti, zdali bychom některé z nich přemožením nemohli zahanbiti a přivesti k tomu, aby ku pravdě se navrátili. Nebo byť i nesnadno bylo, aby duše bludem uchvácená opět zmoudřela, nic však méně není na prosto nemožno z bludu vyváznouti, když se pravda vyloží.

Hlava III.

Pravé podání apoštolské dokazuje se stálou nepřetrženou posloupností biskupů v církvích od nich založených; a jak znamenitá jest církev římská.

1. Podání apoštolův tedy, v celém světě zjevné, lze v každé církvi shlédnouti všem, kdo pravdu viděti chtějí; a nám lze vyčísti biskupy od apoštolův ustanovené i nástupce jejich až po nás, kteří ničemuž takovému neučili, aniž cosi takového znali, jakož oni blouzní. Neboť kdyby byli apoštolé nějaká skrytá tajemství znali, kterým by byli soukromí a tajně vyučovali dokonalé, byli by je vzdali hlavně těm, kterýmž i církve samy svěřili. Aby dokonalými, a „bezúhonnými ve všem byli“ (I. Tim. 3, 2.), zajisté žádali od těch, které za nástupce své zůstavili, odevzdajíce jim své vlastní místo učitelské, poněvadž z přesného jich jednání veliký vzcházal užitek, ale jejich pádem škoda největší.

2. Ale žeby velmi dlouhé bylo v takovém díle všech církví posloupností vyčítati, připomeneme podání církve největší a nejstarší a všem známé, od nejslavnějších dvou apoštolů Petra a Pavla v Římě založené a ustanovené, kteréž od apoštolů přijala, a víru lidem zvěstovanou, která posloupností biskupův až k nám se dostala, a zahanbíme tím všechny ty, kteří jakýmkoliv způsobem,

buď samolibostí, buď marnou slávou, buď zaslepeností a zlomyslem přes míru mudrují. S tou církví zajisté potřebí jest, aby souhlasila pro její výtečnější přednostenství každá církev, t. j. věřící odevšad, poněvadž v ní povždy od těch, kteří jsou odevšad, zachovalo se podání od apoštolů pocházející ¹⁾.

3. Založivše tedy a vzdělavše církev tu blahoslavení apoštolé, odevzdali zastávání úřadu biskupského Línovi ²⁾. Toho Lína připomíná Pavel ve svých listech k Timotheovi; po něm pak následuje Anaklét ³⁾, potom pak na třetím místě po apoštolech biskupství obdržel Klémens ⁴⁾, který i viděl blahoslavené apoštoly a obcoval s nimi, a kázání apoštolův ještě v uších a podání jejich před očima měl, nikoliv samojedin; ještě totiž mnozí byli tehdaž pozůstali, kteří od apoštolů byli vyučeni. Za tohoto tedy Klémenta, když byla rozepře nemalá se strhla v Korintu mezi bratřími, poslala církev římská veledůležitý list Korintanům ⁵⁾ k usmíření

¹⁾ Především toto osvědčení sv. Irene, dokazující přednostenství církve římské nad jiné výtečnější. Smysl jeho zajisté jest: Co učení apoštolským jest, zvědět lze od nástupcův apoštolských a sice v každé církvi, kteráž od apoštolů byla založena a nepřetržitou posloupností svých biskupů prokázati se může. Neboť jako mezi apoštoly nemůže býti nebody, tak ani mezi církvemi jimi založenými a jich nástupci bez přetržení zpravovanými. Než netřeba dotazovati se všech; dosti jest na podání církve římské, o které nikdo se neodvážil tvrditi, žeby od apoštolů založena nebyla a nepřetržitou posloupností vykazati se nemohla. Ale tím více třeba souhlasiti s církví římskou, čím více přednostenstvím svým nad jiné církve apoštolské vyniká. — Tázeme-li se však, proč církvi římské sv. Otec přednostenství nad jinými církvemi apoštolskými přičítá a sice za své doby ke konci 2. století, nemůžeme jinak souditi, než že církev od nejpřednějšího z apoštolů byla založena, že přednost ta i na jeho nástupce přechází a netoliko ve zpravování církve, nýbrž i v neomylném zachovávání a hlásání nauky apoštolské se jeví. Jinak by zajisté sv. Otec nemohl říci, že potřebí jest, aby s církví římskou každá církev souhlasila a tudíž jejím učení jakožto opolnou pravdy se zpravovala. I nemůže tedy ani, co dále praví, „že v ní povždy od těch, kteří jsou odevšad, zachovalo se podání od apoštolů pocházející“, znamenati nic jiného, než že skrze ni a spojením s ní toto podání i ve všech po celém světě církvích přeneseno a bez porušení se zachovává.

²⁾ V posloupnosti prvních nástupcův sv. Petra neahodují se zprávy starožitné, a odkazujeme v té příčině k důkladnému pojednání Fr. Sušila ve Spisech sv. Otcův apošt. a Just. M. str. 8. n. a k Čpsu. kat. duch. r. 1875. str. 242. n.

³⁾ Řecký úryvek tu píše „Anenkletos“.

⁴⁾ Viz o něm u Sušila na m. d.

⁵⁾ Tím míní sv. Otec list sv. Klémenta Korintanům poslaný, a jmenuje list ten přímo listem církve římské osvědčující, že vlastně biskup přednostenství učitele a správce v církvi zastává a nikdo jiný. Kněží a jáhnové jsou v tom

je vedouc, víru jejich obnovujíc a odvolávajíc se k podání svému nedávno od apoštolův obdržnému, které hlásá — jednoho Boha všemohoucího, stvořitele nebe i země, tvůrce člověka, který uvedl potopu, povolal Abrahama, vyvedl lid ze země egyptské, kterýž rozmlouval s Mojžíšem, který ustanovil zákon a proroky poslal, který přichystal oheň dábku a andělům jeho. Že pak to ho veškery církve hlásají Otcem Pána našeho Ježíše Krista, to mohou, kdo chtějí, doznati ze samého listu i se přesvědčiti o apoštolském toho podání; neboť starší jest onen list, nežli ti, kteří nyní neprávě učí lživě tvrdíce, jakoby nad Démiúrga, působitele všeho, což jest, jiný ještě Bůh byl. Po tom Klémentovi pak následoval Evarist a po Evaristovi Alexander; a potom šestý po apoštolech ustanoven jest Xystus; a po něm Telesfor, jenž i slavně [smrtí svou] víru osvědčil; potom Hygín, pak Pius, po něm Anikét. Když pak po Anikétovi následoval Sótér, nyní na dvanáctém místě po apoštolských úřad biskupský drží Eleuther. Tím řádem a tou posloupností dostoupilo v církvi apoštolské podání a hlásání pravdy až k nám. I jest to veleúplným důkazem, že jest jedna a tatáž oživující víra, která se v církvi od apoštolův až do nynějška zachovala a opravdivě nám podána byla.

4. Ale i Polykarp ¹⁾, který netoliko od apoštolův vyučen byl a s mnohými obcoval, kteří byli Krista spatřili, ale i od apoštolův biskupem ustanoven jest v Asii v církvi Smyrenské, kteréhož i my jsme viděli za prvního věku svého (neboť žil dlouho a velmi letit vykročil z tohoto života, veleslavné a velezjevné [krví] dada svědectví), témuž vždy vyučoval, čemu se od apoštolů naučil, co též církev podává a co jediné pravda jest. To dosvědčují i všechny církve po Asii, i Polykarpovi nástupci až po dnes, kterýž zajisté věrohodnějším a spolehlivějším svědkem jest pravdy nežli Valentín a Markión s ostatními zlovědci. Týž také přišel za Anikéta do Říma mnohé od těch právě řečených kacířův obrátil do církve Boží, hlásaje, že jediné tuto pravdu od apoštolů přijal, kterouž

úřadě pomocníky a zastavateli, světský lid pak poddaní. Že pak ve zmíněné rozepři Korintanův (oč se vlastně jednalo, neznámo; viz Snšila na m. d.) sv. Klément zakročil a je u vše utvrdil, z toho vidno, jak církev římská od pradávna pravomoc měla nad jinými církvemi. A že ta pravomoc uznávána byla i od východních, apoštolských církví, dokazuje příklad Polykarpův, an jsa v Smyrně od sv. Jana biskupem ustanoven, u vysokém stáří do Říma přišel, aby s nástupcem Petrovým o důležitě věci se poradil a s ním v jednotě se utvrdil.

¹⁾ Srovn. Snšila na m. d.

církev podává. I jsou lidé, kteří od něho slyšeli, že Jan, učeník Páně, jda v Efesu se vykoupat a vida tam Kérintha, bez koupele lázně opustil řka: „Utecme! ať se lázeň ta nesesuje, an jest v ní Kérinth, ten pravdy nepřítel“. A týž pak Polykarp potkaje se jednou s Markiónem, an se ho tázal: „Znáš nás“? odpověděl: „Známť prvorozence Satanova“. Takové opatrnosti drželi se apoštolé a jich učeníci, aby ani v rozmluvu se nespouštěli s některým z těch lidí pravdu rušících, jakož i Pavel řekl (Tit. 3, 10.): „Člověka kacíře po jednom i druhém napomenutí varuj se, věda, že převrácený jest takový a hřeší, svým vlastním soudem jsa odsouzen“. Máme pak i veledůležitý od Polykarpa psaný list k Filipským, z něhož i pravý ráz víry jeho i hlásání pravdy seznati mohou, kdo chtějí, a pečliví jsou spásy své. Ale i církev v Efesu, od Pavla jsouc založena, v které pak Jan živ byl až do časů Trajanových, svědkyní jest pravdivou podání apoštolského.

Hlava IV.

V církvi katolické jediné lze dosáti pravdy, poněvadž ta jest schránkou nauky od apoštolů podané; kacírstva jsou novoty, jichž původ od apoštolů vyvesti nelze.

1. Když tedy důkazy tak mocné jsou, není potřebí, abychom po pravdě u jiných pátrali, kterou snadno v církvi vážit lze; poněvadž apoštolé jako v bohatou pokladnici co nejúplněji v ní uložili všecko, co k pravdě náleží, aby každý, kdo chce, z ní vážil nápoj života. Neboť ta jest brána života; všickni pak ostatní jsou zloději a loupežníci (Jan 10, 1.). Pročež potřebí jich se varovati, co však církev propůjčuje, s největší snažností přijímati, podání pravdy se chápati. Neboť což? kdyby rozepře nastala, a buď si o některou skrovnou otázku, zdaliby pak neslušelo se k nejstarším církvím se utéci, ve kterých apoštolé obcovali, a od nich v té otázce bráti, co jisté a opravdu zřejmé jest? A což kdyby nám apoštolé žádných písem nebyli zanechali, zdali pak bychom tehdyž nebyli přinuceni, držeti se řádu podání, které vzdali těm, jimž církve svěřili?

2. A toho řádu se drží mnozí z cizích národů, věřících v Krista bez papíru a černidla ¹⁾, majíce zápis své spásy od Ducha svatého v srdcích svých a dávne podání pilně zachovávající, věříce v jednoho Boha, stvořitele nebe i země i všech věcí, které v nich jsou, skrze Ježíše Krista, Syna Božího, kterýž pro svrchovanou lásku k stvoření svému podvolil se narození z Panny, sám sebou sjednotiv člověka s Bohem, a trpěl pod Pontským Pilátem, a vstana z mrtvých a v slávu jsa pojat, v slávě přijde, jakožto spasitel těch, kteří se spásí, a jakožto soudce těch, kteří se odsoudí, a nvrhne v oheň věčný rušitele pravdy, a ty, jenž povrhují Otcem jeho i přístím jeho. Kdožkoliv tuto víru bez písma přijali, ač jsou nám dle naší mluvy cizáci nevzdělaní, dle smýšlení však a obyčejův i obcování jsou nic méně pro svou víru velmi moudří a líbí se Bohu, krácejíce ve vši spravedlnosti a čistotě i moudrosti. Těm kdyby někdo hlásal tyto kacířské výmysly, jich vlastní řečí rozmlouvaje, zatkli by si ihned uši a prchli by, co nejdále by mohli, ani slyšeti nechtějíce těch řečí rouhavých. Tak pro dávne ono apoštolské podání ani k myslí si nepřipustí nic ze všeho jich obludného žvastu; neboť nebylo u nich ještě žádného sboru, aniž byla jaká škola založena.

3. Neboť před Valentínem nebylo Valentíncův ani před Markiónem Markióncův, aniž vůbec bylo ostatních převrácených myslitelův, jež jsme svrchu vyčetli, prvé nežli se objevili původci a vynálezci převrácenosti jejich. Neboť Valentín přišel do Říma za Hygína, zmohl se za Pia, a žil až do Anikéta. — Kerdón však, předchůdce Markiónův, též za Hygína, osmého biskupa ²⁾, přijda do církve a vyznání složiv ³⁾, tak se zachoval, že brzo tajemně vyučoval, brzo zase víru vyznával, potom pak osvědčen jsa bludů svých, vyloučen jest ze sboru bratří. Markión pak, nástupník jeho, vznohl

¹⁾ Uvádí sv. Otec cizí národy, kteří byli pouhým kázáním v Krista uvěřili na důkaz, že vlastně ústní podání jest základem víry, přikázáno Kristem Pánem, řízeno Duchem sv. Z toho lze posouditi jednak lživost kacířské zásady, jakoby písmo sv. bylo jediným pramenem víry, jednak i marné úsilí biblířských společností, rozhazováním té sv. knihy mezi pohany, víru rozšiřovati a mezi katolíky ji kaziti. — Že tu sv. Otec ze zkušenosti mluví, poměry Lugdunské církve na zřeteli máje, patrnost z toho, co praví kn. I. Úvod 8.

²⁾ V řeckém úryvku stojí devátého; ale to jest nejspíše oprava Eusebiova, an nedopatřil, že sv. Irenej vyčítá římské biskupy od apoštolův, tudíž výlučně; a dle toho jest Hygín osmým. Viz svrchu hl. 8. akn. I. 27, 1. pozn. 1.

³⁾ Jeden z nejdávnějších příkladův, jak laskavě jednala sv. církev se zbloudilými dítkami, přijímajíc kajicné s vyznáním víry do lána svého bez jiné obtíže, nebyli-li jiných zločinů se dopustili.

se za Anikéta, kterýž desáté místo biskupské držel. Ale z ostatních tak zvaných Gnostikův, majících, jak jsme okázali, svůj počátek od Menandra, učeníka Šimónova, byl jeden každý toho učení, kterému se vzdal, i otcem i představeným. Ale ti všickni později teprva, za středních časů církve ve své odpadlictví nastoupili.

Hlava V.

Kristus Pán i jeho apoštolé upřímně a bezelstně vyučovali čiré pravdě, aniž se dle křivých domněnek posluchačů svých fídili, hlásajíce, že jeden jest Bůh, stvořitel všech věcí.

1. Když tedy podání od apoštolů pocházející v církvi jest a u nás zůstává, vraťme se k důkazu z písem těch apoštolův, kteří evangelium sepsali, ukazující z toho co sepsali jakožto učení o Bobu, že Pán náš Ježíš Kristus pravda jest (Jan 14, 6.) a lži v něm není. Jakož i David narození jeho z panny a vzkříšení jeho z mrtvých předpovídá, dí (Žalm 84, 12.): „Pravda ze země vzešla“. I apoštolé, jsouce učeníky Pravdy, prosti jsou všeliké lži, neboť nemá lež spojení s pravdou, jakož ho nemají tmy se světlem, nýbrž přítomnost jednoho nepřipouští druhé. Pán náš tedy jsa pravdou, nelhal; a o kterémž věděl, že jest plodem poklesku, toho by nebyl nijakž za Boha vyznával a za Boha všech věcí a za nejvyššího vládce a Otce svého, on dokonalý nedokonalého, duchovný duševného, sám jsa v Pléróně toho, který byl mimo Plérómu. Aniž by učeníci jeho někoho jiného Bohem jmenovali nebo Pánem nazývali mimo toho, kterýž jest opravdu Bohem a Pánem všech věcí, jakož praví prázdní mudráci, že apoštolé pokrytecky učení své přizpůsobili k schopnosti svých posluchačův, a odpovědi své k domněnkám těch, kteří se jich tázali, slepčům slepé věci namlouvajíce dle jich slepoty, slabčům dle jich slabosti, zbloudilcům dle jich bludu; a těm kteří Démiúrga za jediného Boha pokládají, že toho hlásali, ale těm kteří Otce bezejmenného chápají, těm že podobenstvími a hádankami nevypravitelné tajemství ustrojili, tak žeby nebyl ni Pán, ni apoštolé předuášeli učení své dle pravdy, ale pokrytecky, a jak jedenkaždý je chápal.

2. Ale tak nejednají ti, kteří uzdraviti a obživiti, ale kteří nevědomost jiných potvrditi a rozmnožiti chtějí, a spíše se na ně hodí zákon, an zlořečí každému, který činí, aby bloudil slepý po cestě (V. Mojž. 27, 18.). Apoštolé zajisté jsouce posláni, aby hledali zbloudilé a k vidění přiváděli nevidomé a uzdravovali nemocné, ti věru nemluvili k nim dle okamžitého jich náhledu, nýbrž jak toho zjevená pravda žádala. Neboť nikdo nečiní dobře, kdo by slepce, kteří by jižjiž v propast upadnouti měli, napomínal, aby na tak nebezpečné cestě setrvali, jakoby pravá byla, a oni dobře k cíli se dostali. I který lékař chtěl uzdraviti nemocného, bude jednati dle choutky jeho a nikoli dle toho, co slouží k jeho uzdravení? Že pak Pán přišel uzdravovat nemocných, sám dosvědčuje řka (Luk. 5, 31. 32.): „Nemajíť zdraví potřebí léčitele, ale zle se mají. Nepřišel jsem povolati spravedlivých, ale hříšníkův, aby se káli“. Jak mnedle budou nemocní uzdravováni? jak budou hříšníci pokání činiti? Zdali pak tehdaž, když ve svém dřevnějším životě potrvají, či naopak, když se úplné změny a napravení prvnějšího svého života chopí, kterým se i nemalým neduhem i mnohými hříchy obtížili? Nevědomost pak jsouc matkou toho všeho, poznáním se odstraňuje. Tak tedy ku poznání vedl Pán učeníky své, kterýmž i nemocné uzdravoval i hříšníky od hříchů zdržoval. Nemluvil tedy k nim dle jejich dřevnějšího smýšlení, aniž tázajícím se ho dle jich domněnek odpovídal, nýbrž dle spasitelné své nauky a bez pokrytství a nehledě k osobě.

3. Což lze i z řečí Páně dokázati. Neboť on zajisté těm, kteří byli z obřízky, ukazoval, že Synem Božím jest ten Kristus [Mesiáš], kterého proroci zvěštovali, t. j. on sám se objevoval tím, kterýž lidem svobodu znovu získal a dal jim dědictví nesmrtelnosti. — Pohany pak opět učili apoštolé, aby zanechajíce dřev a kamení, jež za bohy měli, pravého Boha ctili, jenž stvořil a způsobil celé pokolení lidské, je tvorstvem svým živí a množí a v ustavičném bytí zachovává¹⁾; i též aby očekávali Syna jeho Ježíše Krista, jenž nás vykoupil od odpadlictví krví svou k tomu, abychom i my byli zasvěceným jeho pokolením, kterýž přijde s nebes s mocí Otcovou, a učiní soud nade všemi, a obdaří dary od Boha přichystanými všechny, kteří zachovávali přikázání jeho. Tenž za doby nejnovější se zjevil a jsa hlavním kamenem nárožním (I. Petr. 2, 6.),

¹⁾ S Haydem čtu: „constabiliter eis esse praestaret“ místo: constabillret et eis esse praestaret; toto by bylo patrné hysteron próteron.

shromáždil a spojil v jedno i ty, kteří vzdáleni, i ty, kteří blízcí byli, t. j. obřízku i neobřízku, rozšířiv pokolení Jafetovo a ubytovav je v domovinu Sémově (I. Mojž. 9, 27.)¹⁾.

Hlava VI.

Ani v zákoně starém Duch sv. nejmenuje jiného Bohem a Hospodinem, leč toho, který skutečně Bůh jest, Otce totiž a Syna.

1. Ani tedy Pán, ani Duch svatý, ani apoštolé nebyli by nikdy určitě a naprosto Bohem jmenovali toho, který by nebyl Bohem, kdyby nebyl opravdu Bůh; anižby Pánem byli nazvali někoho sami od sebe, leč toho, který panuje všemu, Boha Otce i Syna jeho, kterýž vzal panství od Otce nade vším tvorstvem, jakož zní slovo písmá (Ž. 109, 1.) „Řekl Pán Pánu mému: Sed na pravici mé, až položím nepřátele tvé za podnoží nohou tvých“. Mluví totiž Otec k Synovi, ten kterýž mu dědictvím dal národy (Ž. 2, 8.) a podrobil mu všechny nepřátele. Když tedy Otec opravdově jest Pán, i Syn opravdově jest Pán, právě tudíž Duch svatý jmenem Pána je nazval. — A opět při zahubení Sodomitánův dle písmo (I. Mojž. 19, 24.): „Tedy deštil Hospodin na Sodomu a Gomorrhů ohněm a sirou od Hospodina s nebe“. Neboť tu naznačuje Syna, kterýž i s Abrahámem rozmlouval, dostana od Otce moc souditi Sodomitany pro nepravosti jejich. — Podobně se to dokazuje i tímto (Ž. 44, 7. 8.): „Trůn tvůj, Bože! na věky; berlou pravosti berla království tvého. Miluješ spravedlnost a nenávidíš nepravost; protož pomazal tě Bůh, Bůh tvůj“. Oba zajisté jmenem Boha naznačuje Duch, i toho, který pomazán jest, Syna, i toho, který jej pomazal, t. j. Otce. — A opět (Ž. 81, 1.): „Bůh stojí v shromáždění bohův, uprostřed pak bohy rozsuzuje“. To praví o Otci a Synu a o těch, kteří obdrželi synovství, ale ti jsou církev; neboť ta jest shromá-

¹⁾ Sv. Otec naráží na slova Noemova: „Rozšířil Bůh Jafeta, a ať přebývá v stáncích Sémových a buď Chanaán sluhou jeho“, a obrací to duchovně na povolání pohanů ku pravé víře. Justin pak na opanování země zaslíbené Římany Říka (Dial. hl. 139.): „Vy (Židé) zajisté od Séma povodíte rod podle vůle Boží vtrhli jste do země Chanaánovců a ovládli jste ji. Neméně patrné jest, že i Jafetovci dle soudu Božího na vás vtrhnuvše, zemi, z níž vás oloupili, opanovali jsou“.

ždéním Božím, kterouž Bůh, t. j. Syn, sám shromáždil skrze sebe. O něm pak dříve opět (Ž. 49, 1.): „Bůh bohův, Hospodin mluvil a zavolał zemi“. Který Bůh? O kterémž praví (t. v. 3.): „Bůh zjevně přijde, Bůh náš, a nebude mlčeti“, to jest Syn, který zjevně k lidem přišel, jenž i dříve (Is. 65, 1.): „Zjevně objevil jsem se těm, kteříž mne nehledají“. Ale kterých bohův? Kterýmž praví (Ž. 81, 6. Jan 10, 34.): „Jáť řekl jsem: Bohové jste a synové Nejvyššího všickni“, těm totiž, kteří milosti synovství dosáhli, pro kterouž voláme: „Abba! Otče!“ (Řím. 8, 15.)

2. Nikdo tedy jiný, jak jsem právě řekl, nesluje Bohem, aniž Pánem se zove, leč ten, který jest Bůh, a Pán všech věcí, který i Mojžišovi řekl (II. Mojž. 3, 14.): „Já jsem, kterýž jsem. A tak řekneš synům israelským: Který jest, poslal mne k vám“; a Syn jeho Ježíš Kristus, Pán náš, kterýž syny Božími činí věřící ve jméno jeho. A opět Syn mluvě k Mojžišovi dříve (t. v. 8.): „Sestoupil jsem vysvobodit lidu toho“; neboť on jest, který sestoupil a vstoupil pro spasení lidstva. Skrze Syna tedy, jenž jest v Otci a má v sobě Otce, zjeven jest Bohem ten, který jest, an Otec vydává svědectví o Synu, a Syn zvěstuje Otce“; jakož i praví Isaiáš (43, 10.): „A já jsem svědek¹⁾, dříve Hospodin, Bůh i Syn, kterého jsem vyvolil, abyste poznali a věřili a rozuměli, že já jsem“.

3. Když pak písmo jmenuje bohy ty, kteří jimi nejsou, nevystavuje je zhola, jak jsem řekl, za bohy, nýbrž s nějakým přídavkem a návštěm, kterým se označuje, že nejsou bohy. Jako dříve David (Ž. 95, 5.): „Bohové národů modly ďáblův“, a (Ž. 80, 10.): „Nepůjdete za bohy cizími“. Neboť řka: „bohové národův“ (národové pak neznají pravého Boha) a „bohy cizími“ je zova, odpírá jim, žeby bohy byli; sám pak od sebe o nich pravdu praví, že jsou totiž „modly ďáblův“. A Isaiáš řka (44, 9.): „Zastydtež se všickni, kteří se rouhají Bohu²⁾ a dělají marnosti“ [modly]³⁾, a (t. v. 8.): „Já svědek jsem, dříve Hospodin“⁴⁾, tím odmítá, žeby bohy byli, ale jediné jména [bohův] užívá k tomu, abychom věděli, o čem mluví. — Ale totéž praví i Jeremiáš řka (10, 11.): „Bohové, kteří

¹⁾ Vulg. má ovšem: „Vos testes mei“; podobně i LXX a text hebr.

²⁾ Přeložili jsme čtení „blasphemant“, ač snad by se čísti mělo: blas-mant (deum).

³⁾ Toliko dle smyslu citováno.

⁴⁾ I na tom místě má Vulg: „Vos estis testes mei“ a podobně LXX i text hebr.

neučinili nebes a země, zahyňtež s země, která jest pod nebem¹⁾. Z toho, že jich zahynutí přidává, dokazuje, že nejsou bohy. A Eliáš chtěje od modloslužby odvrátiti lid Israelský a povolav jej na horu Karmel, řekl k nim (III. Král. 18, 21): „Dokaváde kulhati budete na obě straně? Jest-li jeden Hospodin Bůh, následujtež jeho“. A pak při oběti zápalné řekl kněžím modlářským (t. v. 24.): „Vzývejte v y jmena bohů svých a já vzývati budu jmeno Hospodina Boha svého; a Bůh který vyslyší dnes, tenť sám jest Bůh“. Tím zajisté, že to řekl, ukázal prorok, že domnělí jich bohové bohy nejsou; poukazoval jim pak k Bohu tomu, v kteréhož sám věřil a který opravdově Bůh byl, i kterého vzýval volaje (t. v. 36.): „Hospodine, Bože Abrahámův, Bože Isákův, Bože Jakobův! vyslyš mne dnes; i poznej veškeren lid tento, že ty jsi Bůh Israelův“.

4. I já tedy vzývám tě, Hospodine, Bože Abrahámův a Bože Isákův a Bože Jakobův i Israelův, kterýž jsi Otcem Pána našeho Ježíše Krista, Bůh, kterýž jsi dle svrchovaného milosrdenství svého ráčil se nad námi smilovati, abychom tě poznali; kterýž jsi stvořil nebe i zemi, kterýž panuješ všemu, kterýž jsi jediný a pravý Bůh, nad něhož není jiného Boha; račiž skrze Pána našeho, Ježíše Krista, nám dáti, aby v nás vládl Duch svatý²⁾; dejž ať každý, kdo spis ten čte, pozná tebe, že ty sám jsi Bůh; ať se utvrdí v tobě a odstoupí od všelikého kacířského a bezbožného i hříšného smýšlení.

5. I apoštol Pavel řka (Gal. 4, 8. 9.): „Když jste sloužili těm, kteří nejsou bohy, nyní pak znájece Boha, ba poznání jsouce od Boha“, odloučil nebohy od toho, kterýž jest Bůh. A opět o antikristu řka (II. Thess. 2, 4.): „Jenž se protiví a povyšuje nade všecko, co slove bůh, anebo čemu se děje pocta“, mluví o těch, kteří neznajícím Boha bohy slují, t. j. o modlách. Neboť Otec všech věcí Bohem slove a jest, a nad toho se nepovznese antikrist, ale nad ty, kteří slují sice bohy, ale jimi nejsou³⁾. Že pak to pravda jest, sám Pavel dotvrzuje řka (I. Kor. 8, 4.—6.): „Víme pak, že modla nic není, a že není žádného Boha než jeden;

¹⁾ Vulg: „et de his, quae sub coelo sunt“, souhlasíc se LXX a textem hebr.

²⁾ Zde tuší Hayd, žeby vhodněji bylo čísti „donationem“ místo dominationem; avšak jest proti všeobecnému znění a po předchozím: „qui dominaris omnium“ dobrým smyslem říci se může: „dominationem quoque dona Spiritus sancti“.

³⁾ Tot ovšem výklad, jenž sv. Otcí zde dobře se hodil, jímž však smysl sv. Pavla veskrz se nepostihuje.

nebo byt byli tak zvaní bohové buď na nebi anebo na zemi, nám jest jeden Bůh, Otec, z něhož jest všechno a my pro něho, a jeden Pán Ježíš Kristus, skrze něhož jest všechno i my skrze něho". I učinil tedy rozdíl a odloučil ty, kteří sice slují ale nejsou bohy, od jednoho Boha, Otce, z něhož jsou všechny věci, a sám o sobě velebně vyznal jednoho Pána Ježíše Krista. Slovu pak „buď na nebi anebo na zemi“ [nesmí se rozuměti], jak oni je vykládají, jakoby tím způsobitele světa jmenoval; nýbrž jest podobno tomu, které Mojžiš řekl (V. 5, 8.): „Neučiníš sobě žádné podobenství Bohem [z těch věcí], kterékoliv jsou na nebi vzhůru a kterékoliv na zemi vdole, a kterékoliv ve vodě pod zemí“. Jaké však jsou ty věci na nebi, sám vykládá řka (t. 4, 19.): „Abys snad pohledna k nebi a vida slunce a měsíc a hvězdy i všechnu krásu nebeskou, klamně neklaněl se a nesloužil jim“. Ale i Mojžiš sám, mužem jsa Božím, vystupuje (II. Mojž. 7, 1.) jako Bůh před Faraónem, avšak nejmenuje se opravdově Pánem, aniž Bohem sluje prorokům, nýbrž „Mojžiš věrný sluha a služebník Boží“ nazván jest (Žid. 3, 5. dle IV. Mojž. 12, 7.) od Ducha; čímž i byl.

Hlava VII.

Odráží a vysvětluje námitku vzatou z druhého listu sv. Pavla ke Kor. 4, 4.

1. Řkou-li pak, že Pavel v druhém listu ke Korintánům zřejmě praví (4, 4.): „V nichž Bůh tohoto světa oslepil mysli nevěřících“, a z toho-li pak dovozují, že jiný jest bůh tohoto světa, a jiný ten, který jest nade všechno panství a vznešenství i mocnost: tuť nejsme vinni my, že oni, ač se domnívají znáti tajemství Boha převyšující, ani svatého Pavla čísti nedovedou. Neboť kdo by znaje obyčej Pavlův, že mnohdy slova přestavuje, jak jsme z mnohých míst i jinde ukázali, takto četl: „v nichž Bůh“, a pak přestávku učině, zadržel maličko, a potom ostatní spojené v jedno četl: „toto světa oslepil mysli nevěřících“, nalezl by pravý smysl, který jest: „Bůh zaslepil mysli nevěřících tohoto světa“¹⁾.

¹⁾ Anž na tomto místě souhlasiti lze s výkladem Ireneovým; sv. Pavel „bohem tohoto světa“ nazývá ďábla, jenž i sv. Janu nejednou „knížetem tohoto světa“ sluje; ačkoli další vývodek sv. Otce zajisté pravdivý jest.

A to vyjde [pouhou] přestávkou. Nemluví tedy Pavel o „Bohu tohoto světa“, jakoby o nějakém jiném vyšším věděl, nýbrž Boha Bohem býti vyznal; ale o nevěřících tohoto světa vece, že budoucí svět neporušenosti nebudou děditi. Ale jak Bůh oslepil myslí nevěřících, ze samého Pavla ukážeme, až dále v řeči své pokročíme, abychom nyní mysl svou od věci příliš neodvrátili.

2. Že pak apoštol zhusta takového odřadění ¹⁾ užívá pro hbitost řeči svých a pro úchvat Ducha, kterýž jest v něm, lze ovšem z mnoha jiných míst poznati. Však i v listu ke Galatům takto dí (3, 19.): „Což tedy zákon skutkův? Položen jest ²⁾, až přijde símě, které zaslíbení má, zřízen skrze anděly v ruce prostředníka“. Pořadí slov jest zajisté toto: „Což tedy zákon skutkův? Zřízen jsa skrze anděly v ruce prostředníkově položen jest, až přijde símě, které zaslíbení má“; tak že jest tu jednak člověk, an se táže, a jednak Duch, an odpovídá. — A opět v druhé k Solunánům o antikristu mluvě dí (2, 8.): „A tehdaž bude zjeven nešlechetsk, kteréhož Pán Ježíš Kristus zabije dechem úst svých a zkazí přítomností svého příští, kteréhož příští jest podle působení Satanova se vši mocí a divy i lživými zázraky“. Neboť zde jest pořadí slov toto: „A tehdaž bude zjeven nešlechetsk, jehož příští jest podle působení Satanova se vši mocí a divy i lživými zázraky, kteréhož Pán Ježíš zabije dechem úst svých a zkazí přítomností svého příští“. Nepraví totiž, jakoby se příští Páně dělo podle působení Satanova, nýbrž příští nešlechetníka, kteréhož i antikristem nazýváme. Kdyby tedy čta nedával pozor a v řeči neoznačoval doby oddechu, bude čísti věci netoliko nevhodné, ale i rouhavé, jakoby příští Páně dělo se dle působení Satanova. Jako se tedy v těchto místech odřadění slov ve čtení vyznačiti a tak pravý smysl apoštolův zachovati má: tak i tamto nečteme „Boha tohoto světa“, ale toho Boha, kteréhož opravdu Bohem jmenujeme; avšak „nevěřícím a zaslepeným“ přisoudíme slova: „tohoto světa“, poněvadž se jim dědictví života věku budoucího nedostane.

¹⁾ Hyperbaton, odlučování slov k sobě náležejících, čímž smysl se zatemňuje.

²⁾ Nyní všeobecně za platné uznává se čtení: τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προστέθειν. Jiné ovšem čtení měl sv. Otec před očima: τί οὖν ὁ νόμος τῶν πράξεων; προστέθειν ἅχως οὐ a co d., kteréžto čtení v některých rukopisech řeckých (F G) a latinských (d e g), jakož i u sv. Augustina (na t. m.) až podnes se zachovalo, ačkoli sv. Augustin později (v retract. 1, 24.) onomu přednost dává.

Hlava VIII.

Odpovídá na druhou námitku, vzatou ze slov Páně dle Mat. 6, 24., dokazuje, že dle písem jenom jeden jediný Bohem a Pánem slouží může.

1. Když tedy jest tato jejich rouhavá domněnka poražena, jest tím i na jevo postaveno, že nikdy ani proroci ani apoštolé Bohem nejmenovali anebo Pánem nenazývali nikoho mimo jediného pravého Boha. Tím pak méně Pán sám; ten vele (Mat. 22, 21.) „císaři dáti, co jest císařovo“, a „co jest Božího Bohu“, císaře nazývá císařem, Boha však vyznává Bohem. — Podobně i to, co dí (t. 6, 24.): „Nemůžete dvěma pánům sloužiti“, sám vysvětluje fka: „Nemůžete sloužiti Bohu a mamonu“, vyznává Boha Bohem, mamon pak jmenuje tím, čím jest. Nenazývá mamon pánem, pravě: „Nemůžete dvěma pánům sloužiti“, nýbrž poučuje své učeníky, aby jsouce služebníky Božími, se mamonu nepodrobovali a jím se nedali opanovati; neboť praví (Jan 8, 34.): „Kdo činí hřích, služebníkem jest hříchu“. Jakož tedy nazývá ty, kteří slouží hříchu, služebníky jeho, ale nikoliv nevyhlašuje hřích za boha: tak i kdo mamonu slouží, sluhy mamonu jmenuje, ale tím nikoliv nevydává mamon za boha. Mamon pak jest dle mluvy židovské ¹⁾, kteréž i Samaritané užívají, tolik co „získník a lakomec“, ²⁾ anebo znamená „ožralce“, t. j. který neumí své hrdlo na uzdě držeti. Dle obojího tedy významu nelze nám sloužiti Bohu i mamonu.

2. Ale i když ďábla nazval „silným“, nikoli veskrz, nýbrž v poměru k nám, sebe na prosto a opravdově silným okázal Pán fka (Mat. 12, 29.), že „nikdo nijak nemůže zbraň silného odnésti, lečby prvé silného samého svázal, a potom teprva dům jeho oloupí“.

¹⁾ T. j. dle syrochaldejské, kterouž se ještě za doby sv. Jeronyma v Palestíně mluvilo. V té pak řeči, jakož i u Samaritanů znamenalo slovo „mamon“ (מָמוֹן) bohatství, zisk, podvod, řecky πλεονεξία, ježž pohané i za Boha považovali; a sv. Augustin praví, že ještě za jeho doby ze staropunické mluvy slovo „mamon“ ve smyslu zisku v obyčeji bylo. Že však sv. Irenej také význam „lakomce“ přidává, jest nejspíše metonymicky; ale význam „labužníka, ožralce“ zakládá se tuším na řeckém μαμῶν, jehož Aristofanés z dětské řeči užívá místo ἐσθίου παπῆ; v argivském pak nářečí tak obecně znělo místo „jísti“ (viz Passov. Lex. s. h. v.). Jest jakobychem po česku labužního člověka nazývali „papalem“.

²⁾ Co zde v lat. překladu dále následuje a obyčejně uzávorkováno jest: „secundum autem Hebraicam, adjunctive dicitur Mam“, pro nescrozumitelnost toliko do poznámky klademe.

(Zbraní pak a domem jeho byli jsme my za doby odpadlictví svého¹⁾; používalť nás, jak se mu líbilo, a duch nečistý bydlel v nás.) Nebylť zajisté silen proti tomu, který jej svázal a dům jeho oloupil, ale proti těm, kteří v služebnosti jeho byli, proti lidem, odvrátiv mysl jich od Boha. Ty však mu vytrhl Pán, jakož i Jeremiáš dí (31, 11.): „Vykoupil Hospodin Jakoba a vytrhl jej z ruky silnějšího“. Neboť kdyby nebyl naznačil toho, který jej spoutává a zbraň jeho odnímá, pouze a prostě jej silným nazýváje, byl by silný ten nepřemožitelným. Ale připojil i vítěze; vítězi zajisté, který poutá, přemožen pak jest, kdo bývá spoután. A to praví bez připodobnění, aby nebyl přirovnán k Pánu sluha odpadlík; neboť netoliko tento, ale nic z toho, co stvořeno jest a podroběno, nesmí se přirovnávati Slovu Božímu, skrze které všecko učiněno jest, jenž jest Pán náš, Ježíš Kristus.

3. Že pak veškeri tvorové, ať si jsou andělé nebo archandělé, trůnové nebo mocnosti, od Boha nade všecko vznešeného stvoření a skrze Slovo jeho učinění jsou, takto Jan dosvědčil; když totiž byl pověděl o Slovu Božím, že bylo u Otce, přidal (1, 3.): „Všecky věci skrze ně učiněny jsou a bez něho nic není učiněno“. I David vypraviv ve svých chválách zejména všecky věci, o nichž jsme mluvili, i nebesa i veškery jich mocnosti, doložil (Žalm. 32, 9. a 148, 5.): „Poněvadž on přikázal a stvořena jsou; on řekl a učiněna jsou“. Čím²⁾ přikázal? Slovem zajisté, kterýmž, jak dí (Ž. 32, 6.) „nebesa upevněna jsou, a dechem úst jeho všechna mocnost jejich.“ Že pak on všecko učinil svobodně a o své vůli, dí opět David (Ž. 113, 11.): „Bůh zajisté náš na nebesích svrchu a na zemi, všecko cokoliv chtěl učinil“. Avšak rozličny jsou věci stvořené od jich stvořitele, a věci učiněné od jich působe. Neboť on jest neučiněn a bez počátku, a bez konce a ničehož nepostrádá, sám sobě dostatečen, a nad to všem věcem i to poskytuje, že jsou; ale co učiněno jest od něho, má počátek. Ale cokoliv má počátek a může míti i konec a poddáno jest tomu, kdo to učinil, a potřebno jest jeho: nelze aby nemělo i rozdílné pojmenování i u těch, kteří sebe méně schopni jsou, aby takové věci rozezná-

¹⁾ Podobně čteme v listu Barnabově (hl. 16.): „Dříve nežli jsme Bohu uvěřili, obydli srdce našeho bylo zkažené a křehké jako chrám v skutku rukama ustavěný; neboť byli jsme domem naplněným modloslužebností a přibýtkem ďáblův“.

²⁾ Latinské „cui“ nemalé činí nesnáze, nepřeložimo-li je zpět do řečtiny = τίς = quo.

vali: tak že ten zajisté, který všecko stvořil, se Slovem svým právě a výhradně Bohem a Pánem se jmenuje; co však učiněno jest, nic není schopno téhož pojmenování, aniž smí právem to jméno si osvojovati, které stvořiteli náleží.

Hlava IX.

Že jeden a týž Bůh, kteréhož proroci stvořitele hlásali nebe i země, i od evangelistů zvěstován jest; to nejprve dokazuje z evangelia sv. Matouše.

1. Když se tedy patrně ukázalo (a ukáže se ještě zřejměji), že nikoho Pánem neb Bohem nevyznávali ani proroci ani apoštolé ani sám Kristus Pán, nýbrž obzvláště Bohem a Pánem i proroci i apoštolé vyznávali Otce a Syna, jiného pak nikoho ani Bohem nejmenovali ani Pánem býti nevyznávali; a když i Pán sám Otce toliko Bohem a Pánem učeníkům svým představoval, toho totiž, který jediný jest Bůh a panovník všech věcí: tuť i nám, chceme-li jinak učeníky oněch slouti, těchto jejich svědectví jest se držeti. Neboť Matouš apoštol věda, že jeden a týž Bůh jest, který učinil zaslíbení Abrahámovi, že rozmnoží símě jeho jako hvězdy nebeské (I. Mojž. 22, 17.), a který nás od uctívání kamenů k poznání svému povolal skrze Syna svého Krista Ježíše, „aby se lidem stal, který byl nelidem a milou ta, která byla nemilou“ (Řím. 9, 25. dle Os. 1, 10. a 2, 24.), ten vypravuje, jak Jan cestu připravuje Kristu a hlásaje pokání k odvrácení se od zlého ¹⁾, řekl těm, kteří na tělesném příbuzenství [s Abrahámem] si zakládali, ale převrácené a vši zloby plné smýšlení chovali (3, 7. n.): „Pokolení ještěří! kdo vám ukázal utéci budoucího hněvu? Pročež čiňte ovoce hodné pokání. A neříkejte sami u sebe: Otcem máme Abraháma; neboť pravím vám, že mocen jest Bůh z kamení tohoto vzbuditi syny Abrahámovi“. Pokání tedy hlásal jim [k odvrácení se] od zlého onen předchůdce Kristův, ale jiného Boha jim nezvěstoval mimo toho,

¹⁾ Ani tedy sv. Irenej nepřikládá pokání Janem hlásanému účinek odpuštění hříchů minulých, alebrž toliko lítost nad nimi, a povzbuzení a předsevzetí, varovati se budoucích.

kterýž byl zaslíbení učinil Abrahámu; a o témž [předchůdci] opět dí Matouš (3, 3.), podobně pak i Lukáš (3, 4. n.): „Tenť jest zajisté, o němž řečeno jest od Hospodina skrze proroka: Hlas volajícího na poušti: Připravujte cestu Páně, přímé čiňte stezky Boha našeho; každé údolí bude vyplněno a každá hora a pahrbek bude ponížen; a co křivé jest, bude přímé, a co drsné cestami rovnými; i uzří všeliké tělo spasení Boží“. Jeden tedy a tentýž jest Bůh, Otec Pána našeho, kterýž i skrze proroky předchůdce zaslíbil i spasení své, t. j. Slovo své viditelným učinil všemu tělu, ano samo se vtělilo, aby všem zjeven byl král jejich. Ti zajisté, kteří souzeni býti mají, měli viděti soudce svého a poznati toho, který je souditi bude; a ti, kteří mají dosáhnouti oslavy, měli poznati toho, který jim daru slávy uštědří.

2. Opět pak Matouš mluvě o andělu dí (1, 20; 2, 13.): „Anděl Páně ukázal se Jozefovi ve snách“; kterého však Pána, sám vykládá (2, 5. a 1, 23.): „Aby se naplnilo, co povědíno jest od Hospodina skrze proroka: Z Egypta povolal jsem Syna svého“. „Aj! panna počne v životě a porodí Syna, a nazvou jméno jeho Emmanuel, což se vykládá: Bůh s námi“. O tom Emmanueli, jenž se narodil z Panny, řekl David (Ž. 131, 10.): „Neodvracej tváře Pomazaného svého! Přisahl jest Hospodin Davidovi pravdu a nezavrhne ho, z plodu života tvého posadím na stoličce tvou“. A opět (Ž. 75, 2. 3.): „Znám Bůh v Judstvu; a učiněno jest v pokoji místo jeho a obydlí jeho na Sionu“. Jedenť tedy a týž Bůh jest, kterého i proroci hlásali i evangelium zvěstuje, a Syn jeho, plod života Davidova, t. j. rozenec panny Davidovy i „Bůh s námi“, jehož i hvězdu Bálám zajisté takto prorokoval (IV. Mojž. 24, 17.): „Vzejde hvězda z Jakoha a povstane vůdce v Israeli“. A Matouš vypravuje (2, 2.), že mudrci od východu přišelší řekli: „Viděli jsme hvězdu jeho na východě a přišli jsme poklonit se jemu“; a byvše hvězdou uvedeni do domu Jakobova k Emmanueli, jak dary mu obětovanými vyjevili, kdož byl ten, kterému se klaněli: myrrhou totiž, že jest tím, který pro smrtelné pokolení lidské umříti a pohřben býti má; zlatem pak, že jest králem, „jehož království nemá konce“ (Luk. 1, 33.); kadidlem konečně, že jest Bohem, kterýž i „znám učiněn jest v Judstvu“ (Ž. 75, 2.), a zjeven jest těm, „kteří nehledali ho“ (Is. 65, 1.)¹⁾.

3. Ještě pak dí Matouš, vypravuje o jeho křtu (3, 16. 17.): „Otevřena jsou mu nebesa, a viděl Ducha Božího jako holubice

¹⁾ Židům tedy i pohanům.

sestupujícího na něj. A aj! hlas s nebe, an dí: Tentof jest syn můj milý, v němž jsem si dobře zalíbil“. Neboť nesestoupil tehdaž Pomazaný [Kristus, Mesiáš] v Ježíše, aniž jest kýmsi jiným Pomazaný [Kristus] a kýmsi jiným Ježíš; nýbrž Slovo Boží, kteréž jest spasitelem všech a panovníkem nebes i země, kterýmž jest Ježíš (jak jsme prvé ukázali) ¹⁾, a kteréž tělo na se vzalo a pomazáno jest od Otce Duchem, učiněno jest Ježíšem Pomazaným [Kristem], jakož i praví Isaiáš (11, 1. n.): „I vyjde prut z kořene Jesse a květ z kořene jeho vystoupí. A odpočine na něm Duch Boží; duch moudrosti a rozumu, duch rady a síly, duch umění a nábožnosti, a naplní jej duch bázně Boží. Nebude sonditi podle slávy, aniž dle pověsti trestati; ale souditi bude pokornému soud a trestati bude vznešence země“. A opět týž Isaiáš pomazání jeho a k čemu pomazán bude předpovídaje dí (61, 1.): „Duch Boží nade mnon; pročež pomazal mne, blahověstit pokorným poslal mne, léčit sklíčené srdcem, hlásat jatým odpuštění a slepým zrak, provolat rok milostivý a den odplaty, potěšit všechny kvílící“. Neboť jelikož Slovo Boží člověkem bylo z kořene Jesse a synem Abrahámovým, tolikož spočíval na něm Duch Boží a pomazán byl k zvěstování blaha lidem pokorným; jelikož pak Bůh byl, tolikož nesoudil dle slávy aniž trestal dle pověsti; „neboť nebylo mu potřebí, aby mu někdo vydal svědectví o člověku, an sám věděl, co by bylo v člověku“ (Jan 2, 25.). Těšil pak všechny, kteří kvíleli, a odpouštěje všem, kteří hříchy jati a uvěznění byli, rozvázal pouta jejich, o nichž Šalomoun dí (Přís. 5, 22.): „Provazy pak hříchů svých jedenkaždý svázán bývá“. — Duch Boží tedy sestoupil naň, Duch toho, který již skrze proroky zaslíbil pomazati ho, abychom v hojnosti pomazání jeho i my účastenství majíce spasení byli. Tak tedy Matouš.

Hlava X.

Důkazy tétož pravdy z evangelí sv. Lukáše a Marka.

1. Lukáš pak, průvodčí a učeň apoštolů, vypravuje o Zachariáši a Eližbětě, z nichž se dle zaslíbení Božího Jan narodil, dí

¹⁾ Viz hl. 6.

(1, 6.): „Byli pak oba spravedliví před Bohem, chodíce ve všech přikázáních a spravedlnostech Páně bez úhony“. A opět o Zachariášovi praví (t. v. 8. 9.): „I stalo se, když konal úřad kněžský v pořádku třídy své před Bohem, že podle obyčeje úřadu kněžského losem vyšel, aby položil zápal kadidla“; i přišel, aby obětoval, „vejda do chrámu Páně“. Ten, jenž představeným jest před Hospodinem [Lukáš], prostě a přímo i pevně Bohem a Pánem vyznává sám o sobě to h o, který zvolil si Jerusálém [sídlem svým] a ustanovil řád kněžský, jehož andělem [poslem] jest Gabriel. A skutečně nad toho [Boha a Pána] neznal žádného jiného; neboť kdyby byl některého dokonalejšího seznal mimo toho, nebyl by toho právě, věda o něm, žeby byl plodem poklesku, tak přímo a prostě Pánem a Bohem vyznal, jak jsme prvé dokázali. Ale i o Janovi mluvě dí takto (1, 15. n.): „Budeť zajisté veliký před Pánem, a mnohé ze synův israelských obrátí k Pánu Bohu jejich; on předejde před ním v duchu a moci Eliášově, aby připravil Pánu lid dokonalý“. Komu medle lid připravoval? a před kterým pak Pánem byl veliký? Ovšem před tím, kterýž řekl (Mat. 11, 9. 11.): „I něco více nežli prorok do sebe měl Jan, nikdo z rozenců žen není větším Jana Křtitele“; který i lid připravoval na příští Páně, věště spoluslužebníkům svým a pokání jim hlásaje, aby od Pána, až přijde, odpuštění dosáhli, obrátíce se k němu, jemuž se byli pro hříchy a nepravosti odcizili, jakož David dí (Ž. 57, 4.): „Odcizení jsou hříšníci hned z matky, pobloudili hned od narození“. A proto k Pánu jejich je obraceje, připravoval Pánu lid dokonalý v duchu a moci Eliášově.

2. A dále o andělu vypravuje dí (1, 26. 30.): „Za toho pak času poslán jest od Boha anděl Gabriel, kterýž i řekl Panně: Neboj se, Maria! neboť jsi nalezla milost u Boha“. A o Pánu praví (1, 32. n.): „Ten bude veliký a synem Nejvyššího slouti bude, a dá mu Pán Bůh trůn Davida, otce jeho, a kralovati bude v domě Jakobově na věky a království jeho nebude konce“. Ale kdož pak jiný jest ten, kterýž kraluje bez přestání v domě Jakobově na věky, leč Kristus Ježíš, Pán náš, Syn Boha nejvyššího, kterýž zákonem a proroky zaslíbil spasení své viditelné učiniti všelikému tělu, aby se stal synem člověka na to, aby pak i člověk se stal synem Božím. Pročež i Maria plesajíc zvolala, místo církve prorokujíc (1, 46. 54. 55.) ¹⁾: „Velebí duše má Hospodina a plesá

¹⁾ Nic nebud' divno, že tn sv. Otec Rodičce Boží přisuzuje dar a úřad prorocký, ana totiž i svatoctví i všem dary Božími daleko předčila nad sestru

duch můj v Bohu, Spasiteli svém. Přijalť zajisté Israele, služebníka svého, pamětliv jsa milosrdenství, jakož byl mluvil k otcům našim, Abrahámu a pokolení jeho na věky“. Těmi a takovými důkazy dosvědčuje evangelium, že Bůh, kterýž k otcům mluvil, ten jest, který skrze Mojžiše zákon dal, kterýmž zákona dáním poznáváme, že k otcům mluvil. Tentýž Bůh dle veliké dobroty své vylil milosrdenství na nás, v kterémž milosrdenství „vzhledl na nás východ shůry a zjevil se těm, kteří v temnostech a stínu smrti seděli, a zřídil nohy naše na cestu pokoje“ (1, 78. n.), jakož Zachariáš pozbuda své nemoty, kterouž pro svou nevěru byl utrpěl, a znova jsa Duchem naplněn, znova blahoslavil Boha. Neboť všecko tu bylo nové, ano Slovo znova chystalo tělesné své přístí, aby toho člověka, který od Boha se byl odloučil, Bohu upsalo, protož i se učiti měli znova Boha velebiti, ale žádného jiného Boha, poněvadž totiž „jedenť jest Bůh, který ospravedlňuje obřizku z víry a neobřizku skrze víru“ (Řím. 3, 30.).

3. Ale Zachariáš prorokuje řekl (1, 68. n.): „Požehnán buď Pán Bůh israelský, že navštívil a učinil vykoupení lidu svému. I vyzdvihl nám roh spasení v domě Davida, služebníka svého. Jakož jest mluvil ústy svatých proroků svých, kteří jsou od věků: vysvobození od nepřátel našich a z ruky všech, kteří nenáviděli nás, aby učinil milosrdenství s otcí našimi a rozpomenul se na svatou smlouvu svou; na přísahu, kterouž přísáhl Abrahámu, otcí našemu, že nám dá, abychom bez bázně, z ruky nepřátel vysvobození jsouce, sloužili jemu v svatosti a spravedlnosti před obličejem jeho po všechny dny svoje“. Potom dí k Janovi (1, 76. 77.): „A ty, dítě! prorokem Nejvyššího slouiti budeš; nebo předejdeš před tváří Páně, připravovat cesty jeho, aby dáno bylo umění spasitelné lidu jeho na odpuštění hříchů jeho.“ To jest totiž to poznání spasitelné, které jim scházelo, [poznání] Syna Božího, které působil Jan řka (Jan 1, 29. 15. 16.): „Ejhle! beránek Boží, kterýž snímá hřích světa“. „Tenť byl, o němž jsem řekl: Po mně přijde muž, který přede mnou povstal, neboť prvnější byl nežli já; a z plnosti jeho my všickni vzali jsme“. A to jest to spasitelné poznání, nikoliv pak jiný Bůh, ani jiný Otec, ani Bythus, ani Plérúma třidceti

---

Mojžišovu, Deboru, Juditu, Alžbětu a jiné darem prorockým obdařené ženy. Vždyť i anděl nazval ji „milostí plnou a požehnanou mezi ženami“, tak že i tento dar jí zajisté dán byl. A nadšené slovo její: „Blahoslaviti mne budou všickni národové“! zdalíž pak není proroctvím, které se podnes před očima našimi skvěle a všude vyplňuje?

aiónův, ani Máti Osmice; nýbrž poznání spásy záleží v poznání Syna Božího, kterýž i spásou i spasitelem i spasením opravdově sluje a jest. Spásou totiž takto: „Spásy tvé očekával jsem, ó Pane!“ (I. Mojž. 49, 18.) — spasitelem pak opět: „Aj, Bůh můj, Spasitel můj, důvěřiti budu v něho“ (Is 12, 2.); spasením pak takto: „Známo učinil Bůh spasení své před obličejem národův“ (Žalm. 97, 2.). Jest totiž spasitelem, poněvadž jest Syn a Slovo Boží; spasením pak, poněvadž jest Duch, neboť praví (Pláč Jer. 4, 20.): „Duch obličje našeho Kristus Pán“; spásou pak, poněvadž tělo, neboť: „Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi“ (Jan 1, 14.). To tedy poznání spasitelné působil Jan u těch, kteří pokání činili a věřili v „Beránka Božího, kterýž snímá hříchy světa“.

4. „Ukázal pak se“, praví (Luk. 2, 8. n.), „i pastýřům anděl Páně zvěstuje jim radost, že se v domě Davidově narodil Spasitel, jenž jest Kristus Pán“. Potom i množství zástupů nebeských, chválicích Boha a řkoucích (2, 13. 14): „Sláva na výsostech Bohu, a na zemi pokoj lidem dobré vůle“. O těch andělech praví Iživi Gnostici, že od Osmice jejich přišli a sestoupení hořejšího Krista zjevovali. Ale poraženi jsou, když opět praví, že vyšší Kristus a Spasitel se nenarodil, nýbrž až po křtu Ježíšově, který byl podle spasného řádu, na toho se snesl jako holubice. Tak tedy podle nich lhou tito andělé Osmice, když praví: „Narodil se vám Spasitel, jenž jest Kristus Pán, v městě Davidově“. Neboť dle nich se ani Kristus, ani Spasitel tehdaž nenarodil, nýbrž ten Ježíš, který způsoben jest dle spasného řádu, [Ježíš] Démiúrgův, ve kterého prý po křtu, t. j. po třiceti letech sestoupil vyšší Spasitel. Ale nač pak přidávají „v městě Davidově“, leč aby zvěstovali, že vyplněno jest zaslíbení od Boha Davidu učiněné, že „z plodu života jeho“ věčný král povstane? Avšak toto zaslíbení právě učinil tvůrce toho všeho míra, jakož David sám vyznává (Ž. 7, 11.): „Pomoc má od Hospodina, kterýž učinil nebe i zemi“; a opět (Ž. 94, 4. n.): „V ruce jeho jsou všechny končiny země a výsosti hor jeho jsou; a jeho jest moře a on učinil je, i suchou zemi utvořily ruce jeho. Pojďte, klanějme se a padněme před ním a plačme před Hospodinem, kterýž učinil nás; onť jest Hospodin Bůh náš“. Zjevně tím praví Duch svatý skrze Davida těm, kteří ho slyší, že povstanou lidé, kteří pohrdati budou tím, který nás stvořil a který jediný jest Bůh. Pročež i řekl to, co se právě uvedlo, jakoby řekl: „Nemylte se; ani mimo toho, ani nad tímto, není žádného jiného Boha, jehož byste více dbáti měli“, hledě nás takto

zbožnými a vděčnými učiniti k tomu, který nás učinil a stvořil i nás živí. Což tedy stane se těm, kteří takové rouhání proti stvořiteli svému vymyslili? — Ale s tím souhlasí i andělé. Neboť řkouce: „Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj“, těmi slovy velebili stvořitele věcí nejvyšších, t. j. nadnebeských a tvůrce všech věcí pozemských, toho, který dílu rukou svých, t. j. lidem poženání své spásy s nebes seslal. Protož se i dále praví (2, 20.), že „pastýři navrátili se, velebíce Boha ze všeho, co slyšeli a viděli, jakož jim bylo zvěstováno“. Nevelebiliť israelitští pastýři jiného Boha, nýbrž toho, který zákonem a proroky zvěstován jest, stvořitele všech věcí, jehož i andělé velebili. Jestliže pak jiného velebili ti andělé, kteří pocházeli z Osmice, a jiného pastýři, blud jim zvěstovali a žádnou pravdu ti andělé od Osmice vyšli.

5. Ještě praví Lukáš o Pánu (2, 22. n.): „Když se naplnili dnové očišťování, přinesli jej do Jerusalema, aby jej představili Pánu, jakož psáno jest v zákoně Páně: Každý prvorozenec otvíraje život svatým slouti bude Pánu; i aby vzdali obět, jakož povědíno jest v zákoně Páně, dvě hrdliček anebo dvě holoubátek“; tím zjevně sám o sobě Pánem jmenuje toho, kterýž zákon ustanovil. A potom dle dále (2, 28. n.): „Simeón chvalil Boha a řekl: Nyní propouštíš. Pane, služebníka svého v pokoji; neboť viděly jsou oči moje spasení tvé, které jsi připravil před obličejem všech národů; světlo k zjevení národům a k slávě lidu svého israelského“. I „Anna, prorokyně“, vece (2, 36. n.), nápodobně velebila Boha, vidouc Krista, „a mluvila o něm všechněm, kteří očekávali vykoupení Jerusalema“. Tím vším pak poukazuje se k jednomu Bohu, an nový řád k osvobození lidstva novým přístím Syna svého otevřel.

6. Pročež i Marek, tlumočník a průvodčí Petrův, počátek sepsání svého evangelia takto učinil (1, 1. n.): „Počátek evangelia Ježíše Krista, Syna Božího, jakož psáno jest v prorocích: Aj! já posílám anděla svého před tváří tvou, an připraví cestu tvou. Hlas volajícího na poušti: Připravujte cestu Páně, přímé čiňte stezky před Bohem naším“. Patrně tu praví, že počátkem evangelia jsou hlasy svatých prorokův, a svědčí, že ten, jehož o n i Pánem a Bohem býti vyznali, Otcem jest Pána našeho Ježíše Krista, kterýž pak i slíbil mu, že pošle anděla svého před tváří jeho; a tím byl Jan, „v duchu a moci Eliášově“ volaje na poušti: „Připravujte cestu Páně, přímé čiňte stezky před Bohem naším“. Proroci tedy nehlásali jiného a jiného Boha, nýbrž jednoho a téhož, ač rozličnými jmeny a názvy (neboť mnohonásobně bohat jest Otec, jak jsme

v předešlé knize ukázali, což i dále postupem řeči své z prorokův samých dotvrdíme. Na konci pak evangelia dří Marek (16, 19.): „A zajisté Pán Ježíš, když jim domluvil, vzat jest do nebe a sedí na pravici Boží“, dotvrzuje, co byl prorok pověděl (Ž. 109, 1.): „Řekl jest Pán Pánu mému: Sed na pravici mé, až položím nepřátely tvé za podnož nohou tvých“. Tak tedy jest jeden a tentýž Bůh a Otec, od proroků zvěstovaný, evangeliem hlásaný, kteréhož my křesťané ctíme a milujeme z celého srdce, tvůrce nebe i země i všeho, což na nich jest.

Hlava XI.

Totéž, co posud dokázal, dovodí i z evangelia Janova; pak jedna o celém čtveru evangeliích.

1. Tuto víru hlásaje Jan, učeník Páně, sepsal své evangelium, chtěje tím odstraniti bludné učení, od Kérintha ¹⁾ mezi lidem roztroušené, ba mnohem dříve již od tak zvaných Mikulášencův, kteří jsou haluzí té křivě tak řečené vědy, aby je vyvrátil a přesvědčil, že jeden jest Bůh, který všechno učinil Slovem svým, ale nikoliv, jak oni praví, jiný že jest světotvůrce, jiný pak Otec Páně, jiný opět Démiúrgův syn, jiný pak Kristus shůry přišlý, který bez utrpení prý zůstáváje sestoupil na Ježíše, Syna Démiúrgova, a opět odletěl do své Plérómy; a Počátkem že prý jest Jednorozenec, Logos pak že jest opravdovým synem Jednorozencovým; a toto naše tvorstvo že prý není způsobeno od prvního Boha, nýbrž od nějaké moci, jemu podrobené a daleko nižší a odtržené od účastenství s neviditelnými a nejmennými bytostmi. Všecko to tedy chtěje odstraniti učeník Páně a pravidlem pravdy stanoviti v církvi to, že jest jeden Bůh všemohoucí, který Slovem svým všechny věci stvořil, viditelné i neviditelné; potom též chtěje ukázati, že Bůh týmž Slovem, skrze kteréž to tvorstvo učinil, i lidem, ježto jsou částkou toho tvorstva, i spásu zjednal, — takto počíná evangelické učení své (1, 1. n.): „Na počátku bylo Slovo a Slovo bylo u Boha, a Bůh bylo Slovo. To bylo na počátku u Boha. Všecky věci

¹⁾ Viz I. 26.

skrze ně učiněny jsou, a bez něho nic není učiněno, což učiněno jest. V něm byl život, a život byl světlo lidí, a světlo v temnostech svítí, a tmy ho neobsáhly“. — „Všecky věci“, dí, „skrze ně učiněny jsou“. Ve všech věcech tedy jest i toto naše tvorstvo; neboť nelze jim toho dáti, žeby slovem „všecky věci“ rozumělo se toliko všecko, co jest v jich Plérómě¹⁾. Neboť jestliže jich Pléróma i tyto věci obsahuje, pak není toto veliké tvorstvo vně Plérómy, jak jsme ukázali v předešlé knize; jsou-li pak tyto věci mimo Plérómu, což se nám však nemožným ukázalo, pak není jejich, Pléróma „všecko“, není tudíž toto veliké tvorstvo mimo [Plérómu].

2. Ale všeho sporu nás zbavil sám Jan, řka (1, 10.): „Na tom světě bylo, a svět skrze ně učiněn jest, a svět je nepoznal. Do svého vlastního přišlo a svoji je nepřijali“. Ale dle Markiána a jemu rovných ani svět skrze ně učiněn není, aniž ve své vlastní přišlo, nýbrž v cizí. Dle některých pak Gnostikův od andělův učiněn jest svět tento a nikoliv skrze Slovo Boží. Dle stoupenců pak Valentínových nebyl skrze ně svět učiněn, ale skrze Démiúrga. Neboť o onom [Slovu]²⁾ praví, že způsobilo utvoření takových obrazů k nápodobení vyšších věcí; Démiúrg pak že vykonal stvoření tohoto tvorstva. Ten prý, skrze něbož, jak oni chtějí, tento svět učiněn jest, byl vydán od Matky, aby byl pánem a působitelem [Démiúrgem] řádu tohoto tvorstva; kdežto evangelium zřejmě praví, že všecky věci učiněny jsou skrze Slovo, které „na počátku bylo u Boha“, kteréž pak „Slovo“, dí (1, 14.), „tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi“.

3. Ale dle jich domněnky ani Slovo není tělem učiněno, ani Kristus, ani Spasitel, ze všech způsobený. Neboť, jak oni chtějí, ani Slovo na svět nepřišlo, ani Kristus; Spasitel pak ani prý se nevtělil ani netrpěl, ale sestoupil jako holubice v toho Ježíše, který dle spasného řádu způsoben byl, a když byl zvěstoval neznámého Otce, opět prý vstoupil do Plérómy. Někteří však učí, že se vtělil a trpěl ten dle spasného řádu způsobený Ježíš, o němž i praví, že Marií prošel jako voda trubou; jiní pak, že syn Démiúrgův, na kterého prý sestoupil Ježíš, dle spasného řádu způsobený;

¹⁾ Tím vyvrací křivé mínění Valentínovo, an slovo „všecko“ omezuje pouze na svou Plérómu a co v ní umísťuje, t. Bytha, Sígu a podobné, jakožto vzácnější věci nad ty, které jsou ve světě; ty vylučuje, jakoby nehodny byly Boha a jeho tvůrčí moci.

²⁾ Vlastně o Spasiteli; než sv. Otcí hlavně šlo o to, aby vyvrátil mínění, že z Plérómy pošly toliko obrazy věcí, kteréž pak jiný mimo Plérómu jsoucí stvořil. Srov. I. 5, 1.

opět jiní učí, že se Ježíš sice z Jozefa a Marie narodil, a že v toho sestoupil vyšší Kristus, bez těla a neschopen utrpení. Ale žádné učení kacířské neдрží, žeby Slovo Boží tělem učiněno bylo. Byť kdo veškery jich soustavy prozkoumal, nalezne, že všickni netělesným a utrpení neschopným uvádějí Slovo Boží a vyššího Krista. Někteří totiž myslí, že se objevil, vezma na se podobu jako člověka, aniž učí, že se narodil nebo vtělil; jiní opět myslí, že ani podoby lidské na se nepřijal, nýbrž že jako holubice sestoupil na toho Ježíše, který se narodil z Marie. Všecky ty křivými svědky býti osvědčuje tedy učení Páně, řka: „A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi“.

4. Abychom pak se netázali, kterého Boha Slovo tělem učiněno jest, sám nás tomu přiučuje řka (1, 6. n.): „Byl člověk poslaný od Boha; byloť mu jméno Jan. Ten přišel na svědectví, aby svědectví vydal o světle. Nebyť on světlo, ale aby svědectví vydal o světle“. Předchůdce tedy Jan, svědectví vydávaje o světle, od kterého Boha poslán jest? Ovšem od toho, jehož Gabriel jest andělem, který zvěstoval také narození jeho; kterýž skrze proroky zaslíbil, že pošle anděla svého před tvář Syna svého, aby připravil cestu jeho (Mar. 1, 2. dle Mal. 3, 1.), t. j. aby vydal svědectví o světle „v duchu a moci Eliášově“ (Luk. 1, 17.). Eliáš pak opět, kterého Boha byl služebníkem a prorokem? Toho, který učinil nebe i zemi, jakož on sám vyznává. Kdyby tedy byl Jan poslán od tvůrce a působitele toho světa [Děmiúrge], jak mohl svědectví vydávati o tom světle, které s nevyslovitelných a neviditelných výsostí sestoupilo? Neboť všickni kacíři usnesli se v tom, že Děmiúrg nezná mocnosti, kteráž jest nad něho vyšší, jejímž svědkem a ukazovatelem Jan se osvědčuje. Pročež i Pán o něm praví (Mat. 11, 9. Luk. 7, 26.), že více do sebe má, nežli prorok. Neboť druzí proroci všickni zvěstovali příští světla Otcova, žádali si pak, aby hodni byli spatřiti toho, kterého hlásali; ale Jan netoliko [je] zvěstoval jako druzí, ale i přichozí viděl i na ně ukázal i mnohé, aby v ně uvěřili přesvědčil, tak že sám i proroka i apoštola místo zastával. Ten jest tedy více nežli prorok, poněvadž jsou „prvé apoštolé, pak proroci“ (I. Kor. 12, 28.); ale všechno jedním a týmž Bohem.

5. Dobré zajisté bylo i to víno¹⁾, které stvořením ve

¹⁾ Toto číslo zdá se, jakoby beze všeho spojení bylo s předešlým, a tudíž se mnozí domnívali, že tu něco vypadlo. Ale dobře praví Hlayd, že spojení doznati lze, pozorujeme-li hlavní myšlenku celého předešlého důkazu. Kacíři totiž ve své pokrytecké přisnositi pohrdali věcmi světskými a tělesnými a za nehodno pokládali Boha, aby je byl stvořil. Sv. Otec pak dokazuje, že tyto

vinici od Boha způsobeno bylo, a které se [v Káni galilejské] zprvu pilo; nikdo je totiž nehanil z těch, kteří je pili, ba i Pán ho požíval; ale lepší ovšem bylo to víno, které zkrátka a prostě Slovem z vody učiněno jest k požití na svatbu pozvaných hostí (Jan 2, 3. n.). Neboť ačkoliv může Pán, aniž si který tvor za látku obral, hodovnskům vína opatřiti a lačné [na poušti] krměmi nasytiti, neučinil tak vezma chleby, z obilí zemního pocházející a díky čině, a opět vodu na víno proměniv, nasytil ty, kteří se byli posadili (Jan 6, 11.) a napojil ty, kteří byli pozváni na svatbu. Tím ukázal, že Bůh ten, který stvořil zemi a velel, aby vydala požitky, a způsobil vody a vyvedl zřídla, též v poslední době pokolení lidskému ušetří i požehnaného pokrmu i milostivého nápoje, skrze Syna svého, nepochopitelný skrze pochopitelného, neviditelný skrze viditelného, poněvadž není mimo něho, ale jest v lůně Otcově.

6. „Neboť Boha“, praví (Jan 1, 18.), „nikdy žádný neviděl, leč Jednorozený Syn Boží, kterýž jest v lůně Otcově, ten [jej] vyložil“. Otce totiž neviditelného zvěstuje všem Syn ten, kterýž jest v lůně jeho. Protož poznávají ho ti, kterýmž Syn jej zjevil, a na vzájem opět Otec dává skrze Syna poznání Syna svého těm, kteří jej milují. Od o n o h o [Otce] byv poučen poznal tohoto [Syna] i Nathanael, jemůž i Pán tu chválu dal (Jan 1, 47.), že jest „pravý Israelita, ve kterémž není klamu“. A Israelita poznal svého krále a řekl (t. v. 49.): „Mistře, ty jsi Syn Boží, ty jsi král v Israeli!“ Od téhož i Petr byv poučen poznal Krista, Syna Boha živého, an praví (Mat. 12, 18. n. dle Is. 42, 1. n.): „Aj, Syn můj nejmilější, v němž se mi dobře zalíbilo, položím Ducha svého na něho a soud národům zvěstovati bude. Nebudeť se vaditi ani křičeti, aniž uslyší kdo na ulicích hlasu jeho; třtiny nalomené nedolomí a knotu doutnajícího neuhasí, až k vítězství dovede soud, a ve jmenu jeho národové důvěřiti budou“.

7. A to jest základní učení evangelia, ano hlásá, že jeden jest Bůh, Stvořitel toho veškerenstva, kterýž i proroky zvěstováno jest i skrze Mojžiše ustanovení zákona dal, Otec Pána našeho Je-

věci, které jsou na světě, i ta naše těla od Boha stvořena jsou, poněvadž Bůh netoliko sám tělo lidské na se přijati, ale i těch věcí stvořených ke svému božskému působení, ke svým divům a zázrakům používati ráčil, ač moha i bez nich všechno působiti. Toť zajisté pádný důkaz, že tvorstvo původně dobré jest a od Boha pochází, aniž jest Boha nehodno, že je stvořil. O víně pak nejprve běře příklad, poněvadž kacíři víno za zlé a od ďábla vyvedené považující, tak se ho zdržovali, že i k nejsv. oběti pouhé vody užívali. Pročež sluší Ilydroparastaty, Aquatiky, jako by se řeklo „Vodáři“.

žíše Krista, a mimo toho nezná žádného jiného Boha, aniž jiného Otce. A tak veliká jest do těchto evangelií jistota, že i sami kacíři jim svědectví dávají a každý od nich [evangelií] vycházejí, své učení jimi dotvrditi hledí. Ebiónité zajisté užívajíce jediného evangelia dle Matouše, z něho samého usvědčení bývají, že neprávě o Pánu soudí. Markión pak, zkomoliv evangelium dle Lukáše, z toho co ještě ponechal překonán bývá, že rouhavě smýšlí o Bohu jediném. Kteří však Ježíše odlučují od Krista pravíce, že Kristus zůstával bez utrpení, Ježíš pak že trpěl, dávajíce přednost evangeliu dle Marka, napravití by se mohli, kdyby je jenom s láskou ku pravdě čísti chtěli. Stoupence však Valentinovy, užívající přehojně evangelia dle Jana k dokázání svých sňatkův, z téhož osvědčiti lze, že nic pravého neučí, jak jsme v první knize ukázali. Když tedy sami odpůrci naši nám svědectví vydávají a jich používají, pevný a pravdivý jest náš z nich ¹⁾ vážený důkaz.

8. Není pak počtem více evangelií než tato ²⁾. Neboť když tento náš svět má čtvero stran a čtvero hlavních větrů a církev po celé zemi jest rozšířena, „sloupem pak a základem“ (I. Tim. 3, 15.) církev jest evangelium, i dechem oživujícím: vhodné jest, aby i měla čtvero sloupův, od nichž by odevšad vanul duch neporušenosti a oživoval lidstvo. Z toho jest patrné, že všetrovčí Slovo sedící nad cheruby a vším vládnouc, když se bylo zjevilo lidem, dalo jest nám evangelium čtverotvárné, ale jedním duchem nadchnuté, jakož dí David jeho přísti si žádaje (Ž. 79, 2.): „Kterýž sedíš nad cheruby, objev se!“ ³⁾ Cherubové zajisté jsou čtverotvární a tváře jejich jsou obrazy působení Syna Božího. „Neboť první

¹⁾ „De illis ostensio“ může se bráti na dvě: důkaz „o nich“ t. kacířích, nebo „z nich“, t. evangelií.

²⁾ Následujícím jak zbožným tak důvtipným výkladem, že toliko čtvero jest evangelií, vlastně čelí sv. Otec proti Markiónitům, kteří jedno toliko uznávali evangelium.

³⁾ Jak tajemným a svatým byl u Pythagorovců počet čtveřice, podotkli jsme I. 1, 1. pozn. 1. Ale i Židům byl ten počet důležitý a objevuje se zvláště při zhotovení svatostanu. Vůbec pak se sv. evangelium považovalo za čtvero sloupů, na nichž celá budova církve záleží; i za dech života, obsahující slova Páně, kteráž jsou „duch a život“ (Jan 6, 64.). Jako tedy stavby hmotné čtvero mívají hlavních sloupů a čtvero hlavních větrů s čtyř stran světa vanoucích vešmír oživuje: tak i veliký dům Boží, svatá církev, po celém světě rozšířena, na čtyřech evangeliích jako na pevných sloupech spočívá a vanoucím z nich duchem Božím života dosahuje. — Sv. Jeronym (ad Paulin.) připodobňuje to čtvero sv. evangelií čtveru rájských řek, které oživující vodu na čtvero světa stran rozvádějí.

živok“, praví se (Zjev. 4, 7. n.), „podoben lvu“ značí jeho sílu, panství a moc královskou; „druhý pak podoben telci“ poukazuje k obětnímu a kněžskému úřadu; „třetí pak mající podobu jako člověčí“ patrně znamená příští jeho v těle lidském; „čtvrtý pak podoben orlici letící“ vyobrazuje milost Ducha svatého nad církví se snášejícího. A s těmi se srovnávají evangelia, v nichž sídlí Kristus Ježíš. Neboť jedno [dle Jana] udává jeho knížecí a mocné i velebné zplození z Otce řkouc: „Na počátku bylo Slovo a Slovo bylo u Boha, a Bůh bylo Slovo. A všechny věci skrze ně učiněny jsou, a bez něho nic není učiněno“. Protož jest toto evangelium také plné důvěry; taková totiž jest tvářnost jeho [jako lva]. Které však jest podle Lukáše, jsouc kněžské povahy, počíná se Zachariášem knězem, an obětuje Bohu. Neboť již byl přichystán krmený telec, který měl zabít býti pro nalezení mladšího syna¹⁾. Matouš pak hlásá lidský rodokmen jeho řka: „Kniha rodu Ježíše Krista, syna Davidova, syna Abraháмова“. A opět (1, 18.): „Narození pak Kristovo takové bylo“. Lidského rázu tedy jest toto evangelium, a protož vládne v celém evangeliu člověk pokorné a jemné povahy. Ale Marek, duchem prorockým, s výsosti se na lidstvo snášejícím, počátek učinil řka: „Počátek evangelia, jakož psáno jest u Isaiáše proroka“; tím ukazuje obraz perutného vzletu svého evangelia; protož i stručný a předběžný úvod položil opravdovým rázem prorockým²⁾. — Avšak i samo Slovo Boží mluvilo k praotcům před Mojžišem dle svého božství a své velebnosti; mužům pak pod zákonem jsoucím kněžskou službu a úřad dalo; konečně pak vtělivši se pro nás vyslalo dar Ducha nebeského po veškeré zemi, chráníc nás svýma perutěma. Jaké tedy jest působení Syna Božího, taková jest i tvářnost těch živoků a jaková tvářnost živoků, takový též ráz evangelia. Neboť čtverotvární jsou živokové, čtverotvárné evangelium i čtvero jest působení Páně.

¹⁾ Naráží se na podobenství o marnotratném synu; starším bratrem jsou Židé, mladším pohané, a telcem obětním Kristus.

²⁾ Ačkoliv náhled ten, jímž se sv. evangelisté přirovnávají a symbolicky naznačují čtverotvárnými cheruby, pradávný jest, nic však méně která kterému tvář by se přivlastniti měla, neshodují se sv. Otcové. Matoušovi a Lukášovi ovšem přisuzují vůbec onomu tvářnost člověka, tomuto však telete z přičin, jak je sv. Ireneus udává; Markovi však se obyčejně (u sv. Jeronýma a j.) přidává lev, pro hlas volajícího na poušti; Janovi pak orlice, poněvadž jako orlice k nebesům až k Otci se vznáší a proniká. A v tom se náš sv. Ireneus od obecného náhledu různí, aniž pak mínění jeho bezdůvodné jest. Odvážně pak nazývá sv. Jeroným (ad Paulin.) čtvero sv. evangelistů „čtvero-sprežením Hospodinovým a pravými cheruby“.

A proto i čtvero úmluv dáno lidstvu: jedna před potopou za Adama, druhá po potopě za Noema, třetí ustanovení zákona za Mojžíše; čtvrtá pak člověka obnovující a všechno v sobě zahrnující [stala se] evangeliem, které člověka pozvedá a perutěma opatřuje do království nebeského.

9. Když tak jest, lehkovážní a neumělí i nad to odvážliví jsou všickni, kteří povahu evangelia porušují ¹⁾ a buď více buď méně, než jak řečeno, evangelických tvarů uvádějí; někteří aby se zdálo, že více nad pravdu našli, jiní pak aby zřízení Boží mařili. Neboť Markión zavrhnal celek evangelia, ba sám se od evangelia odloučiv, přec se vychloubá částkou evangelia; jiní pak chtějíce odstraniti dar Ducha, který za poslední doby dle dobrolibezné vůle Otcovy vylit jest na pokolení lidské, nepřipouštějí tvaru evangelia dle Jana, kdež Pán slibil, že pošle Utěšitele; ale oni spolu i evangelium i Ducha prorockého zamítají. Nešťastníci zajisté, kteří lži proroky ²⁾ sice býti chtějí, ale milost daru prorockého z církve vylučují, podobné škody zakoušejíce jako ti, kteří od společnosti bratří [od církve] odstupují, aby neobcovali těm, kteří [k ní] z pokrytství přicházejí. Lze pak souditi, že takoví lidé ani apoštola Pavla neuznávají. Ve svém totiž listu ke Korintským o dařích prorockých obšírně mluvil a zná v církvi i muže i ženy, any prorokují. Tim všim tedy proti Duchu Božímu hřešíce, upadají ve hříchy, jehož odpustiti nelze (Mat. 12, 31.). — Stoupenci pak Valentinovi, kteří beze vší bázně své spisy vydávají, vychloubají se, jakoby více měli evangelíí, nežli jich jest. Ba k takové drzosti dospěli, že jeden spis, nedávno od nich vydaný, „evangeliem pravdy“ nazývají, ač v ničem se nesrovnává s evangelii apoštolův, tak že u nich ani evangelium neostává bez porouhání. Neboť jest-li to, co vydávají oni, „evangeliem pravdy“, a jest-li rozdílné od těch, která od apoštolův podána jsou: pak může, kdo chce poznati, jakož i z písem viděti lze, že evangelium od apoštolův podané není více evangeliem pravdy. Ale že toliko ona jsou pravdivá a stálá, a že nelze, aby bylo buď více buď méně evangelíí mimo svrchu řečená, to jsme tolika a tolikými důvody dokázali. Neboť když Bůh všechny věci tak řádně a vhodně

¹⁾ Tak spravedlivě soudí sv. Otec o kacířích; neboť jakkoliv učeně se tváří a sobě počínají, nic však méně platí o nich vždy, co praví sv. Pavel I. Tim. 6, 4. a II. Tim. 3, 7. 9.

²⁾ Tak o nich praví sv. Irenej, poněvadž jimi v skutku byli a arcit i býti chtěli, učíce opak toho, co sv. evangelium učí.

učinil ¹⁾, slušelot se, aby i tvar evangelia dobře složen a dobře spojen byl. — Vyzkoumavše tedy učení těch, kteří nám evangelium podali ze samých pramenův jejich, přejdeme již k druhým apoštolům a vyšetřujme jich učení o Bohu; potom pak řeči samého Pána poslyšme.

Hlava XII.

Čemu učili druzí apoštolé a učenící, zvlášť Petr, Pavel, Filip jáhen, Štěpán a. j.

1. Petr tedy, chtěje po vzkříšení a nanebevstoupení Páně doplniti počet dvanácti apoštolův a na místo Jidášovo přičísti z přítomných jiného, který by byl zvolen od Boha, řekl (Sk. 1, 16. n.): „Muži bratří! muselo se naplniti písmo to, kteréž předpověděl Duch svatý skrze ústa Davidova o Jidáši, jenž se stal vůdcem těm, kteří jali Ježíše, poněvadž byl připočten mezi nás: Budiž příbytek jeho pustý, aniž buď, kdoby přebýval v něm (Ž. 68, 26.), a biskupství jeho vezmi jiný“ (Ž. 108, 8.), který by totiž sbor apoštolův dle slov Davidových doplnil. Když pak Duch svatý na apoštoly sestoupil (Sk. 2, 1. n.), tak že všickni prorokovali a mluvili jazyky a někteří posmívali se jim, jakoby byli opojeni mestem, řekl Petr, že oni nejsou opojeni, ana jest hodina dne třetí ²⁾, ale že jest to, co řečeno jest prorokem (Joel. 2, 28.): „Stane se v posledních dnech, dí Pán, vyleji z Ducha svého na všeliké tělo a prorokovati budou“. Ten Bůh tedy, který slíbil, že pošle Ducha svého na pokolení lidské, ten mu [jej] i poslal, a od Petra zvěstováno jest, že týž Bůh svůj slib vyplnil.

2. Neboť řekl Petr (Sk. 2, 22. n.): „Muži Israelité! slyšte řeči mé! Ježíše Nazaretského, muže osvědčeného od Boha mezi vámi činy mocnými a zázraky i znameními, které činil skrze něho Bůh uprostřed vás, jakož sami víte, toho uloženou radou a předveděním Božím vydaného skrze ruce bezbožníků ukřižovavše“

¹⁾ Naráží se na Mousr. 11, 21., na kteréž výpovědi se úvaha celé této hlavy zakládá.

²⁾ Židé na veliké svátky lační trvali do hodiny šesté celé dopoledne (Jos. Flav. vita 54.).

usmrtili jste; jehožto Bůh vzkřísil, sprostiv ho bolestí podsvětí, poněvadž nemožno bylo, aby držán byl od něho. Nebo David praví o něm (Ž. 15, 8. n.): „Spatřoval jsem Pána před obličejem svým vždycky; neb jest mi po pravici, abych se nepohnul; pročez zradovalo se srdce moje a zplesal jazyk můj, nad to i tělo moje odpočine v naději; neboť nenecháš duše mé v podsvětí, aniž dáš svatému svému zřítí porušení“. Potom mluví dále k nim důvěrně o praotci Davidovi (2, 29. n.), že umřel a pohřben jest, i hrob jeho že jest u nich po dnes. „Poněvadž pak“, vece, „byl prorokem a věděl, že přísahou zavázal se mu Bůh, že z plodu života jeho posadí na stolicí jeho (Ž. 131, 11.), předvidaje mluvil o vzkříšení Kristově, neb ani v podsvětí není zanechán, aniž tělo jeho vidělo porušení. Toho Ježíše“, dí, „vzkřísil Bůh, čehož my všickni svědkové jsme, kterýž pravici Boží jsa povýšen a zaslíbení Ducha svatého vezma od Otce, vylil tento dar, kterýž vy nyní vidíte a slyšíte. Neboť David nevstoupil na nebesa, ale sám dí (Ž. 109, 1.): Řekl Pán Pánu mému, sed na pravici mé, až položím nepřátely tvoje za podnoží nohou tvých. Protož věz jistojistě všecken dům israelský, že i Pánem i Kristem Bůh učinil toho Ježíše, kteréhož jste vy ukřižovali“. A když řekli zástupové (Sk. 2, 37. n.): „Co tedy máme učiniti?“ řekl jim Petr: „Pokání činite a pokřtění buďte jedenkaždý z vás ve jmenu Ježíše na odpuštění hříchův a přijmete dar Ducha svatého“. Žádného tedy jiného Boha ani jiné Plnosti nehlásali apoštolé; aniž jiného Krista, kterýž byl trpěl a z mrtvých vstal, a jiného, který vzhůru vzletěl a zůstal bez utrpení; ale jednoho a tého Boha Otce a Krista Ježíše, kterýž z mrtvých vstal; i víru v něho zvěstovali těm, kteří nevěřili v Syna Božího; a z prorokův připomínali jim, že Bůh, kterého poslati slíbil jakožto Krista [Mesiáše], toho že poslal v osobě Ježíše, jehož oni ukřižovali, ale Bůh vzkřísil.

3. A opět když Petr s Janem viděl chromce od narození, an seděl před branou řečenou krásnou za almužnu prose, řekl jemu (Sk. 3, 2. n.): „Zlata nemám, ani stříbra, ale co mám, dám tobě: Ve jmenu Ježíše Krista Nazaretského vstaň a choď. A hned utvrzeny jsou kroky jeho i nohy, a chodil a vstoupil s nimi do chrámu, chodě a poskakuje a velebí Boha“. Když pak se k nim veškerou množství sešlo pro nenadálý příběh, řekl jim Petr (t. v. 12. n.): „Muži Israelité! co se tomu divíte a na nás co hledíte, jako bychom svou mocí byli učinili, aby chodil tento? Bůh Abrahámův, Bůh Isákův a Bůh Jakobův, Bůh otcův našich zvelebil Syna svého, kterého vy jste ovšem vydali na soud a zapřeli před Pilátem, an ho propustiti chtěl. Vy pak jste svatého a spravedlivého utlačili

a žádali jste, aby muž vražedník vám byl dán; knížete pak života zabili jste, ježž Bůh z mrtvých vzkřísil, čehož svědky my jsme. A u víře ve jméno jeho utvrdilo jméno jeho tohoto, jehož vy vidíte a znáte, a víra, která jest skrze něho, dala mu úplné uzdravení před vámi všemi. A nyní, bratři! vím, že jste z nevědomí zlé to spáchali. Bůh pak, co předzvěstoval skrze ústa všech proroků, že trpěti bude Kristus jeho, tak naplnil. Protož činite pokání a obraťte se, aby shlazení byli hříchové vaši a přišli vám časové obvlažení od obličejů Páně a poslal předzřízeného vám Ježíše Krista, kteréhož sice má nebe pojmouti, až do časů napravení všech věcí, o kterých mluvil Bůh skrze svaté proroky své. Mojžiš zajiště řekl k otcům našim (V. 18, 15.): Proroka vzbudí vám Pán Bůh váš z bratří vašich jako mne; toho poslouchati budete ve všem, což mluvití bude vám. I stane se, každá duše, kteráž neposlechne proroka toho, vyhlazena bude z lidu. A všickni proroci od Samuela a napořád, kteřížkoliv mluvili, zvěstovali o těchto dnech. Vy jste synové prorokův a smlouvy, kterouž učinil Bůh s otci našimi řka k Abrahamovi (I. Mojž. 22, 18.): A v semeni tvém požehnány budou věškerý čeledi země. Vám nejprve Bůh vzbudil Syna svého a poslal, aby žehnal vám, aby se odvrátil jedenkaždý od nepravosti své. Jasněť to hlásání, kteréž Petr s Janem hlásali jim zvěstující, že zaslíbení od Boha otcům jejich učiněné vyplnilo se skrze Ježíše; ale žádného jiného Boha nehlásali, nýbrž Syna Božího, který se vtělil a trpěl, ku poznání vedoucí Israele a kázice o Ježíši z mrtvých vstání a ukazující, že všecko co proroci předpověděli o utrpení Kristově, vyplnil Bůh.

4. Pročež když se byla knížata kněžská opět shromáždila, mluvil k nim Petr důvěrně řka (Sk. 4, 8. n.): „Knížata lidu a starší, Israelité! jestliže my dnes souzeni jsme od vás pro dobrodiní na člověku nemocném, čím on uzdraven jest: známo buď všechněm vám i všemu lidu israelskému: Ve jménu Ježíše Krista Nazaretského, kteréhož jste vy ukřižovali, ježž Bůh vzkřísil z mrtvých, skrze toho stojí tento před vámi zdrav. Tenť jest kámen zavržený od vás stavitelův, kterýž jest učiněn hlavou úhelní (Ž. 117, 22.); a není jiného jména pod nebem, daného lidem, v němž bychom měli spasení býti“. Tak tedy apoštolé neměnili Boha, ale zvěstovali lidu, že Kristem [Mesiášem] jest Ježíš ukřižovaný, kteréhož Bůh vzkřísil; týž Bůh, který proroky posýlal, vzkřísil jej a v něm spasení dal lidem.

5. Když pak nejvyšší kněží zahanbení jsouce i uzdravením člověka toho (neboť bylo mu, dí písno (Sk. 4, 22.), více než 40 let

na němž se stal zázrak uzdravení) i učením apoštolův a vykládáním prorokův, byli propustili Petra a Jana, a tito se navrátili k druhým spoluapoštolům a učeniskům Páně, t. j. do církve, a pověděli, co se bylo stalo, i jak srdnatě jednali ve jmenu Ježíše: „slyšíce to,“ čteme (t. v. 24. n.), „celá církev jednomyslně pozdvihli hlasu k Bohu a řekli: Pane! ty jsi, kterýž jsi učinil nebe a zemi a moře i všechno, co v nich jest, kterýž jsi Duchem svatým skrze ústa otce našeho Davida služebníka svého, řekl (Ž. 2, 1. 2.): Proč se bouřili národové a lidé smyslili marné věci? Postavili se králové země a knížata sešla se vespolek proti Pánu a proti Pomazanému jeho. Nebo právě v tomto městě sešli se proti svatému Synu tvému Ježíšovi, kteréhož jsi pomazal, Héródés a Pontský Pilát s pohany a lidem israelským, aby učinili, což ruka tvá a vůle předurčila, aby se stalo.“ — Toť jsou hlasy té církve, z které vzala svůj počátek každá církev; to jsou hlasy mateřského města občanův nového zákona; to jsou hlasy apoštolův, to hlasy učeniskův Páně (opravdu dokonalých)¹⁾, kteří po vstoupení Páně skrze Ducha zdokonaleni byli a vzývali Boha, stvořitele nebe i země i moře, hlásaného skrze proroky, a Syna jeho, kteréhož pomazal Bůh, a jiného neznali. Neboť nebylo tam tehdy ani Valentina ani Markióna ani kterého jiného zhoubce sebe sama aneb těch, jižto jim věří. Pročť je i vyslyšel stvořitel všech věcí, Bůh. Neboť dí [písmo] (Sk. 4, 31.): „Zatřásl se místo, ve kterémž byli shromážděni, a naplněni byli všickni Duchem svatým a mluvili slovo Boží svobodně“ každému, kdo chtěl věřit. „Mocí zajisté velikou“, praví dále (t. v. 33.), „vydávali apoštolé svědectví o vzkříšení Pána Ježíše,“ řkouce k nim (Sk. 5, 30. n.): „Bůh otcův našich vzkřísil Ježíše, kterého jste vy jali a usmrtili, pověsivše na kříži; toho za kníze a spasitele povýšil Bůh slávou svou, aby dáno bylo Israeli pokání a odpuštění hříchův. A my jsme svědkové těchto řečí i Duch svatý, kterého dal Bůh věřícím jemu.“ — „Nepřestávali pak každý den v chrámu a doma učit a zvěstovati Krista Ježíše“, Syna Božího. Toť zajisté bylo poznání spásy, kterýmž se dokonalými stávají před Bohem ti, kteří poznají příští Syna jeho.

6. Ale poněvadž někteří z nich nestydatě praví, že apoštolé kázajíce Židům, nemohli jiného Boha jim zvěstovati mimo toho, v kteréhož oni věřili, těm odpovídáme toto: Jestliže apoštolé mluvili lidem dle domněnky ode dávna přijaté, tehdy nikdo se od nich nedozvěděl pravdy, mnohem pak méně od Pána; neboť

¹⁾ Přídavek řeckého zlomku.

i ten prý tak mluvil. Tudíž ani oni sami pravdy neznají, nýbrž dle všeliké své o Bohu domněnky, přijali každé učení tak, jak je právě pochopiti mohli. Dle takové řeči by tedy na prosto nikdo pravidla pravdy neměl; nýbrž všickni učenci budou všechny viniti, že se každému poučení takového dostalo, které se i s jeho smýšlením i s jeho schopnostmi srovnávalo. Tak se patrně osvědčí i přístí Páně zbytečným a marným, jestliže na to přišel, aby utkvělou ode dávna domněnku o Bohu potvrdil a zachoval. Mimo to bylo i velmi tvrdé hlásání, že ten, jehož Židé jakožto člověka viděli a na kříž přibili, jest Kristus, Syn Boží, jich věčný král. A tak jistotně již nemluvili k nim dle jejich dřevnějšího mínění. Neboť ti, kteří jim do očí hlásali, že jsou vrahy Páně, mnohem srdnatěji byli by i jim zvěstovali toho Otce, který jest nad Démiúrgem, a nikoliv dle toho, jak jedenkaždý se domníval; i mnohem menší by byl jejich hřích, kdyžby vyššího onoho Spasitele, za kterýmž jim bylo se vznésti, poněvadž neschopen byl všelikého utrpení, nebyli na kříž přibili. Neboť, jako pohanům nekázali podle jejich domnění, ale svobodně jim hlásali, že bozi jejich nejsou bohy, ale modlami zlých duchův: nápodobně by tak byli i Židům zvěstovali jiného vyššího a dokonalejšího Otce, kdyby byli jakého znali, neudržující aniž utvrzující jejich nepravé o Bohu smýšlení. Když pak blud pohanův poráželi a je od bohův jejich odvraceli, nevštěpovali jim zajisté bludu jiného, nýbrž odstraňující nebohy zjevili jim toho, kterýž jest jediný i Bůh i pravý Otec.

7. Ze slov, která mluvil Petr v Cesarei k setníkovi Kornéliovi a pohanské čeledi jeho, kterýmž nejprvé zvěstováno bylo slovo Boží, lze nám poznati, co hlásali apoštolé a jaké bylo jejich kázání i jaké mínění o Bohu měli. „Byl pak ten Kornélius“, tak vypravuje písmo (Sk. 10, 1. n.), „nábožný a bohabojný s celým domem svým, čině mnohé almužny mezi lidem a modle se Bohu vždycky. Viděl tedy okolo deváté hodiny denní anděla Božího, an k němu přichází řka (t. v. 31.): *Almužny tvoje vstoupily na paměť u Boha; pročez pošli pro Šimóna, kterýž slove Petr*“. Zatím však byl Petr měl vidění, v kterémž hlas s nebes mu pravil (t. v. 15.): „Co Bůh očistil, ty za nečisté neprohlašuj!“ protože též Bůh, který zákonem rozdíl činil mezi čistým a nečistým, národy očistil krví Syna svého, kteréhož i ctíl Kornélius. Když pak k němu přišel Petr, řekl (t. v. 34. 35.): „V pravdě jsem shledal, že Bůh není přijímač osob, nýbrž v každém národu příjemný jest jemu, kdo se ho bojí a koná spravedlnost“. Patrně tím na jevo dává, že v pravdě jesti Bůh ten, kterého se Kornélius prvé bál, o němž skrze zákon

a proroky slyšel, jemuž k vůli i almužny dával; avšak poznání [Syna] mu scházelo. Pročež i praví dále (t. v. 37. n.): „Vy víte, které slovo se stalo po všem Judsku; počínajíc totiž od Galileje po křtu, ježž kázal Jan; Ježíše Nazaretského, jak jej pomazal Bůh Duchem svatým a mocí; ten obcházel dobře čině a uzdravuje všechny, kteří byli poraženi od ďábla, poněvadž Bůh byl s ním. A my svědkové jsme těch věcí všech, které činil v krajině Judské a v Jerusalemě, ježž zabili pověsivše na dřevě. Toho Bůh vzkřísil třetího dne a zjevil ho k spatření ne všemu lidu, ale nám svědkům od Boha předzřízeným, kteří jsme s ním i jedli i pili po z mrtvých vstání. A přikázal nám kázati lidu a dosvědčovati, že on jest předzřízeným od Boha soudcem živých i mrtvých. Tomu všickni proroci svědectví vydávají, že odpuštění hříchův dosáhne skrze jméno jeho každý, kdož věří v něho“. Syna Božího tedy, kterého neznali lidé, zvěstovali apoštolé a příští jeho těm, kteří prvé poučení byli o Bohu; ale jiného Boha neuváděli. Neboť kdyby byl Petr cosi takového věděl, byl by svobodně kázal pohanům, že jiný jest Bůh Židův, a jiný pohanův; a ti by zajisté všickni polekáni jsouce viděním andělským, byli uvěřili všemu, co by jim byl řekl. Ze slov pak Petrových patrně jest, že toho Boha, kteréhož oni již znali, podržel, ale o tom jim svědectví vydával, že Synem Božím jest Ježíš Kristus, soudcem živých i mrtvých, v něžž je i pokřtiti kázal na odpuštění hříchův; a nejenom to, ale osvědčoval též, že Ježíš jest Synem Božím, a že pomazán jsa Duchem svatým, Ježíšem Kristem [Pomazaným] slove. A ten jest týž, který se narodil z Marie, jakož svědectví Petrovo dotvrzuje. Či snad neměl Petr tehdaž dokonalého poznání, které pak tito lidé později vynalezli? Nedokonalým tedy byl Petr, nedokonalými pak i druzí apoštolé, a bude jim potřebí k novému životu povstati a učensky býti těchto lidí, aby dokonalými se stali¹⁾. Ale toť sice k smíchu; avšak oni se osvědčují býti učensky, nikoliv apoštolův, nýbrž každý svého vlastního převráceného výmyslu. A proto jsou i tak rozličná mínění jednogokaždého z nich, poněvadž každý blud přijal, jak ho pochopil. Ale církev po všem světě, majíc svůj pevný počátek od apoštolů, trvá v jednom a témž učení o Bohu a Synu jeho.

¹⁾ To přímo k bludařům mluví, kteří se jediné dokonalými býti vychloubovali, proti čemuž hned z počátku této hlavy dokázal a dále obsírně provedl, že sestoupením Ducha sv. na apoštoly, tito jsouce naplnění dary jeho zajisté dokonalými se stali. A tak sv. Otec rázným mistrovně technickým argumentem ad hominem prvou část úvahy této uzavírá.

8. Filip pak (Sk. 8, 26. n.) kleštěnci královny mouřenínské, navracujícímu se z Jerusalema a čtoucímu v Isaiáši proroku, sám samotnému koho zvěstoval? Ne-li pak toho, o němž řekl prorok (Is. 53, 75.): „Jako ovce k zabiti veden jest, jako beránek bez hlasu před tím, kdož jej stříže, tak neotevřel úst svých? Ale rod jeho kdož vypraví? nebo vyňat bude ze země život jeho“; — ten že jest Ježíš, a v něm že se naplnilo písmo, jakož sám kleštěnc, uvěřiv a hned pokřtěn býti žádaje řekl: „Věřim, že Synem Božím jest Ježíš“. Ten byl i vyslán v krajiny Ethiopské, aby tam hlásal to, čemu [nyní] sám věřil, že totiž jeden toliko jest Bůh, kteréhož proroci hlásali; Syn pak jeho že přišel jako člověk, a jako ovce na zabiti veden jest, a dále cokoliv proroci o něm věstili.

9. Pavel pak (Sk. 9, 4. n.), když byl Pán s nebe k němu mluvil a ukázal mu, že svého Pána pronásleduje, stihaje učeníky jeho, a když mu pak poslal Ananiáše, aby znovu prohlédl a pokřtěn byl, „kázal ve školách v Damašku se vši smělostí Ježíše, ten že jest Kristem, Synem Božím“. To jest to tajemství, o kterémž praví, že jest mu zjevením oznámeno, že ten, který trpěl pod Pontským Pilátem, jest Pánem všeho a králem i Bohem i soudcem, ano se mu dostalo moci od toho, kterýž jest Bůh všech věcí, poněvadž „byl poslušen až do smrti a to smrti kříže“ (Fil. 2, 8.). A že to pravda jest, proto blahověstě Athénanům v Arcopaga, ani Židé nebyli přítomni, a moha pravého ¹⁾ Boha směle hlásati, řekl (Sk. 17, 24. n.): „Bůh, kterýž učinil svět a všechno, což jest v něm, ten, jsa pánem nebe i země, nebydlí v chrámech rukou udělaných, aniž bývá obsluhován rukama lidskýma, jakoby něčeho potřeboval, ještě sám dává všechněm život i dech i všechno učinil; jenž učinil z jedné krve veškerého pokolení lidského, aby přebývalo po celém povrchu zemském, vyměřiv časy dle přebývání jejich, aby vyhledávali co jest Božího, zdaliby ho nějak dosíci anebo vyhledati mohli, ačkoliv není vzdálen od jednohokaždého z nás, neboť v něm žijeme a hýbáme se i jsme; ba jakož i někteří z vás pravili, i jeho plémě jsme. Plémě Boží tedy když jsme, nesmíme se domnívati, žeby bytost božská podobala se zlatu nebo stříbru anebo kameni dle umění a důmyslu lidského vyvedenému. Časy tedy té nevědomosti prohlídaje Bůh nyní přikázal lidem všem všudy, aby činili pokání před ním, protože položil den k soudu veškerého okresu zemského dle spravedlnosti skrze jednoho muže, Ježíše, kterého pověřil, vzkřísiv ho z mrtvých“. Na tomto místě netoliko jim zvěstuje, že

¹⁾ Rozuměj jiného nežli Židům hlásal.

stvořitelem světa jest Bůh, aniž byli Židé přítomni, ale i že stvořil jedno plémě lidské, aby obývalo na celé zemi, jakož i Mojžiš dí (V. 32, 8. 9.): „Když Nejvyšší rozsazoval národy, jakož i roztrídil syny Adamovy, uložil meze národům dle počtu andělů Božích“; lid pak věřící v Boha již prý není v moci andělův, ale v moci Páně, „lid Jakobův totiž stal se údělem Páně, mírou dědictví jeho Israel“. — A opět (Sk. 14, 7. n.) když byl Pavel s Barnabášem v Lystře v Lycii [Lykaonii] a ve jmenu Pána našeho Ježíše Krista uzdravil chromce od narození, tak že chodil, a když zástup lidu ctíti je chtěl jako bohy pro zázrak, kterýž učinili, řekl jim: „My jsme vám podobní lidé, zvěstujeme vám Boha, abyste se odvrátili od těchto marných model k Bohu živému, jenž stvořil nebe i zemi i moře i všecko, co v nich jest; kterýž za předešlých věkův nechával všechny národy choditi po cestách svých, ačkoliv nenechal sebe bez osvědčení, dobře čině s nebe, dáváje vám dešť a úrodné časy, naplňuje pokrmem a utěšením srdce vaše“. Že však s tímto osvědčením všechny jeho listy souhlasí, ukážeme na svém místě z těchž listů, vysvětlujeme toho apoštola. Když pak my se přičinujeme v těch důkazech z písem, krátce a stručně udávající, co ona obsírně obsahují, věnuj i ty jim trpělivou pozornost, aniž je za mnohomluvné řečnění považuj, věda, že důkazy z písem nelze provésti bez písem.

10. A opět Štěpán, kterýž byl první od apoštolů za jáhna zvolen a který i první ze všech lidí za Pánem v šlepkě umučení jeho následoval, byv první pro vyznání Krista usmrčen, srdnatě mluvil k lidu a učil je řka (Sk. 7, 2. n.): „Bůh slávy ukázal se otci našemu Abrahámovi a řekl mu (I. Mojž. 12, 4.): Vyjdi ze země a z přibuzenstva svého a pojď do země, kterouž ukáži tobě. A převedl jej do země této, v kteréž nyní i vy přebýváte; a nedal mu dědictví v ní ani na kročej nohy, ale zaslíbil mu ji dáti v držení i semeni jeho po něm. Mluvil pak k němu Bůh takto, že bude plémě jeho pohostinu v zemi cizí, a že v porobu uvržení a týráni budou po čtyry sta let. Ale národ, kterému sloužiti budou, souditi budu já, dí Pán. A potom vyjdou a sloužiti mi budou na tomto místě. A ustanovil mu smlouvu obřizky a tak zplodil Isáka“. I slova jeho ostatní téhož Boha zvěstují, kterýž byl s Josefem a s praotci, kterýž mluvil s Mojžišem.

11. Že pak veškero učení apoštolův jednoho a téhož Boha zvěštovalo, kterýž převedl Abraháma, kterýž jemu dědictví zaslíbil, který svou dobou s ním smlouvu obřizky ustanovil, který z Egypta potomstvo jeho povolal, ovšem obřizkou zachované (neboť tu jim

dal na znamení, aby se nerovnali Egypťanům), ten že jest stvořitelem všech věcí, Otcem Pána našeho Ježíše Krista, Bohem slávy — to mohou z řečí a skutkův apoštolských poznati a srozuměti, kdo chtějí, že jen ten jest Bůh a nad něho není žádného jiného. Byť pak i byl krom něho jiný Bůh, jako na zbyť ku porovnání, řekli bychom, že onen jest lepší nad tohoto. Neboť kdo lepším jest, objeví se činy, jak již řečeno ¹⁾; když pak oni žádného činu svého Otce ukázati nemohou, ukazuje se tento jediným Bohem. Kdyby pak někdo trpě na svářivost (I. Tim. 6, 4.), to co apoštolé o Bohu pověděli, smyslem jinotajitelným bráti mínil, svrhni nejprve naše dřívě řečené důkazy, jimiž jsme ukázali, že jediným Bohem jest tvůrce a působitel všech věcí, a všechny jejich domněnky porazili a odhalili, a uzná, že se srovnávají s učením apoštolův a tak učí, jak tito dle svého přesvědčení učili, že totiž jediný tvůrce a působitel všech věcí Bohem jest. A když tak mysl svou zbaví bludu tak velikého a proti Bohu rouhavého, pak sám od sebe nalezne pravdu a sezná, že i zákon Mojžišův i nový zákon milosti, ten i ten vhodný jsa svým časům, k spáse lidského pokolení od jednoho a téhož Boha ustanoven jest.

12. Neboť všickni zbloudilci, kteří příčinu berouce od zákona Mojžišova se domnívají, žeby k učení evangelickému byl nepodobný i jemu odporný, ti posud ani nedbali pátrati po příčinách, proč by oba zákonové rozdílní byli? Jsouce tedy opuštěni od lásky otcovské a naduti Satanem, obrátili se k učení Šimóna kouzelníka a odpadli v mysli své od pravého Boha, domnívajíce se, že sami více vyzkoumali, nežli apoštolé, jiného Boha si vymyslivše; a apoštolé prý evangelium hlásali, židovsky ještě smýšlejíce, oni pak prý jsou již přesnějšími a moudřejšími apoštolův. Pročež se i Markión se svými stoupenci odvážili skomoliti svatá písmena, některá totiž naprosto zavrhně, evangelium pak Lukášovo a Pavlovy epístoly okyptivše, a tvrdí, že tak jedině, jak je otesali, pravé jsou. Ale my je, Bohdá! i z toho, co u nich ještě se drží, překonáme v jiném spisu ²⁾. Ostatní pak všickni naduti jsouce křivě tak nazvanou vědou, písmena sice uznávají, ale převráceně je vykládají, jak jsem v prvé knize ukázal. A sice Markiónovci rouhají se světotvůrci, jmenujíce jej Zlattvůrcem ³⁾; ale přec snesitelnější základ své soustavy

¹⁾ Viz II. 20.

²⁾ T. j. ve zvláštní knize proti Markiónovi, ale stalo-li se, čili nic, není známo, alespoň nic z toho nás nedošlo.

³⁾ Κακιστοὶν místo χρυσιστοὶν.

mají, když praví, že dvě jsou božstva přirozeně rozdílná, od sebe odloučená, dobré jedno a druhé zlé. Valentínci pak, názvů počestnějších užívající, vyznávají ovšem i Otce i Pánem Bohem stvořitele světa, ale stanoví učení nebo kacířstvo mnohem rouhavější, pravíce, že nebyl ani od žádného z aiónů v Plérómě jsoucích způsoben, nýbrž že povstal z poklesku ven mimo Plérómu vyvrženého. Ale u všecko to svedla je neznalost písem a zřízení Božího. My pak ukážeme v další své řeči i příčinu té rozdílnosti [obou] zákonův i opět jich jednotu a souhlas.

13. Poněvadž pak apoštolé i jejich učenci tak učili, jak církev káže, byli takto učíce „dokonalí“, a proto i k dokonalému povolání jsou. Štěpán takto uče a ještě na zemi jsa, viděl slávu Boží a Ježíše ku pravici a zvolal (Sk. 7, 55.): „Aj! vidím nebesa otevřena a Syna člověka, an stojí ku pravici Boží“. A to řka ukamenován jest a tak dokonalé učení naplnil, ve všech částech svědčení následuje mistra svého ¹⁾, a prose za ty, kteří jej ubíjeli a řka (t. v. 59.): „Pane! nepokládej jim toho za hřích!“ Tak byli dokonalými, kteří jednoho a téhož Boha znali, a [věděli,] že týž od počátku až do konce rozličnými řády lidskému pokolení přispíval, jakož dí Oseáš prorok (12, 10.): „Já jsem proroctví vyplnil a v rukou proroků vypodobněn jsem“. Kdo tedy až na smrt duše své vydali za evangelium Kristovo, jak možná, aby ti lidem byli mluvili dle pojatých předsudků? To kdyby byli učinili, nic by nebyli trpěli; ale že naopak hlásali, co bylo odpůrcům pravdy protivno, za to trpěli jsou. Patrně tedy, že se nespustili pravdy, nýbrž upřímně a volně Židům i Řekům kázali: Židům totiž, že Ježíš od nich ukřižovaný jest Synem Božím, soudcem živých i mrtvých a že od Otce přijal věčné království v Israeli, jak jsme dokázali; Řekům pak zvěštovali jednoho Boha, kterýž všecko stvořil a Ježíše Krista Syna jeho.

14. Ale zjevněji osvědčuje se to z listu apoštolův, kterýž ani Židům ani Řekům, ale těm poslali, kteří z pohanů v Krista byli jsou uvěřili, víru jejich utvrzující. Neboť když byli někteří z Judska přišli do Antiochie, kde i nejprvé učenci Páně pro víru svou v Krista „křesťany“ jmenováni byli, a radili těm, kteří byli uvěřili v Pána, aby se dali obřezati i jiná přikázání dle předpisu zákona zachovávali; a když byli Pavel a Barnabáš vstoupili do Jerusáléma

¹⁾ Tak jsme přeložili: „Per omnia martyrii magistrum imitans“ za příčinou toho, co o Štěpánu dále praví sv. Otec, ačkoliv tato věta nedostí jasná jest a „martyrii“ buď k slovu předcházejícímu, buď k následujícímu potahováno býti může, a arcí i rozličné pojmy označuje.

k druhým apoštolům za příčinou toho sporu, a když se byla celá církev shromáždila v jedno, řekl jim Petr (Sk. 15, 7. n.): „Muži bratří! vy víte, že ode dávných dnů Bůh mezi vámi vyvolil, aby z úst mých slyšeli pohané slovo evangelia a věřili; a Bůh, jenž zná srdce, vydal jim svědectví, dav jim Ducha svatého, jakož i nám, a neučinil žádného rozdílu mezi námi a jimi, očistiv věrou srdce jejich. Nyní tedy co pokoušíte Boha, chtějíce vzkládati jho na šíji učeníkův, kteréhož ani otcové naši ani my nemohli jsme nésti? Ale skrze milost Pána našeho Ježíše Krista věříme, že spase ní budeme jakož i oni“. Po němž Jakob řekl: „Muži bratří! Šimón vypravoval, jak Bůh ustanovil, aby z pohanů přijal lid jinenu svému. A s tím se srovnávají slova prorocká, jakož psáno jest (Amos 9, 11. 12.): Potom se navrátím a vzdělám zase stánek Davidův, kterýž se rozpadl, a zbořeny jeho zase vzdělám a pozdvihnu jej, aby též ostatní lidé hledali Pána a všickni národové, nad kterýmiž vzýváno jest jméno mé, di Hospodin, jenž činí ty věci. Známoť jest Pánu od věků dílo jeho; protož já soudím sám o sobě, aby nebyli obtěžováni ti, kteří se z pohanův obracejí k Pánu; ale aby jim bylo přikázáno, aby se zdržovali od marností model a smilství a od krve, a cožkoli nechťejí, aby se dělo jim, aby nečinili jiným“. A když tak byli mluvili a všickni se shodli, psali jim takto (Sk. 15, 23. n.): „Apoštolé a starší bratří těm, kteříž jsou v Antiochii a v Syrii a Cilicii, bratřím z pohanů, pozdravení. Poněvadž jsme slyšeli, že někteří, vyšedše od nás, znepokojili vás slovy vyvracující duše vaše, jimž jsme toho nerozkázali, řkouce: Obřezávejte se a zachovávejte zákon! libilo se nám v jedno shromážděným, abychom vyvolili muže a poslali k vám s nejmilejšími našimi Barnabášem a Pavlem, muži, kteří život svůj vydali pro jméno Pána našeho Ježíše Krista. Protož poslali jsme Judu a Sílu, kteříž i sami vám vypravovati budou ústně mínění naše. Vidělo se zajisté Duchu svatému i nám, žádného více na vás břemene nevzkládati, kromě těchto potřebných věcí, abyste se zdržovali od věcí obětovaných modlám a od krve a od smilství, a cokoli nechcete, aby se dělo vám, nečiňte jiným. Od kterýchžto věcí budete-li se ostříhati, dobře učiníte, krácejíce v Duchu svatém“. Z toho všeho jest patrné, že žádného jiného Otce nehlásali, nýbrž nový zákon svobody dávali těm, kteří v nově v Boha uvěřili skrze Ducha svatého. Oni pak sami tím, že se tázali, mají-li se učenci ještě obřezávati čili nic, patrně ukázali, že neměli jiného Boha na mysli.

15. Neboť nebyli by ani ostatně takovou úctu měli k starému zákonu, aby s pohany ani pospolu jísti nechtěli. Neboť i Petr, ačkoliv byl k poučení jich vyslán a takovým [božským] zjevením ohromen, přec s velikou bázlivostí k nim mluvil řka (Sk. 10, 28. 29.): „Vy víte sami, že není dovoleno muži Židu obcovati nebo scházeti se s jinorodcem; ale mně ukázal Bůh, abych žádného člověka nepravil býti obecným nebo nečistým; protože bez odmluvy přišel jsem“, těmi slovy znamená, žeby k nim nebyl přišel, kdyby mu nebylo rozkázáno. Aniž pak by jim křtu byl tak snadno udělil, kdyby nebyl slyšel, jak prorokují, že Duch svatý na nich spočinul. A proto řekl (t. v. 47.): „Zdali pak smí někdo zapověditi vody, aby nebyli pokřtěni ti, kteří přijali Ducha svatého, jakož i my?“ čímž i soudruhy své poučil, znamená, že kdyby se na ně nebyl snesl Duch svatý, mohlo by se jim křtu odříci. Ale ti apoštolé, kteří stáli k Jakobovi, dovolovali sice pohanům svobodně jednati, nás Duchu Božímu ponechávajíce; sami pak téhož Boha vyznávající, trvali v zachovávání dřevnějších obyčejův, tak že sám Petr, obávaje se, aby nebyl od nich viněn, ačkoliv byl dříve s pohany jídal za příčinou vidění a že Duch svatý na nich spočinul, když přišli někteří od Jakoba, odloučil se a nejedl s nimi (Gal. 2, 12. 13.)¹⁾. Totéž pak dle slov Pavlových činil i Barnabáš. Tak svědomitě jednali apoštolé, jež si Pán svědky vyvolil všelikého jednání i všelikého učení svého (všude zajisté nalzáme po boku jeho Petra a Jakoba i Jana), ohledem ustanovení dle zákona Mojžišova, tím naznačující, že jest od jednoho a téhož Boha. Což by nebyli učí-

¹⁾ Sv. Jakob, první biskup Jerusalemský, jsa rodem Žid a od mladosti přísný plnitel zákona Mojžišova i maje pod zprávou svou věřící nejvíce z židovstva na víru obrácené, zachovával s nimi i po seslání Ducha sv. svědomitě mnohé předpisy zákona Mojžišova, zvláště ohledně jídel; ale při tom sám byl toho mínění, že věřící z pohanstva k tomu povinni nejsou. Bylať to od sv. muže chvalitebná opatrnost, aby své soukmenovce neurážel a snadněji je Kristu získal. Ale Petr jsa zvláštním zjevením poučen, že i pohané povolání jsou k víře Kristově, žil v Antiochii s věřícími z pohanstva společně, žádného nečině v jídlech rozdílu. Když pak přišli někteří přísnější křesťané z Jerusalema do Antiochie, nechtě jim dáti Petr jakožto soukmenovcům žádného pohoršení, stranil se oněch a utržil si od sv. Pavla za to pokárání (Gal. 2, 14.). Ale bylo celé jednání Petrovo, ač podobu mělo, jak sv. Pavel dí, pokřyství, více šetrností k slabším, kterýmž prvoapoštol nechtěl ukázati odstranění zákona, jim ještě tak milého. V ten smysl případ onen běže a uvádí i sv. Irenej, aby t. dokázal úctu obou apoštolů k zákonu Mojžišovu. Krásné sv. Augustin dí, že neví, má-li v tom více obdivovati smělost Pavlova, či pokoru Petrovu.

nili, dle toho, co jsme dříve pověděli, kdyby byli kromě toho, který ustanovení zákona nařídil, jiného Otce [znáti] od Pána se naučili.

Hlava XIII.

Proti těm, kteří praví, že ze všech apoštolův jediný Pavel pravdu poznal.

1. Ty pak, kteří praví, žeby byl jediný Pavel pravdu poznal, jemuž prý zvláštním viděním zjeveno bylo tajemství, nechť Pavel sám překoná, řka (Gal. 2, 8.), že jeden a týž Bůh působil v Petrovi k apoštolství obřízky, i v něm mezi pohany. Téhož tedy Boha apoštolem byl Petr, jehož i Pavel; a Boha a Syna Božího, kterého hlásal Petr mezi obřezanými, téhož hlásal i Pavel mezi pohany. Nepřišelť zajisté Pán náš spasit jediného Pavla, aniž jest Bůh tak chudý, aby jednoho toliko měl apoštola, kterýž by zřízení Syna jeho poznal. A Pavel řka (Řím. 10, 15.): „Jak krásné nohy zvěstujících dobré věci, zvěstujících pokoj!“ tím zjevně ukázal, že ne jeden, ale že mnozí byli, kteří pravdu zvěstovali. A opět v listu ke Korintanům, vyčta všechny, kteří Pána ¹⁾ po vzkříšení jeho viděli, dokládá (I. 15, 11.): „Buď pak já, neb oni, tak to hlásáme, a tak jste uvěřili“, vyznáváje tím jedno a totéž kázání všech těch, kteří Pána viděli po jeho z mrtvých vstání.

2. A Filipovi, chtějícímu viděti Otce, odpověděl Pán (Jan 14, 7. 9. 10.): „Tak dávný čas jsem s vámi a nepoznali jste mne? Filipe, kdo vidí mne, vidí i Otce; jak tedy pravíš ty: Ukaž nám Otce? Jáť zajisté jsem v Otcu a Otec jest ve mně; a nyní jste jej poznali a viděli“. Kterýmž tedy Pán to svědectví dal, že v něm Otce i poznali i viděli (Otec pak jest pravda), týmž vytýkati, jakoby nebyli poznali pravdy, to připadá na lidi, kteří vydávají křivé svědectví, a kteří odpadli jsou od učení Kristova. Nač pak by byl Pán vyslal těch dvanácte apoštolů k ovčím zbloudilým domu israelského (Mat. 10, 6.), kdyby nebyli pravdy poznali? Jak pak těch sedmdesát [učeníkův] kázalo, jestliže nebyli sami prvé pravdu ²⁾

¹⁾ Lat. překlad má „Deum“ místo „Dominum“, a tak i o něco níže.

²⁾ Dle čtení „veritatem“ místo „virtutem“; Ilayd uvoďe druhé čtení na řecké ζῳαμας rozumí tím „význam, smysl“.

svého kázání poznali? Anebo jak možná, aby byl Petr neznal [pravdy], jemuž Pán dosvědčuje (Mat. 16, 17.), „že tělo a krev nezjevily jemu, ale Otec, jenž jest v nebesích?“ Tedy jako „Pavel apoštolem ne od lidí, ani skrze člověka, ale skrze Ježíše a Boha Otce“ (Gal. 1, 1.); an Syn je ¹⁾ k Otci uvádí, Otec pak jim zjevuje Syna.

3. Že pak Pavel povolil těm, kteří jej k apoštolům povolali za příčinou rozepře, a šel k těmto s Barnabášem do Jerusalema, nikoliv bez příčiny, ale aby od nich svoboda obrátců z pohanstva potvrzena byla, sám praví v listu ke Galatům řka (2, 1. 2.): „Potom po čtrnácti letech vstoupil jsem do Jerusalema s Barnabášem, pojma s sebou i Tita. Vstoupil pak jsem podle zjevení a předložil jsem jim evangelium, kteréž kážu mezi národy.“ A opět dle (t. v. 5.): „A na hodinu ustoupili jsme poddanosti“), aby pravda evangelia zůstala u vás“. Kdyby tedy ze Skutkův apoštolských pilně zkoumati chtěl dobu, o které psáno: „Vstoupil jsem do Jerusalema“ pro řečený spor, pozná, že se udání od Pavla leta shodují. Tak se tedy srovnává i Pavlovo udání, i svědectví Lukášovo o apoštolích.

Hlava XIV.

Kdyby byl Pavel nějaké tajné učení věděl, byl by je seznal i Lukáš, jsa mu nerozdílným průvodčím a máje účastenství v jeho pracech a mukách, a to tím spíše, poněvadž nám mnohé a důležité články jeho učení samojediný ve svém evangelii zřetavil.

1. Že pak též Lukáš byl nerozdílným průvodčím Pavlovým i pomocníkem jeho v hlásání evangelia, sám na jevo dává, aniž se

¹⁾ Petra a Pavla, aneb i apoštoly vesměs.

²⁾ Obecné čtení zakládající se na rukopiscích nejvážnějších má opak toho: „Ani na hodinu nepoddali jsme se“; než již záhy zavládalo i kladné čtení, poněvadž sv. Pavel skutečně nejednou povolným se ukázal proti požadavkům židovským, nastoupiv ku př. cestu do Jerusalema za příčinou rozepře v Antiochii vzniklé, dala obřezati Tymothea, zapraviv útraty oběti čtyř Naziréův slib svůj zakončujících, a poněvadž (I. Kor. 9, 20.) výslovně pověděl: „I učiněn jsem Židům jako Žid, abych Židy získal“. Avšak různocnění toto přece neprávem povstalo, poněvadž výroku Pavlova o případu zvláštním, když žádáno, aby Titus obřezán byl, obecná platnost přičítána jest.

chlubiti chce, ale pouze pravdou jsa puzen. Neboť když se byli, vece (Sk. 15, 39.), od Pavla odloučili Barnabáš a Jan, příjmím Marek, odpluvše k Cypru, „my¹⁾ jsme přišli do Troady“ (t. 16, 8. n.); a když byl Pavel ve snách viděl muže Macedoňana, an mu dí: „Pojď do Macedonie nám ku pomoci, Pavle! ihned“, dí, „dali jsme se na cestu do Macedonie, znamenajíce, že nás volá Pán, abychom jim hlásali evangelium. Odplavivše se tedy od Troady řídili jsme lodí k Samothracii“, a potom ostatní celou jejich cestu až do města Filippi zevrubně vypisuje, a jak první svou řeč činili. „Sednouce tedy“, dí (t. v. 13.) „mluvili jsme ženám, které se byly sešly“, a někteří uvěřili a to mnozí. A opět dí (t. 20, 6.): „My pak odpluli jsme po dnech přesnic od Filipp a přišli jsme k Troadě, kdež jsme i prodleli po sedm dní“. A tak všechno ostatní vypravuje (t. 21, 1. n.) napořád jakožto Pavlův průvodčí, udávaje se vši bedlivostí i místa i města i počet dní, až stupovali do Jerusáléma; a dále (t. 21, 17. n.) co se tam přihodilo Pavlu, (t. 27, 1. n.) jak byl v poutech poslán do Říma, i jméno setníka, který ho přijal, i znaky lodní, a jak ztroskotání lodí utrpěli, a na kterém ostrově osvobození a s jakou laskavostí tam přijati byli, poněvadž byl Pavel vladaře téhož ostrova uzdravil; a jak odtud k Puteoli připluli a odtud do Říma přišli, a jak dlouho v Římě potrváli. Tomu všemu jsa přítomen Lukáš, pilně to všechno sepsal, a nelze jej ani na lži ani na schloubě postihnouti, poněvadž to všechno zjištěno jest, a on starší zajisté jest všech nynějších bludných učitelův a pravdy dobře znalý. Bylť zajisté netoliko průvodčím ale i pomocníkem apoštolův a Pavlův hlavně, an Pavel sám se prohlašuje o něm v listech, řka (II. Tim. 4, 9—11.): „Dénas opustil mě a odešel do Thessaloniky [Soluně], Krescens do Galatie, Titus do Dalmatie; Lukáš jest samojedin se mnou“. Tím osvědčuje, že mu byl vždy po boku a nikdy ho neopustil. A opět v listu svém ke Kološským di (4, 14.): „Pozdravuje vás Lukáš, lékař milovaný“. Když pak Lukáš, který vždycky s Pavlem kázal a od něho milovaným jest nazván, který společně s ním evangelium hlásal, a jemuž i sepsání evangelia svěreno jest, ničemu jinému od něho se nenaučil, jakož ze slov jeho se ukázalo: jak tedy mohou se chlubiti tito lidé, kteří s Pavlem nikdy neobcovali, že skrytým a nevyslovitelným tajemstvím [od něho] se naučili?

2. Že pak Pavel upřímo vyučoval tomu, co věděl, netoliko

¹⁾ Kritická vydání kladou první osobu množníku teprv od v. 10., majíce na t. m. „sestoupili“, t. Pavel, Sílvas a Timotheus, „do Troady.“

své soudruhy, ale i všechny své posluchače vůbec, to sám dosvědčuje. Neboť když (Sk. 20, 17. n.) byl v Milétu svolal biskupy a kněze ¹⁾, jak z Efesu samého tak z nejbližších měst ostatních, sám spěchaje slavit letnice v Jerusalemě, a osvědčoval jim a vypravoval mnoho, co se mu má dít v Jerusalemě, doložil (t. v. 25. n.): „Vím, že neuzříte více tváří mé; protož osvědčuji vám dnes, že čist jsem od krve všech. Nebt jsem nepominul zvěstovati vám všeliké učení Boží. Budtež tedy bedliví i sebe i celého stáda, v němžto Duch svatý představil vás biskupy, abyste zpravovali církev Boží, kterouž ustanovil svou krví“. Potom poukazuje k lžiučitelům řekl (t. v. 29. 30.): „Já vím, že po mém odchodu vejdu mezi vás vlci hltaví, kteříž nebudou šetřiti stáda. A z vás samých povstanou muži, kteří mluvíti budou převrácené věci, aby odtáhli učeníčky po sobě“. „Neopominul jsem, abych vám nebyl zvěstoval všeliké učení Boží“. Tak apoštolé podávali všem upřímně a nikomu nezávidíce to, čemu se byli sami od Pána naučili. A tak i Lukáš žádnému nezávidě, čemu se od nich naučil, podal nám, jakož sám svědčí, řka (1, 3.): „Jakož nám podali, kteří od počátku pozorovateli a služebníky slova byli“.

3. Kdyby pak někdo Lukáše zavrhovati chtěl, jakoby nebyl docela pravdy poznal, tentž zavrhuje patrně to evangelium, jehož učeníkem sám býti se chlubí. Neboť přemnohé a veledůležité částky evangelické jím poznáváme, jako narození Janovo a příběh Zachariášův, příští anděla k Marii a pozdravení Alžběty, příští andělův k pastýřům a co jim oni řekli, svědectví Anny a Simeóna o Kristu, a jak maje dvanáct let v Jerusalemě zůstaven jest, a křest Janův, a kolik let bylo Pánu, když pokřtěn byl, a že [se to stalo] leta patnáctého Tiberia Císaře. A z doby učení pak to, co řekl k boháčům (6, 24.): „Běda vám, boháči! neboť přijímáte odměny své“. A (t. v. 25.): „Běda vám, kteří nasyceni jste, poněvadž budete lačněti, a kteří se smějete nyní, poněvadž budete plakati“. A (t. v. 26.): „Běda vám! když vás blahoslaviti budou všickni lidé; neboť

¹⁾ Tu máme jedno z nejstarších svědectví již z druhého století, kdežto se zřejmě rozlišují biskupové od kněží; tudíž marné a bezdůvodné jest tvrzení odstěpencův, žeby v původní církvi nebylo žádného rozdílu stávalo jak ve svěcení tak v důstojnosti a tudíž i v pravomocnosti (jurisdictio) mezi oběma. A dobře k tomu podotýká sv. Otec, že nebyli ti biskupové pouze z Efesu, ale i z blízkých měst; a tudíž nemohou protivníci dokázati, žeby sv. Pavel oslovuje v další řeči „biskupy“, byl tím mínil pouze „starší“ obce Efeské. Obecně naše čtení, ač má pouze „starší církve“, tím přec nic jiného nemíní nežli „kněze“, jak právě z v. 28. vidno.

dle toho i činili otcové vaši lži prorokům“. A všechno podobné jediným Lukášem známe. A přemnohých činů Páně týmž se dozvídáme, jichž všickni užívají, jako: množství ryb, které zahrnul Petr se soudruhy svými, když za příkazem Páně vyvrhli síť (5, 6.); jak uzdravena byla žena po osmnácte let nemocná v den sobotní (13, 11. n.); o vodnatelném, jež uzdravil Pán v sobotu a jak se hájil, že v ten den jej uzdravil (14, 1. n.); a jak napomínal učeníky, aby nežádali prvních míst (t. v. 7. n.); a jak sluší chudé a nuzné pozvati, kteří nemají čím by odplatili (t. v. 12. n.). A jak ten, který v noci tluče, aby dostal chleba, dostává ho pro vytrvalou dotíravost (11, 5. n.); a jak když byl na hodech u Farisea, žena hříšnice líbala nohy jeho a mazala je mastí, i co Pán pro ni k Šimónovi mluvil o dvou dlužnících (7, 36. n.); a podobenství o tom bohatci, an zamykal požitky své, a jemůž i řečeno jest (12, 16. n.): „Této noci požádají duše tvé od tebe, a co jsi nashromáždil, či bude?“ podobně též o bohatci, kterýž se odíval šarlatem a hodoval skvostně, a o chudém Lazaru (16, 19. n.); a tu odpověď, kterou dal učenskům svým na prosbu jejich: „Rozmnož nám viru!“ (17, 5. n.) i rozmluvu jeho se Zacheem publikánem vedenou (19, 1. n.), a příběh o Fariseovi a publikánu, jednou dobou se klanějících v chrámě (18, 10. n.); a tak i o desíti malomocných, jež spolu uzdravil na cestě (17, 12. n.); a jak z ulic a cest nechal sbírat kulhavé a slepé k hodům svatebním (14, 16. n.); a o nešlechtném soudci, kterýž nic se nebál Boha, jež snaznost vdovy pohnula, aby jí učinil po právu (18, 1. n.); a o stromu fíkovém na vinici, který nevydával ovoce (13, 6. n.). A mnoho jiného mimo to, o čemž lze se snadno přesvědčiti, že od jediného Lukáše praveno jest, čehož i Markión i Valentín užívají. A kromě toho i všechno, co po svém vzkříšení mluvil k učenskům svým na cestě, a jak ho poznali v lámání chleba (24, 1. n.).

4. Nutnoť tedy, aby i všechno jiné, co podává, přijali, anebo i toho se vzdali. Neboť nedopustí jim nikdo z těch, kteří rozum mají, aby některé věci, které Lukáš praví, přijali za pravdu, jiné pak zavrhovali, jakoby byl pravdy nepoznal. A jestliže stoupenci Markiónovi přece to zavrhnou, již tehdy ani evangelia mítí nebudou ¹⁾ (neboť oni zkracujíce evangelium podle Lukáše, vychloubají se, jakoby měli evangelium); Valentínci pak budou nuceni upustiti od přemnohého marného plískání svého (neboť z toho

¹⁾ Nepřijmou-li celé, jak je sv. Lukáš sepsal, nebudou mítí pravého Lukášova evangelia a tudíž žádného, když druhá naprosto zavrhnou.

[Lukáše] mnoho si obrali ke svému vtipkářství, špatně vykládati se odvažující, co onen dobře řekl¹⁾; dají-li se však pohnouti, aby i ostatní přijali, zření majíce k celému evangeliu a učení apoštolův, pak budou nuceni pokání činiti, aby z nebezpečí vysvobození a spasení byli.

Hlava XV.

Jaké víry Pavel zasluhuje, dovodí ze spisů sv. Lukáše; kárá pokrytství a hrdost Gnostikův; zavírá důkazy, že v písmech starého i nového zákona se hlásá jeden a tentýž Bůh.

1. Totéž pak pravíme i těm, kteří Pavla neuznávají apoštolem, že nelze jinak, než aby buď i ostatních zpráv evangelických od jediného Lukáše nám podaných se zřekli a jich neužívali, anebo přijmou-li je všechny, aby přijali i [Lukášovo] svědectví o Pavlovi, an dí (Sk. 9, 4. 5.), že nejprve k němu s nebes mluvil Pán: „Šavle, Šavle! proč mne pronásleduješ? Já jsem Ježíš, kterého pronásleduješ“; potom že řekl o něm k Ananiáši (t. v. 15. 16.): „Jdi! neboť nádobou vyvolenou jest mi tento, aby nesl jméno mé před národy a krále a syny Israelské; neboť já mu ukáži od té doby, co mu bude trpěti pro jméno moje“. Kdož tedy nepřijímá toho, který jest zvolen od Boha, aby srdnatě zvěstoval jméno jeho, jsa na to poslán mezi národy prvé jmenované, ti pohrdají zvolením Božím a sami se odlučují od jednoty apoštolův. Neboť nemohou říci, žeby Pavel nebyl apoštolem, an byl k tomu zvolen, aniž mohou Lukáše osvědčiti lhářem, an se vši bedlivostí pravdu nám zvěstuje. Snad i za tou příčinou to Bůh tak zříditi ráčil, že [pouze] Lukášem se nám podávají mnohé důležité články evangelia, jichž by nutně všickni užívatí měli, aby pak jeho svědectví, kteréž později o skutcích a učení apoštolův vydává, všickni se držíce a přesné pravidlo pravdy majíce, spasení došli. Tak jest tedy svědectví jeho pravdivé a učení apoštolské jasné a pevné a bez ujny, poněvadž nikdy neučili tomu tajně, tomu veřejně.

¹⁾ Ku př. třicet aiónů podle let Páně, když pokřtěn byl, o nichž jediný Lukáš se zmiňuje.

2. Neboť tak si počínají lháři a ošemetní svědci a pokrytci, jakož činí stoupenci Valentínovi. Činívali totiž k lidu pro ty, jenž k Církvi drží, jež i obecnými církevníky ¹⁾ nazývají, [takové] řeči, jimiž si sprostší navazují a k sobě lákají, naše učení pokrytecky následující, aby oni častěji je slyšeli. I stěžují si na nás, že ačkoliv podobně smýšlejí, my přec společnosti jejich se vzdalujeme, i ačkoliv totéž mluví a totéž učení mají, přec je kacíři nazýváme; když pak některé svými hádkami, jaké se u nich dějí, s víry svedou a je volnými svými posluchači učiní, potom jim teprva soukromí nevyslovitelné tajemství své Plérómy vykládají. Oklamání pak jsou všickni, kteří se domnívají, žeby uměli od pravdy rozeznávat, co jest v řečích jejich [pouze] pravdě podobno. Neboť lichometný a pravděpodobný i ladně nalíčený jest blud; ale nelíčená jest pravda, pročť i dětem pochopitelná. Jestliže pak některý z jich posluchačů po vysvětlení pátrá anebo jim odporuje, o tom hned tvrdí, že nechápe pravdy, nemaje símě s hůry od Matěře jejich, a nic mu naprosto nežjevují, řkouce, že náleží k prostřední třídě, totiž k duševným. Ale vzdá-li se jim některý jako beránek ²⁾ a následuje-li jich a stane-li se pak účastným jich „vykoupení“, ten potom něco o sobě myslí a domnívá se, že není ani v nebi ani na zemi, ale že do Plérómy vkročil a svého anděla již objal; nádherně a hrdě si vykračuje, jako kohout se nadýmaje. Jsouť sice mezi nimi, jižto praví, že dobrého obcování pilen býti má člověk s hůry pocházející, pročť i někteří s jakousi hrdostí vážně si počínají. Ale přemnozí pohrdají skutky, jakoby již dokonalými byli, beze studu povržlivý život vedouce, nic však méně duchovními se zovou, pravíce, že již znají ve své Plérómě místo odpočinku.

3. Ale již k svému předmětu se navrátme. Když tedy zjevně dokázáno jest, že kazatelé pravdy a apoštolé svobody žádného jiného nejmenovali Bohem a nenazývali Pánem, mimo jediného pra-

¹⁾ Církevníky sluli věrní katolíci v učení i mravích pevně se církve držíce, ale bludaři to jméno v přibíhanu proměnili přidáním slova „obecný“, jako bys řekl „sprostý“, jako nyní nás jmenují ultramontány, klerikály a p. Bylo pravděpodobně ve staré církvi, když některý neznámý věřící k službám Božím do jiné církve přišel, aby se úpisem vykázal, zdali jest „věrný, církevní, nikádým kacířstvím nenapáchný“. — Vůbec pak znamenati sluší ošemetný způsob bludařů k svádění prostých duší, jak jej sv. Otec vypisuje, dějiny pak církevní podnes dotvrzují.

²⁾ „Quasi parvam ovem“, jiní čtou „pravam ovem“, pak by bylo: jako nakažená ovečka, rozuměj pro uzdravení.

vého Boha Otce a Slovo jeho, které ve všem přednost má: týmž i zřejmě provedeno jest, že titíž toho Bohem a Pánem vyznávají, který nebe i zemi stvořil, s Mojžíšem mluvil, zřízení zákona ustanovil, otce povolal, a že žádného jiného neznají. A tak apoštolův a jejich učenskův učení o Bohu z jejich vlastních slov zřejmě učiněno jest.

Hlava XVI.

Důkaz z apoštolských písem, že jeden a tentýž jest Kristus Ježíš, jednorozený Syn Boží, pravý Bůh i člověk.

1. Poněvadž pak jsou někteří, ani praví, že byl Ježíš [pouze] příjemcem Krista ¹⁾, v nějž pak jako holubice Kristus s hůry sestoupil, a když byl zvěstoval bezejmenného Otce, opět nepochopitelně a neviditelně v Plérómu se navrátil; neboť nebyl prý ani zpozorován od lidí, ale ani od mocností a sil nebeských; a že jest sice Ježíš Synem, ale Kristus Otcem, a Otcem Kristovým Bůh; jiní pak praví, že domněle toliko trpěl, jsa přirozeně neschopen utrpení; Valentínci pak učí, že ten sice Ježíš, který pochází ze spasného řádu, ten jest, kterýž Marií prošel, a ve kterého onen Spasitel sestoupil, jenž i Kristem slove, maje jména všech svých způsobitelův; ale že tomu ze spasného řádu pocházejícímu sdílel z moci své i z jména svého, aby skrze něho přemožena byla smrt; Otec však aby poznán byl skrze tohoto Spasitele shůry sestoupěho, ježž oni též příjemcem Krista i veškeré Plérómy jmenují, tak sice ústy jednoho Krista Ježíše vyznávajíce, ale u víře se dělíce (neboť to jest jejich učení, jak jsme dříve pověděli, že jiný jest Kristus, kterýž od Jednorozence vydán byl k napravení Plérómy, a jiný Spasitel, k oslavení Otce poslaný, a jiný dle spasného řádu způsobený, o němž i praví, že trpěl, co zatím Spasitel, Krista nesusící, do Plérómy se odebral): — tuť za potřebno uznáváme, abychom celé učení apoštolův o Pánu našem, Ježíši Kristu, uvedli a ukázali, že nic takového o něm ani nemyslili, nýbrž spíše v Duchu

¹⁾ Jako nádoba k přijetí něčeho.

svatém i poukázali k těm, kteří Satanem jsouce podvrženi, takovým věcem učiti budou, aby viru některých převrátili a je od života odtrhli.

2. Že pak Jan jedno a totéž znal Slovo Boží, a že to jest Jednorozenec, vtělený pro naše spasení, Ježíš Kristus, Pán náš, to jsme dostatečně dokázali z učení Janova ¹⁾. Ale i Matouš, an jednoho a téhož Ježíše Krista uznává, vypravuje lidské jeho narození z Panny, jakož zaslíbil Bůh Davidovi (Ž. 131, 11.), že z plodu života jeho vzbudí věčného krále, mnohem dříve totéž zaslíbení učiniv Abrahámovi, vece (1, 1.): „Kniha rodu Ježíše Krista, syna Davidova, syna Abraháмова“. Dále pak chtěje mysl naši oprostiti podezření ohledně k Josefovi dí (t. v. 18.): „Kristovo pak narození takto se dalo. Když byla zasnoubena matka jeho Josefovi, prvé než se sešli, nalezena jest mající v životě od Ducha svatého“. Potom když Josef pomýšlel propustiti Marii, že byla těhotna, jak se mu zjevil anděl Boží řka (t. v. 20. n.): „Neboj se pojeti Marii manželku svou; neboť co v životě má, od Ducha svatého jest. Porodí pak syna a nazveš jméno jeho Ježíš; onť zajisté vysvobodí lid svůj od hříchů jejich. Ale toto stalo se, aby se naplnilo, co povědino jest od Pána skrze proroka (Is. 7, 14.): „Aj, panna počne v životě a porodí syna, a nazvou jméno jeho Emmanuel, což jest: Bůh s námi“; zřejmě tím dokazuje, i že zaslíbení učiněné praotcům vyplněno jest, když se z pauny narodil Syn Boží, i že týž jest Spasitel Kristus, kteréhož proroci předpovídali; nikoliv pak jako praví oni, že sice Ježíš jest ten, který se z Marie narodil, ale Kristus prý ten, který shůry sestoupil. Sic mohl Matouš říci: „Ježíšovo pak narození takto se dalo“; ale předvídaje Duch svatý tyto převrácence a předkem hradbu stavě proti svůdnosti jejich, řekl skrze Matouše: „Kristovo pak narození takto se dalo“; i že týž jest Emmanuel, abychom ho snad nepovažovali za pouhého člověka (neboť „ne z vůle těla, ani z vůle muže, ale z vůle Boží Slovo tělem učiněno jest“) (Jan 1, 13.), aniž pak se domnívali, že jiný byl Ježíš a jiný Kristus, nýbrž abychom věděli, že byl jeden a tentýž.

3. Totéž prohlásil i Pavel, píše k Římanům (1, 1. n.): „Pavel apoštol Ježíše Krista, oddělený k evangeliu Božímu, kteráž byl předzvěstil skrze proroky své v písmech svatých o Synu svém, jenž mu učiněn jest z rodu Davidova podle těla, jenž předzřízen jest za Syna Božího v moci skrze posvěcení Ducha z mrtvých

¹⁾ Srovň. hl. 11.

vstáním Ježíše Krista, Pána našeho". A opět píše k Římanům o Israeli dí (9, 5.): „Jichž [jsou] otcové a z nichž jest Kristus podle těla, jenž jest Bůh nade všechny požehnaný na věky". A zase v listu ke Galatům praví (4, 4. 5.): „Když přišla plnost času, poslal Bůh Syna svého učiněného z ženy, poddaného zákonu, aby ty, kteří pod zákonem byli, vykoupil, abychom přijetí za syny [Boží] přijali". Tím patrně osvědčuje jednoho Boha, kterýž skrze proroky zaslíbil svého Syna, i jednoho Ježíše Krista, Pána našeho, kterýž jest z rodu Davidova dle narození svého z Marie; tentž že zřízen jest za Syna Božího, Ježíš Kristus, v moci skrze Ducha posvěcujícího z mrtvých vstáním, aby byl prvorozencem z mrtvých, jakož jest prvorozencem u veškerém tvorstvu; Syn Boží stana se Synem člověka, abychom skrze něho synovství obdrželi my, poněvadž člověk Syna Božího nese, drží a obsahuje. Pročež i Marek praví (1, 1.): „Počátek evangelia Ježíše Krista, Syna Božího, jakož psáno jest v prorocích", znaje jedním a týmž býti Syna Božího, Ježíše Krista, zvěstovaného od prorokův, „Emmanuela" z rodu Davidova, „posla veliké rady" Otcovy (Is. 9, 6.), skrze něhož Bůh domu Davidovu vyjiti dal „Východ a Spravedlivého" (Jer. 33, 15.) a „vzdvihl mu roh spásy" (Luk. 1, 69.) a „svědectví vzbudil v Jakobu", jakož David udává příčiny narození jeho, dí (Ž. 77, 5.—7.): „A zákon ustanovil v Israeli, aby to poznalo pokolení druhé a synové, kteří se zrodí z těch, aby sami povstanouce pověděli to synům svým, aby skládali v Bohu naději svou, a hleděli k přikázáním jeho". A opět anděl přinášeje poselství Marii, řekl (Luk. 1, 32.): „Tentž bude veliký a Syn Nejvyššího slouti bude, a dá mu Pán trůn Davida, otce jeho", tak vyznává, že který jest Syn Nejvyššího, týž jest i Synem Davidovým; jakož i David, předvídaje Duchem ustanovené přísti jeho, skrze které [ustanovení] kraluje nade všemi živými i mrtvými, Pánem jej vyznává, an sedí na pravici Otce nejvyššího.

4. I Simeón onen, který zaslíbení dostal od Ducha svatého, že neužří smrti, lečby prvé spatřil Krista Ježíše, vzav na ruce toho prvorozence Panny, velebil Boha a řekl (Luk. 2, 29. n.): „Nyní propouštíš služebníka svého, Pane! podle slova svého v pokoji, neboť viděly jsou oči moje spasení tvé, kteréž jsi připravil před obličejem všech národů, světlo k osvícení národův a slávu lidu svého Israelského!" O tom nemluvnátku, které na rukon nesl, o Ježíši, z Marie narozeném, o tom vyznává, že jest Kristus, Syn Boží, světlo lidí a sláva samého Israele, i pokoj a odpočinek těm, kteří byli zesnuli. Neboť již byl kořistil lidi, odjímaje nevědomost jejich a dád jim své poznání a uděluje ho těm, kteří poznávali

jej, jakož dí Isaiáš (8, 3.): „Nazvi“, vece, „jmeno jeho: Rychle-loupežil! Ručekořistil!“ Ale ty jsou skutky Kristovy. Byl tedy Kristem ten, kteréhož držel Simeón na rukou, velebě Nejvyššího; kterého pastýři uzřevše, oslavovali Boha; kterého Jan, jsa ještě v životě mateřině, a on v lůně Marie, Pánem býti poznal a plesaje vítal; kteréhož uzřevše mudrci, klaněli se jemu a obětovali dary, o nichž jsme již prvé pověděli, a úctu vzdavše králi věčnému, odešli jinou cestou, nikoliv pak cestou assyrskou. „Neboť prvé, nežli bude pachole uměti jmenovati otce a matku, obdrží moci Damašku a kořisti samařské proti králi assyrskému“ (Is. 8, 4.); tajemně ovšem ale mocně okazuje, že skrytou rukou Pán dobyl Amaleka¹⁾. Protož i uchvátil pacholátka z domu Davidova, kteráž měla to štěstí, že se tehdáž narodila, aby je předeslala do království svého; sám jsa nemluvňátkem, připravil si mučeníky z nemluvňátek lidských, pro Krista, narozeného v Betlémě Judově, podle písem usmrcených.

5. Pročež i řekl Pán učeníkům po vzkříšení svém (Luk. 24. 25. 26.): „Ó nesmyslní a zpozdlí srdcem k věření všemu, co mluvili proroci! Zdali pak toho nemusel trpěti Kristus a tak vjíti do slávy své?“ A pak opět (t. v. 44. n.): „Tato jsou slova, která jsem mluvil k vám, jsa ještě s vámi, že se musí naplniti všecko, co psáno jest v zákoně Mojžišově a prorocích i žalmích o mně. Tehdy otevřel jim smysl, aby rozuměli písmům a řekl: „Tak psáno jest a tak musel²⁾ Kristus trpěti a vstáti z mrtvých i kázáno býti ve jmenu jeho odpuštění hříchů mezi všemi národy“. Ale ten jest, který se narodil z Marie. „Neboť“, dí (Mar. 8, 31.), „musí Syn člověka mnoho trpěti a potupen i ukřižován býti a třetího dne z mrtvých vstáti“. Žádného tedy jiného nezná evangelium Syna člověka, leč z Marie narozeného, kterýž i trpěl; ale ani Krista, který by byl před utrpením od Ježíše uletěl; nýbrž toho, který se narodil, Ježíše Krista vyznává Synem Božím.

¹⁾ Slova ta vlastně platí o synu Isaiáše z rozkazu Božího Maheršalal nazvaném, a předpověděno jimi, že dříve, nežli uměti bude pachole jmenovati otce a matku, král Assyrie vybojuje Damašek a Samař; sv. Otec pak vykládá proroctví Isaiášovo o pacholeti Ježíši a čta „contra“ místo „coram rege Assyriorum“, a původně snad žvčí místo ἔναντι βασιλέως Ἀσσυρίων, má za to, že jím vítězství Ježíše Krista nad všelikou mocí pohanskou prorokováno, a že vítězství to příchodem pohanských mudrců začíná se naplňovati.

²⁾ Lat. překlad má poněkud jinak: „Quoniam sic scriptum est, Christum pati et resurgere“, a co dále následuje; poněvadž Vulgata má následovně: „Quoniam sic scriptum est et sic oportebat Christum pati et resurgere“ a co dále: zajisté nemálo se podobá, že v překl. slova „et sic oportebat“, na nichž vazba „Christum pati a t. d.“ závisí, vypuštěna jsou.

a že i trpěl i z mrtvých vstal, jakož Jan učeníkům Páně dosvědčuje řka (20, 31.): „Ale tyto věci psány jsou, abyste věřili, že Ježíš jest Syn Boží, a věříce abyste měli život věčný ve jmenu jeho“; předvídali tato rouhavá učení, která rozdělují Pána, seč jsou, pravíce, že z té a z té podstaty sestává. Pročež i ve svém listu takto nám dosvědčil (I. 2, 18. n.): „Synáčkové! poslední hodina jest; a jakož jste slyšeli, že přijde antikrist, i nyní jsou mnozí antikristové; odkudž víme, že poslední hodina jest. Z nás vyšli, ale nebyli z nás; nebo kdyby byli z nás, byli by s námi zůstali; ale [vyšli z nás.] aby zjevení byli, že nejsou z nás. Znamenejte tedy, že každá lež odjinud jest a není z pravdy. Kdo jest lhář nežli ten, kdož zapírá, že Ježíš není Kristus? Tenť jest antikrist“.

6. Že pak všichni posavade jmenovaní, jakkoli ústy sice jednoho Ježíše Krista vyznávají, sami se klamou, jinak smýšlejíce a jinak mluvíce (neboť rozličné jsou náhledy jejich, jak jsme ukázali): tudíž hlásají, že jiným jest Ježíš a jiným jest Kristus¹⁾; a že jeden z nich pochází od Démiúrga buď podle řádu spasného, anebo od Josefa²⁾, a toho i za schopna utrpení pokládají; druhý pak z nich že sestoupil s neviditelných a nevyslovitelných výsostí, a o tom praví, že jest neviditelný a nepochopitelný i neschopen utrpení, bloudíce od pravdy, poněvadž myšlení jejich se uchyluje od toho, který jest pravý Bůh³⁾; nevědouce, že Slovo jeho jednorozené, člověčenstvu vždy přítomné, se svým tvorem dle vůle Otcovy sjednocené a sloučené a tělem učiněné sám jest Ježíš Kristus, Pán náš, který trpěl za nás a z mrtvých vstal pro nás, a opět přijde v slávě Otcově vzkřísit všeliké tělo a ukázat spasení a pravidlo spravedlivého soudu všem, kteří mu poddáni jsou. Jeden tedy jest Bůh Otec, jakož jsme dokázali, a jeden Kristův Ježíš, Pán náš, objevuje se v celém spasném řádu a všechno v sobě pojímá⁴⁾. Ve všem pak jest i člověk výtvar Boží; i člověka tedy

¹⁾ Místo „alterum quidem passum, et natum hunc esse Christum“, což k učení gnostickému nedobře přiléhá a již tím porušenost jeví, že k „alterum quidem“ se nedostává protikladu a pak „natum“ nedobře následuje po „passum“, čteme, jak Hayd čísti doporučuje: „alterum quidem Jesum, alterum autem esse Christum“.

²⁾ I zde jsme se Haydem zpravovali, an právem klade: „aut eum, qui sit ex dispositione, vel eum, qui sit ex Josepho“, místo „autem qui sit“ a co dále.

³⁾ Dělíce t. Démiúrga od pravého Boha, rozeznávají i Ježíše od Krista.

⁴⁾ Naráží na výrok Pavlův Efes. 1, 10.: „Aby napravil všechno v Kristu“; řecké ἀνακατασκευάζει má však ten smysl, aby v Kristu jakožto odvěčném

pojímá v sobě, an jsa neviditelný viditelným se stal, a jsa nepochopitelný pochopitelným, a jsa neschopen utrpení schopným jeho a jsa Slovo člověkem se stal, všechno v sobě pojímaje; aby tak, jako prvním jest v nadnebeských a duchovních i neviditelných sídlech Slovo Boží, i ve viditelných a tělesných přednost mělo, samo v sebe přednost si pojímajíc, a aby postavíc sebe hlavou církve, všechno k sobě táhlo v čase příhodném.

7. Neboť nic není nevhodného a nečasného u něho, jakož nic není nepřiměřeného u Otce. Všecko zajisté jest předvídáno od Otce a vykonává se pak od Syna, jak vhodno a důsledno jest, svým časem. Protož i když Maria kvapně si žádala toho divu s vínem a před časem chtěla požití z číše vína přímo stvořeného ¹⁾, Pán nečasnou její kvapnost odmítaje, řekl (Jan 2, 4.): „Co mně a tobě jest, ženo? ještě nepřišla hodina má“, očekávaje tu hodinu, kterou předzvěděl Otec. Protož i když často chtěli jej lidé jati, dí [písmo] (t. 7, 30.): „Nikdo naň nevztáhl ruky, neboť nebyla přišla hodina zajetí“, aniž doba utrpení jeho, kterouž předzvídal Otec, jakž i prorok Habakuk dí (3, 2.): „V tom, když blížiti se budou leta, poznati se dáš; když přijde čas, objevíš se; až se bude lekati duše má zármutkem, milosrdenství svého pomníš“. Ale i Pavel praví (Gal. 4, 4.): „Když pak přišla plnost času, poslal Bůh Syna svého“. Z toho jest patrné, že všechno, co předzvěděno jest od Otce, v předzvěděném a vhodném pořádku a času i hodině vykonal Pán náš, jsa sice jeden a tentýž, ale bohat a dobrotiv. Neboť bohaté a dobrotivé vůli Otcově slouží, sám jsa Spasitelem těch, kteří spasení se účastni stávají, a Pán těch, kteří pod panstvím jsou, a Bůh věcí stvořených, i Jednorozenec Otcův i Kristus předpověděný, i Slovo Boží, vtělené v plnosti časův, když synem člověka měl se státi Syn Boží.

8. Jsouť tedy všickni mimo spasný řád, kteří pod záminkou poznání jiného si myslí býti Ježíšem a jiného Kristem a jiného Jednorozencem (a od toho prý opět pochází Slovo); a jiného Spasitelem, o němž pak, že jest způsobením aiónův z poklesku poslých, učí oni učenci bludu, jsouce ovšem zevně ovcemi (neboť dle své řeči, kterou na pohled vedou, podobají se nám, totéž s námi pravíce), ale vnitř vlky (Mat. 7, 15.). Neboť učení jejich je vra-

Slovu a prostředníku všelikého působení Božího na venek veškerého tvorstvo se navrátilo (dva) k původní jednotě a harmonii; neboť nyní ještě následkem prvobřichu celým tvorstvem veliký rozpor se ozývá. Důmyslné slovo to převedl Tertullian: „ad initium recipere“.

¹⁾ „Volente participare compendii poculo“; srovn. 11, 5.

žedné, jednak tvoříc více bohův a smýšlejíc množství otcův, jednak rozdrobujíc a na mnohé částky rozdělujíc Syna Božího. A takových abychom se varovali Pán napomínal, a učeník jeho Jan utíkati jich velel, řka v uvedeném listu (II. 7. 8.): „Mnozí svědčové vyšli na tento svět, kteří nevyznávají, že Ježíš Kristus přišel v těle; ten jest svědce a antikrist. Mějtež je na zřeteli, abyste neztratili toho, co jste učinili“ ¹⁾. — A opět v listu (I. 4, 1.—3.) praví: „Mnozí lžiproroci vyšli ze světa. Po tom poznávejte Ducha Božího: Každý duch, který vyznává, že Ježíš Kristus přišel v těle, z Boha jest; všeliký pak duch, který dělí Ježíše, není z Boha, ale jest od antikrista“. A to jest podobno tomu, co v evangeliu povědíno jest (1, 14.): „Slovo tělem učiněno jest a přehývalo mezi námi“. Pročež v listě (I. 5, 1.) opět dří: „Každý, kdož věří, že Ježíš jest Kristus, z Boha se zrodil“; věda totiž, že jeden a tentýž jest Ježíš Kristus, jemuž se otevřely brány nebeské při jeho tělesném nanebevstoupení a který pak i v témž těle, v němž trpěl, přijde slávu Otcovu zjevuje.

9. I Pavel se s tím srovnává, k Římanům mluvě takto (5, 17.): „Mnohem více ti, kteří hojnost milosti a spravedlnosti přijímají k životu, kralovati budou skrze jednoho Ježíše Krista“. Nezná tedy Krista, kterýž by byl odletěl od Ježíše, aniž pak ví o Spasiteli, kterýž by byl na výsosti, ježž oni praví neschopna býti utrpení. Neboť jestliže jeden sice utrpěl, ale druhý neschopen utrpení zůstal; a jestliže jeden sice narodil se, ale druhý na narozeného sestoupil a opustil ho opět: již není jeden, ale jsou patrně dva. Že pak apoštol zná [toliko] jednoho Ježíše Krista, kterýž se i zrodil i trpěl jest, v témž listu zase dří (6, 3. 4.): „Zdaliž nevíte, že všickni, kteřížkoli pokřtěni jsme v Kristu Ježíši, v smrti jeho pokřtěni jsme? abychom jako Kristus vstal z mrtvých, tak i my v novotě života kráčeli“. Uče pak opět, že Kristus trpěl a že Syn Boží jest to, kterýž za nás umřel a nás krví svou vykoupil v předurčeném čase, dří (t. 5, 6. n.): „Neboť proč Kristus, když jsme ještě mdlí byli, podle času za bezbožné umřel? Bůh pak dokazuje lásku svou k nám, že když jsme ještě hříšníci byli, Kristus za nás umřel; mnohem více tedy nyní, ospravedlnění

¹⁾ Místo toto z dvojí příčiny zasluhuje povšimnutí, jednou že druhý list Janův, o jehož pravosti po delší dobu pochybováno, zjevně Janu, učensku Páně, připisuje, a za druhé, že slova z druhého listu vzata „v uvedeném listu“ a tudíž v prvním býti praví, z čeho jedni soudili, že sv. Otec omylem tak napsal, jiní pak dovodili, že tenkrát 1. a 2. list Janův za jeden se pokládaly. Domněnce té nemalé se dostává váhy poznámkou, žeby pak starozitní svědkové o dvou listech Janových svědčící za svědky pro všechny tři pokládali se mohli.

jsouce v krvi jeho, budeme osvobozeni skrze něho od hněvu. Neboť jestliže byvše nepřátely, smíření jsme s Bohem smrtí Syna jeho, mnohem více jsouce smíření spaseni budeme životem jeho“. Tím co nejzřejměji učí, že tentýž, který byl jat a trpěl i vylil krev svou za nás, jest Kristus, tentýž Syn Boží, kterýž i z mrtvých vstal a na nebesa vstoupil, jak sám osvědčuje (t. 8, 34.): „Avšak Kristus umřel, ba i z mrtvých vstal, kterýž jest na pravici Boží“. A opět (t. 6, 9.): „Vědouce, že Kristus z mrtvých vstane již ne-umírá“. (Předvídaje totiž i sám Duchem ty rozvrhy těch zlých učitelův a chtěje jim všelikou příčinu k tomu přetnouti, praví to, co se právě uvedlo.) „Jestliže pak Duch toho, který vzkřísil Ježíše z mrtvých, přebývá ve vás, tenť, který vzkřísil Krista z mrtvých, obživí i smrtelná těla vaše“ (t. 8, 11.). Jen jedno ještě [schází], že nevolá k těm, kteří slyšeti chtějí: Nemylte se! jeden a týž jest Kristus Ježíš, Syn Boží, který umučením svým nás usmířil Bohu a vstal z mrtvých, kterýž jest na pravici Otce a dokonalý ve všem; „kterýž jsa raněn' neranil, když trpěl, nehrozil, a když mučen byl, prosil Otce, aby odpustiti ráčil těm, kteří ho ukřižovali“ (I. Petr 2, 23.). Onť opravdu [nás] spasil; onť jest Slovo Boží, onť Jednorozený od Otce, Kristus Ježíš, Pán náš.

Hlava XVII.

Apoštolé učí, že Duch sv. na Ježíše sestoupil; sv. Otec vykládá, proč se tak stalo.

1. Mohliť zajisté apoštolé říci, že Kristus na Ježíše sestoupil; neb onen vyšší Spasitel na toho, který jest dle spasného řádu; anebo který pochází z neviditelných [výsostí] na toho, který jest od Démonů; ale nic takového ani nevěděli ani neřekli; neboť kdyby byli věděli, byli by i řekli; avšak co pravda bylo, toť i pověděli, že Duch Boží jako holubice sestoupil v něj (Mat. 3, 16.), týž Duch, o němž Isaiáš řekl (11, 2.): „A odpočine na něm Duch Boží“, jakož jsme prvé řekli. A opět (61, 1.): „Duch Hospodinův nade mnou, pročez pomazal mne“. Týž Duch, o němž praví Pán

(Mat. 10, 20.): „Neboť nejste vy, kteří mluvíte, ale Duch Otce vašeho, který mluví ve vás“. A opět dáváje učeníkům moc znovuzrození v Bohu, řekl jim (t. 28, 19.): „Jdouce, učte všechny národy, křtíce je ve jmenu Otce i Syna i Ducha svatého“. Toho zajisté zaslíbil skrze proroky (Joel. 2, 28. 29.), že jej vylije v nejnovějším čase na služebníky a služebnice své, tak že prorokovati budou. Protož i sestoupil v Syna Božího, učiněného synem člověka, s ním uvykna bydlet v pokolení lidském, odpočinek svůj míti mezi lidem a přebývat ve stvoření Božím, vůli Otce působě v nich a je obnovuje ze starého stavu v novost Kristovu.

2. Toho Ducha žádal David pokolení lidskému, řka (Ž. 50, 14.): „Duchem statným posilni mě!“ O tom také Lukáš vypravuje (Sk. 2, 1. n.), že po vstoupení Páně o letnicích na apoštoly sestoupil, maje moc nade všemi národy, aby je uvedl k životu a otevřel jim zákon nový; pročez všemi jazyky jednomyslně píseň pěli Bohu, an Duch v jednotu pojil různé čeledě a tak prvotiny všech národů vzdával Otci. Tudíž i Pán slíbil, že pošle Utěšitele, kterýž by nás připravil Bohu. Neboť jako ze suché pšenice nemůže se státi jedno těsto bez navlažení, aniž jeden chléb: tak ani my jsme se nemohli, jsouce mnozí, v jedno spojití v Kristu Ježíši, bez vody, která s nebe jest. A jako suchá země, nepojmouc vlhkosti, nevydává obilí: tak i my, jsouce prvé dřevem suchým, nikdy bychom nevydali ovoce života, nepřijavše deště milosti shůry ¹⁾. Neboť těla naše nabyla jednoty koupelí, ana jest k neporušitelnosti, duše pak Duchem. Protož jest obého potřebí, poněvadž obé k životu Božímu prospívá, ješto ²⁾ Pán náš se smiloval nad tou hříšnou Samaritánkou, která nezůstala o jednom muži, ale s mnohými se smilně spojila, a ukázal i slíbil jí vodu živou, aby dále žádné žízně netrpěla, aniž více se pracně o vláhu vody domáhala, majíc v sobě nápoj prýstící se do života věčného (Jan 4, 7. n.). A ten dar maje Pán od Otce, sám jej dává těm, kteří v něm účastenství mají, u veškeren svět vysílaje Ducha svatého.

3. Tento dar milosti předvídaje Gedeon, onen Israelita (Soud. 6, 37. n.), jež zvolil Bůh k vysvobození lidu Israelského z moci

¹⁾ Nutná tedy potřeba milosti Boží ku pomoci svobodné vůli člověka, aby konati mohl skutky pro život věčný záslužné.

²⁾ Dvojho důvodu užívá sv. Otec. Samaritánce, jížto se rozumí veškerého člověčenstvo, ač hříšníci veliké dostalo se té vláhy nebeské, rouno Gedeonovo (č. násl.), jež obrátil Židy, ač jednou jediné rosou s nebes avlaženo bylo, osehlo, a tudíž podobně vláhy té potřebuje.

cizácké, změnil prosbu svou a předpověděl ¹⁾, že i rouno vlněné, kteréž bylo obrazem lidu [israelského], a které jediné bylo prvé rosou navlhle, potom suché bade, t. j., že nebudou mítí více od Boha Ducha svatého, jakož Isaiáš dí (5, 6.): „A oblakům zakážu, aby nedeštily na ni“; ale po celé ostatní zemi bude rosa, což značí Ducha Božího, kterýž sestoupil na Pána: „Ducha moudrosti a rozumu, Ducha rady a síly, Ducha umění a pobožnosti, Ducha bázně Boží“ (Is. 11, 2.), kteréhož pak dal církvi, na celou zemi poslav Utěšitele s nebes, odkud i ďábel jako blesk svržen jest, jak Pán praví (Luk. 10, 18.). Pročez potřebí jest nám rosy Boží, abychom nezaprahlí, aniž pak zůstali neúrodní, a kde máme žalobníka, tamtéž měli zastance; když Pán sám odevzdává Duchu svatému svého člověka mezi lotry upadlého, nad nímž se sám smíloval, obvázav rány jeho, dada dva královské denáry, aby se nám skrze Ducha svatého dostalo obrazu a nápisu Otce i Syna, a my těžili se svěřeným sobě denárem i zmnohonásobněný mu jej vypočítali ²⁾).

4. Když tedy Duch dle předurčeného spasného řádu sestoupil a jednorozený Syn Boží, kterýž jest i Slovo Otcovo, v plnosti časův přišel a se v člověku vtělil i pro člověka, a všecko co pro člověka ustanoveno bylo, vykonal Pán náš, Ježíš Kristus, jsa jeden a tentýž, jak sám Pán dosvědčuje i apoštolé vyznávají, i proroci hlásají: lživými se ukázaly býti všechny nauky těch, kteří si Osmice a Čtveřice a domněnky vynalezli a rozvrhování vymyslili, kteří Ducha usmrcují a kohosi jiného Kristem i opět jiného Ježíšem rozumějí, i učí, že nebyl jeden Kristus, ale že jich bylo více; a byť je i sjednocenými býti pravili, nic však méně opět osvědčují, že jeden sdílel utrpení, jiný pak že utrpení zůstal neschopen; a ten že v Plérómu vstoupil, onen pak v středním místě zůstal, a ten že hoduje a veselí se ve [výsostech] neviditelných a nevyslovitelných, onen pak sedí u Démonůrga, stencuje jeho moc. Pročez nesmíš ani ty, aniž jiní všickni, kteří tento spis čtou a o své spasení dbají, když jiné jejich řeči slyší, hned jim se dobrovolně vzdáti. Byť totiž i podobné věci mluvili, jako věřící, netoliko rozličný, ale jak jsme řekli i opačný a veskrze rouhavý smysl s tím spojují, čímž vraždí ty, kteří po-

¹⁾ Nebyla to předpověď výslovná, nýbrž prosba opačná: „Prosím, ať jest samo rouno suché a všechna země rosou mokrá“, již Bůh splnil a učiniv po žádosti Gedeonové budoucí osechnutí naznačil národa milostí Boží zvláště zvaného.

²⁾ Kdož by nepozoroval, že sv. Otec posledními slovy naráží na nesbladitelné znamení, jímž se na křtu sv. duše naše znamená.

dobnými slovy nepodobný jed smýšlení jejich v sebe pojímají; jako kdo by sádku ve vodě smíšenou dával místo mléka, barvou podobnou by tak klamal, jak kdosi lepší nežli my ¹⁾ pověděl o všech, kteří jakkoliv věci božské ruší a pravdu falšují: „V božské mléko zlomyslně se přiměšuje sádra“ ²⁾.

Hlava XVIII.

Ze slov sv. Pavla a výroků Páně dokazuje, že se nesmí Kristus a Ježíš od sebe dělit, a že Syn Boží skutečně se vtělil.

1. Když zřejmě dokázáno jest, že Slovo, které na počátku bylo u Boha, skrze které všechny věci učiněny jsou a které vždy pokolení lidskému přítomno bylo, posledním časem dle předurčené od Otce doby se svým stvořením se spojilo a se vtělilo člověkem se stanouc utrpení podrobeným: tím se odmítá všecken odpor těch, kteří praví: „Když se tehdy Kristus narodil, nebylo ho prvé“. Dokázali jsme zajisté, že nepočal býti tehdáž Syn Boží, jsa vždy u Otce; nýbrž že když se vtělil a člověkem učiněn jest, dlouhé rozšíření lidstva v sobě samém shrnul a [tak] stručně spasení nám získal, abychom to, co jsme v Adamovi pozbyli, t. j. jsoucnosti podle obrazu a podobenství Božího ³⁾, v Kristu Ježíši opět nabyli.

2. Neboť poněvadž nebylo možná, aby člověk, který jednou přemožen a neposlušností poražen byl, sám sebe znova stvořil a vítězné ceny obdržel; a taktéž nemožno bylo, aby spasen byl, který hříchu propadl: obě učinil Syn, an jsa Slovo Boží, od Otce sestoupil a se vtělil, i až k smrti se snížil a řád spásy naší do-

¹⁾ Srovn. I kn. Úvod 2. II. 15., III. 23., IV. 27.

²⁾ Božským mlékem míní pravé učení katolické, sádkou pak bludné domněnky kacířské. Že sádra v sobě má jed, tvrdí Plinius H. n. 36, 24., dle novější lučby pak chová sírné kyseliny 0.42 až 0.46.

³⁾ Nepochybně říci, v jakém smyslu sv. Otec praví, že jsme Adamem „jsoucnosti podle obrazu a podobenství Božího“ pozbyli; než porovnáme-li místo toto s V. 6, 1., kdež výslovně dí, že vylitím Ducha člověk duchovným a dokonalým se stal, a ten že jest podle obrazu a podobenství Božího: tu již na jovo jde, že sv. Otec nemluví o obraze a podobenství Božím přirozeném, nýbrž nadpřirozeném, což s učením církve úplně souhlasí. Srovn. i níže 20, 1. 2.

konal, jemuž beze vší pochyby věřiti napomíná [Pavel] opět řka (Řím. 10, 6. 7.): „Neřkej v srdci svém: Kdož vstoupí na nebesa? to jest, aby Krista dolů svedl; anebo: Kdo sestoupí do propasti? to jest, aby Krista z mrtvých povolal“. A pak (t. v. 9.) dokládá: „Budeš-li vyznávati ústy svými Pána Ježíše a věřiti v srdci svém, že Bůh jej vzkřísil z mrtvých, spasen budeš“. A důvod toho udává, proč ty věci učinilo Slovo Boží řka (Řím. 14, 9.): „Na to zajisté Kristus i živ byl i umřel i z mrtvých vstal, aby nad mrtvými i živými panoval“. A opět píše ke Korintanům dí (I. 1, 23.): „My pak kážeme Krista Ježíše ukřižovaného“, a dokládá (t. 10, 16.): „Kalich požehnaní, kterýž žehnáme, zdaliž není společenství krve Kristovy?“

3. Ale kdož pak jest ten, který nám sděluje pokrmu? Snad-li pak ten od nich vymyšlený vyšší Kristus, rozprostřený Horem t. j. Mezníkem ¹⁾, kterýž způsobil jejich Matku ²⁾; či narozený z panny Emmanuel, který másla a medu požíval, o němž prorok dí (Jerem. 17, 9.): „A člověk jest, a kdož ho pozná?“ Téhož Pavel kázal řka (I. Kor. 15, 3. 4.): „Vydal jsem zajisté vám nejprvé, že Kristus umřel za hříchy naše podle písem a že jest pohřben a z mrtvých vstal třetího dne podle písem“. Patrně jest tedy, že Pavel žádného jiného Krista nezná, leč toho, který trpěl a pohřben jest i z mrtvých vstal, který se narodil, kteréhož i člověkem jmenuje; neboť an dí (t. v. 12.): „Poněvadž pak se káže o Kristu, že z mrtvých vstal“, zavírá z toho, udává důkaz vtělení jeho (t. v. 21.): „Když skrze člověka smř, skrze člověka i vzkříšení z mrtvých“. A všude při utrpení Pána našeho i při člověčenství i při úmrtí jeho jména Kristova užívá, jako na tom místě (Řím. 14, 15.): „Nepřiváděj pokrmem svým k smrti toho, za kterého Kristus umřel“. A opět (Efes. 2, 13.): „Nyní pak v Kristu vy, kteří jste dříve byli daleko, učinění jste blízko skrze krev Kristovu“. A opět (Gal. 3, 13.): „Kristus nás vykoupil ze zlořečenství zákona, učiněn byv pro nás zlořečenstvím; neboť psáno jest (V. Mojž. 21, 23.): Zlořečený každý, kdož visí na dřevě“. A opět (I. Kor. 8, 11.) „A zahyne při tvém umění bratr, za kterého Kristus umřel“, znamená, že žádný utrpení neschopný Kristus nesestoupil na Ježíše, nýbrž že sám Ježíš Kristus, jak byl, trpěl za nás, kterýž umřel a vstal, sestoupil a vstoupil, Syn Boží, učiněn jsa synem člověka, jakož i jméno samo ukazuje. Neboť

¹⁾ Srovn. I. 3, 5.

²⁾ Srovn. I. 2, 2. 4.

při jmenu Krista [Pomazaného] rozumí se, i kdo pomazal i kdo byl pomazán, i pomazání samo, kterým pomazán byl. Pomazal zajiště Otec, pomazán pak jest Syn Duchem svatým, an jest pomazáním, jakož skrze Isaiáše Slovo dí (61, 1.): „Duch Boží nade mnou, protož i pomazal mne“, čímž poukazuje i k Bohu mařícímu, i k Synu pomazanému, i k pomazání, kterýmž jest Duch.

4. Ale i Pán sám dává na jevo, kdo byl ten, kterýž trpěl. Neboť když tázal se učeníkův (Mat. 16, 13. n.): „Kým praví lidé býti mne, syna člověka?“ a když pochválil Petra, an odpověděl: „Ty jsi Kristus, Syn Boha živého!“ řka, že „tělo a krev nezjevily mu to, ale Otec, který jest v nebesích“: tím patrně osvědčil, že ten syn člověka jest Kristus, Syn Boha živého. „Neboť od té chvíle“, vece (Mat. 16, 21.), „počal učeníkům svým oznamovati, že musí jíti do Jerusáléma a mnoho trpěti od kněží, a zavržen a ukřižován býti a třetího dne z mrtvých vstáti“. Tentýž, kterého uznal Petr býti Kristem a který blahoslavlil Petra, že Otec mu zjevil Syna Boha živého, řekl o sobě, že musí mnoho trpěti a ukřižován býti; pokárav pak na to Petra, když ho za Krista měl podle smyslu lidí, a utrpení jeho odmítal, řekl k učeníkům (Mat. 16, 24. 25.): „Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám a vezmi kříž svůj a následuj mne. Neboť kdo bude chtíti duše své zachovati, ztratí ji; a kdo ji ztratí pro mne, zachová ji“. To zajiště Kristus zřejmě pověděl, jsa sám Spasitelem těch, kteří by za to, že ho vyznali, na smrt vydáni byli a pozbyli životů svých.

5. Jestliže pak neměl sám trpěti, ale odletěl-li od Ježíše, jak mohl učeníky své napomínati, aby vzali kříž svůj a následovali jej, kterýž on sám nenesl, jak oni praví, nýbrž řád utrpení opustil? Ale že to ani nepraví ohledem vyššího Kříže ¹⁾, jak někteří se osmělují vykládati, nýbrž o mukách, která trpěti měl on i která učeníkův očekávala, [proto] doložil: „Kdokoliv zachová duše své, ztratí ji; a kdokoliv ji ztratí, nalezne ji“. A že učeníci jeho trpěti budou pro něho, řekl k Židům (Mat. 23, 34.): „Aj já posílám k vám proroky a mudrce i učence, a z těch zabijete a ukřižujete“. A k učeníkům řekl (Mat. 10, 18.): „Před vladaře a krále postaveni budete pro mne, a budou vás bičovati a zabíjeti a stíhati z města do města“. Věděl tedy, i kteří pronásledování trpěti, i kteří bičování i usmrcení býti měli pro něho. Ne tedy o jiném Kříži, nýbrž o tom umučení, které sám trpěti měl prvé, po něm pak učeníci jeho, byla řeč toho, který je i napomínal (t. v. 28.): „Nebojte se těch, kteří

¹⁾ Srov. I. 2. 4.

zabíjejí tělo, duše pak nemohou zabiti; ale spíše toho se bojte, který má moc i tělo i duši uvrhnouti do pekelného ohně¹⁾; i aby stále trvali u víře v Něho. Neboť on sám slíbil (Mat. 10, 32. a Mar. 8, 38.), že „vyzná před Otcem svým ty, kteří by vyznávali jméno jeho před lidmi; ale že zapře ty, kteří by jeho zapřeli, i že zahanbí ty, kteří by se styděli vyznávatí jeho“. A když tak jest, přec někteří na takovou drzost se odvážíli, že i mučeníky pohrdají a tupí ty, kteří pro vyznání Pána usmrtiti se nechávají a všechny od Pána předpověděné muky podstupují, a tak se snaží šleпějí následovati umučení Páně, krvosvědky jsouce toho, kterýž schopen byl utrpení; avšak takové ponecháváme mučeníkům samým²⁾. Neboť až bude pohledávána krev jejich a oni slávy dojdou, potom zahanbeni budou od Krista všickni ti, kteří potupovali mučeníctví jejich. — I z toho pak, co Pán na kříži řekl (Luk. 23, 34.): „Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí“, shovívavost i trpělivost i milosrdenství i laskavost Kristova se jeví, [totiž] že sám trpěl i sám též vylouval ty, kteří ho mučili. Neboť Slovo Boží, které nám řeklo (Mat. 5, 44.): „Milujte nepřátely své a modlete se za ty, kteří nenávidí vás“, samo tak učinilo na kříži, milujíc pokolení lidské takovou láskou, že prosilo i za vrahy své. — Kdyby pak někdo v tom případě, jakoby dva byli³⁾, o nich rozsouditi měl, nalezne mnohem lepším a trpělivějším a opravdově dobrým býti toho, který i v ranách a v bolestech i všech jiných mukách, jimiž ho nepřátelé stíhali, dobrotivým jest a nevzpomíná zpáchané na sobě zloby, nežli ten, který odletěv nic ani bezpráví ani potupy nepodstoupil.

6. Totéž pak doznávají i ti, kteří praví, jakoby byl [toliko] zdánlivě trpěl. Neboť netrpěl-li opravdu, nenáleží mu žádné vděčnosti, když žádného nebylo utrpení; ba bude se „podobati“, až nám bude něco skutečně trpěti, jakoby nás klamal, napomínaje nás, abychom trpěli rány a nastavili i druhé líce, sám-li to opravdu prvé netrpěl; a jako zajisté svedl ony, zdaje se jim býti tím, kým nebyl: tak klamá nás, napomínaje, abychom my trpěli, co netrpěl on sám. A pak budeme i nad mistra, když trpíme a snášíme, co mistr sám netrpěl a nesnášel. Avšak když Pán náš jest opravdově mistrem naším, pak i opravdově dobrotivým jest Syn Boží, i trpělivým jest Slovo Boha Otce, synem člověka učiněné. Zápasil⁴⁾ zajisté a zvítězil; byl⁵⁾ člověkem, který za otce

1) Kteří je budou někdy souditi.

2) T. pravý Kristus a gnostický.

své bojoval a poslušností neposlušností splatil; neboť spoutal silného a rozpoutal slabé, a daroval spásu stvoření svému zrošiv hřích. Jest zajisté nejlaskavější a milosrdný Pán, a miluje pokolení lidské.

7. A tak spojil a sjednotil člověka s Bohem, jak jsme řekli. Neboť ¹⁾ kdyby nebyl člověk přemohl nepřítele člověka, nebyl by právně ten nepřítel přemožen. A opět kdyby nebyl Bůh nám daroval spasení, nebyli bychom je měli jistotně. A kdyby nebyl člověk spolu s Bohem v jedno spojen, nebyl by mohl účasten býti neporušenosti. Neboť náleželo, aby prostředník mezi Bohem a člověkem svým vlastním s oběma příbuzenstvím v přátelství a svornost oba uvedl, a Bohu představil člověka a lidi Boha znáti naučil ²⁾. Neboť jak bychom mohli účastni býti přijetí za syny jeho jinak, lečby se nám skrze Syna od něho dostalo společenství s ním? lečby Slovo jeho se bylo spojilo s námi, tělem učiněno jsouc? Protož i prošel každým věkem, všechny znova uváděje ve společenství s Bohem. Kdož tedy praví, že se [pouze] zdánlivě zjevil, nezrodil se tělesně aniž opravdově člověkem učiněn jsa, trvají posavade pod starou kletbou, zastávající hřích, ana dle jich mínění není přemožena smrt, „panovavší od Adama až do Mojžiše i nad těmi, kteří nezbřešili podobným přestoupením jako Adam“ (Řím. 5, 14.). Když pak přišel zákon Mojžišem daný a dosvědčil o hřichu, že [smrt] hříšníci ³⁾ jest, odňal jí sice vládu její a objevil, že jest loupežnicí a žádnou královnou, a dokázal, že jest vražednicí; ale obtížil člověka, majícího hřích v sobě, osvědčiv, že jest hoden smrti. Zákonem totiž, poněvadž byl duchovní, objeven jest toliko hřích, ale nebyl shlazen; neboť nepanoval hřích duchu, ale člověku. Byloť zajisté potřebí, aby ten, který měl shladiti hřích a člověka smrti hodna vykoupiti, týmž se stal, kým byl onen, totiž člověkem, který hřichem sice byl v porobu uveden, smrtí pak držen, aby hřích od člověka byl usmrcen a člověk ze smrti vyvázl. Neboť jako neposlušností jednoho člověka, poprvé z ne-
tknuté země utvořeného, hříšníky se stali mnozí a pozbyli života: tak měli i poslušností jednoho člověka poprvé z panny narozeného

¹⁾ Velmi důvtipně a jasně nyní líčí sv. Otec nevyhnutelně k spáse člověka potřebné, převeliké tajemství o spojení obojí i božské i lidské přirozenosti v jedné osobě Pána Ježíše Krista.

²⁾ Tak dle řeckého zlomku od Theodoretta zachovaného; lat. překlad má: „a způsobil, aby i Bůh přijal člověka, i člověk se vzdal Bohu“.

³⁾ T. j. že smrt neprávě opanovala lidstvo, je hubic.

ospravedlnění býti mnozí a dosíci spasení. Tak tedy Slovo Boží člověkem učiněno jest, jakož i Mojžiš dí (V. 32, 4.): „Bůh! pravdiví jsou skutkové jeho!“ Jestliže tedy nejsouc tělem učiněno zdálo se býti jako tělo, tehdy nebyl pravdivý ten skutek jeho. Ale kým se býti okázalo, tím i bylo: Bohem, který dávné člověka stvoření v sobě obnovil, aby i shladil břích, i zničil smrt, i oživil člověka; a tudíž pravdiví jsou skutkové jeho ¹⁾.

Hlava XIX.

Že Kristus nebyl pouhým člověkem od Josefa zplozeným, nýbrž i pravým Bohem, jsa od Otce od věčnosti zplozen, i pravým člověkem, jsa z Marie v čase narozen.

1. Ale opět ti, kteří praví, že jest pouhý člověk, od Josefa zplozen, trvající v porobě dřevnější neposlušnosti, propadají smrti, nejsouce ještě spojeni se Slovem Boha Otce, aniž účastni svobody skrze Syna, jakož dí (Jan 8, 36.): „Vyprostí-li vás Syn, pak budete opravdově svobodni“. Kdo však narozeného z panny Emmanuela [Boha s námi] neznají, pozbývají i daru jeho, kterýž jest život věčný; nepřijímajíce slovo neporušitelnosti, trvají v těle smrtelném a jsou dlužníci smrti, léku života neužívajíce. K těm mluví Slovo, dar své milosti vypravujíc (Ž. 81, 6. 7.): „Já řekl jsem: Synové Nejvyššího jste všickni a bohové; vy pak jako lidé zemřete“. To praví bez pochyby k těm, kteří nepřijímají daru usynění, ale pohrdají vtělením se čistého zplození Slova Božího, zbavujíce člověka povýšení k Bohu i nevdětni jsouce Slovu Božímu, které se pro ně vtělilo. Neboť proto Slovo Boží člověkem se stalo a Syn Boží synem člověka, aby člověk sloučen jsa se Slovem Božím a přijat byv za syna, synem Božím se stal ²⁾. Neboť nemohlo se nám jinak dostati neporušitelnosti a nesmrtelnosti, leč bychom sjednoceni byli

¹⁾ Až potud byla řeč o doketickém směru mezi Gnostiky; v hl. násl. jedná sv. Otec o jiném směru, jež židoebionitským nazvati lze.

²⁾ Dle řeckého zlomku u Theodoretta opravuje Hayd lat. překlad: „commixtus Verbo Dei, ut adoptionem percipiens fiat Filius Dei“, a čte: „ut homo commixtus Verbo Dei et adoptionem percipiens fiat filius Dei“; čehož jsme se drželi.

s neporušitelností a nesmrtelností. Ale jak by bylo lze, abychom se sjednotili s neporušitelností a nesmrtelností, lečby se dříve neporušitelnost a nesmrtelnost stala tím, co jsme my, aby pohlceno bylo, co bylo porušitelné, od neporušitelnosti a co bylo smrtelné od nesmrtelnosti (I. Kor. 15, 53.), a my za syny byli přijati?

2. Protož „kdo vyčte rod jeho?“ (Is. 53, 8.) neboť „člověk jest a kdož pozná ho?“ (Jer. 17, 9.) Avšak poznává ho ten, komu Otec nebeský zjevil, aby poznal, že ten, jenž ani z vůle těla ani z vůle muže nenarodil se (Jan 1, 13.) synem člověka, ten že jest Kristus, Syn Boha živého. Provedli jsme zajisté z písem ¹⁾, že nikdo naprosto ze synův Adamových se nezůve sám o sobě Bohem, aniž Pánem se nazývá; ale naproti tomu, že jeho samojediného ze všech lidí, co jich kdy bylo, Bohem a Pánem a králem věčným a Jednorozencem i Slovem vtěleným hlásají i všickni proroci i apoštolé i sám Duch, to lze nahlednouti všem, kteří sebe méně pravdy se dotkli. To by však nebyla dosvědčovala o něm písmo, kdyby byl jako všickni pouze člověkem. Ale že měl slavné nade všechny do sebe zplození od Otce nejvyššího, i že slavného narození se mu dostalo z panny, to obé dosvědčují o něm božská písmo; že pak byl i člověk prostý a utrpení podrobený (Is. 53, 2.), jenž seděl na oslátku (Zach. 9, 9.), octem a žlučí byl napájen (Ž. 28, 22.), a pohrdán od lidu, až i na smrt přišel; a že jest Pán, svatý a podivný rádce, a sličný na pohled i Bůh silný, jenž přijde v oblacích soudce veškerenstva, i to všechno o něm písmo předpověděla.

3. Neboť jakož byl člověkem, aby byl zkoušen, tak i Slovem, aby byl oslaven, ano Slovo tiše odpočívalo, aby mohl býti pokoušen a potupen, a ukřižován i umřít; člověk pohlcen byl v přemáhání a utrpení a vzkříšení i vzetí [na nebesa] ²⁾. Ten tedy Syn Boží, Pán náš, jsa Slovo Otcovo (a syn člověka) ³⁾, poněvadž jako člověk narození své měl z Marie, která z lidského rodu a sama člověk byla, učiněn jest synem člověka. Protož nám i sám Pán dal „znamení v hlubokosti i na výsosti vzhůru“ (Is. 7, 11.), jehož si člověk nežádal, nenaděje se ani, žeby panna počala v životě, zůstanouc pannou a porodila syna, a ten plod žeby byl

¹⁾ Viz svrchu hl. 6.

²⁾ Poněvadž lat. překlad, jímž jsme se zde zpravovali, dobrý smysl má, netřeba jeho se lišiti.

³⁾ Tato veskrze zbytečná slova, snad některým opisovatelem nerozumně vložena, do závorek jsme dali; již Massuetovi zdála se podezřelá a Hayd je podobně zavírá.

„Bůh s námi“ a žeby sestoupil sem dolův na zemi, hledat ovce ztracené, kterouž jest vlastní jeho stvoření, a vstoupil vzhůru, obětovat a vzdát Otci toho člověka, kterýž nalezen jest, prvotiny vzkříšení člověka sám v sobě představuje; aby jako hlava vstala z mrtvých, tak vstalo i ostatní tělo všelikého člověka, kterýž by se nalezal v životě¹⁾, ažby se skončil čas kletby jeho, kteráž ho byla stihla pro neposlušnost, srůstajíc po svazech a údech a upevněno jsouc přimnožkem Božím, tak že každý článek má v těle své vlastní a vhodné položení. Neboť mnozí jsou příbytkové u Otce, poněvadž jsou i mnozí údové v těle.

Hlava XX.

Které vlastnosti projevil Bůh dopustě hřích a ustanově vykoupení padlého člověka; jak máme býti vděční za to, že Syn Boží se vtělil.

1. Velikomyslným tedy byl Bůh ku pádu člověka, předvídaje proň vítězství, kteréž Slovo mu získati mělo. Neboť když „mocnost v slabosti se dokonávala“ (II. Kor. 12, 9.), dobrotivost Boží i převelebnou mocnost osvědčovalo [Slovo]. Jako totiž trpělivě dopustil, aby Jonáš pohlčen byl od velryba (Jon. 2, 1. n.), nikoliv pak aby pohlčen byl a docela zahynul, ale aby vyvržen jsa tím více poddán byl Bohu a více velebil ho z nenadálé spásy, a pevné pokání Ninivíťanů způsobil, aby se obrátili k Pánu, an je od smrti uchránil, zaleklé nad divem s Jonášem učiněným, jakož písmo o nich dí (Jon. 3, 8. 9.): „Obrátili se jedenkaždý od cesty své zlé a nepravosti, kteráž byla v rukou jejich, řkouce: Kdo ví, neobráť-li se Bůh a neodvrátí-li hněv svůj od nás, tak že nezahyneme?“ — tak byl Bůh i od počátku trpěliv, dopustě, aby člověk pohlčen byl od hrozného velryba, jenž byl původcem přestoupení, nikoliv pak, aby pohlčen jsa docela zahynul, nýbrž předkem zjednával a chystal řád spasný, který vykonán jest od Slova dle podobenství Jonášova těm, kteří podobně jako Jonáš v Pánu smýšleli a význávali řkouce (Jon. 1, 9.): „Služebník Hospodinův já jsem, a Hospodinu Bohu

¹⁾ T. j. přivtělen byl Kristu, pramenu a dárci života věčného.

svému já sloužím, jenž stvořil moře i pevnou zemi“; aby člověk neočekávané spásy od Boha dosáhnal, vstal z mrtvých, a oslavil Boha, i zvolal slovy Jonášem předpověděnými (Jon. 2, 3.): „Volal jsem k Hospodinu, Bohu svému, v zármutku svém a vyslyšel mne z břicha pekelného“; i aby stále velebil Boha, bez ustání díky vzdává za tu spásu, kteréž dosáhl od něho, „aby se nechlubilo před obličejem Páně nižádné tělo“ (I. Kor. 1, 29.), aniž pak kdy převráceně smýšlel o Bohu člověk, domnívaje se, žeby přirozená mu byla nezrušitelnost, a nedrže se pravdy, marnou hrdostí se vypínal, jakoby přirozeně podobou byl Bohu. Neboť to jej učinilo tím nevďěčnějším k tvůrci, a zasmušilo lásku, kterouž Bůh měl k člověku a oslepilo mysl jeho, tak že ani neznamenal, co by bylo Boha hodno, přirovnávaje a podobným se čině Bohu.

2. To byla tedy ta velikomyslnost Boží, aby člověk vším projda a poznání mravů nabuda ¹⁾, a potom dostana se ke vzkříšení z mrtvých, ze své zkušenosti zvěděl, z čeho byl vyproštěn, vždy vděčen Bohu byl, daru neporušitelnosti dosáhnal od něho, jehož by pak tím více miloval, nebo komu se více odpouští, i více miluje (Luk. 7, 47.), ale tomu naproti aby poznal sebe, že smrtelným a slabým jest, a naopak též nahlédl, že Bůh tak nesmrtelným a mocným jest, že smrtelnému nesmrtelnost a dočasnému věčnost dáti může; aby pak uznal vesměs i ostatní veliké skutky Boží, které Bůh na něm osvědčiti ráčil, a jimi jsa poučen, aby pak rozmyšlel o Bohu, jak veliký jest Bůh. Neboť sláva člověka Bůh jest! a působení Božího a všeliké moudrosti jeho i mocnosti nádobou — člověk. Jako se lékař osvědčuje na nemocných, tak se i Bůh jeví na lidstvu. Pročež i Pavel dí (Řím. 11, 32.): „Sevřel pak Bůh všecko v nevěře, aby se nade všemi smiloval“; což nikterak nedí o duchovních aiónech, ale o člověku, který byl Boha neposlušen, a vyvržen z nesmrtelnosti, potom milosrdenství došel dosáhnal skrze Syna Božího usynění jím způsobené. Neboť kdo bez nadutosti a chlouby pravé mínění drží o tvorstvu a tvůrci, kterýž jest velemocný nade všecky věci Bůh, jenž všem jsoucnosti uděluje; a kdo stále trvá v lásce jeho a poddanosti a díkyčinění: ten větší od něho slávy dosáhne a povznášen bude, až stane se podobou tomu, který proň umřítí ráčil, poněvadž i onen učiněn jest v podobenství těla hříchu (Řím. 8, 3.), aby ztratil hřích a vyvrhl jej jako zatracence mimo tělo; naproti tomu pak aby

¹⁾ T. ze zkušenosti i zlé mravy poznáváje, jak jsou škodlivé, i dobré jak jsou prospěšné, jak ony k záhubě, tyto k spáse vedou.

zpět povolal a k podobnosti svému člověka, vykazuje ho Bohu jakožto následovníka a uváděje pravidlo Otcovo ¹⁾, aby spatřil B o h a a Slovo Boží, kteréž uči pochopiti Otce a přebývalo v člověku a synem člověka učiněno jest, aby uvykl člověk přijímati Boha a Bůh uvykl v člověku přebývati podle vůle Otce.

3. Proto tedy jest oním znamením spásy naší „Emmanuel z panny narozený“ — Pán sám; neboť Pán sám byl ten, který je spasil, poněvadž sami sebe nemohli spasiti. A protož i Pavel zjevuje slabost člověka dí (Řím. 7, 18.): „Vímť, že nepřebývá v těle mém dobré“, a tak na jevo dává, že není dar spasení našeho od nás, ale od Boha. „Já bídný člověk!“ dí dále (t. v. 24.), „kdo mne vysvobodí z těla smrti této?“ ale ihned uvádí svého vysvoboditele řka (t. v. 25.): „Milost Ježíše Krista, Pána našeho“. Totéž však praví Isaiáš (35, 3.): „Posilňte se, ruce umdlelé a kolena oslablá; potěšte se malomyslní, posilňte, nebojte se! Aj! Bůh náš odplatí soud a odmění se; onť sám přijde a spasí nás“, to proto, poněvadž nikoliv skrze nás, ale toliko pomocí Boží spasení jsme dosáhnouti mohli.

4. Opět že nebude pouhý člověk Spasitel náš ani bez těla (bez těla totiž jsou andělé), hlásal tentýž řka (Is. 63, 9.): „Ani starší ani anděl, ale sám Pán spasí je, poněvadž je miluje a zachová je, sám osvobodí je“. A že tentýž bude pravým, viditelným člověkem, ač jsa Slovem spasitelným, Isaiáš opět dí (33, 20.): „Aj! město Sionské! naše spasení uzří oči tvoje!“ A že nebyl pouhým člověkem ten, který umřel za nás, Isaiáš ²⁾ praví: „Rozpomenu se Hospodin, Svatý Israelský, na mrtvé svoje, ani spí v zemi pohřbení, a sestoupil k nim, aby jim blahověstil spasení své, že je spasil“. Totéž pak i Amos prorok dí (Mich. 7, 19.): „Obrátí a smiluje se nad námi; sejme nepravosti naše a uvrže v hlubokost mořskou hříchy naše“. A zase k místu svého příští ukazuje dí (Amos 1, 2. Joel 3, 16.): „Hospodin se Sionu mluvil a z Jerusaléma vydal hlas svůj“. A že z jižní strany dědictví Judova přijde Syn Boží, který jest Bůh, a že z Betléma, kdež narodil se, Pán náš vyšle slávu svou po vší zemi, to Habakuk prorokuje takto

¹⁾ Aby život svůj zřídil, maje ve všem za pravidlo vůli Boží.

²⁾ Toto místo, nalezáje se i IV. 22, 1. připsáno Jeremiášovi, a IV. 33, 1. a 12. a V. 81, 1., nenalezá se v nynějším textu biblickém ani u Jeremiáše, ani u Isaiáše, aniž u kterého jiného proroka. Sv. Justin M. (Dial. c. 72.) totéž místo uváděje a Jeremiášovi je připisuje dokládá, že prý od Židů ze sv. písma vymazáno bylo. Ostatně arovn. Ž. 106, 10. 20. a I. Petr. 3, 19; 4, 6.

(3, 3. 4.): „Bůh od poledne přijde a Svatý od hory Efrem¹⁾. Obestřela nebesa sláva jeho, a chvály jeho plna jest země. Před tváří jeho půjde Slovo jeho, a kráčetí budou v polích nohy jeho“. Tím zřejmě poukazuje k tomu, že i Bůh jest, i že v Betlémě jest příchod jeho a od hory Efrem, která leží k jihu dědictví, i že jest člověk. Neboť praví: „Kráčetí budou v polích nohy jeho“; avšak toto jest zvláštním znamením člověka.

Hlava XXI.

Vysvětluje proroctví Isaiáše 7, 14. proti rozličným nepravým výkladům, chválí překlad Sedmdesátcův a dokazuje panenství Marie.

1. Bůh tedy člověkem učiněn jest a Pán sám spasil nás, dada znamení Panny. Není tedy pravý překlad některých, kteří se odvažují překládati to písmo takto: „Až! mladice počne v životě a porodí syna“, jak Theodotión Efesský²⁾ přeložil a Akvila Pontský³⁾, oba proselyté židovští, jichž následující Ebiónité⁴⁾ praví, že z Josefa

¹⁾ Nynější biblický text má „od hory Paran“, která jest nedaleko hory Sinai, a ta by se tu lépe k smyslu sv. Otce hodila, poněvadž hory „Efrem“ jsou od Jerusáléma na sever.

²⁾ Theodotión, rodem pohan dle Epifania (de pond. et mens. c. 17.) ze Sinopy v Pontu, dle Ireneje z Efesu, žil v druhé polovici 2. století a přijal dle nezaručené jinak zprávy Epifaniovy blud Markiónův, od něhož k židovství, odpadl a obřezati se dal; dle Jeronýma však (praef. in Esram a j.) stal se Ebionitou, čemuž nasvědčuje sv. Irenej, nazýváje ho židovským proselytou. Přeložil a sice dle Epifania za císaře Kommoda (panov. od r. 180.—192.) St. Z. do řečtiny, při čemž, jak Jeroným (praef. in Job) dosvědčuje, nejedno místo ke Kristu poukazující zfalšoval. Podobně soudí o něm na t. m. sv. Irenej.

³⁾ Akvila, nazván Pontský, poněvadž ze Sinopy v Pontu pocházel, rodem byl dle Epifania (de pond. et mens. c. 14. 15.) pohan a žil za císaře Hadriana (panov. od r. 117.—138.), maje prý sestru jeho za matku; z pohana stal se pak křesťanem a z křesťana židem, když pro hvězdopravectví z církve vyobcován jest. Proslul jednak uměním mathematickým a stavitelským, pročež i od Hadriana císaře do Jerusáléma poslán jest, aby město znovu vystavěl jednak překladem St. Z., jemuž se však dvojnásob věc vytýká, že nad míru doslovně si počínal, urážaje ducha řečtiny, a že o něm sv. Jeroným podobně soudí, jak o překladu Theodotiónově jsme výše pověděli; což i sv. Irenej na t. m. dosvědčuje.

⁴⁾ Srovn. I. 26, 2. pozn. 1.

zplozen jest, a tak veliké ustanovení Boží, seč jsou, ruší, kazíce svědectví prorocké od Boha pocházející. Předpověděno byloť to arci dříve, nežli odveden byl lid do Babylónského zajetí, t. j. nežli Medové a Peršané svrchované vlády dosáhli; ale přeloženo to bylo do řečtiny od samých Židů dávno před dobou příští Pána našeho, tak že nižádného místa nemá ta domněnka, jakoby nám k vůli Židé takto byli přeložili. Oni zajisté, kdyby se byli nadáli, že přijdeme my, a použijeme těchto svědectví z písem, byliť by bez pochyby tato svá písma spálili, která jednak osvědčují, že všickni národové se přiúčastňují života, ale jednak i oznamují, že ti, kteří se vychloubají býti domem Jakobovým a národem Israelským, vy-padli z dědictví milosti Boží.

2. Neboť prvé nežli Římané království jejich opanovali, když ještě Makedonané Asií vládli, chtěje Ptolemeus Lagovic zřízenou příčiněním svým knihovnu v Alexandrii ozdobiti všemi důležitými spisy všech lidí, požádal od Jerusálemanů jich písma do řeči řecké přeložená. Oni pak (byliť tehdaž ještě poddáni Makedonům) poslali, které nejlepší měli znalce i písem i obojí řeči, počtem sedmdesáte starcův, Ptolemeovi, aby mu po vůli učinili. Onen pak zkusiti je chtěje a boje se, aby mu snad, dorozumějíce se vespolek, nezatajili překladem pravdy v písmech obsažené, rozřadil je od sebe a velel všem, aby všichni totéž písmo přeložili; a tak učinil u všech knih. Když se pak všichni u Ptolema v jedno sešli a své překlady srovnávali, oslaven jest Bůh a písma opravdově božskými osvědčena jsou, ani všickni totéž a týmiž slovy četli od počátku až do konce, takže i přítomní pohané poznali, že písma ta vnuknutím Božím jsou přeložena ¹⁾. A není divu, že Bůh to v nich

¹⁾ Co tuto sv. Otec o původu řeckého překladu sv. písem vypravuje, vším právem již sv. Jeroným (Praef. in Pent.) za smyšlenou bajku pokládá. Avšak jisto jest, že již za prvních Ptolemeův (Lagovice † r. 284. a Filadelfa † r. 246.) překlad ten zhotoven byl, poněvadž mudřec „Sirach“ v předmluvě na svou knihu, ana mezi písma sv. náleží, dosvědčuje, že byl v Egyptě za Ptolema Euergeta (Dobroděje † r. 221.) již překlad sv. písem našel. A bylť ten překlad u starých Židů v takové vážnosti, že jej i původnímu textu z počátku na roveň stavěli (Philo de vita Mosis l. 2.); ale později jaouce pomocí jeho často od křesťanů přehádání, z nenávisti si jej v opovržení vzali a překladu Akvily přednost dávali. V církvi řecké měl vždy tu největší vážnost a pokládán za nadechnutý Duchem sv., kteréžto mínění drželi s Irenejem sv. Otcové Justin (Dial. c. Tryph. c. 71.), Augustin (De civit. Dei XVIII. 42. a j.), Epifanius (De pond. et mens. 3. 6. 9.—11.) a Tertullian (Apolog. c. 18.), poněvadž i tajemná proroctví o Kristu tak jasně udává i apoštolům při učení sloužil, ani dle něho výroky písma starozákonní uvádějí. O přesnost

způsobil, když v onom zajetí skrze Nabuchodonosora tatáž písma k ztracení přišla a pak po sedmdesáti letech, když se Židé do vlasti své vrátili, potom za panování Artaxerxova, krále Perského, Bůh dal to vnuknutí Esdrášovi knězi, z kmene Levi, aby všechny řeči dřevnějších prorokův sebral a lidu zákon Mojžišův z nova ustanovil ¹⁾.

3. Když tedy tak věrně a pod ochranou milosti Boží přeložena jsou písma, kterými Bůh víru naši v Syna svého připravil a obnovil a zachoval nám [takto] pravá písma v Egyptě, kdež i rodina Jakobova se zmohla, utekši hladu v zemi Kananejské, a kdež i Pán náš uchráněn jest, ujda pronásledování od Heródesa; a když ten překlad těch písem učiněn jest dříve, než Pán náš sestoupil, a než se křesťané objevili, knihy ty přeloženy jsou (narodil se totiž Pán náš okolo jedenačtyřicátého roku panování Augustova ²⁾), a mnohem dřívější byl před ním Ptolemeus, za něhož písma ta přeložena jsou): tuť se opravdu nestoudnými drzci osvědčují ti, kteří nyní ty překlady zjinačiti chtějí, když od nás z týchž písem překonání jsouce nuceni bývají věřiti v příští Syna Božího. Pevnat jest pak a nikoliv smyšlená, i jediné pravdivá ta víra, kterou my máme, zjevný důkaz majíc z písem, ježto přeložena jsou tím způsobem, jakýmž jsme prvé řekli, a kázání Církve jest bez porušení. Neboť apoštolé, jsouce starší všech těchto, souhlasí s řečeným překladem, a ten překlad souhlasí s podáním apoštolův. Neboť Petr a Jan a Matouš a Pavel i všickni napořád se svými stoupenci, všechna proroctví tak uváděli, jak je překlad [LXX] starších obsahuje.

4. Neboť jeden a tentýž Duch Boží, který v proroctích předpovídal, které a jaké bude příští Páně, staršími pak dobře vykládal, co dobře prorokováno bylo, tentýž i apoštoly zvěstoval, že se vyplnila a přišla doba usynění a že se přiblížilo království nebeské a bydlí mezi lidmi, věřícími v toho Emmanuela, který z panny se narodil, jakož oni sami dosvědčují, že „nežli se sešli Josef

---

jeho péči měli za pradávna Origenés a sv. Jeronym; nejzprávnější vydání dle nejlepšího rukopisu Vatikánského (B) vyšlo péčí papeže Sixta V. (r. 1587.), dle kterého se všechna skoro novější vydání řídí (i nejnovější Tischendorfovo z r. 1875.).

¹⁾ Tot historický základ rozličných židovských legend o Esdráš, obnovení zákona (srov. IV. Esdr. c. 14.).

²⁾ Panování Augusta počítá sv. Otec od zavraždění Caesara (15. března r. 710. u. c. = 754—710 = 44. př. Kr.); i byl by 41. r. jeho panování r. 710 + 41 = 751. u. c. = r. 754—751 = 3. př. Kr., kterýž se nejpozději r. 749. u. c. čili r. 5. před počátkem éry Dionysiovy narodil.

s Marií“ (ona tedy v panenství trvala), „nalezena jest majíc v životě od Ducha svatého“ (Mat. 1, 18.), a že jí řekl anděl Gabriel (Luk. 1, 35.): „Duch svatý vstoupí v tě a moc Nejvyššího zastíní tě; pročez co se z tebe svatého narodí, slouti bude Synem Božím“; a že anděl ¹⁾ řekl Josefovi ve snách (Mat. 1, 21. 22.): „Ale to stalo se, aby se naplnilo, co řečeno jest od Isaiáše proroka: Aj! panna počne v životě“. Ale starší [LXX] přeložili, co řekl Isaiáš (7, 10. n.), takto: „A řekl pak ještě Hospodin k Achazovi: Vyžádej si znamení od Hospodina Boha svého v propasti v dole nebo do výsosti vzhůru. A řekl Achaz: Nebudu žádati, aniž pak pokoušeti budu Hospodina. A řekl [prorok]: Zdali vám málo působiti nesnázi lidem i jak Hospodin působí nesnázi? ²⁾ Protož Hospodin sám dá vám znamení: „Aj! panna počne v životě a porodí syna, a nazvete jmeno jeho Emmanuel. Máslo a med jísti bude; nežli pozná anebo zvolí zlé, získá dobré, poněvadž nežli pozná pacholík dobré nebo zlé, nesvolí nepravosti, aby vyvolil dobré“. — Bedlivě tedy označil Duch svatý řečenými slovy narození jeho z panny i bytnost jeho jakožto Boha (to značí jmeno „Emmanuel“); dokazuje pak i že jest člověk tím, když praví: „Máslo a med jísti bude“ a tím, že „pacholíkem“ ho jmenuje a že dří: „nežli pozná dobré a zlé“, neboť to všechno jest znamením lidského dítěte. Ale že „nesvolí nepravosti, aby zvolil dobré“, to jest vlastností Boží, abychom jej nepovažovali toliko za pouhého člověka, proto že bude jísti máslo a med, aniž se pro jmeno „Emmanuel“ domnívali, žeby byl bez těla Bůh.

5. A když praví (t. v. 13): „Slyšte, dome Davidův“, tím naznačil, že ten, jejž Bůh Davidovi krále věčného z plodu života jeho vzbuditi přislíbil, týž jest, který se narodil z panny pokolení Davidova. Neboť proto mu slíbil krále z plodu „života“ [lůna] jeho, což vlastně k panně těhotné náleží, nikoliv pak z plodu „beder“ jeho, aniž z plodu „ledví“ jeho, což by se rozumělo o muži plodícím a ženě z muže počínající. Vyloučilo tedy písmo mužská plodidla v zaslíbení onom, ani se nezmiňujíc o nich, poněvadž nebyl narozenec ten „z vůle muže“; ale potvrzuje a osvědčuje plod „života“, aby zjevilo narození jeho z panny, jakož Eližběta,

¹⁾ Jsou to vlastně slova Matoušova, kteráž nejednou (i od sv. Chrysostoma) za slova andělova byla pokládána.

²⁾ Místo slov zde přeložených: „Jak Hospodin působí nesnázi?“ mají Sedmdesátcí: „πῶς ὁ κύριος παροίηται ἀγῶνα; jakže Pánu působíte nesnázi?“ Smysl obojího čtení by se takto spojití dal: Vy činíte nesnáze lidem ucházejíce se u nich o pomoc; mníte-li pak, že i Bohu nesnázi způsobíte? Jak může býti u něho nesnáze nějaké, an jest i mocen i dobrotiv vždy pomoci vám?

naplněna jsouc Duchem svatým, to dosvědčila řkouc k Marii (Luk. 1, 42.): „Požehnanás mezi ženami a požehnaný plod života tvého“. Tím Duch svatý naznačuje každému, kdo slyšeti chtějí, že to zaslíbení Boží, kterýmž z plodu života jeho vzbuditi krále přislíbil, vyplnilo se porodem panny, t. j. Marie. Kdo tedy slova u Isaiáše změňují: „Aj! mladice počne v životě“ a jej synem Josefovým býti prohlašují, nechať i to zaslíbení u Davida položené převrátí, v kterémž přislíbil Bůh, že z plodu života jeho vzbudí roh, království Kristovo. Ale nerozuměli mu, sicby se byli odvážili zvrátiti i toto.

6. Že pak Isaiáš řekl: „V propasti v dole, aneb u výsosti vzhůru“, tím znamenal, že „ten který sestoupil, týž byl, který i vstoupil“. Tím však, že praví: „Sám Hospodin dá znamení“, naznačuje to, co bylo neočekáváno v narození jeho, což by se jinak nijakž nebylo stalo, kdyby Bůh, Pán všech věcí, Bůh sám nebyl to znamení dal v domě Davidově. Neboť což by bylo velikého a jaké znamení stalo by se tím, když by mladice počala z muže a porodila, což se děje všem ženám rodičkám? ¹⁾ Ale poněvadž nenadálého spasení se mělo dostat lidem Boží pomocí, nenadálý se udál též porod panenský, an Bůh dal to znamení, ale žádný člověk je nezpůsobil.

7. Protož i Daniel (2, 34.) příchod jeho předvídaje, jakoby kámen bez rukou utržený přišel na tento svět, (slovem totiž „bez rukou“) naznačil, že bez pomoci rukou lidských, t. j. těch mužů, kteří kamení otesávají, přišel na tento svět, t. j. že Josef nic k tomu [příchodu] nepřispěl, nýbrž Maria sama spolupůsobila k spasnému řádu. Neboť tento kámen ze země mocí a umíněním Božím stojí. Protož také Isaiáš dí (28, 16.): „Takto praví Hospodin: Aj, já položím v základech Siónských kámen stkvostný, vyvolený, hlavní, úhelný, drahý“, abychom poznali, že příchod jeho, jako člověka, není z vůle muže, nýbrž z vůle Boží.

8. Protož i Mojžiš totéž naobrazil (II. Mojž. 7, 9. n.), když vrhl hůl na zemi, aby oživena jsouc, všeliký klam Egyptanů, vzdorující spasnému řádu Božímu, zahanbila a pohltila, tak že sami Egyptané dotvrzovali (t. 8, 19.), že „tu prst Boží jest, který spásu působí lidu“ a nikoliv syn Josefov. Neboť kdyby byl syn Josefov, jak pak by měl do sebe více nežli Šalomoun? jak více nežli

¹⁾ Tent jeden z hlavních důvodů, proč netoliko katoličtí, ale i povážlivější vykladaatelé protestantští, ač jinak u výkladu sporného מַלְאָכָה se nearovnávajíce, slova Isaiášova nejen o Mesiáši, ale i o panenaké matce jeho vykládají.

Jonáš (Mat. 12, 41. 42.), jak více býti nežli David (t. 22, 43.), jsa z téhož semene zplozen a potomkem jejich? I nač by pak byl Petra blahoslavlil z toho, že poznal jej býti Synem Boha živého? (t. 16, 17.)

9. Mimo to by pak ani králem nemohl býti, kdyby byl synem Josefovým, ani dědicem, podle Jeremiáše (k. 30.). Neboť Josef jest patrně synem Joachima a Jechoniáše, jak i Matouš rod jeho udává (1, 11. 12.)¹⁾. Ale Jechoniáš i se všemi potomky svými svržen jest s království, ano Jeremiáš takto praví (22, 24. 25.): „Živ jsem já, dí Hospodin, byt byl Jechoniáš, syn Joachima, král Judska, znamením pečetním na pravici mé, i odtud odtrhnu jej a vydám v ruce hledajících duše tvé [jeho]“. A opět (t. v. 28. n.): „Potupen jest Jechoniáš jako nádoba nepotřebná, poněvadž vyvržen jest v zemi, kteréž neznal. Země! slyš slovo Hospodinovo: napiš muže toho člověkem svrženým, poněvadž nepovstane z semene jeho, jenž by seděl na stolci Davidově, knížetem jsa v Judsku“. A opět dí Bůh o Joachimovi, otcí jeho (t. 36, 30. 31.): „Protož toto praví Hospodin na Joachima, otce jeho, krále Judského: Nebude zajisté z něho, kterýž by seděl na stolci Davidově, a mrtvola jeho povržena bude na vedru denním a mrazu nočním; a pohlednu naň a na syny jeho a uvedu na ně a na obyvatele Jerusalemské i na zemi Judskou všeliká zla, kteráž jsem mluvil na ně“. Kterí tedy praví, žeby byl z Josefa zplozen, a v něm nějakou naději mají, sami se činí svrženci se stolce královského, propadající kletbě a zavržení [prohlášenému] na Jechoniáše a símě jeho. Proto zajisté řečeno jest ono na Jechoniáše, an Duch předvídal, co budou bludní učitelé hlásati, aby seznali, že se nezrodí ze semene jeho, t. j. z Josefa, nýbrž dle zaslíbení Božího ze života Davidova, že vzbuzen bude král věčný, který pojímá v sebe všecko, a tudíž i staré stvoření [Adama] v sebe pojá²⁾.

10. Neboť jako neposlušností jednoho člověka hřích přístupu [na svět] nabyl a hříchem smrtí opanovala: tak i poslušností jednoho

¹⁾ V rodokmenu Páně se jméno Joachima sice nevyskytá, ale za to dvakráte jméno Jechoniáše, a vykladatelé právem mají za to, že Jechoniáše v. 11. různiti dlužno od Jechoniáše v. 12., a prvním žo se rozumí Joachim, druhý syn Josiášův, otec Jechoniáše. Sv. Irenej podobně soudí, aneb již tak v rukopise svém shledal.

²⁾ T. j. jako praotec Adam od Boha zázračně způsoben jest z hroudy „panenské“, ještě nedotknuté, nevzdělávané země: tak potřebí bylo, aby se i světa Spasitel z nepoškvrněného lůna panenského narodil.

člověka spravedlnost uvedena jsouc, život přináší lidem prvé zemřelým. A jako prvotvor onen Adam ze země neorané a ještě panenské („neboť nedeštil ještě Bůh, a člověk nevzdělával ještě zemi“) (I. Mojž. 2, 5.—7.) podstatu svou měl a způsoben byl rukou Boží, t. j. Slovem Božím („všecko totiž skrze ně učiněno jest“) (Jan 1, 3.), když vzal Hospodin hlínu země a způsobil člověka: tak zahrnuje v sobě Adama, jsa sám Slovo, právě přijal zrození opakovaného Adama z Marie, ana ještě byla pannou. Kdyby byl první Adam měl člověka za otce a byl zplozen ze semene mužova, pakby ovšem se hodilo říci, že i druhý Adam byl zplozen z Josefa. Když pak onen ze země vzat jest a Slovem Božím utvořen, slušelo, aby totéž Slovo opakujíc v sobě Adama, s ním i podobnost zplození zachovalo. Ale proč tedy nevzal Bůh opět hlíny, ale způsobil to, aby z Marie výtvar ten učiněn byl? Aby nebyl výtwarem jiným [nežli jest člověk], aniž byl jiným [výtwarem] ten, který spasen býti měl, nýbrž aby onen opětován byl a zachována podobnost.

Hlava XXII.

Že Kristus opravdové tělo z Marie na se vzal.

1. Bloudí tedy, kteří praví, že nic nepřijal z panny, aby vyloučili tělesnost od dědictví a odstranili podobnost. Neboť jestliže onen [Adam] měl výtvar svůj a podstatu ze země a rukou a umělostí Boží, tento pak [Kristus] nikoliv rukou a umělostí Boží, tehdy nezachoval podobnosti člověka, učiněného dle obrazu a podobenství jeho, a ničemným bude se zdáti umění, nemajíc, v čem by okázalo moudrost svou. A tak by bylo, kdyby se řeklo, i že zdánlivě se objevil člověkem, nejso člověkem, i že učiněn jest člověkem, ale nic nepřijma od člověka. Neboť nepojal-li od člověka podstaty tělesné, pak ani se nevtělil, aniž jest synem člověka; a nebyl-li učiněn, čím jsme my byli, nic velikého neučinil, že trpěl a vytrval. My pak že záležíme jednak z těla, ze země vzatého, jednak z duše, od Boha vdechnuté, jedenkaždý přizná. Tím tedy stalo se Slovo Boží, své dílo v sobě opakujíc; a proto se nazývá synem člověka a blahoslaví tiché, poněvadž oni zemí dědičně vládnouti budou (Mat. 5, 4.). A Pavel apoštol v listu ke Galatům zjevně dí (4, 4.): „Poslal Bůh Syna svého, učiněného

z ženy". A opět v listu k Římanům (1, 3. 4.): „O synu svém pak, jenž mu učiněn jest z rodu Davidova podle těla, jenž předzřízen jest Syn Boží v moci podle Ducha posvěcení, skrze z mrtvých vstání Ježíše Krista, Pána našeho“.

2. Ostatně bylo by pak zbytečno i jeho sestoupení v Marii. Neboť proč by pak byl v ni sestoupil, kdyby nebyl z ní ničehož pojati chtěl? A dále jestliže nic od Marie nepřijal, pak ani krmí ze země pocházejících nepožíval, kterými se tělo ze země vzaté živí; a pak ani postiv se čtyřicet dní jako Mojžiš a Eliáš nelačněl, ano tělo náležejícího sobě pokrmu žádalo; avšak ani by učeník jeho Jan o něm píše nebyl řekl (4, 6.): „Ježíš pak umdlen jsa z cesty, posadil se“; ani David o něm nepředpověděl (Ž. 68, 27.): „K bolesti ran mých přidali“; ani neplakal nad Lazarem; ani se nepotil krůpějemi krvavými (Luk. 22, 44.); ani neřekl (Mat. 26, 38.): „Smutnát jest duše má“; ani z prokhaného boku nevyšla krev a voda (Jan 19, 34.). To všechno zajisté jsou známky těla, ze země vzatého, kteréž v sobě zahrnul a tvor svůj spasil.

3. Protož i Lukáš (3, 23.) ukazuje, že rodokmen od narození Páně až na Adama dvaasedmdesát rodů ¹⁾ čítá, a konec spojiv se začátkem na um dává, že on to jest, který všechny národy od věku Adamova rozptýlené i veškerý jazyky a pokolení lidská i s Adamem v sobě zahrnul. Tudíž jmenuje i Pavel (Řím. 5, 14.) Adama „obrazem budoucího“, poněvadž všetvůrčí Slovo budoucí spasný řád lidského pokolení skrze Syna Božího samo pro sebe předzpůsobilo, an totiž Bůh předzpůsobil prvé člověka duševného, aby spasen byl od duchovného. Neboť když prvé již byl Spasitel, muselo se způsobiti i to, co by se spasilo, aby Spasitel nebyl na darmo ²⁾.

¹⁾ Rodů těch jest vlastně 75, že pak sv. Irenej jich počítá toliko 72, odtud jde, že staré památky a rukopisy některé rody nedopatřením vypustily; tak kn př. Julius Africký (u Eus. H. E. I. 7, 5.), sv. Ambrož (ad h. I.) a j. Josefa nazývají synem Heliovým, kterýž prý byl synem Melchiovým vypouštějící tudíž rod Matthatův a Leviův; někteří rukopisové Italy (a b c e l⁴) nemají rod Mathathia a Amosa ve v. 25. a rukopis D rod Kainana ve v. 36.

²⁾ Nevíme, zdali jsme se pravého smyslu dobrali, vyložíme-li temné toto místo takto: Sv. Pavel nazývá Adama „obrazem budoucího“, druhého Adama; první Adam držel v sobě celé pokolení lidské, dlužno tedy, aby i druhý Adam je v sobě zahrnul, máje toto pokolení spasiti. Spasitelem jest Slovo Boží, kteréž již prvního Adama stvořilo; byl-li Spasitel tímto naobrazem, muselo se Slovo vtělití a takto se státi druhým Adamem, protiobrazem obrazu svého. Adam Spasitel byl zajisté dokonalejší Adama prvního spasení potřebného, a rozdíl ten se vyjadřuje výrazy duchovný a duševný.

4. A tak následovně ¹⁾ i Panna Maria poslušnou se shledává, ana dí (Luk. 1, 38.): „Aj! já dívka tvá, ó Pane! staniž mi se podle slova tvého“; ale Eva neposlušnou, neboť neposlechla, jsouc ještě pannou. Jakož ona majíc sice muže, ale pannou ještě jsouc („byliť oba nazí“ v ráji, „a nestyděli se“ (I. Mojž. 2, 23.), poněvadž nedávno jsouce stvoření, neměli poněti o plození dítek — měliť prvé dospěti a potom tak se množiti ²⁾) — neposlušností i sobě i veškerému pokolení lidskému smrt zavinila: tak i Maria, majíc určeného muže, ale přec pannou jsouc, poslušností i sobě i veškerému pokolení lidskému stala se příčinou spásy. A proto ji zákon (I. Mojž. 3, 8. 17. 20. 21.), jsoucí zasnoubenou muži, ačkoliv posavade pannou, manželkou zove toho, který si ji zasnoubil, znamená tím zpětný oběh od Marie k Evě, poněvadž by nebylo jinak lze uzel svázaný rozvázati, lečby právě kličky celé vazby zpět se otočily, tak aby jedna klička rozpoutala se druhou a tak od rozvázání druhých dostalo se rozvázání k prvním. I stává se při tom, že první zatažení druhým [nazpět] zatočením se rozvazuje, ale toto druhé zatočení nejprvé se státi musí ³⁾. A proto i Pán řekl (Mat. 19, 30. a 20, 16.), „že budou první posledními a poslední prvními“. A prorok totéž naznačuje, an dí (Ž. 44, 17.): „Místo otců zrodili se ti synové“. Neboť „prvorozencem z mrtvých“ (Kol. 1, 18.) narodil se Pán, a pojma v lůno své dávné

¹⁾ Jako Kristus protiobrazem Adamovým tak i Maria protiobrazem Eviny.

²⁾ Zvláštní to náhled sv. Otce, jakoby prvorodiče naši byli od Boha v nedospělém věku stvoření a teprve po zpáchaném hříchu úplné dospělosti byli dosáhli (viz 23, 5.); ač tuším na slovech písmo (I. Mojž. 1, 28.): „Rosttež a množtež se“ se zakládá a z přiena bráti se nesmí.

³⁾ Velmi temně ta krásná myšlenka položena jest, jakoby byl zúmyslně chtěl sv. Otec svízel z hříchu prvomateře Evy pošlý, ale poslušností Marie Panny rozvázaný i spleteným slohem naznačiti. Jest pak smysl toho: Jako Eva muži sice zasnoubená, ale ještě panna, neposlušností svou v nerozvížitelný svízel celé lidské pokolení zapletla a tím smrti podrobila: tak i Maria, zasnoubena jsouc muži, ale panna, věrnou poslušností svízel ten rozpoutala a stala se původkyní spásy. A protože nejsouc ještě vdána, nýbrž toliko zasnoubena, dle zákona „ženou“ slove, aby se to zřejměji ukázalo, co působil věrný sňatek Marie zpět na zhoubný sňatek matky Evy. Jako se mnohonásobný uzel nedá rozvázati, leč od posledního-li zatažení začneš a kličky zpět otáčíš jednu po druhé, až se k první dostaneš: tak se dělo i v spasném řádu lidstva. Od sňatku Evy pro neposlušnost vzal počátek všeliký svízel lidstva; Maria věrnou poslušností první kličku svízela toho rozepíala, od něhož pak se rozpoutání až k Evě zpět dostalo, tak že svatým sňatkem Marie hříchem poškrvný sňatek Evy očištěn jest a posvěcen.

praotce, zrodil je z novu v život Boží, sám stana se počátkem živých, jakož Adam se stal počátkem mrtvých. Pročež i Lukáš počátek rodokmenu od Pána učině k Adamovi jej svedl, tím na rozum dáváje, že nezrodili k životu evangelickému onino tohoto, ale tento ony. A tak nabyl uzal neposlušnosti Eviny svého rozvázání poslušnosti Marie. Neboť co byla spoutala panna Eva svou nevěrou, to rozvázala panna Maria svou věrou.

Hlava XXIII.

Vyvracuje učení Tatianovo, žeby Adam nebyl účasten spasení; neboť Kristus právě starého Adama vykoupil, jemuž se všickni podobáme.

1. Když tedy Pán k ztracené ovci přišel a hledaje stvoření své takové opatření [v sobě] zahrnouti umyslí: tuť bylo ovšem potřebí, aby právě toho člověka spasil, který učiněn byl dle obrazu a podobenství jeho, t. j. Adama, naplně časy kletby jeho, které propadl pro svou neposlušnost, „kteréž položil Otec v moci své“ (Sk. 1, 7.); neboť i celé to opatření spasiti člověka, dělo se dle vůle Otcovy, aby nebyl přemožen Bůh, aniž bylo stenčeno umění jeho. Neboť kdyby člověk od Boha k životu stvořený, pozbuda toho života uškntutím svůdného hada, nebyl se navrátil více k životu, nýbrž kdyby byl celý propadl smrti: přemožen by byl Bůh, a byla by zloba hadova zvítězila nad vůlí Boží. Ale že Bůh nepřemožitelný a velikomyslný jest, ukázal se velikomyslným v pokárání člověka a ve zkoušení všech, jako jsme prvé řekli ¹⁾; ale druhým člověkem svázal silného a rozchvátil nádobí jeho a zničil smrt, oživě člověka, an byl propadl smrti. První zajiště nádobou, kterou si opanoval, byl Adam, kteréhož i držel pod mocí svou, t. j. sveda ho ošemetně k přestupku a pod záminkou nesmrtnosti uveda naň smrt. Neboť slibuje, že budou jako bohové (co mu učiniti naprosto jest nemožno), způsobil v nich smrt; pročež i spravedlivě od Boha opět jat jest ten, který člověka jal, osvobozen pak z pout zatracení jest člověk, který jat byl.

2. Tenť pak jest Adam, když pravdu říci náleží, prvostvořený onen člověk, o němž dle písma řekl Pán (I. Mojž. 1, 26.): „Učiňme člověka k obrazu a podobenství svému“; my pak jsme

¹⁾ Viz hl. 20.

všickni z něho, a poněvadž z něho jsme, proto jsme také po něm jméno zdědili. Když pak se dostává spasení člověku, má se dostat tomu, který nejprve člověkem způsoben jest. Jest zajisté velmi nerozumné říci, žeby od toho, který nepřítele přemohl, nebyl osvobozen ten, který velmi raněn byl od téhož nepřítele a první v zajetí uvržen, kdyžby předtím vysvobození byli synové jeho, které v témž zajetí zplodil. Aniž pak by se osvědčil nepřítel ten úplně přemoženým, kdyby staré kořisti zůstaly u něho. Jako kdyby nepřátelé nad jinými zvítězili a přemožené jali a svázané odvedli a dlouhý čas v zajetí drželi, tak žeby u nich i děti zplodili; potom pak by někdo žele těchto v otroctví vězících, přemohl ony nepřátele: zajisté nejednal by spravedlivě tehdy, kdyžby sice syny těch, kteří v zajetí odvedeni byli, vysvobodil z moci těch, kteří byli otce jich porobili, tyto pak, ač byli zajetí utrpěli, v moci nepřátel ponechal, byť i pro ně byl obranu podnikl, aby za příčinou pomstění otcův synové svobody došli, přes to však nebyli nijak pominuti otcové, kteří sami zajetí utrpěli. Neníť zajisté Bůh slabý ani nespravedlivý, když ku pomoci přispěl člověku, a znova jej ve svobodu jeho postavil.

3. Protož ihned na počátku hříchu Adamova, jak písmo vypravuje, nezlořečil Adamovi, ale zemi při jeho vzdělávání, jak jeden ze starších dí, že Bůh přenesl kletbu na zemi, aby na člověku nezůstala. Za trest pak přestupku svého dostalo se člověku zármutku a práce pozemské, a aby jedl chléb v potu tváře své a vrátil se v zemi, z které vzat jest; tomu podobně pak i ženě zármutku a nesnázi a kvílení a bolestí porodních a služebnosti, t. j. aby sloužila muži svému; tak aby ani kletbou Boží jsouce stížení, nezahynuli zcela, ani bez trestu ostanouce. Bohem nezhrzeli. Ale celá kletba zastihla svůdce jich hada. „I řekl Bůh“, dříve [písmo] (L. Mojž. 3, 14.), „k hadu: Že jsi to učinil, zlořečený buď mezi všemi živočichy a mezi všemi zvířaty země!“ Ale totéž praví i Pán v evangeliu (Mat. 23, 33.) k těm, kteří stojí na levici: „Odejděte zlořečení do ohně věčného, kterýž přichystal Otec můj ďáblu a andělům jeho“, znamená tím, že věčný oheň není přichystán hlavně člověku, ale tomu, který svedl a ku pádu přivedl člověka; tomu, pravím, který byl původem odpadnutí, knížeti odpadlictví, a těm andělům jeho, kteří odpadli s ním. A toho se i právem dostane všem, kteří rovněž jak oni bez pokání a napravení se ve skutečích zlých trvají.

4. Jako Kain, když mu Bůh radil, aby ustál svého nepravého jednání s bratrem, neposlechl, ale hněvem a zlostí umínil si

přemoci jej, netoliko neustál, ale hřích na hřích páchal, a svůj úmysl skutkem dokázal. Neboť co myslil, vykonal, přemohl, usmrtil ho, an Bůh vydal spravedlivého v moc nespravedlivého, aby se onen tím, co trpěl, osvědčil býti spravedlivým, ale tento tím, co zpáchal, objevil se býti nespravedlivým. Ale ani takto neumírnil se, aniž ustál na svém zločinu; nýbrž otázan jsa, kde by byl bratr jeho, řekl (I. Mojž. 4, 9.): „Nevím; zdaliž pak jsem strážným bratra svého?“ zvětšiv a zmnoživ svou nepravost odpovědí. Neboť jest-li hřích zabiti bratra, mnohem horší jest tak vzdorně a neuctivě odmlouvatí vševedoucímu Bohu, jakoby jej mohl oklamati. A proto i zastihla jej kletba samého, poněvadž hřích na sobě zapíral, Boha nic se neboje, bratrovraždy nic nezele.

5. Ale s Adamem nic takového se nedělo, ale vše na opak. Neboť od jiného jsa sveden záminkou nesmrtelnosti, ihned bázni trne a se ukrývá, nikoliv jakoby mohl Boha utéci, nýbrž stydě se, že přestoupě přikázání jeho, nehoden jest Bohu na oči vstoupiti a s ním rozmlouvatí. Ale „bázeň Hospodinova počátek moudrosti“ (Ž. 110, 10. a Přisl. 1, 7.); poznání pak hříchu vedlo k pokání, kajícím pak dává Bůh milost svou. Zástěrou zajisté osvědčil skutkem svou kajicnost, listím fíkovým se pokrýv, ačkoliv bylo mnoho jiného listí, jež by méně bylo týralo tělo jeho¹⁾. Avšak způsobil si náležitý pro svou neposlušnost oděv, zděšen jsa bázni Boží; a krotě bujnost tělesnou, když byl prosté a dětinne nevinnosti pozbyl a mysl svou k horšímu obrátil, uzdou zdrželivosti opásal sebe i manželku svou, boje se Boha a příchodu jeho čekaje, jakoby asi takto k sobě mluvil: Roucho svatosti, které jsem dostal od Ducha, pozbyl jsem neposlušností a uznávám nyní, že zasluhuji takového oděvu, který žádné lahody nedává, nýbrž dře a píchá tělo. A ten oděv byl by ovšem vždy podržel, pokořuje sebe sám, kdyby je nebyl oděl Hospodin, milosrden jsa, oděvem z koží srstných místo listí fíkového. A proto se jich i táže, aby vina přešla na ženu; a té opět se otazuje, aby svedla vinu na hada; řeklť ovšem co se stalo: „Had svedl mne

¹⁾ Poněvadž Plinius (Hist. nat. l. II. c. 5.) se zmiňuje o jistém druhu fíkového stromu, an se ratolestmi svými až na 125 kroků rozšiřuje a pravé loubí tvoří, ale velmi drsné listí má, domnívali se někteří, že takového listí užili prvorodiče naši k zastření svého těla po spáchaném hříchu, a soudili pak z toho, že vlastně fíkový strom to byl, jehož zapověděné ovoce jedli. Což o své mýře a váze zůstáváme. Avšak dobře z toho soudí sv. Otec, že přirozeno a potřebno jest tělesným trestům za spáchané hříchy se podrobiti, abychom jimi milost Boží si naklonili.

a jedla jsem“ (I. Mojž. 3, 13.). Ale hada nezeptal se, věda, že ten jest hlavním původcem přestoupení, nýbrž kletbu nejprve uvrhl na něho, aby pokárání druhé přišlo na člověka. Neboť toho nenáviděl Bůh, kterýž svedl člověka; ale nad tím, který sveden jest, poznenáhla se smíloval.

6. Pročž vyvrhl jej z ráje a daleko ho odloučil od stromu života; ale nikoliv jakoby mu záviděl stromu života, jak někteří mluvíti se odvažují, nýbrž smiluje se nad ním, aby nebyl stálým přestupníkem, aniž se stal hřích, v který upadl, nesmrtelným, a tak neštěstí jeho nebylo nekonečným a nezhojitelným¹⁾. Omezil pak přestoupení jeho, uloživ mu umřítí a tak zastavil hřích, učiniv mu konec rozpadnutí se těla, jež státi se mělo v zemi, aby tak člověk ustana někdy žíti hříchu a odumra jemu, počal žíti Bohu.

7. Proto nepřátelství položil mezi hadem a ženou i semenem jejím, tak že sobě vespolečně úklady strojí, když toto jednak v nebezpečí jest, že bude do paty uštknuto, ale jinak i mocno jest potříti hlavu nepřítele; onen pak uštknouti a usmrtiti hledí i překážeti krokům člověka, až přijde símě předurčené k tomu, aby potřelo hlavu jeho, kterýmž byl rozenec Marie, o němž prorok dí (Ž. 90, 13.): „Po hadu a basilišku choditi budeš a šlapati po lvu i draku“, znamená tím, že hřích, který povstal a zmohl se proti člověku a jej polekal, zničen bude i s panující smrtí; a lev ten, který poslední časy na pokolení lidské svůj útok učiní, t. j. antikrist, že od něho bude potřen; a že i toho draka, toho starého hada, sváže podrobí moci člověka, prvé podmaněného, aby veškeru jeho sílu pošlapal. Přemožen byl pak Adam, když mu život odňat byl; protož i po přemožení nepřítele obdržel opět života Adam; „nejposlednější pak zničena bude smrt“ (I. Kor. 15, 26.), která nejprve člověka opanovala. Po osvobození člověka tedy „stane se, co psáno jest: Pohlcena jest smrt u vítězství; kde jest, smrti, vítězství tvé? kde jest, smrti, osten tvůj?“ (t. v. 54.) Ale to by nebylo se mohlo spravedlivě říci, kdyby nebyl onen osvobozen, ježž prvního si opanovala smrt. Jeho spása jest zajisté zničením smrti. Když tedy Pán k životu vzbudil člověka, t. j. Adama, zničena jest smrt.

¹⁾ Měl totiž „strom života“ nějakým způsobem svátostným zachovávatí člověku dar nesmrtelnosti, kdyby ve zkoušce „stromem vědění dobrého a zlého“ mu uložené Bohu věren byl zůstal. Sv. Otec však, jak alespoň se zdá, působení nesmrtelnosti stromu života vůbec připisuje i pro ten případ, žeby člověk po hříchu z něho byl požil, nebuda z ráje vyhoštěn, a následovně nemohl ani trest smrti za pokání na se vzítí, ani vykoupení se přičastníti.

8. Lhou tedy všickni, kteří zapírají jeho spasení ¹⁾, sebe sami stále od života vylučující, poněvadž nevěří, žeby nalezena byla ovce, která zahynula. Není-li pak ona nalezena, trvá ještě v záhubě veškerého pokolení lidského. Lhář jest tedy onen, který nejprve toto učení, ba ten nerozumný a slepý blud uvedl, Tatian totiž, ten výlupek všech kacířův, jak jsme ukázali; ale toto sám od sebe vymyslel, aby sám něco nového mimo jiné uvedl, na prázdno mluvě, aby víry prázdné posluchače si získal, na mistra si hraje a mluvě neustále slova Pavlova, jako (I. Kor. 15, 22.): „V Adamu všickni umíráme“, aniž pak ví, že „kde se rozmnožil hřích, mnohem více rozmnožila se i milost“ (Řím. 5, 20.). To když tedy zřejmě dokázáno jest, zastydětež se všickni stoupenci jeho, kteří se hádají o Adama, jakoby cosi velikého získali, kdyžby onen nebyl spasen, ano jim to naopak nic neprospěje, jakož ani hadu nic neprospělo svedení člověka, leč že jeho [člověka] přestupníkem býti osvědčilo, když se člověk stal počátkem a předmětem jeho odpadlictví²⁾; ale Boha nepřemohl. Tak i kteří odporují spasení Adamovu, nic sobě neprospějí, leč to, že sami sebe činí zbloudilci a odpadlíky od pravdy a osvědčují se býti zástupci hada a smrti.

Hlava XXIV.

Opakuje stručně, čímž posud kacíře porážel; učí, že pouze v církvi jest čirá a pevná pravda.

1. Probrali jsme tedy všecky, kteří nepravé učení uvádějí o tvůrci a působiteli našem, kterýž i tento svět učinil, nad nějž není jiného Boha; a podrazili jsme důkazy svými i ty, kteří o podstatě Pána našeho a o řádu spásy od něho pro jeho člověka ustanoveném křivě učí; učení pak církve jsme ukázali, jak jest odevšad stále a stejně trvalé, svědectví majíc od prorokův i apoštolův i učenících, na počátku za dob středních i na konci ³⁾, po veškeren spasný řád Boží a ve všem, co k oblažení lidstva vykonati ráčil, jak se u víře naší obsahuje, kterouž od církve přijavše zachováváme, a

¹⁾ Viz I. 28. 1.

²⁾ Viz IV. 41, 1.

³⁾ Rozuměj všecko, co Bůh na počátku časů, od stvoření tohoto světa, potom po všecky věky skrze proroky, konečně na konci časů skrze Krista Pána i apoštoly k spáse světa působiti ráčil; to všecko projda sv. Otec důvody pro víru církve svaté stanoví.

kteřá vždy působením Ducha Božího, jako skvostný poklad v dobré nádobě i sama mládne i mladosti dodává nádobě, v které jest. Neboť právě tento církvi svěřený poklad jest darem Božím, jest jako k nadchnutí tvorů jeho, aby života se mu dostalo ve všech jeho údech; v tom se i zakládá společenství Kristovo, t. j. Duch svatý, závdavek neporušenosti a potvrzení víry naší a stupně k povznesení se k Bohu. „Neboť v církvi ustanovil Bůh apoštoly, proroky, učitele“ (I. Kor. 12, 28.) a veškero jiné působení Ducha, na němž nemají podílu, kteří neutikají se v církve, nýbrž sami se odtrhují od života špatným smýšlením a špatnějším ještě se chováním. Neboť kde jest církev, tamť i Duch Boží; a kde Duch Boží, tamť i církev i všeliká milost; ale Duch jest pravda! Pročež kteří nebudou mít podílu na něm, nebudou ani u prsou matky k životu kojení, ani požívatí jasného zřídla prýstíciho se z těla Kristova, nýbrž kopají si děravé nádržky v jamách zemských (Jer. 2, 13.) a pijí z kalu vodu smrdutou, utíkajíce víry církve, aby nebyli obráceni, a zavrhujíce Ducha, aby nebyli poučení.

2. Odcizení pak jsouce pravdě, zaslouženě se válejí ve všelikém bludu, zmítajíce se jím, jinak a jinak o též věci rozličnou dobou smýšlejíce a žádného pevného přesvědčení nemajíce; raději jsouce mistry v hádání, nežli učeníky pravdy. Nejsouť zajisté založeni na jedné skále, nýbrž na písčině, majíce mnoho drobného kamení. Protož si i smýšlejí mnoho bohův, a vždy předstírají, že vyhledávají (jsouť ovšem slabého zraku), ale nalezi nemohou nikdy. Rouhají se zajisté Stvořiteli, tomu totiž, který jest pravý Bůh a dává nalezi, domnívajíce se, že nad Boha ještě jiného Boha vynalezli, anebo jinou Plnost a jiný spasný řád. Pročež ani jim nesvítlí světlo od Boha vycházející, poněvadž zneuctili Boha a pohrdli jím, zlehčujíce ho, protože podle lásky a nesmírné dobroty lidem poznati se dal, poznati pak nikoliv dle své velikosti, ani dle své podstaty, neboť nikdo ji nezměřil aniž jí se dotekl, nýbrž proto, abychom věděli, že ten, který nás stvořil a způsobil, a dech životný nám vdechl a svým tvorstvem nás krmí, který Slovem svým sílí a Moudrostí svou spojuje všechno, že ten jest ten pravý Bůh; oni pak toho, jehož není, jako ve snách si smýšlejí, aby se zdálo, jakoby byli velkého Boha vynášli, kteréhož nikomu nelze poznati, žeby s pokolením lidským obcoval anebo o pozemské věci pečoval; Epikúrova boha tak ovšem vynášli, který ani jím, ani jiným nic neudílí, t. j. nižádné prozřetelnosti nemá.

Hlava XXV.

Ukazuje, že Bůh tímto světem dle své prozřetelnosti vládne, dle nesmírné spravedlnosti své zlé trestá a dle neskonale lásky dobrým odplácí.

1. Prozřetelností pak Bůh všechno řídí ¹⁾, protož i radu dává; radu pak dáváje přispívá těm, kteří o své mravy pečují. Potřebí tedy jest, aby ti tvorové, o něž pečuje a jimž vládne, svého vládcu poznávali, ti totiž, kteří nejsou nerozumní a prázdni, nýbrž mají schopnost k poznání prozřetelnosti jeho. A tudíž i někteří z pohanů ²⁾, kteří smyslným rozkošem méně sloužili a v pověry modlářské příliš se uvléci nedali, byvše prozřetelností jeho hnuti, ač slabě, přec k tomu se obrátili, že tvůrce tohoto veškerenstva jmenovali Otcem, jenž prozřetelně o všechno pracuje a tímto naším světem vládne.

2. Opět pak aby toho Otec úřadu karatelského a soudního zbavili ³⁾, za nehodný jej Boha považující a domnívající se, že našli Boha hněvu prostého a veskrze laskavého, učili, že jiný jest, který soudí, jiný, který spasí, nevědouce, že tak oběma i rozum i spravedlnost upírají. Neboť není-li ten, který soudí, i dobrým, aby daroval těm, kteří toho zasluhují, a káral, kteří toho potřebují,

¹⁾ To již mnozí z pohanů uznávali a proti Epikúrcům zastávali, jakož výtečník mezi řečníky Cicero dí (De nat. deor. I. 1.; pro Roscio): „Jest Bůh, an světem vládne! — Prospěchy, jichž užíváme, světlo, jež patřime, vzduch, kterýž dýcháme, to vše patrně vidíme, že Bůh nám dává a uštěďruje“. — Tak staří nebyli nevěrci; bezbožectví jest — stydíme se to říci, ale pravdě buď právo! — pekelný výkvět novověkého — mudráctví.

²⁾ Theofil Antiochijský jich zejména veliké množství udává (Ad Autol. I. 2.), a potřebí jenom kterýkoliv spis buď starořecký nebo starořímský čísti, abychom se o pravdě toho přesvědčili, co sv. Irenej praví. Vzpomínáme zde mimo právě řečeného Ciceróna zvláště Sokrata, Platóna a Aristotela i celé jich školy. Tak již pradávny zpěv orfický o Zeusu dí:

„Zeus i prvý jest, Zeus i poslední blackovládce;

Zeus hlava, Zeus i střed, tvůrcem jest Zeus všehomíra“.

³⁾ Člověka vinou stíženého nejsnažnější péče byla, aby svědomí své jak by mohl ukonejšil a přianého odpovídání se za svou provinu zbavil. Proto si jednak smyslíl bohy tak hříšné, jako byl sám, ba ještě horší, jinak hleděl odstraniti spravedlivého soudce a karatele, domnívaje se jednak, že Bůh ani o ten svět a své tvory nic nedbá (Epikúr), nebo že jest veskrze dobrý, který jako zaslepený tatík synům svým všechno promine (tak novověký epikúrejsmus). Ale jinak o tom smýšleli již střízliví a moudří pohané, z nichž sv. Otec sám výtečného Platóna uvádí. Viz č. 6.

nezjeví se soudcem ani spravedlivým ani dobrým. Dobrotivý pak, jsa pouze dobrotiv a nerozeznává, komu by dobrotu prokázati měl, vypadne i ze spravedlnosti i z dobroty a slabou se ukáže dobrota jeho, nespasíc všech, když se to neděje s rozsouzením.

3. Právě tedy Markión rozlučuje Boha ve dvě a nazýváje jednoho sice dobrým, druhého pak soudícím, oba božské přirozenosti zbavuje. Neboť tento soudící totiž, není-li i dobrým, není Bohem, poněvadž vůbec Bohem není ten, který dobroty postrádá; a opět onen, který jest dobrý, není-li též soudící, totéž utrpí a pobude božství. Ale jak i moudrým nazývají Otce veškerenstva, nepřikládají-li mu i soudnictví? Jest-li totiž moudrým, bude i zkoumatelem, zkoumateli pak i náleží souditi; soudu pak dosáhne se spravedlností, aby právě rozhodl; spravedlnost pak vyvolává rozsudek; ale rozsudek aby se stal dle spravedlnosti, zakládá se na moudrosti. Moudrostí tedy předčí Otec nade všecku i lidskou i andělskou moudrost, poněvadž jest i Pán i soudce i spravedliv i vládce nade všemi; jest zajisté i dobrým i milosrdným i trpělivým, a dává spasení těm, kteří spásy hodni jsou. Neschází mu ani spravedlivě konaná dobrota, aniž ujmy trpí moudrost; dává spasení těm, které spasiti má a odsuzuje, kteří zasluhují odsouzení; aniž pak se spravedlnost jeho krutou osvědčuje, poněvadž ji předchází a provází dobrota.

4. Bůh tedy, jenž slunci svému vycházeti velí laskavě všem a deští na spravedlivé i nespravedlivé, souditi bude ty, kteří rovnou měrou dobroty jeho zažívajíce, nežili podle milostného obdarování jeho, nýbrž v rozkoších a rozmařilostech se brodili přes všelikou štědlost jeho, nad to i rouhajíce se jemu, jenž jim byl tak velikých darův udělil.

5. Zbožnějším těchto osvědčuje se Platón, anť o témž Bohu vyznal, že jest i spravedlivým i dobrotivým, i vládcem a soudcem všech, takto říka (Zák. 715): „Bůh zajisté (jak dávná věstí dí) obsahuje v sobě i počátek i konec i střed všech věcí jsoucích, přímo kráčí, dle přirozenosti vůkol obchází; provází pak ho vždycky spolu spravedlnost, trestajíc ty, kteří zanedbávají zákona Božího“. A pak opět tvůrce a způsobitele toho veškerenstva za dobrého vyhláší, dí (Timaios p. 29.): „U dobrého pak nikdy se nenalezá v ničem nížádné závisti“¹⁾. Tím určuje počátkem a původem

¹⁾ Místo důležité, které zasluhuje, aby se tu celé položilo; zní pak: „Nuže rceme, za jakou příčinou toto veškerenstvo původce jeho v jsoucnost vyvedl. Byl dobrý, nikdo pak dobrým jsa nemá do sebe nikdy o ničem ni-

stvoření toho světa dobrotivost Boží, žádnou pak nevědomost, aniž kterého zbloudilého aióna, aniž plod poklesku, aniž matku plačící a kvílící, aniž jiného Boha nebo Otce.

6. Spravedlivě pak nad nimi spláče Máti jejich, že takové věci vymyslili a vyslídili; věci zajisté sebe hodné slátali a selhali na hlavy své: že totiž Máti jejich mimo Plérómu, t. j. mimo poznání Boha jest — a sbor jejich ¹⁾ jest nedošlým a potvorným nedochůdčetem; neboť nic nepochopila z pravdy, padla v prázdnotu. — prázdnué totiž a temné jest učení jejich; a Horus nedopustil, aby vešla v Plérómu, — neboť Duch jejich nepřijal v odpočinek. Otec zajisté totiž ten jejich, zploditel nevědomosti, utrpení smrti v nich způsobil. Tím nic jim na cti neutrháme; neboť oni sami tak praví, oni tak učí, oni v tom se chlubí, tak si na Matce své zakládají, o kteréž praví, že jest zrozena bez otce, t. j. bez Boha, žena z ženy, t. j. ze zmatenosti záhuba.

7. My pak prosíme, aby nešetřvali v jámě, kterou si sami vykopali, nýbrž odloučili se od takové Mateře a vystoupili z Propasti a vzdálili se Prázdnoty a opustili Temnoty; aby pak pravým zrozením z novu se zrodili, navrátili se do církve Boží, aby Kristus způsoben byl v nich a oni poznali, že tvůrce a způsobitel tohoto veškerenstva jest jediný pravý Bůh a Pán všech věcí. To želáme jim, spasitelněji milující je, nežli oni sami sebe milovati se domnívají. Naše zajisté láska k nim, jsouc pravá, jest jim spasitelná, ač jestliže ji přijmou. Jest totiž přísnému léku podobna, odjímajíc vojské, zbytné maso z rány, zničujíc jejich pýchu a nadutost. Pročež nikdy nebudeme se zpěčovati, podávati jim statně pomocné ruky. Odkládáme však mimo to, co jsme řekli, až v následující knize uvesti řeči Páně, zdaliby se nám podařilo, některé z nich samým učením Kristovým přesvědčiti a přemluvit, aby zanechajíce bludu, ustáli rouhati se svému Stvořiteli, jenž jest jediný Bůh a Otec Pana našeho, Ježíše Krista. Amen.

žádné závidi. Jsa tedy té prost, chtěl, aby všechno jemu co nejpodobnějším se stalo. Tuto příčinu povstání světa kdoby za původní a hlavní udával, tu nejpravější by tím zajisté udal, alespoň dle náhledu mužů moudrých“.

¹⁾ „Collectio eorum“, celý sbor Gnostikův.

Kniha čtvrtá.

Ú v o d.

1. Posylájíce ti, můj nejmilejší! tuto čtvrtou knihu díla svého, které jedná o objevení a poražení křivě tak řečené vědy, dotvrdíme, jak jsme slíbili, výroky Páně to, co jsme prvé řekli, abys i ty, jak jsi toho žádal, odevšad prostředků skrze nás dosáhl k vyvrácení všech kacířův, a je všelijak odraziv, nedopouštěl, aby dále se brali v propašť bludu a neutonuli v moři nevědomosti; nýbrž abys obrátě je do přístavu pravdy, pomohl jim k tomu, aby dosáhli své spásy.

2. Kdo je však obrátiti chce, tomu dobře jest znáti učení a důkazy jejich. Neboť nemůže nemocné léčiti, kdo nezná neduh nemocných. Protož ani předkové naši, ač jsouce lepší nás, nemohli odolati Valentíncům, poněvadž neznali učení jejich, jak jsme ti je my v prvé knize bedlivě vyložili, ukázavše tam spolu, že to jich učení pojímá v sobě bludy kacířů všech. Pročež jsme i v druhé knize při veškerém svém vyvrácení tyto zvlášť na očích měli. Neboť kdo těmto odolá jak náleží, odolá všem bludařům; a kdo ty vyvrátí, vyvrátí všeliké kacířství.

3. Nade všecko jest zajisté bezbožné jejich učení, poněvadž o působiteli a tvůrci tohoto světa, jímž jest jediný Bůh, praví, jakoby byl z poklesku aneb z nedostatku vyplozen. Ale rouhají se i Pánu našemu, dělíce a odlučující Ježíše od Krista, Krista od Spasitele, Spasitele zase od Slova, a Slovo od Jednorozeného. A jako praví, že působitel světa z poklesku či nedostatku povstal, tak i učili, že Kristus a Duch svatý pro nedostatek vyplozeni jsou, i že Spasitel jest plodem aiónův, kteří v nedostatku

se octli, aby u nich nic nebylo bez porouhání. V předešlé tedy knize položeno jest o tom všem učení apoštolův [dokazujíc], že nejenom nic takového nemyslili, „kteří od počátku sami byli pozorovateli a služebníky Slova“ (Luk. 1, 2.) pravdy, nýbrž nás i napomínali, abychom se varovali takového učení, v duchu předvídající ty svůdníky [duší] sprostých.

4. Neboť jako had Evu svedl, slibuje jí, co sám neměl: tak i tito lidé, předstírajíce větší poznání a tajemnosti nevyslovitelné a slibující přijetí do své tak řečené Plérómy, pohružují v smrt ty, jižto jim uvěřili, odpadlíky je činíce toho, který je stvořil. A tehdyž sice domníval se padlý anděl, skrze hada k neposlušnosti sveda člověka, že může býti Boha tajen; pročez mu i Bůh touž podobu i totéž pojmenování dává¹⁾; ale nyní, poněvadž jsou časové poslední, rozmáhá se zlo v lidech, činíc z nich netoliko odpadlíky, nýbrž i roubače proti tvůrci svému mnohými úklady, t. j. všemi řečenými kacífi²⁾. Neboť oni všickni, přicházejte si odkudkoliv s učením rozličným, v jednom a též se srovnávají úmyslu bezbožnosti a smrtelné rány zasazují, rouhavé učení hlásající proti Bohu tvůrci a živiteli našemu a stenčující spásu člověka³⁾. Neboť člověk jest spojením duše a těla, způsoben dle podobenství Božího a rukama jeho učiněn, t. j. skrze Syna a Ducha, k nimž i řekl (I. Mojž. 1, 26.): „Učinme člověka!“ Ten účel tedy má onen závistník, kterýž nám nepřeje života, aby totiž odňal lidem víru ve své spasení a povzbudil je k porouhání Boha Stvořitele. Neboť mluve si s vážností sebe větší všickni kacífi cokolivěk, všecko konečně na to vychází, že se rouhají Stvořiteli a ujímají spásy výtvaru Božímu, kterýmž jest tělo, pro něž Syn Boží veškero opatření spasné učinil, jak jsme mnohými způsoby ukázali a na jevo postavili, že v písmech nikdo se nenazývá Bohem, leč Otec všech věcí a Syn s těmi, kteří účastníky jsou synovství.

¹⁾ V sv. písmě se t. ďábel často „hadem“ nazývá.

²⁾ Původně svedl ďábel toliko prvorodiče, nyní však hřích vždy více se rozšiřuje; tenkrát zneužil hada, nyní se mu vzdávají lidé; tenkrát je svedl toliko k odpadlictví, ale nyní kacífi ďáblovu působení dále vedou, lid nejenom k odpadlictví, ale i k rouhání se Bohu svádějíce. Což pak by sv. Otec řekl, kdyby za našeho věku žil, an se v mnohém podobá tomu, co praví sv. Pavel II. Theas. 2, 7. n.

³⁾ Poněvadž tělu spásy odpírají, ano výtwarem Božím jest a příčinou, že i „Slovo tělem učiněno jest“.

Hlava I.

Že Kristus Pán neznal a učeníkům svým nezvěštoval leč jednoho jediného Boha a Otce.

1. Když tedy pevně a nezvratně dokázáno jest, že ani Duch [svatý] jiného nenazývá Bohem a Pánem, leč Boha, vládce všehomíra s jeho Slovem a těmi, kteří Ducha synovství přijímají, t. j. ježto věří v jednoho a pravého Boha a Krista Ježíše, Syna Božího; nápodobně pak že ani apoštolé sami od sebe nikoho jiného nejmenovali Bohem a nenazývali Pánem; tím pak méně sám Pán náš, an zřejmě nám velí, abychom žádného jiného nevyznávali Otcem, leč toho jediného Boha a jediného Otce, „kterýž jest v nebesích“ (Mat. 23, 9.): tím se tedy patrně nepravými osvědčují býti domněnky hlášané od těch svůdných a převrácených lžimudrcův, ani praví, že přirozeně i Bohem i Otcem jest ten, kterého oni vymyslili; světotvůrce pak žeby přirozeně nebyl ani Bohem ani Otcem, nýbrž že tak jen dle jména slove, poněvadž prý tvorstvu vládne, jak praví ti kazitelé slov a tupičové Boha, kteří jednak povrhujíce učením Kristovým, ale jinak sami ze sebe nepravé věci hádajíce, proti všelikému řádu Božímu brojí. Vždyť i praví, že prý aiónové jejich i bohy i otci i pány i také nebesy slovou s Matkou jich, kterou i zemí i Jerusálemem *) nazývají i mnohá ještě jiná jména jí dávajíce.

2. Kdož by pak patrně nenablížel, že kdyby byl Pán mnohé otce a bohy byl znal, nebyl by učeníkům svým přikazoval, aby toliko jednoho Boha uznávali a jenom toho Otcem nazývali? Ale on spíše rozeznával ty, kteří jsou pouze dle jména bohové, od toho, který jest pravý Bůh, aby se nemýlili v učení jeho a jednoho druhým nezaměnili. Kdyby pak nám přikazoval, abychom pouze jednoho jmenovali Otcem a Bohem (Jan 10, 35.), ale sám někdy jiné by vyznával býti bohy a otci týmž smyslem, pakby se zdálo, že jinak přikazoval učeníkům, jinak sám činil. Ale tak nejedná učitel dobrý, nýbrž svůdník a závistník. A tak by se dle nich i apoštolé shledali býti přestupníky přikázání, vyznávající, že Světotvůrce [Démiúrg] jest Bůh a Pán i Otec, jakož jsme to dokázali, kdyžby ten nebyl jediný Bohem a Otcem. A bude jim tedy Ježíš pů-

*) Tím míní Eblónce, kteří se klaněli Jerusálemu. Viz I. 26, 2.

vodcem a učitelem přestupku, an jim přikázal, aby jednoho nazývali Otcem, a [takto] uložil, aby Světotvůrce [Démiúrge] vyznávali Otcem svým, jak jsme dokázali.

Hlava II.

Dovodí stejnými slovy i Mojžiše i jiných prorokův, jimiž sám Kristus mluví, že ten jest samojediný Bůh, stvořitel světa, kterého Pán hlásal a Otcem svým nazýval.

1. Mojžiš tedy opakuje celý zákon, jehož se mu od Světotvůrce dostalo, v Deuteronomii (32, 1.) takto dí: „Pozorujte nebe a mluviti budu; a slyš země slova z úst mých!“ Opět David pravě, že pomoc mu přijde od Hospodina, vece (Ž. 7, 11. a 123, 8.): „Pomoc má od Hospodina, jenž učinil nebe i zemi“. A Isaiáš vyznává, že od Boha, stvořitele a vládce nebe i země, pocházejí řeči jeho takto řka (1, 2.): „Slyš nebe a ušima pozoruj země, poněvadž Hospodin mluvil“. A opět (42, 5.): „Toto praví Hospodin Bůh, který učinil nebe a upevnil je, který utvrdil zemi a co na ní jest, jenž dává dech lidu, který jest na ní, a ducha krácejícím po ní“.

2. A opět Pán náš Ježíš Kristus téhož vyznává Otcem svým řka (Mat. 11, 25.): „Velebím tě, Otče! Pane, nebes i země“. Kterého pak chtějí ti převrácení lžimudrci Pandóry ¹⁾, abychom my tu rozuměli Otcem? Snad Bytha, kteréhož si sami vymyslili? či Matku jejich? nebo Jednorozence? či toho boha, kterého si Markiónité nebo ostatní slátali (o němž pak jsme my obšírně dokázali, že není Bohem)? či (a to jest pravda) stvořitele nebe i země? kterého i proroci hlásali, kterého i Kristus svým Otcem vyznává, jež i zákon zvěstuje, řka (V. Mojž. 6, 4.): „Slyš Israeli! Hospodin Bůh tvůj jeden jest“.

3. Že pak spisy Mojžišovy jsou slova Kristova, sám Kristus osvědčuje Židům, jak zaznamenal Jan v evangeliu (5, 46. 47.): „Kdybyste byli věřili Mojžišovi, věřili byste i mně, neb on jest psal o mně. Ale nevěříte-li jeho písmům, ani slovům mým nevěříte“.

¹⁾ Viz II. 14, pozn. 4. a 21, 2.

Tím zřejmě osvědčuje, že spisy Mojžišovy slova jeho jsou; a když Mojžišovy, tak bez pochyby i jiných proroků řeči jeho jsou, jakož jsme dokázali. A opět sám Pán učí (Luk. 16, 31.), že Abrahám řekl boháči o všech těch, kteří byli ještě na živě: „Když nedbají Mojžiše a prorokův, ani kdyžby někdo z mrtvých vstal a k nim přišel, neuvěří jemu“.

4. Avšak nevypravoval nám bajku o člověku chudém a o bohatci, nýbrž předně dal naučení, že nikdo nemá v rozmarilosti žít, aniž světským radovánkám a nestřídým kvasům hovět a svým náruživostem sloužiti a Boha nic nedbati. „Neboť byl“, vece (t. v. 19.), „člověk bohatý, jenž se oblécel v šarlat a kment a liboval si v hodech skvostných“. — O takových pak i Duch [svatý] řekl ústy Isaiáše (5, 12.): „S citarami a bubny, harfami a píšťalami pijí víno, ale na skutky Hospodinovy nehledí a děl rukou jeho nepozorují“. Abychom tedy v podobný trest neupadli jako oni, ukazuje nám Pán konec jejich. Spolu pak nám na rozum dává, že kteří poslouchají Mojžiše a prorokův, věřiti budou i v toho, kteréhož oni hlásali, Syna Božího, který z mrtvých vstal a nám život dává: taktéž učí, že z jedné podstaty všechno jest, t. Abrahám i Mojžiš i proroci i sám Pán, an z mrtvých vstal, v nějž i mnozí věří z obřizky¹⁾, kteří totiž i Mojžiše i proroků poslouchají, zvěstujících příchod Syna Božího. Ale kteří jimi pohrdají, praví, že jsou jiné podstaty, aniž pak znají prvorozence z mrtvých, odloučeně si myslíce Krista, jakoby byl zůstal bez utrpení, a odloučeně toho, který byl trpěl, Ježíše.

5. Neboť se jim nedostává od Otce, aby poznali Syna, aniž pak od Syna se učí znáti Otce, ač zřejmě a bez podobenství Boha pravého zjevuje, řka (Mat. 5, 34. 35.): „Nepřisabejte nikterak, ani skrze nebe, neboť trůn Boží jest; ani skrze zemi, nebo jest podnožím nohou jeho; ani skrze Jerusálém, neb jest město velikého krále“. Toť patrně o Stvořiteli světa řečeno jest, jakož i Jesaiáš praví (66, 1.): „Nebe jest stolice má, země podnoží nohou mých“. A mimo toho není Boha nižádného; sicby od Pána nebyl nazván ani Bohem ani velikým králem; neboť to [takové pojmenování] nedopouští žádného přirovnání ani stupňování. Neboť kdo nad sebou vyššího má a pod mocí jiného jest, nemůže slouiti ani Bohem, ani velikým králem.

¹⁾ Že se po seslání Ducha sv. Židů na tisícce ke Kristu obrátilo, do-svědčují Sk. apošt. Eusebius (H. E. IV. 6.) jmenuje patnáct po sobě následujících biskupů Jerusálémských veskrze z židovstva pocházejících, kteříž víru v Krista rozšiřovali co nejsnažněji.

6. Aníž pak smějí říci, žeby to bylo ironicky ¹⁾ řečeno, když sama ta slova je přesvědčují [o tom], že opravdově řečena jsou. Neboť kdo mluvil, byl pouhá pravda, a právem si hájil dům svůj, vyháněje z něho peněžníky, kteří kupovali a prodávali ²⁾, říká jim (Mat. 21, 13.): „Psánoť jest: dům můj dům modlitby slouiti bude; ale vy učinili jste jej peleší lotrovskou!“ I jakou příčinu měl tak činiti a domu svého hájiti, jiného-li Boha zvěstoval? jedině, aby je osvědčil, že jsou přestupníci zákona Otcova. Neboť nevinil ani domu, ani nekáral zákona, kteréhož přišel naplnit; nýbrž trestal ty, kteří nedobře užívali domu a přestupovali zákon jeho. A proto i zákonníci a fariseové, kteří od počátku zákona byli počali nedbati Boha, nepřijali ani Slova jeho, t. j. neuvěřili v Krista, jak o nich Isaiáš dí (1, 23.): „Knížata tvá neposlušná, tovaryši zlodějů, milující dary, dychtivá po úplatech; sirotkům nesoudí a pře vdov nic nedbají“. A podobně i Jeremiáš praví (4, 22.): „Kteří vládnou lidem mým, neznají mne; jsouť synové nesmyslní a nerozumní; moudří jsou k činění zlého, ale dobře činiti neumějí“.

7. Ale kteříkoliv se báli Boha a pečliví byli zákona jeho, sami spěchali ke Kristu a spasení byli všickni: „Jděte!“ tak zajisté velí učeníkům (Mat. 10, 6.), „k ovčím domu Israelského, kteréž zahynuly“. A když Pán u Samaritánův prodlel po dva dni, čteme (Jan 4, 41. 42.), „že mnohem více jich uvěřilo v něho pro jeho řeči“, a že řekli k ženě: „Již nevěříme pro tvou řeč, neboť sami jsme slyšeli a víme, že tento jest opravdově Spasitel světa“. A Pavel dí (Řím. 11, 26.): „A tak veškeren Israel spasen bude“. Ale i zákon nazývá (Gal. 3, 24.) pěstounem naším k Ježíši Kristu. Nechať tedy nepřipisují nevěry některých zákonu; neboť zákon nebránil jim uvěřiti v Syna Božího, ale i povzbuzoval je k tomu říka, že nebudou jinak lidé uzdraveni od starého uštknutí hada, leč uvěřili-li v toho, který v podobě jsa hříšného těla na dřevě umučení od země jsa vyzdvižen, všecko k sobě táhne a oživuje mrtvé ³⁾.

¹⁾ T. j. obdobně, jinotajitelně, s příznakem způsobilosti, aby někdo se klamal.

²⁾ Narážka na Gnostiky; jako peněžníci přemýšlejí o novém výdělku, tak Gnostikové o vynalezení nové nauky.

³⁾ Na myslí má sv. Otec IV. Mojž. 21, 8.: „Udělej hada měděného a vyzdvihni jej na znamení; kdo jsa uštknut, pohledne naň, živ bude“. — Že pak to poukazuje k ukřižovanému Kristu Pánu, nelze pochybovati, an sám dí (Jan 8, 14.): „Jako Mojžiš vyvýšil hada na poušti, tak musí vyzdvižen býti Syn člověka, aby žádný, kdo věří v něj, nezahynul, ale měl život věčný“.

Hlava III.

Odpovídá na zchytralý důvod bludařů, jakoby Bůh též pomínouti musel, když nebe i země, trůn a podnoží jeho pomínou.

Poněvadž pak zlomyslně praví: Když jest nebe trůnem Božím a země podnožím jeho, a řečeno jest, že nebe i země pomínou: tuť pomínou-li tyto, nelze, aby i ten Bůh, který na nich sedí, nepomínul, a tak již nebyl Bohem nade všechny věci: nerozumějí, co to jest: „Nebe jest trůnem a země podnožím“. Ba nevědí, co jest Bůh, nýbrž domnívají se, že jako člověk sedí, obsažen jsa, nikoliv pak žeby obsahoval o n. Ale i pomínutí nebe a země nepochopují¹⁾; Pavel však rozuměl tomu řka (I. Kor. 7, 31): „Pomíjí způsob a tohoto světa“. Mimo to řeší i David otázku jejich. Neboť učí, byť i způsob a tohoto světa pomínula, že netoliko Bůh potrvá, ale i služebníci jeho, řka ve stém a prvním žalmu svém takto (v. 26. n.): „Na počátku ty jsi zemi založil, Hospodine, a díla rukou tvých jsou nebesa; onať pomínou, ale ty zůstaneš, a všechna jako roucho zvetšejí a jako oděv změníš je a změněna budou. Ale ty tentýž jsi a leta tvá nikdy nepřestanou. Synové služebníků tvých bydliti budou a pokolení jich potrvá na věky“; čímž patrně dokazuje, co pomíne, a kdo potrvá: Bůh se služebníky svými. A Isaiáš dí podobně tomu (51, 6.): „Pozdvihněte oči svých k nebi a pozorujte zemi v dole; poněvadž nebe jako dým upevněno jest²⁾, země pak jako roucho zvetší; obyvatelé pak na ní umrou, jako ona. Ale spasení moje na věky bude, a spravedlnost má nezahyne“.

¹⁾ Co Pán a apoštolé o pomínutí nebes a země praví, nelze potahovati na úplné zničení a zhlazení jich, ale na zázračné proměnění v krásnější, skvělejší, dle slov sv. Pavla níže uvedených. Slibují-li sv. apoštolé I'ctr (II. 3, 12. 13.) a Jan (Zjev. 21, 1.) nové nebe a novou zemi, rozuměti jest tím obnovené a oslavené i nebe i země.

²⁾ Což tuším ironicky povědíno jest; místo „coelum sicut fumus confirmatum est“ má Vulg.: „coelum sicut fumus liquescet.“

Hlava IV.

Že zřícením Jerusáléma, „města velikého krále“, sláva a moc Hospodinova žádně ujmy nevzala; ono se stalo dle moudrého řízení Božího.

1. Ale ještě o Jerusálemu a domu Hospodinově¹⁾ odvažují se říci, že kdyby prý byl „městem velikého krále“ (Mat. 5, 35. dle Ž. 47, 3.), nebyl by opuštěn. Ale to jest tak, jako kdyby někdo řekl: Kdyby bylo stéblo stvořením Božím, nikdy by nebylo zbaveno zrní; anebo: kdyby proutí viničné pocházelo od Boha, nikdy by nebylo, jsouc bez hroznů, pořezáno. Ale jako tyto věci nejsou hlavně způsobeny pro sebe samy, nýbrž pro rostoucí na nich obilí a ovoce, po jehož pak dozrání a sebrání opuštěno bývá a odstraněno, co neslouží dále k plození užitku: tak se stalo i s Jerusálemem, který nesl na sobě jeho služebnosti (v němž i skrocen jest člověk, který se prvé Bohu nepodrobil, když panovala smrt, a skrocen jsa, schopen se stal svobody), když plod svobody se objevil a vzrostl a požat a v stodolu schován byl, i plodná zrna z něho vzata a po celém světě rozseta byla, jakož Isaiáš dí (27, 6.): „Syni Jakobovi vzrostou a Israel vzkvete a naplněna bude veškerá země semenem jeho“. Neboť když símě jeho²⁾ po celé zemi rozseto bylo, právem opuštěn jest a odstraněn, ač druhdy byl šťastně plodný (neboť z něho zplozen jest i Kristus dle těla i apoštolé), nyní pak nic neprospívá k plození. Neboť cokoliv má časem počátek, musí nutně míti časem i konec.

2. Když tedy zákon s Mojžíšem vzal počátek, následně s Janem se skončil. K doplnění jeho přišel Kristus, a proto byli u nich „zákon a proroci do Jana“ (Luk. 16, 1.). A tak i Jerusálém počna s Davidem³⁾ došel svého konce; i ustanovení zákona vzalo nutně svůj konec se zjevením zákona nového. Všecko zajisté koná Bůh

¹⁾ Lat. překlad má: „De Domino“, což snad omylem položeno místo „de domo Domini“, jak jsme přeložili.

²⁾ T. Israela; v lat. překladu není toho zájmena.

³⁾ Tomu lze rozuměti jenom tak, že od věku Davida krále byl hlavou země a stálým i sídlem královským i středem bohoslužby. Založení toho města ubíhá v doby pradávné; neboť již Melchisedech jmenuje se králem Solymským, a proto se mu i založení toho města připisuje. Potom přešlo v držení Jebusitů, na kterých je vydobyl David a tu brad královský Sión, syn pak jeho Šalomoun nádherný chrám vystavěl. Ostatní příběhy Jerusáléma, toho druhdy „svatého odpočinku, svatého přibytku Hospodinova“, vypravují dějiny.

dle míry a řádu, a bez míry nic není u něho, poněvadž nic není ani bez počtu ¹⁾). A pravdu má ten, který řekl, že i nesmírný Otec směřen jest v Synu; neboť míra Otcova jest Syn, poněvadž jej i chápe. Ale že vláda onoho [Jerusaléma] pouze dočasná byla, dí Isaiáš (1, 8.): „Zůstavena bude dcera Siónská jako budka na vinici a jako hlídka na okurčisti“. A kdy pak ty bývají opuštěny? Zdali pak to nebývá po sbírce, když ponecháno bývá pouhé listí, které již roditi nemůže?

3. A což mluvíme o Jerusalemu, když i „způsobu tohoto všehomíra“ pojíti musí ²⁾), až přijde čas zkázy jeho, aby obilí sebráno bylo do stodoly, pleví však zůstavilo se ke spálení. „Neboť den Hospodinův jako pec roznícená; i budou strništěm všickni hříšníci, kteří páší nepravosti a spálí je den příští“ (Mal. 4, 1.). Kdož však jest ten Hospodin, kterýž takový den uvádí, to zvěstuje Jan Křtitel řka o Kristu (Mat. 3, 11. n. a Luk. 3, 16. n.): „Onť vás křtíti bude Duchem svatým a ohněm, maje věječku v ruce své k vyčištění humna svého; a pšenici shromáždí do stodoly své, ale pleví páliťi bude ohněm neuhasitelným“. Neboť není jiný, který dělá [vějbou] pšenici, a jiný, který pleví, ale jeden a tentýž, kterýž je i rozsuzuje, t. j. odděluje od sebe. Avšak pšenice a pleví jsouce věci bezživotné a bezrozumné, přirozeně takovými učiněny jsou; ale člověk rozumný a dle toho podoben Bohu, svobodné vůle jsa učiněn a sám sebou vládna, sám jest si příčinou, že někdy pšenici, někdy plevím bývá. Pročež i spravedlivě odsouzen bude, poněvadž jsa rozumem nadán, pravého rozumu pozbyl, a nerozumně živ jsa, spravedlnosti Boží se protivil, všelikému pozemskému duchu se vzdáváje, i všelikým náruživostem otroče, jakož prorok dí (Ž. 48, 13.): „Člověk, ač ve cti byl, nechápal toho; přirovnal se hovědům nemoudrým a podoben učiněn jest jim“.

¹⁾ Dle Moudr. 11, 21.

²⁾ V 3. kn. Recognitionum čili o shledání (viz Sušil, spisy sv. Otcův apoštol. str. 15.) uvádí se sv. Klementem krásná o tom myšlenka sv. Petra, an prý takto pověděl: „Nevyhnutelné jest, aby skořcpina vaječní, byť sebe krásněji utvořena a ozdobena se zdála, zrušena byla, má-li se z ní ptáče vylíhnouti; tak i podoba tohoto světa pojíti musí, aby se nám blaženost onoho nebeského království zastkvěla“.

Hlava V.

Učí dále, jak svrchu v hl. 2. počal, že zákon a proroci jednoho Boha blásají, jež Kristus Otcem svým vyznává a který se týmž Slovem svým zjevil lidem v zákoně i starém i novém.

1. Jeden tedy a tentýž jest Bůh, kterýž svíjí nebesa jako knihu (Is. 34, 4.) a obnovuje tvář země (Ž. 103, 30.), který dočasné věci učinil pro člověka, aby jimi k dozrání dospěl a těžil nesmrtelnosti, a věčné dary přidává k tomu dle své dobroty, „aby ukázal budoucím časům nevyslovitelné bohatství milosti své“ (Efes. 2, 7.), kterýž zvěstován jest zákonem i proroky, kteréhož Kristus Otcem svým vyznal. A ten sám jest Tvůrcem a ten sám Bůh nade všechny věci, jak Isaiáš dí (43, 10. n.): „Já jsem svědek, dí Hospodin Bůh, a služebník můj, kteréhož jsem vyvolil, abyste poznali a věřili, a porozuměli, že já jsem. Předě mnou nebylo žádného jiného Boha a po mně žádného nebude. Já jsem Bůh a není mimo mne Spasitele. Já zvěstoval jsem a spasil jsem“. A opět (41, 4.): „Já jsem Bůh první, a nad budoucnost já jsem“. A tak nepraví ani rozdílným smyslem ani chlubně ani pyšně; nýbrž poněvadž nebylo lze bez Boha poznati Boha, proto skrze Slovo své učí lidi znáti Boha. Těm tedy, kteří to nevědí a protož i se domnívají, že jiného vynalezli Otce, právě říci lze: „Bloudíte, neznajíce písem ani moci Boží“ (Mat. 22, 29.).

2. Pán zajisté a mistr náš v té rozmluvě, kterou měl se Sadeuceji, ani pravili, že není z mrtvých vstání a proto se Bohu rouhali a zákon zlehčovali, dokázal, i že z mrtvých vstání jest, i Boha zjevil, řka jim (t. a v. 31.): „Bloudíte, neznajíce písem ani moci Boží. O vzkříšení pak z mrtvých nečetli jste, co jest povědíno od Boha, an dí: Já jsem Bůh Abrahámov, Isákov a Jakobův“, a pak dokládá (v. 32.): „Není Bůh mrtvých, ale živých“; neboť jemu všickni živi jsou. Tím zajisté na jevo dal, že ten, který k Mojžíšovi mluvil z keře a zjevil se býti Bohem otcův, jest Bůh živých. Kdož pak může býti Bohem živých, leč který jest Bůh, nad nímž není žádného jiného Boha? Toho zvěstoval Daniel prorok, když mu řekl Cyrus, král perský (Dan. 14, 3. 4.): „Proč ty se neklaníš Bělovi?“ odpovídaje: „Protože nectím model rukou udělaných, ale Boha živého, kterýž ustanovil nebe i zemi a má moc nade vším tělem“. A opět řekl (t. v. 24.): „Hospodinu Bohu svému se klaněti budu, poněvadž ten jest Bůh živý“. Kterému se tedy proroci klaněli,

jakožto Bohu živému, tenť jest Bůh živých a Slovo jeho, které i mluvílo k Mojžíšovi a káralo Saduceje, které i z mrtvých vstání nám darem dalo; obé ukazujíc slepým i vzkříšení i Boha. Když zajisté Bůh není Bůh mrtvých, ale živých a tentýž sluje i Bohem otcův zesnulých: i tito beze vsí pochyby žijou u Boha a nepřešli v nívec, jsouce syny vzkříšení. Tím vzkříšením pak jest sám Pán náš, jakož i praví (Jan 11, 55.): „Já jsem vzkříšení a život“. A otcové jsou jeho syny, neboť řekl prorok (Ž. 44, 17.): „Místo otcův učinění jsou ti synové tvoji“. Sám tedy Kristus s Otcem jest Bůh živých, kterýž mluvil Mojžíšovi a který se zjevil otcům.

3. A témuž uče řekl Židům (Jan 8, 56.): „Abrahám otec váš radoval se, aby viděl den můj; i viděl a radoval se“. A jak to? „Uvěřilť Abrahám Bohu a počteno jest mu to za spravedlnost“ (Řím. 4, 3. dle I. Mojž. 15, 6.); předně totiž, že ten sám Stvořitel nebe i země jediný jest Bůh; potom pak že rozmnoží potomky jeho jako hvězdy nebeské, t. j. dle slov Pavlových (Fil. 2, 15.) „jako světla nebeská ve světě“. Právem tedy opustil veškero své příbuzenstvo pozemské a šel za Slovem Božím, se Slovem se stěhuje, aby se Slovem obcoval.

4. Spravedlivě pak i apoštolé, jsouce potomci Abrahámovi, opustili lodičky i otce a následovali Slova Božího; a tak spravedlivě i my, majíce touž víru jako Abrahám, bēřeme kříž na sebe, jako Isák dříví a následujeme ho. V Abrahámovi se totiž člověk předběžně naučil a přivyknul Slova Božího následovati. Neboť Abrahám podle víry své následuje příkazu Slova Božího, ochotně syna svého jednorozeného a přemilého Bohu v oběť vzdal, aby i Bůh pro veškero pokolení jeho dáti ráčil vlastního svého milovaného a jednorozeného Syna v oběť na vykoupení naše.

5. Jsa tedy prorokem Abrahám a vida v duchu den příští Páně a spasný řád jeho utrpení, kterýmž jak on tak i všickni, jižto Bohu uvěří, jak on byl uvěřil, spasení dojíti mají, radoval se velmi. Nebyl tedy neznám Pán Abrahámovi, an si žádal, aby viděl den jeho, ale ani Otec Páně; neboť poznal ho od Slova Páně a uvěřil v něho; pročť i počteno mu to k spravedlnosti od Pána. Neboť víra v Boha svrchovaného ospravedlňuje člověka¹⁾, a protož

¹⁾ Žeby tak sv. Otec o pouhé mrtvé víře pravil, odporovalo by tak hojným jeho vyjádřením, kdež o víře láskou oživené mluví, jak lze poznati z hl. přímno násled., jakož i mnohonásobně a krásně k dobrým skutkům poslušnosti, lásky a t. p. povzbuzuje, dle pravého a rázného slova svého (6, 5.): „Věřiti v Boha jest plniti vůli jeho“. Vždyť i Abrahám netoliko v Boha věřil, ale i poslušen ho byl ve všem, hotov jsa jediného syna svého i obětovati!

i pověděl (I. Mojž. 14, 22.): „Zdvihnouti chci ruku svou k Hospodinu nejvyššímu, kterýž vládne nebem i zemí“. Ale to všechno chtějí zvrátiti bludaři oni, a to pro jedno slovo, jemuž ani neporozuměli.

Hlava VI.

Vykládá slova Páně: „Nikdo nezná Otce, leč Syn“, a dokazuje, že Syn od pradávna Otce a Otec Syna světu zvěstoval.

1. Neboť Pán poučuje učeníky, že On jest Slovo, které zjevuje Otce, a káraje Židy, domnívající se, že mají Boha, ač zavrhovali Slovo jeho, kterýmž se Bůh ku poznání dává, řekl (Mat. 11, 27. Luk. 10, 22.): „Nikdo nezná Syna, jedině Otec, aniž Otce kdo zná, jedině Syn, a komuž bude chtíti Syn zjeviti“. Tak klade i Matouš i Lukáš, podobně i Marek totéž; neb Jan opominul místa toho ¹⁾. Ale ti lidé, chtějící býti moudřejšími apoštolův takto píšou: „Nikdo nepoznal jest Otce, leč Syn, aniž Syna kdo poznal leč Otec, a komu chtěl Syn zjeviti“, a vykládají to, jakoby pravý Bůh nebyl poznán od nikoho před příchodem Pána našeho; a jakoby ten Bůh, kterého hlásali proroci, nebyl Otcem Krista Pána.

2. Počal-li pak Kristus teprva býti, když i jako člověk na svět přišel, a teprva-li od doby císaře Tiberia si vzpomněl Otec pečovati o lidstvo, a dokázáno-li jest, že Slovo jeho nebylo vždycky u svého tvorstva: pak nebylo ani tehdaž nijak potřebí jiného Boha hlásati, nýbrž po příčinách takové jeho nepečlivosti a nedbalosti pátrati. Neboť nijaké zkoumání nemá býti takové a tak se vznoci, aby i Boha měnilo a víru naši v Stvořitele veškerenstva (an nás svým tvorstvem živí) ničilo. Jakož zajisté věrou svou Syna se držíme, tak i k Otci pevnou a nezvratnou lásku chovati máme. I krásně dí Justin ve spisu svém proti Markiónovi ²⁾: „Ani Pánu

¹⁾ Slova ta i u Marka se nenalezají.

²⁾ Ze spisu toho zachovalo se nám toliko místo, jež zde sv. Otec uvádí a o němž i Kusebius (H. E. IV. 26, 9.) se zmiňuje, přitáčeje jiné ještě místo z Justina podle Ireneia (V. 26, 2.), kteréž snad z téhož spisu proti Markiónovi vzato jest, jak sv. Jeronym (de vir. ill. c. 23.) výslovně dí. Možná též, že tento spis proti Markiónovi byl toliko částí obšírnějšího spisu *Σύνταγμα κατὰ πρῶτον τῶν ἑρμηνευμένων ἀποστόλων*, jež sám v první své Obráně (c. 26.) připomíná.

bych nebyl uvěřil, kdyby byl jiného Boha zvěstoval mimo stvořitele a působitele i živitele našeho. Ale když od toho jediného Boha, který i tento svět učinil i nás stvořil i všechno udržuje a řídí, jednorozený Syn přišel k nám, svůj výtvar v sobě opakuje, tuť pevná jest víra má v něho a nezvratná láska k Otci; obé pak nám dává Bůh¹⁾.

3. Aníž pak může kdo poznati Otce leč Slovem Božím, t. j. leč Syn to zjeví; aníž pak Syna, leč jest tak Otci libo. Ale co Otci se líbí, vykonává Syn; neboť Otec posílá, poslán pak jest Syn a přichází. A Otce nám neviditelného a nepochopitelného poznává samo jeho Slovo a to nám jej vyslovuje, ač jest nevyslovitelný; a opět Slovo své zná jediný Otec; a že obé tak jest, zjevně učil Pán. A tak tedy objevuje Syn poznání Otce svým zjevením. Neboť poznání Otce jest zjevení Syna; neboť všechno se zjevuje Slovem. Abychom tedy poznali, že Syn, který přišel, ten jest, který ku poznání Otce přivádí ty, ježto věří v něho, proto řekl učeníkům: „Nikdo nezná Otce, jediné Syn, aníž Syna kdo zná leč Otec a kterýmkoliv Syn jeví“, dáváje poznati i sebe i Otce, jak jest, abychom žádného jiného Otce nepřijímali, jediné toho, kterého zjevuje Syn.)

4. Ale ten jest Stvořitel nebe i země, jak dostatečně z řečí jeho se jeví; nikoliv pak ten od Markióna nebo Valentína nebo Basilida nebo Karpokrata nebo Šimóna anebo jiných křivě tak zvaných Vědcův [Gnostikův] vymyšlený nepravý Otec. Neboť žádný z nich nebyl Synem Božím, ale Kristus Ježíš, Pán náš, proti kterémuž oni odporné učení zavádějí, odvažující se neznámého Boha zjevovati. Ale nerozumějí si sami; neboť jak jest neznám, když o n i ho znají? neboť cokoli a byť jen od několika se poznává, není již neznámo. Avšak nepravil Pán, žeby naprosto nemožno bylo poznati Otce a Syna; sicby bylo zbytečno přísti jeho. Neboť nač by byl sem přišel? či snad aby nám pověděl: Nesnažte se hledati Boha, nelze ho poznati a nenaleznete ho, jakož i Valentínci lhou, že Kristus řekl k jich alónům²⁾. Avšak toť jest zajisté nemoudrost. Ale učil Pán, že nikdo poznati nemůže Boha, leč Bůh jej poučí, t. j. bez Boha nelze Boha poznati; avšak právě to, aby Bůh poznán byl, jest vůle Otcova; poznávají pak ho všickni, kterýmž ho zjeví Syn.

¹⁾ Nejisto, zdali jen první či obě tyto věty z onoho spisu Justinova pocházejí.

²⁾ Srovn. I. 2, 5.

5. A na to zjevil Otec Syna, aby se skrze něho ukázal všem, i aby ty spravedlivce, jižto věří v něho, v neporušitelnost a věčný odpočinek pojal (neboť věřiti v něho jest činiti vůli jeho); ale ty, jižto nevěří a proto utíkají světla jeho, spravedlivě uzavře v temnostech, kteréž sami si zvolili. Tak se tedy všem zjevil Otec, všem Slovo své viditelným učiniv; a opět Slovo všem ukazovalo Otce i Syna, jsouc spatřeno ode všech; a protož i jest spravedlivý soud Boží nade všemi, kteří sice rovněž viděli, ale rovněž neuvěřili.

6. Neboť skutečně samým tvorstvem zjevuje Slovo Stvořitele Boha ¹⁾, a světem Hospodina světostrůjce, a výtwarem toho umělce, který jej utvořil, a Synem Otce, který zplodil Syna; a toto sice všickni rovněž praví, ale ne všickni rovněž tak věří. A podobně i zákonem a proroky zvěstovalo Slovo i samo sebe i Otce; a celý národ rovněž slyšel, ale ne všickni rovněž tak uvěřili. A samým Slovem i viditelným i dotknutelným zjevoval se Otec, ačkoliv mu všickni rovněž nevěřili, ale všickni patřili v Synu Otce; neboť co neviditelno na Synu, jest Otec, a co viditelno na Otci, jest Syn. Protož jej všickni přítomna Kristem oslovovali a Bohem jmenovali. Ale i ďáblové vidouce Syna, volali (Mar. 1, 24.): „Známe tě, kdo jsi, Svatý Boží!“ a ďábel pokušitel, spatřiv ho, řekl (Mat. 4, 3.): „Jsi-li Syn Boží“, poněvadž všickni ovšem Otce i Syna patřili a tak oslovovali, ale nevěřili všickni.

7. Potřebí zajisté bylo, aby pravdě se dostalo dosvědčení ode všech, i aby soud se stal k spáse věřících a kletbě nevěřících, aby všickni spravedlivě rozsouzeni byli a víra v Otce i Syna ode všech osvědčena, t. j. potvrzena byla, svědectví majíc ode všech i domácích, jelikož jsou i přátelé, i od cizích ²⁾, ač jsou i nepřátelé. Ten jest totiž pravý a nepopíratelný důkaz, kterému se i od samých

¹⁾ Znameníť zajisté místo, že z tvorstva lze poznati Boha, jakoby řekl: Tvorstvo hlásá tvůrce Boha, svět k svému působiteli ukazuje, dílo svého umělce jeví, Syn svého Otce. Viz Moudr. 13, 5. a Řím. 1, 20.

²⁾ Nemíní tím názvem ty z pohanů, kteří v Krista uvěřili, ale kteří, ať z Židův ať z pohanův jacuce, slyšeli jeho učení a viděli jeho zázraky, a z toho na jeho božský původ soudili, avšak přes to neuvěřili. Takovým byl Josef Flaviův, an o Kristu takto praví (Antt. XVIII. 8, 8.): „Bylť pak Ježíš člověk moudrý, smí-li se totiž člověkem nazývati, neboť byl působitelem zázračných skutkův a učitelem těch lidí, kteří rádi pravdu slyší; . . . . tent byl Kristem,“ t. zaslíbeným Mesiášem a co d. — Tak vyznal a přec nevěřil. Ostatně o svědectví tom za novější doby v pochybnost vzatém srovn. Langen, Tübinger theol. Quartalschr. 1865. 1. seš.

protivníkův důvodů zvláštních dostává, kteří při prvním zjevném spatření se přesvědčují o věci přítomné, jí svědectví vydávají a ji projevují, ale později nepřátelstvím jsouce rozechvěni ji obviňují, svého vlastního svědectví uznati nechtějíce. Nebyl tedy kdosi jiný, který se k poznání dával, a jiný, který řekl: „Nikdo nezná Otce“; nýbrž jeden a tentýž, jemuž Otec všechno podrobil a jenž to svědectví dostal ode všech, že jest opravdu člověk a opravdu Bůh: od Otce, od Ducha, od andělův, od samého tvorstva, od lidí, i od padlých duchův a ďáblův ¹⁾, od nepřítele a konečně od smrti samé. Ale všechno vykonává Syn dle vůle Otcovy od počátku až do konce, a bez něho nikomu nelze poznati Boha. Neboť poznáním Otce jest Syn; avšak poznání Syna jest v Otci a skrze Syna zjeveno. A proto řekl Pán: „Nikdo nepozná Syna, jediné Otec; aniž kdo pozná Otce, jediné Syn a komu Syn zjeví“. Neboť „zjeví“ není pouze na budoucnost řečeno, jakoby teprva tehdaž bylo Slovo počalo zjevovati Otce, když se z Marie narodilo; ale položeno vůbec o veškerém čase. Neboť od počátku přispívá Syn svému výtvaru, zjevuje Otce všechněm, kterýmž chce a kdy chce i jakkoliv chce Otec; a proto jest ve všem a skrze všechno jeden Bůh, Otec, i jedno Slovo, Syn, i jeden Duch, a jedno spasení všechněm věřícím v něho.

---

¹⁾ Má zajiště na mysli sv. Otec předně ta svědectví ve sv. písmě obsažená a dosvědčující, že i ďáblové moc Krista Pána uznávali, dále snad i jiná, která se nám zachovala od jiných spisovatelů, jež o své míře a váze zůstávajíme. Tak Nikeforus (v 14. stol.) vypravuje (H. E. I. 17.), že císař římský [který?] vzdav slavnou oběť Apollovi, na svůj dotaz toto dostal za odpověď:

„Mněž syn hebrejský, jenž vládne bohům jsa i sám Bůh,
Bráti se s trůnu velí a ve trudný sstoupiti podsvět,
Nuž tedy rychle a mlčky obětnic mých teď odejdi. —

Toto rozumí Nikeforus o Kristu Pánu. Znamení, a nepopíratelná pravda jest, že přístím Kristovým všeliké pohanské věštby umlkly. — Eusebius (de praepar. evang. V. 9.) ke Kristu obrací to, co dle Plutarcha se přihodilo plavcům na širém moři za císaře Tiberia, jimž totiž neznámé z povětří hlasy volaly, aby zvěstovali císaři, že právě veliký Bůh „Pán“ umřel. Šířeji se o tom rozepisuje sv. Aug. o Městě Bož. XIX. 23.

Hlava VII.

Ze slov Páně dokazuje dále, že netoliko Abrahám ale i všickni, kteří zjevení Boží věrně přijali, Otce i Syna znali.

1. I tedy Abrahám skrze Slovo poznáv Otce, vyznával toho Boha, který stvořil nebe i zemi; a byv zjevením ¹⁾ poučen, že Syn Boží někdy mezi člověky bude člověkem, jehož příštím potomci jeho mají býti jako hvězdy nebeské, žádal si viděti ten den, aby také on sám objal Krista; a v duchu prorockém uzřev jej, zradoval se. Protož i Simeón, pocházející z pokolení jeho, naplnil skutečně tu radost patriarchovu řka (Luk. 2, 29.): „Nyní propouštíš služebníka svého, ó Pane, v pokoji; neboť viděly jsou oči moje spasení tvé, kteréž jsi připravil před obličejem všech národů, světlo k osvícení národův a slávu lidu Israelského“. Ale i andělé zvěštovali radost velikou pastýřům bdějícím v noci (t. v. 8. n.). A i Maria pravila (t. 1, 46.): „Velebí duše má Hospodina, a plesá duch můj v Bohu, Spasiteli mém“; a tak sestoupila radost Abraháмова na ty, kteří byli z jeho pokolení, na bdějící a patřící Krista a věřící v něho, a na vzájem pak šlo vratmo plesání od potomkův k Abrahámovi, který si byl žádal viděti den příští Kristova. Dobře tedy mu vydal Pán náš svědectví řka (Jan 8, 56.): „Abrahám, otec váš, plesal, aby viděl den můj, i viděl i zradoval se“.

2. Ale netoliko pro Abraháma tak řekl, ale aby též ukázal, že všickni, kteří od počátku Boha byli poznali a o příští Kristově předpovídali, zjevením byli poučeni od téhož Syna, jenž v posledních časech učiněn jest viditelný a schopen utrpení a s lidským pokolením rozmlouval, aby z kamení vzbudil syny Abrahámovi a naplnil zaslíbení, které mu učinil Bůh a rozmnožil potomstvo jeho jako hvězdy nebeské, jakož dí Jan Křtitel (Mat. 3, 9.): „Mocen jest zajisté Bůh, i z tohoto kamení vzbuditi syny Abrahámovi“. Ale to učinil Ježíš vyveda nás ze ctění kamenův a odvrátě nás od našich zatvrzelých a neprospěšných úmyslův i vštípliv nám podobnou víru, jakou měl Abrahám. Jakož i Pavel osvědčuje řka (Řím. 4, 12. 9, 8. Gal. 4, 28.), „že jsme synové Abrahámovi dle podobenství víry a zaslíbení dědictví“.

¹⁾ Rozumí se o zjevení, kteréž se vypravuje v I. Mojš. 18., poněvadž se tam Abrahámovi přislubuje syn, na němž spočívala všeliká přislíbení mesiášská. I byl by jeden z tří mužů se zjevících Syn Boží, jakož i jiní sv. Otcové se domnívají.

3. Jedenť a tentýž jest tedy Bůh, an povolal Abraháma a dal mu zaslíbení. Tenť pak jest Stvořitel, který též skrze Krista připravuje jako „světla nebeská na světě“, ježto uvěřili z pohanstva. „Ale vy jste“, dí (Mat. 5, 14.), „světlo světa“, t. j. jako hvězdy nebeské. O tom jsme tedy právě provedli, že od nikoho poznán není, leč od Syna, a kterýmž Syn zjeví. Avšak zjevuje Syn Otce všem, kterým se sám k poznání dáti chce a tak ani bez dobrolibezné vůle Otcovy, ani bez přispění Synova nikdo nepozná Boha. A proto řekl Pán učeníkům (Jan 14, 6. 7.): „Já jsem cesta, pravda a život. A nikdo nepřijde k Otci leč skrze mne. Kdybyste poznali mne, i Otce mého zajisté poznali byste; a nyní poznali jste jej a viděli jste“. Z toho jest číře patrné, že poznán bývá skrze Syna, t. j. skrze Slovo.

4. Protož i Židé odstoupili od Boha, Slovo jeho nepřijavše, ale domnívajíce se, že sama o sobě mohou poznati Otce beze Slova, t. j. bez Syna; neuznávajíce, že Bůh jest ten, který v podobě člověčí mluvil k Abrahámovi a opět k Mojžíšovi řka (II. Mojž. 3, 7. 8.): „Viděl, viděl jsem týrání lidu svého v Egyptě a sestoupil jsem osvobodit ho“. To zajisté všechno působil Syn, jsa Slovo Boží, od počátku aniž Otec potřebí měl andělův, aby učinil tvorstvo a způsobil člověka, pro něhož i tvorstvo vyvedeno jest; aniž pak dále měl služebníků potřebí k vykonání toho, co se stalo k opatření záležitostí člověkových, sám máje hojnou a nevyslovitelnou službu. Neboť slouží mu ke všemu vlastní jeho plozenec a jeho výtvar, ¹⁾ t. j. Syn a Duch svatý, Slovo a Moudrost, kterýmž slouží a podrobeni jsou všickni andělé. Marnomluvci jsou tedy ti, kteří pro to slovo: „Nikdo nezná Otce, jedině Syn“, jiného neznámého Otce uvádějí.

Hlava VIII.

Dokazuje, že Kristus nejenom Abraháma ale i potomstvo jeho v svobodu synův Božích pojal, zákon nezrušiv, ale naplniv.

1. Marnomluvci pak jsou Markión a stoupenci jeho, vylučující Abraháma od dědictví, ačkoliv mu Duch již mnoha svědky, ko-

¹⁾ „Et figuratio sua“, což dobře k Bohu Otci potahovati se může, ač Massuet za to má, žeby mělo býti: et figuratio ejus, t. Syna, poněvadž sv. Otcové Ducha sv. zhuště výtwarem či obdobou Syna jmenují. Tak sv. Basil dí

nečně pak i Pavlem dotvrzuje (Řím. 4, 3.), že „uvěřil Bohu a počteno jest mu k spravedlnosti“; a Pán taktéž nejprve vzbudiv mu syny z kamení a pak rozmnoživ potomstvo jeho jako hvězdy nebeské, řka (Mat. 8, 11. Luk. 13, 29.): „Přijdou od východu a západu od půlnoci a poledne a stolovati budou s Abrahámem a Isákem a Jakobem v království nebeském“; a opět řka k Židům (Luk. 13, 28.): „Když spatříte Abraháma a Isáka a Jakoba i všechny proroky v království nebeském, sebe pak vyvržené ven“. Patrně tedy, že kdo odpírají spasení jeho, a jiného Boha tvoří mimo toho, který zaslíbení učinil Abrahámovi, že jsou mimo království Boží a prázdni dědictví neporušenosti, zlehčujíce Boha a rouhajíce se jemu, anť v království nebeské uvádí Abraháma a potomstvo jeho, kteréž jest církev, skrze Krista Ježíše, jemuž [potomstvu] synovství se uděluje a dědictví zaslíbené Abrahámovi.

2. Ujal se zajisté potomstva jeho Pán, zrušiv pouta jeho a povolav je k spáse, jakož byl učinil ženě, od něho uzdravené čirě patrně řka těm, kteří neměli podobnou Abrahámovi víru (Luk. 13, 15. 16.): „Pokrytci, každý z vás zdali pak v den sobotní neodvazuje svého vola neb osla a nevede k napájení? Ale tuto, anaf jest dcera Abraháмова, kterouž byl spoutal Satau po osmnácte let, zdali pak neslušelo vyprostiti z pout těch v den sobotní?“ Patrně tedy jest, že ty, kteří jako Abrahám věřili jemu, vyprostil a oživil, nic proti zákonu nečině, když v den sobotní uzdravoval. Neboť zákon nezakazoval uzdravovati lidi v sobotu, dopouštěje, aby i obřezání se dělo ten den, i přikazuje kněžím za lid služby konati; ale ani obstarávání němých zvířat nezaporoúčel. I Siloa [pramen] ¹⁾ často ve dni sobotní uzdravoval, pročť i mnozí tam seděli ve dni sobotní (Jan 5, 3.). Zákon totiž velel jim, aby se zdržovali všeliké práce služebné, t. j. vši lakoty, jaká se v obchodech a jiném zaměstnání světském děje; ale k duchovním skutkům, ježto se [dobrým] úmyslem a řečí dobrou konají ku pomoci bližních, k těm povzbuzoval. A proto také káral Pán ty, kteří mu neprávě vytýkali, že uzdravuje ve dni sobotní. Neboť tím nerušil zákona, ale naplnil jej, konaje úřad nejvyššího kněze, usmířuje Boha lidem, očišťuje malo-

(adv. Eunom. I. V.): „Obraz Otcův jest Kristus, neb praví o něm (Kol. 1, 15.), jenž jest obrazem Boha neviditelného, obraz pak Synův jest Duch“. Než vzhledem k tomu, co Gnostikové učili I, 2. 5., prvnímu výkladu přednost dáti sluší.

¹⁾ Srovn. Jan 9, 7. 14., ač jiní právem se domnívají, že tu mýlka s rybníkem bravním Jan 5, 1. n., poněvadž tam „leželo veliké množství neduživých . . . očekávajících lnutí vody“.

mocné, uzdravuje nemocné, i sám umra, aby člověk kletbou stížený vyproštěn byl ze zavržení a navrátil se důvěrně ve své dědictví ¹⁾).

3 Ale ani lačným nezakazoval zákon bráti ve dni sobotní krmě z toho, co bylo po ruce, ale žítí a svážeti do stodol zakazoval. Protož i Pán řekl těm, kteří žalovali na učeníky, že trhali klasy a jedli (Luk. 6, 3. 4.): „Zdali pak jste nečetli, co učinil David, jsa lačen? jak totiž vejda do domu Božího, jedl z chlebů obilných i dal soudruhům svým, ačkoliv nesměl z nich jísti nikdo, kromě kněží?“ tak slovy zákona učeníky své vymlouvaje a na rozum dáváje, že kněží svobodně jednati smějí. Ale známým knězem byl David před Bohem, ačkoliv jej Saul stíhal, neboť veškeri spravedlivci mají kněžský řád ²⁾. Knězi pak jsou všickni apoštolé Páně, kteří nemají zde dědictvím ani pole ani domy, nýbrž vždy oltáři a Bohu slouží. A o těch dí i Mojžiš v Deuteronomii, žehnaje kmenu Levi a řka (33, 9.): „Který vece otci svému a matce své: Neznám vás! a bratří svých nepoznal a synů svých se sřekl, ostříhal příkázání tvá a úmluvu tvou zachoval“. Ale kdož pak jsou ti, kteří opustili otce a matku a všeho příbuzenstva se odřekli pro slovo Boží a zákon jeho, leč učenci Páně. O nich opět dí Mojžiš (IV. 18, 20. V. 10, 9.): „Dědictvím nebudou vládnouti; neboť Hospodin sám jest dědictvím jejich“. A opět praví (V. 18, 1.): „Nebude kněžím [a] levitům v celém kmenu Levi údělu ani jmění s Israelem; oběti Hospodinovy jmění jich; ty jísti budou“. Pročež i Pavel dí (Fil. 4, 17.): „Nevyhledávám daru ale užitku“. Učenkům tedy

¹⁾ Eusebientius se domnívá, že se zde naráží na zákon starodávnických Židů, an dovoloval po smrti nejvyššího kněze, aby psanci vyobcovaní domů do svého dědictví a svých práv se navrátili; ale bibličtí archeologové podobného zákona nepřipomínají a trest vyhnanství teprva v I. Esdr. 7, 26. se uvádí.

²⁾ Když totiž žádosti tělesné duchem mocně krotíce, tak sebe Bohu vzdávají v obět živou, svaton a Bohu milou, dle učení apoštolův; mimo to pak když Bohu své dobré skutky: modlitbu, almužny a j. jakožto čiston obět denuě přinášejí; konečně jsouce Kristu zasvěcení a jeho úlové, mají též účastenství a podíl na jeho kněžství. Tím smyslem dí sv. Petr (I. 2, 9.): „Vy jste lid svatý, královské kněžstvo“. Že pak tím zvláštní řád kněžský nikoliv nevylučuje, vidno ze slov hned přímo následujících, když mluví o kněžích, „kteří vždy oltáři a Bohu slouží“. Tím pak i dokazuje, že v církvi svaté stávalo od věku apoštolův oltáři, na nichž se nejsv. nekrvavá obět těla a krve Páně na památku umučení jeho a smrti vzdávala. Zevrubněji se o témž rozepisuje níže v hl. 18. — Podotknouti ještě sluší, že sv. Jan Damascenský (in Parall. lit. R. tit. 2.) toho místa nám zachoval jiné čtení, ano zní: „Každý spravedlivý král má i kněžský řád“; což by se k uvedenému příkladu ovšem lépe hodilo.

Páně, majícím jmění levitů¹⁾, dovoleno bylo lačnějším z osení krmě si vzít, „hodněť zajisté dělník mzdy své“ (Luk. 10, 7.). I kněží v chrámě sobotu rušili a nebyli vinni. Proč pak nebyli vinni? Poněvadž jsouce v chrámu, nekonali služeb světských, ale konali služby Páně, zákon plníce a nikoliv ho nepřestupující, jako ten, který sám o sobě suché dříví přinesl do ležení Hospodinova a tak spravedlivě ukamenován byl. „Neboť každý strom, který nenese ovoce dobrého, vyřadí a na oheň uvržen bude“ (Mat. 3, 10. a 7, 19.); a „Kdo poškvří chrám Boží, toho poškvří Bůh“ (I. Kor. 3, 17.).

Hlava IX.

Dokazuje, že i starý i nový zákon mají jednoho původce a jeden cíl a účel.

1. Jedné tedy a též podstaty jest všecko, t. j.²⁾ od jednoho a téhož Boha, jakož i Pán řekl učeníkům (Mat. 13, 52.): „Protož každý učitel písma v království nebeském podoben jest člověku hospodáři, an vynáší z pokladu svého nové i staré věci“. Neučí, žeby ten sice vynášel staré, jiný pak nové věci, [nýbrž že tak činí] jeden a tentýž. Hospodářem totiž jest Pán, který celému domu otcovskému vládne; jednak sluhám a nevycvičeným náležitý ukládá zákon, ale jinak svobodným a věrou ospravedlněným příslušné dává příkazy a synům své dědictví otevírá. Znalci písem a učitelé v království nebeském slovou mu učeníci jeho, o nichž i jinde dí Židům (Mat. 23, 34.): „Aj! já posílám k vám mudrce a zákoníky a učitele; a z těch některé zabijete a honiti budete z města do města“. Ty pak nové a staré věci, jež se z pokladu vynášejí, jsou bez odporu obě úmluvy; a sice starou nazývá tu, která prvé byla, zákon daný; novou pak, která záleží v obcování podle evangelia, o které dí David (Ž. 95, 1. a 97, 1.): „Zpívejte Hospodinu píseň novou!“ A Isaiáš (42, 10. 12.): „Zpívejte Hospodinu píseň novou; jeho jest panství! Jmeno jeho oslavuje se po vrchu země, veliká díla jeho zvěstují na ostrovích!“ A Jeremiáš (31, 31. 32.) dí: „Aj! učiním smlouvu novou, ne jako jsem učinil s otci vašimi“ na hoře Horeb. Ale obě úmluvy jeden a týž ho-

¹⁾ T. j. vlastně židné.

²⁾ Tak sám vykládá sv. Otec slovo ὑπόστασις, substantia, jehož přecho často a rozličným smyslem užívá, jakož i na začátku č. násl.

spodář uzavřel, Slovo Boží, Pán náš, Ježíš Kristus, který i s Abrahamem i s Mojžíšem rozmlouval a nám v obnovení navrátíl svobodu a rozmnožil milost od něho pocházející.

2. Neboť praví (Mat. 12, 6.): „Více jest tuto, nežli chrám“. Ale „více“ a „méně“ neříkáme o věcech, které žádného mezi sebou spojení nemají a protivné povahy jsou a sobě odporují, nýbrž o těch, které jsou též podstaty [téhož druhu] a ve spojení s sebou pouze množstvím a velikostí od sebe se lišíce, jako voda od vody, světlo od světla, milost od milosti. Větší jest tedy zákon ustanovený k svobodě, nežli daný k služebnosti; a protože neomezuje se na jeden národ, ale jest po celém světě rozšířen. Avšak jeden a tentýž jest Pán, který více jest nežli chrám a též více nežli Šalomoun i více nežli Jonáš dává lidem, t. j. svou přítomností a vzkříšení z mrtvých; ale nikoliv tak, aby měnil Boha a jiného hlásal Otce, nýbrž téhož samého, který vždy více dáti může čeledi své; a jelikož láska jejich k Bohu prospívá, tolikož i hojnějších i větších darův uděluje jim, jakož i Pán učeníkům svým řekl (Jan 1, 50.): „I větší věci nad to uzříte“; a Pavel (Fil. 3, 12.) dí: „Ne jako bych již dosáhl neb ospravedlněn anebo dokonalejším byl“. „Z částky zajisté poznáváme a z částky prorokujeme. Když pak přijde co dokonalé jest, pak pomine co jest z částky“ (I. Kor. 13, 9. 10.). Jako tedy, až přijde dokonalost, nespátříme jiného Otce, nýbrž toho, kterého si nyní spatřiti žádáme („blahoslavení zajisté čistí srdcem, neboť oni Boha uzří!“ (Mat. 5, 8.) aniž jiného Krista a Božího Syna očekávati budeme, ale toho, který jest z Marie Panny, kterýž i trpěl, v kteréhož i věříme, kteréhož i milujeme (jakož Isaiáš praví (25, 9.): „I řeknou v onen den: Aj hle! Hospodin Bůh náš, v něhož jsme důvěřili a plesali jsme v spasení svém“, a Petr dí v listu svém (I. 1, 8.): „Kteréhož viděvše milujete, v kteréhož i nyní nevidouce věříte, věřice pak radovati se budete radostí nevýmluvnou“); a jakož žádného jiného Ducha svatého nepřijmeme ¹⁾, jedině toho který nyní s námi jest a volá (Řím. 8, 15.): „Abba! Otče!“ a v týchž samých ²⁾ vzrosteme a prospějeme, tak že již nebudeme jako v zrcadle a v podoběnstvích, ale tváří v tvář požívati darů Božích: — tak i nyní přijavše více nežli jest chrám a více nežli jest Šalomoun, t. j. příchod Syna Božího, nepoznali jsme jiného Boha, mimo Stvořitele a způ-

¹⁾ Vzhledem k závěti dobře soudí Hayd, že místo „percipimus“ má státi: percipimus.

²⁾ Otcí t., Synu a Duchu sv.

sobitele všech věcí, kterýž nám od počátku se zjevil, aniž pak jiného Krista Syna Božího, mimo toho, kterýž od proroků předpověděn jest ¹⁾).

3. Neboť když proroci zákon nový i znali i předpovídali, zvěštovali i toho, který jej dle dobrolibezné vůle Otcovy zříditi měl, a okazali jej lidem, jak to Bůh chtěl, aby mohli věrice v něho vždycky prospívati a [oběma] úmluvama k dokonalé spáse dozráti. Neboť jedno jest spasení a jeden Bůh; ale příkázání, ježto člověka vzdělávají, jest mnoho a nemálo stupňů vedoucích k Bohu. Pozemskému a dočasnému králi, an jest člověk, na vůli jest někdy větších prospěchův uštědřiti svým poddaným; a Bohu, ač jest vždy tentýž a vždy větší milosti uděliti chce lidskému pokolení, by to nemělo býti dovoleno, vždy hojnějšími dary poctívati ty, kteří se mu líbí? Má-li pak to býti pokrokem, jiného si vymýšleti Otce mimo toho, který od počátku zvěstován jest, a opět mimo toho, který domněle jakožto druhý nalezen jest, i jiného třetího vyhledávati: pak bude taktéž lze pokročiti od třetího k čtvrtému a od toho opět k jinému a k jinému ²⁾, tak že potom taková mysl, domnívající se vždy dále pokračovati, nikdy na jednom Bohu neustane. Odtržena totiž jsouc od toho, který jest, a od něho odvrácena budeť ovšem vyhledávati vždycky, ale nenalezne nikdy Boha, nýbrž zmítati se bude nad propastnou nepochopitelností, lečby pokáním se obrátivši navrátila se, odkud vyvržena byla, jednoho Boha Otce Stvořitelem vyznávající a v něho věřící, ježž zákon a proroci zvěštovali a Kristus osvědčoval, jak sám praví k těm, kteří vytýkali učeníškům jeho, jakoby nezachovávali podání starších, řka (Mat. 15, 3. 4.): „A proč vy přestupujete příkázání Hospodinovo pro ustanovení vaše? Nebo Bůh řekl: Cti otce i matku, a kdo by zlořečil otci nebo matce, smrti ať umře!“ A opět dí jim (t. v. 6.): „A zrušili jste příkázání Boží pro ustanovení své“; tak čiré patrně

¹⁾ Krátký smysl důkazu toho jest: Nový zákon jest ovšem dokonalejší nežli starý; ale to nikterak není dostatečným důvodem souditi, žeby byl každý od jiného Boha ustanoven, jako Markión se stoupenci svými se domýšlel.

²⁾ Že spuštění se jednoho Boha a předpokládání druhého vede přímo k pohanskému mnohobožství a ďábelské modloslužbě, velmi světle ukazuje básník křesťanský Prudentius těmito verši z Ilamartigenie jeho či Ilfichoplodu vzaty:mi:

„Jest-li bohův dvě, proč by tisíc jich býti nemohlo?

Více takéž? božství vesměs naě čítati po dvou?

Zdažli není líp na kmeny zříditi božstva velebnost?

Byť po celém všemmíru se rozlil, svět osadíce

Všecken, tam polobožstvy a tam ďasy příšernými?“

vyznává Kristus, že ten jest Bůh a Otec, který v zákoně (II. Mojž. 20, 12.) velí: „Cti otce i matku, aby ti dobře bylo!“ Za slovo Boží zajisté vyhlásil slova zákona pravdivý Bůh, a nikoho jiného nenazval Bohem, jedině Otce svého.

Hlava X.

Písma starozákonní, a knihy Mojžišovy zvláště, zvěstují příští Syna Božího i jeho utrpení; pocházejí tudíž z vnuknutí téhož Otce.

1. Dobře tedy i Jan připomíná, že Pán řekl Židům (5, 39. 40.): „Zpytujete písma, v nichž se domníváte život věčný míti; tať jsou, která svědectví vydávají o mně, abyste měli život“. Jak by tedy vydávala o něm svědectví písma, kdyby nebyla od jednoho a téhož Otce, ponaučující před časem lidi o příští Syna jeho a zvěstující spasení, jehož by se jim od něho dostalo? „Kdybyste věřili Mojžišovi“, dří (t. v. 46.), „věřili byste i mně; neboť on psal jest o mně“; poněvadž totiž všude v písmech jeho roztroušen jest Syn Boží ¹⁾, tu an mluví s Abrahámem, tu s Noemem, udává jim míry ²⁾, tu pak hledaje Adama, tu trest sesýlaje Sodomitanům, a opět se zjevuje a řídí cestu Jakobovu a z keře mluví s Mojžišem. I nelze ani sečísti ta místa, v nichž Mojžiš k Synu Božímu poukazuje, jehož ani den utrpení nebyl neznám, nýbrž podobenstvím jej předpověděl, nazva jej [ten den] „pascha“ ³⁾, a na ten den právě od Mojžiše tak dávný čas předpověděný trpěl Pán, naplniv paschu. Ale netoliko den, nýbrž i místo a poslední čas i znamení západu

¹⁾ T. roztroušeno jest zjevení o Synu Božím.

²⁾ Odměřené částky země; srovn. 16, 2. Massnet pak domnívá se, žeby místo „eis“ čísti se mělo: ei, rozumí tím jediného Noema, jemuž Bůh při stavění archy rozměry udal.

³⁾ Pascha jest slovo aramejské פֶּסַח, znamenající vlastně vůbec přechod, přejítí, a poukazuje k tomu, že minul, přešel anděl zhoubce obydlí lidu israelského, když pobil prvorozence Egypťanů; a tak se stalo obecným pojmenováním svátku velikonoce židovské, i pak křesťanské. Někteří sv. Otcové až mylně odvozovali slovo to z řeckého πάσχειν, trpětí, a obraceli to na památný den utrpení Páně, kterýmž hříšné lidstvo smrti a krví pravého beránka velikonočního, Ježíše Krista, vysvobozeno jest ze služebnosti pekelného faraóna a převedeno od smrti k životu.

slunce popisuje řka (V. Mojž. 16, 5. 6.): „Nebudeš moci obětovati paschu v některém jiném z měst tvých, které ti dá Hospodin Bůh tvůj, leč na tom místě, které si zvolí Hospodin Bůh tvůj, aby se tam vzývalo jméno jeho; obětovati budeš paschu u večer při západu slunce“.

2. Již pak oznámil i přístí jeho, řka (I. Mojž. 49, 10—12.): „Nebude scházeti vládce v Judovi ani vůdce z leví jeho, leč až přijde ten, kterému [království] uloženo jest ¹⁾, a ten jest nadějí národův; uvazuje k vinnému kmeni oslátka své a k úponce révové ²⁾ mládě osličino. Vypere ve víně roucho své a v krvi hroznové plášť svůj; milostné oči jeho od vína a zuby jeho bílé jako mléko“. Nuže, nechť zkoumají ti, kteří praví, že všechno vyzkoumali, kterým časem scházel vládce a vůdce z Judy, a který jest nadějí národův, a který vinným kmenem, a které jest oslátka jeho, a které roucho a které oči a které zuby a které víno, i jednokaždé z těchto slov nechť zkoumají; a nenaleznou jiného, jenž by tím zvěstován byl, leč Pána našeho Ježíše Krista ³⁾. Pročež i Mojžiš káráje lid, že nevděčen jest, dí (V. 32, 6.): „Tak tedy lidé pošetilý a nemoudrý, tím se Hospodinu odměňujete?“ A opět znamená, že Slovo to, které na počátku je stvořilo a způsobilo a za nejposlednějších časů nás vykoupilo a oživilo, ukáže se pnic na dřevě, a že neuvěří jemu, praví (t. 28, 66.): „A bude život tvůj pně před očima tvýma a neuvěříš životu svému“. A opět (t. 32, 6.): „Není-li pak tentýž Otec tvůj, jenž vládne tebou a způsobil tě i stvořil tě?“

¹⁾ Tot parafrase záhadného יְהוָה , jež vedle יְהוָה se vyskytá a překladateli Akvilou a Symmachem na roveň pokládáno jest se zájmenem אֲנִי = אֲנִי ה' . Čísti arcit sluší יְהוָה a ze všech výkladů slova tohoto nejvíce se podobá, že יְהוָה pochází od יָשָׁר , pokojným býti a knížete pokoje znamená.

²⁾ Poněvadž réva ke kolu se vázala, jest to jako: ke kolu viničnému.

³⁾ Jako sv. Irenej, tak i jiní sv. Otcové, ano již staří vykladaelé židovští místo toto vesměs jako jedněmi ústy o budoucím Vykupiteli rozumějí.

Hlava XI.

Dokazuje, že netoliko Mojžiš a proroci, ale i jiní spravedlivci Duchem Božím osvíceni jsou, příští Krista Pána předpovídali; neboť Bůh vždy jsa tentýž dává Ducha svého, komu ráci, ačkoliv se to u pozdějších hustěji zjevuje.

1. Že pak nejenom proroci, ale i mnozí jiní spravedlivci Duchem svatým příští jeho předvídajíce, modlili se, aby přišla ta doba, kdežto by vůči Pána svého spatřili a řeči jeho slyšeli, to nám Pán osvědčil řka k učeníkům (Mat. 13, 17.): „Mnozí proroci a spravedliví žádali si viděti, co vy vidíte, a neviděli a slyšeti, co vy slyšíte, a neslyšeli“. Nuže tedy jak by si byli žádali i slyšeti i viděti, kdyžby nebyli předvídali budoucí příští jeho? Ale jak mohli je předvídati, kdyby se jim toho přesvědčení nebylo od něho dostalo? A jak mohla písma svědectví vydávati o něm, kdyby jeden a tentýž Bůh Slovem nebyl všecko a vezdy věrným zjevoval a ukazoval, tu jednak rozmlouvaje se svým tvorem, tu opět zákon dáváje, tu pak káraje, tu napomínaje, až konečně vysvobodě svého sluhu a za syna si jej pojímaje a v příhodném čase nezrušitelného dědictví mu uděluje k dovršení člověka? Neboť k tomu ho stvořil, aby rostl a se množil, jakož písmo dí (I. Mojž. 1, 28.): „Rostte a množte se!“

2. A ten jest rozdíl Boha a člověka, že Bůh tvoří, člověk pak stvořen bývá; a že stvořitel jest vždy tentýž, ale tvor musí mít počátek a střed a vzrůst i přibyt; a že Bůh dobré činí, ale člověk dobré přijímá; a že Bůh jest dokonalý ve všem, sám sobě vždy roven a podoben, jsa všecek světlo a všecek mysl, i všecek podstata [prapůvod] a zřídlo všeho dobra, ale člověk prospívá a roste k Bohu. Jako zajisté Bůh vždy tentýž jest, tak i člověk v Bohu se nalezaje, vždy bude prospívati k Bohu. Neboť Bůh ani neustává nikdy dobročiniti a bohatiti člověka, ani člověk neustává od Boha přijímati a bohatěti. Neboť nádobou dobroty a nástrojem k oslavení jeho jest člověk vděčný k Stvořiteli svému; ale opět nádobou spravedlivého jeho soudu člověk nevďěčný a pohrdající Stvořitelem svým a nepodrobený Slovu jeho, které těm, ježto z peněz Páně těží a více je rozmnožují, tím více vždycky dají přislíbilo, řkouc (Mat. 25, 21—23.): „Měhoděk! služebníče dobrý a věrný, poněvadž nad malem jsi byl věrný, nad mnohem tě ustanovím; vejdi v radost Pána svého“, jsouc samo Pánem tím, velmi mnoho slibujícím ¹⁾.

¹⁾ Tak rozvesti dlužno, co stručněji pověděl překladatel: „ipse Dominus plurimum promittens“.

3. Jakož pak užitek nyní přinášejícím co nejvíce dáti přislíbil podle daru milosti své, nikoliv pak podle změněného poznání (Onť zajisté zůstává Pánem a týž i Otcem se prokazuje): tak tedy i pozdějším většího daru milosti své uděluje nežli bylo za starého zákona, jeden a tentýž Pán příchodem svým. Onino zajisté skrze služebníky slýchávali o příštím králi a střídme se radovali, dle toho jak se důvěřili, že přijde; ale kteří jej přítomna viděli a svobody dosahše obdaření jeho zakusili, mají i větší milost i hojnější radost, těšíce se z příchodu svého krále, jakož i David vece (Ž. 34, 9.): „Duše má plesati bude v Hospodinu a kochati se v spasení jeho“. A protož i, když vstupoval do Jerusalema, všickni, kteří byli na cestě Davidově v bolesti duše své, poznali krále svého a prostírali mu roucha svá a větvemi zelenými zdobili cestu jeho s velikou radostí a plesáním volajíce (Mat. 21, 9.): „Hosanna! Synu Davidův! Požehnán, kterýž přichází ve jmenu Páně! Hosanna na výsostech!“ Že pak žehrali zprávcové nešlechtní, kteří podváděli nižší a panovali nad těmi, kteří pevného rozumu neměli ¹⁾, a že proto nechtěli, aby byl přišel [pravý] král řkouce jemu (t. v. 16.): „Neslyšíš-li co tito praví?“ odpověděl jim Pán: „Nikdy-li pak jste nečtli: Z úst maličkých a kojeňátek dokonal jsí chválu?“ ukazuje, že co David o Synu Božím řekl, na něm se vyplnilo a. osvědčuje, oni že neznají ani smyslu písma, ani řádu Božího; onť pak že jest ten Kristus, kterého proroci hlásali, jehož jméno se po vši zemi velebí, když z úst nemluvňátek a kojeňátek chválu dokonalou působí Otci svému; pročez i „vznešená jesti velebnost jeho nad nebesa“ (Ž. 8, 2.).

4. Když pak tentýž od proroků zvěstovaný Pán Bůh náš Ježíš Kristus již tu jest sám a příštím svým hojnější milost a větší štědrost prokazuje těm, kteří ho přijali: tuť patrno, že i Otec tentýž jest, kterého proroci hlásali, a že Syn přijda, nepodával poznání jiného Otce, nýbrž téhož, který od počátku zvěstován byl, od něhož i svobodu přinesl těm, kteří právě s ochotnou myslí a s celým srdcem mu slouží; ale těm, kteří Bohem pohrdají a nepodrobují se jemu, nýbrž pro lidskou chválu zevnějších umývání si hledí (ta ustanovena jsou toliko na předpodobnění věcí budoucích, jakoby byl zákon nějaký nástin nakreslil, vyobrazuje na dočasných věčné, na pozemských nebeské věci), chlubíce se, že více zachovávají, nežli

¹⁾ „Quibus ratio non constabat“; kteří nebyli utvrzeni ve svém přesvědčení, nedospělí, sprostí jsouce.

přikázáno jest, jakoby svou bedlivostí Boha samého předčili, uvnitru pak jsouce plni pokrytství a rozkoše i všeliké zloby, [těm] věčnou záhubu přinesl, odlouče je od života.

Hlava XII.

Že Kristus Pán nezrušil zákon starý, nýbrž jen odstranil lidská ustanovení fariseův, zákon pak sám vyplnil, jsa zdokonalitel jeho.

1. Neboť podání starších, o němž pravili, že je dle zákona zachovávají, bylo proti zákonu danému Mojžišem ¹⁾; protož i praví Isaiáš (1, 22.): „Křmáři tvoji směšují víno s vodou“ ²⁾. Tím ukazuje k tomu, že představení přiměšují k trpkému ³⁾ zákonu Božímu vodnaté podání, t. j. usilujíce o zachování nepravého a zákonu odporného

¹⁾ Že sv. Otec tím podáním, které zavrhuje, nemíní ani zdravé výklady zákona, ani zvláštní zevrubní pravidla k zachování jeho, patrnoť; neboť sám Kristus Pán dí (Mat. 23, 3.) o fariseích k lidu: „Cokoli vám praví, zachovávejte a číňte“; tím však méně smí se to potahovati k zavrhování ústního podání církevního, poněvadž Kristus velí církve poslouchati, a sv. Pavel zřejmě dí (II. Thess. 2, 14.): „Stůjte pevně a držte podání, která jste obdrželi buď řečí, nebo listem“. Ale tím se mluví všeliké učení a náhledy protivné zákonu Božímu, zdravému rozumu a lásce k bližnímu; zvlášť pak 1) učení různých sekt, v kteréž neblahé židovstvo za věku Páně a jeho apoštolův roztrženo bylo. Tak Fariseové spravedlnost zakládali v zevních skutcích a obřadech, umývání a p., lásky k bližnímu nic nedávající. Saduceové učili, že člověk jednou umře s tělem a duší zahyne, že není žádného věčného života, žádného vzkříšení, ani soudu ani odměny za dobré a trestu za zlé skutky, žádných ani andělův ani ďáblův. Proto i jich prostopášný a bezbožný život, jak o bohatci onom v evangeliu se dí. Essenští zavrhovali oběti a celou bohoslužbu v chrámu Jerusalemském, zakazovali všelikou přísahu, stav manželský, všeliký osobní majetek a t. p. 2) Všelike různé dílem nerozumné a titěrné i potvorné, dílem i náramně rouhavé a proti vůli lásky k bližnímu, ba i všemu řádu společenskému čelící výklady rabínův rozličných, které sebrány jsou v t. ř. Talmudu, jichž nesmysl, ohavnost, zloba a rouhavost až k neuvěření jest. A ta z větší částky nynějším Židům pravověrným platí nad písmo svaté, a vysvětluje tak zhusta se objevující a osvědčenou zlomyslnost proti křesťanům a jiné jich neřády. — Ty zavrhuje Pán, ty mluví sv. Otec. Důkaz toho skoro každá stránka sv. evangelií

²⁾ To místo vykládá sv. Jeronym takto: „Každý učitel, který přísnost písem obývá k libosti a tak mluví, aby nic nekáral svých posluchačův, ale jim lichotil, víno sv. písem porušuje a kazí smyslem svým“.

³⁾ Trpkost nebež se tu jako obtíž, nýbrž jako znamení pravosti, čirosti vína, kteréž sv. Otcí jest obrazem zákona Božího.

příkazu, jakož zřejmě učil Pán řka (Mat. 15, 3.): „Proč pak vy přestupujete zákona Božího pro ustanovení svá?“ Ale netoliko přestoupením rušili zákon Boží, mísíce víno s vodou, nýbrž i svůj zákon naproti postavili, který posavade farisejský sluje. V tom některé věci vypouštějí, jiné přidávají, jiné pak dle libosti vykládají, čímž se zvlášť jejich učitelé obírají. Těchto podání houževně se držíce nechtěli se poddati zákonu Božímu, jenž je měl připravit ku příchodu Kristovu, nýbrž i samého Pána obviňovali, že ve dni sobotní uzdravuje, což, jak jsme prvé řekli, zákon nezakazoval; neboť nějak uzdravovali též oni, obřezávajíce člověka v den sobotní; ale sebe nekárali pro řečené podání a zákon farisejský, přestupující zákon Boží a nedržíce příkazu zákona, an velí lásku k Bohu.

2. Že pak toto přikázání [lásky k Bohu] jest nejprvnější a největší, druhé pak [lásky] k bližnímu, učil Pán řka, že na těch přikázáních záleží celý zákon i proroci. A tak ani on sám neustanovil jiného přikázání většího toho, ale totéž obnovil svým učeníkům přikazuje jim, aby Boha milovali z celého srdce svého, ostatní pak jako sebe. Kdyby pak byl přišel od jiného Otce, nikdy by nebyl použil prvního a největšího přikázání ze zákona, nýbrž byl by se vynasnažil, aby některé větší přinesl, jakožto od „dokonalého“ Otce, aby nemusel vzít to, které byl již Bůh zákona vydal. A Pavel dí, (Řím. 13, 10.): „Plnost zákona jest milování“, a když všecko ostatní pomine, že „zůstane víra, naděje, láska; větší pak všech že jest láska“ (I. Kor. 13, 13.); a že ani poznání bez lásky k Bohu nic neprospěje; ba ani poznání tajemství, ani víra, ani proroctví, nýbrž že všecko jest marné a prázdné bez lásky; láska pak že působí člověka dokonalého, a že ten, který miluje Boha, dokonalým jest i v tomto, i v budoucím životě. Neboť nikdy neustaneme milovati Boha; nýbrž čím více jej patřiti budeme, tím více jej budeme milovati.

3. Když pak v zákoně i v evangeliu jest první a největší přikázání, abychom milovali Boha z celého srdce svého; po něm pak podobné jemu, abychom milovali bližního jako sebe samého: jeden a tentýž se nám objevuje původce i zákona i evangelia. Neboť příkazy dokonalého života, jsouce v obou zákonech tytéž, poukázaly i k témuž Bohu, který sice zvláštní příkazy ustanovil, jak slušelo oběma, ale důležitější a největší, bez nichž nelze spasení dosíci, v obou tytéž předložil.

4. Ale koho pak by nezahanbil Pán, ukazuje, že není zákon od jiného Boha, řka k těm, jež vyučoval, zástupům a učeníkům (Mat. 23, 2. n.): „Na stoličci Mojžišově sedí zákoníci a fariseové,

protož všechno, cožkoliv řeknou vám, zachovávejte a činite, ale podle skutků jejich nečinite; neboť praví a nečiní. Svazujíť zajisté břemena těžká a nesnesitelná a vzkládají na ramena lidská, ale sami ani prstem nechtějí jimi pohnouti“. Nevinil tedy zákon Mojžišem daný, ba jej dokavade Jerusálém stál, zachovávatí radil; ale onyno káral, že sice slova zákona hlásali, byli však bez lásky, a proto i nespravedliví k Bohu i bližním, jakož také Isaiáš dí (29, 13.): „Lid ten ústy mne ctí, ale srdce jejich daleko jest ode mne; marně pak mne velebí, učíce učení a přikázání lidská“. Přikázáními lidskými nemyslí zákon Mojžišem daný, nýbrž podání starších jejich, která si smyslili, a jichž se držíce, ruší zákon Boží, a proto ani Slova jeho neposlouchali. Toť i Pavel o nich praví řka (Řím. 10, 3. 4.): „Neboť neznajíce spravedlnosti Boží, a svou spravedlnost hledíce stanoviti, spravedlnosti Boží nepodrobili se; konec zajisté zákona jest Kristus k spravedlnosti každému věřícímu“. Ale jak by byl konec zákona Kristus, kdyby nebyl i jeho počátek? neboť kdo konec přivedl, ustanovil i začátek, a onť jest, který řekl Mojžišovi (II. 3, 7. 8.): „Viděl jsem, viděl týrání lidu svého, jenž jest v Egyptě. a sestoupil jsem, abych vysvobodil jej“, poněvadž od počátku bylo Slovo Boží uvyklo vstoupati i sestupovati pro spasení těch, jimž bylo zle.

5. Že pak i zákon poučoval člověka, jak dlužno následovati Krista, to týž sám osvědčuje tomu, který se ho tázal, co by činiti měl, aby života věčného dosáhl, odpovědév takto (Mat. 19, 17. n.): „Chceš-li do života vejíti, zachovej přikázání“. Když pak onen se tázal: „Které?“ opět Pán: „Nesesmilníš! nezabiješ! nepokradeš! nevydáš křivého svědectví! ctí otce i matku a miluj bližního svého jako sebe samého!“ jako stupně představuje přikázání zákona k vejítí do života těm, kdož by ho následovati chtěli; a co tehdyž jednomu řekl, to řekl všechněm. Když pak onen řekl: „Všecko jsem učinil“ (a snad neučinil¹⁾), neboť by se mu nebylo řeklo: „Zachovej přikázání!“), tu Pán káraje zrádnost jeho řekl mu:

¹⁾ Sv. Augustin (epist. 89.) soudí, že mládelec ten příliš důvěrně mluví, sv. Jeronym i ze lži ho viní. Ale dle Mar. 10, 21. není toto vše podobno, sicby ho Kristus Pán nebyl „zamiloval“, ale sám snad znamenal, že holým tím zachovávaním zevnitřních předpisů k mravní dokonalosti ještě nedospěl, a proto Pána se otázel, čeho se mu ještě nedostává. I dává mu Pán pro dosažení vyššího stupně dokonalosti radu. Ale chování mladíka jest důkazem, že pouhá choutka k dokonalému životu daleká jest opravdového předsevzetí. — Ostatně znamenejme, jak šetrně o jiných souditi nás učí sv. Ireneus připojeným slovíčkem „a snad“.

„Chceš-li dokonalým býti, jdi a prodej všechno co máš, a rozděl chudým a pojď, následuj mne“; apoštolův úděl slibuje těm, kteří by tak učinili, ale nižádného jiného Boha Otce nezvěstoval těm, kteří ho následovali mimo toho, který od počátku zákonem hlásán byl; aniž pak jiného Syna, ani Mateř, žádostivost rozvášnělého a pokleslého aióna, ani Plérómu třiceti aiónův, která se nám prázdnotou a nestálou bytí ukázala; aniž kterou bajku od jiných kacírův smyšlenou; ale učil je, aby zachovávali přikázání, které jim od počátku přikázal Bůh, a starou žádostivost dobrými skutky napravili a Krista následovali. Že pak rozdělení statku mezi chudé shlazuje předešlou žádostivost, dokazuje Zacheus, an dí (Luk. 19, 8.): „Hle, polovici svého jmění dám chudým, a oklamal-li jsem koho v čem, návratím čtvernásobně“.

Hlava XIII.

Že nový zákon neodporuje starému, ale vede k větší dokonalosti a lásce, jsa osvobozením ze služebnosti.

1. A že Pán ta přirozená přikázání, jimiž člověk ospravedlněn bývá ¹⁾, a jichž zachovávali i před ustanovením zákona všickni, kteří věrou ospravedlnění dosahovali a Bohu se líbili, nezrušil, ale rozšířil a doplnil, to se dokazuje z jeho řečí, an totiž praví (Mat. 5, 27.): „Řečeno jest starým: Nezcizoložíš! Ale já pravím vám, že každý, kdožbykoliv pohledl na ženu ku požádání jí, již s ní cizoložil v srdci svém“. A opět (t. v. 21.): „Řečeno jest: Nezabiješ! Ale já pravím vám, každý kdož se hněvá na bratra svého bez příčiny, vinen bude soudu“. A (t. v. 33. 34. 37.): „Řečeno jest: Nebudeš křivě přísahati: Ale já pravím vám, abyste nepřisahali naprosto. Buď pak řeč vaše: Jest, jest! Není, není!“ a což podobné jest. To všechno zajisté není na odpor příkazům dávným, aniž je ruší, jakož stoupenci Markiónovi se rozkřikují; nýbrž doplněním a rozšířením jejich jest, jakož sám vece (t. v. 20.): „Nebude-li hojnější spravedlnost vaše více nežli zákonův a fariseův, nevejdete v království nebeské“. Ale což tu bylo více? Předně nejenom věřiti v Otce, ale

¹⁾ Rozumí se ta, která v desky srdce lidského napsána jsou a která netoliko praotcové před Mojžišem, ale i pohané zachovávali, za první povinnost považující: Bohy ctíti, rodičům sloužiti, starší v úctě míti, a t. p. K těm se i sv. Pavel odvolává (Řím. 2, 15.) a sv. Justin tvrdí (I. Obr. 40.), že praotcové před Mojžišem, žijíce dle těchto, u Boha ospravedlnění došli.

i v Syna jeho, kterýž se již zjevil, neboť ten přivádí člověka ve spojení a v jednotu s Bohem. Potom pak netoliko mluví, ale i činí, neboť oni sice mluvili, ale nečinili; a netoliko se zdržovali od zlých skutků, ale i od žádosti jich. Ale tomu neučil tak, jakoby to bylo proti zákonu, nýbrž naplňuje zákon a vstěpuje v nás spravedlnost jeho. Proti zákonu by bylo to, kdyby byl, co zákon zakazuje, učenskům svým činiti velel. Ale to co přikázal, zdržeti se totiž netoliko skutků zákonem zakázaných, nýbrž i všelikého požádání jich, není zákonu na odpor, jakož jsme řekli, aniž pak tím, kdo tak velí, zákon ruší, ale jej naplňuje a rozšiřuje a rozkládá.

2. Neboť zákon, jsa dán sluhám, tělesnými zevnitřnostmi duši cvičil, téměř jako poutem ji potahuje k poslušání příkazů, aby se člověk učil sloužiti Bohu; ale Slovo osvobodilo duši a naučilo skrze ni i tělo dobrovolně držeti v čistotě. A tím již potřeba nastala odstraniti pouta služebnosti, jimž člověk již byl zvykl, i bez pout následovati Boha; ale i rozšířiti příkazy svobody a utužiti poddanost ke králi, aby nikdo neobrátl se zpět, neukázal se nehodným osvoboditele svého; oddanost pak a poslušnost k otci čeledi má býti tatáž u služebníků jako u dítek; ale přec sluší se, aby větší důvěru měly dítky, poněvadž jest důstojnější a slavnější jednání svobodné, nežli poslušnost služebná.

3. A tudíž Pán místo „Nezaczizoložíš!“ přikázal i nepožádati; a místo „Nezabiješ!“ i nehněvati se; místo dávání desátku, rozdati všecko jmění chudým; a netoliko bližní ale i nepřátely milovati; a netoliko štědrými dárci a dobroději býti, nýbrž i těm darmo nechati, kteří nám přes moc odjímají co naše jest. „Kdo ti odjímá sukni“, dí (Luk. 6, 29. n.), „tomu nechej i plášť a od toho, kdo bere, co tvého jest, nežádej zpět; a jakož chcete, aby vám lidé činili, i vy jim činite“, abychom se nermoutili, jako proti vůli své byvše ošizeni, ale radovali se, jako bychom rádi byli darovali, více jako milostně se chovajíce k bližním, nežli nutnosti se podrobujíce. „A kdyžby tě někdo nutil“, dí (Mat. 5, 41.), „abys s ním šel tisíc kroků, jdi s ním i jiné dva“ [tisíce], abys tak nešel za ním jako sluha, ale jako svobodník ho vedl, prokazuje se bližnímu ve všem povolným a prospěšným, nehledě k jejich zlosti, nýbrž prokazuje jim svou dobrotu, připodobňuje sebe samého Otci, „an slunci svému velí vycházeti nad zlými i dobrými a deští na spravedlivé i nespravedlivé“ (t. v. 45.). A to, jak jsme prvé řekli, nebyloť nijakž učení toho, který by zákon rušil, ale který jej naplnil a rozšířil v nás; jako by někdo řekl, že my jsme tím

více povinni osvědčiti skutkem svou svobodu a vroucnější chovati k svému osvoboditeli poddanost i horlivost. Vždyť neosvobodil nás, abychom od něho odstoupili (neboť nikdo nemůže, vyloučen jsa od darů Páně, sám sobě spasitelný pokrm opatřiti); nýbrž abychom čím více jeho milosti získáme, tím více jej i milovali. Čím pak více jej milovati budeme, tím větší slávy od něho dosáhneme, octnouce se u věčném patření na Otce.

4. Když tedy všechna přirozená přikázání jsou společná nám i jim, mělať ovšem svůj počátek a původ u nich, ale u nás se jim dostalo rozšíření a vyplnění. Neboť držeti se Boha a následovati jeho Slova i milovati je nade všechno, bližního pak jako sebe samého (člověk totiž člověku bližním), a varovati se všelikého zlého skutku, a cokoliv takového společno jest oběma [zákonům], to ukazuje Boha jednoho a téhož. Ale ten jest Pán náš, Slovo Boží, který nejprve sluhy k Bohu táhl, později pak vysvobodil ty, kteří mu podrobeni byli, jakož sám vece k učeníkům (Jan 15, 15.): „Již nebudu nazývati vás sluhami; neboť sluha neví, co pán jeho činí. Vás pak nazval jsem přátely, poněvadž všechno, co jsem slyšel od Otce, zvěstoval jsem“. Tím pak že praví: „Již vás nebudu nazývati sluhami“, ukázal co nejpatrněji, že On jest ten, který prvé lidem tu služebnost k Bohu zákonem uložil, ale potom jim i svobodu daroval. A tím že praví: „Sluha neví, co činí pán jeho“, osvědčuje nevědomost služebného lidu při jeho přísti. A že učeníky své nazývá „přátely Božími“, tím patrně ukazuje, že jest On Slovo Boží, jehož i Abrahám šlechetnou věrou dobrovolně a bez pout následuje, přítelem Božím se stal (Jak. 2, 23.). Ale ani s Abrahámem neuzavřelo Slovo Boží přátelství z potřeby, jsouc od počátku dokonalé; neboť dí (Jan 8, 58.): „Prvé nežli Abrahám byl, jít jsem!“ nýbrž aby i Abrahámovi daroval život věčný, jsa dobrotiv, poněvadž přátelství Boží uděluje nesmrtelnosti těm, kteří ji ujímají.

Hlava XIV.

Co Bůh od člověka žádá nebo jemu činí, všechno slouží k spáse člověka; Bůh nemá člověka potřebí k ničemuž, sám mu vše dobrotivě a darmo dáváje.

1. A tak na počátku nestvořil Bůh Adama, jakoby měl potřebí člověka, nýbrž aby měl, komu by darů svých udílel ¹⁾. Neboť ne-

¹⁾ „Tot jest“, čteme v „Hierarchii nebeské“, sv. Divišovi připisované, „vlastností původce veškerenstva a dobrodaje svrchovaného, aby v účastenství

toliko před Adamem, ale i přede vším stvořením oslavovalo Slovo svého Otce, jsouc v něm, a samo od Otce oslavováno bylo, jakož samo praví (Jan 17, 5.): „Otče, oslaviž mne slávou, kterouž jsem měl u tebe prvé, nežli světa bylo“. Aníž pak velí, abychom ho následovali, jakoby měl našeho posloužení potřebí, nýbrž aby nám samým udělil spasení. Neboť jíti za Spasitelem jest příúčastniti se spasení; a jíti za světlem jest příúčastniti se světla. Kdož pak jsou ve světle, neosvěcují sami světlo, ale jsou od něho osvětleni a objasněni; nic mu neprospívají oni, ale sami dobrodiní berou, jsouce osvětleni od světla. Tak i sloužiti Bohu Bohu sice nic neprospívá, aniž má Bůh potřebí lidské služby; ale On sám dává následujícím jeho a sloužícím jemu život a neporušitelnost i slávu věčnou, dobrodiním odplácje sloužícím jemu za to, že slouží, a následujícím ho za to, že ho následují, ale žádného od nich dobrodiní nepřijímaje; jest zajisté bohatý, dokonalý a bez potřeby. Avšak proto vyhledává Bůh od lidí služby, aby i dobrý jsa a milosrdný, dobře činil těm, kteří trvají v službě jeho. Jak jistě totiž Bůh ničehož nemá potřeby, tak velmi potřebuje člověk spojení s Bohem. A jistotně to jest slávou člověka, vytrvati a zůstati v službě Boží. A protož i řekl Pán učeníkům svým (Jan 15, 16.): „Nezvolili jste mne vy, ale já zvolil jsem vás“, znamená, že neoslavili jej oni, jdouce za ním, ale tím, že následovali Syna Božího, oni oslaveni byli od něho. A opět (t. 17, 24.): „Chci, aby kde jsem já, tam i oni byli, aby viděli slávu mou“; nikoliv marně se tím vychloubaje, ale slávy své sdělití chtěje s učensky svými, o nichž též Isaiáš dí (43, 5. n.): „Od východu přivedu símě tvé a od západu seberu tě; a řeknu severu: Přiveď! a jihu: Nebraň! přiveď syny mé z daleka a dcery mé od končin země, všechny, kteří se nazývají dle jména mého; neboť k slávě své upravit, způsobil, učinil jsem ho“. A to proto, poněvadž „kde jest tělo, tam shromáždí se i orlové“ (Mat. 24, 28.), účastníci se v slávě Páně, který nás k tomu způsobil a zřídil, abychom s ním byli a s ním sdíleli slávy jeho.

2. A tak Bůh z počátku člověka stvořil pro štědrost svou; praotce pak zvolil pro jejich spasení; lid pak sobě připravoval, uče neučelivce následovati Boha; proroky pak zřídil na zemi, cviče člověka býti schránkou Ducha jeho a míti obcování s Bohem, sám ničeho nepotřebuje, ale těm, kteří potřebují jeho, sebe v obcování

---

na svém blahu pozval a pojal všechno“. A Petr Lombardský praví (lib. II. Sent. dist. 1.): „Proto učinil Bůh tvory rozumné, aby jej, svrchované dobro, poznali, poznajíce milovali, milující ho drželi, držíce ho blažení byli“.

propůjčuje; a kteří se mu zaslíbili, těm jako stavitel stavbu spásy jejich kresle, a nevidomým v Egyptu dada vůdce sám od sebe, a nespokojencům na poušti stanově velevhodný zákon, a vešlým do země dobré dostatečného uděluje dědictví, a navrátilivším se k Otci tučného zabiv telce a první darovav roucho, a tak mnohonásobným působením lidstvo přiváděje k souhlasné spáse. A proto Jan ve Zjevení vece (1, 15.): „A hlas jeho jako hlas vod mnohých“. A v pravdě zajisté vody mnohé Duch [Boží]¹⁾, poněvadž bohatý, a poněvadž veliký jest Otec. A těmi všemi procházejíc Slovo, bezzávistně prospěchu propůjčovalo těm, kteří se mu podrobili, každému pokolení²⁾ náležitý a vhodný zákon předpisujíc.

3. A tak i lidu zákonem ustanovil zřízení svatostanu a vystavění chrámu a zvolení levitů, oběti též a dary a památky³⁾, i všelikou ostatní službu. Onť sám nic toho nemá potřebí; neboť jest vždy pln všech darův, maje v sobě všelikou líbeznou vůni a všeliké libovonné zápachy prvé ještě, nežli Mojžiše bylo; ale vyučoval lid, an se lehkovážně k modlám vracel, mnohým napomínáním, cviče je, aby vytrvali a sloužili Bohu; veda je tím, co bylo druhé, k tomu, co jest prvním, t. j. obraznými věcmi k pravým, a dočasnými k věčným, a tělesnými k duchovným, a pozemskými k nebeským; jakož i Mojžišovi řečeno jest (II. Mojž. 25, 40.): „Učiníš všecko podle obrazu těch věcí, jež jsi spatřil na hoře“. Neboť po čtyřicet dní učil se pamatovati si řeči Boží a nebeské oznaky a obrazy duchovné a podobenství budoucích věcí, jakož i Pavel dí (I. Kor. 10, 4.): „Pilíť zajisté ze skály je provázející; skalou pak byl Kristus“. A opět uveda prvé, co se nalezá v zákoně, dokládá (t. v. 11.): „Tyto pak všechny věci staly se jim v podobenství; napsány pak jsou k výstraze naší, na něž konec věkův došel“. Tak tedy skrze obrazy učili se báti se Boha a trvati v poslušnosti jeho.

¹⁾ Vodami mnohými rozuměj tajemně rozličné a mocné působení Ducha sv. a zákonů jím daných, na základě slova Páně Jan 7, 38.

²⁾ „Conditioni“, což obyčejně sice odpovídá řeckému *κρίσις*, ale i Theodoret jednou *κρίσις* vykládá slovem *γενεά* rod, pokolení; a to zde zvláště se hodí.

³⁾ „Monitiones“, snad slavnosti na památku rozličných dobrodiní od Boha přijatých.

Hlava XV.

Původně Bůh lidu židovskému ustanovil toliko desatero přikázání, později zevrubné předpisy dány jsou pro jejich tvrdošijnost.

1. Tak byl jim zákon i káratelem i proroctvím budoucích věcí. Neboť nejprve napomínal je Bůh přirozenými zákony, které od počátku lidem byl dal a vštípl, t. j. desaterem přikázání (kteráž kdo nezachovává, spasení nedojde), a nic více od nich nežádal, jakož i Mojžíš v Deuteronomii dí (5, 22.): „Ta jsou všechna slova, která mluvil Hospodin ke všemu shromáždění synův israelských na hoře a nic nepřidal; a napsal je na dvou kamenných deskách a dal mně“; aby totiž ti, kteří by ho poslouchati chtěli, zachovávali přikázání jeho. Ale když jim napadlo uliti si tele, a navrátili se myslí svou do Egypta, raději chtějíce býti poroby nežli svobodníky, tehdáž dostalo se jim ostatní služebnosti, anž k žádostivosti jejich se hodila, od Boha je sice neodloučila, ale jhem poroby jim panovala, jakož prorok Ezechiel příčiny ustanovení takového zákona uváděje dí (20, 24. 25.): „A po žádosti srdce svého ¹⁾ pásly oči jejich a já dal jsem jim přikázání nedobrá ²⁾ a soudy, kterýmiž nebudou žítí“. A Lukáš píše (Sk. 7, 98. n.), že Štěpán, jenž první od apoštolů za jahna zvolen a první pro vyznání Krista usmrčen jest, takto o Mojžíšovi se prohlásil: „Onť přijal přikázání Boha živého, aby je dal vám, jehož nechtěli poslouchati otcové vaši, ale zavrhlí a odvrátili se srdcem svým do Egypta, řkouce k Áronovi: Učiň nám bohy, kteříž by před námi šli; nebo Mojžíšovi tomu, kterýž nás vyvedl ze země Egyptské, nevíme, co se přihodilo. A udělali v těch dnech tele a obětovali oběť modle a veselili se v díle rukou svých. Ale odvrátil

¹⁾ Jak text původní, tak i LXX. i Vulg. mají: „po modlách otců jejich“.

²⁾ Není pochybnosti, že sv. Otec ta přikázání nedobrá rozumí o předpisech zákona Mojžíšova o svěcení svátkův, přinášení obětí, zdržování se některých pokrmů a pod., kteréžto předpisy dílem pro veliký počet svůj, dílem že jimi krotiti se měly zlé žádosti, byly těžké a ke mnohým přestupkům příležitost zadržovaly, aniž jimi přese vši obtíž bylo lze dosáhnouti ospravedlnění, poněvadž byly toliko nástinem budoucího vykoupení. Než novější vykladaelé těmi příkazy nedobrymi a soudy, kterými života dosíce nelze, rozumějí, hledíce obzvláště k v. 26., zvláštní dopuštění Boží, že spravují se Židé modloslužbou pohanskou a prvorozenátka svá ohněm Molochu obětují, takto se poškrvňujíce a o život věčný připravujíce.

se Bůh a vydal je, aby sloužili vojsku nebeskému, jakož psáno jest v knize prorokův (Amos 5, 25.): „Zdali pak jste mi obětovali oběti a dary po čtyřicet let na poušti, dome Israelský? A přijali jste stánek Molochův ¹⁾ a hvězdu boha Remfam ²⁾, podobizny, kteréž jste zdělali, abyste se jim klaněli“; tím zřejmě ukazuje, že od žádného jiného Boha nebyl jim dán takový zákon, nýbrž od jednoho a téhož i takový, kterýž sloužil jich služebnosti. Pročež i k Mojžišovi dí v Exodu (32, 2. 3.): „Vyšlu před tebou anděla svého; neboť nevstoupím s tebou, poněvadž jsi lid tvrdošijný“.

2. A mimo to sám Pán dokazuje, že i některá příkázání od Mojžiše jim ustanovena byla pro tvrdost jejich a nepodajnost; neboť když mu řekli (Mat. 19, 7. 8.): „Co tedy Mojžiš přikázal dáti list zapuzení a propustiti ženy?“ řekl jim: „To vám pro tvrdost srdce vašeho dopustil, ale od počátku nebylo tak“; čímž ovšem vymlouvá Mojžiše, jakožto služebníka věrného, ale i toho jednoho, který na počátku muže a ženu učinil, Bohem vyznává, je pak kárá, že jsou tvrdí a nepodajní. A proto dal jim Mojžiš toto přikázání o listu propustném, vhodné jich tvrdosti. A co pravíme toto o starém zákoně? nalezájce, že i v novém apoštolé totéž činili a z též řečené příčiny, an Pavel ihned praví (I. Kor. 7, 12.): „Ale to já pravím, nikoliv Pán“. A opět (t. v. 6.): „To však pravím podle dopuštění a nikoliv podle rozkazu“. A zase (t. v. 25.): „Ale o pannách příkazu Páně nemám, radu však dávám, jako milosrdenství došlý od Pána, abych byl věren“. Ale i na jiném místě dí (t. v. 5.): „Aby vás nepokoušel satan pro nezdrželivost vaši“. Nalezáme-li tedy, že i v zákoně novém apoštolé podle shovívavosti něčemu dopouštěli, pro nezdrželivost některých, aby tací lidé zatvrzeli, zoufajíce naprosto nad spasením svým, neodpadli od Boha: nesmí nám býti divno, jestliže i v zákoně starém týž Bůh takového

¹⁾ Moloch מלכ, byla modla Ammonitánův, jejíž jméno „krále“ znamená. Šalomoun k vůli ženám svým postavil Molochu chrám se sochou z kovu ulitou, dutou, s roztaženými před sebe rukama, která se pak ohněm rozpálila a v její žhavé náručí se nevinné dívky kladly. Aby pláč jich nebyl slyšán, prováděla se děsná hudba troubami a píšťalami a bubny. Taková ohavná modloslužba dělá se též v Karthagu. Sv. Jeronym se domnívá, že Moloch byl ochrancem pložení dítek, za kterou pak příčinou se mu i takové oběti vzdávaly. Viz Jerem. 32, 35.

²⁾ Remfam nenalezá se nyní v původním textu hebr. (Amos 5, 26.), nýbrž רמפס, což znamená Saturna od Arabů Keivan nazvaného; LXX mají po kopticku Παράν, Theodotión na tom místě klade ἀμαρτωλὸν temnotu; rozumí se hvězda Saturnus, Kronos, t. j. vše požírající čas.

cosi ku prospěchu lidu učiniti svolil, lákaje si je řečenými obyčeji, aby vedle nich spasitelných desatero přikázání zachovávali a tak jeho se držíce nevraceli se k modloslužbě, aniž odpadli od Boha, nýbrž naučili se milovati ho celým srdcem svým. Jestliže však někteří pro neposlušné ty Israelity a zavržence praví, žeby ten učitel zákona byl slabý, naleznouť i v povolání našem ¹⁾, že mnoho jich povoláno ale málo vyvoleno; a že kteří uvnitř vlci jsou, zevna pak oblečení bývají v rouno ovčí; a že Bůh i jeho napomínání, jakož bývalo vždy, šetří u člověka svobody i svémoci, aby spravedlivě souzeni byli, kteří ho neposlouchají, protože ho neposlouchali, a kteří ho poslouchali a věřili mu, aby poctěni byli neporušitelností.

Hlava XVI.

Že Kristus Pán zrušil sice zákony, jimiž se ospravedlnění nezíská; ale desatero přikázání nezrušil, poněvadž mu lidstvo vždy podrobeno bylo.

1. Že pak ani obřízky nepřikázal Bůh, jako na dokonalé ospravedlnění, ale toliko na znamení ²⁾, aby pokolení Abraháмово trvalo označeno, tomu z písma samého se učíme, ano dí (I. Mojž.

¹⁾ T. j. v církvi.

²⁾ Tohoto náhledu byli se sv. Irenejem i jiní sv. Otcové řečtí i latinskí, že t. obřízka byla pouhým znakem tělesným vyvoleného národu; ale již sv. Ambrožem, více ještě sv. Augustinem připravována nauka scholastiků, zvláště sv. Tomáše Akvinského (III. parte qu. 62. art. 6.), že obřízka spojena s věrou v příštího zaslíbeného Vykupitele, udělovala pacholatům židovským týchž milostí (vyjma přímé pojetí u věčnou slávu) jako svátost sv. křtu. Tuto svátost s obřízkou porovnává dí sv. Bernard: „Jako nyní křest bez přičinění vůle křtěných dítek spásy jim dodává: tak i druhdy obřízka bez vůle pacholíků vykonána spasení jim získala“. A zajisté bylo proliti krve na tom oudu těla, v němž všechna téměř pochoť tělesná se soustřeďuje, vhodným znamením veliké jednak proviny, jednak lítosti a zadostučinění. Tomu nic nevádí, že praotcové před ustanovením obřízky, taktéž ospravedlnění dosáhli; vždyť i Abrahám již před obřezáním ospravedlněn jest skrze víru a poslušnost; aniž platí námitka, žeby pohlaví ženské ospravedlnění postrádalo; neboť ženě již po prvním hříchu veliké pokání uloženo, že v bolestech bude roditi, a Bůh k udělení své milosti rozličné cesty má, aniž je nám zjevíti povinen jest. — V mravním ohledu (důvodů zdravotních ponecháme) značí potlačení tělesných, vůbec hříšných žádostí.

17, 9.): „Řekl Bůh k Abrahámovi: Obřezán bude z vás každý mužského pohlaví, a obřezáte tělo hanby své, aby znamením bylo úmluvy mezi mnou a vámi“. A totéž dí Ezechiel prorok (20, 12.) o sobotách: „Nad to i soboty své dal jsem jim, aby byly znamením mezi mnou a jimi, aby věděli, že já jsem Hospodin, jenž je posvěcuje“. A v Exodu dí Bůh k Mojžíšovi (31, 13.): „A sobot mých ostříhati budete; neboť budeť to znamením mezi mnou a vámi po rodech vašich“. Na znamení tedy tyto věci ustanoveny jsou, ale nebyla znamení bez významu, t. j. bez podkladu, aniž marná, jsouce totiž dána od moudrého umělce, nýbrž tělesné obřezání poukazovalo k obřezání duchovnímu. Pravíť zajisté apoštol (Kol. 2, 11.): „My obřezáni jsme obřezáním, neučiněným rukou“. A prorok dí (V. Mojž. 10, 16.): „Obřezte tvrdost srdce svého!“ Soboty pak vyučovaly stálé věnování celého dne službě Boží. „Jmíni jsme“, vece apoštol Pavel (Řím. 8, 36.), „celý den jako ovce na zabíjení“; jsouce totiž zasvěcení a sloužící [jemu] po všecken čas víry své a přidržující se ho a zdržující se všeho lakomství, neshromažďující, aniž majíce pokladů na zemi. Poukazovala pak [sobota] i k odpočinku Božímu po vykonaném stvoření, t. j. ke království, v němž odpočine člověk ten, který vytrvá v službě Boží, a účastní se stolu Božího.

2. A že těmito věcmi člověk ospravedlněn nebýval, nýbrž že toliko na znamení ustanoveny byly lidu, dokazuje se tím, že Abrahám i bez obřizky a bez zachovávání sobotních dnů „uvěřil Bohu a pokládáno jest mu k spravedlnosti a přítelem Božím nazván jest“ (Jak. 2, 23.). Ale i Lot bez obřezání vyveden jest ze Sodomy a zachován byl od Boha; i Noe, líbě se Bohu, ač nejso obřezán, obdržel rozměry světa druhého pokolení. Ale i Henoch bez obřizky byl milý Bohu, a jsa člověk vykonal poselství k andělům ¹⁾

¹⁾ Sv. Otec tuto na očích má, co se vypravuje I. Mojž. 6. o „synech Božích“, t. j. o potomcích zbožného Sétha, že si pojali ženy z dcer lidských, t. j. z potomků Kainových, a že tenkrát byli na světě obrové, t. j. lidé mohutných a silných těl a kruté mysli, kteří zlým náruživostem svým hověíce všeliké nepravosti páchali. „Syny Božími“ (cod. A: ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ místo υἱοὶ τοῦ Θεοῦ) rozuměla židovská tradice padlé anděly, kteří dle apokryfické knihy Henochovy (hl. 6. a n.), z prvních dob makkabejských pocházející (Langen, D. Judenthum zur Zeit Christi str. 35. n.), počtem 200 s nebes na zemi se spustili, dcery lidské za ženy pojali a s nimi onyno obry zplodili. A těm synům čili andělům Božím oznámil prý Henoch (podle kn. Henochovy) soud Boží. Této židovské tradice o andělech s ženami se tělesně spojivších přidrželi se i nejstarší sv. Otcové a jak z t. m. se podobá, i sv. Irenej.

a unešen jest ¹⁾, a chová se do nynějška jako svědek spravedlivého soudu Božího: že přestupníci andělé svrženi jsou na zemi k odsouzení, ale člověk milý [Bohu] unešen jest k svému spasení. Ale i ostatní množství těch spravedlivých, kteří před Abrahámem byli, i těch praotců, jižto žili před Mojžišem, ospravedlnění byli bez řečených věcí i bez zákona Mojžíšova, jakož sám Mojžiš dí k lidu v Deuteronomii (5, 2. 3.): „Hospodin Bůh tvůj úmluvu učinil na [hoře] Horeb; a neučinil úmluvu tu s otci vašimi, ale s vámi“.

3. Proč tedy neustanovil Hospodin otcům úmluvy? Poněvadž zákon se neukládá spravedlivým (I. Tim. 1, 9.); ale otcové měli trest desatera přikázání zapsánu v srdci svém a v duši své, milující totiž Boha stvořitele svého a zdržující se všelikého bezprávi proti bližnímu. Pročež nebylo ani potřebí napomínati jich káravými předpisy, poněvadž měli spravedlnost zákona sami v sobě. Když pak tato spravedlnost a láska k Bohu v zapomenutí přišla a zahynula v Egyptě, tuť nutně Bůh dle hojné k lidem dobroty své zjevoval se hlasem a vyvedl z Egypta lid mocně, aby člověk byl opět učeníkem a následovníkem Božím. I trestal tvrdošijně, aby nezhrzeli Stvořitelem svým; a mannou krmil je, aby výmluvného ²⁾ pokrmu přijímali, jakož i Mojžiš dí v Deuteronomii (8, 3.): „I krmil tě mannou, kteréž neznali otcové tvoji, abys poznal, že ne samým chlebem živ jest člověk, ale každým slovem Božím, které vychází

¹⁾ Víra ta v unešení Henocha zakládá se na I. Mojž. 5, 24.: „A chodil s Bohem, a neukázal se (čili vlastně: a nebylo ho více); nebo vzal ho Bůh“, a vyskytá se ještě dvakrát v St. Z. v kn. Sir. 44, 6.: „Enoch líbil se Bohu a přenesen jest do ráje, aby dal národům (Vulg.: gentibus; řecký text: ταῖς γενεαῖς, příštím pokolením) pokání“, a 49, 16.: „Žádný nenarodil se na zemi takový, jakýž byl Enoch; neboť on vzat jest z země“, a jednou v N. Z. Žid. 11, 5.: „Věrou přenesen jest Enoch, aby neviděl smrti; protože jej Bůh přenesl; prvé zajisté nežli jest přenesen, měl svědectví, že se líbil Bohu“. Na základě míst těchto nelze pochybovati, že Henoch způsobem nějakým nám nepovědomým, snad podobným, jak proměnění budou lidé za příchodu Páně k soudu ještě žijící, z této země vzat jest, aniž smrti zakusil. V apokryfických knihách N. Z. Histor. Jos. fabrí lig. c. 31., Evang. Nicod. c. 25. zachována další tradice židovská, že přede dnem soudným s Eliášem opět na světě se objeví a proti antikristu svědčiti bude, až pak od něho v Jerusalemě bude usmrčen (srov. Zjev. 11, 8. a.). Poněvadž smrt na všechny lidi přišla, (Řím. 5, 12.) a uloženo jest lidem jednou umřítí a potom soud (Žid. 9, 27.) i sv. Otcové domněnce té víry přikládali. — Šířeji o Henochovi se rozepisuje sv. Otec ještě V. 6.

²⁾ Tak jsme přeložili „rationalem escam“, řecky snad ἀπὸν λογισμὸν, vzhledem k násl. citátu.

z úst jeho. Tak i lásku k Bohu přikazoval i spravedlnost k bližnímu v srdce vštěpoval, aby [lid] nebyl ani nespravedliv, ani nehoden Boha; a tak připravoval člověka desaterem přikázání k svému přátelství a svornosti s bližním (což ovšem prospívalo člověku samému); ale Bůh ničehož neměl potřebí od člověka.

4. Pročež dí písmo (V. Mojž. 5, 22.): „Tato slova mluvil Hospodin ke všemu sboru synů Israelských na boře a nic nepřidal“; neboť ničehož, jak právě jsme řekli, neměl od nich potřebí. A opět dí Mojžiš (t. 10, 22.): „A nyní, Israeli, čeho žádá Hospodin Bůh tvůj od tebe? jedině abys se bál Hospodina Boha svého a chodil po cestách jeho a miloval ho a sloužil Hospodinu Bohu svému z celého srdce svého a ze vši duše své“. Ale to zvelebilo ovšem člověka, dávajíc mu to, co mu scházelo, t. j. přátelství Boží; ale Bohu nedávalo nic, neboť Bůh neměl potřebí lásky člověka. Nedostávalo se však člověku slávy Boží, již nikterak nemohl dosíci, leč vzdávaje se Bohu. A protož opět vece Mojžiš k nim (t. 30, 19. 20.): „Vyvol život, abys živ byl ty i plémě tvé: milovati Hospodina Boha svého a poslouchati hlasu jeho a přidržeti se ho, poněvadž to jest život tvůj a dlouhost dnů tvých!“ A k tomuto životu připravuje člověka Pán, ta slova desatera přikázání sám o sobě všechném rovněž mluvil; a proto rovněž trvají u nás, docházejíce tělesným jeho příštím rozšíření a doplnění, nikoliv pak zrušení.

5. Ale přikázání služebná zvlášť skrze Mojžiše ustanovil lidu, jak se k jeho kázni hodila, jakož sám Mojžiš dí (t. 4, 14.): „A mu mě přikázal Hospodin v ten čas, abych řekl vám spravedlnosti a soudy“. Co tedy oněm k služebné kázni a na znamení dáno bylo, to zrušil novým zákonem svobody; ale co byly příkazy přirozené a svobodnické i všem společné, ty rozšířil a rozmnožil bezzávistně a štědrě, daruje lidem skrze přijetí za syny [Boží tu milost], aby poznali Boha za Otce svého, a milovali ho z celého srdce a následovali bez odporu jeho Slova, zdržující se netoliko zlých skutkův, ale i žádostí jich. Avšak rozmnožil i bázeň, neboť synové mají se více báti nežli služebníci a větší chovati lásku k otci. A proto dí Pán (Mat. 12, 36.): „Z každého slova prázdného, které mluvíti budou lidé, vydají počet v den soudný“; a (t. 5, 28.): „Kdo pohledne na ženu ku požádání jí, již scizoložil s ní v srdci svém“; a (t. v. 22.): „Kdo se hněvá na bratra svého bez příčiny, vinen bude soudu“; abychom věděli, že netoliko ze skutků nám bude Bohu vydati počtu jako služebníkům, ale i ze slov a myšlenek jakožto těm, kteří moci svobody dosáhli, v které člověk více zkušen

bývá, zdali Pána ctí, jeho se bojí a jeho miluje. A proto i vece Petr (I. 2, 16.), „že nemáme svobody za zástěru zlosti“, nýbrž k dotvrzení a osvědčení víry.

Hlava XVII.

Dokazuje, že oběti předobrazujících Bůh neměl potřebí, aniž člověk jimi ospravedlnění svého dosahoval; protož byly zrušeny a obět novozákonní ustanovena, obět Těla a Krve Krista Pána, která se po celém světě Bohu vzdáváti má.

1. Že pak Bůh neměl potřebí otrocké služebnosti jejich, ale pro ně samy některé obyčeje a obřady v zákoně přikázal, to proroci úplně dosvědčují; a pak že Bůh oběti jich potřebí nemá, nýbrž [že se vzdává] za toho, kdo obětuje, za člověka totiž, i tomu Pán zřejmě učil, jakož jsme prvé ukázali. Neboť když jednou znamenal, že nedbají spravedlnosti a odvracují se od lásky k Bohu, ale domnívají se, žeby obětmi a jinými obraznými obřady mohli si usmířiti Boha, mluvil jim Samuel zajisté takto (I. Král. 15, 22.): „Nechce Hospodin zápalův a obětí, ale chce, aby slyšán byl hlas jeho. Hle! slyšení povolné nad obět a poslouchání nad tuk skopcův“. A David dí (Ž. 39, 7.): „Obětí a darů nechtěl jsi; ale uši dokonal [probodl] ¹⁾ jsi mi; zápalů také pro hřích nežádal jsi“. Tím se ponaučuje, že chce Bůh raději poslušnost, která je zachová, nežli oběti a zápaly, které jim nic neprospívají k ospravedlnění, a spolu i novou úmluvu zvěstuje. Ale ještě zřejměji v žalmu padesátém o témž praví (v. 18. 19.): „Neb kdybys byl chtěl obět, dal bych ji ovšem; zápalů nelibuješ sobě. Obět Bohu duch zkormoucený; srdce zkormoucené a ponížené Hospodin nezavrhne“. Že tedy Bůh ničehož nemá potřebí, praví v žalmu tomuto předcházejícím (v. 9. n.): „Nepřijmu z domu tvého telat ani ze stád tvých kozlů; neboť má jest všecka zvěř země, dobytek na horách i volové; já znám všecko ptactvo nebeské a krása polní se mnou jest. Zlačněl-li bych, neřeknu to tobě; neboť můj jest okres země i plnost jeho. Zdaž jísti budu maso býkův? anebo krev kozlů píti budu?“ A potom, aby

¹⁾ Nechtěl-li otrok Žid po šestileté službě ažití práva svobody, nýbrž dále náležeti pánu svému, předveden jest před úřad dotýčný a tam mu ucho probodnuto na znamení služebnosti trvalé; odtud vznikly i zvláštní způsoby mluvení.

nikdo nemyslel, že to všechno zavrhuje, jakoby se hněval, dokládá, radu jim dává (t. v. 14. 15.): „Obětuj Bohu obět chvály a vzdávej Nejvyššímu sliby své; a vzývej mne v den soužení svého a vytrhnu tě a oslavovati budeš mne“, odmítaje tak ony věci, kterými domnívali se, že hřešíce si usmíří Boha, ale k tomu, čím bývá člověk ospravedlněn a se přibližuje Bohu, je napomínaje a povzbuzuje. Ale to dosvědčuje též Isaiáš (1, 11.): „Nač mi to množství obětí vašich? praví Hospodin; syt jsem!“ A když byl zamítnul zápaly a oběti a dary, taktéž i novoměsíce a soboty a svátky i všelikou ostatní službu příslušnou, doložil raden jim jsa k věcem spasitelným (t. v. 16. n.): „Umyjte se, čisti buďte; odstraňte nepravosti od srdcí svých s očí mých; ustaňte zlob svých, učte se dobré činiti; vyšetřujte soud, vyprostte toho, který bezpráví trpí, suďte sirotku a ospravedlňte vdovu a pojďte, ať se rozsoudíme, praví Hospodin“.

2. Neboť nezavrhł obětí jejich jako člověk rozhorlený, jak mnozí tvrditi se opovažují; ale nad jejich slepotou se smiluje a pravou obět naznačuje, kterouž vzdávající usmíří si Boha, aby od něho života dosáhli. Jakož jinde vece (Ž. 50, 19.): „Obět Bohu srdce zkroušené; vůně líbezná Bohu srdce velebící Stvořitele svého“¹⁾. Neboť kdyby byl ze zlosti zavrhl ty jejich oběti, jakoby nehodni byli dosíci milosrdenství jeho, nebyl by ovšem jim radil, čím by se spasiti mohli. Ale že jest Bůh milosrdný, neodloučil je od dobré rady. Neboť když byl skrze Jeremiáše řekl (6, 20.): „Nač mi kadidlo Sabajské přinášíte a skořici z krajiny daleké? Zápaly vaše a oběti nelíbí se mi“, doložil (7, 2. n.): „Slyšte slovo Hospodinovo, veškeren Judo! Toto praví Hospodin Bůh Israeli: Napravte cesty své a usídlím vás na místě tomto. Nedůvěřujte sami u sebe ve slovích lživých, poněvadž neprospějí vám do konce, říkajíce: Chrám Hospodinův, chrám Hospodinův jest!“

3. A opět znamená, že je nevyvedl z Egypta proto, aby oběti mu vzdávali, ale aby zapomenouce modloslužby Egyptanů, hlasu Hospodinova slyšeti mohli, což by jim bylo k spáse a slávě, týmž Jeremiášem dí (7, 21. n.): „Toto praví Hospodin: Zápalné oběti své seberte se zbitými oběťmi svými a najeďte se masa. Neboť jsem nemluvil k otcům vašim a nepřikázal jsem jim o zápalech a obětech v den, v kterýž jsem je vyvedl z Egypta; ale tuto řeč přikázal jsem jim řka: Slyšte hlasu mého a budu Bůh váš a vy budete lid můj, a krácejte po všech cestách mých, kteréžkoliv přikázu vám, aby vám dobře bylo. A neposlechli jsou, aniž dbali;

¹⁾ Druhá část verše toho nenachází se doslovně v písmě sv.

nýbrž kráčeli v myšlenkách srdce svého zlého a obrátili se zpět a ne v před". A opět skrze téhož pravě (9, 24.): „Ale v tom se chlub, kdo se chlubí, že zná a ví, že já jsem Hospodin, kterýž činím milosrdenství a spravedlnost a soud na zemi“, dokládá: „Poněvadž v t o m jest vůle má, dí Hospodin“, ale nikoli v obětech, zápalech a dařích. Neboť nebylo to hlavně přikázáno lidu, nýbrž jako přídavkem a z příčiny svrchu řečené, jakož Isaiáš opět praví (43, 23. 24.): „Nevzdal jsi mi ovce zápalu svého, aniž obětmi svými oslavil jsi mne; nesloužil jsi mi obětmi, aniž jsi se příliš přičinil kadidlem; nekoupil jsi mi vonné věci za stříbro, aniž jsem si žádal tuku obětí tvých; ale v hříších svých a nepravostech stál jsi přede mnou“. „Na koho tedy vzezřím“, dí (66, 2.), „leč na chudičkého a tichého a třesoucího se k řečem mým?“ „Neboť neodejme tuk a maso tučné od tebe nespravedlnosti tvé“ (Jer. 11, 15.). „T e n t jest půst, kterýž jsem já zvolil“, dí Hospodin (Is. 58, 6. n.), „zruš každý svazek nespravedlnosti, přetni pouta násilnických spojení, propustť trýzněné v pokoji, a roztrhej všeliký úpis nepravý. Lámej lačnému chleba svého upřímně, a cizince bez přístřeší uveď do domu svého. Uzříš-li nahého, přidej ho, a příbuzné rodáky své nezavrhuj. Tehdáž vyrazí jitřní světlo tvé, a zdraví tvé čerstvěji dospěje a předejde před tebou spravedlnost a sláva Hospodinova obejmě tě, a ještě budeš mluvit a řeknu: Aj, tu jsem!“ I Zachariáš, jeden z dvanácti prorokův, hlásaje jim vůli Boží, praví (7, 9. 10.): „Toto dí Hospodin všemohoucí: Soud spravedlivý suďte; smilování a milosrdenství činite jedenkaždý s bratrem svým. Vdovy a sirotka a příchozího a chudého neutiskujte, a zlého nepřipomínej nižádný bratru svému v srdci svém“. A opět vece (18, 16. 17.): „Tato jsou slova, kteráž činiti budete. Mluvte pravdu jedenkaždý k bližnímu svému a soud smírný suďte v branách svých a nižádný nepřipomínej si zlost bratra svého v srdci svém, a křivé přísahy neoblibujte si; neboť toho všeho nenávidím, praví Hospodin všemohoucí“. A David nápodobně dí (Ž. 33, 13. n.): „Který jest člověk, an si žádá života a chce viděti dny dobré? Zdržuj jazyk svůj od zlého a rty své, ať nemluví leš. Uchyl se od zlého a číň dobré; vyhledávej pokoje a stíhej ho“.

4. Z toho všeho jde patrně, že Bůh od nich nežádal ani obětí ani zápalův, ale víry a poslušnosti a spravedlnosti pro jejich spásu; jakož u Oseáše proroka Bůh uče je své vůli řekl (6, 6.): „Milosrdenství chci více nežli obětí, a poznání Boží více nežli zápalův“. Ale i Pán náš k témuž je napomínal, řka (Mat. 12, 7.): „Kdybyste zajisté věděli, co jest: Milosrdenství chci a ne obětí:“

nikdy byste nebyli odsoudili nevinných^a, čímž dosvědčuje prorokům, že pravdu hlásali, onyno pak kárá ze svévolné pošetilosti.

5. Ale i svým učenickým radu dáváje, aby prvotiny Bohu obětovali z tvorstva jeho, ne však, jakoby toho potřeboval, ale aby oni nebyli ani bez ourody ani nevděčnými, vzal chleb ze stvoření pošlý, a díky čině řekl (Mat. 26, 26. n.): „Totot jest mé tělo“. A podobně vyznal i kalich, vzatý z téhož našeho tvorstva, býti krví svou, a nové učil oběti nového zákona; kterouž církev od apoštolů přejavši po veškerém světě vzdává Bohu ¹⁾, jenž nám krmě dává, jakožto prvotiny svých darů v novém zákoně, o čemž Malachiáš v dvanácti prorocích předpověděl takto (1, 10. 11.): „Nemámť zalíbení ve vás, praví Hospodin všemohoucí, a oběti nepřijmu z rukou vašich. Neboť od východu slunce až na západ zvelebuje se mezi národy jméno mé, a na každém místě obětuje se kadidlo jménu mému a oběť čistá, poněvadž veliké jest mezi národy jméno mé, praví Hospodin všemohoucí“; tím číre patrně znamená, že prvější ovšem národ přestane obětovati Bohu; ale že na každém místě se bude vzdávati jemu oběť a to čistá; jméno pak jeho oslavuje se mezi národy.

6. Ale které pak jest jiné jméno, které se oslavuje mezi národy, nežli jméno Pána našeho, skrze něhož oslaven bývá Otec i oslaven člověk? a poněvadž jest to jméno vlastního Syna j e h o, a od něho učiněn jest člověkem, svým je nazývá. Jako kdyby některý král vymaloval obraz svého syna, spravedlivě by jej i svým obrazem nazýval, z obojí příčiny, poněvadž i [obrazem] j e h o syna jest i poněvadž s á m jej vyhotovil; tak i jméno Ježíše Krista, které se po veškerém světě v církvi oslavuje, Otec svým býti vyznává, i že jest jméno Syna j e h o, i poněvadž o n s á m je napsav ke spáse lidstva dal. Poněvadž tedy jméno Synovo vlastním jest [jmenem] Otce a v Bohu všemohoucím s k r z e Ježíše Krista církev

¹⁾ Nemůže býti slavnějšího, světlejšího a bezpečnějšího nad toto svědectví sv. Otce, že od té doby, co ustanovena Kristem Pánem velebná svátost při poslední večeři, v církvi sv. vždy stála, trvala a vzdávala se Bohu nekrvavá oběť Těla a Krve Syna jeho na památku jeho umučení, smrti, vzkříšení, oslavení, ke cti a chvále Boha Otce, ku posile všech věřících, na závdavek budoucího vzkříšení a dosažení života věčného. O tétož oběti dále jedná sv. Otec v hl. 83, 2. a V. 2. — Všecky zajisté oběti pošly i židovské i pohanské, kaclřské pak a rozkolnické ztenčeny jsou na některé znamenitější dny; toliko v církvi katolické se zachovává přes vše obtíže časův i zlomylnosti lidské příkaz Boží, vydaný ústy Malachiáše proroka. Totž zázrak skoro dvoutisíc let! Zdaž není hrozná ta nevěra, která mu odporuje?

- obětuje: dobře dí v obojím ohledu: „A na každém místě kadidlo vzdává se jmenu mému a oběť čistá“. Kadidlem pak Jan ve Zjevení svém nazývá (5, 8.) „modlitby svatých“.

Hlava XVIII.

V církvi katolické se jediné vzdává pravá a čistá oběť, „velebné svátosti“ totiž, kteráž jest Tělo a Krev Pána Ježíše Krista, závdavek budoucího vzkříšení, které kacíři zapírají.

1. Oběť církve tedy, o které Pán učil, že se má vzdávati po veškerém svčtč⁷⁾, jest u Boha považována obětí čistou a příjemna jest jemu; nikoliv pak jakoby on měl od nás potřeby oběti, nýbrž poněvadž ten, který obětuje, sám oslavován bývá tím, co obětuje, když se dar jeho přijímá. Neboť darem osvědčuje se králi i čest i náklonnost; a poněvadž Pán chtěl, abychom ve vši upřímnosti a nevinně obětovali, proto kázal, řka (Mat. 5, 23. 24.): „Když tedy obětuješ svůj dar u oltáře a rozpomeněš se, že bratr tvůj má něco proti tobě, nechej tu daru svého před oltářem a jdi prvé smířit se s bratrem svým a potom přijda obětovati budeš dar svůj“. Vzdáti tedy máme Bohu prvotiny tvorstva jeho, jak i Mojžiš dí (V. 16, 16.): „Neukážeš se s prázdnem před obličejem Hospodina Boha svého“; aby člověk, čímž by se jemu vděčen prokázal, tímž i od něho na vzájem počest přijal⁸⁾.

*zato
obětní
příjemna*

2. Avšak nebyly oběti vůbec zavrženy; neboť oběti byly tam, oběti pak jsou i tu; oběti u lidu [israelského], oběti v církvi; ale způsob toliko změněn jest, když již neobětní sluhové, ale svobodníci. Neboť jeden a tentýž jest Pán; ale zvláštního rázu jest povaha služebné oběti a zvláštního i svobodníkův, aby se i v obětech jevilo znamení svobody. Nic zajisté není u něho na prázdno,

jak?

⁷⁾ Jak patrně, i z toho co předchází i z toho co následuje, nemluví tu sv. Otec o duchovních obětech modlitby, zkroušenosti, chvály, díkůčinění, dobročinnosti, které místo měly za každé doby a za každého zákona; nýbrž o jediné čisté oběti novozákonní, velebné svátosti, která nastoupila na místo obětí starozákonních a jediné se Bohu zalíbila.

⁸⁾ Ve slovích těch již v lat. překl. oslabených ukrývá se narážka na oběť eucharistickou a dvojsmyslný význam slova *εὐχαριστία*, kteréž značiti může i vděčný i příjemný.

nic bez významu, nic bez obsahu. A proto byl ovšem u oněch desátek z požitkův jejich zasvěcen [Bohu]; ale kteří svobody dosáhli, všechno, co mají, k službě Páně věnují, rádi a svobodně dávajíce netoliko to, co menší jest, majíce totiž naději na větší, za příkladem oné zde nuzné vdovy, ana celou svou živnostku hodila do pokladnice Boží.

3. Na počátku totiž Bůh vzhlédl na dary Abelovy, poněvadž v upřímnosti a spravedlnosti obětoval; ale na oběť Kainovu nevzhlédl, poněvadž v závisti a zlosti své proti bratru nesvornost choval v srdci, jakož i Bůh vytýkáje mu tajné úmysly, řekl (I. Mojž. 4, 7.): „Zdali pak jsi, právě sice obětuje, ale neprávě rozděluje, nezhrěšil? Ustaň!“¹⁾ neboť nebývá Bůh usmířen obětí. Neboť vynasnaží-li se člověk pouze podle zdání čistě a právě i zákonitě obětovati, ale v duši své neprávě sděluje společenství své s bližním, aniž má bázně Boží: svou zevnější právě vzdanou oběť neoklame Boha chovaje uvnitru hřích; aniž pak oběť taková prospěje mu něco, nýbrž ustání od zlého, uvnitru pojatého, aby toto člověka pokryteckým skutkem [více ještě nežli samým [vnitřním] hříchem neučinilo vrahem sebe samého²⁾]. Protož i řekl Pán (Mat. 23, 27. 28.): „Běda vám, zákoníci a fariseové, pokrytci, poněvadž podobni jste hrobům obilným! Neboť zevnitř ukazuje se hrob sličný, ale vnitř jest plný kostí umrlčích a všeliké nečistoty. Tak i vy zevnitř zajisté zdáte se lidem jako spravedliví, ale uvnitru jste plni zlosti a pokrytství“. Neboť zdajíce se zevna právě obětovati, závist Kainovi podobnou chovali v sobě; a protož i zabili spravedlivého, nedbajíce rady Slova jako Kain. Ono mu totiž pravilo: „Ustaň!“ ale on neposlechl. Ustáti pak což jest jiného, leč upustiti od urputného úmyslu? I k těmto podobně mluvil, řka (L. v. 26.): „Farisee, slepče! Vyčisti, co vnitř jest kalicha, aby čisté bylo, i co zevna jest“. A neslyšeli. Neboť praví Jeremiáš (22, 17.): „Aj, ani oči tvoje, ani srdce tvé není dobré, ale [obráceny] v žádosti tvé a ke krvi spravedlivé, abys ji vylil, a k nespravedlnosti a k vraždě, abys ji spáchal“. A opět Isaiáš dí (30, 1.): „Učinili jste radu, ale nikoliv skrze mne, a smlouvu, ale nikoliv dle ducha mého“. Aby tedy vůle jejich a úmysl, zjeveny jsouce, ukázaly, že Bůh jest bez viny a nic zlého nečiní, ale že skryté věci objevuje a zlé nepůsobí, protož i když Kain neustál, řekl jemu (I. Mojž. 4, 7.): „Po tobě baží žádost jeho [toho zlého] a ty máš panovati

¹⁾ Citát volněji. Srovn. III. 23, 4.

²⁾ Srovn. Jak. 1, 15.

nad ním". A tak i k Pilátovi řekl (Jan 19, 11.): „Neměl bys nade mnou moci žádné, kdyby ti nebylo s hůry dáno“, an Bůh vždy dopouští, aby spravedlivý za to, co trpěl a vystál, zkušěn a přijat, ale zlomyslník za to, co spáchal, odsouzen a zavržen byl. Nikoliv tedy neposvěcují oběti člověka, neboť nemá Bůh oběti potřeby, nýbrž svědomí obětujícího čisto jsouc, posvěcuje oběť a působí, že ji Bůh přijme jak od přítele. Ale „hříšník“, dí (Is. 66, 3.), „zabije-li mi tele, jakoby zabil psa“.

4. Poněvadž tedy církev s upřímností obětuje, právě dar její u Boha za čistou oběť platí. Jakož i Pavel k Filippenským praví (4, 18.): „Naplněn jsem, přijav od Epafrodita, co od vás posláno jest, vůni líbeznosti, oběť příjemnou, Bohu libou“. Máme zajisté oběť vzdávati Bohu a ve všem vděčni se prokazovati Stvořiteli Bohu, čistým úmyslem a věrou bez pokrytství, nadějí pevnou, láskou vroucí ¹⁾ obětující mu prvotiny z jeho tvorstva. A takovou čistou oběť jediná církev vzdává Stvořiteli svému obětující mu s díkůčiněním z jeho tvorstva. Ale Židé neobětují; ruce jejich zajisté plny jsou krve; neboť nepřijali „Slova“, které se obětuje Bohu. Ale ani veškeri sborové kacířův. Někteří totiž pravíce, že mimo tvůrce jest jiný Otcem, obětující mu z tohoto našeho tvorstva, osvědčují, že cizího žádostiv jest i po cizím baží. Kteří však tvrdí, že z nedostatku a nevědomosti a vášně toto tvorstvo naše učiněno jest, obětující takto ovoce nevědomosti, vášně a nedostatku, hřeší proti Otci svému, urážejíce jej více, nežli mu vděk činíce. Ale jak dokáží, že chleba ten, nad nímž se díkůčinění [*εὐχαριστία*] stalo ²⁾, Tělo jest Pána jejich, a kalich že jest kalich jeho Krve, když jej nevyznávají Synem Stvořitele světa, t. j. Slovem jeho, skrz které vinný kmen úrodu vydává a prameny tekou, a země vydává nejprvé stéblo, potom klas a konečně úplnou pšenici v klasu?

5. Ale jak dále praví totiž, žeby tělo na úplné zahynutí šlo

¹⁾ Nevyčítá tím sv. Otec rozličné oběti, nýbrž jakým úmyslem a v jakém stavu duševním, po jaké přípravě každý věřící k nejsv. oběti přistoupiti má. Sem náleží, co jáhen obvykle před obětováním a sv. přijímáním provolával: „Nepřistupuj žádný nevěrec! žádný pokrytec! žádný podvodník jako Jidáš! žádný protivník proti druhému! žádný katechumen! žádný kacíř! — Svátosti svatými!“ Migne, str. 1783.

²⁾ Z toho číře patrně viděti jest prvopočátečné a vždycky v církvi držené učení o transsubstanciaci čili předpodstatnění, že totiž ihned, jakmile kněz slova nejsvětější nad chlebem a vínem řekne, stane se proměnění podstaty chleba v Tělo a podstaty vína v Krev Pána Ježíše a nikoli teprv při požívání, jak Lutheráni učí. Podobně nedá se ani učení Kalvíňanů a Zwingliánů srovnati s jasnou a vcelřejmou výpovědí sv. Irene.

a nemělo podílu na životě, ač jsouc živeno Tělem a Krví Páně ? ¹⁾ Bud' tedy učení své změňtež anebo ustaňtež vzdávati řečenou obět. Ale naše učení souhlasí s nejsvětější obětí [τῇ ὑψίστης], a nejsvětější obět potvrzuje naše učení. Neboť obětujeme mu, co je ho vlastní jest, náležitě osvědčující a vyznávající společenství a jednotu těla a ducha ²⁾. Jako totiž chléb zemský přijma vzývání Boha není více obecný chléb, ale eucharistie záležejíc ze dvou věcí, pozemské a nebeské: tak i naše těla přijímající eucharistii, nejsou více zahynutí podrobena, majíce naději vzkříšenu býti (na věky) ³⁾.

6. Neboť neobětujeme mu, jakoby toho potřeboval, nýbrž díky vzdávající svrchovanosti jeho a posvěcující stvoření. Jako totiž Bůh nepotřebuje věcí našich, tak my potřebí máme, abychom Bohu něco obětovali; jakož Šalomoun dí (Přisl. 19, 17.): „Kdo se smilovává nad chudým, na úrok půjčuje Bohu“. Bůh zajisté nejso ničehož potřeбен, dobré skutky naše v sebe pojímá k tomu, aby nám odměnou dal dobré dary své, jako Pán náš praví (Mat. 25, 34. n.): „Pojďte, požehnání Otce mého, přijměte přichystané sobě království. Neboť lačněl jsem, a dali jste mi jísti; žíznul jsem, a napojili jste mne; hostem jsem byl, a přijali jste mne; nah, a přioděli jste mne; nemocen, a navštívili jste mne; v žaláři, a přišli jste ke mně“. Jako tedy, ač nic nejso toho potřeбен, přece chce, abychom to činili pro sebe, abychom nebyli bezužiteční: tak i totéž Slovo dalo „lidu“ přikázání vzdávati oběti, ač jich nepotřebovalo, aby se učili sloužiti Bohu; tak i tedy též chce, abychom i my dar obětovali u oltáře často bez přestání. Jest tedy oltář v nebesích (tam totiž směřují modlitby a oběti naše) i chrám, jakož Jan v Zjevení praví (11, 19.): „I otevřel se chrám Boží“; i svatostánek, neboť vece (21, 3.): „Ajhle! stánek Boží, v němž bydleti bude s lidmi“.

¹⁾ Jest jakoby řekl: Když velebná svátost jest Tělo živého Krista Pána, ač z mrtvých vstal k životu neporušitelnému, tudíž i působí, že ti, kteří Tělo ono hodně přijímají, aniž pak později svou vinou tu milost dosáhlou zruší, někdy se svými těly jistotně k věčnému životu vzkříšení budou. To jest to, čemu církev sv. učí, že velebná svátost jest „živým a oživujícím chlebem“ aneb, jak již sv. Ignatius M. (Efes. 20.) pověděl, „lék nesmrtelnosti, prostředek, abychom neumřeli, nýbrž věčně žili v Ježíši Kristu“. Dále o tom jedná sv. Otec V. 2, 2. Srovn. Jan hl. 6.

²⁾ Řecký zlomek od sv. Jana Damašského zachovaný přidává: žyspoz vzkříšení, což však právem za nevhodnou vysvětlivku se pokládá.

³⁾ Přídavek řeck. zlomku.

Hlava XIX.

Pozemské věci mohou býti ovšem obrazy nebeských, ale nikoliv věci nebeské obrazy jiných ještě vyšších a nám neznámých.

1. Dary pak a oběti a všechny posvátné řády dostal „lid“ v obrazu [typu], jakož ukázány jsou Mojžišovi na hoře, od jednoho a téhož Boha, jehož jméno i nyní oslavuje se v církvi po všech národech. Tyto pozemské u nás zřízené věci mohou ovšem býti obrazy nebeských, ale od téhož Boha jsou způsobeny; neboť nijak jinak nemohl nám vypodobniti povahu duchovních. Ale tvrditi, že věci nadnebeské a duchovné a co nás se týče neviditelné a nevyslovitelné jsou opět obrazy jiných nebeských věcí a jiné Plérómy, a Bůh že jest obrazem jiného Otce — to mohou jenom lidé od pravdy zbloudilí a veskrze pošetilí a tupí. Neboť tací vždy budou nuceni, jak jsme často a často dokázali, oznaky oznakův a obrazy obrazů vymýšleti a nikdy duchem svým se neustáliti na jednom a pravém Bohu. Neboť oni nad Boha povýšili myšlenky své a v srdcích svých vystoupili nad samého mistra, domněle arci jsouce povznešení a nadšení, opravdově pak od pravého Boha zbloudilí.

2. K těm by mohl spravedlivě někdo říci, jak to „Slovo“ samo napovídá: Jak povyšujete nad Boha myšlenky své, nadutí nesmyslníci? Slyšeli jste, že změřena jsou nebesa dlaní jeho (Is. 40, 12.); řekněte mi míru a sečtete to nesčíslné množství loktů, vyložte mi plnost, šířkost a délku a výsost, počátek a konec prostranství toho, kteréžto věci nepochopuje srdce lidské, aniž pak je postihuje ^{*)}). Neboť opravdu veliké jsou pokladnice nebeské; nesmírný jest srdci Bůh a nepochopitelný myslí, an drží v hrsti zemi. Kdož přehlédne míru pravice jeho? Prst jeho kdo pozná? anebo ruku jeho kdož pochopí, která rozměřuje nesmírnost a prostírá dle míry své míru nebes a pojímá pěstí zemi s propastmi, která v sobě obsahuje i šířku i délku i hloubi dolejší i vysokost hořejší veškerého

---

^{*)} Pravdu toho a co dále následuje, uznáme snadno, pomníce, že vzdálenost měsíce a oběžnic od naší země, jich obsah, oběhy a kolotání a pod. měříme dle pozemské míry na miliony mil, což sice snadno se řekne, ale ne tak snadno pochopí; avšak k určení jen vzdálenosti stálic musí se bráti míry taková nebeské, ana se běže za jednotku vzdálenost slunce od země anebo vzdálenost nejbližší stálice od nás. Tuť již každému rozumu ustátí a ustrnouti jest.

tvorstva, které vidíme a slyšíme a poznáváme, i které neviditelné jest? A protož „nade všecken počátek a mocnost a panství a nade všecko jmeno, které se jmenuje“ (Efes. 1, 21.), všech věcí, které učiněny a stvořeny jsou, jest Bůh. Tenť naplňuje nebesa a prohlédá k propastem, kterýž jest i s každým z nás. Práví zajisté (Jer. 23, 23. 24.): „Bůh blízký já jsem a nikoliv Bůh daleký. Zdali pak se skryje člověk v skryších a já ho neuvidím?“ Ruka jeho zajisté pojímá všecko, a ta jest, která nebesa osvěcuje a osvěcuje všecko co pod nebem jest, a zkoumá ledví a srdce a v skryších a útro-
bách našich jest, i zjevně nás živí a zachovává.

3. Když pak člověk plnosti a velikosti ruky jeho nechápe, jak bude s to, aby pojal a poznal v srdci svém tak velikého Boha? A lidé tito, jakoby j e j byli již rozměřili a prohlédli a celého proběhli, vymýšlejí si nad ním jinou Plnost aiónův a jiného Otce, nic nehledíce k věcem nebeským, ale věru v hlubokou Propast pošetilsti se pohřžujíce; praví totiž, že Otec jejich omezuje se tím, co jest mimo Plérómu, Démiúrg pak že Plérómy nedosahuje: a tak nikterého z nich nepokládají za dokonalého, jenž by vše obsahoval. Onomu totiž schází všeccko stvoření světa, jsouc mimo Plérómu; tomuto pak opět stvoření u vnitru Plérómy, a tak není ani ten ani ten Bohem veškerenstva. Že pak velikost Boží z toho, co stvořeno jest, nikdo určití nemůže, všem jest patrno; ale i že velikosti jeho ničeho se nenedostává, anobřž všecko obsahuje a došla až k nám a s námi jest, i to každý přizná, kdo jak náleží o Bohu smýšlí.

Hlava XX.

Dokazuje, že Bůh všecko na světě stvořil skrze Slovo své a Ducha svého, a že ač neviditelný jest, přece ze skutkův poznati se dává a poznán bývá.

1. Boha tedy dle velikosti jeho nelze poznati; neboť nelze rozměřiti Otce; ale dle lásky jeho (neboť ta jest, která nás skrze Slovo jeho k němu vede) učíme se jej vždy, poslouchajíce že tak veliký jest Bůh, a on jediný že skrze sebe samého všecko umyslil a zvolil a ustrojil i udržuje, ve všem pak i tento náš svět. I my tedy s těmi věcmi, které on sám pojímá, učiněni jsme. On jest, o němž písmo praví (I. Mojž. 2, 7.): „I učinil Bůh člověka, vezma hlínu země, a vdechl v obličej jeho dech života“. Neučinili

nás tedy andělé, aniž způsobili nás, aniž mohli andělé učiniti podobenství Boží; aniž pak někdo jiný, leč Slovo Hospodinovo, aniž mocnost daleko vzdálená od Otce veškerenstva. Neboť neměl těchto potřebí Bůh k učinění toho, co sám u sebe předkem ustanovil učiniti, jakoby sám neměl rukou svých. Má zajisté u sebe vždy Slovo a Moudrost, Syna a Ducha, skrze kteréž a ve kterýchž všecko svobodně a o své vůli učinil, k nimž i mluví řka (I. Mojž. 1, 26.): „Učiňme ¹⁾ člověka dle obrazu a podobenství svého“, sám ze sebe vezma podstatu tvorstva a vzor děl i podobu ²⁾ velekrásných věcí ve světě.

2. Krásně tedy povědělo písmo ³⁾ řkouc: „Především věř, že jeden jest Bůh, jenž všecko stvořil a dokonal, a z toho co nebylo učinil, aby bylo všecko; jenž všecko v sobě pojímá a ničímž se pojati nedá“. A dobře též z prorokův Malachiáš praví (2, 10.): „Zdali pak není jeden Bůh, jenž způsobil nás? Není-li pak Otec jeden nás všech?“ A taktéž dí apoštol (Efes. 4, 6.): „Jeden Bůh, Otec, jenž jest nade všechny a v nás všech“. Podobně pak i Pán řekl (Mat. 11, 27.): „Všecko dáno jest mi od Otce mého“, patrně od toho, který všecko stvořil (neboť nedal mu nic cizího, ale své. Když pak dí „všecko“, nic nevyjímá; pročť jest i soudcem živých i mrtvých, „maje klíč Davidův: otevře a nikdo nezavře; zavře a nikdo neotevře“ (Zjev. 3, 7.); neboť nikdo nemohl, ani na nebi, ani na zemi, ani pod zemí otevřítí otcovskou knihu, aniž nahlédnouti v ni, leč Beránek, an zabit jest a krví svou vykoupil nás), od téhož, který všecko Slovem svým učinil a s Moudrostí svou ozdobil, přijma vládu nade vším, když Slovo tělem se stalo, aby jakož v nebesích mělo nejvyšší moc Slovo Boží, tak i na zemi mělo panství, jsouc člověkem spravedlivým, „jenž neučinil hříchu, aniž nalezen jest klam na rtech jeho“ (I. Petr. 2, 22.); panství pak i aby měl nad tím, co v podzemí jest, prvorozenec učiněn jsa mezi mrtvými, aby vidělo všecko, jak jsme prvé řekli, svého krále; i aby

¹⁾ V tomto slově všickni sv. Otcové slyší narážku na tajemství nej-sv. Trojice. Sv. Irenej Ducha sv. nazývá netoliko tu, ale i na mnohých jiných místech „Moudrostí“ Otce (viz hned č. 3.), ačkoliv se tím slovem často i Bůh Syn rozumí.

²⁾ Podstatou se zde rozumí první příčina jsoucnosti látky, vzorem způsobu sama o sobě a podobou způsobu látku utvářející.

³⁾ Hermův „Pastýř“ II. 1., kterýžto spis v některých církvích řeckých veřejně se čítával jako písmo sv.; ale v církvi latinské nikdy takové vážnosti nedosáhl, pročť tu ani mezi písma sv. nebyl počítán. Viz spisy sv. Otcův apošt. a Just. M. od Sušila str. 168. n.

v těle Pána našeho objevilo se světlo Otcovo a od jeho radostkovoucího těla přešlo v nás, a tak člověk přešel v neporušitelnost, ozářen jsa světlem otcovským.

3. A že Slovo, t. j. Syn, vždycky bylo s Otcem, obšírně jsme dokázali. Že pak i Moudrost, jenž jest Duch, u něho byla před všelikým stvořením, skrze Šalomouna dí (Přisl. 3, 19. 20.): „Bůh Moudrostí založil zemi, přichystal pak nebesa opatrností; dle smyslu jeho protrhly se propasti, oblaky pak vydaly rosu“. A opět (t. 8, 22. n.): „Hospodin stvořil mne“) počátek cest svých ke skutkům svým; před věky založil mne, na počátku než působil zemi, než propasti ustanovil a než vyšly prameny vodní, nežli hory upevněny jsou; přede všemi pahrbky zplodil mne“. A zase (t. v. 27. n.): „Když připravoval nebe, byla jsem s ním; když ohražoval zřídla propasti, když upevňoval základy země, byla jsem u něho pořádající. Já byla, s kterou se těšil, každodenně pak radovala jsem se před obličejem jeho po všechen čas, když se radoval nad světem dokonaným a veselil se nad syny lidskými“.

4. Jeden jest tedy Bůh, který Slovem a Moudrostí učinil a zřídil všechny věci; ale týž jest Tvůrce, jenž i tento svět dal pokolení lidskému, nejsa dle své velikosti ovšem znám nižádnému z tvorů svých (nikdo zajisté nevyzkoumal hlubokost jeho, ani z dávnověkých lidí již zesnulých, ani z nynějších); avšak dle lásky své bývá vždy poznán skrze toho, skrze kteréhož ustanovil všechny věci. A ten jest Slovo jeho, Pán náš, Ježíš Kristus, který v posledních dobách člověkem učiněn jest mezi lidmi, aby konec spojil se začátkem, t. j. člověka s Bohem. Pročež i proroci od téhož Slova

“) Poněvadž Moudrostí Boží nejednou se nazývá Syn Boží, ochotně uchopili se Arijovci místa toho a dovozovali z něho, že Syn Boží stvořen jest a tudíž též s Otcem podstaty byti nemůže. Avšak klamali se, nehledíce k tomu, co dále se praví, že Moudrost ta dříve zplozena jest, než stvořena země, dříve tedy, než se světem počátek vzal čas, a tudíž od věčnosti. Zavaděl je mimo pojatý předsudek hlavně výraz LXX: ἐκτισέ με, stvořil mne, jímž i jiní překladatelé, jako Akvila, Symmachus, Theodotiún a versio Veneta se uráželi, kladouce na jeho místo: ἐκτήσατό με, získal si mě, měl mě, což i sv. Jeronym schválil překládaje: possedit me. Hebr. יָבִיטָּ obojí překlad připouští. Nemíneme se tušit s pravdou, dáme-li tomu, že sv. pěvec na myslí měl ideji Boží o světě, kterou Bůh od věčnosti pojal a stvořením uskutečnil, a která tedy podle lidského pomyslu dříve pojata, jako bys řekl stvořena, zplozena byla, nežli země založena. A poněvadž Bůh tuto ideji v osobné Moudrosti své, v Synu svém spatřuje, dobře místo toto o Synu Božím se vykládá; než sv. Otec, drže se slova „moudrost“ a rozuměje Syna Božího výrazem „Slovo“, Ducha pak sv. výrazem „Moudrost“, o tomto je vykládá.

přijavše milosti prorocké, předpovídali jsou tělesné jeho příští, kterýmž se spojení a sjednocení Boha a člověka stalo dle dobrolibezné vůle Otce, když od počátku zvěstovalo Slovo Boží, že lidem se zjeví Bůh a s nimi na zemi obcovati a mluvití bude i přispěje svému stvoření, aby je spasil, a že bude pochopen od něho a nás vysvobodí z rukou všech závistníkův našich, t. j. od všelikého ducha odpadlého; a že pak to způsobí, abychom mu sloužili „v svatosti a spravedlnosti po všechny dny své“ (Luk. 1, 74. 75.), aby člověk pojma Ducha Božího, dostal se v slávu Otcovu.

5. To proroci prorocky naznačovali, nikoliv pak, jak někteří praví, poněvadž prý Otec všech neviditelný jest, žeby byl kdosi jiný, kteréhož proroci vídali; ti vůbec ani nevědí, co proroctví jest. Neboť proroctví jest předpovědění budoucích věcí, t. j. předběžné naznačení toho, co teprva bude. Předkem tedy naznačovali proroci, že Bůh se zjeví lidem, jakož i Pán praví (Mat. 5, 8.): „Blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha uzří“. Ale dle velikosti a zázračné slávy jeho „nikdo nespátří Boha a živ bude“ (II. Mojž. 23, 20.); neboť nepochopitelný jest Otec; ale dle lásky jeho a vlídnosti, a že všechno učiniti může, i toto propůjčuje těm, kteří jej milují, t. j. spatření Boha, což i předpovídali proroci; neboť „co nemožno jest u lidí, možno jest u Boha“ (Luk. 18, 27.). Člověk zajisté sám od sebe nevidí Boha; ale on, chce-li, ukáže se lidem, kterým chce a kdy chce a jak chce; jest totiž Bůh všemocen. Viděn jest druhdy duchem po prorocku, viděn pak i skrze Syna, když nás za své přijal, viděn bude pak i v království nebeském jako Otec; když totiž Duch člověka [k tomu] připravuje v Synu Božím, Syn pak uvádí k Otci, Otec pak neporušitelnost dává k životu věčnému, kterého se každému dostane viděním Boha. Jako kdo patří světlo, v světle se nacházejí a v jasnosti jeho podíl mají: tak i kdo vidí Boha, jsou v Bohu a sdílejí jasnosti jeho. Tato pak jasnost je oživuje; mají tedy účastenství života, kdož vidí Boha. A proto, jsa nepochopitelný a nepostihlý i neviditelný, činí se viditelným a pochopitelným i dostihlým člověku, aby oživil ty, kteří ho pochopují a vidí. Jako totiž velikost jeho nepostižitelná jest, tak jest i dobrota jeho nevyslovitelná, kterou se viděti dává a života propůjčuje vidoucím jej. Neboť živu býti bez života, to nelze; ale trvání života pochází z účastenství v Bohu; účastenství pak v Bohu jest vidění Boha a požívání dobroty jeho.

6. Lidé tedy uvidí Boha, aby živi byli, viděním jeho jsouce nesmrtelnými učiněni a dostupivše až v Boha. To bylo, jak jsem prvé řekl, obrazně naznačeno skrze proroky, že viděn bude Bůh

od lidí, kteří mají Ducha jeho a stále očekávají jeho příští. Jakož i Mojžiš dí v Deuteronomii (5, 24.): „V onen den uzříme, že Bůh mluvití bude k člověku, a ten živ bude“. Neboť někteří z nich viděli Ducha prorockého i působení jeho rozlitá u všelike druhý milostí; jiní pak patřili příští Páně a jeho působení od počátku, kterýmž konal vůli Otce, která jest v nebesích a která jest na zemi; jiní opět zřeli též oslavy Otcovy, vhodné rozličným dobám časovým i těm lidem, kteří je viděli a tehdaž slyšeli, i těm, kteří je později slyšeti budou. Tak tedy zjevoval se Bůh; neboť tím vším Bůh Otec se ukazuje, an Duch svatý působí, Syn pomáhá, Otec pak potvrzuje a člověk se zdokonaluje k spasení, jakož i skrze proroka Oseáš dí (12, 10.): „Já jsem vidění rozmnožil a v rukou prorokův vypočítal jsem“. Apoštol pak totéž vysvětluje (I. Kor. 12, 4. n.): „Rozdílné pak jsou milosti, ale týž Duch; a rozdílná jsou posluhování, ale týž Pán; a rozdílná jsou působení, ale týž Bůh, kterýž působí všechno ve všech; jednomu pak každému dáno bývá zjevení Ducha k užítku“. Ale poněvadž ten, který všechno ve všem působí, Bůh jest, proto jest i dle jakosti a velikosti všem od něho způsobeným tvorům neviditelný a nevyslovitelný, ale známý nikoliv; neboť všickni Slovem jeho učí se, že jest jeden Bůh Otec, kterýž všechno obsahuje a všem jsoucnost dává, jakož v evangeliu psáno jest (Jan 1, 18.): „Boha nikdo neviděl, jedině jednorozený Syn, kterýž jest v lůně Otcově; tenť vypověděl“.

7. Vypovídajícím tedy jest od počátku Syn Otcův, poněvadž od počátku s Otcem jest; tenť i vidění prorocká i rozdílné milosti i služby své i oslavu Otce svého přiměřeně a vhodně ukázal pokolení lidskému v příhodný čas k prospěchu. Neboť kde jest přiměřenost, tam příhodnost a kde příhodnost, tam jest příhodnost času, a kde příhodnost času, tamť i prospěch. A proto se i Slovo stalo dárce Otcovy slávy ku prospěchu lidstva, pro kteréž takové řady učinilo lidem ukazujíc Boha, Bohu pak představujíc člověka a neviditelnost Otce zachovávajíc, aby člověk nikdy nepovrhl Bohem a vždycky něco měl, k čemu by pokračoval; a opět viditelná ukazujíc Boha lidem mnohými řady, aby člověk nevzdal se nikdy veskrze Boha a tak nepozbyl života. Neboť slávou Boží jest člověk, který živ jest; ale životem člověka jest vidění Boha. Jestliže totiž zjevení se Boha ve tvorstvu život dává všem na zemi živokům, mnohem více zjevení Otce skrze Slovo život dává těm, kteří vidí Boha.

8. Poněvadž tedy Duch Boží budoucí věci skrze proroky naznačoval, připravuje a zřizuje nás k tomu, abychom se vzdali Bohu, ale budoucně dobroslibnou radou Ducha svatého člověk ho viděti měl: tuť bylo nevyhnutelně potřebí, aby ti, kteří budoucí věci před-

povídali, sami Boha viděli, jehož že někdy spatří, lidi ujišťovali, tak aby nikoliv nebyl pouze věštěn Bůh a Syn Boží, i Syn i Otec, nýbrž aby i viděn byl ode všech oudů zasvěcených a vyučených tajemstvím Božím, aby se člověk předkem připravoval a cvičil uzpůsobiti se k té slávě, která se budoucně objeví v těch, kteří milují Boha. Neboť netoliko pouhou řečí předpovídali proroci ¹⁾, ale i viděním a jednáním i skutky, kteréž činili, jak jim dááno bylo Duchem. A tak viděli neviditelného Boha, jak Isaiáš praví (6, 5.): „Krále, Hospodina zástupů, viděl jsem na oči své“, čímž značí, že člověk Boha uzří na své oči i hlas jeho uslyší. A tak i Syna Božského jakožto člověka viděli, an obcuje s lidmi, předpovídajíce to, co budoucně státi se mělo, hlásajíce, jakoby tu již byl ten, který ještě nepřišel, zvěstujíce, an trpí ten, který neschopen byl utrpení, a osvědčujíce, že v kal smrti sestoupí ten, který tehdáž trval v nebesích. I z ostatních řádův jeho souhrnu ²⁾ viděli některé u viděních, některé předpovídali slovem, některé skutkem obrazně naznačovali; co k vidění bylo, viditelně patřice, co k slyšení, řečí hlásajíce, co k činění, skutkem provádějíce, ale všecko prorocky zvěstujíce. Protož i Mojžiš káže lidu, kdyžby zákon přestoupil Boha ohnivého (V. 4, 24.), hroze, že Bůh na ně dopustí den ohnivý; ale těm, kteří Boha se bojí, pravil (II. 34, 6. n.): „Hospodin Bůh milosrdný a milostivý a shovívavý a mnohého slitování a pravdomluvný, šetře spravedlnosti a milosrdenství nad tisíci, odjímaje nepravosti a nešlechtnosti i hříchy“.

9. A Slovo sice mluvilo k Mojžišovi, zjevně se mu ukazujíc, „jako kdyžby mluvil kdo s přítelem svým“ (II. 33, 11.); ale Mojžiš chtěl zřejmě viděti toho, který s ním mluvil, a řečeno jest mu (t. v. 21.): „Stůj vzhůru na skále a rukou svou zastru tě. Ale až přejde tudy jasnost má, tehdáž uvidíš hřbet můj ³⁾; neboť neuzří člověk tváře mé a živ bude“; tím obě naznačujíc, i že nemožno jest člověku viděti Boha, i že v poslední časy uzří jej člověk vzhůru na skále, t. j. v jeho lidském přístí. A proto

¹⁾ Krásné o tom jest slovo sv. Augustina (contr. Faustum IV. 2.): „Otcův oněch netoliko jazyk, ale i život prorocký byl“; a Tertullian (de resurrect. carnis) dí: „Jako slovem tak i věcmi dělo se prorocky“.

²⁾ Recapitulationis, t. j. takového se zjevení Syna Božského, v němž rozličné záležitosti a potřeby lidské se zahrnují.

³⁾ Ve tváři nejzřejměji se jeví vnitřní povaha člověka; kdo jej ze zadu spatří, jen nedokonalého obrazu nabývá; podobně mluví písmo o Bohu; lesku tváře Hospodinovy nedáno spatřiti Mojžišovi, toliko když přešla jasnost jeho, lesk za ní ještě jdoucí spatřoval.

vůči s ním rozmlouvalo na vrchu hory ¹⁾ u přítomnosti Eliášovy, jakož evangelium vypravuje (Mat. 17, 1. n.), vyplníc na konci dávne zaslíbení.

10. Nebylo tedy u proroků zřejmé vidění tváře Boží, nýbrž viděli toliko řády a tajemství, jimiž člověk Boha budoucně viděti měl; jak Eliášovi řečeno bylo (III. Král. 19, 11. 12.): „Vyjdeš zítra a státi budeš před oblíčkem Hospodinovým; a hle! Hospodin půjde tudy; a hle! vítr veliký a silný, an rozráží hory a drobí skály před oblíčkem Hospodinovým; ale není v tom větru Hospodina; a po větru bude zemětřesení, ale není v tom zemětřesení Hospodina; a po zemětřesení bude oheň, ale nebude v ohni Hospodina; a po ohni vánek větru tichého“. Tím i prorok, rozhorlený pro přestupný lid a že byl lžiproroky právě usmrtil, ponaučen byl, aby si jemněji počínal, i zvěstován jest budoucí příchod Páně v těle lidském po tom zákoně, ježž dal Mojžiš, tichý a pokojný, za něhož ani třtiny nalomené nedolomil, ani knotu doutnajícího neudusil. Naznačen byl pak i království jeho tichý a milostný poklid. Neboť po větru rozrážejícím hory a po zemětřesení a po ohni přicházejí tiché a mírné doby království jeho, za kterých Duch Boží ve vši tichosti člověka oživuje a povznáší. Zjevněji pak ještě i skrze Ezechiela totéž zvěstováno jest, že toliko po částkách proroci patřili ustanovení Boží, ale Boha vlastně neviděli. Neboť když byl (1, 1. n.) onen u vidění spatřil cheruby a jejich kola a všecken tajemný jich pokrok popsal i obraz trůnu nad nimi uzřel, a na trůnu jako podobu člověka, shora po bedra jako lesknoucí se jantar, zdola podobna jako ohni, a celé to vidění trůnů vyjevil, aby snad nikdo nemyslel, že v tom vlastně viděl Boha, doložil (2, 1.): „To jest to vidění slávy Hospodinovy v podobenství“.

11. Když tedy ani Mojžiš neviděl Boha, ani Eliáš, ani Ezechiel, kteří mnoho nebeských věcí viděli, ale co viděli, byla toliko podobenství slávy Hospodinovy a proroctví věcí budoucích: tuť patrno, že Otec ovšem neviditelný jest, o němž i Pán řekl (Jan 1, 18.): „Boha nikdo nikdy neviděl“; ale Slovo jeho zjevovalo slávu Otcovu, jak sám chtěl a k užítku vidoucích, a vysvětlovalo ustanovení jeho (jakož i Pán řekl (tamt.): „Jednorozený Bůh, an jest v lůně Otcově, sám vypověděl“; a týž sám pak vykládá Slovo Otcovo, jsoucí bohaté a mnohého významu): ti pak, jimž se viděti jej dostávalo, nevidali ho v jedné podobě a v jednom obrazu, nýbrž dle příčin anebo účelu ustanovení jeho, jakož u Daniela psáno jest (3, 92.): Neboť

¹⁾ Na které se stalo proměnění Páně.

jednou vidín jest spolu s Ananiášem, Azariášem a Misaelem, stoje jim po boku v žáru a v peci ohnivé, a vyproštuje je z plamene: „A vidění čtvrtého“, dokládá se, „podobno Synu Božímu“. Jindy opět (2, 34.) jako kámen, an se „bez ruky lidské od hory utrhl“, sporážeje a rozmetaje počasná království a sám naplňuje veškeru zemi. A opět tentýž ukazuje se jako Syn člověka, přicházející v oblacích nebeských a přistupuje k „Starému dnů“, a přijímaje od něho všelikou moc a slávu a království. „A panství jeho“, vece (t. 7, 13. 14.), „panství věčné a království jeho nezajde“. Avšak i Jan, učeník Páně¹⁾, ve Zjevení vida kněžský a slavný příchod jeho království, praví (1, 12. n.): „I obrátil jsem se, abych viděl hlas, který mluvil se mnou, a obrátiv se, uzřel jsem sedm svícňů zlatých, a uprostřed sedmi zlatých svícňů podobného synu člověka, oblečeného v roucho dlouhé a přepásaného na prsou pasem zlatým. Hlava pak jeho a vlasové byli bílí jako sníh, a oči jeho jako plamen ohně, a nohy jeho podobné mosazi, jako v peci hořící, a hlas jeho jako hlas vod; a měl v pravé ruce své hvězd sedm, a z úst jeho vycházel meč s obou stran ostrý, a tvář jeho byla jako slunce, ano svítí v moci své“. V tom značí něco slávu jeho, kterouž má od Otce, hlava totiž; něco pak jeho kněžství, dlouhé roucho (a proto i Mojžiš velekněze dle toho vzoru oblekl); něco pak ke konci [ukazuje], jako mosaz v peci hořící, což jest statnost u víře a stálost modliteb; proto i na konci časů přijde „požár ohně“. Když pak Jan nesnesl vidění toto (dí totiž (t. v. 17.): „Padl jsem k nohám jeho jako mrtev“, aby splnilo se, co psáno jest (II. Mojž. 33, 20.): „Nikdo neužít Boha a živ bude“), oživilo jej Slovo připomenouc mu, že týmž jest, na jehož prsou odpočíval při večeri, tázaje se, kdo by byl, který ho zradí, a řeklo (Zjev. 1, 17. 18.): „Já jsem první a poslední, a který živ jsem, a byl jsem mrtev, a aj! živ jsem na věky věkův a mám klíče smrti i pekla“. A potom v druhém vidění téhož Pána vidě praví (t. 5, 6.): „Viděl jsem u prostřed trůnu a čtyř zvířat a u prostřed starců Beránka, an stojí jako zabítý, maje sedm rohův a sedm očí, ježto jest sedm duchů Božích, poslaných na všecku zemi“. A opět o témž Beránku dí (t. 19, 16. n.): „A aj! kůň bílý a ten, jenž na něm seděl, slul věrným a pravdomluvným, a se spravedlností soudí a bojuje; a oči jeho jako plamen ohně, a na hlavě jeho korun mnoho a měl jméno napsané, kteréhož nikdo neví, leč on sám. A byl odín v roucho skropené krví a jméno jeho sluje Slovo Boží. A vojska

¹⁾ Ten tedy jest dle sv. Irúnea spisovatelem Zjevení a nikoliv, jak později Diviš Alex. se domníval a jiní, Jan presbyter.

nebeská jela jsou za ním na koních bílých, jsouce odína v kment bílý a čistý. A z úst jeho vycházel meč ostrý, aby jím bil národy. A onť je bude pásti berlou železnou, a on tlačí čeren vína prchlivého hněvu Boha všemohoucího; a má na rouchu a na stehně svém jméno napsané: Král králův a Pán pánův“. Tak vždy Slovo Boží má jako nástiny věci budoucích a ukazovalo lidem téměř podobenství ustanovení Otcových, poučujíc nás o věcech božských.

12. Ale netoliko viděními, kteráž patřili, a řečmi, které hlásali, nýbrž i ve skutcích zjevovalo se [Slovo Boží] prorokům, aby skrze ně předpodobňovalo a ukazovalo věci budoucí. Protož i Oseáš prorok pojal „ženu smilnici“, tím skutkem prorokuje, „že smilstvím smilniti bude země [odpadnouc] od Hospodina“ (1, 2. 3.), t. j. lidé, kteří jsou na zemi; a z takových lidí že Bůh dle dobrolíbezné vůle své pojme si církev, aby společenstvím Syna svého posvěcena byla, jakož i onano se posvětila společenstvím proroka. A protož i Pavel praví (I. Kor. 7, 14.), že „posvěcena bývá žena nevěřící skrze muže věřícího“. Ale i své syny pojmenoval prorok (1, 6. 9.): „Bezmlsrdenství“ a „Nelid“, aby jak apoštol dí (Řím. 9, 25. 26.), „stal se nelid lidem, a ta, která mlsrdenství nedošla, mlsrdenství došlou, a na místě, kde řečeno bylo: nelid, tam slouti budou syny Boha živého“. Co prorok obrazně skutkem činil, o tom apoštol dokázal, že v pravdě vyplnil Kristus v církvi. Ale tak i Mojžíš pojal ethiopskou ženu za manželku ¹⁾ a učinil ji Israelitkou, tím znamenaje, že planý olivovec vštípen jsa na šlechetný, bude míti účastenství v tučnosti jeho. Neboť když po tělesném svém narození Kristus od lidu hledán byl k usmrcení, ale zachován jest v Egyptě, t. j. mezi pohany, aby dítky tamější posvětil, pročez tam i církev založil (Egyptsko bylo totiž z počátku pohanské jakož i Ethiopsko): protož sňatkem Mojžíšovým značil se sňatek Slova, a ženou ethiopskou vyobrazovala se církev z pohanstva, a ti, kteří jí utrhají, ji tupí a haní, nebudou čisti; budouť jako malomocníci vyvrženi z ležení spravedlivých ²⁾. Podobně pak Rahaba nevěstka ³⁾, která se ovšem sama odsuzovala, že jest

¹⁾ Mojžíš pojal dvě ženy, první byla Sefora čili Zippora, dcera Jethrova, Madianitka (II. Mojž. 2, 21. n.), druhá v písmě jmenovitě se sice neuvádí, ale předce připomíná, když Maria a Áron proti Mojžíšovi reptali se jali „propter uxorem ejus Aethiopissam“ (Vulg. — IV. Mojž. 12, 1.); ač nejedni vykladaelé za to mají, že o této ženě řeč jest, poněvadž prý Ethiopii slula země po obojím břehu moře rudého.

²⁾ Jako Maria, že reptala proti bratru svému Mojžíšovi.

³⁾ Že nevěstkou byla žena pohanka, nemůže divno býti, ač i toho připustiti lze, že byla kněžicí Astarty, kteráž podle Baala již za Abraháma

·pohankou a všemi hříchy vinnou; ale přijala tři ¹⁾ vyzvědače, kteří celou zemi shlédali, a ukryla je u sebe (Jos. 2, 1. n.): Otce totiž i Syna s Duchem svatým. A když celé město, v němž bydlela, při hlasu sedmi trubačů se sřítlo a sesulo, konečně Rahaba nevěstka zachována jest s celým domem svým pro víru v červené znamení, jakož i Pán to řekl těm, kteří příchod jeho nepřijali, fariseům totiž, kteří červené to znamení mají, kterýmž byla pascha vykoupení a vyjití lidu z Egypta, řka (Mat. 21, 31.): „Publikáni a nevěstky předejdou vás v království Boží“.

Hlava XXI.

Věrou praotce Abraháma předobrazovala se víra naše; a tak též byly i řeči i činy jiných praotcův obrazy věcí budoucích.

1. Že pak i v Abrahámovi předobrazena byla víra naše a že praotcem i téměř prorokem víry naší byl, tomu patrně učí apoštol v listu ke Galatům, řka (3, 5. n.): „Který vám tedy dává Ducha a činí divy mezi vámi, zdali [tak činí] ze skutků zákona, či ze slyšení víry? Jakož Abrahám uvěřil Bohu a počteno jest mu k spravedlnosti. Poznejtež tedy, že kteří jsou z víry, jsou synové Abrahámovi. Předzvídajíc pak písmo, že Bůh z víry ospravedlňuje národy, předpovědělo Abrahámovi, že požehnání budou v něm všichni národové. Pročež kdo jsou z víry, požehnání budou s vě-

v zemi kananejské se ctíla. Byla-li kněžicí, znala Rahaba tím více ničemnost modloslužby, a slyšíc o zázracích Boha israelského, tím snáze jemu se naklonila a jeho ctitelům k službám veledůležitým se propůjčila. Pročež v dějinách národu israelského čestné místo zajímá, v N. Z. (Hebr. 11, 31. Jak. 2, 25.) jednak víra jednak skutek její k spravedlnosti jí se počítá, a staří vykladatelé porovnávajíce službu její národu israelskému prokázanou a vděk za to přijatý s vykupitelským dílem Páně, v typické výklady se zabírají. Tak již sv. Klemens praví (I. Kor. 12.), že „netoliko víra, ale i proroctví se u té ženy nalezalo“, čemuž i Origenes nasvědčuje (hom. 4. in Jesum Nave), poněvadž řekla: „Vím, že Hospodin Bůh váš dal vám zemi tuto“. — Provázek pak červený, dle něhož vítězní Židé dům její poznati a jí ušetřiti měli, dle barvy tajemně vykládají s Irenejem i Klemens (na m. d.) i Justin (Dial. c. 111.) jednak zpět na krev beránka, již veřejně Židé v Egyptě znamenány a oni od smrti ušetřeni byli, jinak i v před do budoucnosti, na vykoupení naše nejsv. krví pravého velikonočního Beránka, Pána Ježíše Krista.

¹⁾ Podle Jos. 2, 1. byli toliko dva.

řícím Abrahámem“. Pročež jej nazývá netoliko prorokem víry, ale i otcem těch, kteří z národů věří v Krista Ježíše, poněvadž jedna a tatáž jest víra i jeho i naše; onen totiž věřil ve věci budoucí, jakoby se již byly staly, pro zaslíbení Boží; my pak též věrou patříme dědictví své v království [nebeském].

2. Ale ani Isákovy příběhy nejsou bez významu. Neboť v listu svém k Římanům praví apoštol (9, 10. n. dle I. Mojž. 25, 23. n.): „Ale i Rebeka počavši z jednoho se sejítí s Isákem otcem naším, od Slova odpověď dostala; aby dle vyvolení trvalo určení Boží, ne ze skutků, ale dle volajícího, řečeno jest jí: Dva národové jsou v životě tvém a dvě pokolení v lůně tvém, a národ zvítězí nad národem a starší sloužiti bude mladšímu“. Z toho patrno, že netoliko prorokování proroků, ale i porod Rebeky byl proroctvím o dvou národech; a že jeden jest větší, druhý menší; a jeden že bude služebný a druhý svobodný, ač jsouce jednoho a téhož Otce. Jeden a týž Bůh náš i oněch, kterýž zná věci tajné a ví všechno, nežli se stane, a protož i řekl (t. v. 13.): „Jakoba jsem miloval, ale Esaua nenáviděl“.

3. Kdož by pak i činy Jakobovy povážil, nenalezne, žeby byly na prázdno, nýbrž plny ustanovení [Božích]; a nejprve při porodu jeho, jak držel bratra za patu a proto Jakob nazván jest, t. j. „Podskočný“ (I. Mojž. 25, 25.); držel jej a sám nebyl držán, poutal nohy a nebyl spoután, zápasil a zvítězil, držel za patu protivníka, t. j. vítězství. Neboť k tomu se narodil Pán, jehož narození onen předobrazoval, o němž i Jan ve svém Zjevení praví (6, 2.): „Vyjelt vítěze, aby zvítězil“. Potom pak i jak obdržel práva prvorozenství, jímž byl bratr pohrdl (I. Mojž. 25, 32.), jakož i mladší lid prvorozeného Krista přijal, když jej lid věkem starší byl zavrhl, řka (Jan 19, 25.): „Nemáme my krále, než císaře!“ V Kristu pak veškero požehnání; a proto od Otce si uchvátíl pozdější lid požehnání lidu prvnějšího, jakož byl Jakob obelstil Esaua o požehnání. A z té příčiny bratrovy úklady a nátisky bylo trpěti bratru, jakož i církve totéž snáší od Židův ¹⁾. V cizině narodilo se dvanácte kmenů, lid Israelský, poněvadž i Kristus v cizině

¹⁾ Neukojitelný hněv jím vytýká již sv. Justin řka (Dial. c. 134.): „Po celý čas nenáviděn byl Jakob od bratra; i my teď, i sám Pán náš nenáviděni jsme od vás i od jiných lidí vesměs, ješto přírodou všickni jsme bratři“. A tento židovský hněv, ta zarytá zlost židovská, knihami jejich živena, jak velmi za našich dnů brojí proti všemu, co křesťanské jest, a to namnoze z vlastní netečnosti naší.

měl založiti dvanáctisloupý základ církve ¹⁾. Strakaté ovce, které se zrodily, byly mzdou Jakobovou (I. Mojž. 30, 32.); a tak i Kristovou mzdou stávají se lidé, z různých a rozličných národů v jeden pluk věřících se scházejíce, jakož mu byl Otec zaslíbil řka (Ž. 2, 8.): „Žádej ode mne a dám ti národy v dědictví tvé a v majetek tvůj končiny zemské“. A poněvadž byl Jakob prorokem ²⁾ množství synův Hospodinových, nutno bylo, aby z dvou sester syny zplodil (jako Kristus z dvou zákonů jednoho a téhož Otce); ale podobně i z děvek, znamená, že ze svobodníkův i sluhův dle těla učiní Kristus syny Boží, všechněm stejně uděluje darů Ducha obživujícího nás. Ale to všechno činil pro onu mladší krásnou Ráchel (I. Mojž. 29, 17.), kteráž předobrazovala církev, pro kterouž trpěl Kristus, jenž už tehdyž skrze praotce své a proroky předpodobňoval a předpovídal budoucí věci, a přichystával svou částku ustanovení Božích, a cvičil dědictví své poslouchati Boha a cizincem býti na tomto světě a následovati slova jeho a předobrazovati budoucí věci. Neboť u Boha není nic na prázdno, nic bez oznaku!

Hlava XXII.

Kristus Pán nepřišel pro lidi jednoho věku, ale pro všechny, kteří spravedlivě a zbožně žijíce v něho uvěřili a uvěří.

1. V poslední pak době, když se naplnil čas k svobodě, Slovo samo o sobě umylo skvrny dcer Siónských, rukama svýma umývající nohy učeníkův. Tenť jest zajisté cíl lidského pokolení, jehož dědictvím jest Bůh: jako jsme se totiž na počátku prvními [lidmi] všickni dostali v služebnost propadnouce smrti, tak mají v poslední době skrze posledního [člověka] všickni učeníci jeho od počátku, očištění a umytí jsouce všeho co jest [skvrnou] smrti, k životu Božímu se dostati. Neboť ten, který myl učenským nohy, celé tělo posvětil a k čistotě přivedl. Protož i za stolem odpočívajícím podával jim pokrmu, poukazuje, že přišel, aby i těm, kteří pod zemí

¹⁾ Tím dvanáctem sloupů míní 12 apoštolův dle Gal. 2, 9. a Zjev. 21, 14. Že v cizině je ustanovil, rozuměj se o jeho pozemském putování proti vlastnímu domovu jeho u nebeského Otce.

²⁾ Za Haydem čteme „propheta“ místo „prophetae“, poněvadž toto nijak k smyslu se nehodí.

odpočívají, podal života; jakož dí Jeremiáš ¹⁾): „Rozpomenul se Hospodin, Svatý Israelský, na mrtvé svoje, ani spí v zemi pohřbení, a sestoupil k nim, aby jim blahověstil spasení své, že je spasil“. Ale proto i oči učeníkův obtíženy byly, když se Kristus umučení svému blížil, a nalezna je ani spí, nejprve sice je nechal, označuje tím trpělivost Boží při ospalosti lidské; po druhé pak přijda vzbudil je a zbystřil, ukazuje, že umučení jeho jest vzbuzením spících učeníkův, pro něž „i sestoupil do nižších stran země“ (Efes. 4, 9.), aby to, co nedokonáno bylo v jeho tvorstvu, očima shlédli, o čemž i řekl učeníkům (Mat. 13, 17.): „Mnozí proroci a spravedlivci žádali si viděti a slyšeti, co vy vidíte a slyšíte“.

2. Neboť nepřišel Kristus toliko pro ty, kteří uvěřili v něho za doby Tiberia císaře; aniž pouze o ty lidi, kteří nyní žijí, se postaral Otec: nýbrž pro všechny všudy lidi, kteří od počátku dle své možnosti ve svém pokolení Boha se báli a jej milovali a spravedlivě i zbožně živi byli s bližními svými, žádostivi jsouce viděti Krista a slyšeti hlasu jeho ²⁾). Pročež všechny takové při druhém přístí svém ze spánku probudí a vzkřísí i je i všechny ostatní, kteří souzeni budou, a postaví je v království své. Neboť jeden jest Bůh, který praotce k svým ustanovením vedl, ale „ospravedlnil obřizku z víry a neobřizku skrze víru“ (Řím. 3, 30.). Neboť jako jsme my v prvních byli předobrazeni a předpověděni, tak opět oni jsou vypodobněni v nás, t. j. v církvi, a přijímají odměnu za práce své.

Hlava XXIII.

Praotcové a proroci předpovídající Kristovo přístí, vedli lidi k tomu, aby v něj věřili; apoštolé po nich v tu práci nastoupili.

1. Protož řekl Pán apoštolům (Jan 4, 35. n.): „Aj! pravím vám: Pozdvihněte oči svých a pohledte na krajiny, že běží se ke žní.“

¹⁾ Viz III. 29, 4. pozn. 2.

²⁾ V tentýž smysl píše křesťanský Cicero, Lactantius (Inst. IV. 26.), že „proto vyvolil Otec umučení kříže, na němž Syn jeho puštěl měl, aby všechněm národům utrpení jeho v známost přišlo. Neboť kdo na veřejném popravišti ukřižován jest, patrn jest všem a nade všechny vyvýšen. Protož i Pán náš v umučení svém rozepjal ruce své a změnil svět, aby tehdy již ukázal, že od východu slunce až na západ veliký národ ze všech jazykův a kmenův shromážděn a pod perutěma jeho chráněn bude, i bude vznešeným a slavným znamením znamenati čela svá“.

Neboť žnec odplatu bere a shromažďuje užitek k životu věčnému, aby i ten se radoval, kdo rozsívá, i ten, kdo žne. V tom zajisté pravé jest slovo, že jiný jest, kterýž rozsívá, a jiný, který žne. Jáť jsem vás poslal žít, ož jste vy nepracovali; jiní pracovali, a vy jste v jejich práci nastoupili“. Nuže, kdož jsou ti, kteří pracovali, kteří ustanovením Božím sloužili? Patrně, že prarodcové a proroci, kteří i vřnu naši předobrazovali a rozsivali na zemi zvěst o přísti Syna Božího, co a jaké bude, aby pozdější budoucí lidstvo, majíc bázeň Boží, snadno přijalo přísti Kristovo, jsouc poučeno proroky. A proto když Josef poznal, že Maria těhotna jest, a úmysl měl skrytě ji propustiti, anděl ve snách pravil k němu (Mat. 1, 20. n.): „Neboj se pojmuti Marii, manželku svou; neboť co v životě má, z Ducha svatého jest. Ale porodí Syna a nazveš jmeno jeho Ježíš; onť zajisté vysvobodí lid svůj od hříchův jejich“. A dokládá *) k této radě své: „Ale to všecko stalo se, aby se naplnilo, co řečeno jest od Hospodina skrze proroka, an dí (Is. 7, 14.): Ať panna počne v životě a porodí syna, a nazváno bude jmeno jeho Emmanuel“; tak dle slov prorokových radu mu dává a vymlouvá Marii a ukazuje, že ta jest ta panna, o kteréž Isaiáš zvěstoval, že porodí Emmanuela. Pročez uvěřiv Josef beze vší pochyby i Marii přijal i ve všem ostatním u vychování Kristově s radostí poslechl, až do Egypta cestu váže a zpět do Nazareta se stěhuje²⁾; a proto také kdokoliv neznali písem ani zaslíbení Božího a spasného řízení Kristova, otcem dítěte jej nazývali. — Ale protož i sám Pán v Kafarnau (Luk. 4, 18. 19.) proctví Isaiášovo (61, 1.) četl: „Duch Hospodinův nade mnou; pročez pomazal mne, zvěstovat chudým poslal mě, uzdravovat zkroušených srdcem, hlásat jatým propuštění a slepým vidění“. A ukázav, že on sám zvěstován jest tím proroctvím Isaiášovým, řekl jim (t. v. 21.): „Dnes se naplnilo písmo to v uších vašich“.

2. Protož i Filip, když byl se setkal s kleštěncem královny ethiopské (Luk. 8, 27. n.), an četl, co psáno jest (Is. 53, 7. 8.): „Jak ovce k zabiti veden jest a jako beránek bez hlasu před tím, kdož jej stříže, tak neotevřel úst svých; v ponížení soud jeho odňat jest“, a ostatek, cokoliv prorok nastínil o umučení jeho a o těle-

*) Viz III. 21, 4. pozn. 1.

2) Protož jej sv. Bernard (hom. 8. super „Missus est“) právem nazývá „služebníkem věrným a opatrným, kteréhož ustanovil Pán utěšitelem matce své, pěstounem člověčenství svého“. A proto jest ode dávna vzorem těch, kteří zvláště k službě Boží povoláni jsou a jemu se vzdali, kněistva totiž, a právě též za doby naší ochráncem choti Kristovy, sv. církve, prohlášen.

aném přístí, a jak potupen jest od těch, kteří mu nevěřili, snadno ho poučil, aby uvěřil, že týž jest Kristus Ježíš, kterýž ukřižován byl pod Pontským Pilátem a trpěl, a cokoliv více prorok byl předpověděl, i že týž jest Syn Boží, který život věčný dává lidem. A hned jak ho pokřtil, odebral se od něho; neboť nic nescházelo tomu, který od proroků byl předkem poučen. Nebyl mu neznám ani Bůh Otec, ani řád obcování jeho s lidmi, nýbrž jenom o přístí Syna Božího nevěděl, o němž krátce jsa poučen, radostně bral se svou cestou, maje býti budoucně hlasatelem přístí Kristova v Ethiopsku. Pročež neměl s ním mnoho práce Filip, poněvadž byl skrze proroky v bázni Boží připraven. A tak i apoštolé, shromažďující ztracené ovce domu Israelského, písmy mluvili k nim, ukazující, Ježíš ukřižovaný ten že jest Kristem, Synem Boha živého, a veliké množství jich přesvědčili, poněvadž měli bázeň Boží; a tak jedním dnem křtěno jest jich tři i čtyři tisíce i pět tisíc.

Hlava XXIV.

Obrácení pohanů bylo mnohem obtížnější nežli Židů.

1. Protož i Pavel, jsa apoštolem národů, praví (I. Kor. 15, 10.): „Více nežli oni všickni pracoval jsem“. Oněm totiž bylo základní učení usnadněno, majícím důkazy z písem; a ti, kteří slýchali Mojžíše a proroky, snadno přijali prvorozeného z mrtvých a původce života Božího, toho, který rozpiatýma rukama přemohl Amaleka (II. Mojž. 17, 12.), a člověka od uškutí hadova skrze víru v něho k životu přivedl (IV. Mojž. 21, 9.). Ale pohany musel apoštol, jak jsme v knize právě předešlé ¹⁾ ukázali, poučiti, aby upustili od pověrečné modloslužby a ctili jednoho Boha, stvořitele nebe i země a působitele veškerého tvorstva; že však Synem téhož jest Slovo jeho, skrze kteréž všecko způsobil; a ten že v poslední čas se mezi lidem vtělil a lidské pokolení jednak napravil, ale jinak nepřítel člověčenstva přemohl a svému stvoření vítězství daroval nad protivníkem jeho. — Dále pak byť i ti, kteří byli z obřizky, nebyli plnili přikazů Božích, povrhující jimi; avšak byli napřed vyučeni, že nemají cizoložiti, ani smilniti, ani krásti, ani podváděti, a že toto, jakož i vše jiné, co se ke škodě bližního děje, zlé jest

¹⁾ III. 12, 10.

a nenáviděno od Boha. Pročež i snadno přisvědčili toho se varovati, jsouce o tom poučení.

2 Ale pohany bylo i tomu učiti, že takoví skutkové jsou zlí a ohavní a škodliví a zhoubní těm, kteří je páší. Pročež mnohem více pracoval, jemůž mezi pohany apoštolovati se dostalo, nežli ti, kteří v židovstvu hlásali Syna Božího. Neboť tito měli pomoc v písmech od Boha potvrzených a vyplněných, an totiž takový přišel, jakový byl zvěstován; zde však bylo kázati učení cizí a nauku novou, že totiž bozi pohanův netoliko nejsou žádnými bohy, nýbrž i že jsou modly ďábelské; že pak jeden jest Bůh, kterýž jest „nade všecko i knížatstvo i panstvo i mocnost i nade všecko jméno, kteréž se jmenuje“ (Efes. 1, 21.); a jeho Slovo, jsouc ovšem přirozeně neviditelné, že stalo se mezi lidmi dotknutelným a viditelným, a snížilo se až k smrti a to k smrti kříže“ (Fil. 2, 8.); a že ti, jižto v ně věří, neporušitelní a utrpení prosti budou, i účastní království nebeského. A to všecko ústně hlásáno pohanům bez písem; pročež mnohem více pracovali, kteří pohanům kázali. Ale naproti tomu se i víra pohanův šlechtnější býti ukazuje, ani totiž uposlechli slova Božího bez poučení písem.

Hlava XXV.

Starý i nový zákon předobrazem byl v Abrahámovi a v narození se Faresa a Záry z Thamary; ale v obou zákonech jest jeden a tentýž Bůh.

1. Tak zajisté bylo synům Abrahámovým, jež mu z kamení vzbudil Bůh, otci svému po boku státi, jakožto přednímu předchůdci a věstci víry naší, jemůž i úmluvy obřízky se dostalo po dosažení ospravedlnění z víry v neobřízce, aby v něm předpodobněny byly oba dva zákony a on byl otcem všech, kteří následují Slova Božího, a putování na tomto světě snášejí, t. j. i těch, kteří jsou věřící z židovstva, i kteří z pohanstva: jakož jest i „Kristus hlavním kamenem úhelním“ (Efes. 2, 20.), an všecko drží, a v jednu víru Abrahámovu shromažďuje všechny, kteří z obou úmluv vhodní jsou ke vzdělání stavby Boží. Ale víra z neobřízky, kteráž spojuje konec s počátkem, stala se první a poslední; neboť byla před obřezáním i v Abrahámovi i v ostatních spravedlivcích Bohu milých, jak jsme dokázali ¹⁾, a opět za nejposlednější doby

¹⁾ Výtě v hl. 16.

vzbuzena jest v lidském pokolení příštím Páně. Obřizka pak a zákon obřadní měli dobu střední.

2. To se jak mnohým jiným, tak zvláště i Thamarou, snachou Judovou, předobrazuje (I. Mojž. 38, 27.). Neboť když byla počala blížnata, [při porodu] jeden vyskytl ruku; a když pomocnice porodní tušila, že jest prvorozenec, přivázala znak červený na ruku jeho. A když pak na to vtáhl ruku svou, vyšel prvé bratr jeho Fares, a potom teprv druhý ten, který měl znamení červené na ruce, Zára. Tím patrně naznačuje písmo, že lid ten s červeným znamením, totiž maje víru z obřizky, ukázal se prvé ovšem v praotcích, ale potom odstraněn jest, aby se narodil bratr jeho; a tak potom který první měl býti, na druhém místě narozen jest a poznán po červeném znamení, jež měl na sobě, čímž se rozumí umučení Spravedlivého, předpodobněno z počátku v Abelovi ¹⁾ a vy-psáno v prorocích, dokonáno pak za poslední doby v Synu Božím.

3. Bylo zajisté potřebí, aby některé věci otcovsky předpověděny byly od otcův, jiné konečně vyobrazeny dle obrazu Kristova od těch, kteří práva synovského dosáhli; ale všecko se objevuje v jednom Bohu. Neboť Abrahám, ač jedin jsa, předpodobňoval dva zákony, v kterýchž jiní rozsévati, jiní těžili; neboť „v tom“, dí [Pán] (Jan 4, 37.), „pravdivým se osvědčuje slovo to, že jiný jest který rozsévá, a jiný který žne“, ale jeden jest Bůh, dává oběma, co náleží, sám rozséváči, chleba však k jídlu ženci. Jakož i jiný jest který sází, a jiný, který zalévá, jeden však, který vzrůst dává, Bůh. Rozsévati totiž učení o Kristu praotci a proroci; ale žala jest církev, t. j. užitek stěžila. Protož i oni prosí, aby měli stánek v ní, jakož Jeremiáš praví (9, 2.): „Kdo mi dá na poušti obydlí poslední?“ aby tak i rozséváč i žnec spolu radovali se v království Kristově, an všem pomoci hotov jest, o kterýchž na počátku již Bůh laskavě si umínil, že jim pomocí Slova svého přispěje.

¹⁾ Obdobu zde označenou vysvětluje sv. Augustín (Contr. Faust. XII.) takto: „Zabit jest Abel mladší od bratra staršího; usmrcen jest Kristus, hlava národu mladšího, od národu židovského věkem staršího; onen v poli, tento na hoře Kalvarii“. A Sedulius (Eleg. v. 9. a 10.) překrásné dí:

„Brat překrutý byl ten, spravedlivce který zabil ondy:
Vrah Kristův tak též, brat překrutý byl i ten“.

Hlava XXVI.

Poklad skrytý v písmech jest Kristus, ale smysl jich vyhledávej se v církvi katolické u nástupcův apoštolských; v ní s pravým učením i pravý rozum písem uložen jest.

1. Kdo tedy pozorně písma čte, nalezne, že vypravují o Kristu a o předpodobnění nového povolání. Neboť to jest poklad skrytý v poli, t. j. v tomto světě („polem totiž svět jest“ (Mat. 13, 44. a 38.)); poklad pak skrytý v písmech jest Kristus, poněvadž obrazy a podobenstvími naznačen byl. Pročež nebylo lze rozuměti tomu, co podle člověka jest, prvé nežli se naplnilo, co na budoucnost prorokováno bylo, t. j. přístí Kristovo. A proto Danielovi proroku řečeno jest (12, 4. 7.): „Zavři řeči a zapečeť knihu až do času vyplnění, až mnozí se naučí a naplní se poznání. Neboť když se dokoná rozptýlení, poznají to mnozí“. Ale i Jeremiáš praví (23, 20.): „V nejposlednější dny poznají to“. Neboť všeliké prorocství, než se vyplní, pohádkami a dvojsmyslnostmi jest lidem; když pak přijde čas a stane se, co předpovědíno jest, tehdáž dostává se mu jasného a jistého vysvětlení. A proto se Židům zákon čtoucím zdá býti ještě za nynější doby pohádkou, neboť nemají vysvětlení všech věcí, týkajících se tělesného přístí Syna Božího; ale křesťanům čtoucím jest poklad, skrytý sice v poli, ale objevený a vysvětlený křížem Kristovým, kterýž obohacuje mysl lidskou a ukazuje moudrost Boží a na jevo dává všechna jeho ustanovení, jež pro lidstvo učinil, království Kristovo předpodobňuje, dědictví svatého Jerusalema předpovídá a předkem ujišťuje, že člověk Boha milující tak prospěje, až i Boha uzří a Slovo jeho uslyší, a slyšením jeho tak bude oslaven, že ostatní ani nebudou moci patřiti ve stkvoucí se obličej jeho, jakož jest řečeno od Daniela (12, 3.): „Rozumní stkvíti se budou jako blesk oblohy a nad mnohé spravedlivce, jako hvězdy na věky a neustále“. Kdo tedy tak, jakož jsme dokázali, písma čítá (Pán zajisté po vzkříšení svém tak rozmlouval s učeníky, že jim z písem ukázal (Luk. 24, 26. 47.), „že trpěti musel Kristus a tak vejíti do slávy své, a že ve jmenu jeho se hlásati mělo odpuštění hříchův po celém světě“), bude i dokonalým učením i podoběn hospodáři, an vykládá z pokladu svého nové i staré věci.

2. Pročež poslouchati máme presbyterů v církvi ¹⁾, kteří jsou

¹⁾ Že těmi presbytery nemíní ani starších věkem, ani kněží podřízených biskupům, nýbrž právě biskupy samy, dokazuje přidaným ihned vysvětlením:

posloupnými nástupci apoštolův, jako jsme dokázali, a kterým se s nástupnictvím v biskupském úřadě spolu dostalo spolehlivého daru pravdy dle dobrolibezné vůle Otcovy; ostatní pak, kteří odstupují od popřední¹⁾ posloupnosti a kdekolivěk sborují, ty sluší mítí za podezřelé, buď jako kacíře a bludaře, buď jako rozkolníky a hrdopyšné sobělibce, anebo opět jako pokrytce, kteří za ziskem a marnou chloubou tak činí. Ale všickni ti vypadli z pravdy. A sice kacíři, kteří cizí oheň na oltář Boží přinášejí, t. j. jiná učení, ohněm s nebes spálení budou, jako Nadab s Abiudem (III. Mojž. 10, 1. 2.); kteří však protívují se pravdě a jiné proti církvi Boží popouzejí, trvati budou v pekle, pohlceni jsouce jícnem země, jako se stalo, Korovi, Dathanu i Abironu s rotou jich (IV. Mojž. 16, 33.); kteří však trhají a ruší jednotu církve, týmž trestem od Boha trestáni budou jako Jeroboam (III. Král. 14, 10.).

3. Ale ti, kteří sice od mnohých považováni jsou za presbytery, ale otročí svým vášním a nepřipouštějí si bázně Boží v srdce svá, nýbrž s jinými potupně nakládají, a prokazovanou jim předností naduti jsouce, páší tajně nepravosti fkouce: „Nikdo nás nevidí“ (Dan. 13, 20.), ti usvědčeni budou od Slova, ježto nesoudí dle slávy, aniž hledí na tvář, ale do srdce; i uslyší slova proroka Daniela (t. v. 56. 52. 53.): „Plémě chananejské a ne judské! krása podvedla tě a žádost převrátila srdce tvé“; „zastaralý ve dnech zlých! nyní vyšli na jevo hříchové tvoji, kteréž jsi prvé páchal, soudě soudy nespravedlivé, nevinné utiskaje a propouštěje vinné, ježto Pán dí: Nevinného a spravedlivého nezabiješ“. O kterýchž řekl Pán (Mat. 24, 48. n.): „Pakliby služebník zlý řekl v srdci svém: Prodlévá pán můj, a počal by bítí služebníky a služebnice a hodoovati a pít i opíjeti se: přijdeť pán služebníka toho v den, v kterýž neví, a v hodinu, v kterouž se nenaděje, a oddělí jej, a díl jeho položí s nevěrci“.

4. Všech tedy těch a takových se varovati máme, přidržeti se pak těch, kteří, jak povědíno, učení apoštolské chovají a s řádem presbyterův i zdravé vyučování i bezúhonné mravy osvědčují k utvrzení a pokárání druhých. Jako Mojžiš, jemuž takové veliké vedení svěčeno bylo, v dobré svědomí své se spolehaje, očistil se před Bohem řka (IV. 16, 15.): „Ničehož jsem, co by jejich bylo,

„kteří jsou posloupnými nástupci apoštolův“, za jakéž povždy jediné biskupové pokládání byli, jakož pak i dále zřejmě praví: „kterým se s nástupnictvím v biskupském úřadě a co d.“

¹⁾ „A principali successionē“, jakož byl III. 3, 2. o církvi římské řekl, že s ní souhlasiti má každá církev „propter potorem principalitatem“.

ani nepožádal, ani nevzal, aniž komu z nich ublížil“. A jako Samuel po dráhná leta soudcem jsa nad lidem a beze vší hrdosti vůdcovství maje nad Israelem, ke konci očišťuje se, řekl (I. Král. 12, 2. n.): „Já obcoval jsem před obličejem vašim od prvního věku svého až nyní; odpovídejte mi před tváří Boží a před tváří Pomazaného jeho, čího telce přijal jsem aneb osla? nebo nad kým jsem zpáchal násilí? nebo koho jsem utlačil? nebo přijal-li jsem z rukou něčí výplatu neb obuv? řekněte proti mně a já návrátím vám“. A když lid řekl: Neučinil jsi nám žádného násilí, aniž utlačoval jsi nás, aniž jsi přijal čeho z rukou někoho: vzýval Boha za svědka řka: „Svědkiem jest Hospodin, a svědkem Pomazaný jeho v ten den, že jste nenalezli v ruce mé ničehož. A řekli mu: Svědkem!“ A tak i Pavel apoštol, maje dobré svědomí řekl Korintanům (II. 2, 17. a 7, 2.): „Neboť nejsem jako mnozí falšující slovo Boží, ale z upřímnosti jako z Boha před Bohem v Kristu mluvíme: žádného jsme neurazili, žádného neporušili, žádného nepodvedli“.

5. Takové presbytery živí církev, o nichž i prorok dí (Is. 60, 17.): „A dám ti knížata tvá v pokoji a představené tvé v spravedlnosti“. O nichž i Pán pravil (Mat. 24, 45. 46.): „Který tedy jest věrný správce, dobrý a moudrý, kterého ustanoví Pán nad čeledí svou, aby jim vydával pokrmy v pravý čas? Blažený onen služebník, jež přijde Pán nalezne, an tak činí“. Kde však lze najíti takových, učí Pavel řka (I. Kor. 12, 28.): „Postavil Bůh v církvi nejprve apoštoly, druhé proroky, třetí učitele“. Kde tedy dary milosti Hospodinovy ustaveny jsou, tam se máme učiti pravdě: u kterýchž jest poslušnost církevní od apoštolův, i kde obcování zdravé a bezúhonné a učení nezkažené a neporušené pevně stojí. Ti zajisté střeží víru naši v Boha, Vše tvůrce; i rozmnožují lásku naši k Synu Božímu, anť taková zřízení pro nás učinil; ti nám písmo bezpečně vykládají ani se nerouhajíce Bohu, ani netupíce praotce, ani nepohrdajíce proroky ¹⁾).

¹⁾ Tak tedy jen v církvi katolické jest pravé učení Kristovo a pravý rozum a výklad sv. písem, poněvadž jenom v té církvi jsou trvalé dary Ducha sv. a pravá neporušená poslušnost biskupův. Tak sv. Augustin praví (I. contr. epist. Manich. 4.): „Drží mne v lůně církve nepřetržená poslušnost kněžská od usazení Petra, jemuž Pán po svém z mrtvých vstání ovce své k pasení poručil, až k nynějšímu biskupu“. O Donatistech pak dí Optatus (I. II. contr. Parm.), což o všech kacířích platí, že „jsou synové bez otcův, učenci bez učitelův, a divným způsobem jako sami sebou zplození“.

Hlava XXVII.

I hříchy praotcův, které Bůh trestal, mají nám býti na výstrahu a osvědčiti nám svrchovanou spravedlnost Boží, an všechno a vždycky tresce, ba po zjevení se milosti Kristovy tím více.

1. Jakož jsem slyšel od jednoho kněze ¹⁾, anť to měl od těch, kteří apoštoly viděli, a tomu se přímo od nich naučili, dostačoval starým za to, co mimo vnuknutí Ducha svatého spáchali, ten trest, kterýž jest v písmech ²⁾. Neboť Bůh, nepřijímaje osob, stíhal náležitým trestem, co nebylo dle jeho dobrolibezné vůle učiněno. Tak David líbil se Bohu, dokavade pronásledování trpěl od Saula pro spravedlnost a na útěku byl před Saulem a nemstil se na něm jakož nepřitelem, a Kristovo přísti opěvoval a moudrosti vyučoval národy i všechno dle rady Ducha svatého činil. Ale když z žádostivosti sám si pojal Bethsabu, ženu Uriášovu, řeklo písmo o něm (II. Král. 11, 27.): „A špatnou věcí to patrně bylo v očích Hospodinových, co učinil David“. I poslán jest k němu prorok Nathan, aby mu ukázal hřích jeho, a on aby sám soud vynesl nad sebou a sám sebe odsoudil a tak milosrdenství nalezl a odpuštění od Krista. I řekl mu (t. 12, 1. n.): „Dva muži byli v městě jednom, jeden bohatý a jeden chudý; bohatý měl stáda ovec a volů velmi mnohá, a chudý neměl nic jiného nežli ovečku jednu, kterou si koupil a živil a byla s ním i se syny jeho pospolu; z jeho chleba jedla a z jeho kalicha pila a byla mu jako dcera. I přišel host člověku bohatému a ten ušetřil vzíti ze stáda oveček svých a ze stád volů svých a pohostiti hostě. I vzal ovečku muže chudého a přistrojil ji muži, kterýž byl přišel k němu. A David rozhněval se velmi na člověka toho a řekl k Nathanovi: Živť jest Hospodin, že synem smrti jest člověk onen, který to učinil; ovečku nahradí čtvěrnásobně za čin ten, který zpáchal, a za to, že neušetřil chudého. A dí mu Nathan: Ty jsi ten muž, jenž jsi to zpáchal!“ a potom všechno ostatní uvádě vytýká a vyčítá mu dobrodiní Boží, a že rozhněval Boha, když tak učinil. Neboť nelíbí se Bohu takový skutek, ale že veliký jeho hněv hrozí domu jeho. I zkrušil se David a řekl (t. v. 13.): „Zhřešil jsem proti Hospodinu!“ a žalm vyznání ³⁾ potom pěl, přísti Páně očeká-

¹⁾ Viz I. kn. Úvod 2. pozn. 1.

²⁾ Trest t. dočasný, kdežto trestem věčným trestáni budou, kdož poznavše Krista hříchů neustávají.

³⁾ T. j. žalm 50.: „Smilaj se nade mnou, Bože“.

vaje, jenž omývá a očišťuje člověka, který hříchem se byl poškvrnil. A tak bylo i s Šalomounem. Dokavade soudil právě a moudrost hlásal a obraz pravého chrámu ¹⁾ stavěl a slávu Boží vykládal a příští pokoj národům zvěstoval a Kristovo království předobrazoval a skládal tři tisíce podobenství o příští Páně ²⁾ a pět tisíc zpěvů ³⁾, píseň pje Bohu, a moudrost Boží ve tvorstvu se jevíci vysvětloval, znalce jsa přírody, dle všeho stromoví i bylin, i veškerého ptactva i čtvernohých zvířat i ryb, a řekl (III. Král. 8, 27.): „Zdali pak v pravdě Bůh, jehož nebesa nepojímají, bydleti bude na zemi s lidmi?“ tehdež i líbil se Bohu i všickni se mu divili a všickni králové zeměští hledali tváře jeho, aby slyšeli moudrost jeho, kterouž mu dal Bůh, i královna od poledne přišla od končin země k němu, aby zvěděla moudrost, jež byla v něm (Mat. 12, 42.), o kteréž i Pán praví, že povstane na soudě proti pokolení těch, kteří slyší řeči jeho a nevěří v něho, a že je odsoudí; neboť ona se podrobila moudrosti hlásané služebníkem Božím, ale tito povrhli moudrostí podávanou sobě od Syna Božího. Šalomoun totiž byl služebníkem, ale Kristus jest Syn Boží a Pán Šalomounův. Dokavade tedy bez urážky sloužil Bohu a obstarával ustanovení jeho, býval slaven; ale když si bral ženy ze všech národův a dovoloval jim stavěti modly v Israeli, tu řeklo o něm písmo (III. Král. 11, 1. n.): „A král Šalomoun byl milovník žen a pojal ženy cizozemky; i stalo se u starším věku Šalomounovu, že nebylo srdce jeho dokonalé s Hospodinem Bohem jeho. A obrátily ženy cizozemky srdce jeho za bohy cizími. A učinil Šalomoun nepravost před obličejem Hospodinovým; nekráčet za Hospodinem jako David, otec jeho. I rozhněval se Hospodin na Šalomouna, neboť nebylo srdce jeho dokonalé v Hospodinu jako srdce Davida, otce jeho“. Dosti ho pokáralo písmo, jakož řekl onen starší, „aby se nechlubilo všeliké tělo před obličejem Hospodinovým“ (I. Kor. 1, 21.).

¹⁾ Tím se Kristus rozumí podle slov samého Pána u sv. Jana 2, 19. Srovn. sv. Athanasia řeč proti Arijevcům.

²⁾ To jsou snad ta podobenství, o nichž i III. Král. 5, 82. řeč jest, a z nichž kniha Přísloví nějakou částku obsahuje.

³⁾ Na d. m. toliko se klade 1035 písní, a obyčejně se má za to, že v těch písních obsažena tak zvaná Píseň Šalomounova a z žalmů 71. a 126., ježto Šalomounovi se připisují. Jakkoli veliká byla moudrost Šalomounova, předce nesluší víry přikládati pozdějším zprávám rabínů, jenž ji do nekonečna až na potupu Šalomounovu vynášejí, připisujíce mu jakousi knihu kouzlů a zaříkání, podle níž prý jistý Eleazar za panování Vespasiana člověku jednomu ducha zlého nosem vytáhl (Jos. Fl. Antt. VIII. 2, 5.), a knihu lékařskou, ke kteréž prý nemocní pověrečnou důvěrou chovali (Suidas a. v. Ezechias).

2. Protož i Pán v podzemní místa vstoupil, aby tam i oněm zvěstoval příchod svůj, poněvadž jest odpuštění hříchů pro ty, jižto věří v něho. Avšak věřili v něho všickni, kteří důvěřili v něho, t. j. kteří věstili přístí jeho a ustanovením jeho sloužili: spravedlivci a proroci a praotci, kterýmž podobně jako nám odpustil hřichy, kterýmž tedy nesmíme je přičítati, nechceme-li zlehčovati milosti Boží. Neboť jakož oni nepřičítají nám nezdrželivosti naše, jichž jsme se dopustili, nežli se Kristus objevil v nás: tak i nám nic spravedlivě nepřisluší přičítati je těm, kteří před přístím Kristovým zhřešili. „Neboť všickni lidé potřebují slávy Boží“ (Řím. 3, 23.); ale ospravedlnění nebývají sami sebou, nýbrž přístím Páně ti, kteří spatřují světlo jeho. Ale k našemu pokárání sepsání jsou skutkové jejich, abychom věděli, nejprvé že jeden jest Bůh i náš i jejich, jenž hřichy má v nenávisti, byť i od vznešencův spáchány byly, potom abychom se zdržovali všeho zlého. Neboť jestliže staří, jižto nás předešli v dařích milosti Boží a za něž Syn Boží ještě nebyl trpěl, poklesnouce v něčem a poddávíce sebe žádostivosti tělesné, v takovou potupu byli uvrženi, což bude trpěti těm nynějším, kteří pohrdli přístím Páně a otročili náruživostem svým? Oněm ovšem byla lékařstvím a odpuštěním hříchův smrt Páně; ale za ty, kteří nyní hřeší, Kristus již neumře, neboť smrt nebude mítí dále moci nad ním; ale přijde v slávě Otcové Syn, pohledávaje od zprávcův a hospodářův svých peníz jim svěřený i s úroky, a kterýmž přemnoho dal, od těch i přemnoho žádati bude. Nesmímeť tedy, dí onen starší, pyšni býti, aniž pak odsuzovati starších; nýbrž sami se báti, abychom i poznajíce Krista něčeho se nedopustili, co by se nelíbilo Bohu, a tak snad, nedosáhnouce odpuštění, vyloučení nebyli z království jeho. A protož i Pavel prý řekl (Řím. 11, 21. 17.): „Nebo jestliže [Bůh] přirozených ratolestí neušetřil, ať snad ani tebe neušetří, anť byv planou olivou, štípen jsi v olivu tučnou a učiněn jsi účastníkem tučnosti její“.

3. Podobně tomu vidíš ¹⁾ i nepravosti lidu, any nejsou vypsány pro ty, kteří je tehdaž spáchali, ale k napravení našemu, abychom tím poznali, že jeden a týž jest Bůh, proti kterémuž oni se prohřešili a proti němuž někteří z těchto tak se zovoucích „věřících“ nyní se prohřešují. Ale i to prý apoštol v listu svém ke Korintánům číre patrně ukázal, řka (I. 10, 1. n.): „Nechcít zajisté, abyste nevěděli, bratři, že otcové naši všickni pod oblakem byli a všickni skrze Mojžiše pokřtěni jsou v oblaci a v moři; a všickni týž pokrm

¹⁾ Tak ještě dále uvádí sv. Otec řeč onoho prebytera.

duchovný jedli, a všickni týž nápoj duchovný pili; pili zajisté z duchovné skály, kteráž jich následovala, skála pak byl Kristus; ale nemnozí z nich líbili se Bohu; nebo poražení jsou na poušti. A to stalo se k podobenství pro nás, abychom nebyli žádostivi zlých věcí, jakož i oni žádali; ani modloslužebníky nebudte, jakož psáno jest: Posadil se lid, aby jedl a pil, a vstali, aby hráli. Aniž smilněme, jako někteří z nich smilnili, a padlo jich jedním dnem tři a dvacet tisíc¹⁾; aniž pokoušejme Krista, jako někteří z nich pokoušeli a od hadů zhyňuli; aniž repcete, jako někteří z nich reptali a zhyňuli od záhubce. Toto pak všechno stalo se jim k podobenství a napsáno jest k výstraze naší, na kteréž konec věků došel. A pročez kdo se domnívá, že stojí, hleď, aby nepadl“.

4. Když tedy apoštol bez pochyby a bez odporu dokazuje, že jeden a tentýž jest Bůh, kterýž i dávné nepravosti soudil i nynější kárá, i příčinu osvědčuje, proč to [všecko] napsáno bylo: tuť ne-umělými a drzími a nad to i nemoudrými prokazují se býti všickni, kteří pro přestupky dávných lidí a vzdornou neposlušnost přemnohých tvrdí, že jiný byl Bůh oněch, a ten že jest světotvůrcem a že jest v umenšení; jiný pak že jest ten Otec, jež hlásal Kristus, a ten prý jest teu od každého z nich vymyšlený. Avšak nepomní, že jako tam ti mnozí, kteří zhřešili, nelíbili se Bohu, tak i tu „mnoho jest povoláných, ale málo vyvolených“ (Mat. 20, 16.); jako tam nespravedlivci a modloslužebníci a smilníci života pozbyli, tak i tu, ješto i Pán osvědčuje, že tací uvrženi budou v oheň věčný, i apoštol praví (I. Kor. 6, 9. 10.): „Zdali nevíte, že nespravedliví nebudou děditi království Boží? Nemyjte se: ani smilníci, ani modloslužebníci, ani cizoložníci, ani měkci, ani samcoložníci, ani zloději, ani lakomci, ani opilci, ani zlořádcí, ani dráči královstvím Božím vládnouti nebudou“. A poněvadž tak nepraví k těm, kteří jsou vně, ale k nám, abychom nebyli vyvrženi mimo království Boží, takových věcí se dopouštějíce, dokládá (t. v. 11.): „A takovými jste byli; ale omyti jste a posvěceni jste ve jmenu Pána našeho Ježíše Krista a v Duchu Boha našeho“. A jako tamto kletí a zavržení byli, kteří nepravosti páchali a jiné kazili, podobně i tu oko, které se pohoršuje, vyrvati se má, i noha i ruka, aby ostatní tělo spolu nezahynulo (Mat. 18, 8. 9.). A máme přikázání (I. Kor. 5, 11.), „jest-li kdo, an sluje bratr, smilník, nebo lakomec, nebo

¹⁾ V textu pův. a podobně i u LXX a ve Vulg.: „čtyřmectřma tisícův“; kterážto odchylka snadno se uklidí, dáme-li tomu, že εἴκοσι τέσσαρες psáno bylo skratkem εἴκοσι τρεῖς a rozvedeno εἴκοσι τρεῖς.

modloslužebník, nebo zlodějce, neb opilec, nebo dráč, abychom s ním ani nejedli“. A opět dí apoštol (Efes. 5, 6. 7.): „Nikdo vás nesvádej marnými slovy; nebo pro tyto věci přichází hněv Boží na syny nevěry. Nebývejtež tedy účastníci jich“. — A jako tamo kletba na hříšníky zasáhla i ostatní, že jim svolovali a spolu s nimi obcovali, tak i tuto „málo kvasu celé těsto rozkvasí“ (I. Kor. 5, 6.). A jako tamo hněv Boží proti přestupníkům se vzňal, tak i tu praví apoštol podobně (Řím. 1, 18.): „Zjeví se zajisté hněv Boží s nebes na všelikou bezbožnost a nespravedlnost těch lidí, kteří pravdu v nespravedlnosti zdržují“. A jako tamo na Egyptany, kteří nespravedlivě týrali Israele, trest od Boha přišel, tak i tu, an dí Pán (Luk. 18, 7. 8.): „Což pak Bůh nepomstí vyvolených svých, kteří k němu volají dnem i nocí? I pravím vám, že jich brzo pomstí“; apoštol pak v listu k Thessaloničtým toto učí (II. 1, 6. n.): „Poněvadž spravedlivé jest u Boha odplatiti soužením těm, kteří vás sužují, a vám, kteří soužení jste, odpočinutím s námi při zjevení Pána našeho Ježíše Krista s nebe s anděly moci jeho a v plameni ohně, aby uvedl pomstu na ty, kteří neposlouchají evangelia Pána našeho Ježíše Krista; kteříž i pokuty věčné trpěti budou v zahynutí od tváře Páně a od slávy moci jeho, až přijde, aby oslaven byl ve svatých svých a předivný byl ve všech, kteříž uvěřili v něho“.

Hlava XXVIII.

Pošetile důvěří, kdo se domnívají, že milost Kristova odstranila spravedlnost Boží, kdežto učení Kristovo větší dokonalosti od nás žádá, a přestupky proti ní přísně třece.

1. Když tedy tu i tam jedna se ukazuje v trestání Božím spravedlnost Boží, a sice tam obrazně a dočasně a levněji, tu však opravdově a vždycky i přísněji; neboť oheň věčný a hněv Boží, který se zjeví s nebe od tváře Pána našeho (jakož i David dí (Ž. 33, 17.): „Ale obličej Hospodinův na ty, kteří páší zlé, aby vyhladil ze země památku jejich“), mnohem větší trest působí těm, kteří upadnou v něj: velmi nerozumnými osvědčují starší [presbyterů] ¹⁾

¹⁾ Předchůdcové naši, jimž podobné bylo s bludaři se potýkati. Erasmus, Gallasius a Feuarentius, vydavatelé sv. Irene, kladou zde v jednotníku: presbyter a rozumějí téhož neznámého presbytera, o němž již nejednou sv. Otec se zmínil; než z rukopisů ani jeden jim nepřisvědčuje.

býti ty, kteří dle toho, co se přihodilo těm, ježto druhdy Bohem vedeni byli, jiného Otce uváděti se pokoušejí, stavějíce naproti tomu to, co byl Pán k spáse těch, kteří ho přijali, učinil, přijda k nim a smilovav se nad nimi; při tom však zamlčujíce soud jeho i všecko co potkati má ty, kteří slyšeli řeči jeho, ale nečinili; jak by jim totiž lépe bylo, aby se nebyli ani narodili, a že snesitelněji bude na soudu Sodomy a Gomory, nežli tomu městu, které nepřijme kázání učeníkův jeho.

2. Neboť jako jest v zákoně novém rozmnožena lidem víra v Boha doplnkem, obdrževši Syna Božího, aby člověk Boha účasten byl: tak zvýšena jest i bedlivost v obcování, když se nám prikazuje, abychom se zdržovali netoliko zlých skutkův, ale i pouhých [zlých] myšlenek a ničemných řečí a prázdného mluvení i slov pošetilých: tak jest i u těch, jižto nevěří Slovu Božímu a pohrdají jeho příštím a zpět se odvracejí, trest mnohem větší, a není pouze dočasný, ale i věčným se stal. Neboť kterýmkoliv řekne Pán: „Odejděte ode mne zlořečení do ohně věčného!“ (Mat. 25, 41.) budou věčně zatraceni; a kterýmkoliv řekne: „Pojďte požehnaní Otce mého, přijměte dědictvím království přichystané vám na věky!“ (t. v. 34.) ti obdrží na věky království a prospívati budou; neboť jest jeden a týž Bůh Otec a Slovo jeho, kterýž vždy přispívá pokolení lidskému, ačkoliv rozličnými řády, a mnoho působí, a spasí ty, kteří mají spasení dojíti (toť jsou ti, kteří milují Boha a ve svém pokolení [stavu] následují Slova Božího), a odsuzuje ty, kteří odsouzení propadnouti mají, t. j., kteří zapomínají na Boha, jsouce rouhači a přestupníky slova jeho.

3. Neboť právě řečení od nás kacíři sami od sebe odpadli, viníce Pána, v kteréhož praví, že věří. Neboť co vytýkají Bohu, že druhdy počasně soudil nevěřící a ranil Egypťany, zachoval pak poslušné, to nicméně též padne na Pána, an jednak na věky odsuzuje, které odsuzuje, a na věky propouští, které propouští; i ukáže se dle jich slov příčinou největšího hříchu býti těm, kteří naň ruce vztáhli a jej probodli. Neboť kdyby nebyl tak přišel, pakby ovšem oni nebyli se stali vrahy Pána svého; a kdyby nebyl k nim posýlal proroky, nebyli by je arcíř zabíjeli a tak též apoštoly. Těm tedy, kteří nám namítají, řkouce: „Kdyby nebyli Egypťané pobiti bývali, a nebyli pronásledující lid israelský utonuli v moři, nebyl by Bůh mohl vysvoboditi lid svůj“, odporuje toto: Kdyby Židé nebyli se stali vrahy Páně (což je ovšem o život věčný připravilo) a nebyli vraždíce apoštoly a utlačující církev ponořili sebe v propast hněvu, nebyli bychom my mohli vykoupení dosáh-

nouti. Neboť jako onino zaslepeností Egypťanův, tak i my zaslepeností Židův spásy jsme došli, poněvadž ovšem smrt Páně těm, kteří jej ukřižovali a v příští jeho neuvěřili, slouží k zatracení, spásou pak jest těm, kteří v něj věří. Neboť i apoštol praví v druhém listu ke Korintanům (2, 15. 16.): „Neboť jsme Kristova dobrá vůně Bohu mezi těmi, kteří spasení bývají, i mezi těmi, kteří hynou; některým zajisté vůně smrti k smrti, jiným pak vůně života k životu“. Kterýmž medle jest vůně smrti k smrti, leč těm, jižto nevěří, aniž se podrobují Slovu Božímu? Ale kteří pak jsou i tamto ¹⁾, ani se v smrt uvrhli? Ti totiž, jižto nevěří, aniž se podrobují Bohu. A opět, kteří jsou spasení a obdrželi dědictví? Ti zajisté, jižto věří Bohu a zachovali lásku k němu, jako Kaleb Jefonův a Josue Navův a neviňátka, ana zloby ani neznala. Ale kteří jsou tuto ²⁾, ani spasení docházejí a života věčného? Nejsou-li pak ti, kteří milují Boha a důvěřují slibům jeho a k zlému jsou jako neviňátka?

Hlava XXIX.

Poráží námitku Markiónitů, jakoby Bůh byl původcem zlého, zatvrdiv srdce Faraonovo.

1. Ale zatvrdil Bůh, tak praví, srdce Faraonovo a služebníkův jeho. Kdož tedy tak namítají, zdali pak nechtou v evangeliu (Mat. 13, 10. n.), kdež učeníci otázali se Pána: „Proč jim mluvíš v podobenstvích?“ jak jim odpověděl Pán: „Protože vám dáno jest znáti tajemství království nebeského, ale jim mluvím v podobenstvích, a by vidouce neviděli a slyšíce neslyšeli a rozumějíce nerozuměli, aby se naplnilo proti nim proroctví Isaiášovo, an dí (6, 10.): Zatvrd srdce toho lidu a uši jeho zacpi a oči jeho oslep. Ale vaše oči blahoslaveny jsou, že vidí, co vy vidíte, a uši, že slyší, co vy slyšíte“. Jeden a tentýž Bůh totiž působí oslepení u těch, jižto nevěří a jej za nic nepovažují, jako slunce tvor jeho u těch, kteří pro nemoc očí nemohou zřítí světla jeho; ale těm, jižto mu věří a následují ho, dodává úplnějšího a většího osvětlení mysli. Týmž smyslem i apoštol dí v druhém listu ke Korintanům (4, 4.): „V nichž Bůh

¹⁾ V zákoně starém.

²⁾ V zákoně novém.

tohoto světa oslepil myslí nevěřících, aby jim nezasvitlo světlo evangelia slávy Kristovy¹⁾. A opět v listu k Římanům (1, 28.): „A jakož nedbali, aby Boha v známosti měli, vydal je Bůh v převrácený smysl, aby činili, co se nesluší“. V druhém pak k Thessalonským zřejmě praví o antikristu (2, 10. 11.): „Proto jim pošle Bůh působení bludu, aby věřili lži; aby odsouzeni byli všickni, kteří neuvěřili pravdě, ale zalíbili si nepravosti“.

2. A tak i nyní věda Bůh všecko napřed, o kterých předvídá, že nebudou věřiti, ty vydal nevěře jich a odvrátil obličej svůj od těch a takových, ponechav je v temnostech, které si byli sami zvolili. Ký tedy div, že i tehdaž Faraona, an by nikdy nebyl uvěřil, i s družstvem jeho nevěře ponechal? Jakož i Slovo z keře praví k Mojžišovi (II. 3, 19.): „Já pak vím, že nepropustí vás Farao, král egyptský, leč v ruce silné“. A jak Pán mluvil v podobenstvích a oslepil Israele, aby vidouce neviděli, znaje nevěru jich: tak i srdce Faraonovo zatvrdil, aby vida, že prst Boží jest, který vyvádí lid, nevěřil, ale v hlubinu nevěry se pohřbížil, domnívaje se, že kouzelnou mocí se děje vyjití jejich, a že nedalo moře rudé božskou mocí průchodu lidu, nýbrž že se to stalo přirozeně.

Hlava XXX.

Jinou námitku vyvrací, že byli totiž na příkaz Boží Židé oloupili Egyptany.

1. Kteří však vytýkají a obviňují, že lid před svým vyjitím na příkaz Boží nádoby všeho druhu a oděvy od Egyptanů vzal a tak odešel, a že z toho i stánek na poušti zhotoven jest, ti sami sebe usvědčují, že neznají spravedlivé řády a řízení Boží, jakož i ten presbyter říkal. Neboť kdyby Bůh tomu nebyl dovolil v předobrazném vyjití, pakby dnes při našem opravdovém vyjití, t. j. ve víře, v kterouž jsme byli postaveni a kterouž z počtu pohanů vyloučení jsme, žádný z nás nemohl spasen býti. Neboť za námi za všemi buď malý buď veliký jde majetek, který jsme z nepravosti získali. Neb odkud máme domy, v nichž bydlíme, i šat, jímž se odíváme, a nádobí, jehož užíváme, i vše ostatní, co nám k dennímu životu slouží, nežli z toho, co jsme, jsouce ještě pohané, la-

¹⁾ Srovň. III. 7, 1. pozn. 1.

kotou získali, nebo z nespravedlivého jmění pohanských rodičů nebo příbuzných nebo přátel převzali? ať nedíme, že i nyní jsouce již u víře ještě po jmění bažíme. Neboť kdo prodává, aby nechtěl získati na tom, kdo kupuje? a kdož kupuje, jenž by si nepřál, aby s ním levně jednal, kdo prodává? a který obchodník nevede obchod proto, aby z toho živ byl? Což pak i ti věřící, kteří u dvora královského jsou ¹⁾, nemají-li pak své potřeby z toho, co Césarů náleží, a neuděluje-li z nich pak každý dle své možnosti nemajetným? Egypťané byli dlužníci národu židovskému, netoliko zbožím svým ale i životy svými pro předešlou dobrotu praotce Josefa; ale nám jak pak jsou dlužníci pohané, že my od nich zisk a prospěch берeme? Cokoliv oni pracně zjednávají, toho my věřící bez práce užíváme.

2. Mimo to sloužil lid Egypťanům služebností přetěžkou, jakož i písmo dí (II. Mojž. 1, 13. 14.): „I panovali Egypťané nad syny israelskými násilím, a bolestný způsobili jim život v robotách těžkých, v hlíně a cihlách a ve všech pracech, které konali v polích, samých to pracech, jimiž je porobovali násilně“ ²⁾; a vystavěli jim města hrazená s velikou prací a množili zboží jejich po mnohá leta u všeliké porobě, co však oni netoliko nevděční byli k nim, ale je i všecky zahubiti chtěli. Zdali pak to bylo bezprávím, že místo mnoha vzali málo, a mohouce veliké zboží míti, kdyby nebyli sloužili jim, a s bohatstvím se odebrali, když si skrovnou náhradu vzali za dlouhou služebnost ³⁾ a tak nuzní odešli? Jako kdyby některý svobodník od druhého násilně jsa poroben, mnohá leta mu

¹⁾ Míni se dvůr císaře římského. Že již od založení církve víra Kristova nejenom v nižších vrstvách obyvatelstva římského se rozšířila, nýbrž i mezi velmoži přivrženců nalezla, ba až ke dvoru císařskému pronikla, patrně jak z listu sv. Pavla k Fil. 1, 13. a 4, 22., tak z dějin církevních a životů svatých. Viz Migne str. 1753.

²⁾ V tom úplně se shoduje písmo sv. s jinými prameny historickými; co však Josef Flavius vypravuje (Antt. II. 9, 1.), že lid israelský za doby své služebnosti vystavěl pověstné pyramidy, jež k divům světa počítáme, v tom na omylu jest. Neboť vystavění pyramid podnikali hlavně králové čtvrté dynastie od r. 3122.—2978.), kdežto Israelité v služebnosti byli za králův 18. a 19. dynastie, z nichž je snad zvlášť Tutmes III. za 54letého panování svého (od r. 1610.—1556.) při svých nádherných stavbách utlačoval, Ramses II. vyhubiti hleděl, až pak je Merneftah I. asi r. 1817. propustil. Srovn. Handwörterbuch d. bibl. Alterth. od Riehma p. čl. Egypten.

³⁾ Tak učinili z povolení, ba rozkazu Božího, a nenáleží se urážeti rozkazem tím; ano písmo výslovně praví (8, 21.), že dal Bůh milost lidu svému před Egypťany. Lid israelský tádal bez úmyslu, a Egypťané dali bez podmínky náhrady, an Bůh za toliké práce a služby Egyptským prokázané jich srdce Israeli naklonil.

sloužil a jmění jeho množil, potom nějaký prospěch získav, považován byl, jakoby měl něco ze jmění onoho, co by však v pravdě u porovnání k jeho mnohé práci a veliké prospěšnosti jeho velmi skrovná částka byla, s kterouž by se odebral; to kdyby mu někdo vytýkal, jakoby tím neprávě činil: byl by zajisté nespravedlivým soudcem tomu, který násilně v porobu odveden byl. Tak jsou i ti, kteří obviňují lid z toho, že si málo vzal z mnoha, ty nic neobviňující, kteří dobrodiní předkům prokázaná žádným vděkem nesplátili, nýbrž i v krutou porobu si je podrobivše, převeliký z nich prospěch brali; kteří sice praví, že onino neraženého zlata a stříbra, několik nádob, jak jsme prvé řekli, odnese, nespravedlivě jednali, ale o sobě samých tvrdí, že spravedlivě jednají, když (budiž pravda řečena, byť se i některým směšno zdálo) z cizích prací ražené zlato a stříbro i měď s nápisem a jmenem Césarovým v opascích svých odnášejí.

3. Učiní-li se srovnání nás a jich, u kterých pak se shledá, že s větším právem přijali? Zdali lid onen od Egypťanův, kteří byli veskrze jemu dlužníci, či my od Římanův a jiných pohanův, ani nám nic toho nejsou dlužní? Ale i svět má pokoj skrze ně, a my bez bázně cestujeme a plujeme, kam chceme. Proti takovým tedy vhodné bude slovo Páně (Mat. 7, 5.): „Pokrytče, vyjmi prvé břevno z oka svého, a potom hled vyníti mrvu z oka bratra svého“. Neboť jestliže ten, který tě z toho viní a chlubí se svým věděním, odloučen žije od společnosti s pohany, a nic se u něho z cizího majetku nenalezá, nýbrž číře nah a bos a bez obydlí v horách obývá, jako některé travou se živící zvíře: ten může odpuštění dojíti, poněvadž nezná potřeby společného našeho živobytí. Má-li však účastenství na tom, co se cizím zbožím zůve, a viní-li předobrazení toho, velmi nespravedlivým se býti osvědčuje, obraceje obvinění to sám proti sobě. Neboť shledáno bude, že sám má ze zboží cizího a žádá si toho, co není jeho. Pročež i Pán řekl (Mat. 7, 1. 2.): „Nesudte, abyste nebyli souzeni; nebo jakým soudem souditi budete, takovým bude se souditi o vás“. Nedí tak ovšem, abychom hřešících nekárati, aniž pak tomu, co zlého se páše, přisvědčovali; nýbrž abychom řízení Božích neposuzovali nespravedlivě, poněvadž on se postaral, aby všechno spravedlivě ku prospěchu bylo. Neboť věda, že tím zbožím, které od jiných obdržíme, dobře naložíme, proto řekl (Luk. 3, 11.): „Kdo má dvě sukně, dej tomu, který nemá; a kdo má pokrm, učiň nápodobně“. A (Mat. 25, 35. 36.): „Lačněl jsem a dali jste mi jísti; nah jsem byl a oděli jste mne“; a (t. 6, 3.): „Když činíš dobrodiní, nevěz levice tvá, co činí pra-

vice tvá". Těmi a ostatními jakýmkoliv dobrými činy získáme si ospravedlnění kupující sobě téměř za cizí; ale „za cizí“ nemyslím tak, jakoby svět nenáležel Bohu, nýbrž poněvadž těch darův od jiných se nám dostává, jako oněm od Egyptanů, kteří neznali Boha, a právě těmi si stavíme stánek Boží, neboť s dobročinnými přebývá Bůh, jakož Pán praví (Luk. 16, 9.): „Čiňte sobě přátele z mamonu nespravedlnosti, aby vás, až budete vyhnáni, přijali v příbytky věčné“. Neboť když všecko to, co jsme jsouce pohané nespravedlivě získali, později víru přijavše, ku prospěchu Páně obětujeme, za to dosáhneme ospravedlnění.

4. Nutně tedy se toto v obraze předpodobnilo a stánek Boží se z toho vzdělal, jelikož oni spravedlivě vzali, jakož jsme ukázali; my pak jsme tím předpodobnění byli, majíce někdy tím, co cizí bylo, Bohu sloužiti. Neboť celé Bohem způsobené vyjití lidu z Egypta bylo obrazem a předpodobněním vyjití církve z pohanstva: a protož ji i na konci vyvede odtud do svého dědictví, které jí nedá Mojžíš, služebník Boží, ale Ježíš, Syn Boží, dědictvím. Ale kdo pilně pozoruje, co proroci vypravují o konci, a co Jan, učeník Páně, spatřil ve svém Zjevení, nalezne, že tytéž rány přicházejí vůbec na pohanstvo, které přišly zvláště na Egyptany.

Hlava XXXI.

Co písmo nekárá, nesmíme kvapně starým za vinu klásti, nýbrž máme v tom předobrazení hledati; to dokazuje pokrevním smilněním, které se Lotovi přihodilo.

1. Takovým vypravováním o praotcích potěšil nás onen presbyter a řekl: Pro přestupky, z kterých sama písma obviňují praotce a proroky, nesmíme my jim výčitky činiti, aniž býti podobni Chámovi, jenž se hanbě otce svého posmíval a proto i kletbě propadl; nýbrž díky Bohu vzdávati za ně, že jim příštím Páně odpuštění jsou hříchové; „neboť i oni“, tak doložil, „díky vzdávají a velebí Boha za naši spásu“. Co však písma nekárají, nýbrž prostě kladou, toho nesmíme býti viniteli (neboť nejsme bedlivější nad Boha, aniž pak můžeme nad mistra býti), ale v tom máme obraz hledati. Neboť nic není bez významu, cokoliv bez obvinění se nalezá v písmech. Tak jest [i příběh] s Lotem, jenž vyvedl ze Sodomy

dcery své, které [pak] počaly z otce svého, a jenž zanechal manželku svou na pomezí sloup solní po dnešní den ¹⁾). Neboť Lot ani o své vůli ani z tělesné své žádostivosti, nemaje ani myšlenky ani pocitu o čemsi takovém, vykonal čin předobrazující, jakož písmo dří (I. Mojž. 19, 33. n.): „I vešla starší dcera a spala s otcem svým té noci, a nevěděl Lot, když spala ona, ani když vstala“; a při mladší totéž: „A nevěděl“, dří, „když spala s ním, ani když vstala“. Bez vědomí Lotova, aniž své tělesné rozkoši sloužil, vykonal se předobrazení, že obě dcery, t. j. obě synagógy, od jednoho a téhož otce potomstvo roditi budou bez rozkoše tělesné. Neboť nebylo nikoho, kterýž by jim byl mohl živého plodu a požehnání synův dáti, jakož i psáno jest (t. v. 31, 32.): „Řekla starší k mladší: Otec náš již je stár, a nikoho není, jenž by vešel k nám, jak obyčej jest po vší zemi; pojď, opojme otce vínem a spěme s ním, abychom vzbudili z otce svého símě ²⁾“.

2. A ty dcery zajisté dle své sprostnosti a nezkušenosti mníce, že všickni lidé pošli jako Sodomítané a že celou zemi hněv Boží

¹⁾ Co zde sv. Otec praví: „po dnešní den“, zakládá se na kn. Moudrosti (10, 7.), na Josefu Flaviu (Antt. I. 11, 4.) a na sv. Klementu Řím. (Kor. 11.); poněvadž však na jiborápadní straně moře mrtvého nedaleko hory Uedom (Sodom) kuželovitý vrch se vyskytá solnou korou pokrytý (viz Ritter Erdkunde d. 15. str. 783. n.), domníváno se, že bez porušení písma sv. svědectví tato o tom vrchu rozuměti lze; a tak prý mohl i Josef Flavius psáti, že sám sloup ten viděl. Čímž však samo proměnění ženy Lotovy v sloup solný nikterak se nepopírá, ješto téměř nezbytně a přirozeně se událo. Židovská tradice pak ovšem mnoho přibájila, ku př. že socha ta uražené údy obnovovala, ano i své měsíčné měla, jak i sv. Otec nížeji a opět 88, 9. dotýká a allegoricky vykládá. Podobně Pseudo-Tert. de Sodom. v. 115. n. a Prudent. Hamartig. v. 740. n.

²⁾ Velikou nesnázi působil ten příběh sv. Otcům o to usilujícím, aby jej proti kacířům, jednak na něm pohoršení beroucím, jednak v nehodných svých činech k němu se odvolávajícím, buď ospravedlnili anebo aspoň vymluvili, ačkoliv již samy okolnosti toho příběhu dosti srozumitelně napovídají, jak o něm souditi náleží. Protož i sv. Irenej právem tak šetrně o něm mluví. Theodoretovi, an (quæst. 70. in Genes.) dří: „Těm, kteří nevědomky hřeší, i lidé odpouštějí; nikdo tedy Lotovi právem nezazlí, neboť nevěděl, co se děje“, poněkud odpírá sv. Augustin (contr. Faust. XXII. 14.) Ika: „Vinu mám ovšem, ale ne tak ohledem amilného skutku, jako svého opojení“. A na tom objektivně přestatí jest, jakkoliv i z toho jej vymlouvá sv. Jan Zlatoústý (hom. 44. in Genes.) a po něm Theodoret (na m. d.) Ikouce, že v zármutku nad ztrátou manželky a záhubou těch měst k své útěše podaného sobě vína nad míru požil. Paměti a povážení hodno jest slovo Origenovo (hom. 5. in Genes.), an o té věci dří: „Lot jest vinen, že se sklamati dal a že se vínem opojil, a to nikoliv jednou, ale dvakrát. Opilství podvedlo toho, kterého Sodoma nepodvedla: vzíal se plamenem k ženám, jehož se nechýtil plamen sírný“.

zastihl, tak mluvily. Pročež lze je omluviti, neboť domnívaly se, že jsou samojediny s otcem zůstaveny k zachování pokolení lidského; a proto podvedly otce. Ale slovy jejich se předobrazovalo, že nikdo nemůže dáti plod dětí ani starší ani mladší synagóze, leč Otec náš. Otec pak pokolení lidského jest Slovo Boží, jako Mojžiš dokazuje řka (V. 32, 6.): „Zdali pak on sám Otec tvůj nevydobył tě a neučinil tě a nestvořil tě?“ Ale kdy pak on vylil símě života v pokolení lidské, t. j. Ducha odpuštění hříchův, kterýmž života nabýváme? Nebylo-li pak to tehdaž, když s lidmi jedl a pil víno na zemi? „Neboť přišel“, dí (Mat. 11, 19.), „Syn člověka, jeda a pije“, a polehna, usnul a spal, jakož sám u Davida praví (Ž. 3, 6.): „Já usnul a spal jsem“. A poněvadž v našem obcování a životě to činil, opět dí (Jer. 31, 26.): „A sen můj byl mi sladký“. Vůbec pak předpodobňovalo se Lotem, že símě Otce všech věcí, t. j. Duch Boží, skrze něhož všechny věci učiněny jsou, smíšen a spojen jest s tělem, t. j. s tvorem svým, kterýmž smíšením a sjednocením obě synagógy, t. j. obě společenstva z Otce svého rodí živé syny živému Bohu.

3. A co to se stalo, manželka jeho zůstala v Sodomsku, nejsouc již porušitelným tělem, nýbrž sochou solnou, vždy trvajícím a přirozeným úkazem, kterýž u lidí obyčejem jest, dokazující, že i Církev, ana jest sůl země, zůstavena jest na hranici země, lidské nehody strádající; a byť se jí někdy i celé údy odňaly, trvá ta socha solná, čímž se značí pevnost víry, potvrzující a předsýlající syny své k Otci jejich.

Hlava XXXII.

Že jeden a týž Bůh jest původcem i starého i nového zákona, z učení apoštolův dokazuje.

1. Taktéž o obou těch zákonech učil starý ten učeník apoštolův ¹⁾, dovodě, že oba od jednoho a téhož Boha jsou, a že není žádného jiného Boha, mimo toho jednoho, který nás stvořil a způsobil, a že nižádné podstaty nemá učení těch, ani praví, že buď od andělův, anebo nějaké mocnosti, neb od jiného Boha učiněn jest tento náš svět. Neboť kdo by jednou upustil od stvořitele

¹⁾ Což podle 27, 1. toliko v širším smyslu rozuměti lze.

všech věcí, a připustil, žeby od někoho jiného nebo někým jiným toto naše tvorstvo povstalo, ten musí nevyhnutelně u velikou nedůslednost a mnohonásobný odpor upadnouti, nemoha toho dátí nižádný důvod, ani pravdě podobný, ani pravdivý. A protož i ti, kteří jiné učení uvádějí, tají se před námi se svými náhledy o Bohu, vědomi si jsouce slabosti a nicoty svého učení a bojíce se, aby jsouce přemožení neupadli v nebezpečenství spasenu býti. Kdo však věří v jednoho Boha, jenž Slovem svým všecky věci stvořil, jak i Mojžiš praví (I. Mojž. 1, 3.): „Řekl Bůh: Budiž světlo! a bylo světlo“ a jak i v evangeliu čteme (Jan 1, 3.): „Všecko skrze ně učiněno jest, a bez něho nic není učiněno“, a tomu podobně i apoštol Pavel praví (Efes. 4, 5. 6.): „Jeden Pán, jedna víra, jeden křest, jeden Bůh a Otec, jenž jest nade všecky i ve všech nás“: ten nejprvé bude se držeti hlavy, od které celé tělo spojeno a svázáno jest, a všelikým svazkem posluhování dle míry jednékaždé části a vzrůst těla působí ke vzdělání svému v lásce“ (t. v. 16. a Kol. 2, 19.). Potom pak i každá řeč bude mu nevrtkavá, bude-li i písmo pilně čítati dle návodu presbyterů v církvi, u nichž se chová učení apoštolské, jak jsme již dokázali ¹⁾.

2. Neboť všickni apoštolé učí, že sice byly dva zákony dány u dvou národův, ale že jest toliko jeden Bůh, kterýž oba zřídil k prospěchu lidí, dle kterých [oba] zákony dány byly, aby věřili v Boha; což jsme všecko dokázali z apoštolského učení v třetí knize ²⁾; jakož i že první zákon nebyl dán marně a nadarmo a bez účelu, nýbrž jednak ty, kterýmž dán byl, pode jeho služebností Boží ohýbal k prospěchu jejich (neboť Bůh služby lidské nepotřebuje), ale též obrazem věcí nebeských byl, poněvadž člověk ještě nemohl vlastním svým zrakem pozorovati věci božské; potom i že podobenstvím představoval to, co v církvi jest, aby tak víra nám udělená upevněna byla; a že předpovědění budoucích věcí obsahoval, z čehož by člověk poznal, že Bůh všecko předvídá.

¹⁾ Svrchu v hl. 26.

²⁾ III. 9. a násl.

Hlava XXXIII.

Jen kdo v jednoho Boha věří a církve se drží, osvěcen bývá Duchem sv. a dosáhá pravého poznání, dle něbož i proroctvím rozumí a je náležitě vykládá.

1. Takový opravdově duchovní učeník, maje Ducha Božího, jenž od počátku ve všech zřízeních Božích lidem přispíval a budoucí věci předpovídal a přítomné ukazuje a minulé vysvětluje, soudí sice všecky, ale sám není od nikoho souzen. Neboť soudí pohany, „ani více slouží tvorstvu, nežli stvořiteli“ (Řím. 1, 25.), a v povržlivém smyslu všecko své počínání na darmo maří. Ale soudí i Židy, kteří nepřijímají Slovo osvobozující a nechtějí býti svobodni, ačkoliv tu svého osvoboditele mají, a v nečas protizákonnitě Bohu sloužiti se tváří ničehož nepotřebujícím, a Kristovo přístí, kteréž k spasení lidskému způsobil, neuznávají; kteří nechtějí rozuměti, že všickni proroci dvojí přístí jeho předpovíдали: jedno, když stal se člověkem utrpení, znaje snášeti bolesti (Is. 53, 3.) a sedě na oslátku (Zach. 9, 9.), zavrženým jsa kamenem od stavitelův (Ž. 117, 22.) a jako ovce k zabití veden (Is. 53, 7.), a rozpiatýma rukama ovšem Amaleka zabubiv (II. Mojž. 17, 11.), rozptýlené pak syny od končin zemských shromáždě v ovčinec Otcův (Is. 11, 12.), „a rozpomenuv se na mrtvé svoje, kteří prvé zesnuli, a sestoupiv k nim, aby je vysvobodil a spasil“¹⁾; — druhé pak, když přijde v oblacích (Dan. 7, 13.), přivádě den jako výheň plamennou (Mat. 4, 1.), když bítí bude zemi slovem z úst svých a duchem ze rtů svých usmrtí bezbožníky (Is. 11, 4.), a s věječkou v ruce vyčistí humno své, a sebere pšenici v stodolu svou, ale plevy spálí oněm nehasitelným (Mat. 3, 12.).

2. Ale bude zkoumati také učení Markiónovo, jak se smí domýšleti, že dva bohové jsou, nesmírným prostorem od sebe oddělení. Nebo jak bude dobrým ten, který cizí lidi vzdaluje od Stvořitele jejich, a svádí je ve své království? a proč jest dobrota jeho nedostatečná, nedávajíc spasení všem? a proč se zdá sice k lidem býti dobrým, k způsobilci pak lidí velmi nespravedlivým, odjímaje mu, co jeho jest? Ale jak mohl právě Pán, jestliže od jiného Otce pocházel, vezma chleba z tohoto našeho tvorstva, osvědčiti, že jest jeho tělo, a o smíšení kalicha tvrditi, že jest jeho krev? I proč se synem člověka vyznával, když se nepodrobil na-

¹⁾ Viz III. 20, 4. pozn. 2.

rození lidskému? A jak mohl nám odpouštět hříchy, kterými se provinujeme proti svému Stvořiteli Bohu? A jak pak, nemaje těla, ale zdaje se [toliko] člověkem byl ukřižován, a jak z probodeného boku jeho vyšla krev a voda? A jaké tělo pochovali pak ti, kteří pohřeb jeho obstarávali, a jaké to bylo, které z mrtvých vstalo?

3. Avšak bude souditi i Valentínce všecky, kteří sice ústy vyznávají, že jest jeden Bůh a že z něho všecky věci pocházejí; ale ten prý, jenž všecko způsobil, že jest výplodem nedostatku či poklesku; a podobně ústy vyznávají jednoho Pána Ježíše Krista Syna Božího, ale dle svého smyslu zvláštní vyplození Jednorozenci a jiné zvláštní Slovu, a jiné zvláštní Kristu a zvláštní Spasiteli přikládají; tak že u nich dle jména sice všecko jako za jedno se udává, ale z toho každé zvlášť se myslí a zvláštní vyplození má, podle svého sňatku. Patrně tedy, že pouze jazykové jejich se v jednotu spojili, ale učení jich a mysl zkoumá věci propastné¹⁾; a odpadajíc od jednoty propadává v mnohonásobný soud Boží, ješto budou dotazováni na své výmysly od Krista, o kterémž praví, že později po Plérómě aiónův se narodil, a že při jeho výplodu po umenšení či poklesku a za příčinou utrpení v Sofii nastalého oni sami ku porodu pomáhali. Avšak odsoudí je i vlastní jich prorok Homér, dle jehož učení si takové věci vymyslili, an sám takto dí (II. IX. 312.):

„Jest protiven mi onen co nepřítel a brány pekelné,

Kdož mi jinak smýšlí v útrobách a jinak se vyjádří“.

Ale i marnivé šibřinky křivě tak zvaných Gnostiků bude souditi, dokazuje, že jsou učenci Šimóna kouzelníka.

4. Bude pak souditi též Ebiónity, jak že mohou spasení dojíti, jestliže Bůh spasení jejich na zemi nevykonal? a jak přijde člověk k Bohu, jestliže nepřišel Bůh k člověku? Ale jak se sprostí člověk zrození k smrti, neobrodí-li se věrou v nové zrození, dané od Boha zázračně a neočekávaně na znamení spásy z Panny pocházející? ²⁾ Nebo jak se jim dostane přijetí za syny od Boha, setrvají-li v tom zrození, kterým člověk se rodí na tento svět? A jak by byl měl do sebe více nežli Šalomoun anebo více nežli Jonáš, i byl

¹⁾ Narážka na jich učení o Bythu.

²⁾ Tak za Haydem a vzhledajíce k III. 20, 8. i k násl. č. 11. přeložili jsme větu v překladu zajisté porušenou a tudíž temnou: „si non in novam regenerationem mire et inopinate a Deo, in signum autem salutis datam, quae est ex virgine per fidem, regenerationem“? Místo posledního tohoto slova klade Hayd: regeneretur.

Pánem Davidovým ten, kterýž jedné s nimi byl bytosti? Ale jak by byl toho, který proti lidem silný byl, který netoliko nad člověkem zvítězil, ale i v moci své jej držel, přemohl a nad vítězem sice zvítězil, ale přemoženého člověka propustil, kdyby nebyl mocnějším člověka onoho, kterýž byl přemožen? Lepším pak toho člověka, kterýž byl dle podobenství Božího stvořen, a vznešenějším, kdož jesti jiný leč Syn Boží, dle jehož podobenství učiněn jest člověk? A protož on na konci sám to podobenství ukázal: Syn Boží stal se člověkem, dávnou podobu sám na se vezma, jak jsme v předešlé právě knize ukázali.

5. Souditi pak bude i ty, kteří zdánlivého [Krista] uvádějí. Neboť jak pak se jim zdáti může, žeby sami se opravdově hádali, když mistr jich pouze zdánlivým byl? Anebo jak pak cosi pevného mohou míti od toho, který jest pouhým zdáním a žádnou pravdou? A jak mohou sami opravdu ve spasení účastenství míti, jestliže se ten pouze zdánlivým býti ukázal, v nějž oni praví, že věří? Zdánlivé jest tedy u nich všechno, a nižádná pravda; a nyní již otázka bude, zdali snad oni sami, nejsouce lidmi, ale němými zvířaty, toliko stíny lidské na lidi nevrhají?

6. Avšak souditi bude i lžiproroky, kteří nemajíce od Boha milosti prorocké a nic se Boha nebojíce, nýbrž buď z marnivé chlubivosti, nebo z nějakého zisku, anebo jinak působením zlého ducha jsouce puzeni dělají, jakoby prorokovali, lhouce proti Bohu.

7. Souditi pak bude i ty, kteří roztržky působí, prázdni jsouce lásky Boží, k svému vlastnímu raději prospěchu hledíce, než k jednotě církve, a pro skrovné jakékoliv příčiny vznešené a slavné tělo Kristovo roztrhují a rozdělují a tak seč jsou usmrcují; kteří pokoj hlásají a válku strojí, věru komáry přecezují a velbloudy pohlcují. Neboť nijakž nemůže toliká z nich vzejítí náprava, koliká jest škoda roztržkem způsobená. — Souditi pak bude i všechny ty, kteří jsou mimo pravdu, t. j. mimo církev, sám pak od nikoho nebude souzen. Neboť jemu jest všechno jisto; úplná jest víra jeho v jednoho Boha všemohoucího, z něhož jsou všechny věci; pevná jest i důvěra jeho v Syna Božího, Ježíše Krista, Pána našeho, skrze nějž jest všechno, i ve všechna řízení jeho, skrze něž se vtělil Syn Boží, [důvěra] v Duchu Božím, an uděluje poznání pravdy a zřízení Otce i Syna vyložil, dle kterých [tento] pokolení lidskému přítomen byl, jak Otec chtěl.

8. Právě poznání jest: učení apoštolské a prvotná ustanovení církevní po celém světě a význačné znamení těla Kristova dle následnictví biskupův, jimž oni [apoštolé] církev na tom kterémž místě založenou odevzdali, a úplné podání písem, kteráž bez klamu

zachována došla nás bez přidání, bez ujmy; i nezfalšované jich čtení a výklad řádně dle písem samých se zpravující, bedlivý, bezpečný a bez porouhání; a zvláště dar lásky, jenž jest drahocennější nežli věda, slavnější nežli proroctví, i všech ostatních milodarů daleko vznešenější.

9. Pročež i církev pro tu svou k Bohu lásku množství mučovníkův v každý čas předesyílá k Otci, co všickni ostatní sborové nemohou se ničím takovým u sebe vykáhati, ba tvrdí, žeby takového krvosvědectví ani potřebí nebylo (neboť prý pravé svědectví jest učení jejich); leda že jeden nebo dva z nich po ten celý věk, co Pán se objevil na zemi, s našimi krvosvědky, jakoby i sám byl milosti došel, potupu jména toho [křesťanského] nesl a s nimi [na smrt] odveden jest, téměř jako přídavkem jim darovaným. Neboť potupu těch, kteří protivenství trpí pro spravedlnost, a všechny muky podstupují a usmrtiti se nechávají pro lásku k Bohu a pro vyznání Syna jeho, jediná církev čistě snáší ¹⁾, a často jsouc okyptěna, ihned opět nové údy vypouští a se zaceluje ²⁾, jakož obrazem toho byl onen solný sloup Lotův; nápodobně jako starodávni proroci protivenství trpěli, co sám Pán o nich osvědčuje řka (Mat. 5, 12.): „Neboť tak pronásledovali proroky, kteří byli před vámi“, poněvadž znova sice, ale přec též Duch, jenž na ní spočívá, protivenství trpí od těch, kteří nepřijímají Slova Božího.

10. Vždyť i proroci sami mezi jinými věcmi, které prorokovali, i to předpověděli, že všickni, na které se snese Duch Boží, a kteří poslouchati budou Slova Otcova a dle své síly sloužiti jemu, protivenství trpěti budou a kamenování i usmrcování. Na sobě samých zajisté totéž předobrazovali proroci pro lásku svou k Bohu a pro jeho Slovo. Neboť jsouce též údy Kristovými, jedenkaždý z nich, jako byl údem jeho, dle toho, i své proroctví zjevoval, a tak všickni a mnozí jednoho předobrazovali a příběhy jednoho naznačovali. Jako totiž údy našimi působení celého těla se představuje, ale podoba celého člověka neukazuje se údem jedním, nýbrž všemi:

¹⁾ Slavné zástupy krvosvědčův v církvi katolické jsou důkazem božského jejího původu, an jediný Bůh s to jest, aby slabost lidskou u víře tak upevnil a v lásce tak rozutlil, ažby i smrt v nejkrutějších mukách podstoupila.

²⁾ Mimo známé slovo Tertullianovo (Apologet. 50.): „Krev mučovníků sice jest křesťanův“, krásně dle též sv. Augustín (De civit. Dei XXII. 6.): „Obec Kristova, ač majíc veliké zástupy národů, nikdy proti utiskovatelům za pozemské blaho nebojovala, nýbrž aby věčného blaha dosáhla, raději ani neodporovala. Křesťané byli spoutáni, vězněni, usmrcováni, mučeni, páleni, rozsekáni zabíjeni a — rozmnoženi.“

tak i předobrazovali všickni proroci ovšem jednoho, ale jedenkaždý dle toho, jak sám údem byl, zřízení [jeho] vykonával a předpodobňoval tu činnost Kristovu, která se s týmž údem srovnávala.

11. Neboť někteří patříce jej v slávě jeho, viděli velebné jeho obcování ku pravici Otcově (Ž. 109, 1.); jiní vidouce jej, an přichází v oblacích jako Syn člověka (Dan. 7, 13.) a řkouce o něm (Zach. 12, 10.): „Uvidí, koho jsou bodli!“ poukazují k jeho [druhému] příští, o němž on sám dí (Luk. 18, 8.): „Mníš-li, až přijde Syn člověka, že nalezne víru na zemi?“ O čemž i Pavel praví (II. Thess. 1, 6. n.): „Poněvadž spravedlivé jest u Boha odplatiti soužením těm, kteří sužují vás, a vám, kteří soužení jste, odpočinutím s námi při zjevení Pána Ježíše s nebe s anděly moci jeho a v plameni ohně“. Jiní pak nazývajíce jej soudcem a den Páně jako výhni ohnivou, a tím, jenž „sbírá pšenici v stodoly, ale plevy pálí ohněm neuhasitelným (Mat. 3, 12.), hrozili těm, kteří neuvěřili, o nichž i sám Pán dí (Mat. 25, 41.): „Odejděte ode mne zatracenci do ohně věčného, kterýž připravil Otec můj ďáblu a andělům jeho“. Apoštol pak tomu podobně dí (II. Thess. 1, 9. 10.): „Kteří pokuty zahynutí trpěti budou věčné, [prýč] od tváři Hospodiny a od slávy moci jeho, až přijde, aby oslaven byl ve svatých svých a předivný byl ve všech, jižto věří v něho“. A kteří pravili (Ž. 44, 3. 8. 4. 5.): „Spanilý jsi tvářností nad syny lidské“, a „Pomazal tě Bůh, Bůh tvůj, olejem radosti nad soudruhy tvými“; a „Přepaž se mečem svým, nejmocnější, po bedrách svých; v té slinosti a kráse své počni a šťastně pokračuj a kraluj pro pravdu a tichost i spravedlnost“; tím a co více podobně řečeno jest o něm, naznačili slávu a velebnost království jeho, jakož i radost jeho lesknoucí a zářící se svrchovaně všem, moci jeho podrobeným, aby kteří to slyší, žádajíce sobě tam někdy se dostatí, konali to, co se líbí Bohu. Kteří opět pravili (Jerem. 17, 9.): „Člověk jest, a kdo ho pozná?“ a (Is. 8, 3. 9, 6.): „Vešel jsem k prorokyni a porodila syna a sluje jmenů jeho: Podivný, Rádce, Bůh, Silný“; a kteří „Emmanuela“ [Boha s námi] z panny narozeného hlásali (t. 7, 14.), naznačovali tím spojení se Slova Božího se svým stvorem, že bude Slovo tělem a Syn Boží synem člověka (čistý čistě čistě otevra luno ^{*)}), to které z nova rodí člověka k Bohu, to které on sám čistě stvořil), a tím se stana, čím i my jsme, že jest Bůh silný a má rod nevyslovitelný. A kteří praví (Joel 3, 16.): „Hospodin

^{*)} Tím zřejmě značí nepoškvrněnou čistotu bl. P. Marie před porodem i při porodu Krista Pána.

na Sionu mluvil, a z Jerusalema vydal hlas svůj¹⁾, a (Ž. 75, 2.): „Znám jest v Judsku Bůh“, znamenali tím, že v Judsku bude příští jeho. Kteří opět řekli (Hab. 3, 3.), že „od poledne Bůh přijde a od hory stinné a lesnaté“, věstili příchod jeho z Betléma (jak jsme ukázali v knize právě předešlé²⁾), odkud i ten přišel, který vedl a pásal lid Otce svého [David]. Kteří však dí, že za doby příští jeho „poskakovati bude chromec jako jelen, a rozvázan jazyk němých, a otevřeny oči slepcův, i uši hluchých že uslyší“ (Is. 35, 5. 6.), a že „ruce kleslé a kolena mdlá posilněna budou“ (t. v. 3.), i že „vstanou mrtví, kteří v hrobích jsou“ (t. 26, 19.), a „Onť vezme na se slabosti naše a neduhy naše ponese“ (t. 53, 4.), tím zvěstovali uzdravování, která vykonal.

12. Ale jiní předpovídají o něm, že jest člověk „slabý, opovržený a zkušný v snášení bolesti“ (t. v. 3.), an „sedě na oslátku přijde“ do Jerusalema (Zach. 9, 9.), an „hřbet svůj podává k bičování a líce své k políčkování“ (Is. 50, 6.), a „jako ovce veden jest k zabiti“ (t. 53, 7.), a „napájen jest octem a žlučí“ (Ž. 68, 22.), a „opuštěn od přátel a svých nejbližších“ (Ž. 37, 12.), a „rozpíná ruce své celý den“ (Is. 65, 2.), a jemůž se „vysmívají a zlořečí ti, kteří naň hledí“ a „rozdělují si roucho jeho a o jeho oděv metají losy“ (Ž. 21, 8. 16. 19.), i že ponořen bude v propašť smrti a všechny věci podobné, ti prorokovali příští jeho v člověčenství, jak přišel do Jerusalema, kdež trpěl, ukřižován jest a podstoupil všechno, což právě jsme pověděli. Jiní pak říkouce³⁾: „Rozpomenul se Hospodin, Svatý, na mrtvé svoje, kteří dříve spali v kalu zemském, a sestoupil k nim, aby je vzbudil a spasil“, udali příčinu, proč to vše trpěl. Ale kteří předpověděli (Am. 8, 9. 10.): „V onen den, praví Hospodin, zapadne slunce o polednách, a budou temnosti na zemi místo dne jasného, a obrátím slavné dny vaše v zármutek a všechny zpěvy v pláč“, patrně zvěstovali to zatmění slunce, které se stalo při jeho ukřižování od hodiny šesté, a že po té události zákonitě jejich slavnostní dny a zpěvy v zármutek a kvílení se promění, až budou podrobeni národům. Patrněji pak ještě totéž Jeremiáš věští řka (15, 9.): „Oslabla rodička, zarmoucena jest duše její; zašlo jí slunce o polednách, sklíčena jest a zahanbena; ostatní z nich vydám mezi před očima nepřátel jejich“.

13. Ale kteří předpověděli, „že usnul a spal i vstal, poněvadž přijal jej Pán“ (Ž. 3, 6.), a příkazují knížatům nebeským „otevřítí

¹⁾ III. 20, 4.

²⁾ Viz opět III. 20, 4.

brány, aby vešel král slávy“ (t. 23, 7. 9.), věstili tím, vzkříšení jeho z mrtvých skrze Otce a přijetí jeho na nebesa. Tím však že řekli (Ž. 18, 7.): „Od končin nebes východ jeho, a běh jeho až do končin jejich, i není kdo by se ukryl před horkostí jeho“, ukázali, že tam vzat jest, odkud i sestoupil, a že nikomu nelze ujíti spravedlivého soudu jeho. A kteří pověděli (Ž. 98, 1.): „Hospodin kraluje, nechť se huévají národové; sedí nad Cheruby, nechť se chvěje země“, ti zvěstovali jednak hněv, kterým roznítili se veškeri národové proti věřícím v něho a pohnutí veškeré země proti církvi; jednak že až přijde s nebes s anděly moci své, veškerá země se chvítí bude, jakož sám praví (Mat. 24, 21.): „Bude zemětřesení veliké, jakého nebylo od počátku“. A opět když praví (Is. 50, 8. 9.): „Kdokoliv souzen bude, stůj naproti; a kdokoliv ospravedlněn bude, přistup k služebníku Božímu“¹⁾; a „běda vám! neboť všickni sestárnete se jak oděv a mol sežere vás“; a (t. 2, 17.): „poníženo bude všeliké tělo, a zveleben bude jediný Bůh na výsostech“, tím značí se, že po utrpení Bůh podrobí pod nohy jeho ty, kteří proti němu byli, on pak sám že bude nade všechny povznesen, a nikoho že nebude, který by jemu naproti ospravedlněn anebo jemu roven byl.

14. A kteří praví (Jerem. 31, 31. 32.), že „Bůh novou úmluvu uloží s lidmi, jinou nežli uložil s otci na hoře Horeb“; a (Ezech. 36, 26.) že „dá lidem nové srdce a nového ducha“; a opět (Is. 43, 18.): „A starých věcí nedbejte; aj! já činím věci nové, které nyní vzejdou, a uvidíte; učiním na poušti cestu a v zemi vyprahlé řeky k napájení pokolení vyvoleného lidu svého, kterého jsem vydobyl, aby vypravoval divy moje“, ti poukazovali zřejmě ke svobodě novozákonní, k novému vínu v nových usnicích (Mat. 9, 17.), t. j. k víře v Krista, kterou zjevil cestu spravedlnosti na poušti povstalo a řeky Ducha svatého v zemi vyprahlé k napájení vyvoleného lidu Božího, jež vykoupil, aby velebil divy jeho (I. Petr. 2, 9.), nikoliv pak aby se rouhali Bohu, který ty věci učinil.

15. A všechno ostatní, co ještě, jak námi ukázáno, po tak drahnou dobu písem proroci hlásali, tak vykládati bude člověk opravdu duchovní, že ukáže, jak každý výrok jejich k jistému rázu rozličných ustanovení Páně směřuje, a že celé tělo působení Syna Božího objeví, sám vždy k témuž Bohu hledě a vždy totéž Slovo Boží uznáváje, ačkoliv se nám nyní zřejmě zjevilo, a vždy téhož Ducha Božího uznáváje, ačkoliv v nejnovější dobu nově vylit jest

¹⁾ Tak ač neprávě rozuměl sv. Otec překladu LXX místa zde uvedeného.

na nás a od stvoření světa až na konec na pokolení lidské; skrze něhož ti, jižto Bohu věří a poslouchají Slova jeho, účastni bývají jeho spasení. Ale kteří se ho spouštějí a pohrdají příkazy jeho a skutky svými zneuctívají Stvořitele svého, a učením se rouhají živiteli svému, ti na sebe strádají odsouzení nejpřísnější. — Tak tedy zkoumá takový [duchovní člověk] všecky, on pak sám nebývá zkoumán od nikoho; sám nikdy Otci svému se nerouhá, aniž ustanovení maří, aniž praotce obviňuje; aniž proroky zlehčuje tvrzením, že byli proroky buď od jiného Boha, buď jakýmkoliv jiným působením.

Hlava XXXIV.

Že proroci byli od pravého Boha posláni, dokazuje se vyplněním proroctví jejich v osobě Krista Pána.

1. Pravíme pak proti všem kacířům a předně zvlášť proti Markiónovcům a kdož jsou jim podobní, učíce, že od jiného Boha jsou proroci: Čtěte bedlivěji evangelium, podané nám od apoštolův, a čtěte bedlivěji proroky, a naleznete, že v nich veškero utrpení Pána našeho předpověděno jest. Přijde-li pak vám na mysl a řeknete-li: Což pak tedy přinesl nového Pán příchodem svým? Tuť věztež, že přinesl všelikou novost, přinesa sám sebe, jak byl zjeven. Neboť právě to zvěstováno bylo, že přijde novost, obnovující a oživující člověka. Královo zajisté příští bývá od předeslaných služebníkův oznámeno, pro přípravu a hotovost těch, kteří přijati mají Pána svého. Když pak král přijde a poddaní jeho příštím oznámeného potěšení jsou, a obdrželi svobody od něho, a účastni se stali pohledu naň, a slyšeli slova jeho, i oblaženi jsou dary jeho: tuť se nebude nikdo tázati, co že novějšího přinesl král. nežli ti, kteří předpovídali příští jeho, alespoň nikdo z těch, kdo rozum mají. Neboť přinesl sám sebe a „dal dary lidem“ (Efes. 4, 8.), které proroci předpovídali a na které andělé si patřiti žádali.

2. Tehdáž pak byli by služebníci lháři a nikoliv vyslanci Páně, kdyžby nebyl Kristus přišel takový, jaký byl předpověděn, a kdyžby nebyl vyplnil řeči jejich. Pročež i řekl (Mat. 5, 17. 18.): „Nemyslete, že jsem přišel zrušit zákona a prorokův; nepřišel jsem rušit ale naplnit. Neboť zajisté pravím vám, dokud nepomine nebe i země,

ani jediné písmě ani jediný puntík nepomine ze zákona a prorokův, až se všechno stane“. Neboť on přijda všechno vyplnil a vyplňuje v církvi až do skonání zákonem předpověděnou úmluvu novou; jakož i Pavel, apoštol jeho, dí ve svém listu k Římanům (3, 21.): „Ale nyní bez zákona spravedlnost Boží zjevena jest, osvědčena zákonem a proroky“; „neboť spravedlivý z víry živ bude“ (t. 1, 17.). To však, že spravedlivý z víry živ bude, od prorokův předpověděno bylo.

3. Ale odkud mohli proroci předpovídati příští královo a předzvěstovati svobodu od něho udělenou a oznámiti všechno, co Kristus učinil, i řeči i skutky i muky jeho a ohlásiti novou úmluvu, jestliže prorocké nadchnutí od jiného Boha obdrželi, neznajíce nevyslovitelného Otce, jak vy pravíte, ani království jeho, ani jeho ustanovení, která Syn Boží, přijda na zemi, vyplnil? Nelzeť vám zajisté říci, žeby se tak bylo náhodou nějakou stalo, jakoby to byli proroci o někom jiném zvěštovali, a přec to celé na Pánu se vyplnilo. Neboť všickni proroci tytéž věci prorokovali; ale nikomu ze starodávných lidí nic z toho se nepříhodilo. Kdyby se totiž některému ze starých ty věci byly přihodily, nebyl by ovšem později nikdo prorokoval, že se to za nejposlednějších časů stane. Dále pak není nikoho ani z praotcův ani z prorokův ani z králův, na němž by se vlastně a zevrubně něco z těch věcí bylo událo. Neboť oni všickni arci muky Kristovy předpovídali; ale oni též všickni daleci byli takových utrpení, jaké předpověděli. Ale i okoličnosti utrpení Páně, jak předpověděny jsou, u žádného jiného nemají místa. Neboť ani slunce nezašlo o polednách při žádném za starodávna zemřelém, ani se neroztrhla opona chrámová, ani se země netřásla, ani skály se nepukaly, ani mrtví nevstali, aniž který z nich třetího dne z mrtvých vstal, aniž vstoupil na nebesa, aniž kdy tam pojat byl, otevřela se nebesa, aniž v kterého jiného jméno uvěřili národové, aniž kdo z oněch zemřev a z mrtvých vstana otevřel novou úmluvu svobody. O žádném tedy jiném nehlásali proroci, nýbrž o Pánu prorokovali, na němž všechna zvěstovaná znamení se vyplnila.

4. Kdyby však někdo Židům k vůli řekl, že vystavění chrámu, kteréž se stalo po zajetí babylonském za Zorobabele a navrácení se lidu po sedmdesáti letech, jest tou novou úmluvou: znamenaj, že sice kamenný onen chrám opět vystavěn jest tehdáž (neboť ještě se tehdáž zachovával zákon na kamenných deskách napsaný), ale nová úmluva nedala se žádná, nýbrž zákona od Mojžíše daného užívali až do příští Páně; ale od příští Páně nová smírná úmluva a zákon oživující vyšel po veškeré zemi, neboť „ze Siónu vyjde zákon a Slovo Ho-

spodinovo z Jerusalema, a vinití bude lid mnohý; a předělají meče své v radlice a kopí své v srpy, a nebudou se učití více bojovati“ (Is. 2, 3. 4. Mich. 4, 2. 3.). Jestliže tedy jiný zákon a jiné slovo, vyjdouc z Jerusalema, takový mír způsobilo u národův, kteří je přijali, a skrze tyto z počítlosti obvinilo lid mnohý¹⁾, pak se ovšem zdá, že o jiném zákoně mluvili proroci. Jestliže však zákon svobody, t. j. slovo Boží od apoštolů z Jerusalema vyšedších hlásáno po vší zemi takovou změnu způsobilo, že meče a kopí, nástroje bojovné, v radlice zkovalo a srpy, dadouc je k žatí obilí, t. j. v nástroje míru je proměnilo, tak že lidé neučí se více bojovati, nýbrž udeření jsouce v jedno líce nasazují druhé: tuť nemluvili proroci o nikom jiném, leč o tom, kdo to způsobil. Ale ten jest Pán náš a o něm jest pravdivé slovo ono. Neboť on i rádlo způsobil i srp přičinil, t. j. první setbu člověka, totiž stvoření, kterým byl Adam, i v nejnovějších časech sebranou skrze Slovo žatvu. A protože spojuje v jedno počátek s koncem, jsa Pán obou, na konci ovšem ukázal rádlo²⁾, dřevo spojené s železem, a tak svou zemi vyčistil, poněvadž pevné Slovo s tělem jsouc sjedno ceno a v takové podobě spojeno, vyčistilo zalesnatělou zemi³⁾. Z počátku však srp předobrazem byl Abelem⁴⁾, který znamenal sbírku spravedlivého lidského pokolení. Neboť dí (Is. 57, 1.): „Hle! jak hyne spravedlivý a nikdo se neohlédá; a muži spravedliví se usmrcují, a nikdo si nebere k srdci“. A to bylo v Abelovi napřed umyšleno, od prorokův pak hlásáno, v Pánu pak dokonáno; ale i s námi taktéž jest, ano tělo se řídí podle své hlavy.

5. A proti těm, kteří praví, že proroci od jiného Boha pocházejí, i Pán náš od jiného Otce, ono nechat poslouží; jenom kéžby konečně ustali svého velikého nerozumu. Proto se i snažíme podati tyto z písmá sebrané důkazy, abychom přesvědčice je samými jeho slovy, seč jsme, odvrátili je od hrozného rouhání a nesmyslného vytvářování mnoha bohů.

¹⁾ Židy totiž.

²⁾ Tím obrazně míní se sv. kříž; podobnost arci jest dle našeho rádla těžko naleztí, ale rádlo bylo původně a jest posud v jižních úrodných krajinách pouhý kůl delší, spojený s příčným kolem kratším, kterým se země rozrývá.

³⁾ Křížem, umučením a smrtí Páně vyčištěna jest země a spasena, byvši prve porostlá nepravostmi jako hustým lesem.

⁴⁾ Žatva počala se spravedlivým Abelem a dokonána jest Kristem, an nad lidským pokolením se smíloval, je vykoupil a v království Otce svého jako pšenici v stodolu shromáždil.

Hlava XXXV.

Poráží to křivé domnění, jakoby proroci rozličnými duchy nadchnuti byli.

Dále pak proti Valentincům a druhým křivě tak zvaným Gnostikům, ani tvrdí, že něco z toho, co se v písmě obsahuje, jest brzo se svrchovaného místa řečeno, skrze símě odtamtud pocházející; brzo pak pouze z místa středního, skrze odvážlivou Matku jich Průniku; mnoho pak že též pochází od Světotvůrce, od něhož prý i proroci posláni jsou: pravíme, že velmi nesmyslné jest, Otce všehomíra k takové chudobě snížití, jakoby ani neměl svých nástrojův, jimiž by číře to, co v Plérómě jest, zjevil. Neboť koho pak se bál, aby svobodně a beze smíšení s tím duchem, jenž v snížení a nevědomost upadl, vůli svou přímo a zvláště neoznámil? Či se obával, aby nebylo příliš mnoho lidí spaseno, kdyžby větší množství to zjevně slyšelo, co pravda jest? Či opět nebyl s to, aby si připravil ty, kteří by příští Spasitelovo předpovídali?

2. Když pak Spasitel sám, přijda sem, své apoštoly poslal do světa, aby zřejmě příští jeho hlásali a vůli Otcově učili, nemajíce v učení žádného účastenství ani s pohany ani s Židy: tím spíše by byl, jsa v Plérómě, zvláštní hlasatele určil, kteří by zvěštovali budoucí jeho příští na tento svět, nic nemajíce společného s prorocstvími od Démiurga pocházejícími. Když však, jsa ještě v Plérómě, použil proroků k zákonu náležejících, a skrze ně své nařízení zvěštoval: pakby byl tím spíše, i když sem přišel, týchž za učitele použil a nám skrze ně evangelium kázal. Nemluvte tedy nyní, že nám Petr a Pavel a druzí apoštolé pravdu hlásali, nýbrž spíše zákonníci a fariseové a jiní, kteří zákonu vyučovali. Jestliže pak po svém příští své zvláštní apoštoly vyslal v [duchu] [pravdy] a nikoliv v duchu bludu, učinil zajisté totéž i u prorokův; neboť Slovo Boží vždy jest totéž. A byl-li duch z místa nejvyššího pocházející dle jich učení duchem světla a duchem pravdy a duchem dokonalosti i duchem poznání; ale ten od Démiurga duchem nevědomosti a nedostatku a bludu i výplodem stínu: jak bylo možná, aby v jednom a témž byla dokonalost a nedostatek, poznání a nevědomost, blud a pravda, světlo a temnost? Nemohlo-li však u proroků tak býti a oni-li od jednoho Boha slovo Páně hlásali a příští Syna jeho zvěštovali: tím méně bylo možná, aby byl Pán sám někdy s nejvyššího místa, někdy opět ze sníženého umenšení řeči své činil, učitelem jsa spolu i poznání i nevědomosti; aniž pak brzo světo-

tvůrce, brzo zase vyššího nad něj Otce zveleboval, jakož sám praví (Luk. 5, 36. 37.): „Nikdo nepřišívá záplaty z šatu nového na oděv starý; aniž pak vlévá vína nového v usníky staré“. Tak tedy buď nechejtež naprosto prorokův jakožto starých, a nemluvte, že oni o nových věcech, které by dle nejvyššího místa byly, něco zvěstovali, anebo vás zastihne pokárání Páně, „abyste nelili víno nové v usníky staré“.

3. Ale jak mohlo símě jich Matky poznati ta tajemství, která byla v Plérómě, a o nich mluviti? jelikož ta Máti mimo Plérómu jsouc to símě porodila; avšak co jest mimo Plérómu, praví oni, jest i mimo poznání, t. j. v nevědomosti. Jak tedy mohlo počaté to símě, jsouc nevědomostí, poznání zvěstovati? Nebo jak mohla Máti sama poznávati tajemství v Plérómě, jsouc beze tvaru a podoby, jako nedochůdce vyhozena ven a tam upravena a utvářena, ale od Hora nevpuštěna v nitro, nýbrž až do konce trvajíc mimo Plérómu, t. j., mimo poznání? A řkou-li dále, žeby utrpení Páně bylo obrazem rozšíření se vyššího Krista, kterýmž rozpiat jsa přes Hora utvářil jejich Máti, tuť ostatními [případnostmi] překonání budou, žádného tu podobenství obrazu udati nemohouce. Neboť kde pak byl vyšší jich Kristus octem a žlučí napájen? a kde bylo roucho jeho rozděleno? a kde byl proklán a vyšla z něho krev a voda? anebo kde krápěje krvavého potu vydal? i vše jiné, cokoliv se Pánu přihodilo, o čemž všem předpověděli proroci. Odkud tedy měla buď jejich Máti anebo její símě tušení o tom, co tehdá ještě se nestalo, ale státi se budoucně mělo?

4. Ještě pak mimo to praví, že některé věci s nejvyššího místa řečeny jsou, ačkoliv [v tom] poraženi jsou tím, co se v písmech o Kristovu přišťi vypravuje. Ale jaké věci by to byly, v tom se již nesrovnávají, nýbrž jinak a jinak o témž odpovídají. Neboť chceš-li se o tom přesvědčiti a tážeš-li se zvláště o některém výroku některých výtečníků z nich, seznáš, že ten řekne: to, oč se tážeš, pochází od „Propatora“, t. j. od Bytha; jiný pak že „od Prapočátku“, t. j. od Jednorozence; jiný opět, že od „Otce všech věcí“, t. j. od Slova; jiný opět řekne, že od některého aióna z těch, kteří jsou v Plérómě; jiní pak, že od „Krista“ a jiný že od „Spasitele“. Kdo však z nich moudřejší jest, dlouho se zamlče řekne, že se tím Horos míní; jiný pak, že se tím značí Sofia, která jest v Plérómě; jiný opět, že to znamená Máti mimo Plérómu se nacházející; a jiný konečně Boha Světotvůrce jmenovati bude. Taková různá mínění jsou mezi nimi o jedné věci, poněvadž o jedněch a týchž místech písem rozličný smysl mají; a přetouce jeden a týž výrok, hned

zamhouřivše oči a kývajice hlavami, řkou, že až příliš vznešená jest ta řeč, ale že ne všickni pochopují vznešeného toho smyslu, kterýž se v ní obsahuje; a proto prý mlčení jest nejvážnější věc u mudrcův. Neboť prý mají povinnost, aby sami u sebe nápodobili mlčením hořejší Sígu. A tak odejdou všickni, co jich jest, se svými různými výklady o jedné věci, své ostrovtipy v tajnu chovajíce. Až tedy někdy se o smyslu toho shodnou, co se v písmech předpovídá, potom je i my porazíme. Neboť sami se mezi tím osvědčují, že neprávě smýšlejí, když o jedněch a týchž slovech se neshodují. My pak následující učitele jednoho a téhož pravého Boha, a pravidla pravdy se držíce řečí jeho, o témž vždy totéž učíme všickni, vědouce, že jeden jest Bůh, Stvořitel veškerenstva tohoto, který proroky poslal, který lid ze země egyptské vyvedl, který v nejposlednějších časech Syna svého zjevil, aby zahanbil nevěrce a těžil ovoce spravedlnosti.

Hlava XXXVI.

Dokazuje, že jeden a týž Otec poslal i proroky i Krista Pána.

1. Neboť komu nezatkne sám Pán ústa tak, že nesmí říci, ani žeby byli proroci od někoho jiného, leč od Otce jeho, ani od jiné a jiné bytosti, ale od jednoho a téhož Otce, aniž pak žeby byl někdo jiný učinil všecko to, co jest na tomto světě, leč Otec jeho, když takto učí (Mat. 21, 33. n.): „Byl člověk hospodář a vzdělal vinici a opletl ji plotem a vykopal v ní lis a vystavěl věži a pronajal ji vinařům a šel na cestu. A když se přiblížil čas ovoce, poslal služebníky své k vinařům, aby vzali z užitků jeho. A vinaři zjímavše služebníky jeho, jednoho zmrskali, druhého pak kamenovali, jiného pak zabili. Opět poslal jiných služebníků více nežli prvních, a učinili nápodobně. Naposledy však poslal jim syna svého jediného řka: Snad se ustydí syna mého. Ale vinaři uzřevše syna, řekli mezi sebou: Tentot jest dědic, pojďte, zabíme jej a budeme mítí dědictví jeho; a chopivše jej vyvrhli ven z vinice a zabili jej. Až tedy přijde pán vinice, co učiní vinařům oněm? A řekli mu: Zlé zatratí zle a vinici svou pronajme jiným vinařům, kteří mu dají užitek časy svými. Opět vece Pán: Nikdy jste nečetli: Kámen, který zavrhl stavitelé, ten učiněn jest hlavou úhelní? Od Hospo-

dina učiněn jest a jest podivný v očích našich. Pročež pravím vám, že bude od vás odňato království Boží a dáno lidu, přinášejícímu užitky jeho“. Tím ukazuje patrně učeníkům svým, že jeden zajiště jest a tentýž hospodář, t. j. Bůh Otec, který sám o sobě všecko činí; vinaři pak že jsou rozliční, někteří totiž rouhači a pyšní a nedbalci i vrazi svého Pána; ale jiní ve vši poslušnosti vydávající užitky časy svými; a že týž hospodář jednou posílá své služby, jednou však Syna svého. Od kterého Otce tedy poslán jest Syn k vinařům oněm, kteří jej zabili, od téhož i sluhové [posláni byli]. Ale Syn, jakožto od Otce přicházející se svrchovanou právomocí řekl (t. 5, 22. a j.): „Ale já pravím vám!“ ale sluhové jsouce u Pána ve službě, říkou takto: „Toto praví Hospodin“.

2. Kterého tedy Pána oni hlásali nevěřícím, toho Kristus kázal těm, kteří ho poslouchají; a ten Bůh, který prvéjší lidi nebo nejprvé ustanovením služebného zákona povolal, týž pojal i pozdější nebo později udělením práva synovství. Vzdělalť zajiště Bůh vinici lidského pokolení, nejprvé stvořením Adama a zvolením prarodčův; vzdal ji pak vinařům ustanovením zákona skrze Mojžiše; plotem pak ji opletl, t. j. omezil jich vzdělávání, a vystavěl věži — zvolil si Jerusálém; a vykopal lis — připravil vhodné místo na přijetí Ducha prorockého; a tak proroky posílal před zajetím babylonským, a po zajetí jiné opět, více nežli prvé, kteří by užitku od nich žádali, říkouce jim: „Čisté učiňte cesty své i mravy své“ (Jerem. 7, 3.); „soud spravedlivý suďte a milosrdenství a milost činite jedenkaždý s bratrem svým; proti vdově a sirotku a příchozímu a chudému neužívejte násilí, a nikdo z vás nemysli zlého proti bratru svému v srdci svém“; „a křivé přísahy nerodte milovati“. „Umyjte se, čistí buďte, odstraňte nepravosti ze srdcí svých, učte se dobře činiti, vyšetřujte soud, chraňte toho, kdo násilí trpí, suďte sirotku, a pomozte vdově k právu a pojdte, rozsudme se, praví Hospodin“ (Zach. 7, 9. a 8, 17.; Jes. 1, 16.). A opět (Ž. 33, 14. 15.) „Zdrž jazyka svého od zlého a rty tvoje nemluvte leš; odvrát se od zlého a číh dobré; vyhledávej pokoj a stíhej jej“. To hlásající proroci, vyhledávali ovoce spravedlnosti. Když pak jim nevěřili, poslal konečně Syna svého, Pána našeho Ježíše Krista, kterého zlí vinaři zabili a vyvrhli z vinice. Pročež dal ji Hospodin Bůh již neohraženou, nýbrž rozšířenou po celém světě, vinařům jiným, ježto by mu dávali užitky časy svými, ana věž vyvolení jeho vyvýšena jest všude a sličně. Neboť všude jest církev oslavena a všude lis vyhlouben, neboť všude jsou ti, kteří přijímají Ducha. Neboť že Syna Božího zamítli a vyvrhli z vinice zabívše jej, spravedlivě za-

vrhl je Bůh a národům mimo vinici jsoucím světil vzdělávati ji k užítku. Jakož i Jeremiáš prorok dí (7, 29. 30.): „Zavrhl a zamítl Hospodin lid, který spáchal toto; neboť páchali synové judští zlé před očima máma, praví Hospodin“. A opět dí Jeremiáš (6, 17.): „Postavil jsem nad vámi strážce: Slyšte hlas trouby; a oni řekli: Nebudeme poslouchati! Protož uslyšeli národové a pastýři stád u nich“. Jeden tedy a tentýž Bůh Otec jest, který vzdělal vinici, který vyvedl lid, který poslal proroky, který poslal Syna svého, který vinici dal jiným vinařům, těm kteří dávají užitek časy svými.

3. A proto řekl Pán učeníkům svým, aby nás učinil dobrými dělníky (Luk. 21, 34. 35.): „Hledte se pak a bděte vždy po každý čas, aby snad nebyla srdce vaše obtížena obžerstvím a opilstvím a myšlenkami světskými, a náhle na vás nepřipadl den onen. Neboť přijde jak osidlo na všechny obyvatele na povrchu země“. „Budtež tedy bedra vaše přepásána a svíce hořící v rukou vašich, a vy podobni lidem očekávajícím Pána svého“ (t. 12, 35. 36.). „Jakož se totiž stalo za dnů Noe: jedli a pili, a kupovali a prodávali, a ženili se a vdávali se, a nedbali, až vešel Noe do archy, a přišla potopa a zahubila všechny. A jako bylo za dnů Lotových: jedli a pili, kupovali a prodávali, štěpovali a stavěli, až vyšel Lot ze Sodomy, deštil [Bůh] ohněm s nebe a zahubil všechny: tak bude i v příští Syna člověka“ (t. 17, 26. n.). „Bděte tedy, neboť nevíte, který den Pán váš přijde“ (Mat. 24, 42.). Jednobo a téhož hlásaje Pána, jenž za časů Noemových pro neposlušnost lidskou uvedl potopu, a za časů Lotových pro množství hříchův Sodomitanů deštil ohněm s nebe, a nejposléze pro tutouž neposlušnost a podobné hříchy přivede soudný den; v kterýž, vece, že i Sodomským i Gomorským snesitelněji bude, nežli městu a domu, který nepřijal slovo apoštolův jeho. „A ty, Kafarnaum“, řekl (Mat. 11, 23. 24.), „zdaže se vyvýšíš až k nebi? Až do pekla sestoupíš. Neboť kdyby v Sodomě se byli stali divové, kteří se stali v tobě, byla by trvala po dnešní den. Ale však pravím vám, snesitelněji bude Sodomě v den soudný nežli vám“.

4. Jedno tedy a totéž jest Slovo Boží, které věřícím v ně dává pramen vodní k životu věčnému, ale neplodný strom fíkový náhle k uschnutí přivádí; a které za časů Noemových uvedlo potopu k zahubení bezbožného tehdejšího pokolení lidského, které nemohlo více vydávati ovoce Bohu, poněvadž se andělé přestupníci smísili s ním¹⁾, i aby hříchy jeho obmezilo, obrazem pak archy

¹⁾ Viz svrchu 16, 2. pozn. 1.

stvor[rod] Adamův zachovalo; a které za časův Lotových deštilo ohněm a sirou s nebe „na příklad spravedlivého soudu Božího“ (II. Thess. 1, 5.), aby poznali všickni, že „každý strom, kterýž nepřináší ovoce dobrého, vyřat a na oheň uvržen bude“ (Mat. 3, 10.); a které u všeobecném soudu se Sodomou levněji naloží, nežli s těmi, kteří, ač vidouce divy od něho učiněné, neuvěřili v ně, aniž přijali učení jeho. Neboť jakož bylo svým přístím větší milost dalo těm, kteří jemu uvěřili a vůli jeho plní: tak i zvěstovalo větší trest těm, ježto neuvěřili v ně, jsouc spravedливо všem, a více žádati bude od těch, kterýmž více dalo: více pak nikoliv proto, jakoby bylo jiného Otce lidem zvěstovalo, jakož jsme tolikými a zřejmými důkazy ukázali, nýbrž poněvadž svým přístím hojnější dary milosti Otcovy v člověčenstvo vylilo.

5. Ale nedostačilo-li by někomu to, co posud jest řečeno, aby uvěřil, že proroci od jednoho a téhož Otce posláni jsou, od kteréhož i Pán náš poslán jest, otevři uši ¹⁾ i ústa srdce svého a vzývaje Krista Ježíše, Pána a mistra našeho, slyš, co praví (Mat. 22, 2. n.): „Podobno jest království nebeské králi, an učinil svatbu synu svému a poslal sluhy své svolat pozvaných na svatbu. A když ti nechtěli poslechnouti, opět“, vece, „vyslal jiné sluhy řka: Povězte pozvaným: Přijďte! Oběd svůj připravil jsem, volové moji a tučný dobytek zabit jest a všecko hotovo; pojdte na svatbu. Ale oni odešli, nedbajíce ho, jiní na statek svůj, jiní po obchodu svým, ostatní pak zjímavše služebníky, z některých si posměchy učinili, jiné pak zabili. Když pak to král uslyšel, rozhněval se, a poslav vojska svá zahubil vražedníky tyto a město jich spálil. I řekl služebníkům svým: Svatba sice hotova jest, ale kteří pozváni byli, nebyli hodni. Vyjděte tedy na rozcestí, a které naleznete shromážděte na svatbu. A vyjdouce sluhové jeho shromáždili všecky, kterékoliv našli, dobré i zlé, a naplněna jest svatba hodovnsky. Přišla pak král, aby pohleděl na hodovnsky, spatřil tam člověka, neoděného rouchem svatebním; i řekl mu: Příteli, jak jsi sem přišel, nemaje roucha svatebního? A když on oněměl, řekl král služebníkům: Vezměte ho za nohy a za ruce a vyvrzte jej v temnosti zevnitřní; tam bude pláč a skřehot zubů. Neboť mnoho jest povolaných, ale málo vyvolených“. Patrně zajisté i těmi slovy svými ukázal Pán všecko, i že jeden jest král a Pán, Otec všech, o němž i prvé řekl (Mat. 5, 35.): „Ani na Jerusaleém přísahati nebudeš,

¹⁾ Hayd dobře soudí, že místo nevhodného „autem“ má státi: aurem; to žádá i následující: „slyš!“

nebo jest město velikého krále“; i že z prvopočátku svatbu učinil Synu svému. A ze svrchované dobroty zval skrze sluhy své dřívější lidi k svatebním hodům; a když nechtěli poslechnouti, poslal opět jiné služebníky své, zva je; ale ani tak ho neposlechli, nýbrž posly pozvání hlásající kamenovali a zabili. Tyť ovšem zahubil, poslav vojska svá, a město jich spálil, a ze všech cest, t. j. ze všech národů svolal si k svatebním hodům Syna svého, jakož i skrze Jeremiáše dí (35, 15.): „A poslal jsem k vám služebníky své proroky, aby řekli: Odvrátte se jedenkaždý od cesty své nejhorší a polepšete skutky své“. A opět skrze téhož pravi (7, 25. n.): „A poslal jsem k vám všechny služebníky své, proroky ve dne a před svitáním, a oni neposlechli mne, aniž obrátili uší svých. I rceš jim toto slovo: To jest to plémě, které neposlechlo hlasu Hospodinova, aniž přijalo kázně; zmizela pravda ze rtů jejich“. Týž Pán tedy, který nás skrze apoštoly odevšad svolal, svolával i skrze proroky lid předešlý, jakož z řečí Páně se dokazuje; i nejsou proroci od někoho jiného, a opět od jiného apoštolé, ačkoliv rozličným národům hlásali; nýbrž od jednoho a téhož někteří ohlašovali Pána, jiní pak blahověstili Otce; někteří předpovídali příští Syna Božího, jiní pak přítomnost jeho hlásali těm, kteří byli vzdáleni.

6. Dále pak i to zjevil, že máme mimo pozvání i ozdobiti se skutky spravedlnosti, aby spočíval na nás Duch svatý. To jest to roucho svatební, o němž i apoštol pravi (II. Kor. 5, 4.): „Nechceme svlečení, ale oblečení býti, aby pohlceno bylo, co smrtelné jest, od nesmrtelnosti“¹⁾. Kterí pak povoláni sice byli k hodům Božím, avšak pro své zlé obcování nepřijali Ducha svatého, „vyvrženi budou“, dí (Mat. 22, 13.), „do temností zevnitřních“. Patrně ukazuje, že tentýž král, který svolal odevšad věřící k svatbě Syna svého a hody nepomíjející přichystal, káže též vyvrci v temnosti zevnitřní toho, který nemá roucha svatebního, t. j. pobrdače²⁾. Neboť jako v starém zákoně „nemnozí se mu líbili“ (I. Kor. 10, 5.), tak i teď „mnoho povoláno, málo vyvoleno“ (Mat. 22, 14.). Není tedy jiný Bůh, an soudí, a jiný Otec, an k spasení svolává, aniž jest jiný, který věčné světlo dává, a jiný, který v temnosti ven vyvrci velí ty, kteří nemají roucha svatebního; ale jeden a týž jest Pán, Otec Pána našeho, od něhož

¹⁾ Roucho, jímž sv. apoštol přiodín býti žádá, nejsou sice popředně skutkové spravedlnosti, jak sv. Irenej slova jeho vykládá, nýbrž ono tělo nesmrtelné a oslavené i všeho hříchu prosté, jehož se nám po vzkříšení dostane ale i to v pravdě si dobrými skutky zasluhujeme.

²⁾ Který ani přikázání a laskavého napomínání Páně nedbaje prostopálně si vede.

i proroci posláni jsou, kterýž nehodné ovšem volá z nesmírné dobroty své, ale i prohlédá k pozvaným, mají-li náležité roucho a hodné svatby Syna jeho, neboť nic neslušného ani špatného nelíbí se jemu. Jako Pán pravil tomu, který uzdraven byl (Jan 5, 14.): „Hle, zdráv učiněn jsi, již neroď hřešiti, aby se ti nic horšího nestalo“. Neboť kdo dobrý jest a spravedlivý a čistý a nepoškozený, nebude trpěti nic zlého, nic nespravedlivého, nic ohavného ve své svatební komnatě. Ten pak jest Otec Pána našeho, jehož prozřetelností všecko trvá, jehož příkaz vším vládne; darmo jednak dává, kterým náleží; ale dle zasloužení též odplácí co nejprísneji nevďěčným a neuznávajícím dobroty jeho, velespravedlivý odměnitel. Protož i dí (Mat. 23, 7.): „Poslav vojska svá zhubil vrahy ty a město jich zapálil“. „Vojska svá“, vece, poněvadž všickni lidé Bohu náležejí; neboť „Hospodinova jest země i plnost její, okres zemský i všickni obyvatelé v něm“ (Ž. 23, 1.). A proto též Pavel apoštol ve svém listu k Římanům dí (13, 1. n.): „Není mocnosti leč od Boha; které však jsou, od Boha zřízeny jsou. Protož kdo se mocnosti protiví, zřízení Božímu se protiví, a kteří se protiví, sami sobě odsouzení dobývají. Nebo knížata nejsou k strachu dobrému skutku, ale zlému. Chceš-li pak nebáti se mocnosti? Dobré čini, a budeš míti chválu od ní; neboť Božím služebníkem jest ti k dobrému. Pakli zlé činiti budeš, boj se; neboť nenosí meč nadarmo; Božím zajisté služebníkem jest, mstitelem zlosti toho, kdož zlé činí. Protož poddáni buďte, netoliko pro hněv, ale i pro svědomí. Nebo proto i daně dáváte; služebníky zajisté Božími jsou, tomu samému sloužíce“. V pravdě tedy i Pán i apoštolé jeho jednoho Boha Otce hlásají, toho totiž, který zákon ustanovil, který proroky poslal, který všecko stvořil; a protož i praví: „Poslav vojska svá“, poněvadž každý člověk, pokud člověkem jest, jeho jest tvorem, byť i Boha svého neznal. Všechněm zajisté dává jsoucnost ten, který „slunci svému vycházeti velí nad zlými i dobrými a deští na spravedlivé i nespravedlivé“ (Mat. 5, 45.).

7. A netoliko tím, co posud řečeno jest, ale i podobenstvím o dvou synech (Luk. 15, 11. n.), z nichž mladší prostopášně rozmrhal statek svůj, „živ jsa s nevěstkami“, učí, že jest jeden a týž Otec, který ovšem staršímu synu ani kozelce neudělil, ale pro toho mladšího svého syna, an byl ztracen, tučného telce zabiti kázal i jemu samému první odčv dal. — I podobenstvím o dělnících (Mat. 20, 1. n.), v rozličných dobách na vinici vyslaných, jeden a týž jeví se hospodář, an jedny volá hned na počátku stvoření světa, jiné pak potom, opět jiné okolo středu časův, a zase jiné

v dobách dalších, a jiné na konci, tak že mnoho jest dělníků dle doby povolání svého, ale jeden hospodář, an je volá. Vždyť i vinice jest jedna, poněvadž jest jedna spravedlnost; a jeden též správce, neboť jeden jest Duch Boží, který vše obstarává; rovněž i plat jest jeden, neboť všickni dostali po jednom penízi [denáru], s obrazem a nápisem královým, t. j. poznání Syna Božího, které jest: „nesmrtelnost“. A proto od posledních počal dávat plat, poněvadž v nejposlednějších dobách Pán přijda všem se představil.

8. Ale i celník, který v modlitbě předčil nad Farisea (Luk. 18, 10. n.), neobdržel osvědčení od Pána, že byl více ospravedlněn, proto jakoby byl jiného Otce vzýval, ale že u veliké pokoře bez hrdosti a chlouby své vyznání témuž Bohu učinil. — I podobenstvím dvou synů (Mat. 21, 28. n.) na vinici poslaných, z nichž pak jeden odmlouval otci a potom toho želel, an mu žal nic více neprospíval¹⁾; ale druhý slíbil a řekl, že přijde hned, a nešel (neboť „každý člověk lživý“ (Ž. 115, 2.), a „chtění ovšem pohotově se drží, ale dokonání se nenalezá“ (Řím. 7, 18.)), jednoho a téhož ukazuje Otce. — Ale i podobenstvím o stromu fíkovém (Luk. 13, 6. n.), o němž Pán praví: „Hle! již po tři leta přicházím, hledaje ovoce na tom stromě a nenalezám“, jímž k tomu ukazuje, že přísti své oznamoval skrze proroky a skrze ně kolikrát se dostavil, vyhledávaje ovoce spravedlnosti od nich, a nenalezna, tím patrně prohlásil, že vyfat bude ten strom fíkový za řečenou příčinou. — Ale to i kromě podobenství řekl na Jerusaleme Pán (t. v. 34. n.): „Jerusaléme, Jerusaléme! kterýž zabíjíš proroky a kamenuješ ty, kteří se posílají k tobě, kolikrát jsem chtěl shromážditi syny tvé jako slepice kuřátka pod křídla svá, ale nechťel jsi! Hle! zanechá se vám dům váš pustý“. Neboť co podobenstvím bylo řečeno: „Aj! po tři leta přicházím hledaje ovoce“, a opět zřejmě: „Kolikrát chtěl jsem shromážditi syny tvé“, nerozumíme-li o jeho příchodu skrze proroky, bude lži, poněvadž jenom jednou teprva a tehdaž k nim přišel. Ale poněvadž totéž jest Slovo Boží, které i praotce zvolilo i nás, i je stále navštěvujíc Duchem prorockým i nás, kteří ode všad shromáždění jsme, skrze své přísti: tudíž pravdivě dí kromě onoho i toto (Mat. 8, 11. 12.): „Mnozí přijdou od východu a západu a stolovati budou s Abrahámem a Isákem i Jakobem v království nebeském; ale synové království

¹⁾ Slovy těmi odchyluje se sv. Otec od obecného a zajisté pravého výkladu, podle něhož synem odmouvajícím se rozumějí pobané, synem pak z počátku ochotným Židé.

půjdou v temnosti zevnitřní; tam bude pláč a skřehot zubův". Jestliže tedy ti, kteří kázáním jeho apoštolův od východu a západu v něho uvěřili, s Abrahámem, Isákem a Jakobem v království nebeském stolovati a s nimi hodovati budou: tím se dokazuje, že jeden a týž jest Bůh, který zvolil praotce, navštívil pak lid, a národ povolal.

Hlava XXXVII.

Dokazuje, že lidé jsou svobodní a vůli svou mají, a že tudíž není pravda, jakoby někteří byli přirozeně dobří, jiní pak zlí.

1. Ale to slovo, jež praví (Mat. 23, 37.): „Kolikrát chtěl jsem shromážditi syny tvé a nechtělo jsi!“ poukazuje k dávnému zákonu svobodné vůle člověka; neboť svobodným učinil jej Bůh z počátku o své vlastní moci, jakož o své vlastní duši, aby vůli Boží plnil samovolně, a nikoliv nucen od Boha. Neboť nucení není u Boha, ale dobrá vůle jest u něho vždycky. A protož dává všem dobrou radu; ale ustanovil u člověka i schopnost volby, jako též u andělů ¹⁾ (neboť andělé jsou rozumní), aby ti, kteří by byli poslechli, právem dobro měli, dáno sice od Boha, zachováno však od nich. Ale kteří neposlechli, právem nebudou v dobrém nalezeni a tudíž zaslouženě potrestáni. Neboť Bůh laskavě jim dobro dal, ale oni nezachovali je bedlivě, aniž považovali je za drahocenný dar, nýbrž pohrdli jsou nesmírnou dobrotou. Pohodivše tedy tím dobrem a téměř je vyvrhše, dle zasloužení všickni spravedlivému soudu Božímu propadají, jakož i apoštol Pavel dosvědčuje, v listu svém k Římanům řka takto (2, 4. 5.): „Či bohatstvím jeho dobroty a trpělivosti a dlouhočekání pohrdáš, nevěda, že dobrotivost Boží ku pokání tě vede? A ty podle zatvrzelosti své a srdce nekajícího shromažďuješ sobě samému hněv ke dni hněvu a zjevení spravedlivého soudu Božího“. „Ale sláva a čest“, dokládá (t. v. 10.), „každému, kdo činí dobré“. Bůh tedy dal dobré, jakož i apoštol v témž listu dosvědčuje; a kteří je konají, slávy a chvály dojdou, poněvadž konali dobré, ač jim možno bylo nekonati ho; kteří ho však nekonali, spravedlivého soudu Božího dojdou, poněvadž nekonali dobré, mohouce je konati.

¹⁾ K andělům poukazuje člověka, aby poznal, jak štědře jej obdaril Bůh „málo menším učině jej andělem“. Žalm 8, 6.

Irenaeus, před. Denické.

2. Kdyby však někteří byli přirozeně zlí, jiní pak dobří stvoření, pakby nebyli ani tito hodni pochvaly, jsouce dobří, neboť tak způsobení jsou; ale ani onino by pokárání nezasluhovali, neboť oni tak byli zřízení. Ale poněvadž všickni jsou jedné a též přirozenosti a mohou se dobra držeti a je činiti, i opět mohou je zanechat i nečiniti: tuť spravedlivě i u lidí počestných (čím pak více u Boha!) onino chválení bývají a zaslouženého svědectví dosahují za své dobré volení a stálost; tito pak právem se viní a zaslouženému trestu propadávají, že spravedlnosti a dobrého nedbali. A protož i proroci povzbuzovali lidi vždycky, aby činili to, co spravedlivé a dobré jest, jakož jsme mnoha důvody provedli, poněvadž nám to náleží, a my toliko za příčinou veliké nedbalosti toho zapomínáme a dobré rady potřebujeme, pročť nám dobrotivý Bůh dobrou radu dal skrze proroky.

3. Ale proto i Pán řekl (Mat. 5, 16.): „Svět světlo vaše před lidmi, aby viděli skutky vaše dobré a velebili Otce vašeho, kterýž jest v nebesích“. A (Luk. 21, 34.): „Hledte se, aby snad nebyla obtížena srdce vaše obžerstvím a opilstvím a pečlivostmi světskými“. A (t. 12, 35. n.): „Buďte bedra vaše opásána a svíce hořící, a vy podobni lidem, očekávajícím pána svého, až se navrátí ze svatby, aby mu, jak přijde a zatluče, otevřeli. Blažen služebník ten, kterého pán přijda nalezne, an tak činí“. A opět (t. v. 47.): „Sluha, věda vůli pána svého a nečině, bit bude mnoha ranami“. A zase (t. 6, 46.): „Co mi říkáte: Pane, Pane! aniž činíte, co pravím?“ A opět (t. 12, 45. 46.): „Pakliby služebník ten řekl v srdci svém: Prodlévá pán můj přijíti; a počal by bítí spoluslužebníky své a jísti a pítí a opjati se: přijde pán jeho v den, v kterýž se nenaděje, a oddělí jej a díl jeho uloží s pokrytci“. A všechna tomu podobná slova, která dokazují, že člověk svoboden a o své moci jest, a že Bůh radou svou jej poučuje, napomínaje nás k poddanosti k němu, a varuje nevěry, ale nijak násilně nenutě.

4. Nebo byť i člověk ani evangelia poslouchati nechtěl, jest mu na vůli, ač neprospěšno. Neposlouchati totiž Boha a pozbyti dobra jest ovšem v moci člověka; ale škodu a pokutu nemalou působí. A protož dí Pavel (I. Kor. 6, 12.): „Všecko jest [mi] dovoleno, ale neprospívá všecko“; tak i svobodě člověka učí, pročť i praví: „Všecko jest dovoleno“, neboť Bůh ho nenutí; ale slovem „neprospívá“ ukazuje, abychom neužívali svobody jako zástěry k zlému; neboť to nic neprospívá. A opět dí (Efes. 4, 25.): „Mluvte pravdu jedenkaždý s bližním svým“; a (t. v. 29. a 5, 4.): „Žádná zlá řeč nevycházej z úst vašich, — — anebo mrzkost, nebo bláznové mluvení, nebo

šprýmování, které k věci nenáleží, ale raději důkázání“; a (t. 5, 8.): „Neboť byli jste jindy temnosti, ale nyní světlo v Pánu; jako synové světla počestně chodte“; „nic v hodování a v opilství, nic v smilstvích a nestydatostech, nic ve sváru a závisti“ (Řím. 13, 13.). „Takovými jste někteří byli, ale obmyti jste, ale posvěceni jste ve jmenu Pána našeho“ (I. Kor. 6, 11.). Kdyby nám tedy nebylo na vůli, činiti tak anebo nečiniti, jaký pak důvod byl by apoštol anebo i Pán sám měl, radu dávat, abychom to činili, toho pak nechávali? Ale že svobodné vůle jest člověk od počátku, jako svobodné vůle jest Bůh, dle jehož obrazu onen jest způsoben: vždy se mu radí, aby se dobrého držel, kterého docílí poslušenstvím Boha.

5. A netoliko v činech, ale i ve víře svobodné a samovolné rozhodnutí člověku zachoval Bůh, řka (Mat. 9, 29.): „Staň se tobě dle víry tvé“. Tím jeví, že člověk má vlastní víru, poněvadž má i vlastní vůli. A opět (t. v. 22.): „Všecko může, kdo věří“, a (t. 8, 13.): „Jdi, a jakož jsi uvěřil, staň se tobě.“ A všechna těm podobná slova dokazují, že člověk jest i ohledem víry svoboden; a protož i (Jan 3, 36.) „kdo věří jemu, má život věčný; ale kdo nevěří Synu, nemá života věčného, nýbrž hněv Boží zůstává na něm“. A dle toho jednak Pán za své prohlašuje [všelike] dobro, jednak i znamená svobodnou vůli a mocnost člověka, pravil k Jerusalemu (Mat. 23, 37. 38.): „Kolikrát chtěl jsem shromáždit syny tvé jako slepice kuřátka svá pod křídla, a nechťelo jsi! Pročž zůstává se vám dům váš pustý“.

6. Kdo však odporně proti tomu mluví, činí Pána bezmocným, jakoby nemohl vykonati, co by chtěl; anebo zase jakoby nebyl znal ty, kteří jim „přirozeně hmotnými“ slovy a kteří neschopni jsou přijati jeho nesmrtelnosti¹⁾. Ale to jest tak, jakoby se řeklo: neměl ani anděly takovými učiniti, aby přestoupiti mohli, ani lidi, kteří by ihned k němu nevďeční byli; neboť byli rozumnými a zkoumavými i soudnými učiněni, a nikoliv (jako jsou nerozumné a neživotné bytosti, které o své vůli nic nemohou činiti, nýbrž nutností a mocí k dobrému taženy bývají na jednom smyslu a na jednom snažení přestávající) bez vůle a soudnosti, nemohouce nic jinak býti, leč jak způsobeny jsou. Ale tak by jim ani libou nebyla ctnost²⁾, aniž

¹⁾ Nemá-li člověk vůle svobodné a toužil-li Pán, že chtěl, ale nemohl shromáždit syny Jerusalemské, jako slepice kuřátka svá pod křídla: pak jest bezmocný; a nemůže-li kdo hmotný dojiti nesmrtelnosti, pak i pošetile jednal Pán opět a opět k dobrému je napomínaje.

²⁾ Dobře soudí Hayd, že „bonum“ jest původní řecké καλόν, honestum, ctnost, kteréhož výrazu určitějšího jsme použili tuto i dále.

pak vzácným obcování s Bohem, ani žádoucí dobro, kdyžby se jim ho mimo vlastní puzení a péči a přičinění, tak jakoby maním a bezčinným vstřípením dostávalo. Tak by byli dobří bez zásluhy, jsouce jimi od přirození více nežli dle rozhodné vůle, a majíce ctnost náhodně a nikoliv dle svobodného zvolení; a proto by ani tomu nerozuměli, že krásná jest ctnost, aniž z ní měli jakéhosi požitku. Neboť jaký požitek [může býti] z dobra těm, kteří ho neznají? jaká sláva může býti těm, kteří se o ni nepřičinili? jaký konečně věnec těm, kteří si ho nedobyli vítězně zápasíce?

7. A protož i Pán řekl (Mat. 11, 12.), „že království nebeské násilí trpí a že ti, kteří násilí užívají, uchvacují si je“; t. j. ti, kteří násilně a bojovně stále bdí, získají je. Protož i apoštol Pavel mluví ke Korintským (I. 9, 24. n.): „Nevíte-li pak, že ti, kteří v závodisti běží, všickni sice běží, ale jeden běře základ? Tak tedy běžte, abyste obdrželi. Každý však, který zápasí, ve všem zdrželiv jest; oni sice, aby porušitelný věnec vzali; my pak neporušitelný. Ale já běžím, nikoli jako na nejisto; tak zápasím, nikoliv povětřím máchaje; ale trýzním tělo své a v poddanost podrobuji, abych jiným káže, sám nebyl zavržen“. Tak tedy ten dobrý zápasník k zápasu nesmrtelnosti nás napomíná, abychom ovénčení byli a za drahocenný pokládali ten věnec, kterého se zápasem dosahuje, a který nikoliv sám od sebe neroste. A čím více se nám ho bojem dostává, tím drahocennější bývá; ale čím drahocennější, tím více jej vždy milovati máme. Vždyť vůbec nemiluje se rovněž tak, čeho se nám maním uděluje, jako to, čeho jsme si mnohou snažností dobyli. Když tedy na nás to záleželo, abychom Boha více milovali, tudíž i Pán nás učil, i apoštol nám sdělil, abychom to úsilně dokázati hleděli. Ostatně bychom mimo své vědomí měli to dobré, které by se nám bez našeho přičinění dostalo. Ale ani vidění [Boha] nebylo by nám tak žádoucí, kdybychom nepoznali, jaké neštěstí jest nespasiti [ho]. I zdraví bývá ovšem vzácnější zkušeností nemocného; i světlo u porovnání s temností i život — se smrtí. Tak i nebeské království slavnějším se objeví těm, kteří poznali pozemské. Ale čím jest ono slavnější, tím více je milujeme; a čím více je budeme milovati, tím oslavenější budeme u Boha. Pro nás tedy všecko to ustanovil Pán, abychom vším jsouce vycvičení, ve všem též pro budoucnost byli opatrní a trvali ve vši jeho lásce, umějíce rozumně milovati Boha. Bůh sice shovívavost prokazuje při pádu člověka; ale člověk má tím býti poučen, jakož i prorok dí (Jerem. 2, 19.): „Napraví tě odpadnutí tvoje.“ Bůh zajisté všecko řídí k tomu, aby člověka zdokonalil, svá ustanovení vyvedl a objevil, aby

zjevná byla jeho dobrota i dokonalá byla jeho spravedlnost a církev k obrazu Syna jeho připodobněna a konečně, aby člověk prospíval a dospěl k vidění a pochopení Boha.

Hlava XXXVIII.

Ukazuje, proč nebyl člověk od počátku stvořen dokonalým.

1. Řekne-li pak někdo toto: Což pak? Nemohl-li Bůh z počátku člověka způsobiti dokonalým? Na to věz, že Bůh ovšem, an jest vždy tentýž a nezplozen, sám o sobě všechno může; co však jest učiněno od něho, jelikož později zvláštní počátek svého původu vzalo, tomu bylo dle toho i zůstatí menším svého Tvůrce; nemohlo zajisté býti neučiněno, co nedávno bylo učiněno. A tak za tou příčinou, že není neučiněno, jest i menší u porovnání s dokonalým. Neboť že jest pozdější, jest i nedospělé, a proto že nedospělé, i nezvyklé a necvičené k dokonalému životu. Jako zajisté máti ovšem může podati dokonalé krmě dítěti, ale toto nijak nemůže silnější svého věku stravu přijati: tak mohl ovšem i Bůh člověku hned z počátku dokonalosti uděliti, ale člověk nemohl ji přijati, neboť byl nemluvně ¹⁾. Protož i Pán náš za nejposlednější doby zahrnuje v sobě všechno, nepřišel k nám tak, jakož sám mohl, ale jako my jsme jej patřiti mohli. Neboť on mohl ovšem k nám přijíti v ne-skonale slávě své, ale my jsme nijak nemohli velikost slávy jeho snésti. A protož i onen dokonalý chléb Otcův poskytl se nám mlékem jako nemluvnátkům, čímž bylo jeho lidské přístí, abychom jako prsem jeho Těla krmení a takovým kojením odchováni jsouce, Slovo Boží jísti a píti mohli a zachováti v sobě samých chléb ne-smrtelnosti, kterýž jest Duch Otcův.

2. A proto i Pavel ke Korintským praví (I. 3, 2.): „Mléka jsem vám píti dal, a nikoli krmě; neboť nemohli jste krmě snésti“,

¹⁾ Podotkli jsme již III. 22, 4. pozn. 1., že jest to zvláštní náhled sv. Otce, když míní, žeby člověk byl nedospělcem od Boha stvořen. Ale když Bůh, jak nelze jinak ani pomysleti, všechno v dokonalosti stvořil (I. Mojš. 1, 29.), vyšel zajisté i člověk z rukou jeho dospělý a dokonalý, aspoň co do schopnosti, avšak v prostotě a nevinosti dětině, a v tom smyslu se dobře říci může, že byl „nemluvně“. Jde pak z toho i dále, že se od Boha řeči naučil (t. 2, 19.).

t. j. příští Páně jakožto člověka slyšeli jste ode mne, ale neodpovídá ještě na vás Duch Otcův pro slabost vaši. „Neboť když závist a svár“, dí (t. v. 3.), „jest mezi vámi a různice, nejste-li pak tělesní, dle člověka krácejíce?“ t. j. nebyl ještě Duch Otcův v nich za příčinou nedokonalého a slabého jich obcování. Jako tedy mohl apoštol dáti pokrm (neboť „na které skládali apoštolé ruce, přijímali Ducha svatého“ (Luk. 8, 17.), který jest pokrm života), ale oni nemohli ho přijati, poněvadž smysl jich duševný byl ještě slabý a v obcování s Bohem necvičený: tak i mohl ovšem z počátku Bůh člověku dokonalost dáti, ale tento jsa nedávno stvořen, nemohl ji přijati, nebo přijma pochopiti, anebo pochopé zachovati. A protož i Syn Boží ¹⁾, ač jsa dokonalý, nemluvňátkem se stal jako člověk, nikoliv pro sebe, ale pro člověckou nedospělost tak se pochopitelným učinil, jak právě člověk ho pochopiti mohl. Nebylo tedy nemožnosti a nedostatečnosti v Bohu, ale na člověku nedávno způsobeném, poněvadž nebyl neučiněn.

3. Ale u Boha jeví se spolu i moc i moudrost i dobrota; moc a dobrota v tom, že to, co nebylo, samovolně stvořil a způsobil; moudrost pak, že všechno, co jest, souměrné (a souladné) ²⁾ i soustavné učinil. Některé však bytosti nesmírnou jeho dobrotou zvětšení dosáhše a dlouhý čas trvajíce, oslavy neučiněného účastny budou, an Bůh bezzávistně daruje, co dobré jest. Ovšemť jelikož jsou stvořené, nejsou neučiněné; ale že budou trvati po dlouhé věky, stanou se účastny moci nepovstalého, an Bůh jim daro daruje věčnou jsoucnost. A tak přednost má ve všem Bůh, jsa jediný neučiněný a první ze všech, a prapůvod jsoucnosti všeho; ostatní pak všechno trvá v poddanosti Bohu. Avšak poddanost Bohu jest neporušitelnost a (trvalá) ³⁾ neporušitelnost sláva nepovstalého. A tímto pořádkem a těmi přípravami a tím zřízením stvořený a způsobený člověk stává se obrazem a podobenstvím nepovstalého Boha; an Otec tak chce a velí, Syn pak činí a působí, Duch pak živí a vzrůst dává, a člověk znenáhla prospívá a pokračuje k dokonalosti, t. j. aby co nejbližší byl nepovstalemu. Dokonalým zajisté jest nepovstálý; ten pak jest Bůh. Bylo však nutno, aby člověk nejprve povstal, povstana růstl, vyrosta v muže dospěl, v muže dospěje ⁴⁾

¹⁾ Řecký zlomek od sv. Jana Damašského zachovaný má uřec τοῦ Θεοῦ, lat. překlad „Verbum Dei“; ač smysl tentýž, pro nás vhodnější čtení onono.

²⁾ Přídavek řeck. zlomku.

³⁾ Taktéž přídavek řeck. zlomku.

⁴⁾ Dle řeck. zlomku, kdež jest ἀνδρωσῆναι a ἀνδρωσέντα, kdežto lat. překlad má všeobecněji: „corroborari“ a „corroboratum“.

sesílil se, sesle se dokonalosti nabyt, nabuda dokonalosti oslaven byl, oslaven jsa spatřil Hospodina svého. Neboť Bůh jest, ježž má spatřiti; spatření pak Boha působí neporušitelnost, „neporušitelnost pak působí blízko býti Bohu“ (Moudr. 6, 19. 20.).

4. Veskrze tedy nerozumní jsou ti, kteří nečekají doby vzrůstu svého a slabost přirozenosti své přičítají Bohu. Neznajíce ani Boha ani sebe, nenasytní a nevděční, nechtějí prvé býti, čím se stali, lidmi totiž utrpením podrobenými; nýbrž přestupující zákon lidského pokolení, nežli se stali lidmi, již chtějí býti podobni Stvořiteli Bohu, aniž jakého rozdílu trpěti mezi nepovstalým Bohem a právě učiněným člověkem, jsouce tak nerozumnější nežli nemá zvířata. Neboť ta nevytýkají Bohu, že je neučinil lidmi; nýbrž jedno-každé, tím co jest, díky vzdává Bohu, že jest. A my mu vytýkáme, že nás neučinil bohy hned z počátku, nýbrž že prvé lidmi, pak bohy; ačkoliv to Bůh z pouhé dobroty učinil, aby ho nikdo ze závidi a neužlosti nevinil. „Ítekl jsem“, dí (Ž. 81, 6.), „bohové jste a synové Nejvyššího všickni“. Nám pak nemohoucím snésti mocnost bytosti božské, praví (t. v. 7.): „Ale vy jako lidé zemřete“. Tím naznačuje obé: i svou štědrú dobrotu i naši slabost a moc samovolnosti. Neboť dle své dobroty dobrotivě dobré dal a člověčenstvo samovolné učinil, jakož jest sám; ale dle prozřetelnosti své znal slabost lidskou a co z ní pojde; ale dle lásky a moci své přemůže povahu učiněné lidské přirozenosti. Avšak musela prvé přirozenost se objeviti, potom smrtelnost přemožena a pohlcena býti od nesmrtelnosti a porušitelnost od neporušitelnosti, a člověk způsoben býti dle obrazu a podobenství Božího, nabuda poznání dobrého i zlého

Hlava XXXIX.

Svou vůli má člověk k tomu, aby svobodně a bez nucení volil a konal příkázání Boží a tak dokonalosti došel i trestů přestupníkům připravených se uvaroval.

1. Člověk pak obdržel poznání dobrého a zlého. Dobré však jest poslouchati Boha a věřiti mu i zachovávatí příkázání jeho; a to jest život člověka, jakož neposlouchati Boha zlé jest; a to jest smrt jeho. Když tedy Bůh velikomyslným se prokázal, poznal člověk i dobro poslušnosti i zlo neposlušnosti, aby okem duševním

to i to zkouše, volení lepšího soudně vykonal a nikdy neprokazoval se ani váhavým ani nedbalým k přikázání Božímu; aby pak to, co jej o život přivádí, t. j. neposlouchati Boha, věda ze zkušenosti, že zlé jest, ani nezkusil nikdy; co však život mu zachovává, t. j. poslouchati Boha, věda to, že jest dobré, aby se vši horlivostí pilně konal. Proto má i dvojitý postřeh, aby obojí poznal a tak co lepší jest, s vědomím volil. Vědomí pak dobrého, jak by mohl míti, neznaje opak jeho? Pevnější zajisté a nepochybné jest poznání toho, co před námi leží, nežli hádání z pouhé domněnky. Neboť jako jazyk chutnáním zkoušívá sladké a hořké, a oko hleděním rozeznává černé od bílého a ucho slyšením zná rozdíly hlasů: tak i duch zkoušením obojího dosahá poznání dobrého a bývá utvrzen k jeho zachování, posloucháním Boha; vyvrhna nejprve neposlušnost pokáním, poněvadž jest trpká a zlá; potom zkušeností jsa poučen, jaké jest to, co jest opačné dobru a slasti, [se varuje], aby se ani nepokusil [o to] neposlouchati Boha. Kdo by však poznání obou, i dvojího toho postřehu, jímž by toho docílil, ubíhal, ten by tajně v sobě člověka usmrcoval.

2. Jak tedy bude Bohem, který ještě není učiněn člověkem? a jak dokonalým, jsa nedávno způsoben? a jak nesmrtelným, který v přirozenosti smrtelné neposlechl svého Stvořitele? Máš zajisté prvé ovšem zachovati řád člověka, a potom teprva [lze ti] účastenství míti v slávě Boží. Neboť ty nečiníš Boha, ale Bůh činí tebe. Jsi-li tedy dílem Božím, čekej ruky působitele svého, anť vše v pravý čas vykonává; v pravý pak čas i pro tebe, jenž způsoben býti máš. Avšak hleď, ať mu propůjčíš srdce své měkké a ohebné, a zachovej podobu, kterouž tě způsobil umělec, šetře v sobě vláhy, ať neztvrdneš a nepozbudeš známek prstů jeho. Chovaje pak spojení, postoupíš k dokonalosti; neboť umělostí Boží zakryje se ta hlína, která v tobě jest. Vyhotovilať podstatu v tobě ruka jeho; obloží tě vnitř i vně zlatem čistým a stříbrem, tak že sám král si žádati bude sličnosti tvé. Pakli náhlým zatvrzením zavrhněš umělecké jeho dílo a nevděčen se prokážeš k němu za to, že člověkem jsi se stal: tím povržliv se stana Bohu i výtvar jeho i život jsi ztratil. Neboť vytvořiti závisí vlastně od dobrotivosti Boží, ale vytvořenu býti náleží přirozenosti člověka. Vzdáš-li mu tedy, co tvé jest, t. j. víru v něho a poddanost, přijmeš za to umělecký výtvar jeho a budeš dokonalým dílem Božím.

3. Pakli nevěříš a se odtahuješ rukám jeho, bude příčina nedokonalosti v tobě neposlušným, a nikoli v něm, an tě povolal. Neboť on vyslal sluhý svolávat na svatbu; kteří však neposlechli

jeho, sami se připravili o hody královské. Není tedy nedostatečno umění Boží, onť totiž mocen jest i z kamení vzbuditi syny Abrahámovi, ale komu se ho [umění Božího] nedostane, sám jest si příčinou nedokonalosti své. Neboť neslábne světlo tím, že se někdo sám oslepe; ale co ono trvá takovým býti, jakovým původně jest, oslepeni za svou vlastní vinou v nevidomosti jsou postaveni, poněvadž ani světlo si nikoho přes moc nepodrobuje, aniž Bůh koho donucuje, aby nevolky přijal jeho umění. Kdo tedy se uchýlili otcovského světla a přestoupili řád svobody, svou vinou se uchýlili svobodnou vůlí a svou mocí obdařeni jsouce.

4. Ale Bůh vše napřed věda, těm i těm vhodné obydlí přichystal: těm totiž, kteří světla neporušenosti si žádají a horlivě za ním spěchají, dobrotivě daruje toho žádoucího světla; jiným pak, kteří jím pohrdají a se od něho odvracují a odchylují, téměř jakoby sami se oslepovali, těm jakožto odpůrcům světla přichystal náležité temnosti; i ty, kteří se zpěčují jemu se podrobiti, náležitému trestu podmanil. — Ale poddajnost Bohu jest pokoj věčný; aby utíkající od světla k útěku hodné měli místo a utíkající od věčného pokoje náležité toho útěku měli bydlo. Poněvadž pak jsou u Boha všechny dobré dary, tedy ti, kteří samovolně utíkají od Boha, sami se o všechny dobré dary přivádějí, a prázdní jsouce všech dobrých darů Božích, propadnou pak důsledně spravedlivému odsouzení jeho. Neboť kteří utíkají od pokoje, spravedlivě dlíti budou v trestu; a kteří utíkali od světla, spravedlivě bydleti budou v temnostech. Jako pak při tomto počasném světle jest, že ti, kteří se od něho uchylují, sami se v temnosti uvrhují, sami jsouce původci, že světla zbaveni v temnostech dlí, a nikoliv světlo není příčinou takového jich umístění, jako jsme prvé řekli: tak i ti, kteří se vzdalují věčného světla Božího, kteréž obsahuje v sobě všeliká dobra, sami jsou toho vinni, že u věčných temnostech obývají, prázdní všeho dobra, sami sobě jsouce příčinou takového přibýtku.

Hlava XL.

Dokazuje, že jeden a tentýž Bůh Otec zlé třece a dobrým se odměňuje.

1. Jeden a tentýž jest Bůh Otec, který těm, ježto si obcování s ním žádají a v poddanosti jeho trvají, dobré dary u sebe

chystá; prvnímu však vůdci odpadlictví, ďáblu, a spolu s ním odpadlým andělům, uchystal věčný oheň, v který dle slova Páně uvržení budou ti, kteří budou postaveni na levici (Mat. 25, 41.). A to jest, co dí prorok (Is. 45, 6. 7.): „Jáť jsem Bůh horlitel ¹⁾, působě pokoj, chystaje zlé!“ ²⁾ kajícím totiž a obracujícím se k němu ský-taje pokoj a přátelství a sjednocení působě; nekajícím pak a těm, kteří se vzdalují světla jeho, věčný oheň a temnosti vně chystaje; a to zajisté zlé jest těm, kteří v to upadnou.

2. Kdyby však byl jiný Otec, který pokoj uděluje, a opět jiný Bůh, který oheň věčný přichystal, byli by zajisté i různí jim synové, jeden odesílaje do království Otcova a druhý do ohně věčného. Ale poněvadž jeden a tentýž Pán učil, že na soudu veškerého lidského pokolení se rozdělí, „jako pastýř odděluje ovce od kozlův“ (Mat. 25, 32.), a že k jednomu řekne (t. v. 34.): „Pojďte, požehnaní Otce mého, vládněte královstvím, které připraveno jest vám“;

¹⁾ Slova toho nemá ani Vulg. ani LXX ani text původní.

²⁾ Patrně zajisté, jak slovům těm Isaiášovým rozuměti náleží, avšak hrozně rouhavě jich užili kacíři od nejdávnějších Gnostikův až po nejnovější Lutriány, Kalvince a j. bludaře, Boba viníci, žeby byl působitel zlého, od bratrovraždy Kainovy až do cizoložstva Davidova, ba až do zrady Jidášovy. Ale jak netoliko sv. učení Kristovu, nýbrž i zdravému rozumu ve tvář bijí, poučtež je náhledy samých pohanův. Tak dí Euripidés:

„Zlopačným je-li Bůh, již více Bůh není“.

Homér pak jednou (Odyss. α.) o soudruzích Odysseových praví, jim a nikoli bohům příčinu nehod přisuzuje:

„Vlastní svévolnost jim všem vesměs byla zhoubná,
Nesmýslivským těm“.

A týž (na m. d.) nejvyššímu Zevsu tato káravá slova v ústa klade:

„Ó běda! jak bohy hrozně viní to plémě pozemské!
Z nás původ že pochází vši zloby; však oni vlastně
Svou svévolností ei kuji své strasti o závod“.

Plato pak veskrze ve svých rozmluvách proveda, že Bůh jest původce všeho dobra, zlého pak nic, takto dí ve svém ideálu obce (kn. 2.): „Žeby pak Bůh někomu mohl býti původcem zlého, jsa dobrý, tomu se má odpírati na všecken způsob, aniž pak trpěti, aby kdokoli takového cosi v obci mluvil“. Básník pak dramatický Menander (viz II. kn. 18, 5. pozn. 2.) poučuje jednoho jinocha, že uvnitru lidském jest zřídlo všech zlob, jímž lidé podlehají, dí:

„Od vlastní všecko zkázu bere špatnoty;
A co škodí, to vesměs spatříš v útrobách.
Na příklad: rez, pozor-li dáš, hubí ocel,
Mol roucho stírá, tak i pevný dub vrezík.
Co však je zhoub nejzhoubnější závist, vidíš,
Že úbytí vezdy rodí i působí
V srdcích šeredných úmysly škodné jiným“. Migne str. 1778.

druhým pak (t. v. 41.): „Odejděte ode mne, zatracenci, do ohně věčného, kterýž připravil Otec můj ďáblu a andělům jeho“: tím se číře patrně jeden a týž Otec značí, „an působí pokoj a chystá zlé“, připravuje těm i těm, co jim náleží; a taktéž i jeden soudce, an odesílá ty i ty na zasloužené místo. Jakož to Pán ukazuje v podobenství o pšenici a koukoli, řka (Mat. 13, 40. n.): „Protož jako se sbírá koukol a pálí ohněm, tak bude na konec světa. Pošleť Syn člověka anděly své a vyberou z království jeho všechna pohoršení a ty, kteří páší nepravost, a uvrhou je do pece ohnivé; tamť bude pláč a skřehot zubů. Tehdáž se budou spravedliví stkvíti jako slunce v království Otce jejich“. Tenť tedy Otec, který připravil spravedlivým království, do kterého pojal Syn ty, kteří ho zasloužili, týž přichystal i pec ohnivou, do které andělé od Syna k tomu vyslání jsou, za příkazem Božím uvrhou ty, kteří toho zasluhují.

3. Tenť zajisté na svém poli dobrého semene nasil. „Pole pak“, dí (Mat. 13, 25. 38.), „jest svět. Když pak lidé spali, přišel nepřítel a nasil koukole mezi pšenici a odešel“. Neboť od onoho času jest anděl ten odpadlík i nepřítel, co závistiv jsa tvorů Božím v nepřátelství proti Bohu jej uváděti počal. Pročež i Bůh jeho, an sám od sebe koukole, t. j. jím započaté přestoupení, tajně nasil, od svého obcování odloučil; ale nad tím, který arcí neopatrně, avšak návodem zlomyslným v neposlušnost svolil, nad člověkem se smíloval, a obrátil nepřátelství, kterým jej nepřítelem Božím učiniti chtěl, na samého původce toho nepřátelství, upustiv od nepřátelství svého proti člověku, obrátil a uvrhl je na hada, jakož i písmo praví (I. Mojž. 3, 15.), že řekl Bůh hadu: „A nepřátelství položím mezi tebou a ženou, a mezi semenem tvým a semenem ženy, ten potře hlavu tvou a ty oukladně pozorovati budeš patu jeho“. A toto nepřátelství Pán na sebe shrnul, učiněn jsa člověkem z ženy a potra hlavu jeho, jak jsme provedli v knize před touto předešlé.

Hlava XLI.

Kdo Bohu nevěří a neposlouchají ho, andělé jsou a potomci ďáblův nikoli dle přirození, ale následováním; závěrek této knihy.

1. Poněvadž mluvil o „andělech ďáblových“, kterýmž věčný oheň připraven jest; a opět v podobenství o koukolu dí (Mat. 13, 38.): „Koukolem jsou synové zlého“, potřeba jest, abychom řekli, že

všecky od Boha odpadlé přičítá tomu, který byl prvním vůdcem tohoto odpadlictví. Avšak tento přirozeně neučinil ani anděly ani lidi. Neboť neshledáno, žeby ďábel vůbec něco byl učinil, jsa sám tvorem Božím, jakož i druzí andělé. Všecko zajisté učinil Bůh, jakož i David praví (Ž. 148, 5.): „Onť řekl, a učiněny jsou [všecky věci], onť přikázal a stvořeny jsou“.

2. Když tedy všechny věci od Boha učiněny jsou, a ďábel i sobě samému i druhým se stal příčinou odpadnutí: spravedlivě písmo jmenuje ty, kteří v odpadnutí trvají, vždycky syny ďáblůvými a anděly zlého. Neboť „syn“, jakož i kdosi před námi ¹⁾ řekl, dvojakým smyslem se bere: jeden totiž přirozeně za syna se pokládá, jelikož se narodil; jiný, jelikož jím učiněn jest, ať jest rozdíl mezi narozeným a učiněným. Neboť onen z něho se narodil, ale tento od něho učiněn jest buď stvořením anebo učením mistrovým. Neboť kdo jest od někoho vyučen, dle učení sluje synem učitelovým, a tento jeho otcem. Dle přirozenosti tedy, t. j. dle stvoření jsme takofka všickni syny Božími, poněvadž všickni od Boha způsobeni jsme; ale dle poslušnosti a učení, nejsou všickni syny Božími, nýbrž ti, jižto mu věří a plní vůli jeho. Ti pak, jižto nevěří a nečiní vůli jeho, jsou synové a andělé ďábloví. A že tak jest, sám praví [Bůh] u Isaiáše (1, 2.): „Syny jsem zplodil a vyvýšil, a oni pohrdli mnou“. A opět cizími syny je nazývá takto (Ž. 17, 46.): „Synové cizí selhali mi“. Dle přirozenosti totiž jsou synové, jsouce od něho stvoření; dle skutků však nejsou synové.

3. Neboť jako u lidí synové otcův neposlušní a zavržení dle přirozenosti ovšem syny jejich zůstávají, ale zákonem od nich jsou odloučeni; neboť nebývají dědici rodičů přirozených: tak u Boha ti, kteří ho neposlouchají, zavržení jsouce od něho, přestali býti syny jeho. Pročež ani dědictví jeho nic neobdrží, jakož David praví (Ž. 57, 4. 5.): „Odcizeni jsou hříšníci od lůna, zlost jejich podobna jest hadí“. A proto též Pán, ač věděl, že jsou plozenci lidskými (Mat. 23, 33.), „plemenem ještěřím“ nazýval ty, kteří podle podobnosti s těmi zvířaty ve lsti krácejí a jiným škodí. „Varujte se“, dí (t. 10, 6.), „kvasu fariseův a sadduceův“. Ale i o Herodesovi praví řka (Luk. 13, 32.): „Řekněte lišáku tomu“, ošemetnou jeho lstivost a klam tím slovem znače. Pročež i David prorok dí (Ž. 48, 21.): „Člověk, když ve cti byl, přirovnán jest hovědům“. A opět Jeremiáš (5, 8.): „Hřebci sverepí po ženách učinění jsou: jedenkaždý po ženě bližního svého řehtal“. A Isaiáš v Judsku

¹⁾ Aneb: nás přednější, vytečnější; srovn. I. kn. Úvod 2. pozn. 2.

hlásaje a s Israelem se hádaje, „knížaty Sodomskými a lidem Gomorským“ je zůve (1, 10.), znamená, že u nich jsou tytéž nepravosti a hříchy, které mezi Sodomitany byly ovládly, a tak pro podobné skutky stejným jmenem je nazývá. A že nebyli tak přirozeně od Boha způsobeni, nýbrž tak, aby i dobře činiti mohli, tentýž pravil, dobrou radu jim dáváje (t. v. 16.): „Umyjte, očistěte se, odstraňte nepravosti s duší svých před očima mýma; ustaňte nešlechtností svých!“ Že totiž týchž přestupkův a hříchův se dopouštěli, téhož pokárání jako Sodomitanům se jim dostalo. Neboť kdyžby byli se obrátili a pokání činili a ustáli nepravostí, mohli býti syny Božími a dědictví nesmrtelnosti dosáti, kterýmž se jim nabízel. — Z toho tedy ohledu anděly ďáblovými a syny zlostníkovými nazývá ty, jižto ďáblu věří a jeho skutky činí; ačkoliv z počátku všickni od jednoho a téhož Boha učiněni jsou. Ale zajisté jenom dokavade Bohu věří a v poddanosti jeho trvají a učení jeho zachovávají, syny Božími jsou; když pak se ho trhnou a přestupují vůli jeho, připisují se ďáblu, jakožto vůdci, tomu totiž, který byl prvé sobě, potom i ostatním příčinou odpadnutí.

4. Ale že mnohé jsou řeči Páně, všemi pak se hlásá jeden a tentýž Otec, Stvořitel tohoto světa, byla potřeba, abychom i my mnohými důkazy porazili ty, kteří v mnohých bludech vězí, zdalibý se nějak dali mnohými důvody přesvědčiti, k pravdě obrátiti a k spasení přivesti. Potřebí však jest, v příští knize po učení Páně položití též učení Pavlovo a zkoumati a vyložití mínění apoštola toho, a cokoliv od kacířův, ani nerozumějí slovům Pavlovým, neprávě bylo vyloženo, to vysvětliti a pošetilé nesmysly jejich objeviti, a tak z Pavla samého, z něhož námitky nám vytýkají, provesti, že lhou oni, ale apoštol že pravdu hlásá, a že všecko jeho učení srovnává se s kázáním pravdy, že totiž jeden jest Bůh Otec, týž jenž mluvil k Abrahámovi, jenž zákon ustanovil, jenž proroky předesýlal, jenž za posledních časů Syna svého poslal, jenž svému tvorů spasení dává, kteráž jest podstata těla ¹⁾. Ostatní tedy řeči Páně, které nečinil v podobenstvích, nýbrž prostě a přímo učil o Otci, a výklad listův svatého apoštola v knize příští položice, úplné dlo vyvrácení a poražení křivě tak zvané vědy s pomocí Boží tobě podáme, tak i sebe samy i tebe tím paterem knih cvičíce v boji proti všem kacířům.

¹⁾ Smysl: Podstata těla lidského, kterouž skutečně na se vzal Kristus, jest spásou naší.

Kniha pátá.

Ú v o d.

Když jsme byli, můj nejmilejší! ve čtyřech knihách tobě od nás před touto podaných všechny kacíře prošli a jich učení odhalili; a když jsme byli i původce bezbožných domněnek porazili, jednak z vlastní každého z nich soustavy, ve spisech jejich zůstavené, jednak i důkazem ze všelikých důvodů pocházejícím; a když jsme pravdu dokázali a objevili učení církve, kteréž, jak ukázáno, proroci zvěstovali, Kristus pak dokonal, apoštolé potom podávali a církev je přijavši a samojediná po celém světě věrně je zachovávajíc, podává dítkám svým; a když jsme všechny námitky od kacířův nám činěné vyvrátili, učení apoštolův vyložili i mnohé věci, které Pán podobnostvými mluvil a činil, objasnili: v této páté knize celého toho díla, ano jedná o odhalení a vyvrácení křivě tak zvaného poznání, vynasnažíme se, abychom ti z ostatních řečí Páně i apoštolských listů jasné důkazy podali, jak si toho od nás žádáš, poslouchajíce tvého příkazu (jsouce totiž též v posluhování slova postaveni), a přičiníme se, seč budeme, abychom ti co nejvíce zásoby proti odporům kacířův opatřili, abys mohl bloudící obrátiti a do církve Boží přivesti, mysl pak nováčkův u víře posilniti, aby víru pevně drželi, kterouž jim byla církev přesně zachovanou podala, ale nijak se nedali svést od těch, kteří by je špatným učním od pravdy odchýliti usilovali. Bude pak i tobě i všem budoucně tento spis čtoucím potřebí bedlivě přečísti, co jsme před tím přednesli, abys lépe porozuměl tomu učení, které vyvrátiti hledíme. Neboť tak i ty je důkladně porazíš a ze zásoby si důkazy vybereš, jimiž bys domysly jejich jako mrvu rozmetal nebeskou věrou, jediného a jistého učitele následuje, Slova Božího, Ježíše Krista, Pána našeho, jenž z nesmírné své lásky učiněn jest, čím jsme my, aby nás učinil, co jest On sám.

Hlava I.

Jediný Kristus, jsa Bůh i člověk, mohl nás o Bohu poučiti a vykoupiti.

1. Nemohli jsme zajisté jinak o božských věcech poučení nabyti, leč tak, že učitel náš, jsa Slovo, člověkem se stal. Neboť nikdo jiný nemohl nám vypověditi to, co jest Otcovo, leč jeho vlastní Slovo. „Neboť kdož“ jiný „seznať mysl Páně? anebo kdož“ jiný „byl rádcem jeho?“ (Řím. 11, 34.) Dále pak nám nebylo jinak možná se učiti, leč bychom učitele svého viděli a sluchem svým hlas jeho pojímali, abychom takto jednak příkladu jeho následovníky, jinak řečí jeho plniteli jsouce, v sjednocení s ním trvali, přijímající stále vzrůstu od dokonalého, který byl přede vším tvorstvem. My pak, kteří jsme nedávno od jediného svrchované dobrého dobra a majitele neporušitelnosti stvoření byli k jeho podobnosti, předurčení k jsoucnosti, prvé nežli jsme se stali, podle předvědění Otcova, způsobeni však na počátku tvorstva, zvěděli jsme to v době předzvěděné pomocí Slova, veskrze dokonalého: že mocné Slovo a člověk pravý krví svou nás platně vykoupiti chtěje, sebe sám na výplatu dal za ty, kteří byli v porobu upadli. A poněvadž bezprávně nám panoval hřích a nás, jižto jsme přirozeně náleželi Bohu, proti přirozenosti učinil svým učensky: tuť se i Slovo Boží, ve všem jsouc mocné a ve své spravedlnosti v ničemž nenedostatečné, postavilo i proti hříchu, majetek svůj od něho vykupujíc, nikoliv pak násilně, jak onen z prvopočátku si nás opanoval, co mu nenáleželo nenasytně uchvátiv¹⁾; nýbrž přesvědčivostí jak slušelo radnému Bohu, an neuchvacuje, čeho si žádá, aby ani spravedlnost se nerušila, ani dávný stvor Boží nezahynul. Když nás tedy vlastní krví svou vykoupil Pán a dal život svůj za náš život a tělo své za naše těla, a Ducha Otcova vylil na nás k sjednocení a spojení Boha a člověka, an Boha snesl Duchem k člověku a člověka opět povznesl k Bohu svým se vtělením, a pevně a opravdově nám příchodem svým udělil nesmrtelnosti spojiv se s námi: tím zmařena jsou všechna učení kacířská.

2. Prázdní zajisté jsou pravdy, kdož učí, že zdánlivé bylo příchůti jeho; neboť to se nijak nestalo podle zdání, ale podle pravdy

¹⁾ Tím zajisté nemíná sv. Otec, žeby hřích člověka proti jeho vůli si byl podmanil, aneb žeby člověk hříchu nebyl mohl odolati, nýbrž že se tak stalo bezprávně, an hřích sáhl na majetek Boží — člověka.

pravdivé. Jestliže však nejso člověk se objevoval jako člověk, pak ani nezůstal tím, kým v pravdě byl, Duchem Božím totiž, poněvadž Duch neviditelný jest; aniž pak byla v něm vůbec pravda, neboť nebyl tím, čím se objevoval. Řekli jsme pak prvé, že Abraham a druzí proroci prorocky jej patřili, viděním předpovídající, co přijít mělo. Jestliže tedy i nyní takovým se zjevil nejso tím, čím se jevil, dostalo se tak jakéhosi prorockého vidění lidem, a očekávati sluší jiné přísti jeho, v kterémž takovým bude, jakým nyní prorocky se spatřuje. Ale ukázali jsme, že jedno jest, i říci, že podle zdání se objevil i že nic z Marie nepřijal. Neboť neměl opravdu těla a krve, jimiž nás vykoupil, jestliže dávný stvor Adamův v sebe nezahrnul. Marně tedy stoupenci Valentínovi takto učí, aby tělo od spásy odloučili a stvor Boží zavrhl.

3. Prázdní pak jsou též Ebiónci, kteří nedávají místa v srdci svém sjednocení se Boha a člověka skrze víru, nýbrž trvající v starém kvasu [tělesného] zplození, nechtějí uznávati, že Duch svatý sestoupil na Marii a moc Nejvyššího ji zastínila; pročť i co se z ní narodilo, svaté jest a Syn Nejvyššího Boha Otce všech věcí, kterýž způsobil vtělení jeho a nové ukázal zplození, abychom tímto zplozením zdědili život, jakož jsme prvním zplozením zdědili smrt. Zavrhuji tedy smíšení nebeského vína ¹⁾ a chtějí býti pouhou pozemskou vodou, nepřijímající Boha k spojení se s ním, nýbrž trvající v Adamovi přemoženém a z ráje vyvrženém a nepozorující, že jakož na počátku našeho stvoření životné vdechnutí božské v Adamovi se stvorem svým spojeno jsouc, oživilo člověka a živočichem rozumným býti ukázalo: že taktéž na konci Slovo Otcovo a Duch Boží sjednocen jsa se starou podstatou stvoru Adamova, člověka oživil a zdokonalil k pochopení dokonalého Otce, abychom tak v duchovním všickni ožili, jakož jsme v duševním všickni zemřeli. Neušel zajisté nikdy Adam rukou Božích, k nimž Otec mluve praví (I. Mojž. 1, 25.): „Učiňme člověka k obrazu a podobnosti svému“. A proto na konci ani z vůle těla, ani z vůle muže, nýbrž z dobroslíbezného určení Otcova ruce jeho člověka dokonale oživil, aby byl Adam podle obrazu a podobnosti Božího.

¹⁾ Tím naráží se na proticírkevní obyčej, k nejsv. oběti užívati pouhé vody, jakož podotknuto III. 11, 5. pozn. 1.

Hlava II.

Kristus nepřišel do cizího, ale do svého, přijma na se výtvar svůj; tělo naše schopno učinil spasení, Krví svou nás vykoupil a Tělo své v pokrm nám zůstaviv.

1. Prázdní pak jsou i ti, kdož praví, že Bůh přišel do cizího, jakoby cizích věcí žádostiv byl, aby toho člověka, který od jiného způsoben byl, představil tom u Bohu, který ho ani nezpůsobil, ani nestvořil, nýbrž ve vlastním člověka stvoření ani žádného podílu neměl. I nebylo tedy spravedlivé přísti toho, jenž dle nich do cizího přišel; aniž pak nás opravdu vykoupil krví svou, nestal-li se opravdu člověkem, vracaje to svému stvoru, co se [o něm] řeklo na počátku, že byl člověk učiněn dle obrazu a podobenství Božího, a neuchvacuje lestně majetku cizího, nýbrž své vlastní spravedlivé a dobrotivě přijímaje: co totiž hříchu se týče, spravedlivě krví svou nás od něho vykupuje, co však nás vykoupených se tkne, dobrotivě. Neboť nic jsme mu prvé nedali my ¹⁾, a on ničehož od nás nežadá, jakoby něčeho potřebí měl; ale my máme potřebí spojení býti s ním; a proto dobrotivě sebe sám vylil, aby nás shromáždil v lůno Otcovo.

2. Prázdní pak veskrze jsou i ti, kteří veškerým spasným řádem Božím pohrdají a spasení těla popírají a obrod jeho zavrhují, řkouce, že není schopno neporušitelnosti ²⁾. Avšak jestliže to spaseno nebude, pak ovšem ani Pán nás Krví svou nevykoupil, ani kalich velebné svátosti není společenstvím Krve jeho, ani chléb, který lámeme, společenství Těla jeho (I. Kor. 10, 16.). Krev zajisté není leč od žil a masa i jiných částek podstaty člověčí, kterouž se opravdově stalo Slovo Boží. Krví svou nás vykoupil, jakož i apoštol jeho praví (Kol. 1, 14.): „V němž máme vykoupení skrze krev jeho, odpuštění hříchův“. Když pak jsme údy jeho a tvorstvem se živíme, tvorstvo pak o n dává, slunce své vyvádě i deště jak chce: tuť on kalich z tvorstva vzatý vyznává ³⁾ býti svou Krví, kterouž naši krev svažuje, a chléb ze tvorstva pocházející vyhlašuje za své vlastní Tělo, jímž na še těla živí.

¹⁾ Tak učí, že z pouhého milosrdenství Božího, aniž jaké zasloužení z naší strany předcházelo, Syn Boží se vtělil a nás smrtí svou na kříži vykoupil. „Když jsme ještě hříšníci byli, Kristus za nás umřel“, dí sv. Pavel Řím. 5, 8. 9.

²⁾ Viz. IV. 18, 5. pozn. 1.

³⁾ Místo „qui effusus est“ čteme podle řeckého zlomku (ἐκτελευτήσας): qui confessus est.

Irenaeus, přel. Dracoldo.

3. Když tedy i kalich smíšený ¹⁾ i chleb připravený přijme slovo Boží a stane se velebná svátost, Krev Kristova a Tělo Kristovo, jimiž pak se živí a zachovává podstata těla našeho: jak medle smějí říci, žeby tělo nebylo schopno přijati obdarování Božího, jenž jest život věčný, jsouc Tělem a Krví Páně živeno a údem jeho? jakož i svatý Pavel ve svém listu k Efesským dí (5, 30.), „že jsme údové těla jeho, z masa jeho a z kostí jeho“; nemluvě tím o člověku duchovním a neviditelném („duch zajisté nemá ani masa ani kostí“ (Luk. 24, 39.)), ale o skutečném složení člověka záležejícím z masa a žil a kostí, která se též živí z kalicha jeho, jenž jest Krev jeho, a zdokonaluje se chlebem, jenž jest Tělo jeho. A jako réva vinná do země jsouc zapuštěna svým časem ovoce vydává, a zrno pšeničné padnouc v zemi a shnijíc, mnohonásobně vzkříšeno bývá působením Ducha Božího, an všecko zachovává; potom pak Moudrostí (Boží) ²⁾ k požitku lidskému přicházejí a přijmouce Slovo Boží velebnou svátostí se stávají, t. j. Tělem Kristovým a Krví Kristovou: tak i naše těla, jí jsouce živena a pak uložena v zemi a rozpadše se v ní, vzkříšena budou časem svým, když je Slovo Boží vzbuditi ráčí k slávě Boha Otce, an skutečně tomu, co smrtelné jest, uděluje nesmrtelnosti a tomu, co jest porušitelné, neporušitelnosti uštěďruje daro, poněvadž se „moc Boží v slabosti dokonává“ (II. Kor. 12, 9.), abychom nemyslili, jakobychom sami ze sebe měli život a nenadýmali a nepovznášeli se nikdy proti Bohu, nevděčnou myslí jsouce jati; ale naopak zkušeností jsouce poučení, že se nám nedostává věčného trvání z naší přirozenosti, nýbrž z jeho nesmírné dobroty, abychom ani od slávy Boží, jakáž jest, se neodšinuli, aniž své vlastní přirozenosti zapomněli; nýbrž vždycky na očích měli, co Bůh může i čím člověk od něho obdarován bývá, a nikdy nepozbyli pravého poznání toho, co jest, jaké jest, t. j. Boha a člověka. Či snad nedopustil Bůh, jak jsme prvé řekli, právě proto naše (v zemi) zetlení, abychom všestranně jsouce poučení, ve všem budoucně ³⁾ byli opatrní a nikdy se neoctli v nepoznání ani Boha, ani sebe samých?

¹⁾ O kalichu smíšeném mluví sv. Otec, poněvadž dle pradávného podání i Kristus Pán při ustanovení nejsv. svátosti něco vody k vínu přilil. Srovň. i Justinovu Obr. I. 67.

²⁾ Přídavek řeckého zlomku.

³⁾ Εἰς τὸ μέλλον doplňuje text řecký.

Hlava III.

V slabosti těla lidského jeví se mocnost Boha našeho, an smrtelné nesmrtelným učiní.

1. Ale co nejzřejměji to dosvědčil apoštol, že své slabosti ponechán jest člověk, aby vynášeje se, nevypadl někdy z pravdy; v druhém totiž listu ke Korintánům (12, 7. n.) praví: „A abych se velikostí vidění svých nevynášel, dán jest mi osten těla, anděl satanův, aby mne zašijkoval. Protož třikrát jsem Pána prosil, aby ode mne odstoupil; a řekl mi: Dostačí ti milost má; neboť moc v slabosti se zdokonaluje. I milerád tedy tím více chlubiti se budu slabostmi, aby usídlila se u mne moc Kristova“. Jak že? řekne snad někdo, chtěl tedy tomu Pán, aby apoštol jeho tak byl zašijkován, a takové slabosti podroben? Ovšem, dí Slovo. Neboť moc v slabosti se zdokonaluje, lepším činíc toho, který v slabosti své poznává moc Boží. Neboť jak by byl člověk seznal sebe býti slabým a přirozeně smrtelným, Boha pak nesmrtelným a mocným, leč kdyžby ze zkušenosti znamenal, co na tom i na tom jest? (svou zajisté slabost trpělivostí poznať nic není zlého, ba dobře jest neklamati se ve své přirozenosti; ale proti Bohu se vypínati a osvojovati sobě slavu svou, toť činíc člověka nevďěčným mnoho zlého mu způsobilo) — aby tak ani pravdy ani lásky se nevzdal, ani k sobě ani k svému Tvůrci. Pravá pak zkušenost toho i onoho, Boha totiž i člověka, poznání mu vstúpila a zvýšila jeho lásku k Bohu ¹⁾. Kde však jest větší láska, tam se docílí i větší slávy působením Božím na těch, kteří jej milují.

2. Zlehčují tedy moc Boží a neuvažují, co jest „Slovo“, kdož k slabosti těla hledí, ale mocnosti toho nepozorují, který je křísí z mrtvých. Neboť jestliže neoživuje, co smrtelné jest, a neuvádí-li, co porušitelné jest, k neporušitelnosti, již není mocen Bůh. Ale že mocen jest v tom všem, můžeme ze svého počátku rozuměti; neboť vzal Bůh hroudu ze země a učinil člověka. Byloť zajisté mnohem nesnadněji a méně k víře podobno, aby z ničehož, když nebylo ani kostí, ani svazův, ani žil, ani čeho ostatního z podstaty lidské, k jsoucnosti přiveden a způsoben byl živok duší nadaný a

¹⁾ Dokazuje sv. Otec, že potřebí bylo, aby člověk i Boží moc a nesmrtelnost i vlastní slabost ze zkušenosti poznal a tímjednak pozně své nestatečnosti, aby se pokořil a nevynášel, jinak pamětliv jsa Boží moci, myslí nepochybval a k milování Boha se roznítil.

rozumný, nežli aby to, co bylo již učiněno, ale z řečených příčin v zemi se rozloučilo, opět bylo obnoveno, když se bylo obrátilo v to, z čehož i na počátku člověk, když ještě nebyl, učiněn jest. Neboť ten, který z počátku nejsoucím byl učinil, kdy ráčil, tím více ty, kteří již byli, opět vzbudí, jak ráčí, k životu od něho danému. Dokáže pak se tělo schopným býti příjemcem božské moci, když na počátku přijalo umění Boží, a to se stalo okem k vidění, to uchem k slyšení, to rukou k hmatání a práci, to svazy tuhými a spojujícími veškerý údy, to žilami a cévami k průtoku krve a dechu, to útroby rozličnými, to krví, páskou spojující duši a tělo. Což dále? Nelze ani sečísti ústrojí všech údův těla lidského, které se jinak nestalo, leč velikou moudrostí Boží. Ale co má účastenství v moudrosti, má též účastenství v moci Boží.

3. Není tedy tělo neúčastno umělé moudrosti a moci Boží. Neboť mocnost jeho, ona dává život, dokonává se ve slabosti, t. j. v těle. Nuže, nechť nám řeknou, kteří praví, že neschopno jest tělo života od Boha daného, zdali takto mluví žijící nyní a účastenství života mající, či snad vyznají, že nějakého účastenství života nemající, přítomně jsou naprosto mrtvi? Jsou-li mrtvi, jak se pak pohybují a mluví i jiné všecky věci konají, které nepřísluší mrtvým ale živým? Pakli jsou nyní živi a celé jich tělo účastenství má života, jak se odvažují tvrditi, žeby nebylo tělo schopno přijati život, ani vyznávají, že mají nyní život? To by bylo tak, jako kdyby někdo drže houbu plnou vody, anebo pochodeň rozžatou pravil, že nemůže pojeti houba vody a pochodeň ohně. Tomu podobně i tito, pravíce, že žijí a život mají v údech svých, potom sami si odporují tvrdíce, že údové jejich jsou naprosto neschopni života. Když pak přítomný tento život, jsa mnohem slabší, nežli onen věčný, přec tolik může, aby naše smrtelné údy oživil: proč by onen mocnější věčný život nemohl oživiti to tělo, ano již zvyklo a vycvičeno jest život snášeti? Neboť že schopno jest tělo života, žitím jeho se dokazuje; žije pak, jelikož Bůh chce, aby žilo. Že pak Bůh i mocen jest život mu dáti, patrně jest. Neboť žijeme, poněvadž on nám život dává. Když tedy Bůh mocen jest oživiti stvor svůj a tělo oživeno býti může, což medle dále překází, aby mělo účastenství nesmrtelnosti, kteráž jest život dlouhý¹⁾, neskonalejší, Bohem daný.

¹⁾ Řecký slovek má μακρία (ζωή), lat. překlad: longa, což odpovídá řeckému μακρός a zde lépe se hodí, poněvadž se jedná o vzkříšení těla, čili prodloužení života.

Hlava IV.

Dokazuje blud těch, kteří mimo Světotvůrce jiného Otce veškerenstva vymýšlejí; a že nemůže-li anebo nechce-li tento tělu našemu nesmrtelnosti dopřít, osvědčuje tím buď svou slabost buď závist.

1. Kterí si však mimo Světotvůrce smýšlejí Otce jiného, dobrým ho nazývajíce, činí jej nevědomky slabým a nedostatečným, ať nedíme neužilým a závistivým, pravíce, že neoživuje těla naše. Neboť když souhlasí v tom, co všem jest patrné, že ku příkladu duch a duše a což toho druhu jest, trvá nesmrtelné, poněvadž oživeno jest od Otce; jiné pak (všecko), nemohouc jinak oživeno býti, leč Bůh tomu života popřeje, života postrádá: tím osvědčují Otce svého býti buď slabým a neschopným, anebo závistivým a neužilým. Neboť když Světotvůrce i teď smrtelná těla naše oživuje, i vzkříšení jim skrze proroky slibuje, jakož jsme ukázali: nuže, kdož se tu jeví mocnějším a statnějším i opravdu lepším? zdali pak Stvořitel světa, který celého člověka oživuje, či jejich křivě tak zvaný Otec? kterýž ovšem lživě se dělá, jakoby tomu, co přirozeně¹⁾ nesmrtelné jest, života uděloval, ale to, co by jeho pomoci k životu potřebovalo, neobživuje dobrotivě, nýbrž nic toho nedbaje, smrti ponechává. Zdali pak i tomuto jich Otec nepropůjčuje života, ačby mohl, či že nemůže? Jestliže totiž nepropůjčuje, že nemůže, již pak není ani mocen, ani Světotvůrce dokonalejším; neboť Světotvůrce propůjčuje, jak viděti lze, čehož onen propůjčiti nemůže; pakli ať moha neuděluje, již se Otec ten neosvědčuje dobrým, nýbrž závistivým a zlomyslným.

2. Kdyby pak i nějakou příčinu udali, pro kterouž jejich Otec těla neoživuje, ta nutně ukáže se větší nad téhož Otce, překážejíc dobrotě jeho; a tak snížena bude dobrota jeho pro tu od nich řečenou příčinu. Že pak těla života přijati mohou, toť jest všem patrné; neboť živa jsou, jelikož Bůh chce, aby žila, a tak již nesmějí říci, žeby nikoliv nemohla života přijati. Jestliže tedy pro některou jinou nutnost a příčinu nebývají oživena, ana mohou přijati života: buď té nutnosti a příčině podroben jich Otec a nebude více svoboden a o své vůli a moci.

---

¹⁾ Dle gnostického totiž náhledu.

Hlava V.

Že Bůh těla naše nesmrtelnými učiniti může, dokazuje velikým věkem prvých lidí, únosem Eliáše a Henocha na onen svět i s tělem, zachováním Jonáše, Ananiáše, Azariáše a Misaele v největším nebezpečí smrti.

1. Že však těla dlouhý čas trvati mohou, dokavade Bůh je ve zdraví udržeti ráčí, o tom nechať čtou písma a naleznou, že předkové naši dospěli přes sedm, osm, devět set let ¹⁾, a že dočkala těla jejich dlouhých dnův a užívala života, dokavade Bůh chtěl, aby živa byla. Avšak co mluvíme o těch? Vždyť Henoch libě se Bohu s týmž tělem, v kterém se Bohu byl zalíbil, unešen jest (I. Mojž. 5, 24.), předpodobňuje přenešení spravedlivých; a Eliáš, jak byl, v podstatě tvaru svého pojat jest (IV. Král. 2, 11.), prorokuje takto pojetí otcův ²⁾, aniž jim bylo tělo překážkou jich přenešení a pojetí ³⁾. Neboť kterýma rukama byli na počátku stvoření, týmaž se jim dostalo i přenešení jejich a pojetí. Neboť zvykly byly ruce Boží na Adamovi, aby vlastní stvor svůj způsobily a zachovaly a držely i jej přenesly a postavily samy, kam by chtěly. Kde tedy postaven byl první člověk? Patrně že v ráji, jakož psáno jest (I. Mojž. 2, 8.): „I štěpil Bůh ráj v Edenu na východě a postavil tam člověka, kterého stvořil“. A odtud vyvržen jest v tento svět, jsa neposlušen.

¹⁾ Cokoliv namítáno proti biblickým zprávám o dlouhém věku prvých lidí, pozbývá své platnosti, považíme-li, že vůbec všeliké zbytky pravěku o přemohutných a ohromných silách tehdejších svědčí, že přírodní vlivy předpotopní se liší od doby pozdější, že život prvých lidí byl velmi jednoduchý a jednoduší, a že následky hříchu prvotného na těle znenáhla se jevíly. Mimo to věděti sluší, že dle úsudu znamenitých lékařů tělo lidské i dnes ještě tak sporádáno jest, že při dobrém a šetrném se chování a varování všelikých škodlivých vlivů povětrnosti, poranění, vášní, nestřídmosti a p. až ke dvěma stům let trvati může, jakož i zjištěno jest, že Tomáš Parr († r. 1635.) měl 152, H. Irkin pak († r. 1670.) 157, Luisa Truxo, Indiánka jiho-americká († r. 1780.) až i 175 roků. Domnívati pak se, abychom jedné námítky zvláště se dotkli, žeby to, co sv. písmo rokem zůve, pouze měsíc byl, jest námítka bezdůvodná a překvapená. Neboť pak by byl Seth syna svého Enosa zplodil v 8., Enos pak Kainana v 7., Kainan Malaleela asi v 6., Malaleel Járeda a Henoch Mathusalema skoro i v 5. roce věku svého, co zajisté všemu přirozenému řádu se přičí. K tomu ještě dle I. Mojž. 8, 4. 5. 13. 14. dobře se rozeznávají: dny i měsíce i leta.

²⁾ V řeckém zlomku jest místo „patrum“ položeno *πνευματικῶν*, duchovních, t. s. Bohem spojených, jak vidno z toho, co následuje.

³⁾ Srovn. IV. 16, 2. pozn. 1.

Pročež i učí presbyteři, učeníci apoštolův, že kteří unešení jsou, tam jsou unešení, neboť spravedlivým lidem a obdařeným Duchem připraven byl ráj, v který i apoštol Pavel unešen byv, slyšel slova nevypravitelná (II. Kor. 12, 4.), aspoň nám za doby přítomné, a tam že zůstanou ti, kteří unešení jsou, až do náplně částí, předběžně požívající neporušitelnosti.

2. Považoval-li by však kdo za nemožno, žeby lidé tak drahně let živi byli a Eliáš žeby nebyl tělesně pojat, ale žeby na ohnivém povoze tělo jeho zrušeno bylo: pomni, že Jonáš v hlubinu vyvržen a od velryba pohlcen jsa, opět vyvržen jest na zemi k rozkazu Božímu (Jon. 1. a 2.). Ananiáš pak a Azariáš i Misael vhození jsouce do pece ohnivé sedmnásobně roznícené, nic nebyli porušeni, aniž se jich chytil zápach ohně (Dan. 3, 19. n.). Ruka Boží jim přispívajíc, vykonala na nich věci netušené a nemožné přirozenosti lidské. Ký div tedy, když i na těch, jižto unešení jsou, vykonala cosi neobyčejného, sloužíc vůli Otcově? Ale tou [rukou] jest Syn Boží, jakož i písmo praví, že král Nabuchodonosor řekl (t. 3, 91.): „Zdali pak jsme neuvrhli tři muže do té peci? a hle! já vidím, ani čtyři procházejí se uprostřed ohně, a čtvrtý podoben jest Synu Božímu“. Nebudeť tedy ani přirozenost některého tvorů, ani slabost těla mocnější nad vůli Boží; neboť není Bůh podroben tvorům, ale tvorové podrobeni jsou Bohu; všecko slouží vůli jeho. Pročež i praví Pán (Luk. 18, 27.): „Co nemožno jest lidem, možno jest u Boha“. Jako tedy nyní lidem, neznajícím spasného řádu Božího, k neuvěření a nemožno se vidí, aby který člověk tak drahně let žiti mohl — avšak žili [tak dlouho] předkové naši a žijí ti, kteří unešení jsou, na příklad budoucí dlouhosti dnův, — i aby z břicha velryba a z peci ohnivé [někteří] zdraví vyšli, — avšak vyšli zajisté, vyvedeni jsouce jako rukou Boží na osvědčení moci jeho: tak i nyní někteří, ačkoliv neznajíce moci Boží a zaslíbení jeho, odpírají svému spasení, za nemožné pokládajíce, žeby Bůh těla vzbuditi a je životem na věky obdařiti mohl; avšak nevěra takových nic nezmaří věrnosti Boží.

Hlava VI.

Bůh zachová člověka celého, s tělem i s duší, když jej Slovo pojme a ozdobí dary Ducha sv., jehož chrámem naše těla jsou.

1. Oslaví se pak Bůh ve svém stvoru, podobným a příbuzným jej učiniv Synu svému. Neboť rukama Otcovými, t. j. Synem

a Duchem způsoben jest člověk dle podobenství Božího, nikoliv pak toliko část člověka; duše pak a duch ¹⁾ mohou být částí člověka, ale člověkem nejsou; dokonalý pak člověk jest smíšením a sjednocením duše, která pojímá Ducha Otcova a sloučena jest s tím tělem, které jest způsobeno dle obrazu Božího. Pročež i apoštol praví (I. Kor. 2, 6.): „Moudrost mluvíme mezi dokonalými“, dokonalými pravě ty, kteří přijali Ducha Božího a všemi jazyky mluví Duchem Božím, jakož on sám mluvil, jakož jsme i o mnohých bratřích v církvi slyšeli, že majíce milost darů prorockých a rozličnými jazyky mluvíce působením Ducha, i skryté věci lidské ku prospěchu na jevo vyváděli a tajemství Boží vypravovali, které apoštol i „duchovnými“ nazývá, poněvadž účastenstvím Ducha jsou duchovnými, nikoliv pak odnětím a odloučením těla a pouze dle onoho ²⁾. Neboť odloučí-li kdo podstatu těla, t. j. tvora, pouze a jediné samého ducha míně, již to a takové není duchovným člověkem, nýbrž duchem člověka anebo Duchem Božím. Když se pak tento Duch [Boží], smíšen jsa s duší, v jedno spojí s tvorem, pak se vylitím Ducha stal člověk duchovný a dokonalý; a ten jest, který učiněn jest dle obrazu a podobenství Božího. Schází-li pak duši Duch, jest člověk takový v pravdě duševným, a zůstane tělesným bude nedokonalým, obraz sice má ve svém stvoru, ale podobenství Duchem nepřijímá ³⁾. Jako pak tento nedokonalý jest, tak i kdyžby kdo odjímal obraz a stvorem [tělem] pohrdal, nemůže tím již žádného člověka rozumět, ale buď některou část člověka, jakož jsme prvé řekli, anebo něco jiného nežli člověka. Neboť ani pouhý stvor těla sám o sobě není dokonalým člověkem, nýbrž tělem člověka a částkou člověka; ani není duše sama o sobě člověkem, nýbrž duší člověka a částí člověka; ani není Duch člověkem, neboť Duchem slove a nikoliv člověkem. Ale sloučení a sjednocení toho všeho působí dokonalého člověka ⁴⁾. A protož i apo-

¹⁾ O rozdílu, jež sv. Otec činí mezi duší a duchem, viz II. 83, 4. 5. pozn. 1. a 2.

²⁾ T. ducha; nýbrž ve spojení s tělem jsou duchovnými, jak toho i věta následující vymáhá.

³⁾ Tu patrně rozeznává sv. Otec mezi obrazem a podobenstvím Božím; obraz klade ve stvor, t. j. v původní stvoření a obdaření přirozenými dokonalostmi tělesnými i duševnými; podobenstvím pak rozumí dary milosti nadpřirozené. Poněkud jinak mluvil sv. Otec III. 18, 1. o obraze a podobenství Božím řka, že jsme v Adamovi pozbyli jsoucnosti podle obrazu a podobenství Božího. Viz tam pozn. 3.

⁴⁾ To rozuměj v ohledu mravním, nikoliv pak přirozeným; neboť nemyslí to sv. Otec tak, žeby k bytnosti člověka potřebí bylo, aby byl Duch

štol sám sebe vysvětluje, líčí dokonalého a duchovního člověka spásy ve svém prvním listu k Thessalonským, řka takto (5, 23.): „Bůh pak pokoje posvětiž vás v dokonalé, a váš celý duch i duše i tělo budiž bez úhony zachováno ku příští Pána Ježíše Krista“. I jakouž by byl měl příčinu těmto třem, duši totiž a tělu i duchu, žádati úplného a dokonalého zachování ku příští Páně, kdyby nebyl znal obnovení a spojení toho trého, i že jedna a táž jest spása jich všech? Pročež i dokonalými zůve ty, kteří [toto] tré bez úhony zachovají Pánu. Dokonalými tedy jsou ti, kteří Ducha Božího stále v sobě měli i kteří duše i těla svá bez úhony zachovali; Božího pravím, t. j. víru v Boha držíce a spravedlnost k bližnímu zachovávající.

2. Protož i stvor nazývá chrámem Božím, řka (I. Kor. 3, 16. n.): „Nevíte-li, že chrámem Božím jste a že Duch Boží přebývá ve vás? Kdož by porušil chrám Boží, toho zahubí Bůh. Neboť chrám Boží svatý jest, kterýmž jste vy“, zřejmě nazýváje tělo chrámem, v němž přebývá Duch, jakož i Pán o sobě dí (Jan 2, 19. 21.): „Zrušte chrám tento a ve třech dnech jej zase vzdělám“. „Ale to“, dí [Jan], „mluvil o těle mém“. A netoliko chrámem, ale i chrámem ¹⁾ Kristovým uznává býti těla naše, Korintským takto mluvě (I. 6, 15.): „Nevíte-li, že těla vaše jsou údy Kristovými? Vezma tedy údy Kristovy, učiním je údy nevěstčinými?“ Nerce to o nějakém člověku duchovním; neboť tento neobjímá žádné nevěstky; ale tělo naše (t. j. masité to tělo, které svatostí a čistotou se zachovává), to nazval údy Kristovými; ale kdyžby objímalo nevěstku, stalo by se údy nevěstčinými. A protož řekl: „Kdoby chrám Boží poškrnil, toho zahubí Bůh“. Žeby tedy chrám Boží, v němž Duch Otcův přebývá, a údové Kristovi neměli účastenství ve spáse, nýbrž v nivec se obrátili, to tvrditi, zdali pak není největším se rouháním? Že pak těla naše nebudou vzkřísena svou podstatou, ale mocí Boží, Korintánům praví (I. 6, 13. 14.): „Tělo pak [nenáleží] smilstvu, ale Pánu a Pánu tělu. Bůh pak i Pána vzkřísil i nás vzkřísí mocí svou“.

Boží s ním bytně spojen; nýbrž k dokonalosti mravní, aby tak skutečně byl křesťanem duchovním, jenž by v celé mysli své byl Duchem sv. nadšen a jím se v životě svém řídil; jinak by byl pouze duševný. — Podobně mluví i sv. Pavel I. Kor. 2, 14. n.

¹⁾ Hayl tuším právem se domnívá, žeby zde místo „templum“ mělo se čísti: membra, a citát následující tomu nasvědčuje.

Hlava VII.

Že vzkříšení Kristovo dokazuje vzkříšení naše, ale toho toliko, co umírá, t. .
těla, poněvadž duše nesmrtelná jest.

1. Jako tedy Kristus v podstatě své tělesné z mrtvých vstal a ukázal učeníkům známky hřebův a otevřený bok (Jan 20, 20.) (toť pak jsou známky těla toho, které z mrtvých vstalo): „tak i nás“, dí (I. Kor. 6, 14.), „vzkřísí mocí svou“. A opět dí k Římanům (8, 11.): „Jestliže Duch toho, kterýž vzkřísil Ježíše z mrtvých, přebývá ve vás, ten kterýž vzkřísil Ježíše z mrtvých, oživí i smrtelná těla vaše“. Nuže která jsou smrtelná těla? Zdali duše? Ale duše jsou netělesné u porovnání s těly. Neboť „vdechl jest“ Bůh „v tvář člověka dech života, i učiněn jest člověk duší živou“ (I. Mojž. 2, 17.); dech pak života jest netělesný. Avšak ani smrtelným nemohou nazvati tento dech života. Protož David praví (Ž. 21, 31.): „A duše má živa bude jemu“, poněvadž podstata její nesmrtelná jest. Ale ani duchem nemohou nazvati smrtelné tělo. Což tedy jiného zbývá, abychom nazvali tělem smrtelným, leč stвор ten, t. j. to masité tělo, o němž i dí, že je oživí Bůh? Neboť to jest, které umírá a se rozpadává, ale duše nikoliv, ani duch. Umřítí totiž jest pozbyti schopnosti životné, a býti potom bez dechu a bez duše a bez vědomí i rozpadnouti se v to, z čeho kdo vzal počátek své podstaty. Ale to se nestane ani duši, neboť jest dechem života; ani duchu, neboť duch jest nesložený a jednostatný, který nemůže se rozpadnouti, a sám životem jest těch, kteří ho přijímají. Nezbyvá tedy leč tělo, na němž se smrt objevuje; to jakmile vyjde duše, stává se bez dechu, bez života a zponenáhla rozpadá se v zemi, z níž vzato jest. To jest tedy smrtelné. Ale to jest též, o němž i dí (Řím. 8, 11.): „Oživí i smrtelná těla vaše“; a proto i praví o něm v prvu ke Korintanům (15, 42.): „Tak i vzkříšení z mrtvých. Rozsívá se v porušitelnosti, vstane v neporušitelnosti“; „neboť ty“, dokládá (t. v. 36.), „co rozsíváš, nebude oživeno, leč prvé umře“¹⁾.

¹⁾ Stručnými ale pádnými důvody dokazuje sv. Otec, že jest duše lidská nesmrtelná a nížádného porušení nebře: 1. poněvadž není ze země způsobena jako tělo, ale dechem Božím stvořena a vdechnuta; 2. poněvadž jsouc duchem nesloženým z částek, nemůže žádnému porušení, tím méně smrti podlehnouti; 3. poněvadž sama oživuje tělo, nemůže života pozbyti. Co však písmo sv. praví o smrti, porušení, vzkříšení, to se buď o duši duchovně rozuměti má a nebo se týká pouze našich těl.

2. Ale což pak jest to, co podobně zrnů pšeničnému zaseto bývá v zemi a hnije, leč těla, která se v zemi ukládají, kamž se i semena rozsívají? A proto řekl (t. v. 43. 44.): „Rozsívá se v nesličnosti, vstane v slávě“. Neboť což nesličnějšího jest nad tělo mrtvé? Avšak což sličnějšího nad povstale a obdařené neporušitelností? „Rozsívá se v nemoci, vstane v moci“; v nemoci, t. j. dle slabosti své, poněvadž jsouc země, v zemi se navrátí; v moci však Boží, jenž je z mrtvých vzkřísí. „Rozsívá se tělo duševné, vstane tělo duchovné“. Bezpochybně učil, že nemluví ani o duši ani o duchu, ale o tělech zemřelých. Neboť ta jsou těla duševná, t. j. duše účastná, kteréž jakmile pozбудou umírají; potom pak Duchem vstanou, stanou se těly duchovnými, aby Duchem vždy trvajícím měla život. „Neboť nyní“, dí (I. Kor. 13, 9. 12.), „z části poznáváme a z části prorokujeme“; „ale tehdaž tváří v tvář.“ A to jest i co Petr pověděl (I. 1, 8.): „Kteréhož ač nevidíte, milujete; v kteréhož i nyní nevidouce věříte, věřice pak radovati se budete radostí nevyslovitelnou“. Neboť tvář naše uvidí tvář Boha živého a radovati se bude radostí nevyslovitelnou, vidouc totiž radost svou.

Hlava VIII.

Dary Ducha sv. připravují nás k neporušitelnosti a činí nás duchovnými; lidé duchovní vyznačují se čistými, tělesní nečistými zvířaty.

1. Nyní však přijímáme částku nějakou Ducha jeho k zdokonalení se a přípravě k neporušitelnosti, zponenáhla cvičíce se přijímati a nositi Boha, což i závdavkem nazval apoštol (t. j. částí té oslavy od Boha nám slíbené), ve svém listě k Efesským říká (1, 13. 14.): „V němž i vy [povolání jste byli], slyševše slovo pravdy, evangelium spasení vašeho, v kterémž i uvěřivše znamenání jste Duchem zaslíbení svatým, kterýž jest závdavek dědictví našeho“. Tak tedy závdavek ten, přebývá v nás, činí nás duchovnými a smrtelnost pohlceua bývá nesmrtelností; neboť praví (Řím. 8, 9.): „Vy nejste v těle, ale v Duchu, jestliže totiž Duch Boží přebývá ve vás“. Ale to se neděje pozbytím těla, ale přijetím Ducha. Neboť nebyli netělesnými, kterýmž psal, nýbrž takovými, kteří přijali Ducha Božího, „v němž voláme: Abba, Otče!“ (t. v. 15.) Když tedy nyní,

majíce závdavek voláme: „Abba, Otče!“ což bude, až vstanouce tváří v tvář jej patřiti budeme, když všickni údové oplývajíce vydají chvalozpěv a velebiti budou toho, kterýž je vzkřísil z mrtvých a životem věčným obdařil? Neboť když pouhý závdavek pojímaje člověka působí, že může volati: „Abba, Otče!“ což způsobí v eškeru milost Ducha, kterou dá Bůh lidem? když podobny nás učiní jemu a zdokonalí dle vůle Otcovy; neboť učiní člověka dle obrazu a podobenství Božího.

2. Kteří tedy mají závdavek Ducha a neslouží žádostem těla, nýbrž podrobují se Duchu a rozumně obcují ve všem, ty právem apoštol duchovnými nazývá, poněvadž Duch Boží přebývá v nich. Beztělesnými pak duchy nebudou lidé duchovní, nýbrž podstata naše, t. j. sjednocení duše a těla, jakmile přijme Ducha Božího, činí duchovného člověka. Kteří však zavrhnou radu Ducha a slouží tělesným rozkošem a nerozumně žijí a bezuzdně se uvrhují v žádosti své, poněvadž nižádného nadchnutí Ducha Božího nemajíce, dle způsobu vepřův a psův žijí, ty apoštol právem tělesnými nazývá, protože na nic jiného nemyslí leč na věci tělesné. I proroci pro touž příčinu je přirovnávají zvířatům nerozumným, pro nerozumné obcování jich řkouce (Jerem. 5, 8.): „Hřebci sveřepí po ženách učinění jsou; každý z nich řehce po ženě bližního svého“. A opět (Ž. 48, 23.): „Člověk, když ve cti byl, připodobněn jest hovědům“; svou totiž vinou připodobněn bývá hovědům, veda život nerozumný. Ale i my v obyčejném životě zůveme lidi takové hovady a nerozumným dobytčím.

3. Ale obrazně to všecko již předpověděl zákon, zvířaty znamenaje člověka. Všecka totiž, která mají kopyta rozpoltěna a přežvýkají, čistými prohlašuje, ale kterým buď obě anebo jedno z obou schází, jako nečistá vylučuje. Kteří jsou tedy čistí? Kteří k Otci a Synu skrze víru pevně svou cestu konají, neboť ta jest pevnost dvoupaznehtních; a kteří v řečích Božích „přemýšlejí dnem i nocí“ (Ž. 1, 2.), aby se dobrými skutky zdobili; neboť ta jest síla přežvýkavců. Nečistými pak zvířaty jsou, která nemají ani kopyta rozpoltěna, ani nepřežvýkají, t. j., kteří ani víry v Boha nemají, ani řečí jeho nerozjímají; a ta jest ohavnost pohanův. Ale i přežvýkavci, kteří nemají rozpoltěna kopyta, jsou taktéž nečistí; tím se obrazně naznačují Židé, kteří mají ovšem slova Boží v ústech, ale nemají kořenného základu v Otci a Synu; pročež i nestálé jest pokolení jejich. Neboť zvířata jednopaznehtní snadno uklouznou, pevnější pak jsou dvoupaznehtní, poněvadž kopyto rozpoltěné dle cesty se řídí a jeden pazneht druhým podporován bývá. Nečistá pak jsou

i ta, která sice mají kopyto rozpoltěno, ale nepřežvýkají; a to jest ovšem podobenství všech kacířův a těch, kteří nerozjímají řeči Boží, aniž se hledí zdobiti skutky spravedlnosti, pročez i Pán jim dí (Luk. 6, 46.): „Nač mi říkáte: Pane, Pane! nečiníce co přikazuji vám?“ Neboť takoví praví sice, že věří v Otce i Syna, ale nikdy jak náleží slov Božích nerozjímají, aniž pak jsou ozdobeni skutky spravedlnosti; nýbrž jak jsme prvé řekli, žijí životem vepřův a psův, nečistotě, obžerství a jiným neřestem sebe samy vzdávající. Právě tedy všechny takové, kteří pro svou nevěru a prostopášnost nedosahují Ducha Božího a rozličnými nezpůsoby zapuzují od sebe oživující Slovo a ve svých žádostech nerozumně krácejí, apoštol „tělesnými“ a „duševními“ nazval (I. Kor. 3, 1. 2, 14.), proroci „hovady a zvěři divokou“ pojmenovali, obyčej pak jim dobytku bezrozmého přezděl a zákon je za nečisté prohlásil.

Hlava IX.

Jak se má rozuměti slovům apoštolovým, že „tělo a krev královstvím Božím vládnouti nebudou“.

1. Ale to jest, co i jinde (I. Kor. 15, 50.) apoštol praví řka, že „tělo a krev královstvím Božím vládnouti nemohou“. To jest to slovo, které všickni kacíři uvádějí pro svou nesmyslnou domněnku, kterou i nás zaraziti i nám dokázati hledí, že stvor Boží spasen nebude, nepovažující, že tré jest z čeho, jak jsme ukázali, člověk dokonalý sestává, tělo, duše a duch ¹⁾; z těch pak jedno spasení a dokonalost působí, totiž duch; jiné sjednoceno a zdokonaleno bývá, totiž tělo; ale mezi oběma jest duše, která někdy

¹⁾ Jakým smyslem sv. Otec dñší od ducha liší, o tom viz, co jsme již výše napověděli. Nelze arcít upřít, že sv. Otcové a podobně i sv. Irenej v příčině té nejednou poněkud nejasně si počínají, avšak tak zvané trichotomie, jakoby ψυχῇ a πνεύμα bytost se lišily, neucílí. Učení katolické duší a duchem tutouž rozumí bytost duchovnou, která člověku nutnou jest podmínkou života jednak vegetativního a sensitivního — duše, jednak intelektuálního — duch, a ve které tudíž dvě stránky rozeznávati sluší: jednu nižší, tělo oživující a nižší úkony čítí, postřehování a chtění zastávající, a druhou vyšší v rozumě a svobodné vůli se jevící. A předce, jak dobře praví sv. Tomáš Aquinaský (8. th. p. 1. q. 76. a 1.) „tý ž jest člověk, který znamená, že myslí i že čije, čítí pak nelze bez těla“.

ovšem poslouchajíc ducha, povznešena bývá od něho, někdy pak svolujíc tělu, klesá v pozemské žádosti. Kteříkoliv tedy nemají to, co spasení dává a zdokonaluje, a sjednocení [s ním], ti důsledně budou a nazvou se tělem a krví, nemajíce totiž Ducha Božího v sobě. A za tou příčinou tací též mrtvými slují Pánu, an dí (Luk. 9, 60.): „Nechejte mrtvých pochovávat mrtvé své“, poněvadž nemají Ducha, an oživuje člověka.

2. Kteříkoliv pak bojí se Boha a věří v příští Syna jeho a věrou chovají Ducha Božího v srdcích svých, ti a takoví právem slují lidmi čistými, i duchovnými i živoucími Bohu, poněvadž mají Ducha Otcova, který očišťuje člověka a povznáší k životu Božímu. Neboť jako o „tělu“ svědectví vydal Pán, že „nemocno“, tak i o „Duchu“, že „hotov“ jest, osvědčil (Mat. 26, 41.). Ten mocen jest vykonati všechno, co má pohotově. Přimísí-li tedy člověk hotovost Ducha jak osten k slabosti těla, tuť nikterak nelze, aby síla nepřemohla slabost, tak že slabost těla pohlcena bývá od statnosti Ducha, a aby kdo takovým jest, byl déle tělesným, alebrž bude duchovným pro účastenství své s Duchem. Tak tedy vydávají svědectví mučeníci a povrhují smrti, nikoliv dle slabosti těla ale dle hotovosti Ducha; slabost zajisté tělesná, pohlcena jsouc, mocného osvědčila Ducha; Duch pak opět pohltiv slabost, dědičně ovládl tělo v sobě: a z obou stal se člověk živý, živý totiž pro účastenství Ducha, ale člověk, maje podstatu těla.

3. Tak tedy tělo bez Ducha Božího mrtvo jest, nemajíc života, královstvím Božím vládnouti nemůže; krev [bez Ducha Božího jest] bez ceny ¹⁾, jako voda vylita na zemi. A proto praví (I. Kor. 15, 48.): „Jakým zemský, takými i zemští“. Ale kde jest Duch Otcův, tam jest i člověk živý a krev jeho drahoceenná, uschována od Boha ku pomstě; tělo ovládnuto duchem, zapomínajíc sebe a pojímajíc vlastnost Ducha, připodobní se Slovu Božímu. A proto praví (t. v. 49.): „Jakož jsme nesli obraz zemského, nesme i obraz nebeského“. Což tedy jest zemské? Stvor. Což pak nebeské? Duch. Jako jsme tedy, vece, bez Ducha nebeského druhdy obcovali v těle starém, neposlouchajíce Boha: tak nyní přijavše Ducha, v novém životě krácejme, poslouchajíce Boha. Poněvadž tedy nelze námi bez Ducha Božího spasenu býti, povzbu-

¹⁾ Tak dle spojitosti jsme přeložili lat. „irrationalis“, domnívající se že odpovídá řeckému *ἄλογος*, jako následující „rationalis“ řeckému *λόγιος*, a že účastenství na Logu Božím rozhoduje, zdali co *ἄλογον* čili *λόγιον* nazvati sluší.

zuje nás apoštol, abychom věrou a čistým obcováním hleděli zachovati Ducha Božího, nikoliv pak, prázdní jsouce téhož Ducha Božího, nepozbyli i království nebeského, a zvolal, že pouhé tělo a pouhá krev královstvím Božím vládnouti nemůže.

4. Neboť máme-li pravdu říci, tělo nevládne, ale ovládáno bývá, jakož i Pán praví (Mat. 5, 5.): „Blahoslavení tiší, neboť oni zemí vládnouti budou“, jakoby řekl, že v království [nebeském] opanována bude země, z nížto i podstata těla našeho jest; protož i chce, aby bylo chrámem čistým, aby v něm radost měl Duch Boží, jako ženich s nevěstou. Jako tedy nevěsta nemůže pojati ženicha, ale může se za něho vdáti, když ženich za ní přijde a si ji vezme: tak i tělo samo o sobě nemůže ovládnouti království Boží, ale pojato může býti v království Boží od Ducha. Dědičně totiž ovládá, kdo živ jest, majetek mrtvého, a rozdílně jest zajisté v držení vzítí a v držení jíti. Neboť onen [majitel] řídí a spravuje a pořádá majetek, jak sám chce; tento však [majetek] poddán a podroben a opanován jest od majetníka. Což medle jest to co žije? Duch Boží. Který pak jest majetek mrtvého? Údové člověka, kteří i zetlejí v zemi. Ale ty přejdou v majetek Ducha, přenešeny budouce do království nebeského. A proto i Kristus umřel, aby závěť evangelia otevřená a po veškerém světě čtená služebníky jeho nejprvé svobodny učinila, potom dědici je ustanovila majetku jeho, až totiž Duch v dědictví je pojme, jakož jsme dokázali. Neboť dědičným majetníkem jest živý, dědičným pak majetkem tělo. Abychom tedy pozbudouce Ducha, který nás opanoval, nepozbyli i života, proto povzbuzuje nás apoštol ke spojení se s Duchem, řka smyslem svrchu podotknutým, „že tělo a krev královstvím Božím vládnouti nemohou“; jakoby řekl: Nemylte se; nebude-li Slovo Boží přebývati u vás, a Duch Otcův nebude-li ve vás, vy pak budete-li toliko marně a jak se nabodí obcovati, jakoby jste jen tělo byli a krev, královstvím Božím nebudete moci vládnouti.

Hlava X.

Dotvrzuje, co řekl, podobenstvím vštípení plané olivy na šlechetnou; dále ukazujc, že bez Ducha člověk ani ovoce nésti, ani do království Božího přijíti nemůže.

1. Abychom tedy hovíce tělu nezavrhli štípení Ducha, právě proto vece (Řím. 11, 17.): „Ale ty, planou olivou když jsi byl,

štípen jsi v dobrou olivu a účastníkem učiněn jsi tučnosti její". Jako tedy pláň, trvajíc v tom [stavu], ve kterém prvé bylo, jsouc totiž plánětem, „vyřato a na oheň uvrženo bude“ (Mat. 7, 19.); když pak štěpení zachovajíc v dobrou olivu se obrátí, olivou ovocnou bývá, sazenou téměř v ráji královském: tak i lidé, když věrou prospěli k lepšímu a přijali Ducha Božího a jeho ovoce vydali, duchovnými budou, jako v ráji Božím sazeni. Pakli pohrdají Duchem a trvají v předešlém stavu, raději tělu nežli Duchu náležitosti chtějíce, velmi spravedlivě se takovým praví, „že tělo a krev královstvím Božím nevládnou“, jakoby se řeklo, že pláň olivové se nepřijímá v ráj Boží. Krásně tedy apoštol ukázal přirozenost naši a veškeren spasný řád Boží ve své řeči o těle a krvi a plané olivě. Neboť jako oliva zanedbána jsouc a časem nějakým v pustině ponechána, plané ovoce nese a sama sebou planou se stává; a na obrat oliva planá ošetřována jsouc a štěpena, opět ovoce vydává dle původní přirozenosti své: tak i lidé zanedbání jsouce a pouze žádosti tělesné jako plané ovoce vydávající, svou vinou prázdní bývají ovoce spravedlnosti. Co totiž lidé spí, nepřítel símě koukole naseje (Mat. 13, 25.); protož i Pán učeníkům svým bdíti přikázal (t. 24, 42. a 25, 13.). A na opak lidé neúrodní v spravedlnosti a téměř trním porostlí, vynaloží-li pilnosti, a přijmou-li v sebe jako šlechetný roub Slovo Boží, k původní přirozenosti člověka přijdou, způsobené dle obrazu a podobenství Božího.

2. Ale jako pláň štěpené podstaty dřeva nepozbývá, jakost však ovoce svého mění a jmenem jiným se jmenuje, nejsouc již plánětem, nýbrž úrodnou olivou, a takto i slove: tak i člověk věrou jsa štípen a přijímaje Ducha Božího, nepozbývá podstaty tělesné, ale mění jakost ovoce skutků svých i jiné jmeno přijímá, značící jeho změnu k lepšímu; nesluje více tělem a krví, ale člověkem duchovním. A opět jako pláň olivové, nepřijme-li šlechetný roub, neúčelné zůstává pánu svému svou divokou přirozeností a jakožto dřevo neúčelné bývá vyřato a na oheň uvrženo: tak i člověk nepřijme-li věrou štěpení Ducha, zůstává tím čím byl prvé: tělem a krví, a tak královstvím Božím vládnouti nemůže. Dobře tedy apoštol praví: „Tělo a krev královstvím Božím vládnouti nemohou“, a (Řím. 8, 8): „Kteří jsou v těle, Bohu se nemohou líbiti“, nepovrhne podstatou těla, nýbrž získati chtěje vlití Ducha. A protož i dš (I. Kor. 15, 53.): „Má smrtelné toto [tělo] obléci nesmrtelnost; a porušitelné toto obléci neporušitelnost“. A opět praví (Řím. 8, 9.): „Vy pak nejste v těle, ale v Duchu, jelikož Duch Boží přebývá ve vás“. Ještě pak zřejměji

to dokazuje řka (t. v. 10. 11.): „Tělo sice mrtvé jest pro hřích, ale Duch jest život pro spravedlnost. Jestliže pak Duch toho, který vzkřísil Ježíše z mrtvých, přebývá ve vás, ten který vzkřísil Krista z mrtvých, oživí i smrtelná těla vaše pro přebývajícího Ducha jeho ve vás“. A opět v témž listu k Římanům praví (t. v. 13.): „Bude-li podle těla živi, zemřete“, nezakazuje jim života tělesného, neboť on sám tělesně žil, píše jim, ale odřezáváje žádosti tělesné, které ve smrt pohřbívají člověka. A proto přidal (t. v. 14.): „Pakli duchem skutky těla mrtviti budete, živi budete; nebo kteříkoli Duchem Božím vedeni bývají, ti jsou synové Boží“.

Hlava XI.

Co se rozumí skutky těla a co ovocem Ducha.

1. Ale i vyjevil, které by byly ty skutky tělesnými od něho nazvané, předvídaje rouhavé učení nevěrcův; a sám sebe vysvětluje, aby žádné jim nenechal pochybnosti, kterou by v nevěře své proti tomu namítati mohli, takto pravě v listu ke Galatům (5, 19. n.): „Zjevně pak jsou skutkové těla, ježto jsou: cizoložstvo, smilstvo, nečistota, chlipnost, modloslužba, čáry, nepřátelství, svárové, závisti, hněvové, vády, různice, roty, spory, kacířství, nenávisti, opilství, obžerství, a těm podobní; o kterýchž předpovídám, jakož jsem i předpověděl, že kdo takové věci páší, královstvím Božím vládnouti nebudou“; tím zajisté dosti zřejmě hlásá těm, kteří slyší, co jest to: „Tělo a krev královstvím Božím vládnouti nemohou“. Neboť kdo onyno věci páší, kráčejiše opravdu dle těla, Bohu žíti nemohou. A na opak duchovní skutky uváděje, kteří člověka oživují, t. j. štěpení Ducha, takto praví (t. v. 22.): „Ovoce pak Ducha jest: láska, radost, pokoj, trpělivost, dobrota, dobročinnost, víra, [věrnost], tichost, zdrželivost, čistota; proti těm věcem není zákon“. Jako tedy kdo k lepšímu prospívá a ovoce Ducha vydává, zajisté spasen bude pro účastenství Ducha: tak i ten, který v řečených skutcích tělesných potrvá, za tělesného právem jsa považován, poněvadž Ducha Božího nepřijímá, královstvím Božím nebude moci vládnouti. Jakož opět sám apoštol osvědčuje: „Zdaliž nevíte“, řka ke Korintanům (I. 6, 9. n.), „že nespravedliví královstvím Božím vládnouti nebudou? Nemylte se“, dle, „ani smilníci, ani modloslužebníci, ani cizoložníci, ani měkci, ani samcoložníci, ani zloději, ani lakomci, ani opilci, ani zlolažci, ani rváci nebudou vlá-“

dnouti královstvím Božím. A takovými^a, vece, „jste byli; ale omyti jste, a posvěcení jste, a ospravedlnění jste ve jmenu Pána Ježíše Krista a v Duchu Boha našeho“. Tak co nejpatrněji ukazuje, čím člověk k zahynutí přichází, potrvá-li živu býti dle těla; a čím na opak spasen bývá. Co však spásu zjednává, to, praví, jest „jmeno Pána našeho Ježíše Krista a Duch Boha našeho“.

2. Poněvadž tedy vyčetl tam skutky tělesné, které se dějí mimo Ducha a jsou smrtonosné, vhodně k tomu, co řekl, ke konci listu volá jako na závěrek (15, 49. 50.): „Jako jsme nesli obraz zemského, nesme i obraz nebeského; neboť pravím, bratří, že tělo a krev královstvím Božím vládnouti nemohou“. Co však praví: „Jako jsme nesli obraz zemského“, srovnává se s tím, co řekl: „A takovými jste sice byli; ale omyti jste, ale posvěcení jste, ale ospravedlnění jste ve jmenu Pána našeho Ježíše Krista a v Duchu Boha našeho“. Nuže, kdy pak jsme nesli obraz zemského? Ovšem když řečení skutkové tělesní děli se v nás. A kdy pak opět obraz nebeského? Ovšem tehdež, když řekl: „Omyti jste“, věřice „ve jmeno Páně“ a přijímajíce Ducha jeho. Avšak neomyli jsme podstatu těla, ani obraz stvoru, nýbrž dávné obcování v marnosti. Kterými tedy údy jsme pracovali k zahynutí, pášíc skutky zhoubné, v týchž života nabýváme, konajíc skutky duchovné.

HLAVA XII.

Učí, jaký jest rozdíl smrti a života, dechu života a Ducha oživujícího; a jak táž podstata tělesná, byvši mrtva, oživne.

1. Neboť jako jest tělo schopno porušení, tak jest i schopno neporušitelnosti, a jako smrti, tak i života. Ale z obou jedno druhému ustupuje, obé nikdy pospolu netrvá, nýbrž jedno bývá vyloučeno od druhého, a když jedno přítomno jest, hyne druhé. Jestliže tedy smrt opanovavši si člověka, zapudila od něho život a učinila ho mrtvým: tím více život, pojma si člověka, zapudí smrt a navrátí jej Bohu živého. Neboť když smrt usmrtila člověka, proč by nemohl nastalý život jej oživit, jakož prorok Isaiáš praví (25, 8.): „Pohltila smrt mocná“; a opět: „Odňal Bůh všelikou slzu s každé tváře“. Zapuzen pak jest prvý život¹⁾, poněvadž nebyl dán Duchem, nýbrž dechnutím.

¹⁾ Prvý život psychický, který byl Adamovi dán, mohl teprva s volnou

2. Neboť něco jiného jest dechnutí života, kteréž i duševným činí člověka; a jiného cosi Duch oživující, který jej i duchovným činí. A protož Isaiáš vece (42, 5.): „Tak praví Hospodin, který učinil nebe a rozprostřel je, který upevnil zemi a co v ní jest, a dal dech lidu, který jest na ní, i Ducha krácejícím po ní“. Dech přifknul vůbec všelikému národu na zemi, ale Ducha zvláště těm, kteří pošlapávají žádosti pozemské. Pročež týž Isaiáš, vykládaje sám prvé řečená slova dříve (57, 16.): „Duch zajisté ode mne vyjde a všeliké dechnutí já učinil jsem“. Ducha zvláště Bo hu přičítá, an jej v posledním čase vylil na lidské pokolení pro usynění; ale dech [vylil] společně ve veškero tvorstvo, osvědčuje jej býti tvorem. Ale rozličné jest to, co jest učiněno, od toho, kdo to učinil. Dech tedy jest dočasný, ale Duch věčný. Dech sice vzrůstá se poněkud a trvá nějaký čas, ale potom prchne a bez dechu zanechá to, v čem prvé byl. Duch pak objímaje vnitř i vně člověka a trvaje věčně, nikdy ho neopouští. „Ale není na prvním místě to, co duchovné jest“, dříve apoštol (I. Kor. 15, 46.) (jakoby tak ohledem na nás mluvil), „nýbrž prvé jest to, co duševné, potom pak co duchovné jest“, podle rozumu. Neboť člověk musil, býti nejprve stvořen a stvořený obdržeti duši a tak potom teprv přijati společenství Ducha. Pročež i „první Adam učiněn jest“ od Hospodina „duší živou, druhý pak Duchem oživujícím“ (t. v. 45.). Jako tedy onen stana se duší živou, když se byl odvrátil k horšímu, pozbyl života: tak naproti tomu tento k lepšímu se navrátil a přijav oživujícího Ducha, nalezne života.

3. Neboť není něco jiného to co umírá, a to co oživeno bývá; jakož není něco jiného to co se ztratilo a to co se nalezá; nýbrž Pán právě přišel hledat ovce ztracené. Nuže což bylo to, co umřelo? Ovšemž že podstata těla, která byla pozbyla dechnutí života a učiněna jest bez dechu a mrtva. Tu tedy oživit přišel Pán, abychom jako v Adamovi všickni umíráme, jsouce duševní, v Kristu živi byli jakožto duchovní, neodkládající stvoru Božského, ale žádosti tělesné, a přijímající Ducha svatého, jakož apoštol v listu ke Kološským dříve (3, 5.): „Umrtněte tedy údy své, které jsou na zemi.“ Avšak které jsou ty, sám vykládá: „Smilstvo, nečistota, chlupnost, zlou žádost a lakomství, což jest modloslužbou“. Odložiti tyto káže apoštol; a že ti, kteří takové věci činí, jsouce pouze tělo a krev, královstvím nebeským, vece, vládnouti nemohou. Neboť duše jejich, kloníc

příčinností a přijetím Ducha k pravému duchovnému nezhybnulému životu povýšeni bývají.

se k zlému a snížíc se k žádostem pozemským, téhož jména účastna jest, jakýmž i tyto slovou, a které nám odložití přikazuje apoštol v témž listě opětne říká (v. 9.): „Svlechte se sebe starého člověka se skutky jeho“; a to praví nikoliv neodstraňuje starého stvoru, sic bychom nemohli než sami sebe zabít a tak se odlučovati od vezdejšího života.

4. Ale i sám apoštol píše nám jakožto způsobený v lůně matčině a narozený z života mateřského a přiznává se ve svém listu k Filippenským (1, 22.): „Živu býti v těle jest prospěch práce“. Avšak prospěch práce Ducha jest spása těla. Neboť jaký pak jiný zjevný prospěch jest Ducha nezjevujícího se, leč aby tělo učinil zralým a schopným neporušitelnosti? Jestliže tedy praví: „Živu býti v těle to mi prospěch jest práce“: nepohrdal zajisté podstatou těla říká na onom místě (Kol. 3, 9.): „Svleknouce starého člověka se skutky jeho“; nýbrž poukazoval k svlečení dřevnějšího našeho obcování, toho které zvetší a se porušuje; a proto doložil (v. 10.): „A obleknouce nového člověka, toho který se obnovuje ku poznání, podle obrazu toho, kterýž jej stvořil“. Tím tedy co praví: „Který se obnovuje ku poznání“, ukazuje, že se člověk ten, kterýž prvé byl v nevědomosti, t. j. neznal Boha, obnovuje poznáním jeho; poznání zajisté Boha obnovuje člověka. A tím, co praví: „Podle obrazu stvořitelova“, ukázal na zahrnutí toho člověka, který z počátku dle obrazu Božího stvořen jest.

5. Že pak apoštol sám byl tentýž, který z života mateřského se zrodil, t. j. z dávné tělesné podstaty, sám řekl ve svém listu ke Galatům (1, 15. 16.): „Ale když se zalíbilo Bohu, kterýž mne byl z života matky mé oddělil a povolal skrze milost svou, aby zjevil Syna svého ve mně, abych jej zvěstoval mezi národy“. Nebylť jiný, který se zrodil z života matčina, jakož jsme prvé řekli, a jiný, který zvěstoval Syna Božího; ale tentýž, který prvé neznal církve a pronásledoval ji, když se mu zjevení nebeského dostalo a Pán s ním rozmlouval, jak jsme ukázali v knize třetí, hlásal Syna Božího Ježíše, ukřižovaného pod Pontským Pilátem, ana dřívější nevědomost odstraněna byla pozdějším poznáním¹⁾. Jako slepci od Pána uzdraveni jsouce slepoty pozbyli a dokonalou podstatu očí přijali, takže týmaž očima prvé nevidomýma nabývali zraku, ana pouze temnost viděním byla odstraněna, podstata pak očí zůstala; aby týmaž očima, jimaž prvé

¹⁾ Týž tedy Pavel, který obyčejným řádem přirozenosti se počal a zrodil, apoštolem jsa zvolen, ten tělesný tvar člověka, který v stavu nemilosti měl, i v stavu milosti podržel, a z toho soudí sv. Otec, že pak tentýž i někdy ve stavu oslaveném podrží, ač proměněný.

neviděli, nyní vidíce, díky vzdávali tomu, který jim opět zrak navrátil; i ten, jehož uschlou ruku zhojil (Luk. 6, 6. n.) [Pán], i všickni jichž neduhy uzdravil, nezměnili ty údy, které z života mateřského na svět přinesli, ale tytéž uzdravené opět obdrželi.

6. Neboť všetvůrčí Slovo Boží, které i z počátku člověka způsobilo, naleznouc stvor svůj zlobou kleslý, napravilo jej veskrze; i dle jednoho každého oudu, jak se na jeho stvoru nalezá, i celého uzdravilo a opět napravilo člověka, dokonalého si jej připravujíc ke vzkříšení. I jakou by bylo mělo příčinu uzdravovati údy, kdyby nebyly měly býti spaseny ty, které od něho byly uzdraveny? Neboť kdyby dočasný pouze byl ten od něho působený prospěch, nic velikého nebylo by učinilo těm, kteří od něho uzdraveni byli. Anebo, jak praví, že tělo není schopno života, od něho pocházejícího, když totéž uzdravováno bylo od něho? Život zajisté uzdravením, životem pak nesmrtelnost se působí. Kdo tedy uzdravení dává, týž i život, a kdo život, týž i nesmrtelností opatřuje stvor svůj.

Hlava XIII.

Že z mrtvých vstaneme tymiž těly, která jsme za živa měli, dokazuje z příkladu těch mrtvých, jež Kristus Pán vzkřísil; z toho pak, že se nám nyní Duch sv. uděluje, dovodí, že i schopni jsme věčného duchovního života.

1. Kteří tomu odporujete, t. j. svou vlastní spásu zapíráte, nuže, rcete nám v jakých pak tělích vstali z mrtvých zemřelá dcera představeného synagógy (Mar. 5, 22. n.) a syn vdovy, an branou byl nesen ven (Luk. 7, 12. n.), a Lazar, maje v hrobě již čtvrtý den (Jan 11, 30.). Zajisté že v týchž, v kterých i zemřeli. Neboť kdyby snad nebyli vstali v týchž tělích, pak by vůbec ani nebyli povstali titíž, kteří byli umřeli. Avšak, dí [písmo], „pojal Pán mrtvého za ruku a řekl mu: Mládenče, tobě pravím, vstaň!“ i posadil se mrtvý, a kázal mu dáti jísti a dal ho mateři jeho¹⁾. A Lazara „volal hlasem velikým řka: Lazaře! vyjdi ven! i přišel kterýž byl mrtev, maje obvinuté nohy a ruce povijany“. To jest obrazem toho člověka, který spoután byl hříchy. A protož dí Pán: „Rozvažte ho a nechejte jíti“. Jako tedy ti, kteří uzdraveni byli, zhojeni jsou na těch údech, ježto dříve choré byly; a ti mrtví, jižto vzkříšení jsou, ve svých tělích vstali a údové i těla jejich uzdravení

¹⁾ Nedopatřením se tu udává, co řekl a činil Pán při vzkříšení dívky, jakoby to byl činil a mluvil při vzkříšení mládence.

a život darem přijala od Pána, jenž časnými věcmi předpodobňoval věčné a osvědčoval, že on jest ten, jenž stvoru svému i zdraví i život dáti může, aby též učení jeho o z mrtvých vstání víry nabylo: tak i na konci, „až zavzní trouba“ (I. Kor. 15, 52.) a zavolá Pán, vstanou mrtví, jakož on sám dí (Jan 5, 28: 29.): „Přijde hodina, kdežto všickni mrtví, kteří v hrobích jsou, uslyší hlas Syna člověka a vyjdou, kteří dobré činili, ke vzkříšení života a kteří zlé páchali, ke vzkříšení soudu.“

2. Pošetilí tedy a zajisté neblází jsou, kteří učení tak zřejmé a patrné nahlížeti nechtějí, ale utíkajíce světla pravdy, sami se jako onen tragický Oidipus ¹⁾ o zrak připravují. A jako nezkušení zápasníci v pútce s jinými, některé části těla [soupeřova] uchopivše, ji urputně drží; ale právě tím, co drží, padají, a byť i padli, vítězi býti se domnívají, poněvadž nepustili uchopené části [soupeřovy], nad to však pro ten pád svůj ještě výsměchu si utrží: — tak i kacíři chopivše se dvou slov Pavlových: „Tělo a krev královstvím Božím vládnouti nemohou“, ani smyslu apoštolova nepojali, ani významu říčení toho nezkoumali; ale pouhých slov se držíce na ně umírají, veškeren spasný řád Boží, seč jsou, porážejíce.

3. Řeknou totiž, že tak to doslovně o těle se rozumí, nikoliv pak, jak jsme dokázali, o tělesných skutcích, uvádějíce apoštola v odpor sama se sebou. Neboť dí ihned v témž listu zjevně o těle takto (I. Kor. 15, 53. n.): „Musí zajisté toto porušitelné tělo obléci neporušitelnost a to smrtelné obléci nesmrtelnost. A když toto smrtelné obleče nesmrtelnost, tehdy se naplní řeč, která psána jest: Pohlčena jest smrt u vítězství. Kde jest, ó smrti! vítězství tvé? Kde jest, ó smrti! osten tvůj?“ To však bude tehdyž opravdu řečeno, až toto smrtelné a porušitelné tělo, jenž smrti podrobno, ba i nějakou poddaností smrti sklíčeno jest, k životu vstane a ne-

¹⁾ Naráží na to, jak „Oidipus král“, když poznal, že nevěda otce zabil a s matkou v krvoprznícím manželstvu žil i děti z ní zplodil, hrůzou a žalem si sám oči vyrval, což Sofokles poslem na konci té truchlohry takto líčí:

„Onť vezma přesky z roucha si zlatoskvělé,
Kteréž je spínaly, též jouce ozdobou,
A vzhůru přímo hroty jich v oči bodal,
Illasem volá, že nelze mu patřit ženy,
Ni zlob, jež utrpěl a sám spáchal nevol,
Nýbrž ve tmách že ostatek stráví žití,
By nespátril své činy zlé a neblahé“.

Z toho vidno, že sv. Otcové čtení spisovatelů pohanských nezavrhovali, nýbrž i sami pilně je čítali i jiným jako přípravu k čtení sv. písem radili. Viz o tom řeč sv. Basilia v Blahov. r. 1856. II. str. 24.

porušitelnost a nesmrtelnost obleče. Neboť tehdaž skutečně přemožena bude smrt, až tělo, jí podrobené, z poddanosti její vyvázne. A opět k Filippenským dí (3, 20.): „Ale naše obcování v nebesích jest, odkud i Spasitele očekáváme, Pána Ježíše, který promění tělo ponížení našeho, aby připodobněno bylo tělu jasnosti jeho, jakož i může dle působení moci své“. Nuže, které jest to tělo ponížení našeho, které promění Pán, aby podobno bylo tělu slávy jeho? Patrně toto tělo masité, kteréž i poníženo bývá, pohřbeno jsouc v zemi. Proměna pak jeho ze smrtelného a porušitelného v nesmrtelné a neporušitelné neděje se mocí vlastní jeho podstaty, nýbrž působením Páně, an s to jest, aby smrtelnému oblékl nesmrtelnost, porušitelnému neporušitelnost. Protož i dí v druhém listu ke Korintánům (5, 4. 5.): „Aby pohlceno bylo od života, co smrtelné jest. Ten pak, kdo nás k tomu způsobuje, Bůh jest, kterýž dal nám i závdavek Ducha“, zřejmě tak o těle pravě; neboť ani duše není smrtelná, ani Duch. Pohlceno pak bude, co smrtelné jest, od života, až ani tělo nebude mrtvé, ale živo a neporušeno potrvá, velebic Boha, jenž i k tomu uzpůsobil nás. Abychom tedy k tomu dospěli, dobře praví Korintánům (I. 6, 20.): „Oslavujte Boha v tělech svých!“ Bůh jest působitel neporušitelnosti.

4. Že pak to nijak nepraví o nějakém jiném těle, ale o těle tomto masitém, zřejmě a bezpochybně a bez podobenství vece Korintánům (II. 4, 10. 11.): „Vždycky mrtvení Ježíšovo na těle svém nosíce, aby život Ježíše Krista na těle našem zjeven byl. Neboť my, kteří živi jsme, vždycky na smrt vydáváni býváme pro Ježíše, aby i život Ježíšův zjeven byl na smrtelném těle našem“. A že Duch objímá tělo, v témž listě praví (3, 3.): „Jste list Kristův, zhotovený od nás, napsaný nikoliv černidlem, ale Duchem Boha živého, nikoliv na deskách kamenných, ale na tělesných deskách srdce“. Jsou-li tedy nyní srdce tělesná schopna Ducha, ký div, jestliže na vzkříšení přijmou život, jež dává Duch? A o tom vzkříšení praví apoštol v listě k Filippenským (3, 10. 11.): „Připodobněn jsa smrti jeho, zdali bych nějakým způsobem přišel ke vzkříšení z mrtvých“. O jakém pak jiném smrtelném těle rozuměti lze, žeby v něm život se objevil, leč o této podstatě, která i smrti podléhá, pro vyznání Boha? Jakož i sám řekl (I. Kor. 15, 32. 13. n.): „Jestliže jsem podle člověka s šelmami bojoval v Efesu¹⁾, co mi to prospěje, nevstanou-li mrtví? Neboť nevsta-

¹⁾ To někteří za příkladem sv. Tomáše Aq. rozumějí o rozbroji způsobeném od zlatníka Demetria v Efesu (Sk. apošt. 19, 28. n.), jiní pak za Origenem (I. I. de principiis) se domnívají, že sv. Pavel byl v Efesu za vladaře jistého Hieronyma předhozen v zápasišti lvu a pak jiným zvířatům, která však se

nou-li mrtví, ani Kristus z mrtvých nevstal; nevstal-li pak Kristus, marnéť jest kázání naše, marnáť i víra vaše; a byli bychom shledáni i křiví svědkové Boží, poněvadž osvědčujeme, že vzkřísil Ježíše, jehož by nebyl vzkřísil. Neboť nevstanou-li mrtví, ani Kristus nevstal; nevstal-li pak Kristus, marná jest i víra vaše, neboť ještě jste v hříších svých. Tedyť zahynuli i ti, kteří zesnuli v Kristu. Jestliže pouze v tomto životě v Kristu naději máme, bídnější jsme nade všechny lidi. Nyní však Kristus z mrtvých vstal, prvotiny těch, kteří zesnuli; neboť že skrze člověka smrt, i skrze člověka vzkříšení z mrtvých“.

5. V tom tedy ve všem budou nuceni, jak jsme řekli, buď tvrditi, že apoštol něco jiného mínil sám sobě na odpor, ohledem toho, že „tělo a krev nemohou královstvím Božím vládnouti“; anebo opět zlomyslné a zkroucené výklady všech slov jeho vymýšleti, aby smysl jeho slov změnili a převrátili. Neboť což mohou rozumného říci, chtějíce jinak vysvětliti výrok jeho (t. v. 53.): „Musí zajisté to, co porušitelné jest, obléci neporušitelnost, a co smrtelné jest, obléci nesmrtelnost“, a (II. Kor. 4, 11.): „Aby život Ježíšův zjeven byl na smrtelném těle našem?“ a tak ve všem jiném, čímž apoštol patrně a jasně vzkříšení a neporušitelnost těla hlásá! Budou tedy nuceni těchto tolik výroků špatně vykládati, nechtějce jed n o m u dobře rozuměti.

Hlava XIV.

Kdyby tělo naše nebylo schopno spásy, nebylo by Slovo Boží podstatu jeho na se přijalo, a tak bychom ani vykoupení nebyli.

1. Poněvadž pak apoštol neřekl o samé podstatě těla a krve, žeby nevládla královstvím Božím, protož i týž apoštol u Pána Ježíše Krista všude užil jména těla a krve; a to jednak aby osvědčil, že jest člověk (vždyť sám sebe nazýval synem člověka), jinak

krotce k nohám jeho položila nic mu neškodice. Než při onom rozbroji sv. Pavlu bezprostředně žádné nebezpečí nehrozilo, a o tomto zápasu Skutky apošt. nic nevypravují. Poněvadž pak slova *συναμαρτυρίαν* i obrazně se užívalo o zápasu s urputnými odpůrci (srov. list sv. Ign. k Řím. 5.), a sv. Pavel v II. Kor. 11, 28. n. o zápasu s dravou zvěří ničeho neklade, ač rozličná utrpení svá tam vyčítá, a obzvláště poněvadž Pavel římským jsa občanem dle práva římského k takovému zápasu ani odsouzen býti nemohl: sluší zápas ten rozuměti obrazně a dobře jej k oukladům židovských odpůrců potahovati lze.

aby spasení těla našeho potvrdil. Neboť kdyby nemělo tělo spaseno býti, nebylo by Slovo Boží tělem se stalo; a kdyby neměla se krev spravedlivých žádati, nebyl by měl Pán krve. Ale poněvadž od počátku krev hlas má, proto Bůh řekl Kainovi, když byl bratra svého zavraždil (L. Mojž. 4, 10.): „Hlas krve bratra tvého volá ke mně“. A poněvadž se mělo žádati krve jejich, proto řekl k Noemovi a rodině jeho (t. 9, 5.): „Krvě vašich duší já zajisté požádám z rukou všech zvířat“. A opět (t. v. 6.): „Kdo by prolil krev lidskou, za to budiž krev jeho vylita“. Nápodobně pak i Pán řekl těm, kteří měli vyliti krev jeho (Luk. 11, 50. a Mat. 23, 35.): „Pohledávána bude všechna krev spravedlivá, která se vylévá na zemi, od krve Abele spravedlivého, až do krve Zachariáše, syna Barachiášova, kterého jste zabili mezi chrámem a oltářem; věru! pravím vám, že přijdou všechny tyto věci na pokolení toto“. Tím poukazuje, že vylití krve všech spravedlivých od počátku, i proroků v něm bude zahrnuto, a že jím krev jejich pohledávati se bude. Avšak nepohledávalo by se toho, kdyby nemělo spasení dojíti; aniž pak by to Pán sám v sebe byl zahrnul, kdyby nebyl i sám se stal tělem a krví, podle prvního stvoru, ke spasení sám v sobě přiváděje na konci to, co bylo na počátku v Adamovi zahynulo.

2. Kdyby však dle jiného spasného řádu Pán se byl vtělil a tělo své z jiné podstaty byl vzal, nebyl by v sobě shrnul pravého člověka; a mimo to by ani tělem slouti nemohl. Tělo totiž pochází z původního výtvaru z hlíny. Jestliže pak z jiné podstaty míti měl látku [k tělu svému], tuž by též Otec z prvopočátku z jiné podstaty smíšení své¹⁾ byl způsobil. Nyní však čím byl člověk, jenž zahynul, tím se stalo i spasitelné Slovo, samo sebou i spojení se s ním i vynález spasení jeho působíc. Ale co bylo zahynulo, to mělo tělo a krev. Neboť vezma hlíny zemské Hospodin, vytvořil člověka, a pro toho všecken spasný řád příští Páně. Mělt tedy též on tělo a krev, a neshrнул v sobě žádný jiný stvor, leč ten Otcův původní, vyhledávaje, co bylo zahynulo. A proto též apoštol vece v listu ke Kološským (1, 21. 22.): „I vy, když jste byli někdy odcizeni a nepřátelé smyslu jeho v skutcích zlých, nyní již smíšení jste lidským tělem jeho, skrze smrt jeho, aby vás postavil svatě a čisté i bezúhonné před obličejem“. „Smíšení“, vece, „lidským tělem jeho“, poněvadž spravedlivé tělo smísilo to tělo, které ve hříchu drženo bylo, a v přátelství je uvedlo s Bohem.

¹⁾ „Své“ nebo „jeho“ podle toho, jak „conservationem ejus“ si vyložíme, neboť „ejus“ nejednou se klade místo: suus; „smíšením“ pak rozumí se látka, takřka těsto, z něhož první člověk utvořen byl.

3. Praví-li tedy někdo, že tolikož jiné jest tělo Páně nežli tělo naše, jelikož ono nezhřešilo, aniž jest nalezena lešť v duši jeho, ale my hříšníci jsme, pravdu má. Jinou-li však tělu Páně přisuzuje podstatu, již mu neostojí nauka o smíření. Neboť smířeno bývá to, co bylo prvé v nepřátelství. Jestliže však z jiné podstaty Pán tělo své vzal, již nesmířil s Bohem to, co přestoupením stalo se nepřátelským. Ale nyní však Pán spojiv člověka se sebou, smířil jej s Bohem Otcem, smířiv nás sobě lidským tělem svým a krví svou vykoupiv nás, jakož dí apoštol k Efesčanům (1, 7.): „V němžto máme vykoupení krví jeho, odpuštění hříchův“. A zase týž praví (2, 13.): „Vy, kteří jste někdy byli daleko, nyní jste blízko skrze krev Kristovu“. A opět (t. v. 14. 15.): „Nepřátelství skrze tělo své, zákon příkazův ustanoveními zrušiv“. A v každém listě zjevně dosvědčuje apoštol, že tělem Pána našeho a krví jeho spasení jsme ¹⁾).

4. Jestliže tedy právě tělo a krev jest to, čím se nám život působí, není vlastně o těle a krvi řečeno, žeby královstvím Božím vládnouti nemohly, nýbrž o prvé řečených tělesných skutcích, ježto člověka k hříchu svádějí a tak o život ho připravují. A protož dí v listě svém k Římanům (6, 12. 13.): „Nepanujž tedy hřích ve smrtelném těle vašem, abyste ho poslouchali; aniž také vydávejte údů svých hříchu za nástroj nepravosti; ale oddávejte se Bohu jakožto z mrtvých oživše, a údy své za nástroje spravedlnosti Boží“. Kterýmiž tedy údy sloužili jsme hříchu a ovoce přinášeli smrti, týmiž údy, chce, abychom sloužili spravedlnosti, abychom ovoce přinášeli životu (t. v. 21. 22. a 7, 5. 6.). Nuže pamětliv jsa, můj nejmilejší! že tělem Pána našeho vykoupen jsi a krví jeho vyplacen, a „drže se hlavy, s kterouž veškero tělo“ církve „spojeno jsouc se vzmahá“ (Kol. 2, 19.), t. j. tělesného příští Syna Božího, a Boha vyznáváje a člověčenství jeho nezvratně zastáváje, používaje k tomu i důkazů těchto z písem, tak snadně vyvrátíš, jako jsme ukázali, všecka později vymyšlená kacířská učení.

¹⁾ Nelze zde nepodotknouti, jak snažně netoliko v této hlavě, ale i na mnohých jiných místech sv. Otec důmyslně a důtklivě se rozepisuje o nejsv. tajemství vykoupení našeho umučením a smrtí Kristovou; z čehož i uznati nutno jednak velemoudrou péči sv. církve, ana to nejsv. tajemství za základ svého učení, památku jeho za střed své bohoslužby a rozjímání jeho za nejmocnější lék proti všelikému hříchu i za povzbuzení ke všeliké ctnosti považuje; ale jinak i početilou rouhavost a neváženost kacířů k tomuto převedlebnému tajemství.

Hlava XV.

Dokazuje budoucí z mrtvých vzkříšení z prorokův Isaiáše a Ezechiele, i že týž Bůh nás vzkřísí, který nás stvořil.

1. Že pak ten, který z prvopočátku člověka stvořil, zaslíbil mu druhé zrození se, až se v zemi rozpadne, i to praví Isaiáš takto (26, 19.): „Vzkříšení budou mrtví a vstanou pohřbení v hrobích a radovati se budou ti, kteří jsou v zemi. Neboť rosa od tebe přicházející uzdravení jest jim“. A opět (66, 13. 14.): „Já vás vzbudím a do Jerusáléma svoláni budete a uzříte a radovati se bude srdce vaše, a kosti vaše jako bylina vzejdou a poznána bude ruka Hospodinova od ctitelův jeho“. Ezechiel pak takto (37, 1. n.): „I stala se nade mnou ruka Hospodinova, a vyvedl mne v duchu Hospodin a postavil mne uprostřed pole, a to bylo plno kostí; a obváděl mne nad nimi kolkolem, a hle! mnoho jich bylo na povrchu pole suchých velmi. A řekl mi: Synu člověka, oživou-li kosti tyto? I řekl jsem: Pane, ty víš, an jsi je učinil. I řekl ke mně: Prorokuj nad těmito kostmi a řekneš jim: Kostí suché, poslyšte slovo Hospodinovo! Toto praví Hospodin kostem těmito: Hle! já přivedu na vás ducha života, a dám vám svazy a obložím vás masem a potáhnu koží a dám ducha svého do vás, a oživete a poznáte, že já jsem Hospodin. I prorokoval jsem, jakož mi přikázal Hospodin. I stalo se, když jsem prorokoval, aj! zemětřesení, a připojila se jedna každá kost k spojení svému; i viděl jsem, aj hle! povstaly na nich svazy a maso, a potáhly se koží svrchu, a ducha nebylo v nich. I řekl mi: Prorokuj k duchu, synu člověka, a rci duchu: Toto praví Hospodin: Ode čtyř větrů přijď, a dechni v tyto mrtvé, ať oživou. I prorokoval jsem, jak mi byl přikázal Hospodin, a vstoupil v ně duch, a ožili a stáli na nohou svých shromáždění veliké velmi“. A opět dle tentýž (t. v. 12. n.): „Toto praví Hospodin: Aj! já otevru hroby vaše a vyvedu vás z hrobů vašich a uvedu v zemi Israelskou a poznáte, že já jsem Hospodin, až otevru hroby vaše, abych uvedl z hrobů lid svůj; a dám ducha svého ve vás a oživete, a postavím vás v zemi vaši a poznáte, že já jsem Hospodin. Řekl jsem a učiním, praví Hospodin“. Když tedy Světotvůrce [Demiúrg] ¹⁾ i teď oživuje zemřelá

¹⁾ T. j. Bůh starozákonní Židův, který proroky nadchnul a kterého Gnostikové za jiného pokládali, než Bcha zákona nového.

těla naše, jakož viděti jest, a zaslibuje jim, že je vzkřísí a vzbudí z hrobů a krypt i neporušitelnost jim dá; neboť dí (Is. 65, 22.): „Dle stromu života budou dnové jejich“: tím dokazuje, že ten sám Bůh jest, který tak činí, i že ten jest dobrým Otcem, který laskavě daruje života těm, jižto sami ze sebe nemají života.

2. A proto co nejpatrněji ukázal Pán sebe i Otce učeníkům svým, aby totiž nevyhledávali jiného Boba, mimo toho, který stvořil člověka a dech života mu daroval, aniž k té pošetilosti zabloudili, aby nad Světotvůrce jiného Otce si smýšleli. A proto všechny ostatní, kteří pro své přestupky upadli v neduhy, uzdravoval slovem a řekl jim (Jan 5, 14.): „Aj! zdrav učiněn jsi; již neroď hřešiti, aby se ti nic horšího nestalo“, znamená, že pro hřích neposlušnosti nastaly neduhy lidem; ale slepci od narození nenavrátíl zrak pouhým slovem, ale činem, nikoliv marně a nahodile tak jednáje, ale aby osvědčil tu ruku Boží, která z počátku stvořila člověka. A protože i učeníkům tázajícím se ho, z jaké příčiny by se byl slepým narodil, zdali svou či rodičů vinou, odpovídá (t. 9, 3.): „Ani ten nezhřešil ani rodiče jeho; ale aby byli zjevení skutkové Boží na něm“. Skutek pak Boží jest stvoření člověka. Neboť to skutkem učinil, jakož písmo dí (I. Mojž. 2, 3.): „Vzal pak Hospodin hlínu ze země a způsobil člověka“. Pročež i Pán plnul na zemi a učinil bláto a pomazal jím oči, ukazuje, jak se dávné stvoření stalo, i ruku Boží, kterouž člověk způsoben jest z hlíny, zjevuje těm, kteří mohli porozuměti. Neboť co bylo Slovo tvůrčí opominulo způsobiti v životě mateřském, to dokonalo veřejně, aby tak skutkové Boží zjevení byli na něm, a my abychom nehledali žádné jiné ruky, kterou by byl uzpůsoben člověk, aniž pak jiného Otce, vědouce, že tatáž ruka Boží, která nás z počátku stvořila, i nás též v životě mateřském tvoří, za posledních časů nás ztracené hledala, a získavši svou ztracenou ovci, na ramena ji pojala a s plesáním k stádu života ji navrátila.

3. Ale že nás v životě mateřském Boží Slovo tvoří, to praví Jeremiášovi (1, 5.): „Prvé nežli jsem tě způsobil v životě, znal jsem tě; a právě nežli jsi vyšel z lůna matčina, posvětil jsem tě, a prorokem mezi národy ustanovil jsem tě“. A Pavel nápodobně praví (Gal. 1, 15. 16.): „Když pak se líbilo tomu, který mne odloučil z života matčina, abych jej hlásal mezi národy“. Když tedy v životě matčině od Slova způsobeni býváme, tak tedy totéž Slovo způsobilo zrak slepci od narození, zjevně se ukazujíc býti tím, který skrytě působitelem naším jest, poněvadž Slovo samo lidem se zjevně zjevilo, i dávné stvoření Adamovo vysvětlujíc, i jak

byl učiněn, i kterou rukou způsoben, na části k celku ukazujíc. Neboť Pán, kterýž zrak způsobil, jest i týž, který celého člověka stvořil vůli Otcovu plně. A poněvadž člověk dle Adamova stvoření způsobený v přestoupení poklesna, koupele nového zrození potřebí měl, proto řekl [Pán k slepci], když byl bláto na jeho oči natřel (Jan 9, 7.): „Jdi k [rybníku] Siloa a umyj se!“ a takto jemu i útvar [zraku] navrátil i obrod skrze umytí¹⁾. A proto když se byl umyl, navrátil se vida, aby člověk i svého stvořitele poznal i spatřil, kdo mu život daroval.

4. Klamou se tedy i Valentínci, ani praví, že člověk není z této země utvořen, nýbrž z nějaké tekuté a plynné hmoty. Neboť z jaké země Pán mu způsobil oči, z takové patrně i z počátku způsoben jest člověk. Neboť nebylo by důsledné, aby z jiné podstaty byly utvořeny oči a z jiné ostatní tělo, jakožby nebylo důsledné, aby jiný tvořil tělo a jiný oči; nýbrž tentýž, který sám z počátku způsobil Adama, a s kterýmž i rozmlouval Otec řka (I. Mojž. 1, 26.): „Učiňme člověka podle obrazu a podobenství svého“, ten v posledních dobách sebe samého zjeviv lidem, způsobil zrak tomu, který od Adama slepý byl. A protož i písmo, k budoucím věcem poukazujíc, vypravuje, že když se byl Adam pro svou neposlušnost ukryl, Pán přišel u večer²⁾ k němu a volal naň řka (t. 3, 9.): „Kde jsi?“ To znamená, že i za posledních časů totéž Slovo Boží přišlo volat člověka, připomínajíc mu skutky jeho, v kterých trvaje, ukryl se byl Pánu. Jako totiž tehdež k Adamovi u večer mluvil Bůh, hledaje ho: tak v posledních dobách navštívil pokolení jeho, týmž hlasem je vyhledávaje.

¹⁾ Toto přikázané umytí slepce v pramenu Siloa vůbec spisovatelé křesťanští a sv. Otcové považovali za obraz sv. křtu, jmenovitě Tertullian (de bapt.), Řehoř Nyssenský (de bapt.), Ambrož (I. III. de sacram. c. 2.), Augustin (tract. 44. in Jo.), a j. Krásně o tom dí zbožný básník Sedulius (Carmen pasch. l. IV. v. 265. n.) takto:

„Oslnulý jsmeť kmen neblahé své mátery Evy,
Dávnou od zplození již temnotu hříchu nesouce;
Však že i Bůh ráčil smrtelný vzít na se výtvar,
Schránka ta člověcká ze panenské pojata krve,
Spasným nám je prachem, svěceným když spláchne se zřídlem,
Nám i novazrození jasný svit patřiti dává.“

²⁾ Vulgata a po ní i naše bible má: „po poledni“, hebr. text klade toliko בֵּרָקָה, při věterku dne, což LXX překládají τὸ δειλινόν, u večer, a Theodotion: ἐν τῇ πνεύματι πρὸς κατὰψυξιν τῆς ἡμέρας, u věterku, když ochlazoval se den, majo na zřeteli klimatickou povahu krajín východních. Patrně tedy, že čtení Vulgaty: „ad auram post meridiem“ spojuje překlad textu

Hlava XVI.

Když těla naše v zemi se navracejí, z toho jde, že i z ní vzata jsou; přístím Slova objevil se v nás zřejměji obraz Boží.

1. A poněvadž z této naší země utvořen byl Adam, proto praví písmo, že mu řekl Bůh (t. 3, 19.): „V potu tváři své jísti budeš chléb svůj, až se navrátíš v zemi, z kteréž vzat jsi“. Jestliže se tedy v nějakou jinou zemi vracejí po smrti těla naše, majíť pak následovně i z oné svou podstatu; pakli v tuto, tudíž i patrně, že i z té jich utvoření se stalo, jak to, i Pán zřejmě osvědčil, utvořiv z ní oči [slepici od narození]. Když se tedy opravdově a patrně objevila ruka Boží, kterouž vytvořen jest Adam i my též vytvořeni jsme; a když jest jeden a tentýž Otec, jehož hlas od počátku až do konce přítomen jest stvoru svému; i když podstata našeho utvoření skrze evangelium zjevně osvědčena jest: již není žádné potřeby vyhledávati jiného Otce mimo toho, aniž pak jiné podstaty výtvaru našeho, mimo tu od Pána řečenou a dokázanou, aniž jiné ruky Boží mimo tu, která od počátku až do konce tvoří nás a přizpůsobuje k životu a přítomna jest výtvaru svému, zdokonalujíc jej dle obrazu a podobenství Božího.

2. Avšak Slovo to se tehdáž ukázalo, když Slovo Boží se vtělilo, připodobníc sebe člověku a člověka sobě, aby člověk podoben jsa Synu [Božímu], drahocenným se stal Otci. V prvních dobách se řeklo sice, že člověk učiněn jest podle obrazu Božího, ale neukázalo se; neboť neviditelné bylo ještě Slovo, dle jehož obrazu člověk byl učiněn; a proto tedy i podobenství toho tak snadno pozbyl. Ale když Slovo Boží tělem učiněno jest, tím obojí toto potvrdilo, jednak ukázalo pravý obraz [Boží], samo se stanouc, čím byl obraz jeho, a jinak navrátilo a utvrdilo podobenství, připodobnivši člověka neviditelnému Otci viditelným Slovem.

3. Ale netoliko tím, co posud řečeno jest, zjevil Pán i Otce

---

hebr. s výkladem řeckým, Irenej pak že přidržel se LXX. Rabínové dokonce zcela určitě tvrdí, že první rodiče o čtvrté hodině s poledne zhřešili a že Bůh ihned na ně přikvačil, a sv. Otcové v rozličné o té věci úvahy se pouštějí, porovnávající hříchy Adamův s vykoupením Páně. Než takové výklady a úvahy allegorické neodpovídají dobám našim o samé základy zjevení Božího se habetícím a nikterak nechápajícím, jak duše věrou, lítostí, nadějí a láskou opo-
jená pohřbiti se může v básnické téměř pojmání vykupitelského díla Páně

i sebe samého, ale i samým utrpením svým. Neboť sejma tu neposlušnost člověka, které se byl z počátku na dřevě dopustil, „stal se poslušen až k smrti, a to smrti kříže“ (Fil. 2, 8.), zhojiv tak neposlušnost spáchanou na dřevě, svou taktéž na dřevě poslušností¹⁾. Nebyl by však přišel touto [poslušností] napravit oné neposlušnosti, která zpáchána byla proti Stvořiteli našemu, jestliže jiného Otce zvěstoval. Ale poněvadž tím, čím jsme my neposlechli Otce a nevěřili jeho slovu, právě tím opět poslušnost uvedl a povolnost ke slovu jeho, zcela patrně poukázal k témuž Bohu, kterého jsme v prvním Adamu urazili, nezachovavše jeho přikázání, s kterým pak smíření jsme Adamem druhým, poslušní jsouce až k smrti. Neboť nikomu jinému nebyli jsme dlužníky, ale tomu, jehož přikázání jsme z počátku byli přestoupili.

Hlava XVII.

Bůh a Pán, Otec a Stvořitel všech věcí jeden jediný jest, jenž nás v Kristu miloval, kterýž se pak osvědčil býti Synem a Slovem jeho, když hříchy odponštěl.

1. Tenť pak Světotvůrce jest dle lásky své Otec, dle moci Pán, dle moudrosti stvořitel a působitel náš, jehož i přikázání přestoupivše, nepřátely jeho jsme se stali. A proto nás Pán na konec časů svým se vtělením v přátelství navrátil, „prostředníkem jsa mezi Bohem a lidem“ (I. Tim. 2, 5.), smířiv s námi Otce, proti němuž jsme se prohřešili, a napraviv neposlušnost naši svou poslušností; nám pak získav společnost a oddanost k stvořiteli našemu. Pročež nás i v modlitbě říkati učil (Mat. 6, 2.): „Odpusť nám naše viny!“ poněvadž on jest Otcem naším, jemuž my jsme se provinili, přestoupivše přikázání jeho. Ale kdo jest tento? Snad neznámý některý Otec, který žádného nikdy přikázání nedal? Či jest jím Bůh v písmech hlásaný, proti němuž jsme se i provinili, přestoupivše přikázání jeho? Ale přikázání dáno jest člověku skrze Slovo; neboť dí (I. Mojž. 3, 8.): „I slyšel Adam hlas Hospodina Boha“. Dobře tedy Slovo jeho k člověku praví (Mat. 9, 2.):

¹⁾ Touž myšlenku krásně vyjadřuje církev sv. pějíc v prefaci o sv. kříži: „Bože, jenž jsi spásu pokolení lidského na dřevě kříže ustanovil, aby odkud smrt původ svůj vzala, odtud i život povstal“. — A Sedulius (eleg. v. 61. 62.):

„Přišla lidem jest smrt veletрудná se stromu v ráji,
Smrt veletрудná též se stromu jest shlazena“.

„Odpouštějí se tobě hříchové“; ten totiž, proti kterému jsme z počátku se provinili, odpuštění nám dává na konci. Neboť jest-li jiný ten, jehož přikázání jsme přestoupili, a jiný, který řekl: „Odpouštějí se tobě hříchové tvoji“: není takový ani dobrotivým, ani pravdomluvným, ani spravedlivým. Neboť jak by byl dobrotivým, který nedaruje ze svého? Jak spravedlivým, an by cizího uchvacoval? A jak by opravdově byli [nám] hříchové odpuštění, lečby právě tentýž, proti němuž jsme zhřešili, odpuštění nám dal, „skrze srdečné milosrdenství Boha našeho, v němžto navštívil nás“ (Luk. 1, 78.) skrze Syna svého.

2. Pročež i když byl dnavce uzdravil, praví se (Mat. 9, 8.): „Vidouce lidé velebili Boha, kterýž dal takovou moc lidem“. Kterého medle Boha velebili lidé vůkol stojící? Snad toho od kacířův smyšleného neznámého Otce? I jak velebili toho, kterého původně ani neznali? Patrně tedy jest, že toho Boha, kterého zákon a proroci hlásali, lid Israelský velebil, kterýž i jest Otcem Pána našeho; a proto vyučoval lidi smyslně zázraky, které činil, aby vzdávali slávu Bohu. Kdyby však byl sám od jiného Otce přišel, a jiného Otce by byli velebili lidé, vidouce zázraky jeho: tuť by byl je nevděčnými učinil k tomu Otci, který byl uzdravení udělil. Ale poněvadž od toho, který jest Bůh, byl přišel jednorozený Syn k spáse lidstva, proto povzbuzoval i nevěřící divy jím učiněnými, aby vzdávali slávu Otci, i těm, kteří nepřijali příští Syna jeho a tudíž nevěřili v odpuštění, které uděloval, fariseům totiž, řekl (t. v. 6.): „Abyste pak věděli, že má Syn člověka moc odpouštětí hříchů“, a to povědv, přikázal dnavému člověku, aby vzal lože své, na kterémž ležel, a odešel do domu svého. Tímto svým jednáním zahanbil nevěrce a osvědčil se býti hlasem Božím, kterýmž obdržel člověk přikázání, která [pak] přestoupiv, stal se hříšníkem; neboť z hříchů posla dna.

3. Odpouštěje tedy hříchů, jednak člověka uzdravil, jednak sebe zřejmě osvědčil, kdo by byl. Neboť nemůže-li nikdo hříchů odpouštětí leč jediný Bůh, Pán však je odpouštěl a uzdravoval nemocné: tuť jest patrné, že on byl Slovo Boží, které se stalo synem člověka, a že od Otce obdržel moc odpouštětí hříchů, poněvadž jest člověk a poněvadž jest Bůh, aby jsa člověk, útrpnost s námi měl, jsa Bůh, smiloval se nad námi a odpustil nám naše viny, jimiž jsme se proti Stvořiteli svému Bohu provinili. Protož i David předpověděl (Ž. 31, 1. 2.): „Blaženi, kterýmž odpuštěny jsou nepravosti a jichž ukryti jsou hříchové! Blažen člověk, jemuž Bůh hříchu nepřičítá“, předukazuje k tomu odpuštění, které

přítím jeho nastalo a kterýmž „smazal úpis“ dluhu našeho, „přibiv jej na kříži“ (Kol. 2, 14.), abychom tak dřevem dosáhli odpuštění viny své, jako jsme se byli dřevem stali vinníky Bohu.

4. To se mimo mnohé jiné ještě i Eliseem prorokem znamenitě předobrazilo. Neboť když (IV. Král. 6, 4. n.) proroci jej provázející sekali dříví k zhotovení chyžky, a sekera s toporu se smekši do Jordanu padla, a nebylo jim lze ji naleztí, přijda Eliseus na to místo a zvěděv, co se bylo stalo, hodil dřevo do vody. To když byl učinil, vyplavala železná sekera, a s hladiny vodní si ji vzali, kteří ji byli dřívě ztratili. Tímto činem ukázal prorok, že my to pevné Slovo Boží, které jsme z nepozornosti byli ztratili a nenalezli, opět přijmeme řízením dřeva [kříže]. Že pak Slovo Boží podobno jest sekerě, proto Jan Křtitel praví o něm (Mat. 3, 10.): „Již pak sekera ke kořenu stromu položena jest“. A Jeremiáš podobně dí (23, 29.): „Slovo Hospodinovo jako sekera tesající skálu“. Toto tedy Slovo nám skryté objevil spasný řád dřeva, jakož jsme prvé pověděli. Neboť když jsme je dřevem pozbyli, dřevem se nám zase všem objevilo, ukazujíc na sobě vysokost i délku i širokost ¹⁾, a (jakož řekl jeden ze starších) ²⁾ božským roztažením rukou dvojitý národ k jednomu Bohu spojujíc. Dvě ruce totiž, protože i dva národy až na končiny zemské rozptýlené; ale jedna hlava uprostřed, poněvadž i jeden Bůh jest nade všechny a skrze všechny i ve všech nás (Efes. 4, 6.).

Hlava XVIII.

Všecky věci stvořeny jsou od téhož Boha Otce a Slova jeho, kteréž nás vykoupilo, protož mu i k vykonání toho spasného řádu slouží.

1. A takový aneb toliký spasný řád nevyvedl cizími, nýbrž svými vlastními tvory; aniž pak skrze to, co z nevědomosti a odpadnutí povstalo, nýbrž skrze to, co moudrostí a mocí Otce jeho trvá. Neboť není ani nespravedliv, aby po cizím bažil, ani nuzen, aby svým majetkem majetku svému nezpůsobil života, svého tvorstva užívaje k spasení člověka. Neboť nebylo by ho ani tvorstvo sneslo, kdyby bylo pouze z nevědomosti a poklesku vyšlo.

¹⁾ T. lásky a moci Boha Otce a jeho Slova.

²⁾ Toto slovo vzali jsme ze zlomku řeckého.

Že totiž samo vtělené Slovo Boží pnělo na kříži, obšírně jsme dokázali; i sami kacíři vyznávají Ukřižovaného. Jak tedy mohlo to, co bylo výplodem nevědomosti a poklesku, nésti toho, který v sobě chová poznání všech věcí, a jest pravdivým a dokonalým? A nebo jak mohlo to tvorstvo, které jest skryto před Otcem a od něho daleko odloučeno, snésti jeho Slovo? Jestliže pak učiněno jest i od andělův, ať již neznajících Boha nade všecko vznešeného anebo znajících, ješto Pán učil (Jan 14, 11.): „Já v Otci svém a Otec ve mně jest“: jak by bylo možná, aby Otce i Syna spolu snesla nějaká stvůra andělův? Jak mohlo to tvorstvo, které jest mimo Plérómu, obsáhnouti toho, který obsahuje veškeru Plérómu? Když tedy to všecko nemožno jest a nižádného důkazu nemá, tuť pouze učení církve pravé jest, že totiž to vlastní tvorstvo, které má původ svůj v moci a umění i moudrosti Boží a jimi trvá, neslo je, t. j. jeho Slovo, neboť ono [tvorstvo] neviditelně nesené jest od Otce, ale naopak viditelně nese jeho Slovo.

2. Neboť Otec, nesa tvorstvo spolu i Slovo své, a Slovo nesené jsouc od Otce, uděluje ducha všem, jakkoliv chce Otec: některým však podle stvoření stvořeného ¹⁾, jiným pak podle práva synovství toho, který jest z Boha, t. j. zrození z Boha. A tak se osvědčuje jeden Bůh Otec, jenž jest nade všecko a skrze všecko a ve všem. Nade všecko zajisté Otec, a ten jest hlavou Krista; skrze všecko pak Slovo, a to jest hlavou církve; ve všech nás pak Duch, a ten jest „vodou živou“ (Jan 7, 38. 39.), kterouž dá Pán právě věřícím v něho a milujícím ho a vědoucím, „že jest jeden Otec, který jest nade všecko, a skrze všecko a ve všech nás“ (Efes. 4, 6.). Tomu dosvědčuje i Jan, učeník Páně, řka v evangeliu takto (1, 1. n.): „Na počátku bylo Slovo, a Slovo bylo u Boha, a Bůh bylo Slovo. To bylo na počátku u Boha. A všechny věci skrze ně učiněny jsou a bez něho nic není učiněno“. Potom pak o témž Slovu řekl (v. 10. n.): „Na světě bylo a svět skrze ně učiněn jest, a svět ho nepoznal. Ve své přišlo a svoji ho nepřijali. Kteří pak koliv je přijali, dalo jim moc syny Božími býti, těm, jižto věří ve jméno jeho“. A pak vtělení se jeho znamená řekl (v. 14.): „A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi“. A potom doložil: „A viděli jsme slávu jeho, slávu jako jednorozeného od Otce, plné milosti a pravdy“. Patrně dokazuje všem, kteří slyšeti

¹⁾ Stvořeným duchem rozumí sv. Otec dech životní, dočasný a tudíž stvořený; duchem pak podle práva synovství ducha oživujícího, jímž se člověk duchovním stává, obrod duchovní.

chtějí, t. j. uši mají, že jeden jest Bůh Otec nade všecky, a jedno Slovo Boží, které jest skrze všecky, skrze které i všecky věci učiněny jsou; a že tento svět vlastně jemu náleží a skrze ně učiněn jest z vůle Otcovy a nikoliv skrze anděly, aniž následkem odpadnutí nebo umenšení anebo nevědomosti; aniž skrze nějakou sflu Průniky, kterouž i Matkou nazývají někteří; ani skrze některého jiného světastrůjce, jenž by Otce nebyl znal.

3. Neboť tvůrcem světa jest opravdu Slovo Boží; ale tím jest Pán náš, který v nejposlednějších dobách člověkem učiněn jest, na tomto světě bydlel a neviditelně drží všecko, co učiněno jest, a u veškerém tvorstvu tkví, jelikož jako Slovo Boží řídí a pořádá všecko; a proto ve své viditelně přišel a se vtělil a pněl na dřevě, aby všecko v sebe zahrnul. „A svoji vlastní“, t. j. lidé, „nepřijali ho“, jakož totéž i Mojžiš ukázal lidu řka (V. 28, 66.): „A bude život tvůj jako zavěšený před očima tvýma, a neuvěříš životu svému“. Kdo ho tedy nepřijali, neobdrželi života. „Ale kteřížkoliv ho přijali, těm dal moc syny Božími býti“. Neboť on má moc od Otce nade vším, poněvadž jest Slovo Boží i pravý člověk; v neviditelném má účastenství duchovně a rozmyslem zákon dává, aby všecko ve svém řádu trvalo; nad viditelným a lidským vládne zjevně a na všecky uvádí dle zasloužení spravedlivý soud, jakož i David zřejmě osvědčuje řka (Ž. 49, 3.): „Bůh náš zjevně přijde a nebude mlčeti“. A pak též ukazuje, jaký od něho uveden bude soud řka (t. v. 3. 4.): „Oheň pálení bude před ním, a vůkol něho bouře hrozná; zavolá nebe s hůry i zemi, aby soudil lid svůj“.

Hlava XIX.

S neposlušnou a hříšnou Evou porovnává blahoslavenou Pannu Marii; dokazuje, že bludaři neznají spasného řádu Božího.

1. Že tedy Pán zřejmě do svého vlastního přijíti měl, a jej vlastní jeho tvorstvo nésti mělo, které od něho samého neseno jest; a že měl napravení učiniti té neposlušnosti, která se na dřevě stala, svou též na dřevě poslušností; a že se mělo zrušiti ono svedení, kterýmž k zlému svedena jest Eva, panna již muži určená: o tom v pravdě od anděla to dobré poselství obdržela muži již zasnoubená Panna Maria. Neboť jakož onano řečí anděla svedena jest,

aby se vzdálila Boha přestoupíc slova jeho: tak i tato řečí anděla zvěstování obdržela, že má nésti Boha, poslušna jsouc slova jeho. A jak onano neposlechla Boha, tak dostala tato tu radu, aby poslechla Boha, aby tak panně Evě Panna Maria stala se orodovnicí¹⁾. A jako spoutáno bylo k smrti lidské pokolení skrze pannu, spaseno jest skrze Pannu, ana se rovnou vahou napravila panenská neposlušnost panenskou poslušností. Potom zajisté i hřích prvotního člověka potrestáním prvorozence napravení dostal, i chytrost hadova prostotou holubičinou přemožena jest; osidla pak zrušena, jimiž jsme spoutáni byli k smrti.

2. Neumělci jsou všickni kacíři, a jednak nepovážíce řízení Boží, jednak neznajíce spasný řád jeho ohledem na člověka, jelikož slepi jsou pro pravdu, sami své spáse odporují: jedni uvádějíce mimo Světotvůrce ještě jiného Otce; jiní tvrdíce, že od některých andělův svět ten způsoben jest, jeho pak podstata prý dle jedněch daleko jsouc vzdálena od jejich domnělého Otce, sama od sebe povstala a vykvetla, dle jiných pak [ten svět] v tom oboru, v kterém se Otec nachází, z nedostatku a nevědomosti svou podstatu vzal. Jiní pak zjevným příchodem Páně povrhují, nevěříce v jeho se vtělení²⁾; opět jiní neuznávajíce omilostnění Panny tvrdí, že [Kristus] od Josefa zplozen jest³⁾; a někteří praví, že ani duše ani tělo nemůže pojati života věčného, nýbrž toliko vnitřní člověk. Ale ten prý jest dle jich domyslu pouze jejich rozum, kterýž, jak oni soudí, jediný k dokonalosti postoupí. Jiní zase duši k spasení připustivše, praví, že tělo jejich nemá účastenství spáasy od Boha, jak jsme v první knize provedli, v které jsme též jejich učení vyložili i pak nedůslednost a nedostatečnost jeho v druhé [knize] ukázali.

¹⁾ To jest spolu jedno z nejdávnějších a nejdůležitějších osvědčení víry církve katolické, že bl. Panna Maria jest orodovnicí pokolení Evina u Boha a že tedy slušno a potřebno i prospěšno jest nám, abychom ji za pomoc a přimluvu vzývali. Ostatně znamenej, že podobně již sv. Justin M. porovnává Marii s Evou řka (Dial. 100.): „[Kristus] skrze pannu se vtělil, aby kterouž cestou neposlušnost hadem způsobená počátek vzala, touž cestou vzala i konec. Neboť Eva, jsouc panna a neporušena, slova hadova uposlechla, neposlušnost a smrt porodila; ale Maria Panna věrné pozdravení přijavši, když jí blaho- věstil anděl Gabriel, ... odpověděla: Staniž mi se podle slova tvého!“ Srovn. i III. 22, 4.

²⁾ Dokété.

³⁾ Ebionité.

Hlava XX.

U víře poslouchati sluší duchovní pastýře, jimž od apoštolův svěřena jest správa církve; kacířů pak se máme varovati, aniž pak smíme všetečně o tajemstvích víry rozumovati.

1. Neboť ti všickni mnohem pozdější jsou, nežli oni biskupové, kterýmž apoštolé svěřili církve, a to jsme v knize třetí se vši bedlivostí provedli. Řečení tedy kacíři jsouce slepi pro pravdu, nuceni jsou brzo tou, brzo tou cestou bloudíce se bráti, a protož neshodně a nedůsledně rozcházejí se stopy jich učení. Ale stezka těch, kteří se církve drží, objímá celý svět, poněvadž má pevné podání od apoštolův a ukazuje nám jednu a touž víru všech ¹⁾), jelikož všickni jednoho a téhož Otce uznávají a v jeden a týž spasný řád vtělení se Syna Božího věří a o jednom pouze a témž obdarování Ducha vědí a jedněch a týchž příkázání zachovávají, jedním a týž řádem zprávy církevní se zpravují a téhož přísti Páně očekávají i jedné a též spásy celého člověka, t. j. i duše i těla se nadějí ²⁾). A učení církve pravé jest a pevné, ana jednu a touž cestu k spasení na celém světě ukazuje. Neboť jí svěřeno jest světlo Boží a protož „moudrost“ Boží, kterouž k spasení vede veškero člověčenstvo, „káže se vně a na ulicích důvěrně si počíná a s výšin zdí se hlásá, i v branách města statně mluví“ (Přisl. 1, 20. 21.). Všudy zajisté církev hlásá pravdu; ta jest sedmiramenným svícem, an nese světlo Kristovo ³⁾).

2. Kdo tedy opouští učení církve, svaté presbytery z nevědomosti obviňuje, nepovážíce, oč lepší jest zbožný neumělec nad

¹⁾ Krásně o též věci dí sv. Hilarius (lib. VII. de Trinit.): „Rozbroje kacířův jsou mírem církve; neboť čím více oni sobě odporují, tím více víru církve dotvrzují“.

²⁾ Z toho a co dále praví, lze dvojího se dosouditi: 1. že všickni, kteří se věrně církve sv. až do smrti drží, a příkázání její pilně zachovávají i sv. spasitelných prostředků svědomitě užívají, konečně jistě spasení budou; a 2. že církev sv. vždy byla shromážděním viditelným všech po celém světě věřících jako svíce postavená na svícnu, jako město vystavěné na hoře.

³⁾ Naráží se na takový svícen v chrámě Jeruzalémském dle II. Mojš. 25., snad i na sedmero svíců ve Zjev. 1, 13. — Onen pak svícen sv. Otcové vůbec obrazem považovali pravdivého učení a víry církve, jejíž světlo celý svět ozařuje. — Ostatně svícny či lampy o více ramenech nebyly nic neobyčejného v starém věku. Tak praví básník římský Martial (Epigr. lib. XIV. 41.):

„Ač svítím plameny přemnohými ve sni hodovní,
Víc ač lamp mívám, jedna lucerna slovu“.

rouhavého a nestoudného mudráka (takými jsou všickni kacíři), a kdožkoli se domnívají, že něco nad pravdu vynalezti mohou, následující těch řečených, různých a mnohotvárných nauk, a tak nejistou cestou se berouce, nemají jednoho a téhož pojmu o jedněch a týchž věcech, jako slepci slepými vůdci semo tamo vedeni: ti spravedlivě upadnou v ukrytou jámu nevědomosti, vždy hledající a nikdy žádné pravdy nenalezající. Varovati se tedy máme jich učení a bedlivě k tomu hleděti, abychom se jimi nikdež nedali mýlit, utéci pak se máme v církev, abychom v jejím lůně chování a písmy Páně živeni byli. Církev totiž jest jako ráj založena na tomto světě. „Se všelikého“ tedy „stromu“ ráje ovoce „jísti budete“ (Mojž. 2, 16.), dí Duch Boží, t. j. každého písma Páně použití smíte ¹⁾, ale nádhernou myslí nepožívejte a celé kacířské změnlosti ani se netkněte. Neboť oni chlubí se, že oni mají vědění dobrého i zlého, a nad Boha, Tvůrce svého, vynášejí bezbožné myslí své; smýšlejí tedy nad cíl myslí [lidské]. Pročež i apoštol varuje řka (Řím. 12, 3.): „Abyste nemyslili více, nežli sluší mysliti, ale abyste myslili k střídmosti“; abychom okusivše jejich vědy, an si více myslí nežli sluší, nebyli vyvrženi z ráje života, v nějž Pán uvede ty, kteří poslušni jsou příkazu jeho, an „pojal v sobě všechny věci, které jsou na nebi i na zemi“; ale co na nebi jest, jsou věci duchovné; co však na zemi, jest řád Boží k spáse člověka určený. A toto pojal tedy v sobě, spojiv v jedno člověka s Duchem a Ducha uveda v člověka, sám jsa hlavou Ducha ²⁾ a ustanově, aby Duch byl hlavou člověka; neboť skrze něho viděli jsme a slyšeli jsme i mluvíme.

---

¹⁾ Světlý a patrný to důkaz, že hrubé a lživé obviňování jest proti církvi sv., jakoby čtení sv. písem byla zakázala a zakazovala. Od prvních dob církve bylo čtení sv. písem dovoleno a pilně konáno i od laikův; ale vždy bylo odkazováno k vysvětlení jich církví. Tím i svatosti těch spisův bylo šetřeno i věřící od mylného rozumění jich varováni. Zdažli pak se tak děje každoročním rozhazováním tisícův a tisícův exemplářů té sv. knihy často v špatných, přešpatných překladech a mezi národy, ani písmene neznající? Může-li pak větší pošetilosti a hrubšího zneuctění sv. písma býti nad toto jednání biblíských společností? A to jest potom to oslavované vytáčení sv. písma na světlo, když prý od církve katolické pod lavicí povrženo leželo!

²⁾ Kristus Pán i jakožto člověk jest hlavou, od níž Duch sv. k věřícím vychází.

Hlava XXI.

Kristus jsa hlavou všech, od Otce na tento svět poslán jest a vtělil se, aby zaslíbení vyplnil, ďábla přemohl a nás s Otcem smířil.

1. Všecko tedy pojímaje [v sebe], pojal i pŕtku proti nepříteli našemu: vyzvav a poraziv toho, který z počátku v Adamu zajaté nás odvedl, a potra hlavu jeho, jakož v první knize Mojžišově pravil Bůh k hadu (3, 15.): „A nepřátelství položím mezi tebou a mezi ženou, mezi semenem tvým a semenem jejím; ten pozorovati bude hlavu tvou a ty pozorovati budeš patu jeho“. Od té doby tedy již bylo předpovědíno, že ten, který se z panenské ženy naroditi měl, dle podobenství Adamova stíhati bude hlavu hadovu. A ten jest to símě, o němž se zmiňuje apoštol v listě ke Galatům řka (3, 19.), „že zákon dán jest pro přestoupení, dokud by nepřišlo símě, jemuž zaslíbeno jest“. Zřejměji pak ještě v témž listu totéž ukazuje řka (4, 4.): „Když však přišla plnost času, poslal Bůh Syna svého, učiněného z ženy. Neboť nebyl by spravedlivě přemožen protivník, leč byl vítěz jeho člověkem z ženy narozeným. Onen totiž skrze ženu si z počátku podmanil člověka, protiviv se člověku. Protož i Pán se sám Synem člověka nazývá, pojav v sobě původního člověka, z něhož žena vytvořena jest, abychom jakož skrze přemoženého člověka ve smrt upadlo pokolení naše, tak opět skrze člověka vítězného k životu povstali, a jako smrt obdržela skrze člověka vítězství nad námi, tak opět my nad smrtí skrze člověka vítězné palmy dosáhli“ ¹⁾.

2. Avšak nebyl by Pán ono dávné nepřátelství proti hadu v sobě zahrnul, plně zaslíbení Stvořitelovo a konaje příkaz jeho, kdyby byl přišel od jiného Otce. Ale že jeden a týž jest, který nás z počátku způsobil a na konec Syna svého poslal, protož i přikázání jeho vykonal Pán, z ženy učiněný, zniče netoliko našeho protivníka, ale i zdokonaliv člověka dle obrazu a podobenství Božího. A proto jej nijak nepřekonal, leč slovy zákona, přikázání Otcovo si ku pomoci bera k potření a poražení odpadlého anděla. Neboť předně postiv se čtyřiceti dnů, jako Mojžíš a Eliáš, potom zlačněl, abychom poznali, že byl opravdu a skutečně člověkem;

¹⁾ Tu máme důkaz ve víru o dědičném hříchu, v němž se všickni na svět rodíme; liché tedy a marné jest tvrzení těch, kteří se domnívají, že dítky rodičů spravedlivých a zbožných již z té příčiny bez sv. křtu spasení docházejí. Byl David zajisté syn takových rodičův a přec Duchem sv. jsa osvěcen kvůli (Ž. 50, 7.): „Aj hle! v nepravostech počat jsem a v hříších počala mne matka má“.

neboť přirozená věc jest, že člověk postě se zlační; potom pak aby měl protivník příležitost k svému útoku. Neboť poněvadž z počátku člověka nelačného jídlem svedl k přestoupení příkazu Božího, na konci nemohl přemluvití lačného k požití krmě od Boha pocházející. Neboť když pokušitel řekl (Mat. 4, 3.): „Jsi-li Syn Boží, rci, ať toto kamení chleby se stane“, Pán příkazem zákona odbyl ho řka: „Psáno jest (V. Mojž. 8, 3.): Ne pouhým chlebem živ jest člověk“. Na to však, co dí: „Jsi-li Syn Boží“, použil vyznání, které jej oslnouti mělo, že totiž jest člověkem; a tak výrokem Otcovým zmařil jeho první útok. Nasycení tedy člověka v ráji dvojitým okušením zrušeno jest zdrželivostí na tom světě vykonanou. Onen pak zákonem jsa poražen, pokoušel se o to, jak by po druhé, ač lživě, ale přec zákonem učinil svůj útok. Vyveda jej totiž na nejvyšší okřídli chrámu řekl (Mat. 4, 6.): „Jsi-li Syn Boží, spusť se dolů; neboť psáno jest (Ž. 90, 11.), že andělům svým přikázal o tobě, a na rukou ponesou tě, abys snad neurazil o kámen nohy své“, lež svou zakrýváje písmem, což činí všickni kacíři ¹⁾. Neboť že „andělům přikázal o něm“, ovšemť psáno jest; ale „spusť se dolů“ nepovídá žádné písmo, nýbrž tu radu ďábel sám ze sebe vzal. Pročež Pán opět zákonem porazil jej řka (Mat. 4, 7.): „Zase psáno jest (V. Mojž. 6, 16.): Nebudeš pokoušeti Pána Boha svého“, tím výrokem zákona ukázav jednak co se vůbec člověka týče, že nemá člověk pokoušeti Boha; ale jinak co jemu samému [ďáblu] platilo, že nemá v tom, ježž jako člověka spatřuje, pokoušeti Pána Boha svého. A tak hrdopysná mysl hadova zrušena jest pokorou člověka a ďábel již dvakráte písmem poražen, ano se mu dokázalo, že radí k věcem, přičím se přikázání Božímu, a z vlastní řeči své osvědčen jest býti nepřítelem Božím. Ale ač mocně poražen, schopiv se a sebera všecku svou lživou moc, po třetí mu ukázal všechna království světa řka, jak Lukáš připomíná (4, 6. 7.): „Toto všechno ti dám,

¹⁾ Přísne, ale Bohužel! pravdivé osvědčení sv. Otce o kacířském překrucování a falšování písem k důkazu křivých náhledů! Tak Luther, aby své učení o samospasitelné víře beze skutků dokázal, vmísil v listu k Řím. 8, 28. ve slova: „Člověk ospravedlněn bývá skrze víru beze skutků“ slovíčko: jedinou; utraquisté u nás, chtějíce dokázat, že se má vel. svátost přijímati pod obojí způsobou, změnili v I. listě ke Kor. 11, 27. částici „nebo“ na částici: a. A tak vůbec po všechny časy činili, až pak Werenfels (Dissert. var. arg. II. str. 391.) o písmě sv. se vyjádřil:

„Tať kniha jest, ve kteréž vyhledává víry si každý;

Každý též nalezá víru si v ní všelikou“.

Protestantští pak učenci kritickým nožem odřezali z písem sv. knihu za knihou, až jim dnes nezůstaly skoro nežli — holé deaky.

neboť mně dáno jest, a komu chci dávám to, jestliže padna pokloníš se mi“. Ale Pán, odhaliv jej, kdo by byl, řekl (Mat. 4, 10.): „Odejdi, Satanáši, neboť psáno jest: Pánu Bohu svému se klaněti a jemu samému sloužiti budeš“; odhaliv jej ¹⁾ tím jmenem ukázal, kdo jest. „Satanáš“ totiž, slovo hebrejské, odpadlíka ²⁾ znamená. A tak po třetí jej přemoha, na vždycky ³⁾ jej od sebe zahnal, jakožto právně potřebovaného. I napraveno jest přestoupení přikázání Božího Adamem [zpáchané] přikázáním zákona, kteréž zachoval Syn člověka, nepřestoupě přikázání Božího.

3. Kdož tedy jest Hospodin Bůh, jemuž Kristus svědectví vydává, jehož nikdo pokoušeti nemá, jemuž se všickni klaněti a sloužiti mají? Ovšemž beze vší pochyby jest onen Bůh, který zákon ustanovil. Neboť to bylo v zákoně předpověděno a slovy zákona osvědčil Pán, že zákonem od Otce (pocházejícím) slovo Boží zvěstuje; odpadlý pak od Boha anděl jeho výrokem překonán jest a odhalen, kdo by byl, i přemožen od Syna člověka, an Boží přikázání zachoval. Neboť že z počátku člověka svedl, aby přestoupil přikázání Stvořitelovo, proto jej měl ve své moci; ale moc jeho jest přestoupení a vzpoura, a tím spoutal člověka; člověkem pak opět měl býti přemožen a naopak týmiž pouty svázán, kterýmiž byl spoutal člověka, aby pak člověk osvobozený navrátil se k svému Pánu, zanechaje pouta tomu, od něhož sám spoután byl, t. j. přestoupení. Neboť spoutání onoho bylo osvobozením člověka, poněvadž „nemůže nikdo vjíti v dům silného a nádoby jeho vzíti, leč byl prvé téhož silného spoutal“ (Mat. 12, 29.). Když ho byl tedy Pán slovem Všetvůrce Boha o nepravdě jeho přesvědčil a porazil přikázáním (přikázání pak Boží jest zákon), a jeho člověk ⁴⁾ zběhem a přestupníkem zákona a odpadlíkem od Boha jej byl prokázal: tuť jej ihned Slovo pevně svázalo, jakožto svého zběha, a vzalo mu nádoby jeho, t. j. lidstvo, kteréž ve své moci držel a jichž bezprávně užíval. A tak spravedlivě jat i odveden

¹⁾ Lat. překlad má „se“, ale smysl žádá: eum, jakož nejednou čteno a přeloženo αὐτόν místo αὐτόν a naopak.

²⁾ Lépe „protivníka, nepřitele, úkladníka“. Sv. Justin, který se sv. Irenejem se srovnává, podobně pokládá (Dial. 103.) slovo σατανᾶς za složeninu z σατ čili ὁ ἄρχων had a ατα čili ἄρξω odchýlil se, odpadl, tak žeby celé mělo význam „odpadlík had“, což se však se slovospytem nikterak nesrovnává, ano σατανᾶς není nic jiného než počítěle σατῶν odpůrce, protivník.

³⁾ Což arcí platí toliko o pokoušení bezprostředním a nepopírají se další úklady ďábelské, pomocí lidskou zosnované a provedené.

⁴⁾ T. j. Kristus jako člověk.

jest ten, který byl člověka nespravedlivě jal a odvedl; ale člověk prvé jatý a odvedený nyní sprostěn jest z moci držitele svého podle milosrdenství Boha Otce, který se smiloval nad stvorem svým a dal mu spasení skrze Slovo, t. j. skrze Krista, obnoviv jej, aby zkušeností zvěděl člověk, že nedostává neporušenosti sám od sebe, ale darem Božím.

Hlava XXII.

Že Kristus Pán pokušení satanášovo slovy zákona přemohl, tím dokázal, že Otcem jeho jest ten, kterýž byl zákon starý ustanovil.

1. Když tedy Pán takto zjevně dokázal, že pravý Hospodin a jediný Bůh jest ten, který v zákoně se hlásá (neboť toho Boha, kterého zákon hlásá, Kristus osvědčil býti Otcem, jemuž jedinému sloužití má učeník Kristův), a výroky zákona protivníka našeho zničil (zákon pak velí, abychom Světotvůrce velebili jakožto Boha a jemu samému sloužili): již tedy nic není potřebí, abychom jiného Otce vyhledávali mimo něho či nad něho; neboť „jeden jest Bůh, který ospravedlňuje obřizku z víry a neobřizku skrze víru“ (Řím. 3, 30). Neboť kdyby byl některý dokonalý Otec nad tímto, nebyl by nikdy tohoto výroky a příkazy potřel Satana. Nelze zajisté, aby nevědomost nevědomostí byla překonána, jakož nemůže ani poklesek poklesem býti přemožen. Pochází-li tedy zákon z nevědomosti a poklesku, jak mohly výroky jeho sprostiti [nás] ďábelské nevědomosti a silného přemoci? Nelze totiž, aby silnější poražen byl od slabšího anebo rovného, ale od mocnějšího. Mocnějším pak jest nade všechno slovo Boží, které jednak v zákoně volá (V. Mojž. 6, 4. 5. 13.): „Slyš, Israeli, Hospodin Bůh tvůj, Bůh jeden jest“; a „Milovati budeš Pána Boha svého z celé duše své“; a „Tomu se klaněti a jemu samému sloužití budeš“; ale v evangeliu týmiž výroky odpadlíka zničil, a hlasem Otcovým přemohl siláka, i osvědčil, že příkazy zákona jsou výroky jeho vlastní, řka: „Nebudeš pokoušeti Pána Boha svého!“ Tak tedy žádným cizím, nýbrž vlastním Otcem svého výroky, zničil protivníka a siláka přemohl.

2. Ale nás osvobozenec týmiž příkazem *) ponaučil, abychom

*) „Se všeho dřeva rajského jez“ (II. Mojž. 2. 16.). Srovn. výše 20, 2.

lačnice požívali sice pokrmu od Boha daného; avšak na vrcholu veškerého řádu milosti jsouce postaveni, nebo v skutcích spravedlnosti důvěřice, anebo vznešeností úradů vyznamenáni jsouce, nikdy se nevypínali, aniž pak Boha pokoušeli, nýbrž pokorně ve všem smýšleli, vždy na očích majíce: „Nebudeš pokoušeti Pána Boha svého!“ jakož i apoštol učil řka (Řím. 12, 16.): „Nesmýšlejíce vysoko, ale k nízkým se myslí sklánějíce“; aniž se dali jíti bohatstvím nebo slávou světskou, anebo okamžitým nadšením, nýbrž vždy pamatovali toho slova: „Pánu Bohu svému se klaněti a jemu samému sloužiti máš“, a nijak nevěřili tomu, který lživě sliboval, co nebylo jeho, řka: „To všechno tobě dám, jestliže padna klaněti se budeš mně“. Neboť sám osvědčuje, že klaněti se jemu a vůli jeho plniti, jest odpadnouti od slávy Boží. A což lze padlému buď příjemného nebo dobrého dosáti? Čehož jiného jest takovému se nadíti aneb očekávati leč smrti? Padlého totiž stíhá co nejbližší smrt. Potom ani moci nebude splniti, co slíbil; neboť jak by to mohl padlému dáti? Dále pak byt i nad lidmi panoval, panuje nad ním Bůh, a bez vůle Otce našeho v nebesích nepadne ani vrabec na zemi. To slovo tedy, které dí: „Toto všechno mně dáno jest, a komu chci dám to“, pronesl v hrdopýše své. Neboť není tvorstvo pod jeho mocí, jelikož i on jeden z tvorů jest; aniž pak může panství rozdávat lidem; nýbrž dle zřízení Boha Otce jak vše jiné tak i lidské věci se zpravují. Ale Pán sám praví (Jan 8, 44.), že „ďábel lhář jest od počátku a že v pravdě neostál“. Když tedy jest lhář a v pravdě nestojí, nemluvil pravdu řka: „Toto všechno mně dáno jest, a komu chci dám to“, ale lhal.

Hlava XXIII.

Ďábel jest ustavičný lhář; již prvorodiče naše v ráji obelhal a tak je k hříchu svedl a smrt na ně uvalil.

1. Bylť zajisté již uvykl lháti proti Bohu, aby lidi k hříchu sváděl. Neboť když Bůh z prvopočátku mnohé krmě dal člověku, toliko mu zakázav, aby z jednoho stromu nejedl řka (I. Mojž. 2, 16.): „Se všelikého stromu, který jest v ráji, budeš ovoce jísti; se stromu pak vědění dobrého a zlého, s toho nebudete jísti, který však den s něho jísti budete, smrtí zemřete“: tuť onen lha proti

Hospodinu pokoušel člověka, jakož písmo vypravuje, že had řekl k ženě (t. 3, 1.): „Proč pak vám řekl Bůh, abyste nejedli se všech stromů rajských?“ A když ona lež tu vytknouc prostě příkázání uvedla, řkouc (t. v. 2, 3.): „S každého stromu rajského smíme jísti; s ovoce pak stromu, který jest uprostřed ráje, řekl Bůh: S toho nebudete jísti, aniž dotknete se ho, abyste snad neumřeli“, a když od ženy příkázání Boží zvěděl, ošemetně ji oklamal opět lživě řka (v. 4. 5.): „Nikoli smrti nezemřete; víť zajisté Bůh, že v kterýkoliv den budete jísti s něho, otevrou se oči vaše a budete jako bohové, vědouce dobré a zlé“. Předně tedy v ráji Božím hádal se o Bohu jakoby nepřítomným; nezual totiž velikost Boží ¹⁾; potom zase dozvěděl se od ní, že Hospodin řekl, že umrou, budou-li jísti s řečeného stromu, po třetí selhal, řka: „Neumřete!“ ²⁾ Že však jest Bůh pravdomluvný ale had lhářem, výsledek dokázal, ana smrt zastihla ty, kteříž byli jedli. Neboť s požitím získali si i smrt, poněvadž z neposlušnosti jedli, neposlušnost pak k Bohu smrt přináší. Protož i hned odevzdáni jsou jemu, jsouce dlužníci smrti.

2. Týž tedy den zemřeli, v kterýž i jedli, a dlužníky učinění jsou smrti, neboť den tvorstva jest jeden. Neboť dí [písmo] (I. Mojž. 1, 5.): „Byl večer a bylo ráno, den jeden“. Ale v týž den i jedli, a v týž den i umřeli ³⁾. Bude-li pak kdo chtíti, bedlivě seznati, v který ze sedmi dnů Adam zemřel, dle kruhu a oběhu totiž dní,

¹⁾ Dáblovi sv. Otec hrubou nevědomostí přičítá a právem; neboť jak sv. Augustin dosvědčuje (lib. IX. de civit. D. c. 21.), svým hříchem a zavržením pozbyl se všemi stoupenci svými nadpřirozených darů pravé víry v Boha a jiných milostí, a upadl tak v hroznou temnotu, že již nemohl hlubší tajemství Boží poznávati.

²⁾ Jak mnohonásobně ďábel ve své řeči lhářem se osvědčil, patrně z toho, že 1. obviňuje Boha ze lži řka: „Nikoli, nezemřete smrti“; 2. že jej viní ze závisti, jakoby Bůh prvním rodičům nepřál vědění dobrého a zlého, aby byli jako bohové; 3. že přisuzuje ovoci stromu zapověděného takovou moc, které nemělo, žeby je totiž nesmrtelnými učinilo a svrchované moudrosti jím udělilo; 4. že obelhává je, jakoby možná bylo, aby více bohů bylo, než jeden; 5. že nadouvá je pýchou, jakoby se mohli až k božské důstojnosti vyvýšiti, jsouce jenom tvory Božími, ze země způsobení. A dokládá právě sv. Augustin (I. XI. de Gen. ad lit. c. 80.), že již v srdci Evy byla hrdopýšná o vlastní důstojnosti domýšlivost a nádherná touha po vyšším stavu, když tak snadno svůdnému hadu víru dala.

³⁾ Sv. Otec zde celou dobu stvoření a trvání světa pozemského jedním dnem nazývá a zdá se, že staví den ten proti odpočinku věčnému. Hned však k obyčejnému počítání přechází a dokázati se snaží, že Adam v pátek zheřtil, poněvadž v pátek vykoupěn byl. Srovn. výše 15, 4. pozn. 2.

jak slovou prvním, druhým, třetím: nalezne to ve spasném řádu Páně. Neboť zahrnuje Pán v sobě celého člověka od počátku až do konce, opětoval i smrt jeho. Patrně tedy, že v týž den Pán podstoupil smrt, poslušen jsa Otce, v kterém umřel Adam, neposlušen jsa Boha. V který pak den umřel, v ten i jedl; neboť řekl Bůh: „V který den s něho jísti budete, smrtí zemřete“. Tak tedy týž den zahrnuje v sebe Pán, podstoupil umučení své den před sobotou, kterýž jest šestý den stvoření, v kterýž i člověk způsoben jest, druhé stvoření mu daruje svým umučením, [vybavení] od smrti. Někteří pak kladou úmrtí Adamovo do tisícého roku, jelikož „jeden den Boží jako tisíc let“ (II. Petr. 3, 8.), ale nedožil tisíce let, umra dříve a naplně soud [vyřčený] nad přestoupením svým. Buď tedy ohledem neposlušenství, které jest smrt; nebo že od té doby podrobeni byli smrti, stanouce se dlužníky jejími; nebo že týž den zemřeli, v který jedli, poněvadž den stvoření jeden jest; nebo ohledem oběhu dní, poněvadž týž den zemřeli, v kterýž jedli, t. j. v den přípravní, jenž sluje i večerí přesnou, v pátek, na který den i Pán svým umučením poukazuje; anebo že [Adam] nepřežil tisíc let, ale před tím umřel: tím vším tedy, co se naznačilo, osvědčuje se Bůh pravdivým, neboť zemřeli jsou, kteří se stromu jedli, ale had lhářem a vrahem, jakož o něm Pán praví (Jan 8, 44.), „že byl vražedník od počátku a v pravdě nestál“.

Hlava XXIV.

Jak jest ďábel ustavičným lhářem a že nemá pozemské mocnosti v rukou svých, nýbrž ty že pocházejí od Boha.

1. Jakož tedy na počátku lhal, tak lhal až do konce ěka: „To všecko mně odevzdáno jest, a já to dám, komu chci“. Neboť on nikoliv neustanovil království tohoto světa, ale Bůh, neboť „královo srdce jest v ruce Boží“ (Přisl. 21, 1.). A skrze ústa Salomounova dí Slovo (t. 8, 15. 16): „Skrze mne kralují králové a mocnáři konají spravedlnost; skrze mne knížata povýšena budou a mocní skrze mne vládnou zemí“. A Pavel apoštol týmž smyslem praví (Řím. 13, 1.): „Všem mocnostem vyšším poddání buďte; neboť není mocnosti leč od Boha; které však jsou, od Boha zřízeny jsou“. A opět dí o nich (t. v. 4): „Neboť nenosí nadarmo

meč; Boží zajisté služebník jest, mstitel přísný tomu, který zlé páše“. Že pak to neřekl o andělských mocnostech nebo neviditelných knížatstvech, jakož někteří vykládali se odvažují, nýbrž o mocnostech lidských, tudíž praví (t. v. 6.): „Protož i daně dáváte, neboť jsou služebníci Boží, k tomu samému sloužíce“. To pak i Pán potvrdil nečině, co mu ďábel radil, ale i berním káže dáti berni za sebe i za Petra (Mat. 17, 26.)¹⁾, poněvadž „služebníci Boží jsou k tomu samému sloužíce“.

2. Poněvadž člověk od Boha odpadlý tak zdivočil²⁾, že i pokrevníka svého nepřitelem sobě považoval a ve všem sváru a vraždách a lakotě beze všeho strachu se brodil, proto vložil naň Bůh bázeň lidskou (neboť bázně Boží neznali), aby mocnosti lidské jsouce podrobeni a zákonem lidským vázání, poněkud aspoň k spravedlnosti dospěli a se ve spolek u míře drželi, obávající se veřejně položeného meče, jakož praví apoštol: „Neboť nenosí nadarmo meč; neboť služebník Boží jest, mstitel přísný tomu, kdo zlé páše“. A proto i vrchnosti majíce zákony jako rouchem spravedlnosti, nebudou k zodpovídání se potahovány, aniž trestány za to, co spravedlivě a zákonitě učinily; ale pro to, co s převrácením práva, nespravedlivě a bezbožně a proti zákonu i dle způsobu násilnického jednati budou, pro to zahynou; neboť spravedlivý soud Boží zastihne všechny a nemine nikoho. Ku prospěchu tedy pohanův ustanoveno jest království pozemské od Boha (ale nikoliv od ďábla, který nikdy nemá pokoje, ba ani národy nenechá v poklidu žíti), aby bojíce se království lidského, lidé vespolek nesžírali

¹⁾ A mimo to učinil i ten památný výrok (Mat. 22, 21.): „Dávejte co jest císařovo císaři a co jest Božího Bohu!“ a uznati zřejmě osvědčil pravomoc Pilátovu. Dle něho i sv. apoštolé a jich učenci se chovali a kázali. Slova Pavlova výše jsou uvedena a sv. Justin ve své Obráně první k Antoninovi Piovi podané (hl. 17.) veřejně osvědčuje, že za jeho věku křesťané daně a berně před jinými platiti se snaží.

²⁾ V jaký mravní úpád pohřženo jest člověčenstvo odloučením se od víry v pravého Boha, dokazují nám všickni pohanští národové starého i nového věku, ač v jiném ohledu sebe vzdělanější. Egypťané klaněli se zvířatům, Řekové považovali každého cizince za nepřitele, Římané po celé své trvání v krvi lidské téměř se brodili, největší rozkoš majíce, když lidé jim na podívanou se vraždili anebo od lité zvěře rozšápáni bývali, Číňané dítek nevinných denně na sta zabíjeli, Japonci rozmařilé smilstvo provádějí, Mexičané vyrvaným a ještě tlukoucím srdcem obětovaného živého člověka šerednou tlamu své modly natírali, aby si tak na teplé krvi pochutnala atd., at nedíme, že u vnitru Afriky za naší ještě doby k žertvé model na sta lidí se vraždí, jinde opět diví kmenové v takovou zhovadilost upadli, že je stěží lze od nerozumné zvěře rozeznati. To se stane s člověka bez Boha!

se jako ryby, nýbrž stanovenými zákony mnohonásobnou nespravedlností pohanskou krotili. A dle toho jsou „služebníky Božími“ ti, kteří berně od nás vybírají, „k tomu sloužící“.

3. „Které mocnosti jsou, od Boha zřízeny jsou“; patrně tedy, že ďábel lhal, řka: „Mně dáno jest, a komu chci, dávám to“. Neboť na či rozkaz lidé se rodí, na téhož rozkaz i králové se ustanovují, vhodni těm, nad nimiž kralovati mají. Neboť někteří ustanovení bývají k napravení a k prospěchu poddaných i zachování spravedlnosti; jiní pak k bázni a trestání a pokárání; jiní opět k potupě, k násilnictví a týrání, jak toho [lidé] zasluhují, an spravedlivý soud Boží, jak jsme právě řekli, všechny rovněž stihá. Ale ďábel, jsa odpadlým andělem, nemůže nic jiného, leč co učinil z počátku, sváděti a odtrhovati mysl lidskou k přestoupení přikázání Božích, a zponenáhla zaslepovati srdce těch, kteří by hotovi byli sloužiti jemu, aby pravého Boha zapomenouce, jemu jako Bohu se klaněli.

4. Ale jako když některý buřič nějakou krajinu nepřátelsky opanuje, obyvatele její zmate, aby si důstojnost královskou osvojil u těch, kteří jej neznají, že buřič a lupič jest: tak jest ďábel, jsa jeden z těch andělů, kteří nad duchem povětří ustanoveni jsou, jakož apoštol Pavel v listu k Efešským praví (2, 2.), že závisť k lidem buřicem se stal proti zákonu Božímu; neboť závisť odvracuje od Boha. A poněvadž člověkem se objevilo odpadlictví jeho a zničení úmyslu jeho člověk provedl, proto se i více a více člověku protivil, závidě mu život jeho a usiluje o to, aby jej sevřel v moci odpadlictví svého. Všetvůrčí Slovo Boží, přemohouc jej skrze člověka a osvědčíc býti odpůrcem, podrobilo pak jej člověku, řkouc (Luk. 10, 19.): „Hle! dávám vám moc šlapati na hady a štíry a na veškeru sílu nepřátele“, aby tak, jakož svým odpadlictvím panoval nad člověkem, tak opět odpadlictví jeho zrušeno bylo skrze člověka, an by se navrátil k Bohu.

Hlava XXV.

Vypisuje proľhanost, hrdopýchu a násilnictví antikristovo dle Daniela proroka a Pavla apoštola.

1. Avšak netoliko tím, co řečeno jest, ale i tím, co se za antikrista stane ¹⁾, dokazuje se, že ten odpadlík a vrah jako Bůh

¹⁾ Od hl. 25. až do 81. rozepisuje se sv. Otec zevrubně o antikristovi, o jeho původu, jmeně, působení a potření, ale sám všetečného o něm bádání

ctěn a jakkoliv jest porobem, za krále prohlášen býti chce. Neboť onen přejma všecku moc ďáblovu, nepřijde nikoliv jako spravedlivý a Bohu poddaný a zákonitý král, nýbrž jako bezbožný a nespravedlivý a nezákonný, jako odpadlík a zlopášník a vrah, jako loupežník, veškero ďábelské odpadlictví v sobě zahrnuje; který jednak odstraní sice modly, aby svedl [lid], že on sám jest Bůh, ale sám sebe povýší za jedinou modlu, která by v sobě obsahovala všech ostatních model mnohonásobný klam; aby ti, kteří se rozličnými ohavnostmi klaní ďáblu, v této jediné modle službu vzdávali jemu, o němž apoštol v druhém listu k Thessalončanům praví (2, 3. 4.): „Neboť prvé přijde odpadnutí a zjeven bude člověk hříchu, syn zatracení, jenž se protíví a povyšuje nade všecko, což slove Bůh, anebo čemu se děje pocta, tak že se posadí v chrámu Božím, ukazuje se, jakoby byl Bůh“. Patrně tedy ukazuje apoštol odpadlictví jeho a vypínání se nade všecko, co se Bůh jmenuje anebo [jako Bůh] ctí, t. j. nade všechny modly (neboť ty lidem slují sice bohy, ale nejsou), a že násilnicky bude usilovati o to, aby se Bohem ukázal.

2. Mimo to osvědčil též, co jsme obšírně dokázali, že chrám Jerusalemský na rozkaz pravého Boha vystavěn byl; neboť apoštol sám jej jmenoval určitě „chrámem Božím“. Dokázali jsme pak v třetí knize ^{*)}, že apoštolé ze své strany nikoho nejmenují Bohem, leč toho, který jím skutečně jest, Otce Pána našeho, k jehož

---

vystřihá 80, 8. Církev sv. v té příčině nic nerozhodla, co by za článek víry platilo; sv. pak Otcové na základě písem sv., zvláště pak II. Thesa. 2, 2.—11. I. Jan 2, 18. učí o antikristovi asi toto: Na konci věků když všeobecné odpadnutí od víry Krista Pána nastane, přijde z dopuštění Božího antikrist; ten bude jeden, syn nepravosti, t. j. celý hříchu oddaný, odpůrce Kristův a takřka hřích vtělený, jemuž nic nebude svatého, ani Bůh, ani který řád Boží. On převrátí všecken řád i zbožný i společenský, a všecku moc uchvátě, bude si osobovati právo u věcech víry a svědomí a násilnicky panovati bude. I bude chtíti, aby jej lidé za Boha měli a se mu klaněli, a klamnými zákraky svede k tomu mnohé zvláště z Židů, kteří jej za svého Mesiáše považovali a moc jeho nejvíce podporovali budou. A tak nějaký čas panování svého bude utiskovati ukrutně církev Boží, až pak Kristus Pán přijde a usmrtí ho velesnadně, jako téměř dechem božských úst svých. — Což pak více dle výkladu prorockých výroků se o něm praví: že bude ďáblem zplozen, jakým vlastním jmenem nazván, v Jerusalemě králem, jak dlouho bude panovati a j. v., to vše byt byly i více méně důvtipné domysly, pochybné jest. Jakkoli však antikrist ten jeden jest, má předchůdce své a náhončí, kteříž v písmě Mat. 24, 5. I. Jan 2, 18. podobně antikristy, odpůrci a protivníky Kristovými slovou. A k těm počítati lze všeliké škůdce Kristovy a přesvaté choti jeho, církve katolické.

^{*)} Hl. 9. a násl.

rozkazu chrám Jerusalemský vystavěn jest, z těch příčin, které jsme řekli. Tam se posadí ten protivník, usiluje o to, aby jmn byl Kristem; jakož i praví Pán (Mat. 24, 15. n.): „Ale když užříte ohavnost spustění, jakož řečeno jest skrze Daniele proroka, ana stojí na místě svatém (kdo čteš, rozuměj), tehdaž kdož v Judsku jsou, utecte na hory; a kdo jest na střeše, nesestupuj, aby vzal něco z domu. Neboť bude tehdaž dav veliký, jakého nebylo od počátku věkův až posud, aniž pak bude“.

3. Daniel pak, hledě ke konci posledního království, t. j. k desateru posledních králův, mezi které rozděleno bude království těch, na něž syn zatracení přijde, praví, že té šelmě vzroste deset rohů, a uprostřed těch že povstane růžek malý, a že tři první rohy vytrženy jsou z čela jeho. „Ajhle!“ dí (7, 8. 20. n.), „oči byly na rohu tom jako oči lidské a ústa mluvící veliké věci, a podoba jeho větší nežli ostatních. Viděl jsem, a ten roh válčil proti svatým a přemáhal je, až přišel Stařec duňv a právo dal svatým Boha nejvyššího, a čas přišel a svatí obdrželi království“. A potom při výkladu těch vidění řečeno jest mu (t. v. 23. n.): „Šelma čtvrtá bude čtvrté království na zemi, které převyšší nad ostatní království a zžře veškeru zemi a pošlape ji a potře. A desatero rohů jejich desatero králův povstane; a po nich povstane jeden, který zlobou předčí všechny předešlé před ním a tři krále porazí a řeči proti Bohu nejvyššímu mluvití bude a svaté Boha nejvyššího potře a pomýšleti bude, aby změnil časy a zákon; i povolí se mu na čas časův a poloviční čas“, t. j. na tři leta a šest měsícův, kdežto bude po svém příští panovati zemi. O témž pak mluví i Pavel apoštol v druhém listu k Thessalonským, udávaje spolu i příčinu příchodu jeho, řka (2, 8. n.): „A tehdaž bude zjeven ten nešlechetsk, kteréhož Pán Ježíš zabije duchem úst svých a zkazí přítomností svého příští toho, jehož příští jest podle působení satanova se vši mocí a divy i. lživými zázraky a se všelikým podvodem nepravosti, při těch, kteří hynou, protože nepřijali lásku pravdy, aby spaseni byli. Proto jim pošle Duh působení bludu, aby věřili lži, aby odsouzeni byli všickni, kteří neuvěřili pravdě, ale povolili nepravosti“.

4. Ale i Pán totéž mluvil těm, jižto nevěřili jemu, řka (Jan 5, 13.): „Já přišel jsem ve jmenu Otce svého a nepřijali jste mne; až pak jiný přijde ve jmenu mém, toho přijmete“. Řka „jiného“, antikrista míní, an jest odpůrcem Božím, a ten jest „nespravedlivý soudce“, o němž praví Pán (Luk. 18, 2. n.), že „Boha se nebál, aniž lidí se styděl“, k němuž se utekla vdova,

zapomenouc Boha, t. j. ten pozemský Jerusálém, aby ji pomstil nad nepřítelem. Což on také učiní za doby království svého: přenesení království své do něho a v chrámu Božím se posadí¹⁾ sváděti bude ty, kteří se mu klaněti budou, jakoby on byl Kristus. Pročež i Daniel opět dří (8, 12.): „A svatyně zpustošena bude, a v oběť vzdán jest hřích, a povržena jest na zemi spravedlnost, i učinil a podařilo se mu“. A Gabriel anděl vysvětluje to vidění, o němž praví (t. v. 23. n.): „Na konci království jejich povstane král nestydatý velmi a obeznaný v ošemetnostech, a silná moc jeho a podivná; i bude kaziti a říditi a vládnouti i hubiti mocné a lid svatý, a jeho kuty²⁾ jeho pevné bude. Lest bude v ruce jeho a v srdci svém zhrdne a ošemetností svou rozptýlí mnohé a nad zhoubou jejich se utvrdí a rozmačká je rukou jako vejce“. Potom i dobu krutovlády jeho udává, když rozplašení budou svatí, kteří čistou obětí vzdávají Bohu, řka (t. 9, 27.): „Uprostřed téhodne přestane oběť zápalná i suchá, a do chrámu přijde ohavnost zpuštění, a až na konec času dokonale potrvá zpuštění“; ale polovice téhodne jsou tři roky a měsíců šest.

5. Z toho všeho patrný jsou zvláštnosti netoliko odpadlictví a toho, který veškeren ďábelský klam v sobě zahrne, nýbrž i že jeden a týž jest Bůh Otec, kterého hlásali proroci, Kristus pak ukázal. Neboť když proroctví Danielovo o konci [věků] Pán potvrdil, řka (Mat. 24, 15.): „Až uvidíte ohavnost zpuštění, o kteréž mluví Daniel prorok“ (Danielovi pak vidění vysvětloval Gabriel; ale týž jest archanděl Světotvůrce a tentýž i Marii blahověstil zřejmě příští a vtělení se Kristovo): tuť velepatrně jeden a tentýž se osvědčuje Bůh, který i proroky předeslal, i Syna svého poslal, i nás povolal, abychom ho poznali.

¹⁾ Co někteří se sv. Irenejem přilíši doslovně berouce na obnovený od antikrista chrám v Jerusáleme obracejí, to jiní lépe obecně buď na sv. Církev slyší, která nejednou v písmě „chrámem Boha živého“ aneb „chrámem svatým“ (II. Kor. 6, 16. Efes. 2, 21.) slove, aneb na kterémkoliv místě Bohu zasvěcené.

²⁾ Železného obojku, jímž svíráti bude lidi. Viz Slovn. Jungm.

Hlava XXVI.

Apoštol Jan ve svém Zjevení i Kristus Pán potvrzují Danielovo proroctví o konci světa, o pádu světských říší a konečném vítězství říše Kristovy; z toho jde, že Bůh Danielův není žádný jiný, nežli Bůh, Otec Pána Ježíše Krista.

1. Ještě pak zřejměji o poslední době a o desíti králích, jižto v ní povstati mají a mezi které říše nyní panující rozdělena bude, věští Jan, učeník Páně, ve svém Zjevení, mluvě o tom, co značilo těch deset rohů, jež viděl Daniel řka (17, 12. n.), že mu řečeno bylo takto: „A deset rohů, které jsi viděl, jesti deset králův, kteří ještě království nepřijali, ale jako králové v jednu hodinu moc přijmou po šelmě. Ti mají jednu radu a dají svou moc a sílu svou šelmě. Ti bojovati budou s Beránkem a Beránek přemůže je, neboť Pán pánů jest a Král králů“. Patrně jest tedy, že z těchto tří zabije ten, kterýž přijíti má [antikrist], a ostatní podrobeni mu budou, a on bude osmý z nich; i zpusťší oni Babylon a spálí jej ohněm a dají království jeho šelmě a budou pronásledovati Církev; ale potom pak příštím Pána našeho zničení budou. Neboť že to království rozděleno a tak zahubeno bude, dí Pán (Mat. 12, 25.): „Každé království v sobě rozdělené zpusťne a každé město a dům v sobě rozdělený neostojí“. Rozděleno musí tedy býti i království i město i dům na desatero, pročť i toto rozdělení a roztříštění předpodobil. A bedlivě též Daniel konec čtvrtého království naznačuje prsty nožními té sochy, kterouž Nabuchodonosor viděl, na které přišel kámen, utržen jsa bez přičinění rukou, jakož sám praví (2, 33. 34.): „Nohy pak její z části železné, z části hliněné, až pak se utrhl kámen bez přičinění rukou lidských a narazil na nohy železné a hliněné [sochy té] a roztříštil je do konce“. A potom u vysvětlení praví (t. v. 41. 42.): „A že jsi viděl nohy a prsty z části hliněné, z části železné, rozděleno bude království to, a od kořene železného bude v něm, jak jsi viděl, smíšeno železo s hlinou, a prsty nožní z části železné, z části hliněné“. A tak desatero prstů nožních jest desatero králů, mezi které království bude rozděleno, z nichž někteří budou statní a přičinliví neb účinní, druzí pak nedbalí a ničemní a nesvorní, jakož i Daniel praví (t. v. 42. 43.): „Některá část království bude statná, jiná pak slabá. Jelikož jsi viděl železo smíšené s hlinou, — tak bude směs semene lidského, a nebudou spojeni vespolek, jako nebývá spojeno železo s hlinou“. A že pak nastane konec, dí

(t. v. 44. 45.): „A za dnů králův oněch vzbudí Bůh nebeský království, které na věky nebude zrušeno, a jeho království nebude jinému lidu dáno. I zetře a rozptýlí všechna království a ono vyvšeno bude na věky. Jakož jsi viděl, že se s hory bez rukou utrhl kámen a potřel střepinu a železo a měď i stříbro i zlato. Bůh veliký ukázal králi, které věci mají přijíti po tom; a pravý jest sen ten a věrný výklad jeho“.

2. Jestliže tedy veliký Bůh skrze Daniele naznačil věci budoucí a skrze Syna svého je potvrdil, a Kristus jest ten kámen, který utržen jest bez rukou, jenž roztříští dočasná království a věčné uvede, ano jest vzkříšení spravedlivých („vzbudí“, vece, „Bůh nebeský království, které na věky nezahyne“): tuť nechť poražení jsouce zmoudří ti, jižto Světotvůrce zavrhuje a nepřiznávají, že od téhož Otce posláni jsou proroci, od kteréhož i Pán přišel, nýbrž praví, že proroctví pocházejí od různých mocností. Neboť co od Světotvůrce skrze všechny proroky souhlasně zvěstováno jest, to Kristus na konci dokonal, slouže vůli Otce svého a naplňuje ustanovení jeho ohledem na pokolení lidské. Kdo se tedy Světotvůrci rouhají, buď doslovně a zřejmě, jako stoupenci Markiónovi, nebo překrucováním učení, jako Valentínci, a všickni křivě tak zvaní Gnostikové, uznání buďtež ode všech ctitelů Božích za nástroje Satanovy, skrze něž Satan nyní, jako nikdy prvé, patrně se ukázal rouhavcem proti Bohu tomu, který oheň věčný přichystal všelikému odpadlictvu. Neboť on sám o sobě neodvažuje se rouhati se Pánu svému, jakož i z počátku skrze hada člověka svedl, téměř aby Bůh nevěděl. Dobře Justín řekl¹⁾, že před příchodem Páně nikdy neodvážil se Satan rouhati se Bohu, nevěda o svém odsouzení, poněvadž to [pouze] v podobenstvích a obrazech od prorokův o něm řečeno jest. Ale když byl po příští Páně z řeči Krista i apoštolův jeho zvěděl, že věčný oheň přichystán jest jemu, an se byl o své vůli Boha trhl, i všechněm, kteří bez pokání v odpadlictví trvají, skrze takové lidi rouhá se Bohu, kterýž jej odsoudil, jakožto odsouzenec, a hřích svého odpadlictví Stvořiteli svému přičítá a nikoliv své vůli a svému úmyslu, jakož i přestupníci zákonů, jsouce na trest odsouzení, vinívají ustanovitele zákonů, ale nikoliv sami sebe. A tak i tyto, ďábelskou myslí překypující, nesčíslná obviňování proti Stvořiteli našemu pronášejí, který nám i ducha oživujícího dal i zákon všem hodný ustanovil,

¹⁾ Toto místo přitáhá i Eusebius Hist. eccl. IV. 26, 2., z kterého však díla Justínova by vzato bylo, říci nelze. Srovn. IV. 6, 2. pozn. 2.

nechtíce nijak uznati, žeby spravedlivé bylo odsouzení Boží. Pročež i jiného si vymýšlejí Otce, jenž ani neví ani nedbá toho, co se nás týká, anebo i všelikým hříchům svoluje.

Hlava XXVII.

Jak na posledním soudu spravedliví pojatai budou k Bohu, bezbožní pak odloučení od něho u věčné muky.

1. Neboť nesoudí-li Otec, buď mu nic do toho není, anebo svoluje u všechno, co se děje; a nesoudí-li, pak si budou všickni rovni a jednoho losu dojdou. Zbytečno tedy bude příští Kristovo a bude si odporovati, nebude-li souditi. „Neboť přišel odloučit člověka proti otci jeho a dceru proti mateři a snachu proti tchyni“ (Mat. 10, 35.); a „když budou dva ležeti na loži jednom, aby jednoho přijal, druhého opustil“; a „když budou dvě spolu mletí, aby jednu přijal, a druhou zanechal“ (Luk. 17, 34. 35.); aby na konci přikázal žencům sebrati prvé koutky a svázati v snopky (Mat. 13, 10.) k spálení ohněm neuhasitelným, pšenici pak sebrati do stodoly (t. v. 12.); a aby beránky svolal v království přichystané, ale kozly odeslal do ohně věčného, jenž připraven jest od Otce jeho ďáblu a andělům jeho (t. 25, 33.). Což tedy? Nepřišlo-li pak Slovo ku pádu a ku povstání mnohých? (Luk. 2, 34.) Ku pádu zajisté těm, ježto nevěří v něj, kterýmž i větším odsouzením na soudu hrozí, nežli obyvatelům Sodomy a Gomory (t. 10, 12.), ku povstání pak těm, ježto uvěřili a plní vůli Otce jeho, jenž jest v nebesích. Jestliže tedy příští Syna k všechněm stejně se přiblížilo, ale soudně rozlišuje věřící a nevěřící, poněvadž samovolně věřice vůli jeho plní, i samovolně neposlouchající k učení jeho nepřístupují: tuť patrno, i že Otec jeho všecky rovněž učinil a každého svou volností a svobodnou vůlí obdařil; ale i že ke všemu hledí a o všechno pečuje, „slunci svému vycházeti kázaje nad zlými i dobrými, a dešť sesílaje na spravedlivé a nespravedlivé“ (Mat. 5, 45.).

2. A kteříkoliv lásku k němu zachovají, ty pojme ve svou společnost. Společnost pak s Bohem jest život a světlo a požívání všech dobrých darův jeho. Kteří však samovolně Boha se trhnou, ty uvrhne v odloučení od něho, které si sami zvolili. Ale odlou-

čení od Boha ¹⁾ jest smrt, a odloučení od světla temnost, a odloučení od Boha jest pozbytí všech dobrých darů jeho. Kdožkoli tedy odpadlictvím těch nadřečených darů pozbyli, jsouce odloučení ode všeho dobra, u všelikém trestu se octnou, nikoliv jakoby Bůh popředně tresty je stíhal, nýbrž jelikož je trest onen sám následuje, když všeho dobra prázdni jsou. Věčné a nekonečné jsou u Boha dary dobré, a tudíž i pozbytí jich jest věčné a bez konce; jakož i při ustavičném světle ti, kteří se sami oslepili aneb od jiných oslepeni jsou, blahého užívání světla ustavičně postrádají, nikoliv pak jakoby světlo jim působilo trest slepoty, nýbrž že slepota sama jim to neštěstí působí. A proto řekl Pán (Jan 3, 18. n.): „Kdo věří ve mne, nebude souzen“, t. j. nebude odloučen od Boha, jsa věrou s Bohem sjednocen; „ale kdo nevěří“, vece dále, „již jest odsouzen, poněvadž nevěří ve jméno jednorozeného Syna Božího“, t. j. samovolně se odloučil od Boha. „Neboť ten jest soud, že světlo přišlo na svět, a milovali lidé více tmu nežli světlo. Každý zajisté, kdo zlé činí, nenávidí světla a nejde k světlu, aby nebyli trestáni skutkové jeho; ale kdo činí pravdu, jde k světlu, aby zjevení byli skutkové jeho, protože v Bohu učinění jsou“.

Hlava XXVIII.

Jaký rozdíl bude mezi spravedlivými a bezbožnými; že za antikrista veliké odpadnutí se stane, načež pak celý svět zahyne.

1. Když tedy na tomto světě jedni k světlu spěchají a věrou se s Bohem sjednocují, jiní pak odlučují se od světla a spouštějí se Boha, tuť přichází Slovo Boží, všechněm vhodný byt vykazujíc, těm ve světle, kdežto by ho požívali i všelikého dobra, které jest v něm; těm pak v temnostech, aby účastni byli běd s nimi spojených. Protož i praví, že ty, kteří jsou na pravici, povolá do království Otcova, ty pak, kteří jsou na levici, že uvrhne u věčný oheň (Mat. 25, 34. 41.); ti zajisté připravili se o všechno dobré.

2. A proto vece apoštol (II. Thess. 2, 10. n.): „Protože nepřijali lásky Boží, aby spaseni byli, proto je pošle Bůh v účinek bludu, aby věřili lži a odsouzeni byli všickni, ješto neuvěřili pravdě, ale svolili v nepravost“, až totiž onen [antikrist] přijde a schválně

¹⁾ Místo χωρισμὸς τοῦ Θεοῦ sluší snad čísti: χωρισμὸς τοῦ βίου.

sám o sobě odpadnutí v sebe zahrne, a všechno, co počne, dle své vůle a dle svého smyslu konati bude, a ve chrámu Božím se posadí, aby se mu jako Kristu klaněli, kdož od něho svedeni budou; pročez i spravedlivě „v jezero ohnivé bude pohřžen“ (Zjev. 19, 20.); ale Bůh, kterýž dle své prozřetelnosti předvídá všechno a taktéž v příhodnou dobu posílá toho, který takový býti má, „aby uvěřili lži a odsouzeni byli všickni, kteří neuvěřili pravdě, ale svolili v nepravost“. A příchod jeho naznačil Jan ve Zjevení (13, 2. n.) takto: „A šelma, kterouž jsem viděl, podobala se levhartovi ¹⁾, a nohy její jako medvědí a ústa její jako ústa lvova, a dal jí drak sílu svou a trůn svůj a moc velikou. A jedna z hlav jeho jako zbita na smrt ²⁾, a smrtelná rána její uzdravena jest. I země veškera divila se šelmě a klaněli se draku, že dal moc šelmě té, a klaněli se šelmě řkouce: Kdo jest podoben šelmě? a kdo bude moci bojovati s ní? I dána jsou jí ústa mluvící věci veliké a rouhání a dána jest jí moc vládnouti za čtyřiceti dva měsíce. A otevřela ústa svá k rouhání proti Bohu, aby se rouhala jmenu jeho a stánku jeho i těm, kteří přebývají na nebi ³⁾. A dána jest jí moc nad všelikým pokolením i lidem i jazykem i národem; i klaněli se jí všickni, kteří přebývají na zemi, jichž jméno není napsáno v Beránkově knize života, an zabit jest od počátku světa. Má-li kdo uši, slyš. Jestliže kdo do vězení povede, do vězení půjde; pakli kdo mečem zabije, má mečem zabit býti. Tu jest trpělivost a víra svatých“. Potom pak i o zbrojnoši jeho praví, jež i lžíprorokem jmenuje ⁴⁾, řka (t. v. 11. n.): [„A viděl jsem jinou šelmu, ana] Mluvila jako drak a všechnu moc první šelmy pro-

¹⁾ Tou šelmou rozuměli i jiní antikrista. Tak dříve neznámý vykladatel Zjevení sv. Jana (mezi spisy sv. Ambrosia; srovn. Cornelia a Lap. Proleg. in Apoc.): „Levhartem, jenž má srst pestrou, značí se pokrytectví antikristovo; jemu dá ďábel svou moc, poněvadž přebýváti bude v něm a prováděti skrze něho všelikou zlobu ďábelskou“.

²⁾ Těž vykladatel tím míní kacířstva, za první doby církve povstala, ale snahou sv. Otců potlačena, která však antikrist ďábelskou ošemetností a krutostí znova vzbudí a posilní.

³⁾ Těž to vykládá, že bude antikrist rouhati se Kristu a hlásati, Kristus že není Bůh, a že haněti bude sv. mučedníky a jiné vyvolence, pravě, že nic nemohou věřícím pomoci a že marná jest úcta, marné vzývání jich.

⁴⁾ Tentýž dříve, že zbrojnošem tím buď některý z přívržencův antikristových se značí, anebo množství jeho náboňích; Tychonius pak praví (hom. 11. in Apoc.; mezi spisy sv. Augustina): „Zbrojnošem tím jest sbor kacířstva pod jmenem křesťanským jako beránek se tvářícího, aby tím více tajně jedem hadím své travičství provozovati mohlo“.

vozovala před tváří její; i působila, aby země a obyvatelé její klaněli se šelmě první, jejíž smrtelná rána zahojena jest. A činila znamení veliká, tak že i ohni rozkázala, aby sestoupil s nebe na zemi před obličejem lidí, a svede obyvatele země". A to praví, aby nikdo nemyslel, že on z božské moci divy činí, nýbrž z kouzelného působení. A není divu, že přispěním ďábelských padlých duchův zázraky činí, „jimiž klame obyvatele země". „A dá zhoto-viti", dť (t. v. 14. n.), „obraz té šelmy a obživí obraz ten, tak že i mluvíti bude obraz, a rozkáže usmrtiti všechny, kteří se nebudou klaněti obrazu tomu". I dť dále, že „dá udělati znamení ¹⁾ na čele a na pravici, aby nesměl nikdo ani kupovati ani prodávati, lečby měl znamení jiného té šelmy, nebo počet jména jejího, i že jest počet ten šest set šedesáte šest", t. j. šestkrát sto, šestkrát deset, šestkrát jedna, aby shrnuto bylo veškeré odpadlictvo za šest tisíc let.

3. Neboť za kolik dnů svět ten stvořen byl, za toliko tisíců let bude dokonán ²⁾. A proto praví písmo (I. Nojž. 2, 1. 2.): „A dokonána jsou nebesa i země i všechna ozdoba jejich. A dokonat Bůh šestý den díla svá, kteráž učinil, a odpočinul Bůh dne sedmého ode všech děl svých". Ale to jest i vypravování minulého, toho co se stalo prvé, i proroctví toho, co bude. Neboť den Páně jest jako let tisíc; v šesti tedy dnech dokonáno bylo, co učiněno jest; patrně tedy, že dokonání toho jest rok šestitřicet.

4. A protož i po všechem čas se tvoří člověk, jako byl na počátku způsoben rukama Božíma, t. j. Synem a Duchem, dle obrazu a podobnosti Božího, aby se odstraňují plevy, t. j. odpadlictví, ale pšenice shromažďuje do stodoly, to jsou ti, kteří věrou v Boha užitek přinášejí. A proto jest zármutku potřebí těm, kteří k spasení přicházejí, aby téměř vymlácení a semletí a v trpělivosti

¹⁾ Vykladatel onen opět vece: „Jako my se znamením Kristovým, t. j. sv. křížem znamenáme, tak bude snad i antikrist míti své znamení, jímž by znamenání byli, kdož věří v něj. — Povážíme-li, jak velmi se protiví toto nejv. znamení víry naší přemnohým od doby t. ř. reformace, která zavrhlá znamenání se sv. křížem, zvláště pak od doby francouzské revoluce, která zběsile všude kříže kácela, a moderního liberalismu, který se za sv. kříž stydí, co zatím i tajná společnost zednářská své zvláštní znamení má, pod nímž se vši ďábelskou mocí brojí proti všemu, co Boha vůbec, Krista Pána pak zvláště se týče, nebylo by věru pošetilostí, kdybychom se domnívali, že již nastali dnové antikrista.

²⁾ Toto mínění sv. Ireneje o trvání světa sdělejí netoliko mnozí sv. Otcové a spisovatelé křesťanští, nýbrž i židovské, ano i pohanské podání taktéž zná. Srov. Migne str. 1820. n. Avšak kdož se smí odvážiti, aby zkoumal soudy Boží a nevěda sám počet dnů svého krátkého života, chtěl určovati leta světová!

slovem Božím zadělání a upečení jsouce [jako chléb], vhodni byli hodů královských, jakož jeden z našincův ¹⁾ řekl, jsa pro vyznání Boha odsouzen k šelmám: „Zrnem Božím jsem, zuby šelem semlet budu, abych shledán byl čistým chlebem Božím“.

Hlava XXIX.

Všecko má sloužiti k prospěchu lidstva; proto Bůh i zlomu dopustil od počátku; to vrcholu svého dosáhne v antikristu, jsouc mnohonásobně předobrazeno.

1. Proč však tomu všemu Bůh dopustil, aby tak se stalo, toho důvody položili jsme v knihách předešlých a ukázali jsme, že to všecko se stalo pro člověka, jenž měl spasen býti, aby totiž samovolnost a samostatnost jeho zrála k nesmrtelnosti a připravovala jej k úplnému a věčnému podrobení se Bohu. A proto jest i tvorstvo ku prospěchu člověka; neboť není člověk pro tvorstvo, ale tvorstvo pro člověka učiněno. Ale národy, kteří ani očí svých nepovznegli k nebesům, aniž díků činili stvořiteli svému, aniž viděti chtěli světla pravdy, ale jako slepé myši v hloubi nemoudrosti zahrabání jsouce, „ty spravedlivě považuje písmo jako krůpěj na okové a jako prášek na váze a za nic“ (Is. 40, 15. 17.), ješto k tomu toliko prospěšnými a užitečnými jsou spravedlivým, kolik prospěje stéblo ke vzrůstu pšenice a její pleva k palivu při vzdělávání zlata. A proto na konci, až církev náhle odtud pojata bude, „nastane“, jak písmo dí (Mat. 24, 21.), „soužení, jakéhož nebylo od počátku, aniž bude“. Neboť to bude poslední boj spravedlivých, v němž vítězíce korunováni budou neporušitelností.

2. A proto se též v příští šelmě pojímá veškera nepravost a ošemetnost, aby ta všeliká v ní splynulá a sevřená odpadlická mocnost uvržena byla v pec ohnivou. Vhodně pak i jméno její míti bude počet šesti set šedesáti šesti, pojímajíc v sobě veškera předpotopní směsici bezbožnosti, povstalou odpadlými anděly ²⁾, neboť Noe měl věku svého let šest set, když potopa přišla na zemi spláchnout vzpouru svrchovaně bezbožného pokolení zemského, kteréž bylo za dnů Noemových, pojímá se pak i veškero bludařstvo po potopě s vymyšlenými modlami a zabíjením prorokův i pálením spravedlivých, až po tu dobu, když Nabuchodonosor postavil

¹⁾ Sv. Ignatius M. v listě k Řím. hl. 4.

²⁾ Srov. výše IV. 16, 2. a 36, 4.

sochu z výši loket šedesáti a z šířky šesti, pro kterouž i Ananiáš a Azariáš a Misael, že se jí totiž neklaněli, uvrženi byli v pec ohnivou, takto budoucí pálení spravedlivých na konci věků tím, co se jim stalo, předobrazující. Neboť celá ta socha byla předobrazem příchodu toho, který by rád chtěl, aby se jemu samému jako Bohu všichni klaněli. Těch šest set let věku Noemova, za jehož doby přišla potopa pro odpadlictví, a počet loktů, jež měřila socha ta, pro kterouž spravedliví v ohnivou pec uvrženi jsou, značí počet jména toho, v němž se dovrší veškeré šestitisícleté odpadlictví a nespravedlnost a nešlechtnost a lžiprorockví i leš, pro které i potopa ohnivá přijde.

Hlava XXX.

O významu čísla 666, že nelze dle něho nic jistě souditi; o království antikristové a smrti jeho.

1. To když tak jest a číslo to ve všech i starých a zprávných spisech se klade, a když tomu dosvědčují i ti, kteří vůči Jana viděli¹⁾, a počítáním se dovídáme, že číslo jména šelmy dle počítání řeckého pomocí písmen obsažených v něm drží 666, t. j. tolik desítek kolik stotek, a kolik stotek tolik jednotek (neboť opakované číslo jednotné šestice představuje opakované odpadlictví na počátku, v středním věku i na konci), tuž nevím, jak tu někteří zbloudili a za svou nevědomostí číslo jména toho u prostředu zrušili, odejmouce pět desítek a počítajíce jich místo šesti jednu. Ale to bylo tuším vinou opisovačů, jak bývá; poněvadž se totiž písmena i za číslice kladou, mohlo se snadno písmě řecké, kteréž značí šedesát protáhnouti v řecké jota²⁾, a potom někteří bez rozvahy to přijali, jiní ze sprosté neumělosti desítky se drželi, a jiné opět přes svou nevědomost odvážili se i po jmenech pátrati při repravém čísle. Avšak těm, kteří ze sprostnosti a beze zlého úmyslu tak činili, tuším, odpustí Bůh. Kterí však z marné chlouby

¹⁾ T. j. Jana miláčka Páně a spisovatele apokalypse; míní pak Polykrata, Ignatia, Polykarpa, Aristiona, Jana presbytera a j. Když sv. Jan žil až do třetího roku císa. Trajana (101. po Kr.) a Polykarp v 86. roce věku svého (166. po Kr.) mučnickou smrtí sešel, docela patrné jest, že Polykarp s učni apoštolskými rozmlouvati a od nich pravým náhledům jejich naučiti se mohl. Jeho pak učněm byl sv. Irenej.

²⁾ 60=ξ aneb Ξ, 10=ι aneb Ι.

stanoví jména s nepravým počtem, a některé od nich vypátrané jméno určují tomu, který přijítí má, tací neujdou beze škody, poněvadž netoliko sebe oklamali, ale i jiné, jižto jim uvěřili. První pak škoda jest vypadnouti z pravdy a co není považovati, jakoby bylo; potom nezastihne toho malý trest, který k písmu něco přidá nebo ujme, v kterýž jistě upadne, kdo jest takovým. Ale i jiné nemalé nebezpečí hrozí těm, kteří křivě se domnívají věděti jméno toho, který přijítí má. Neboť budou-li oni se domnívati, že jiné jméno má, a pod jiným-li pak přijde, snadno svedeni budou od něho, [domnívající se] jakoby tu ještě ani nebyl, jehož se varovati mají.

2. Tací tedy mají se učiti a k pravému toho jména číslu se navrátiti, aby nebyli mezi lžiproroky počtení. Vědouce pak jisté písmem zjevené číslo, t. j. 666, očekávejte nejprvé rozdělení říše mezi deset [králův]; a potom co oni vládnou a své věci řídí a království své rozmnožují a náhle jeden přichází a panství si uchvacuje a druhé potírá, máje jméno s řečeným počtem, toho pak uznávejte býti „ohavností zpuštění“. Toť i apoštol dí (I. Thess. 5, 3.): „Nebo když budou říkati: Pokoj! a bezpečnost! pak náhle na ně přijde zahynutí“. A Jeremiáš netoliko náhlý jeho příchod, nýbrž i kmen, z kterého přijde, udává řka (8, 16.): „Od [kmene] Dan uslyšíme hlas rychlostí ořů jeho; hlasem řehťání hřebcův jeho třásti se bude všechna země; i přijde a zžije zemi a plnost její i město i obyvatele jeho“. A proto se kmen ten ve Zjevení nepřičítá k těm, kteří spasení budou.

3. Jistěji tedy jest a bezpečněji očekávati vyplnění prorocství nežli zkoumati a hádati jména jakákoliv, poněvadž lze mnoho jmen udati s řečeným počtem, a nicméně otázka bude tatáž. Neboť nalezne-li se mnoho takových jmen s týmž číslem, tu jest otázka, které pak z nich bude míti ten, kterýž přijítí má? Že pak toto nepravím jako z nedostatku jmen, to číslo obsahujících, nýbrž z bohabojnosti a horlivosti k pravdě, — máť jméno Εὐάγγελ; to číslo, o kterém se táží; ale nic o něm netvrdím. Ale i jméno Λατίνος obsahuje číslo 666, a jest velmi pravdě podobno, že poslední říše to jméno má; neboť Latiníci jsou nyní panujícími; avšak nebudeme se tím vychloubati. Ale i jméno Τατάων, první slabiku píšíce dvěma písmenoma řeckýma τ a α, ze všech jmen u nás se nalézajících pravdě nejvíce se blíží. Neboť drží řečené číslo v sobě a má písmen šest, každou slabiku o třech písmenech, a jest pradávné a neobyčejné, aniž pak který král z těch, kteří u nás jsou, Títánem slul,

aniž která modla ze všech, které u Řekův a cizinců se ctí, tím jmenem se nazývá; a též za božské se pokládá u mnohých jmeno toto, tak že se Titánem i slunce zůve od těch, jižto nyní panují; obsahuje pak i pojem chloubné pomsty, poukazujíc ke mstiteli, jenž dělati bude, jakoby mstil neprávě potlačené. I jest vůbec i starodávné i víry hodné i královské, více však i násilnické jmeno. Poněvadž tedy tolik důvodů k své straně má to jmeno Títán, arcif se podobá, abychom z tolika důvodů soudili, žeby snad Títánem slouti mohl, jenž přijíti má. Nechceme se však v nebezpečí pouštět. aniž na jisto prohlásiti, že toto jmeno míti bude, vědouce, že kdyby v přítomný čas zřejmě to jmeno hlásáno býti mělo, byl by je ohlásil i ten, který Zjevení viděl¹⁾. Neboť není tomu tak dávno, co je viděl, nýbrž skoro za naší doby, ke konci panování Domitianova²⁾.

4. Ale ten počet jmena udal, abychom se ho varovali, až přijde, vědouce, kdo jest, jmeno však samé zamlčel, poněvadž není

¹⁾ Přestávající na výkladech toho jmena samým sv. Otcem uvedených, toliko podotýkáme, že nejnovější vykladatel apokalypse Dr. Aug. Bisping (str. 229. n.) v čísle 666 shledává hebrejské קכ"ו , t. j. Nerón císař, je-likož $\text{נ} = 50$, $\text{ר} = 200$, $\text{ו} = 6$, $\text{נ} = 50$, $\text{ק} = 100$, $\text{ו} = 60$, $\text{ר} = 200$; a vyvraceje námitky proti hebrejskému výkladu toho čísla zvláštní důvod pro sebe spatřuje v tom, že, jak sv. Irenej výše č. 1. dí, někteří místo 666, počítali 616 řecké Ξ protahující v I, a číslo to se jeví, vyslovíme-li řecké Νεϰων latíně Nεϰω ν a počítáme-li pak $\text{נ} = 50$, $\text{ר} = 200$, $\text{ו} = 6$, $\text{ק} = 100$, $\text{ו} = 60$, $\text{ר} = 200$, což činí úhrnem 616. — Jiné výklady viz u Migne str. 1823. a n.; srov. i Snäla, Zjev. 13, 18.

²⁾ Jakkoliv svědectví toto o době sepsání apokalypse nejstarší jest, dále pak původcem svým převeliké váhy nabývá, a Eusebius (Hist. eccl. III. 18. 20. a j.) se sv. Jeronymem (de vir. ill. c. 9.) je stvrzují, místněji ještě určující, že r. 14. panování Domitiánova sv. Jan na ostrov Patmos vypověděn jest, nicméně již za prvních století různé mínění v otázce té se jeví, a Epifanius (haer. 51, 33.) vyhnanství to klade do vlády Klandiovy (od r. 41.—54.), Theofylakt (Prooem. in evang. Jo.) a mladší Hippolyt (Chronic. fragm.) do vlády Nerónovy (od r. 54.—68.), Pseudodorotheus (ap. Mill N. T. p. 197.) do doby Trajánovy (od r. 96.—117.). Neshoda ta těsně souvisí s otázkou, má-li se v hl. 11. chrámu a Jerusálemem rozuměti chrám a město před rozbouráním vojsky římskými, čili výkladu allegorickému dáti přednost, a má-li se v hl. 17. sedm králů vyložiti o prvních sedmi císařích římských, čili nic. Kdož pěti prvními, „kteří padli“, rozumějí Augusta, Tiberia, Kaja Kaligulu, Klandia, Neróna, a šestým, „který jest“, Galbu, jenž Nerónovy dekrety zrušil, mají za to, že sv. Jan za Neróna v Římě v nádobě rozehřátým olejem naplněné mučen byl, a když mu nikterak neublíženo, na ostrov Patmos vypověděn jest a tam zjevení Páně účasten se stal. Aby pak Irenea proti sobě neměli, dovolávají se úplného jmena Nerónova: Lucius Domitius Nero, odkud prý mylka s Domitiánem povstala

hodno, aby od Ducha svatého zjeveno bylo. Neboť kdyby od něho bylo ohlášeno, snad by pak i po delší dobu trval; ale teď, poněvadž „byl jest a není, a vystupuje z propasti a na zahynutí jde“ (Zjev. 17, 8.), jakoby ho nebylo, a proto ani jeho jméno není zvěstováno, neboť o tom, co není, ani jméno se nehlásá. Až pak zpusťší antikrist ten všecko na tomto světě, kraluje po tři leta a šest měsícův a posadí se v chrámě Jerusalemském: tuť Pán přijde s nebe v oblacích ve slávě Otce svého a uvrže i onoho i stoupence jeho do jezera ohnivého, spravedlivým pak způsobí dobu království, t. j. odpočinek, posvátný den sedmý, a ustanoví dědictví zaslíbené Abrahámovi, v kterémž pak království, jak dí Pán (Mat. 8, 11.), „mnozí přijdouce od východu a západu, stolovati budou s Abrahamem, Isákem a Jakobem“.

Hlava XXXI.

Že těla naše vzkříšena budou, dotvrzuje smrt, vzkříšení a vstoupení Páně; duše spravedlivých do té doby prý potvrzají na skrytém místě, ažby k dokonalému oslavení a blahu dospěly.

1. Ale poněvadž někteří z těch, ježto se pravověrnými býti domnívají, překračují postupný řád spravedlivých k dokonalosti, neuznávajíce žádného pokroku k neporušitelnosti, kacířské tím náhledy chovají. Neboť kacíři povrhujíce výtwarem Božím a neuznávajíce spasení těla svého a zavrhuje i zaslíbení Boží a se vůbec smýšlením svým nad Boha vynášejíce, praví, že ihned po smrti povznášou se nad nebesa i nad Světotvůrce a přijdou k Materi ánebo ke svému smyšlenému Otcí. Když tedy veškero vzkříšení zavrhuje a seč jsou, odstraňují, ký div, že ani řád vzkříšení neznají, nechtějíce uznati, že kdyby tak bylo, jak oni praví, sám též Pán, v nějž prý přec věří, nebyl by učinil třetího dne své vzkříšení; nýbrž byl by umra na kříži, ihned vzhůru se vznesl, zanechav tělo své zemi! Nyní však on po tři dni trval, kde jsou mrtví, jakož prorok o něm ¹⁾ dí: „Rozpomenul se Hospodin svatých na mrtvé svoje, kteří spali v zemi pohřbení, a sestoupil k nim, aby je vyvedl a spasil“. A sám Pán vece (Mat. 12, 40.): „Jako byl Jonáš v břiše velryba tři dni a tři noci, tak bude Syn člověka v srdci země“.

¹⁾ Viz III. 20, 4. pozn. 2.

Ale i apoštol dí (Efes. 4, 9.): „Že pak vstoupil, což jest, leč že i sestoupil u vnitřní části země?“ A David totéž o něm předpovídaje řekl (Ž. 85, 13.): „Vytrhl jsi duši mou z propasti nejhlubší“. Vstana pak z mrtvých třetího dne, řekl Marii, ana jej první viděla a se mu klaněla (Jan 20, 17.): „Nedotýkej se mne, neboť jsem ještě nevstoupil k Otci; ale jdi k učeníkům a rci jim: Vstupuji k Otci svému a k Otci vašemu“.

2. Když tedy Pán zachoval zákon zemřelých, aby se stal prvorozencem z mrtvých, a trval do třetího dne v nitru zemském; potom pak vstana z mrtvých ve svém těle, tak že i rány hřebův ukázal učeníkům, tak vstoupil k Otci: nuže, jak se nestydí oni praviti, že propastí jest sice tento náš svět, jejich pak vnitřní člověk že opustě toto vezdejší tělo odebere se na místo nadnebeské? Neboť když Pán se odebral „uprostřed stínu smrti“ (Ž. 22, 4.), kdež duše zemřelých byly, potom tělesně z mrtvých vstal a po z mrtvých vstání vstoupil: tuť patrno jest, že i duše učeníkův jeho, pro něž i toto učinil Pán, odeberou se do toho neviditelného místa, od Boha jim určeného, a tam až do vzkříšení potrvají¹⁾, očekávajíce z mrtvých vstání; potom obdrževše svá těla a tak úplně, t. j. tělesně vstanou, jakož i Pán z mrtvých vstal, a tak přijdou před tvář Boží. „Neboť není učeník nad mistra, ale dokonalým bude každý, jsa jako mistr jeho“ (Luk. 6, 48.). Jakož tedy mistr náš neodletěl ihned pryč, ale dočekať určeného od Otce času svého vzkříšení (což i Jonášem předobrazeno bylo), třetího dne vstana [potom na nebesa] vzat jest: tak máme i my dočekaťi určené od Boha doby vzkříšení svého, předpověděné proroky, a tak vstanouce vzati býti [na nebesa], kolikkoliv z nás Pán toho za hodny uzná.

¹⁾ Podle toho místa se zdá, že sv. Otec trvání tak zvaného limbu i přes na nebe vstoupení Páně protahuje až do té doby, kdy podle nauky jeho chiliastické (viz hl. 82. a n.) duše zemřelých s těly svými spojeny budou, aby dříve zde na zemi účastenství měly v království tisícletém.

Hlava XXXII.¹⁾

Svatí obdrží odměnu v týchž tělech, v kterých všeliké strasti trpěli; tak to Bůh slíbil a veškerá příroda to očekává.

1. Poněvadž tedy myslí mnohých učením kacířským zvrátiti se dávají, tím pozbývají i známosti řádů Božích a tajemství vzkříšení spravedlivých i království toho, které jest počátkem neporušenosti, kterýmž z ponenáhla cvičeni budou pojímati Boha ti, kteří za hodny toho uznáni budou. Potřebí však jest pověděti o tom, že spravedlivci, za příchodu Páně vzkříšení budouce, nejprve v tomto obnoveném tvorstvu dědictví od Boha otcům zaslíbené přijati a jím vládnouti mají; potom teprve bude soud. Spravedlivé jest zajisté, aby v témž tvorstvu, v němž pracovali nebo trpěli, všelijak strastmi zkoušeni jsouce, v témž odměny za to utrpení přijali; a v kterémž tvorstvu pro lásku k Bohu usmrteni jsou, aby opět života nabyli; a v kterémž tvorstvu porobu snášeli, aby též vládli. Bohat zajisté ve všem jest Bůh a všechno jest jeho. Máť tedy i tvorstvo samo, obnovené budouc k prvnímu stavu, bez odporu sloužiti spravedlivým. A to zjevil apoštol ve svém listu k Římanům řka takto (8, 19. n.): „Neboť očekávání tvorstva zjevení synů Božích očekává. Marnosti zajisté poddáno jest tvorstvo nechtějíc, ale pro toho, kterýž je poddal v naději, proto že i tvorstvo vysvobozeno bude od služebnosti porušení ve svobodu slávy synů Božích“.

¹⁾ V následujících pěti hlavách rozepisuje se sv. Irenej o tisíciletém blaženém panování Krista s vyvolenci svými na obnovené po zahynutí antikrista zemi a v nově vystaveném Jerusalemě. Držet totiž náš sv. Otec s mnoha jinými učiteli církevními (Justinem, Papiou, Tertullianem, Laktantiem a j.) tuto domněnku za podáním Židův, kteří se některak nemohli vzdáti naděje na svétakou moc a vládu zaslíbeného Mesiáše, doslovně berouce všechno, co o něm v prorocích předpověděno bylo. Avšak sám Kristus Pán toto domnění káral, když na něm matka Zebedeovců žádala přízně svým synům, když se dvěma učeníkům do Emaus jdoucím zjevil a konečně krátce před svým na nebesa vstoupením. Protož i mnozí sv. Otcové a učitelé církve (Diviš Alex., Eusebius, Augustin, Theodoret, Epifanius) tomu mínění odporovali. Církev pak dlouho tu otázku otevřenu nechavši, konečně když ji někteří (Nepos, biskup egyptský, Korakión, Apollinaris Laodikejský) urputně i písmem i slovem zastávali, zavrhl. Srovn. Eus. Hist. eccl. VII. 24. Hieron. l. VIII. in Is. Ale to nebudiž sv. tomu Otcí, tak znamenitému biskupu a krvosvědku pro Krista, na ujmu. Neboť sám není ani nálezcem ani urputným zastavatelem jejím, nýbrž jak ji od jinak horlivého, ale v té příčině nesoudného Papie biskupa slyšel, tak nám ji zachoval. — Ještě podotknuto buď, že větš část rukopisův a vydání, snad z úcty k sv. Otcí, toto páteru kapitol opomíjí; první, který je dle jednoho úplného rukopisu vydal, byl Ecuarent, jehož i my se u vysvětlení jich přidržíme.

2. Tak tedy i zaslíbení Boží, které učinil Abrahámovi, pevně trvá; řekl mu totiž (I. Mojž, 13, 14.): „Pozdvihni oči svých a pohleď z místa, na němž nyní jsi, na půlnoc a na poledne a na východ i na západ. Všecku zemi, kterouž vidíš, dám tobě i semeni tvému až na věky“. A opět praví (t. v. 17.): „Vstaň a projdi tu zemi na dyl i na šíř její, nebo tobě ji dám“; a on neobdržel v ní dědictví svého, ani s šlépěj nohy, a vždy byl cizincem a přichozím v ní. A když umřela Sara, manželka jeho, a Hetejští darem mu dáti chtěli místo, aby ji pochoval, nechtěl je přijati, ale raději koupil pohřebiště za čtyři sta dvoudrachim stříbra od Efróna, syna Seorova Hetejského (t. 23, 11. n.), očekávaje zaslíbení Boží, aby se nezdálo, že přijímá od lidí, co mu Bůh slíbil, řka mu opět takto (t. 15, 18.): „Semeni tvému dám zemi tuto od potoku egyptského až po velikou řeku Eufkrat“. Jestliže tedy Bůh mu tu zemi v dědictví slíbil, on pak po celou pouť svou jí neobdržel, musí ji obdržeti s potomstvem svým, t. j. s těmi, jižto se bojí Boha a věří v něho, při vzkříšení z mrtvých. Avšak potomstvo jeho jest církev, která obdržela právo synovství Božího, jakož řekl Jan Křt. (3, 8.): „Mocen jest Bůh i z kamení vzbuditi syny Abrahámu“, ale i apoštol dí ve svém listu ke Galatům (4, 28.): „Vy pak, bratři! podle Isáka synové jste zaslíbení“. A opět zřejmě v témž listě praví, že ti, kteří v Krista uvěřili, v Kristu přijímají zaslíbení Abrahámovo, řka takto (3, 16.): „Abrahámovi vyřčena jsou zaslíbení a semeni jeho“. I nedí: „I semenům“, jakoby o mnohých, ale jako o jednom: „A semeni tvému“, jenž jest Kristus. A opět dotvrzuje, co řekl, praví (t. v. 6. n.): „Jakož Abrahám uvěřil Bohu a počteno jest mu k spravedlnosti. Poznáváte tedy, že kdož jsou z víry, jsou synové Abrahámovi. Předzvěděvši pak písmo, že Bůh z víry ospravedlňuje národy, předpovědělo Abrahámovi: Požehnání budou v tobě všickni národové. Pročež kdož jsou z víry, požehnání budou s věřícím Abrahámem“. Tak tedy kdož jsou z víry, požehnání budou s věrným Abrahámem, a ti jsou synové Abrahámovi. Bůh pak zaslíbil dědictví země Abrahámovi a semeni jeho; již pak ani Abrahám ani potomstvo jeho, t. j. kteří věrou ospravedlnění jsou, nemají v ní dědictví nyní, ale obdrželi je při vzkříšení spravedlivých. Neboť pravdomluvný a spolehlivý jest Bůh; a protož i blahoslavl (Mat. 5, 4.) „tiché, poněvadž oni země vládnouti budou“¹⁾.

¹⁾ Na to praví jak učený tak střízlivý mistr písmá sv. Jeronym: „Nejsout tiší a mírní, kteří vládnou touto zemí, kteří mnohdy i své od rodičů pochá-

Hlava XXXIII.

Co posud řekl, hledí dotvrditi výroky Krista Pána, požehnáním Isákovým a svědectvím Papie, bez mála vrstevníka apoštolův.

1. Protož blíže se k svému umučení, aby zvěstoval Abrahámovi a jeho následovníkům otevření dědictví, vezma kalich a když byl díky vzdal a z něho pil ¹⁾ i podával učenskům, řekl jim (Mat. 26, 27. n.): „Píte z něho všickni. Tatoť jest krev má nového zákona, která za mnohé vylita bude na odpuštění hříchův. Ale pravím vám, od této chvíle nebudu píti z tohoto plodu vinného kořene až do onoho dne, když jej píti budu s vámi nový v království Otce mého“ ²⁾. Ovšemť on sám dědictví země obnoví a doplní tajemství slávy synův, jakož praví David (Ž. 103, 30.): „Ty obnovíš tvářnost země“. Slíbil, že bude píti z plodu vinného kořene se svými učeníky, a tím ukazuje i dědictví země, ve kterém se píti bude z nového plodu vinného kořene, i tělesné vzkříšení své. Neboť to nové tělo, které vzkříšeno bude, totéž jest, které nový obdrží kalich. A tak nelze si mysliti, ani žeby někde v nadnebeských krajinách se svými bytuje pil z plodu vinného kořene, ani žeby netělesnými byli pijící z něho; nápoj zajisté z vinného réví tělu náleží, nikoliv pak duchu.

2. A protož i řekl Pán (Luk. 14, 12. n.): „Když činíš oběd nebo večeři, nezov bohatých ani přátel ani sousedův a příbuzných, aby snad na vzájem nepozvali tebe a tak stala se oplátka od nich; ale povolej chromé, slepé, žebráky a blažen budeš, poněvadž ne-

zející dědictví obětují, nežli by se soudili; nýbrž udatní násilníci a hrdinové, ti si krutými boji všechno podmaniti znají. Avšak oněmi slovy zaslíbujе Bůh zemi živých, kdež tiché spravedlivce blaho věčné očekává“. Taková dobrá míní písmo sv., „která ani oko nevidělo, ani ucho nealyšelo, aniž v srdce člověka vešla“.

¹⁾ Oblíbený to náhled některých sv. Otcův, i sv. Jeronyma (ad Hedib. quæst. 2.), Augustina (de doctr. christ. II. 3.), Zlatoustce (in Matth. hom. 82.) a j., který se však s těžší srovnati dá s idejí sv. přijímání a praví-li sv. Tomáš Aq. (S. th. p. III. qu. 81. art. 1.) mezi jinými důvody pro toto mínění, že Kristus Pán i pokřtiti se dal, právem odvětiti lze, že to nebyl křest svátostný.

²⁾ Ta slova nikterak nesvědčí pro nauku chiliastů, ješto Kristus Pán výslovně dí, že bude píti z toho plodu až v onen den zajisté vzdálený, a v království Otce svého, t. j. v nebesích, kam k Otci svému odešel, i platí tedy o blaženosti nebeské, a slovem vína rozumí se utěšená radost a veselí, kterého spravedliví někdy s Kristem Pánem požívati budou. Podobně rozuměti dlužno i jiným výrokům písmo, které chiliasté na svůj smysl vykládali.

mají, čím by ti odplatili; neboť bude tobě odplaceno při vzkříšení spravedlivých¹⁾. A opět dí (Mat. 19, 29.): „Kdokoliv opustí pole, nebo domy, nebo rodiče, nebo bratry, nebo syny pro mne, stonásobně to obdrží²⁾ na tomto světě a na budoucím zdědí život věčný“. Což pak jest na tomto světě stonásobné těch obědův a večeří udělených chudým? To stane se za časů království, t. j. sedmý den, kterýž jest zasvěcen, v kterýž odpočinul Bůh ode všeho díla, které učinil, kterýž jest pravý den odpočinku spravedlivcům, v kterýž nebudou činiti žádného díla pozemského, nýbrž budou seděti za stolem připraveným od Boha, občerstvujícím je všelikými krměmi.

3. Tak to jest obsaženo i v požehnání Isákově, kterým požehnal mladšímu synu Jakobovi řka (I. Mojž. 27, 27.): „Hle! vůně syna mého jako vůně pole plného, jemuž požehnal Hospodin“. Ale „pole jest svět“ (Mat. 13, 38.), a protož dokládá (I. Mojž. 27, 28. 29.): „Dejž ti Bůh z rosy nebeské a tučnosti zemské hojnost obilí a vína. A služtež tobě národové a klanějte se tobě knížata a panuj bratru svému a klanějte se tobě synové otce tvého. Kdož by zlořečil tobě, ten budiž zlořečen; a kdož by dobrořečil tobě, budiž požehnan“. Kdo by to nepojal o budoucím království, u velikou a odpornou neshodu by upadl, jakož i Židé upadli a u všelike nesnázi se nacházejí. Neboť tomu Jakobovi ani v tomto životě žádní národové nesloužili, na opak on sám obdržev požehnání a odšed, sloužil strýci svému Labanovi syrskému dvacet let (t. 31, 41.), a netoliko nepanoval nad bratrem svým, ale navrátil se z Mesopotamie k otci, sám se klaněl bratru svému Esauovi a množství darů mu obětoval (t. 33, 3. n.). Hojnost pak obilí a vína jak zdědil ten, který pro hlad nastalý v zemi, kdež bydlel, do Egypta se odstěhoval, a poddán byl Faraónovi, an panoval tehdaž v Egyptě (t. 46, 1. n.). Řčené požehnání tedy bez pochyby platí o době toho království, v kterém vládnouti budou spravedliví po vzkříšení z mrtvých; když i obnovené a osvobozené tvorstvo v hojnosti vydá požitky všelikých krmí rosou nebeskou a úrodou zemskou, jakož to i připomínají presbyteři³⁾, kteří byli s Janem, učedníkem Páně, že ho slýchali, an vypravoval, jak Pán o té době učil a řekl: „Přijdou dnové, kdežto vinní keřové porostou, každý máje deset tisíc haluzí, a na jedné haluzi deset tisíc větví, a na jedné

¹⁾ Jeronymovo vysvětlení těchto slov viz v breviáři Commune abbatum, Noct. III.

²⁾ Jeden z presbyterů těch byl i Papiáš, biskup Hierapolský ve Frygii, jež i sv. Otec později výslovně jmenuje.

větvi deset tisíc snětěk, a na každé snětce deset tisíc hroznů, každý hrozen máje deset tisíc viněnek, a každá ta viněnka dá vytlačena pětadvacet metrétů vína¹⁾. A když se některý svatý některého z těch hroznů dotkne, bude druhý hrozen volati: „Já jsem lepší; mne vezmi a oslavuj skrze mne Boha“. A tak prý i jedno zrnko pšenice dá deset tisíc klasů, každý klas deset tisíc zrn a každé zrno pět dvouliber mouky čisté bílé. A tak prý i ostatní ovoce a zrní a byliny, jak přiměřeno jim; a všechna zvířata, která požívati budou tyto krmě zemní, budou prý pokojná a svorná vespolek a lidem ve vši poddanosti poslušná.

4. To dosvědčuje i Papiáš, posluchač Janův a důvěrný přítel Polykarpův, muž starodávňý, písemně ve čtvrté knize spisu svého; sepsalť totiž knih patero²⁾. A dokládá: „Toť ovšem k věření jest věřícím“. A dále dť ještě: „A když Jidáš zrádce nevěře se tázal: Jak bude moci Pán takové plody působiti? tu prý Pán řekl: To uvidí ti, kteří tehdaž budou“. Takové tedy časy předpovídaje Isaiáš dť (11, 6. n.): „I pásti se bude vlk s beránkem, a levhart ležeti s kozlátkem, a tele a býk a lev spolu se pásti budou, a malé pacholátko je poháněti bude. I vůl a medvěd spolu se pásti budou. i mláďata jejich pospolu budou, a lev a vůl jísti bude plevy, A nemluvnátko vnese ruku svou do sluje hadové a do díry hádat, a nic mu neuškodí, neboť nebudou moci zahubiti nikoho na hoře svaté mé“. A totéž později opakuje řka (65, 25.): „Tehdaž vlci a beránci pásti se budou pospolu, a lev bude jako vůl požívati plev, a had prachu jako chleba; a nebudou škoditi ani týrati na hoře svaté mé, praví Hospodin“. Avšak vím, že někteří to potahovati hledí k věřícím z divých a rozličných národův a mravův obráceným, ani uvěřivše jednomyslně trvají se spravedlivci. Avšak byť to bylo nyní u některých lidí, z rozličných národů k jednomyslné víře shromážděných, bude nic méně i o vzkříšení sprave-

¹⁾ Μετρύτης míra attická, kteráž držela něco přes 40 litrů; tedy přes 1000 litrů jedna viněnka!

²⁾ Kterážto podle Eusebia (Hist. eccl. III. 40.) měly název: λογίων καρπισίων ἐξήγησις. Praví pak o něm Eusebius, že byl učen sv. Jana apoštola a muž učený, ale že písmům sv. nedobře rozuměl a to, co tajemné a označné řečeno bylo, doslovně bral, a že se mnohé věci tajemné pouze z ústních povídek dozvěděl o činech a řečích Páně; neboť prý byl, jak spisy jeho svědčí, „chatrného soudu“, σφόδρα σμικρὸς τὸν νοῦν, avšak zavdal pozdějším spisovatelům církevním příležitost k přijetí takových bludných smyšlenek. O životě jeho nemáme více vědomostí, ani mučnická smrt jeho není zjištěna.

dlivých i se zvířaty tak, jak řečeno; neboť bohat ve všem jest Bůh. I nelze aby po obnovení tvorstva všechna zvířata nebyla poslušna člověka a poddána jemu (jakož poslušně poddána byla Adamovi), a nenavrátila se k první od Boha určené krmi, plodům zemním. Ostatně nelze nyní ukázati lva, an by se plevami živil. Ale tím se označuje hojnost a tučnost požitků zemních. Neboť jestliže lev, [takové] zvíře, plevami se živí, jaká bude pšenice, když pleva z ní dostačí k živění lvů?

Hlava XXXIV.

Dále hledí dokázati toto své učení výroky prorokův a jedním podobenstvím Páně.

1. Tentýž pak Isaiáš zřejmě prohlásil, že taková blaženost bude po vzkříšení spravedlivých, takto řka (26, 19.): „Oživou mrtví a vstanou, kteří jsou v hrobích, a plesati budou, kteří jsou v zemi; nebo rosa od tebe zdraví jest jim“. Totéž praví i Ezechiel řka (37, 12. n.): „Aj já otevru hroby vaše a vyvedu vás z hrobů vašich, až vyvedu lid svůj z hrobů, a dám ducha ve vás a oživete, a postavím vás v zemi vaší, a poznáte, že já jsem Hospodin“. A opět praví takto (28, 25. 26.): „Toto praví Pán: Shromáždím Israele ze všech národů, v nichž rozptýleni jsou, a posvěcen budu v nich před syny národů; i bydleti budou v zemi své, kterou jsem dal služebníku svému Jakobovi, a obývati budou v ní důvěrně, a stavěti budou domy a štěpovati vinice a obývati v ní důvěrně, až vykonám soud nade všemi, kteří zneuctili je, nad těmi, kteří jsou vůkol nich, a poznají, že já jsem Hospodin Bůh jejich a Bůh otcův jejich“. Avšak právě jsme ukázali, že církev jest semenem Abrahámovým; a protož abychom věděli, že Bůh v novém zákoně, kterýž jest po starém, ze všech národů shromáždí ty, jižto spasení dojíti mají, z kamení vzbudiv syny Abrahamovi, dí Jeremiáš (23, 7. 8.): „Hle! dnové jdou, praví Hospodin, a nebudou říkati více: Živ jest Hospodin, kterýž vyvedl syny Israelské [z Egypta, nýbrž: Živí jest Hospodin, kterýž vyvedl potomstvo Israelovo] *) od severu a veškeré krajiny, kam vyvrženi byli; usadí je opět v zemi jejich, kterouž dal otcům jich“.

2. Že pak veškero tvorstvo dle vůle [Boží] tak se rozmůže

*) Slova uzavorkovaná vypuštěna jsou v překladu lat. a položena zde z Jeremiáše, poněvadž je smysl žádá.

a seslí, aby takové požitky vydávalo, to praví Isaiáš řka (30, 25. 26.): „I bude na každé hoře vysoké a na každém pahrbku vyvýšeném voda tekoucí v ten den, když zhynou mnozí, když padnou zdi. A bude světlo měsíce jako světlo slunce, sedmeronásobní světlo denní, když kojiti bude zármutek lidu svého a bolest rány jeho hojiti“. Bolestná pak rána jest ta, kterou raněn jest člověk na počátku, v Adamovi neposlušen jsa, t. j. smrt, kterouž zahojí Bůh vzkříse nás z mrtvých a usadě nás v dědictví otců, jakož opět Isaiáš praví (58, 14.): „I budeš důvěrovati se Hospodinu a učiní tě vládcem nad celou zemí a nasytí tě dědictvím Jakoba, Otce tvého“. To jest to, co Pán praví (Luk. 12, 37. 38.): „Blahoslaveni služebníci ti, jižto Pán přijde nalezne, ani bdí. Zajisté pravím vám, že přepáše se a přikáže jim sednouti a chodě bude jim sloužiti. A přijde-li s večerním bděním a nalezne je tak, blahoslaveni jsou, poněvadž přikáže jim sednouti a sloužiti bude jim; a byť i o druhém a byť o třetím bdění přišel, blahoslaveni jsou“. A totéž i Jan ve Zjevení vece (20, 6.): „Blahoslavený a svatý, kdo má díl u vzkříšení prvním“¹⁾. I dobu zvěstoval Isaiáš, v kterou to bude řka (6, 11. 12.): „I řekl jsem: Až dokavade, Pane? — dokudž nebudou zpuštěna města bez obyvatelů a domy bez lidí a země ponechána pusta. A potom daleko od nás odloučí Bůh lidi, a kteří ostanou, rozmnoží se na zemi“²⁾. I Daniel totéž praví (7, 27.): „A království a moc a velikost těch, kteří jsou pod nebem, dána jest svatým Boha nejvyššího, a království jeho věčné a všechna knížata sloužiti mu budou a poslouchati ho“. Aby pak se nemyslilo, že slib ten hledí k době přítomné, řečeno jest proroku (t. 12, 13.): „A ty jdi a trvej v losu svém do skonání dnův!“

3. Že pak zaslíbení se zvěštovala netoliko prorokům a otcům, nýbrž i církvím z národů shromážděným, jež i ostrovy jmenuje Duch, že i uprostřed víru [mořského] položeny jsou i bouře rou-

¹⁾ Tato slova sv. apoštola nemalou obtíž způsobila vykladačům. Neboť domnívali se, že bude dvojí vzkříšení: prvé dobrých, druhé pak zlých, a toto až za tisíc let, za kterouž dobu Kristus Pán se svými vyvolenci na zemi prý panovati bude v utěšené, rozkošné blaženosti. Avšak tato domněnka jest mylná. Neboť první vzkříšení a tisícileté panování Kristovo zde na zemi neznamena nic jiného než blažené působení církve jeho, kteréžto obzvláště se jeví v životě světců Božích a přípravou jest pro království nebeské. A proto až se naplní časové, bude druhé všeobecné vzkříšení všech mrtvých, dobrých i zlých, bude soud, po němž dobří s tělem s duší věčné blaženosti požívati a zlí s tělem s duší věčnými mukami trestáni budou.

²⁾ Poslední ta slova u Isaiáše poněkud jinak zní.

havé snášejí i bezpečný přístav poskytají těm, kteří nebezpečím se zmítají, a útočiště těm, kteří rádi by se u výši udrželi a snaží se ujítí Bytha, t. j. propasti bludu, to praví Jeremiáš takto (31, 10. n.): „Slyšte slovo Hospodinovo, národové, a zvěstujte ostrovům dalekým; rcete: Když Bůh rozptýlí Israele, shromáždí ho a ostřeže jako pastýř stádo ovcí svých; neboť vykoupil Hospodin Jakoba a vytrhl jej z ruky mocnějšího nad něho. I přijdou a veselí se budou na hoře Siónu a přijdou k darům dobrým a v zemi pšeničnou a vlnorodnou a ovocní a plodnou na dobytek a bravy, a bude duše jejich jako strom úrodný, a nebudou lačnėti více. A tehďáž plesati budou panny v shromáždění mládencův, a starci radovati se budou, a obrátím zármutek jejich v radost, a postavím je v plesání, a zvelebím a opojám duši kněží synů Levi, a lid můj dobrými dary mými naplněn bude“ ¹⁾. Avšak ukázali jsme v knize předešlé²⁾, že levité a kněží jsou všickni učenci Páně, kteří i sohotu v chrámu rušice bez viny byli. Taková tedy zaslíbení čirě patrně znamenají hodování z tvorův oněch, v království spravedlivých, které Bůh přistrojiti slibuje.

4. Dále pak o Jerusalému a králi jeho dí Isaiáš (31, 9. n.): „Toto praví Hospodin: Blahoslaven, kdo má símě na Siónu“ ³⁾ a domáci v Jerusalémě. Aj! král spravedlivý kralovati bude a knížata soudně vládnouti budou“. A o tom jak znova vystavěn bude, praví (54, 11. n.): „Aj! já přichystám ti kámen karbunkul a za základy tvé safír a na hradby tvé jaspis a k branám tvým křišťál a zákopy tvé z kamení vyvoleného. A všickni synové tvoji budou vyučeni od Boha, a u velikém pokoji dítky tvoje, a vystaveno budeš v spravedlnosti“. A tentýž opět dí (65, 18. n.): „Aj! já působím plesání Jerusalému a lidu svému; neuslyší se více v něm hlas pláče, ani hlas kvílení a nebude tam více ani nedospělce ani starce, jenž by nevyplnil čas svůj. Neboť stoletý bude mladíkem,

¹⁾ Sv. Jeronym (Comm. in Jerem. c. 30.) právě z pošetilosti kárá ty, kteří si ten budoucí Jerusalém líčí jako drahokamy se stkvoucí, „poněvadž svou lakotnost k všem Božím obracují“; a když jiné dary na svatební a jiné stkvostné hody si vykládají, připomíná jim slovo Páně, že v onom blaženém životě nebudou se „ani ženiti, ani vdávati“; všechny pak ty dary že nemají se rozuměti o požitcích tělesných, nýbrž o ušlechtilých ctnostech.

²⁾ Hl. 7, 8.

³⁾ Tak podle LXX, hebr. text a podle něho sv. Jeronym: „Jehožto oheň jest na Siónu“. Týž sv. Otec (na t. m.) i vykládá, že to nic se nevztahuje na budoucí domnělý tisíciletý věk, nýbrž že těmi slovy hledí prorok lid povzbuditi, aby zůstali v Jerusalémě a útočiště své nehledali v Egyptě.

ale hříšník stoletý umře a zlořečen bude. I budou stavěti domy a sami bydleti v nich; a štěpiti budou vinice a sami požívati ovoce jich a víno píti. A nestane se, aby oni stavěli a jiní tam obývali, aniž aby oni štěpili a jiní jedli. Neboť dnové života stromu budou dnové lidu v tobě; neboť díla přičinění jich sestárnou“.

Hlava XXXV.

Snaží se doslovní výklad uvedených i jiných výroků prorockých dotvrditi a provesti, že se to vše rozumí o pozemské říši Kristově.

1. Kdyby však někteří takové výroky jinotajitelně bráti chtěli, nebude možná, aby to veskrze souhlasně provedli, a budou mnohými odpornými místy poraženi. Neboť: „Když zpustošena budou města“ národů, „bez obyvatelův i domy bez lidí, a pouští zůstanou bude země“ (Is. 6, 11.); neboť „aj!“ dí Isaiáš (13, 9.), „den Hospodinův ukrutný přijde¹⁾, pln prchlivosti a hněvu, aby zpustošil okres zemský a hříšníky z něho vypudil“; a opět dí (26, 10.): „Odstraněn buď²⁾, aby neviděl slávy Hospodinovy“; a to když se stane, „vzdálí Hospodin“, tak dí (6, 12.), „lidí, a ti kteří zůstanou, rozmnoží se na zemi“; „a stavěti budou domy, a sami bydleti v nich, a štěpovati vinice a sami požívati“ (65, 21.) — to a všecko jiné³⁾ jest bez odporu řečeno na vzkříšení spravedlivých, které se stane po příští antikristově a zahubení všech jemu poddaných národů, když pak kralovati budou spravedliví na zemi, vzrůstající patřením Pána, a skrze něj zvyknou chápati slávu Boha Otce, i se svatými anděly požívati budou obcování a společnosti a týchž duchovních darů v království. A ty, které Pán nalezne v těle⁴⁾, ani čekají ho s nebes a trpí soužení, a kteří vyvázli z ru-

¹⁾ Opět nic se netýče tisícileté pozemské blaženosti, nýbrž doslovně se vztahuje k vyvrácení Babylónu vojáky perskými a medskými, a následujícímu na to lepšímu věku.

²⁾ T. hříšník, nebo antikrist — dle rozumu sv. Ireneae.

³⁾ „Haec et alia universa“; tak čte Grabe, Hayd pak podle začátku č. násl. pravdě podobněji: Haec talia universa.

⁴⁾ Zdá se, že se sv. Otec zapomněl, aniž mu napadlo, co praví sv. Pavel I. Thesa. 4, 16. a I. Kor. 15, 51. (podle ř. t.), že ti spravedlivci, které Pán při svém příští nalezne, nezůstanou na zemi, ale proměnění budouce, „s ním povzneseni budou do oblak, a tak s ním ustavičně dlíti“.

kou bezbožníka¹⁾ (jsou pak ti, o nichž prorok dí, „že pozůstali a rozmnoží se na zemi“)²⁾, a všickni, co jich Bůh ze svých věrných k tomu připravil, aby pozůstali na zemi rozmnožili a rodili se v království svatých a sloužili Jerusálému, a království jeho — ty všechny naznačil Jeremiáš prorok³⁾, řka (Baruch. 4, 36. n.): „Ohledni se na východ, Jerusáléme, a viz utěšení od Boha ti přicházející. Ať přicházejí synové tvoji, které jsi vyslal, přicházejí shromáždění jsouce od východu až na západ na slovo Svatého, radující se ze slávy Boha tvého. Svlec se, Jerusáléme, s roucha zármutku a soužení svého, a oblec se v krásu a čest, kterouž od Boha svého máš na věky. Oblec se dvojnásobným rouchem spravedlnosti, která od Boha Tvého přichází; dej na hlavu svou korunu slávy věčné. Bůh zajisté ukáže celému světu pod nebem lesk tvůj; neboť nazváno bude jméno tvé od Boha samého na věky: Pokoj spravedlnosti a sláva zbožnosti. Vstaň, Jerusáléme a stůj na výsosti a ohledni se na východ a viz shromážděné syny své od východu slunce až na západ k slovu Svatého onoho, plesající pouhým pomněním Boha. Neboť vyšli jsou z tebe pěšky, vedeni jsouce od nepřátel; ale přivede je Bůh k tobě, vznešený v slávě jako trůn království. Uložil zajisté Bůh, aby snížena byla každá hora vysoká i věčné písčiny, a doliny aby vyplněny byly k urovnání země, aby Israel krácel bezpečně ke cti Boží. Stínidla pak pletou Israeli lesové a všeliké dříví libovonné k rozkazu Božímu. Neboť předcházeti bude před ním Bůh s radostí se světlem slávy své, se svým milosrdenstvím a svou spravedlností“.

2. Všecko tomu podobné nelze o věcech nadnebeských rozuměti; „neboť“, praví, „Bůh ukáže celému světu pod nebem lesk tvůj“; nýbrž o dobách království, až obnovena bude země od Krista a Jerusálém opět vystaven dle nákresu vyššího Jerusáléma, o němž dí Isaiáš prorok (49, 16.): „Hle! v ruce své znamenal jsem zdi tvé, a na očích jsi mi vždycky“. A apoštol píše Galatům podobně praví (4, 26.): „Onen pak Jerusálém, který jest sbůry, svoboden jest, kterýž jest matka všech nás“; nepravě tak, jakoby

¹⁾ T. j. antikrista.

²⁾ Viz výše 84, 2. pozn. 2.

³⁾ Vlastně Baruch, jehož pak proroctví a Jeremiášovým za jedno se považovalo. Místo uvedené rozuměti se má o návratu lidu ze zajetí babylonského. K těmto pak se přidružili též, kteří se byli za doby válečné utekli do Egypta a jinam na západ a poledne. Obrazným smyslem to platí o shromáždění věřících ze všech stran v církev sv., ana jest tím pravým duchovním Jerusálémem, sídlem t. a s v a t é h o p o k o j e spravedlnosti, kladouc oslavu v pravou zbožnost.

myslíl nějakého bludného aióna, aniž jakousi Mocnost, která by byla z Plérómy nebo Prúniky vyšla, nýbrž o Jerusalemě v rukou Božích zaznamenaném. A ve Zjevení (21, 2.) i Jan viděl jej, „an nový sestupuje s nebe na zemi“. „Po časích totiž království“, praví (t. 20, 11.), „viděl jsem trůn bílý veliký a sedícího na něm, před jehož obličejem pominula země i nebe, a místa jim není nalezeno“. I příběhy všeobecného z mrtvých vstání vypravuje, řka (t. v. 12. n.), že viděl „mrtvé, veliké i malé. A vydalo“, dí, „moře mrtvé své, které mělo v sobě, a smrt i peklo vydaly mrtvé své, které v sobě měly, a knihy otevřeny jsou. Ale i kniha života“, praví, „otevřena jest, a souzení jsou mrtví podle toho, co zapsáno bylo v knihách, dle skutků svých, a smrt a peklo uvrženy jsou v jezero ohnivé, smrt druhou“. Ale to jest tak zvaná „gehenna“¹⁾, jižto Pán jmenuje (Mat. 25, 41.) „věčným ohněm“. „A kdo není nalezen“, dí dále (Zjev. 20, 15.), „zapsán v knize života, uvržen jest v jezero ohnivé“. A potom dí (21, 1. n.): „I viděl jsem nebe nové a zemi novou; nebo první nebe a země pominuly; ani moře není. A město svaté Jerusaleým viděl jsem nový, an sestupuje s nebe, připravený jako nevěstu okrášlenou muži svému. I slyšel jsem hlas veliký s trůnu, an dí: A! stánek Boží s lidmi a přebývati bude s nimi; a oni budou jeho lidem a on Bůh s nimi bude jejich Bohem. A setře všelikou slzu s očí jejich, a smrti nebude více, ani zármutku ani kvílení ani bolesti nebude více neboť prvé věci pominuly jsou“. I Isaiáš totéž praví řka (65, 17. 18.): „I bude nové nebe a nová země, a nevzpomenou si na věci předešlé, aniž jim na srdce přijde, nýbrž radost a plesání naleznou na ní“. Ale to jest to, co apoštol praví (I. Kor. 7, 31.): „Pomijť způsobu tohoto světa“; podobně pak i Pán vece (Mat. 26, 35.): „Nebe a země pominou“. Když tedy to všechno na zemi pomine, pak sestoupí, jak dí Jan, učenská Páně, Jerusaleým nový, jako nevěsta okrášlená muži svému; a ten bude stánek Boží, v němž Bůh přebývati bude mezi lidmi. Tohoto Jerusalema obrazem jest onen, jenž se nacházel na první zemi; a v tom se spravedliví chystají k nesmrtelnosti a připravují k spasení. A toho stánku obraz obdržel Mojžiš na hoře; a nic nelze tu jinotajitelně bráti, nýbrž všechno jest pevné a pravdivé a podstatné, způsobené od Boha k užívání lidí spravedlivých. Neboť jakož opravdu jest Bůh, an vzkřísí clo-

¹⁾ Vlastně *בְּהִימָה* aneb *גֵּיא הַחִינּוֹם* údolí syna Hinnomova aneb údolí Hinnomovo. V údolí tom Jerusalemském obětována jsou druhdy dítky Molochovi (viz IV. 15, 1. pozn. 1.), pročež ponděží v takovou vešlo opovrženosť, že označkem pekla se stalo.

věka: tak též opravdu vstane člověk z mrtvých, nikoliv pak jinotajitelně, jak jsme tolika [důvody] dokázali. A jakož opravdu vstane, tak též opravdu cvičiti se bude k neporušenosti a růsti a zráti bude v dobách toho království, aby byl schopen slávy Otcovy. Potom až bude všecko obnoven, opravdu bydleti bude v městě Božím. „Neboť řekl“, dí (Zjev. 21, 5. 6.), „ten, který sedí na trůnu: Hle! já nové činím všechny věci. A Pán řekl: Napíš všecko; neboť tyto řeči jsou věrné a pravdivé. A řekl mi: Stalo se“. A rozumně.

Hlava XXXVI.

Lidé skutečně z mrtvých vstanou; svět nebude naprosto zničen; dle rozličných zásluh budou i příbytkové svatých rozliční; konečně všecko bude odevzdáno Otci a Bůh bude všecko ve všem.

1. Když jsou totiž opravdoví lidé, musí býti i opravdové jich štěpení, a nesmí přecházeti v to, co není, nýbrž prospívati v tom co jest. Neboť ani podstata ani bytnost tvorstva toho nebude zničena¹⁾ (neboť opravdový a stálý jest ustanovitel jeho); nýbrž „způsoba tohoto světa pomine“ (I. Kor. 7, 31.), t. j. to, v čem přestoupení se stalo, poněvadž člověk se v tom sestaral. A proto se i tato dočasná způsoba stala, jelikož Bůh všecko předzvídá, jakož jsme i v předešlé knize dokázali a důvod udali dočasného stvoření tohoto světa, seč jsme byli²⁾. Když pak dojde tato způsoba a člověk obnoven bude a dospěje k neporušenosti, tak že nebude více stárnouti, pak bude nebe nové a země nová, v nichž nový člověk trvati bude u věčně novém obcování s Bohem. A poněvadž to neustále, nekonečně trvati bude, proto dí Isaiáš (66, 22.): „Neboť jako nebe nové a země nová, které já způsobím, trvá před tváří mou, vece Hospodin, tak potrvá plémě vaše a jméno vaše“. A pak, jak presbyteři praví³⁾, kteří za hodny uznání budou obcování nebeského, přejdou tam, t. j. do nebes; jiní bezpečně požívati budou rozkoší rajských, opět

¹⁾ Jako tělo naše naprosto nezahyne, nýbrž při vzkříšení dle bytné podstaty své oživne, tak nepomine ani podstata tohoto světa, nýbrž toliko způsoba, aby byla důstojným příbytkem těl oslavených, jak i sv. Jan dí ve svém Zjevení (21, 1.). „Figura praeterit, non substantia“, vece sv. Jeronym.

²⁾ Hl. 3.

³⁾ Viz svrchu 36, 3. pozn. 2.

jiní kochati se budou ve slávě města [Božho]; ale Bůh bude všude k spatření, a sice jak toho budou hodni, kteří jej patřiti budou.

2. A to prý jest ten rozdíl v tomto bydle těch, kteří užitek vydali sto- a šedesáte- i třicetinasobný (Mat. 13, 8.); z těch jedni do nebe pojati, druzí v ráji trvati, třetí v městě bydleti budou; a proto prý též Pán řekl (Jan 14, 2.), že u Otce jeho příbytkové mnozí jsou. Neboť všecko náleží Bohu, an všem náležitý příbytek vykáže, jakož i Slovo jeho praví, že všechněm uděleno bude od Otce, jak kdo hoděn jest neb budc. A to jest ta síň svatobní, ve které seděti a hodovati budou hosté na svatbu pozvaní (Mat. 22, 2. n.). A ten prý jest postupný řád a rozvrh spasencův, praví presbyteri, učenci apoštolův, tak že jako po stupních dospívají skrze Ducha k Synu, skrze Syna pak k Otci, až konečně Syn postoupí Otci dílo své, jakož i apoštol praví řka (I. Kor. 15, 25. n.): „Onť musí kralovati, až položí všecky nepřátely pod nohy jeho; nejposlednější pak nepřítelkyně potřena bude smrt“. V dobách totiž toho království zapomene člověk spravedlivý, ač na této [ještě] zemi bydlící, umříti. „Když pak praví“, vece [apoštol]: „Všecky věci poddány jsou jemu, bezpochyby že kromě toho, který mu všecko poddal. Když pak jemu všecko poddáno bude, tehdy i sám Syn poddán bude tomu ¹⁾, kterýž mu všecko poddal, aby byl Bůh všecko ve všem“.

3. Bedlivě tedy předvídal Jan první vzkříšení spravedlivých a dědictví země v království; avšak souhlasně o témž i proroci předpovídali. Neboť tomu též Pán učil, slibuje (Mat. 26, 29.), že bude s učenky píti kalich nového smíšení v království. Apoštol pak též vyznal (Řím. 8, 21.), že tvorstvo od poddanosti své k porušení osvobozeno bude k svobodě oslavených synův Božích ²⁾. A v tom ve všem a skrze to všecko dosvědčuje se jeden a týž Bůh Otec, který stvořil člověka a dědictví země zaslíbil otcům, který je [tvorstvo] vyvedl při vzkříšení spravedlivých a své sliby splňuje

¹⁾ Tohoto místa užívali Arijovci k dokázání bludu svého, kterým Kristu Pánu upřali božství. Avšak zde se nejedná o božství Páně, nýbrž o mcsiášském díle jeho, kteréž v lidské přirozenosti konal. Od Otce svého přijal úřad učitele, kněze a krále, a nyní, když již nikoho nebude, koho by ještě vynucoval, nikoho, koho by spasil, nikoho, kdo by ještě jeho ochrany proti nepřátelům spásy své potřeboval, tu patrno, že po lidsku řečeno, vrátí úřad svůj Otci a jemu opět poddán bude, jako vyslanec krále, když byl zadost učinil poselství svému.

²⁾ Jako byla příroda pro nás všelikým pohromám, téměř mukám, podrobena, tak se i u veliké čistotě a utěšeném poklidu octne, až my z těchto vezdejších béd budeme vyproštěni, k nimž i ona odsouzena byla. — V ten smysl nížežního v tom není důvodu pro mylný náhled o chiliasmu!

v království Syna svého; a konečně otcovsky to uštědřuje, „co ani oko nevidělo, ani ucho neslyšelo, aniž kdy na srdce lidské vstoupilo“ (I. Kor. 2, 9.). Neboť jeden jest Syn, který splnil vůli Otcovu, a jedno plémě lidské, v kterém se dokonávají tajemství Boha, „na kteréhož patřiti andělé si žádají“ (I. Petr. 1, 12.), ale nejsou s to, aby vyzkoumali moudrost Boží, kterouž stvor jeho dokonale vzpůsoben a vtělen bývá Synu, tak že plozenec jeho, prvorozené Slovo, sestupuje v tvor, t. j. ve výtvar, a od něho pojato bývá, a že tvor opět pojímá Slovo a vystupuje k němu, vznášeje se nad anděly ¹⁾, a stává se dle obrazu a podobenství Božího.

¹⁾ Tu mluví sv. Otec o naší lidské přirozenosti, kterou Kristus Pán na se vzal a nade všechny mocnosti povýšil, pojma ji po svém vítězství nade všemi protivníky s sebou do slávy nebeské. Máť snad na mysl i touž přirozenost jasných sborů vyvolenců, kterýmž řekne Pán: „Pojďte požehnaní Otce mého!“ a které k duchům přidruží, s nimiž se věčně radovati budou tam, kde nebude ani pláče, ani slzí, aniž jakého zármutku. Onť pak, jenž dal každému i chtění i vykonání dobrého, bude i „odměnou velebojnou“ všem, kteří s jeho milostí statně působili a vytrvali věrní až do konce. Onť bude nám všechno a my v něm celí: jej budeme patřice milovati, milující velebiti. — Takovou moudrost a dobrotu Boží při vykoupení našem nemohli arcíť pochopiti Gnostikové, my však za to díky vzdávejme Bohu, prosíce ho, aby dal k té blaženosti duševné i tělesné dospěti nám všem, až bychom totiž šťastně a věrně vykonali zde, co k dosažení jejímu směřuje.

Dodatk y.

Některé důležitější zlomky ze ztracených spisů sv. Ireneae.

I.

**Zlomek z listu k zbloudilému od víry příteli a druhdy
spoluzáku Florínovi.**

(Eusebius H. E. V. 23. Nikéforos H. E. IV. 30.)

Vyčta a vyvrátě Florínovi blud, v kterýž byl upadl (učít, jak se pravdě podobá, žeby byl Bůh původcem hříchu a všeho zlého), připomíná mu učení, jež byli oba u sv. biskupa Polykarpa z mládí slyšeli pravě:

Tyto články víry, milý Floríne! ať šetrněji dím, nenáležejí k zdravému učení; ty články nesouhlasí s církví, v převelikou bezbožnost uvrhující ty, jižto jim věří; ty články ani kacíři mimo církev jsoucí, neodvážili se nikdy na jevo dáti; ty články ti nepodali presbyteri, kteří před námi žili, soudruhy jsouce apoštolův. Vidals já jsem tě zajisté, jsa ještě pacholčkem, v Menší-Asii u Polykarpa, když jsi stkvěle u dvora císařského žil a se onomu snažně hleděl zalíbiti. Lépe totiž si pamatuji tehdejší příběhy nežli nynější události (neboť čemu za prvního mládí jsme se naučili, toť s duší naší srůstá a se sjednocuje), tak že mi snadno lze udati i místo, na kterém sedě rozmlouval onen blahoslavený Polykarp, a vyličiti kroky a chůzi jeho i života způsob i postavu těla i řeči, které k lidu činval, i jak vypravoval své obcování s Janem i s jinými, kteří byli Pána viděli, i jak si jejich učení připomínal. Potom též všechno, co od nich o Pánu byl slyšel, nejen o jeho mocných činech, ale i o jeho učení, jak to všechno od očitých přejma svědků, kteří byli Slovo života na své oči patřili, též Polykarp kázával veskrze souhlasně s písmy. Tohoť i já tehdež zamilování Božího účastníkem se stana, horlivě jsem to slýchal, nezapisuje si to na papíře, ale v srdci svém, a vždy si to s milostí Boží na mysli pře-

mítám. I mohu osvědčiti před Bohem, kdyby byl onen blahoslavený a apoštolský presbyter něco takového byl uslyšel, žeby byl si zatknul uši a zvolal, jak obyčej měl, řka: „Ó dobrý Bože! v jaké doby jsi mne zachovati ráčil, abych takového čosi snášel!“ I byl by utekl s toho místa, kde by byl buď sedě buď stoje takové řeči slyšel. Ale to lze i z listů jeho poznati, které buď sousedním církvím poslal k jich utvrzení, buď některým bratřím k jich napomenutí a povzbuzení.

II.

Zlomek z listu psaného papeži Viktorovi o svěcení svátků velikonočních.

(Euseb. H. E. V. 27. Nikéfor. H. E. IV. 39.)

Jak souditi lze, začátek toho listu byl, že sv. Otec papeži vyložil, které církve Malo-Asijské hody velikonoční 14. Nisanu spolu s židovskými slaví; potom pak i na jiný rozdíl pozor jeho obrací, řka:

Avšak není na sporu toliko den, ale i sám způsob toho postu ¹⁾. Neboť jedni myslí, že se jeden den postiti mají, jiní pak dva, jiní více, ještě jiní i čtyřiceti dnů. Svůj den pak vyměřují počítajíce i denní i noční hodiny. I jest taková rozmanitost u těch, kteří půst ten zachovávají; ale nepovstala nyní za naší doby, nýbrž mnohem dříve za předchůdcův našich, kteří se neprávě, jak se podobá, [toho způsobu] drželi a svůj obyčej ze sprostnosti a nevědomosti do pozdnější doby zachovali. Nic však méně ti všickni pokoj zachovávali mezi sebou vespolek, i my s nimi jej zachováváme, a tak rozdílnost postu jednomyslnost víry odporučuje. — — — A též presbyteri, kteří před Sotérem byli představenými té církve, kterouž ty nyní vedeš, mímim pak Anikéta a Pia a Hygína a Telesfora i Sixta, ani sami [tak] nedrželi, aniž pak jiným [držeti tak] přikazovali. A nic méně, ač tak nedržíce, pokoj zachovávali s těmi, kteří k nim přicházivali z těch církví, kde se tak drželo, jakkoliv ten držení způsob se tím více přičil těm, kteří [tak] nedrželi, a nikdy pro ten obyčej nebyli nikterá zavržení a vyloučení ²⁾, nýbrž titíž presbyteri, kteří před tebou byli, ač toho způsobu nezachovávali, posílali velebnou svátost presbyterům jiných církví, kteří ho zachovávali. A když blahoslavený Polykarp v Římě dlel za Anikéta, a oni sice o mnohých jiných věcech něco málo s sebou na sporu

¹⁾ Mímim přípravní půst, kterým se křesťané k slavení svátku velikonočního chystali.

²⁾ Απεβλήθησαν; ἀπεβαλλειν buď z církve vyloučení a nebo příchodného nepřijetí.

byli, přec pokoj zachovali a o tomto článku vespolek se příliš nepsávali. Neboť ani Anikét nedovedl toho, aby byl Polykarpa přemluvil k upuštění od jeho obyčeje, poněvadž jej vždy zachovával s apoštolem Janem, učeníkem Pána našeho, a ostatními apoštoly, s nimiž byl obcoval; aniž byl Polykarp s to, aby byl Anikéta přemluvil k zachování téhož obyčeje, poněvadž tento pravil, že mu držeti se jest způsobu presbyterů, kteří před ním byli. Ačkoliv takto se věci měly, společenství vespolečného k sobě zachovali; Anikét Polykarpovi v církvi své slavné sloužení nejsvětější oběti, ovšem ku počtě jeho, postoupil; i rozešli se v pokoji, ten pokoj s veškerou církví držíce, i s těmi, kteří s nimi drželi, i kteří nedrželi.

III.

O nejsvětější svátosti oltářní.

Z kterého by spisu sv. Irenea byl tento zlomek jeho jménem v rukopise nadepsán, nelze určit, ale pro jeho důležitost jej tuto klademe:

Kdož posledních ustanovení apoštolských účastnými se stali, vědí, že Kristus Pán novou obět v novém zákoně ustanovil dle slov Malachiáše proroka (1, 11.): „Pročež od východu slunce a až na západ oslaveno jest jméno mé v národech, a na každém místě vzdává se zápal kadidla jménu mému a oběť čistá“; jakož i Jan ve Zjevení praví (5, 8.): „Zápal kadidla jsou modlitby svatých“; a Pavel nás napomíná (Řím. 12, 1.), „abychom vzdávali těla svá v oběť živou, svatou, Bohu libou, rozumnou službu svou“; a opět dle (Žid. 13, 15.): „Obětujme oběť chvály, to jest ovoce rtů svých“. Neboť tyto oběti nejsou podle zákona [starého], jehož úpis smazav Pán zničil, nýbrž podle ducha, neboť v duchu a pravdě máme se klaněti Bohu. Pročež i oběť velebné svátosti není tělesná, ale duchovní a tudíž čistá. Neboť obětujeme Bohu chléb a kalich požehnání, díky mu vzdávající, že ráčil přikázati zemi, aby vydala tyto požitky k pokrmu našemu, a potom ukončivše obětování vzýváme Ducha svatého, aby objevil tuto oběť a ten chléb tělem Kristovým a ten kalich krví Kristovou, aby ti, kteří tyto věci předobrazené ¹⁾ přijmou, dosáhli odpuštění hříchův a života věčného. Kteří tedy tyto oběti vzdávají na památku Páně, nepřibližují se k ustanovením židovským, nýbrž duchovní bohoslužbu konajíce syny moudrosti slouti budou.

¹⁾ Ἀντίτυπα; znamená-li τύπος náznak a obraz věci budoucí předpověděné, jakož byla oběť novozákonní obětmi starozákonními předobrazována a obzvláště Malachiášem prorokem předkem zvěstována, nelze tuším ἀντίτυπον jinak přeložiti než: věc předobrazená.

IV.

O pravém vědění.

Ani o tomto zlomku neví se jistotně z jakého by spisu sv. Otce byl; pouze domněnka jest, že by vyňat byl z knihy διαλέξεων διαφορεων - Rozličné úvahy. Podáváme jej k vysvětlení toho, co jsme v úvodu III. o gnósi řekli. Dí pak sv. Otec:

Jest pak pravdivé poznání rozumnost podle Krista, kterou Pavel nazývá moudrostí Boží ukrytou v tajemství, které duševný člověk nechápe; jest slovo kříže, kteréhož když kdo okusí, nepustí se k lichým hádkám a slovíčkářským půtkám lidí nadutých a hrdo-pyšných, vtírajících se v to, čeho nic neviděli. Neboť pravda jest nelíčená a slovo její jest ti blízké v ústech tvých i srdci tvém, jak týž apoštol praví, a snadno je poznati lze poslušným. Neboť činí nás podobnými Kristu, známe-li jenom mocnost vzkříšení a účastenství umučení jeho. Tenť zajisté jest obsah apoštolského učení a nejsvětější víry nám podané, kterou sprostí pochopují a které neuměli se naučit, nedbajíce nekonečných vyčítání rodů¹⁾, nýbrž přičiňujíce se tím horlivěji o napravení života, aby nepozbyli ducha Božího a nepřišli o království nebeské. Neboť nejprvnější věcí jest, zapřítí sebe samého a následovati Krista, a kdo tak činí, k dokonalosti spěchají, všecku vůli mistra svého plníce, a stávají se syny Božími obrodem duchovním a dědici království nebeského, jehož nebudou zbaveni, kdož nejprvé ho vyhledávají.

¹⁾ Srovn. I. kn. Úvod 1. pozn. 1.

UKAZATEL.

Nejhlavnější skratky:

apošt. = apoštol, apoštolský.	král. = království.
B. = Bůh.	P. = Pán.
Basil. = Basilides.	Plér. = Pléróma.
člov. = člověk.	podob. = podobenství.
Dém. = Démiúrg.	Sl. = Slovo.
Gnost. = Gnostikové.	Spas. = Spasitel.
gnost. = gnostický.	spas. = spasení.
Jež. = Ježíš.	utrp. = utrpení.
Kr. = Kristus.	zák. = zákon.
Krist. = Kristův.	zvl. = zvláště.

Abeceda, rozvržení abec. u starých I. 14. 5. pozn.

Abel nedošel spas. dle Markióna I. 27, 8., jím naznačeno, proroky pak hlásáno a na Kr. dokonáno pronásled. spravedlivých IV. 25, 2. pozn. Proč byla jeho oběť Bohu příjemná 18, 3., proč jej vydal B. v moc Kainovu III. 23, 4. **Abrahám** bez obřízky a zák. Mojž. ospravedlněn věrou IV. 16, 2. 25, 1., znal Pána i Otce jeho, od P. jsa poučen 5, 5. 7, 1., jenž v podobě lidské jemu se zjevil t. pozn. 7, 4., což Židé neuznávali t. Poslušen byl rozkazu B. 5, 3. 4. a přítelem B. nazván jest 13, 4. Jeho příkladem naučil se člov. následovati Sl. B. 5, 4. Z tří mužů jemu se zjevivších jeden byl Syn B. 7, 1. pozn. Abrah. předkem zírál vtěl. a utrp. P. a zraďoval se 5, 5. 7, 1., a radost jeho postoupila až k nám a vrátila se k němu t. Proč mu ulož. obřízka 16, 1. pozn., tou a ospravedlněním předchozím označení oba zák. 25, 1.; obřízkou zachov. jeho pokolení III. 12, 11. On jest otcem všech z neobřízky i z obř. IV. 21, 1. 25, 1., patriarchou víry naší 21, 1. — Markión jej i potomky jeho vylučuje ze spásy I. 27, 8., což se vyvrací IV. 8, 1. Kr. naplnil přípovědi jemu dané 7, 2. 8, 1. 2. a jak je ještě po 2. přístí svém naplní V. 32, 2. Abrah., Mojž., proroci a Kr., kterak jsou z jedné podstaty IV. 2, 4.; porážejí se, kdož to popírají 2, 4. — Viz Obřízka a Víra.

Abrahas, kníže nebes dle Basil. I. 24, 7. pozn.

Adam první jest člov., od něho pocházejí všickni lidé III. 23, 2.; proč byl stvořen IV. 14, 1. Stvořen byl dle Ir. u věku nedospělém III. 22, 4. pozn. IV. 38, 1. pozn. a zhléčl téhož dne, kdy zemřel Kr. V. 23, 2. — Hned po

hříchu činil tuhé pokání III. 23, 5. pozn. a stal se hoden smilování 23, 5. n. Proč hned po pádu se jeho tázal B. a ďábla nikoli 23, 5., proč vypuzen z ráje a podroben smrti 23, 6. V něm zraněn všeliký člov. V. 34, 2. Vítězství Páně nad nepřitelem jeho znovu oživil III. 23, 6. Za něho B. první učinil úmluvu 11, 8. Ad. stal se náznakem Krist. 22, 8. pozn., co v něm pozbyto, v Kr. opět nabyto 18, 1. V. 12, 1. n. 15, 2. 16, 3. 21, 1. Porovnává se s Kr. 21, 10. 23, 1. První prý zemřel III. 22, 4. — Dle Gnost. měl prý něco z ráje gnost. I. 5, 2. Co o jeho poklesku a nápravě blouznili Ofité a Sethiané 30, 7. n. Dle Tatiana a Enkratitů nedošel spas. I. 28, 1., což nemožno III. 22, 3. 23, 1. n.; nedošel-li Ad. spas., ještě v záhubě vězí člověčenstvo t. a smrt není pohlcena t.

Adamas, název člov. dokonalého u Barbéliótů I. 29, 3.

Adonai co znamená II. 35, 3. pozn.

Adoneus Ofitů I. 30, 5. pozn.

Aeludá, aión Valent., plod Anthrópa a Ekklésie, choť Synése I. 1, 2. II. 14, 8.

Aftarsia Barbéliótů I. 29, 1.

Agapé, aión Valent., plod Loga a Zóe, choť Metrika I. 1, 2. II. 14, 8.

Agératos, aión Valent., plod Loga a Zóe, choť Henóse I. 1, 2. II. 14, 8.

Achamotha sluje žádostivost (Enthymése) vyšší Sofie I. 4, 1. Odkud vzali

Gnost. ten název t. pozn., jiné názvy 5, 2. 3., máti jest Valentincův 5, 6., drží místo střední pod Plér. a nad Dém. t. Z Plér. jsou vyloučena, hledajíc světlo ztracené a zdržena jsouc Horem, všeho druhu utrp. zakusila 4, 1.; vyšším Kr. nabyla pak útvaru dle bytu, nikoli dle poznání t. Jak naznačena v písmě 8, 2. n. Z utrp. jejího povstala hmota 4, 2. n. Tomu nestejně a za peníze vyučují Gnost. 4, 8., sv. Otce se jim posmívá 4, 4. Ze strastí svých vyniká, obrací se ke Kr., jenž jí poslal Spasitele obklopeného anděly 4, 5., a ten jí utvářil dle poznání a uzdravil od strasti t., jež ve dvojí podstatu, dobrou a zlou, proměnil t.; podstata duševná povstala z bázně její a toužebnosti, duchovná z pohledu na anděly průvodce Spasitele 4, 5. 5, 4. II. 29, 8. Plod svůj duchovný nemohla utvářiti I. 5, 1., i položen tajně v Dém. a tím v člov., proč? 5, 6. Jak utvářila podstatu duševnou dle návodu Spasitelova, pak Démiürga a jak činila všecko ke cti aiónův 5, 1. n. II. 30, 3. Dém. ji neznal I. 5, 1. Spas. působil skrze ni t. II. 30, 4., ona příčinou, že Dém. mylně se domníval býti působcem věcí duševných a hmotných I. 5, 8. Až se vrátí do Plér., dostane se jí Spas. za ženicha 7, 1. II. 29, 1. — Jak ji líčí Marek I. 14, 2.; vzata jest z pohanstva II. 14, 1. — Tvorstvo není obrazem Achamothy 7, 4. — Viz Sofia a Enthymése.

Achilleus, jahan str. XII.

Aiónové, jich původ, manželstva, jména dle Valentína I. 1, 1. n., počet 30 a jak v písmě naznačen 1, 3.; jak jinak je nazývají Gnost. IV. 1, 1. Dle Valent. jsou muži a ženami zároveň 1, 1., vyplozeni na oslavu Otce 1, 2. První Osmice vyplodila podobně na oslavu Otcovu ostatní t., v písmě všelijak jsou naznačeni 8, 2. n. Jediný Nůs zná velikost Praotce, ale Síga jej zdržela, aby nesdělil tu vědomost i ostatním 2, 1. Tvar vyšších neznám nižším 14, 1.; čemu je naučil Kr. 2, 5. pozn. Duch sv. učinil je vesměs rovny 2, 6.; jak vespolek vyplodili Ježíše t. Na jich oslavu a dle jich obrazu všecko činí Achamotha 5, 1. n. Andělé a archand. od Dém. vytvoření jsou jich obrazové 5, 1. — Zpozřile je Valentín vymyslel

- II. 14, 7. n., jich výplody a počet nelze odůvodniti 15. n., nemůže jich býti třicet 12, 1. n., nejsou naznačeni věkem Páně, když pokřtěn byl 11, 1., ani počtem apoštolů 21, 1. n. Jich sňatky nenáleží rozváděti 12, 2. n., ženští nejsou leč dojmy mužských a nemohou se zvláště počítati t. K jich obrazu nebyly věci vezdejší stvořeny 7, 1. n. Aión nemohl trpěti 18, 5. n., touha poznati Otce nemohla mu býti příčinou utr. t.; buď byli všickni prázdni nevědom., aneb i Plér. v nevědom. se octla 17, 10. — Odkud vzal Valentín své alóny 14, 1. n., jména pohanických bohů pravdě více se podobají 14, 9. — Jich původ a jména dle Basil. I. 24, 3. n.; dle Marka označují se písmeny a číslicemi 14, 1. n., již v knihách Mojž. jsou nastíněni 18, 1. n. 19, 1. n., ba i podobou lidskou naobrazeni 18, 1.
- Akinétos**, aión Valent., plod Loga a Zóe, choť Synkráse I. 1, 2. II. 14, 8.
- Akvila**, kdo byl III. 21, 1. pozn., neprávě přeložil Is. 7, 14. t.
- Alétheja**, aión Valent., plod Bytha a Sigy, choť Nůsa, zplodila Loga a Zói I. 1, 1. 11, 1.; kterak Sofia jí se dotknuvši byla zachráněna 3, 8. pozn.
- Alétheja Ptolemeovců** 12, 1., **Kolorbasovců** 12, 3., **Markova** 13, 3., **Barbeliottů** 29, 2., nelze ji odloučiti od Nůsa II. 12, 2. 4.
- Alexander**, bisk. římský III. 8, 3.
- Alfa a Omega** I. 15, 2. pozn.
- Alexandrie**, knihovna tamější III. 21, 2.
- Allegorický význam písem** IV. 31.
- Almužna** shlazuje předešlou žádostivost IV. 12, 5.
- Alžběta**, co o ní Ofitě I. 30, 11.
- Anaklét**, bisk. římský III. 3, 3.
- Anaxagoras**, kdo byl II. 14, 2. pozn., z jeho nauky čerpal Valentín t. 14, 4.
- Anaxilaos** I. 13, 1. pozn.
- Anaximander**, kdo byl II. 14, 2. pozn., z jeho nauky vzal Valentín t.
- Andělé**, od andělův od B. odloučených nebyl svět stvořen I. 22, 1. V. 19, 2., bez vědomí a vůle B. nemohli svět stvořiti II. 2, 1. n., ani člověka IV. 20, 1., aniž jich měl B. potřebí I. 22, 1. IV. 7, 4., oni také nemohli neznati Boha II. 6, 1. n. Slouží a poddání jsou Synu a Duchu sv. IV. 7, 4. Syn B. jim zjevuje Otce II. 30, 9. Proč je a lidi B. stvořil takové, že mohli zhřešiti IV. 37, 2. n.; proč z nich někteří od B. odpadli, odpověď na otázku tu ponechajme Bohu II. 28, 7. n. Andělé odpadlíci na zem prý svrženi až k soudu IV. 16, 2. a někteří prý smilnili s dcerami lidskými t. pozn. Henoch jakožto prorok byl od B. k nim poslán t. — Andělé slávu Bohu pějící při narož. P. jsou důkazem, že narodil se Spas. III. 10, 4. Valentín tvrdí, že přišli od Osmice a zvěstovali přístí vyššího jich Kr., ač marně t., téhož Boha tvůrcem nebe i země vyznávají t. a Krista Bohem i člov. IV. 6, 7. — Dle Valentina jsou průvodci Ježíšovi I. 2, 6., z pohledu na ně vydala Achamotha plod duchovní 5, 4. 5., slovou světly II. 19, 6. Avšak andělé aneb dokonalí jsou a nemohl z pohledu na ně vydán býti plod nedokonalý, aneb jsou nedokonalí a beze tvaru 19, 1. n. — Tvorstvo není jich obrazem 7, 4. — Že svět od andělů stvořen, první učil Šimón I. 23, 2. n. II. 9, 2., pak Saturnin I. 24, 1., Menander t., Basil. 24, 2., Karpokrates 25, 1.; titíž učí, že i proroci od nich byli nadšeni 23, 3. 24, 2. 5. Jich kníže jest prý B. Israelský, původce zákona dle Saturnína 24, 2. a Basil. 24, 5. — Anděly slovou Valentíncům i sedmery nebesa od Dém.

způsobená I. 5, 2. i sám Dém. t. Andělé a archand. jsou Démiúrgovy obrazy aiónů 5, 1. — Viz Svět.

Anikét, bisk. římský III. 3, 8. Dod. II., str. XIII., postoupil sv. Polykarpovi slavné sloužení nejsv. oběti t. — Spor o slavení paschy str. XII. n.

Anna prorokyně obrazem Achamothy I. 8, 4.

Anthrópos (Člověk), název Praotce dle Kolorbasovců I. 12, 3. n., aión Valentinův, plod Loga a Zóe, choť Ekklésie I. 1, 1., z níž zplodil 12 aiónů 1, 2., jich jména t. Jak z Anthr. a Ekkł., Loga a Zóe vyplozen Jež. Markovců 15, 3. — Anthr. Barbélióti 29, 3. — Nelze jej odloučiti od Ekklésie II. 12, 2.

Anthropiané I. 12, 4. pozn.

Antifanés básník II. 14, 1. pozn.

Antikrist, koho jím rozuměti V. 25, 1. pozn., jak se poznává 22, 2. n.; o jeho nepravosti, pyše, nenávisti 25, 1., sídle 25, 2., moci a dívech 25, 3.; proč přijde a o jeho ukrutenství 25, 4. 30, 8.; v něm shrnuta bude všeliká nepravost věků dávných 29, 2. Označen jest potopou a pronásledováním 3 mladenců t. Apostasie za jeho doby bude trestem nevěry předchozí 28, 2. — Jak předpověděl Jan jeho příchod t., mocí dábelskou činiti bude divy t. Strastí, kteréž za něho nastanou, třeba spravedlivým 28, 3. Jím rozmetá a rozdělí se říše římská 26, 1. Proč Duch sv. nezjevil jeho jméno 30, 4., co do jména toho proč nejedni bloudili 30, 1. n. Počet toho jména k více názvům se hodí 30, 3., který jest počet pravý 30, 1. n. Kr. přišel potřit antikrista 24, 4. Po příchodu antikrista naplní se dle Ir. proroctví o pozemské blažen. spravedlivců z mrtvých vstalých 32, n. — Antikristem slove i kdo Krista dělí od Jež. III. 16, 5. a předchůdci antikristovými jsou náčelníci kacířů I. 18, 1. pozn. — Viz Íhábel a Kouzla.

Apator, název Démiúrga Valentínova I. 5, 1. pozn.

Apokalypse viz Zjevení.

Apoštolé i proroci od téhož B. byli posláni IV. 36, 5., též víry se jím dostalo jako Abrahámovi a následovali Sl. B. 5, 3. n., všickni znali pravdu III. 13, 1. n. a vyučovali jí 5, 1. 12, 13.; jich nauka pravá gnóse IV. 83, 8. Jsouc jasná, stálá, tatáž a beze lsti, což neplatí o Valentíncích III. 14, 4. 15, 2. Dříve Duchem sv. jsou nadšeni, pak kázali 1, 1.; kdo je neslyší, jak se prohřešuje 1, 2. Oni jsou dvanácterosloupý základ církve IV. 21, 3., nepřizpůsobovali učení své k domněnkám lidsk. III. 12, 6. n., jiného B. neznali než jednoho, Otce, Tvůrce a původce obojího Zák. 12, 1. n. 15, 3. IV. 1, 1. 36, 6. V. 25, 2., také nenazývali Bohem leč pravého B., Otce P. našeho 25, 2. Učení jejich o B. Tvůrci všech věcí nesmí se jinotajiteluě vykládati III. 12, 11. — Jednoho toliko B. a jednoho Kr., Syna B., nám hlásali III. 1, 2., zvěstující Krista, Syna B., neuváděli jiného B. 12, 3. 7. — Co učili o Kr. J. a koho 12, 1. n. Syn B. jednorozený, Sl. B. vtělené a J. Kr. jest jím jedním a týmž 12, 5. 6. 17, 4.; snáze vyučovali ty, jenž již od proroků byli vyučeni, a s větší obtíží pohany IV. 24. — Apoštolé podali církvi víru I. 10, 1. a ta jest stálá a trvalá, majíc svědectví i od proroků III. 24, 1., jediné pravá a oživující III. Úv. Jimi poznali jsme spasný řád B. t., skrze ně má církev svůj pevný počátek, trvá v též nauce 12, 7., obětuje Bohu po všem světě obět jimi podanou IV. 17, 5. n. — Podání apošt. jak podáno a jak je seznati lze III. 8. a u koho hledati náleží a není IV. 26, 2. n. Apošt. úředl. slibuje Kr. těm, kdož by opustivše vše následovali jej 12, 5. I apošt. některé věci povolovali pro slabost lidskou 15, 2.

- Písma citovali dle LXX III. 21, 3. — Nad apošt. moudřejší chtěli býti bludaři III. 12, 12., s nimi nikterak nesouhlasí učení Valentínovo 16, 1. n.
- IV. 3. n. Dvanáct apošt. nebylo obrazem 12 aiónů II. 21. — Viz Podání.
- Archa** úmluvy nehodila se do číselné soustavy gnost. II. 24, 3.
- Archanděl** čtvrtý jest ráj podle Valentínců I. 5, 2.
- Aristotelés**, kdo byl II. 14. 5. pozn., co od něho vzali Gnost. t.
- Arréfa**, jedna ze sil Osmice gnost. I. 11, 5.
- Asijské** církve vydávají svědectví o učení Polykarpově III. 3, 4.
- Astaféus**, aión z Osmice Ofitů I. 30, 5. pozn.
- Atomisté** II. 14, 3. pozn.
- Authadeia**, aión Barbéliotů I. 29, 4.
- Autofyés**, aión Valent., plod Loga a Z6e, chof Hédony I. 1, 2. II. 14, 8.
- Autogenés**, aión Barbéliotů I. 29, 2.
- Azazel** I. 15, 6. pozn.
- Bálám** prorokoval hvězdu mrdců III. 9, 2.
- Balsámu** užíváno při tak řečeném vykoup. Markovců I. 21, 3. 4. pozn.
- Barbélioté**, odkud jich název, rozličná jich jména, jaké měli učení I. 29, 1. n. s pozn.
- Barbéló** I. 29, 1. pozn.
- Baruch**, jméno prý Boha židovsk. o píl třetím písmeně II. 24, 2. pozn.
- Baruch** prorok, knihy Baruch. uznává Ir. za prorockou a svat. V. 35. 1. pozn.
- Basiliidés**, kdo byl I. 24, 3. pozn., jeho učení 24, 8. n. II. 16, 2., stoupenci jeho pokládají všeliké skutky za lhostejné, provozují kouzla, tají se svou naukou I. 24, 3. n., pohrdají mučeníky III. 18, 5. Kdo jich Abraxas I. 24, 7. Basil. vymyslí lichého Otce IV. 6, 4. a nemohl ustati v tvoření aiónů II. 16, 1. n. 35, 1., poráží se t.
- Bázeň B.** rozhojnéna Kristem IV. 16, 5.
- Betlém**, tam narodil se Pán III. 20, 4., jak rodíště to předpovědino t. a IV. 33, 11.
- Bezbožníci** všickni jsou spas. dle Markióna I. 27, 3., proč B. jejich moci a nešlechtnosti podrobuje spravedlivé IV. 18, 3., jak vstanou z mrtvých II. 34, 1.
- Bezženství** I. 13, 5. pozn.
- Biblárské** společnosti III. 4, 2. pozn.
- Bířmování** jak nápodobeno a poruá od Markovců I. 21, 3. 4. pozn.
- Biskupové** liší se od kněží III. 14, 2. pozn., biskupům od apošt. ustanoveným odevzdána všeliká pravda, již věděti třeba 3, 1.; jen od těch bráti lze výklad písma a učení pravdy, kteří mají posloupnost apošt. IV. 26, 2. n.; kněží pozdější jsou biskupův, jimž apoštolé svěřili církve V. 20, 1.
- Bližního** milovati jako sebe samého olojí zák. přikazuje IV. 13, 4.; proč tak B. přikázal 16, 8., v tom naplnění zákona 13, 3. Láska k bližn. podobati se má lásce D. t., nemáme o bližn. souditi přívážlivě 30, 3., bez lásky k bližn. nic neprospívají oběti 18, 1. n.
- Blud** bojí se vystoupiti bez roušky pravdy III. 15, 2.
- Bludaři** viz Kacíři.
- Bohác** v evang. proč od Kr. zavržen? IV. 2, 4.
- Borboriané** viz Barbélioté.
- Bůh**, že jeden jest, učí rozum II. 6, 1., nelze aby nebyl jeden a nekonečný 1, 4., není B., kdo má někoho nad sebou IV. 2, 5. Rozličná jména B.

v písmě jsou jmena téhož B. II. 35, 3. B. podstata a B. bez podstaty I. 14, 1. pozn. Dokonalosti B. jsou nad dokon. lidsk. II. 13, 3. B. jediný dokonalý, poněvadž nestvořený IV. 38, 4., naprosto jednoduchý I. 12, 2. II. 13, 8. n. 17, 7. 28, 4., všecek rozum, všecek duch, všecek smysl a t. d. t. IV. 11, 2., nekonečný, vše obsahuje, stvořil a zachovává vše 19, 20, 1. n., nemůže od nikoho býti ohazen II. 1, 1. n., daleký jest všech hnutí a pocitů lidsk. 13, 3. n. 17, 7., vždy tentýž, jinak člověk IV. 11, 2. Nic mu není neznámo II. 26, 3. IV. 19, 2., nic u něho bez míry IV. 4. 2. Neviditelný jest pro svou svrchovanost, ale nikoli neznámý pro svou prozřetelnost II. 6, 1. IV. 20, 6.; ta jest nejmoudřejší a ke všemu prohlédá II. 26, 3. III. 25, 1. B. dobrý jest, ale i spravedlivý, jinak nebyl by R. 25, 2. n. IV. 39, 4. 40, 1. n.

B. nekonečný a nepochopitelný nemá se přivažčivě zpytovat II. 25, 8. n., nepochopitelný a neviditelný jak se stal lidem pochopit. a vidit. IV. 20, 4. n. Přirozenosti a nesmírnosti B. člov. nedostihne 19, 1. n. Boha bez B. poznati nelze 6, 3. n. Sl. jej zjevilo 20, 4. n. B. v písmě prostě nazvaný pravý jest B., jinak i lidé i modly pohanské bohy služí III. 6, 1. n.; písmo nezná jiného B. leč Otce všech věcí a Syna jeho IV. 1, 1. Otec a Sl. týž jest B. III. 8, 3. Otázku, co činil před stvořením, zůstavme jemu II. 28, 3.

B. tvárce všeho tvorstva 25, 1. n. III. 1, 2. 9, 1. n. 10, 4. 12, 9., toť podání odvěké II. 9., tomu učí písmo i samo tvorstvo 27, 2. 28, 1. n. III. 9, 1. n. IV. 20, 1. n., tvárce věcí tělesných i duchovních II. 30, 8. n. Otec J. Krista 2, 6. III. 3, 3. 10, 2. 12, 2. m. 16, 1. n. IV. 1, n. 41, 4., původce obojího zák. od proroků zvěstovaný a od evangelistů hlásaný III. 9, n. 12, 7. n. 16, 3. Velemoudře rozličné dal lidem úmluvy IV. 9, 3., úmluva nová předčí nad starou 9, 1. n. 11, 1. n. Sám od sebe všecko stvořil II. 2, 4. 7, 5. 16, 1. IV. 20, 1., vůle jeho podstatou všech věcí II. 30, 9., při stvoření užil jí a moci své místo látky 10, 2., vše učinil z vůle svob. a bez nucení 5, 3. n. 8, 3. Stvořením zjevila se jeho dobrota, moc a moudrost IV. 38, 3., zvláště však stvořením člověka 38, 3. n. Bez vědomí a vůle B. Otce nemohl stvořen býti svět II. 2, 1. n., týž stvořil svět, který jej myslí pojal 3, 1. n. Slovem a Duchem sv. všecko stvořil, činí, řídí a spravuje I. 22, II. 1. 2, 5. 30, 9. III. 11, 1. IV. Úv. 4. 20, 1. n. 32, 1. K stvoření neměl andělů potřebí I. 22, 1. II. 2, 4. n., ani nástrojů ani prostředků 2, 5.; ruce jeho jsou Sl. a Duch sv. III. 21, 10. V. 1, 3., k těm řekl: Učinme člověka IV. Úv. 4. 20, 1. Mimo B. není žádného počátku II. 1, 1. n. III. 24, 1.

B. činí, člov. bývá učiněn IV. 11, 2. 39, 2., člov. nádoba moci a moudrosti B. III. 20, 2. B. nemá ze stvoření člověka a služebnosti jeho žádn. prospěchu, ten připadá člověku IV. 14, 1.; tělo způsobilé dle obrazu B. V. 6, 1., člov. dle podob. B. IV. Úv. 4.; obraz B. liší sv. Ir. od podob. B. V. 6, 1. pozn. B. sláva člověka III. 20, 2. Nedokonalost lidská ne-uvědčuje Boha z nedostatku moci IV. 38, 1. n.; nebylo nutno, aby B. stvořil anděly a lidi zhléšiti nemohoucí 37, 6. n. Člov. stvořen o vůli svob. 37, 1. n., podoben Bohu netoliko rozumem, ale i vůlí svob. 4, 3. 37, 4. 38, 3., a proto B. člověka nenutí 37, 1. n. Kdož upírají člověku vůli svob., Boha činí bezmocným a neznajícím tvory své 37, 6.

B. nezlořečil Adamovi a Evě, ale hadu; proč? III. 23, 5. n.; člov. měl vlastní zkušeností seznati moc B. a svou slabost V. 3, 1., z milo-

srdenství vypudil B. Adama z ráje a podrobil jej smrti III. 23, 6. Na hřichu prvního člov. objevila se trpělivost, dobrota a milosrd. B. 20, 1. n. IV. 37, 7. Proč podmanil spravedlivého Abela nespravedlivému Kainovi? III. 23, 4. dávaje spravedlivého v moc bezbožníka nečiní křivdu IV. 18, 8. U něho nic není na prázdno, bez významu, bez obsahu 18, 2. 21, 2. n. Proč uvedl potopu? 36, 4.

B. týž jest, který zvolil praotce, navštěvoval lid svůj a povolal národy IV. 36, 8. Nemaje ničeho potřebí zvolil praotce, aby je spasil 14, 2. Mojž. jej hlásal i ohnivého i shovívavého 20, 8. Proč dal B. desatero? 16, 3. n. nemaje potřebí obětí proč je ukládá? 17, 1. n. 18, 1. Israelitům je uložil na význam označný 19, 1. a na poučení a vypěstování 14, 3.; nežádal po nich ani tak obětí jako spravedlnosti 17, 1. n. Týž B. všechny proroky osvědčoval II. 35, 2. IV. 35, 1. n.; jsa neviditelný nezjevoval se prorokům v též podobě I. 10, 3. IV. 20, 6. n.; tváře jeho nespattivše co viděli, 20, 10. n. Že týž B. za rozličných dob proroky posýlal, dosvědčuje se nejedním podobenstvím 36, 6. n., od B. pochází svědectví proroků III. 21, 1.

Vzývající Boha osvobozování byli lidé od zlých duchů před příchodem P. II. 6, 2. B. všechno řídí k tomu, aby člověka zdokonalil, svou dobrotu objevil, církev Synu svému připodobnil a spravedlnost dokončil IV. 37, 7. Rozličnými způsoby B. člověka spasiti usiloval 14, 2. n. Že všechno zjevení od téhož B. skrze Sl. pochází, dosvědčují písmo 11, 1. n. Kterak zvěstovali proroci, že Boha neviditelného lidé uvidí 20, 4. n. Proč ohlásil narození Krist. znamením III. 21, 4. n. a dal lidem spasení skrze Sl., skrze které učiněny jsou všechny věci? 11, 1. V. 21, 3.

B. stal se člov. III. 21, 1.; co z B. se narodilo, B. jest I. 8, 5. B. v Kr. spojil se s člov. III. 18, 7, což se stalo vtělením dle vůle Otcovy IV. 20, 4. Proč měl Prostředník mezi B. a člov. obojí přirozenost? III. 18, 7. 19, 1. n. Obraz B. v nás ukázalo a podob. obnovilo Sl. svým vtělením V. 16, 2.; téhož B. avšak znova učíme se ctiti skrze vtělení III. 10, 2. Kterak učil Kr., že Boha nikdo nemůže poznati IV. 5, 1. 6, 3. n.; poznává se skrze Sl. 6, 1. Židé odpadli od B., domnívajíce se, žeby Otec bezce Syna sám o sobě poznán býti mohl 7, 4.

Byli jsme vykoup. krví téhož B. vtěleného, který nás i stvořil V. 2, 1. Vykoupením člověka jeví se velikomyslnost B. III. 20, 1. a všemohoucnost jeho 20, 2. Jako jsme dřevem proti B. se provinili, tak nás i dřevem Kr. vykoupil 17, 3.; s tímž Bohem a Otcem byli jsme druhým Adamem smířeni poslušností až k smrti, kteréhož jsme v prvním Adamu neposlušností urazili 16, 2. Jediný B. může odpouštět hříchy a Kr. je odpouštěl V. 17, 2. n. Týž B. posýlal proroky a dal lidem spasení skrze z mrtvých vstání Syna III. 12, 4. Proč poslal Utěšitele? 17, 1. n. Duch Otcův vyliť na nás k sjednocení Boha a člov. V. 1, 1. Týž B. posýlal proroky, který poslal apoštoly IV. 36, 5. B. žádá obětí, proč a jaké? 18, 4. ne sobě ale nám ku prospěchu 18, 6., příjemná nu obětí církve, proč? 18, 1. církev jediná obětí čistou Bohu přináší 18, 1. n., v nejšv. obětí se Bohu opravdově obětuje Sl. 18, 5. Bohu ponechati náleží tajná místa písmo, která vysvětliti nemůžeme II. 28, 1. n.

Jeden B., jedna spása, ale rozličná přikázání IV. 9, 8. Sláva B. člověk živoucí 20, 7. Abychom Bohu dokonaleji sloužili, proto jsme od Kr. osvo-

bození 13, 3., jemu sloužití sláva člověka 14, 1. B. život náš, bez něhož žítí nelze 20, 5.; od B. a ne od nás pochází spása naše III. 20, 3., jemu vzdání náleží víru a poddanost, abychom se stali dokonalým dílem B. IV. 39, 2. Pro dary B. nemáme pychati, ale jeho se přidržeti V. 22, 2. Kdo jemu nevěří, aniž poslouchati chce vůle jeho, sám vinen jest nedokonalostí svou 30, 3. Kdo mu nevěří, jest synem a andělem ďábl. 41, 1. n.; jeho neposlouchati zlé jest a smrt člověka, poslouch. dobré a život člov.; obojí položil B. v ruce člov. 30, 1. n. V. 23, 1. V lásce k B. spravedlnost zákona IV. 16, 2., přízeň B. uděluje nesmrtelnost IV 18, 4.; kdo B. miluje, tím více jej bude milov., čím více patřiti 13, 6. Dle přirozen. jsme všickni synové B., dle skutků nikoli 41, 2. n., nemůže Bohu žítí, kdo páše skutky těla V. 11, 1. Spojení s B. život a světlo 27, 2., odloučení od B. smrt, temnost a věčná ztráta všech darů jeho t.; kdo Boha ztratil více poznává, jaké to bohatství máti jej IV. 37, 7.; kdo od něho odstoupá, ze syna B. stává se synem ďábl. 41, 1. n. Duch sv. stupeň k B. III. 24, 1. Hříchem člov. od B. se odloučil, proto mocnostem pozemským byl podroben V. 24, 2.; ty jediné od B. jsou ustanoveny 24, 3., k jakému konci? 24, 2. n. Tentýž B. zaslepuje nevěrce a osvětluje věřící 29.

B. proč připouští naše zetlení po smrti? V. 2, 3. sláva a moc B. jeví se ve slabosti těla lidsk., křísíc je z mrtvých k nesmrteln. 3, 2. Že týž B. Otec, který stvořil, i z mrtvých křísí, zjevno z Isaiáše, Ezechiele i z evang. 15, 1. n. Tělo, které při stvoření přijalo umění a moudrost B., tím více i moc B. přijati může při vzkříš. 3, 2. n. Bohu nic nemožno, ani slabost těla není nad vůli B. 5, 2. Mocí B. vzkříšena budou těla naše 7, 1. n.; může-li B. tělu dáti život dočasný, proč by mu nemohl dáti neporušenost 3, 2. n. B. není B. mrtvých, ale živých IV. 5, 2. Viděti Boha život člověka 20, 7. věčný 20, 6. 38, 3. Kdo jej vidí a jak? 20, 5. n. kdo Boha vidí, v Bohu jsou 20, 5.; jasné vidění Boha násled. bude v nebesích teprv po dočasném království pozemsk. dle Ir. V. 36, 1.

Dle Epikúra nestará se B. o tvorstvo III. 24, 2.; sami pohané vyznávali, že prozřetelností B. se tento svět řídí 25, 1. — Že B. z hmoty již jsoucí všechno učinil, učil Anaxagoras, Empedokles, Plato, Valentínci pak dle nich II. 14, 4. — Plato vyznáváje Boha jednoho, dobrého a spravedl. zbožnější byl Gnostiků III. 25, 5. — Svrchovaný B. neznámý prý všem dle Menandra I. 23, 5. — B. židovský jest kníže nižších andělů dle Basil. 24, 4. a Saturnína 24, 2. — Mikulášenci a Kérinthiané bloudili něčce, že B. není jeden aniž J. Kr. III. 11, 1. B. není dle Mikul. svrchovanou příčinou věcí viditelných a stvořených t., sv. Jan je poráží t. — B. jeden dobrý, druhý zlý dle Markióna a stoupenců 12, 12., což jest vnitřní protivou II. 3, 1. n. Boha rozděluje Boha vraždí Markión III. 25, 8. B. dobrý a B. soudce jsou dle Markióna dva t., dle něho B. tvůrce zákonem a proroky hlásaný původce zlého jest I. 27, 2. III. 12, 12.; vyvrací se IV. 19, 1. 33, 2., podobně, žeby dle Markiónitův od jiného B. poslání byli proroci a od jiného Otce Kr. Pán 34, 5. — B. nebe a země není pravý B. dle Gnost. IV. 3, 1. n.; domnívali se, že velikého B. našli, učíce, B. že nezpravuje věci pozemské III. 24, 2. Pravý B. nebyl prý od nikoho poznán před příchtem P. IV. 6, 1. n. Bůh proroky hlásaný není prý Otec P. Krista t. Více bohů vymýšleli III. 25, 2. B. nemůže býti náznakem a obrazem jiného Otce IV. 19, 1.; jak rouhali se Valentínci Bohu

tvůrci Úv. 3. n., učíce, že tvůrce pochází od poklesku z Plér. vyvrženého III. 12, 12.; v tom horší jsou Markiónitů t. Učili také, že B. jest tělesný a složený II. 13, 5. 28, 4., osudu jej podrobovali 14, 4. B. dvojí dle Valentincův, jeden tohoto světa, druhý nad všelikou mocností III. 7, 1.; ten neviditelný, věčný, nezplozený a nepochopitelný všech aiónů jest hlava dle Valentinců I. 1, 1. Vyšší bohové pohanští jsou aiónové Valentinců, nižší Achamotha s Osmicí II. 14, 1. n.; jména 12 bohů pohansk. přiměřenější jsou nežli jména 12 aiónů Valent. 14, 9. B. všemohoucí povstal dle Markovců z poklesku I. 19, 1.; titíž usilují z písem dokázati, že B. Otec před příchodem P. neznám byl t. Co namítají kacíři proti Bohu jakožto původci st. Zák., tím dorážejí na Kr. IV. 28, 3. Vymýšleli nad Boha tvůrce něco vyššího svrchovaně bezbožnost II. 19, 9. IV. 9, 3. 19, 1. n. a říci, žeby byl výplodem poklesku, svrchované rouhání II. 28, 4. III. 10, 1. — B. nemohl připustiti, aby v Plér. povstal poklesek a nevědom. II. 4, 2. n. 17, 10. B. nemůže vyploditi mysl, proč? 18, 4. n. — Jednoho sice Boha vyznávají kacíři všichni, ale mění ho špatnými náhledy I. 22, 1. Jest-li více bohů, jest i více světů II. 1, 4. — Viz Člověk, Slovo, Svět.

Bythios, aión Valentincův, plod Loga a Zóe, choť Mixe I. 1, 2. II. 14, 8.

Bythos Valentincův, také Proarché a Propatér nazvaný, prapůvod všech věcí I. 1, 1. 11, 5., zplodil s Ennojí Nůsa 1, 1., znám byl toliko Nůsu, pro ostatní aióny jsa neviditelný a nepochopit. 2, 1. 5. pozn., obklíčený jest a prázdny II. 13, 5. 6., nesmí se počítati k aiónům 11, 1. Jak protiřeké o něm učení 3, 1. n., buď sám nevědomostí byl postížen, aneb všickni aiónové jí jsou prázdni 17, 1. n., nemohl zploditi s Ennojí Nůsa a Alétheji 13, 1. n., nedá se odloučiti od Ennoje 12, 2. 4., odkud jej vzal Valentín 14, 1. n. — Bythos Kolorbasovců I. 12, 3. n.

Celníci, nad ně horší Fariseové IV. 20, 12.

Cento I. 9, 4. pozn.

Církev, označena sochou solní ženy Lot. IV. 31, 3. 33, 9. pozn., Jakobem a Racheli 21, 8., vyjitím z Egypta 30, 4., ženou Mojžíš. a Oseáš. 20, 12. Všecko od B. ustanoveno k vypočtení církve a zdokonal. člověka 37, 7. Pronásledování církve a působ. Páně v ní předpověděli a na sobě předpodobnili proroci 33, 9. n. Ona sklídila setbu praotcův a proroků 15, 8., símě jsouc Abrah. přijala Kristem od B. dědictví praotců přislíbené 8, 1. Z lidí smilníků pojata, aby společenstvím Syna byla posvěcena 20, 12., posla z církve Jerusal. III. 12, 5., matkou jest živící k životu věčn. 24, 1., ač často jsouc okypťena vždy nové ondy vypouští IV. 33, 9., jí svěcen poklad B., víra naše, k oživení člověka III. 24, 1., ona bohatou jest pokladnicí Ducha B. a pravdy; kdo od ní se odtrhne, nedojde účastenství Ducha B. 4, 1. 24, 1. IV. 33, 7.; to jsou nestoudní a rouhaví mudráci, vůdcové slepí, jichž varovati se jest III. 24, 2. V. 20, 2.

Církev nikdy nepřestane IV. 34, 2., po celé zemi rozšířena jest I. 10, 1. III. 11, 8. IV. 36, 2. a to již za Ir. I. 10, 2., má od apošt. víru a vyznání víry I. 10, 1. a jediná jí učí III. Úv. Do té pokladnice apošt. všecku pravdu uložili 4, 1. V. 20, 1., mimo ni jsou loupežníci III. 4, 1., jí svěceno světlo B., mimo ni blud a záhuba V. 20, 1. n., v ní jedna duše, jedno srdce, jedna vždy a všudy víra I. 10, 2. n. III. 24, 1. V. 20, 1. Její zázraky pravé a dobročinné II. 31, 3. 32, 1. n., jevíly se za Ir. t., nemohou se připisovati ďábelskému působení 31, 3. Ona jediná má pravé

mučeníky a čisté učení IV. 33, 9. O přednostnosti církve římské III. 3, 2. pozn., s tou souhlasiti mají všechny církve t. V církvi kat. zachovává se podání bez porušení 3, 1. poslušností biskupů 3, 2. n., dosti na té poslušnosti v církvi římské 3, 2. n. Jen v církvi kat. mají biskupové poslušnost od apošt. 3, 1. n. IV. 26, 3. n., u těch hledati třeba pravdu a výklad písem t. 32, 1. a pravou gnósi 33, 8.

Církvi Kristem uložená oběť čistá jest a bohumilá IV. 18, 1., obětuje se po celém světě 17, 5. n., tělo t. a krev vtěleného Slova 18, 1. n.; proč oběť ta Bohu milá? t.

Církev aión viz Eklésia.

Církevníky nazváni katolíci od Valentínců III. 15, 2. pozn.

Čemeřice II. 30, 1. pozn.

Čísla původ všeho dle Pythagorců I. 1, 1. pozn. II. 14, 6. pozn., jich následovali Valentínci t.; číselná soustava Markova I. 14, n.; které číslo sluje významné? 14, 6. číslo pět se jim nehodí II. 24, 8.; jak ničemné důvody z čísel, písmen a syllab I. 1, 3. pozn. II. 24, n.; rozumem dlužno je zkoumati t. Významy čísel zvědavě zkoumati dílo nebezpečné jest 26, 2. n.; není pravidlo z čísel, ale čísla z pravidla 25, 1. — O číselné neplatnosti jména Ježíš II. 24. — Viz i Písmě. — Jak počítali staří na rukou a prstech I. 16, 2. pozn.

Čistotu nemilují kacíři I. 6, 3. pozn.

Číše zapomenutí, z níž pije duše, dřívě nežli v tělo vchází II. 33, 2.

Člověk, proč stvořil B. člověka nemaje ho potřebl? IV. 14, 1. rozdíl mezi člov. a B. 11, 2. Ze stvoř. a služeb člověka nemá B. žádného prospěchu, nýbrž člov. 14, 1. Člověka utvořily ruce B., Syn t. a Duch sv. V. 1, 3., člov. nádoba moudrosti a moci B. III. 20, 2., ve stvoř. člov. jeví se moudrost, ve vzkříš. moc B. V. 3, 3. Člov. žijící sláva B. IV. 20, 7., pro člov. všechno stvořeno V. 29, 1. Člověk nestvořen jako nerozumná zvířata, nýbrž o vůli svob. IV. 37, 1., proč dána mu moc rozeznávati dobré od zlého a voliti svobodně? 39, 1. proč zůstavil B. člověka proměnlivé vůli jeho? 37, 3. člov. drží v ruce osud svůj 4, 3., nemá omluvy, přijde-li na zahynutí t. 37, 1. 39, 3., svoboden jest i u víře 37, 5.; vůli svob. podobá se Bohu 37, 4. Že člov. svoboden, dosvědčuje napominání proroků, příkazy a rady Kr. 37, 2. n.; nejsou tedy lidé přirozeností, nýbrž vůli svou buď dobří buď zlí, jinak by nemohli býti ani chváleni ani haněni 37, 1. n.

Člov. nedokonalý jest již proto že stvořený IV. 38, 1. n.; proč nestvořil jej dokonalého B. všemoh.? 37, 6. n. 38, 1. n. nedokonalost člověka nedokazuje, žeby B. nebyl všemocen, ale že člov. slabý jest t. Proč někteří lidé od B. odpadli, jiní pak věrně mu sloužili, to zůstavme Bohu II. 28, 7. Všichni lidé zraněni v Adamu V. 34, 2., pro hřích podrobeni bidám III. 23, 3. V. 15, 2. a mocnostem lidským 24, 2.; jak zdivočili 24, 1. pozn. Z hříchu člověka zjevno, jak milosrdný a shovívavý B. III. 20, 1. n. IV. 37, 7. Člov. měl zkusiti vlastní slabost, aby poznal moc B. V. 3, 1. Proč žádá B. na člov. služby, ničeho nemaje potřebl? IV. 14, 1. proč B. skrze Sl. učil lidi znáti Boha? 5, 1. Jakou laskavost prokázal B. člověku ustanovením Zákona 16, 3., jak naučil se člov. v Abrah. následovati Sl. B. 5, 4. Život člověka láska 16, 4. Zákonem st. usvědčen byl z hříchu, ale neosvobozen III. 18, 7., proč v obojím zák. dána člověku rozličná příkaz. IV. 9, 3.

Člověku Bohem dána spása skrze Sl., skrze které všechno učiněno

III. 11, 1. V. 21, 3., to Sl. od počátku pro spásu naši sestupovalo a vstupovalo IV. 12, 4. a stalo se rozdávačem milosti Otcovy 20, 7. Vtělením člov. spojen s B. dle vůle Otcovy III. 18, 7. IV. 20, 4.; hříšník nemohl být spasen leč skrze Spas. člověka III. 18, 6. n., bez vtěl. nebylo by se člověku dostalo nesmrtnosti 19, 1. Kr. přišel pro všechny lidi, i ty, kteří z počátku, i ty, kteří by později uvěřili IV. 22, 2.; aby člov. spojil se s B., stalo se Sl. člověkem 20, 4.; aby člov. stal se synem B., Syn B. stal se synem člov. III. 19, 1. Co nštědřil Kr. člověku sjednav mu synovství IV. 16, 3. n.; každý člov. tělem Kristovým III. 19, 8. Vtělením Kr. všechny lidi v sobě shrnul 22, 3.; nikdo nebývá sám sebou, nýbrž všickni přístím Kr. ospravedlnění IV. 27, 2. Člov. rozvázan, kdy ďábel svázan V. 21, 3.; poněvadž člov. v ráji hříšně požíval, lačněl Kr. 21, 2.; ďábel člověkem jsa poražen byl mu podroben 24, 4. Pro dary ospravedlnění má člov. větší jeviti pokoru III. 20, 2., člov. vděčný nádobou dobroty B. a nástrojem oslavy jeho IV. 11, 2., nevděčný nádobou spravedlivého soudu t. Patřením Boha stává se nesmrtným 20, 5., přirozenosti a nesmírnosti B. nemůže postihnouti 19, 2. n.; slušelo se, aby člov. znenáhla prospíval 11, 1. n.

Jak potřebuje člov. Ducha sv. III. 17, 2.; aby člověka s B. spojil, vyřil Kr. Ducha Otcova V. 1, 1. Duchem sv. nabývá člov. obrazu Otce i Syna III. 17, 3., jmenem Krist. a Duchem sv. bývá spasen V. 11, 1., přijma Ducha sv. nabude života hříchem ztraceného 12, 2. — Z kterých částek se skládá člověk duchovní a dokonalý? 6, 1. pozn. jest to tělo, duše a Duch sv. t.; který člov. jest nedokonalý a duševný? t. duševný z dechu života, duchovní z Ducha sv. oživujícího 12, 2. Starého člov. třeba svléci a nového obléci, jak tomu rozuměti dle sv. Pavla 12, 3.; ti jsou tělesní, o kterých praví apošt., že tělo a krev královstvím B. vládnouti nebudou 11, n.; přirozenosti všickni jsou synové B., věrou a poslušností nikoli IV. 41, 2. Sláva člověka B. III. 20, 2. a sloužití jemu IV. 14, 1. Čím člov. hyne a čím bývá spasen dle apošt. V. 11, 1.; smrt člov. neposlušnosti B., poslouchati pak život; obojí zůstaveno vůli jeho IV. 39, 1. — Jaký má úmysl ďábel na zkázu člov. Úv. 4. Oheň věčný nebyl původně pro člov. uchystán III. 28, 3.; život člov. patření Boha IV. 20, 7. — Viz Bůh, Duchovní, Duševný, Tělo, Z mrtvých vstání.

Člov. dle Saturnína od andělů utvořen I. 24, 1., osud jeho po smrti t., lidé jedni jsou přirozeně dobří, jiní přiroz. zlí 24, 2. Jak utvořen dle Ofitův a Sethiánův 30, 6. n., jak dle Valent. 5, 5. Z tří částí se skládá 5, 5. n. 6, 1., budoucí osud těch částí II. 29, 1. n. Trojí rod člověka I. 7, 5. pozn. a rozličný jeho osud t., jak naznačen v písmě 8, 3. Kdo dle Valent. duchovní? 5, 6. ten tajně v Dm. a jím v duši lidskou uložen t. Člov. duševný dle podob., hmotný dle obrazu B. stvořen t., hmotný nutně zahyne a nebude oučasten spas. 6, 1. n. Dle Markovců byl stvořen k podob. vyšší Mocnosti a Tridcítky 18, 1. Kterého dne stvořen 18, 2. Člov. dokonalý Barbéliotů kdo? 29, 3. — Bludné učí kacíři, žeby jen vnitřní člov. schopen byl života věčn., nikoli pak duše a tělo V. 19, 2. n.

Člověk aión viz Anthrópos.

Čtveřice prvotná Valentínců I. 1, 1. pythagorská a kořen všech věcí t. pozn., jak dle Pythagorců a Marka Kouz. z ní povstaly II. 14, 6. pozn. Jména první Čtveř. dle Marka I. 15, 1. Dvojitá Čtveř. jak v písmě naznačena dle Markovců 18, 1. n.; vyšší zjevila Markovi tajemství Valentínců 18, 1. n.

Dábel hříchem utrpěl na svých vědomostech V. 28, 1. pozn., jakým amyslem mocný III. 8, 2., jakou má moc V. 24, 3. n. Lháť jsa od počátku lži podvrátil první lidi 23, 1. pozn., slove hadem IV. Úv. 4., spravedlivě od B. znovu jat III. 23, 1., od Kr. přemožen týmiž pouty svázan jest, jimiž spoutal člověka V. 21, 3., ze závisti podrobiti si hleděl člověka, avšak podroben jest jemu 24, 4., lživě král. pozemská si přisvojuje 24, 1. Člov. jím smrti podroben III. 23, 1. Dáb. příkázáním B. od Kr. poražen V. 22, 1., držel člověka v moci své, Kr. nad ním zvítězil IV. 33, 4., pokoušel Krista V. 21, 2. n., svedl člověka nelačného i nemohl svést Kr. lačného 21, 2. Proti němu Duch sv. poslán člověku III. 17, 3. Jak kacířstvím svěsti usiluje člověka IV. Úv. 4. Jemu a padlým andělům připraven oheň věčný III. 23, 3., jeho nástrojem antikrist; o jeho nepravosti, pyše, klamu a t. d. V. 25, 1. n. Kdo jsou synové jeho a jak IV. 41, 1. n. Nekající rovně jemu bude potrestán III. 23, 3. Nevěřící jest jeho přibýtkem 3, 2. pozn., hříšník jeho nádobou 23, 1., služebníci jeho Gnost. IV. Úv. 4. pozn. — Jeho původ a místo dle Valent. I. 5, 4., nazván od nich Kosmokrátorem t. Kdo jest dle Karpokratovců 25, 4. — Viz Antikrist a Zloduchové.

Dábelství viz Zloduchové.

Daidalus I. 15, 5. pozn.

Daň, sluhové B. jsou, kdo na nás daně vymáhají V. 24, 1. Kr. příkladem svým učil, že máme daně dávatí vrchnostem lidským t. pozn.

Danielovo proroctví o skonání světa a o Hši Krist. V. 25. n., jak vylož. od Jana ve Zjev. t., Kristem jsouc stvrzeno učí, že týž jest B. a Otec v oboj. Zák. t.

David kterak byl knězem před B. IV. 8, 3., hřích jeho, pokání a trest 27, 1., očekával Vykup. t., zaslíbení jemu učiněné naplněno porodem Mariiným III. 21, 5. — David Barbéliótu I. 29, 2. pozn.

Dech života kterak se liší od Ducha oživujícího V. 12, 2. 18, 2 pozn.

Dělníci na vinici poslání I. 1, 3.

Démiúrg podle všech Gnost. neznal vyšší Moci nad sebou III. 11, 4., není ani B. ani Otec, leč jen dle jména IV. 1, 1., jeho syn prý se vtělil a trpěl a na toho sestoupil Jež. dle řádu spasu. způsobený III. 11, 3. Dém. Valentínův I. 11, 1., Valentínců 5, 1. n., Achamothou utvařen 5, 1., jména jeho t., obraz Jednorozence t., způsobitel všech věcí duševných na nebi i na zemi 5, 2., anděl Bohu podobný t., vytvořil anděly a archand. 5, 1., sedmero nebes 5, 2., neznal Matku svou 5, 1., duševný jest 5, 4. II. 29, 1. n., povstal z toužebnosti Achamothy I. 5, 4., místo jeho t. II. 29, 1. n., kdy tam odejde I. 7, 1. II. 29, 1. n. O jeho nevědomosti I. 5, 3. n. 7, 1. n. Achamotha příčinou té nevěd. 5, 3., nabyl poznání od Spasit. 7, 4., vytvořil Krista duševného dle někt. Valent. 7, 2. i zloduchy 5, 4. — Jím byl dle Valent. svět stvořen a nikoli Slovem, což se vyvrací III. 11, 1. n., vytvořil člověka a jak? I. 6, 1. jím prý byli nadšeni a poslání proroci IV. 35, 1. n. Duše mající símě Achamothy nad jiné si zamiloval I. 7, 8. II. 19, 7. a dal je prorokům, kněžím a králům t.; jak dlouho zpravovati bude svět I. 7, 4. — Dém. Markovců 17, 1. n. — Nad tvůrce světa vymýšleti něco vyššího svrchovaná bezbožnost a říci, že jest výplodem pokleaku, rouhání II. 19, 9. Nemohl neznati svrchov. Boha 6, 1. n. On že jest duševný, Gnost. pak duchovní, to přičí se rozumu 19, 3. 30, 1. n.; není duševný, kdo utvořil duchovné 30, 6. n., nemohl nevědět o duchovném semeni do něho vpuštěném 19, 2. n., proroci nebyli jím, ale Bohem nadšeni IV. 35, 1., vy-

čítky jemu činěné platí i Otci II. 5, 1. n. Byl-li k obrazu Nůsa od Spasit. vytvářen, aneb Nůs byl nevědomosti podroben aneb Spasitel jest špatný umělec 7, 2. n.

Démokrit kdo byl II. 14, 3. pozn., co z něho vzali Valent. t.

Den dělí se na 12 hod. II. 24, 5., co značí dle Markovců I. 17, 1.; rozdělení dnů, měsícův a roku nehodí se k rozdělení Plérómy II. 24, 5. — Den odměny dle Isaiáše, který? II. 22, 1. n. — Den přípravný Židů I. 14, 6. pozn.

Desatero přikázání před ustan. zákona stačilo ke spas. IV. 15, 1., psáno v srdcích praotců 16, 3. 4., dáno lidem všem 16, 4., pro zachovávání ho přidán Židům zákon 15, 2., Kristem nezruš., alebrž rozšíř. 16, 4. — Kolik přikáz. na každé desce II. 24, 4. pozn.

Desítka aiónův I. 1, 2., naznačena prý jotou jména Páně 3, 2. Des. Valentína 11, 1.; jak naznač. v písmě dle Markovců I. 18, 3.

Desky desatera přikázání II. 24, 4. pozn.

Divadlo Bohu i lidem nenáviděné I. 6, 3. pozn.

Divy Páně, učeníků jeho a v církvi kat. vůbec viz Zázraky. — Divy kacířů viz Kouzla.

Dobré bez práce a namáh. zjednáno zevnědlní IV. 37, 6., nemá do sebe vnady a příjemnosti, činí-li se nutně 37, 6. n., zůstaveno svob. vůli lidské 39, 1. n. Sám v sobě člověka usmrcuje, kdo rozdíl mezi dobrým a zlým popírá t.

Dobrota, spravedln. a moudr. jak jsou v B. spojeny III. 25, 2. n. B. bez dobr. není B. 26, 3. Všecko k tomu určeno, aby zjevena byla dobr. a dokonána spravedlnost B. IV. 37, 7. Dobr., moc a moudr. B. jeví se ve stvoř. všech věcí 38, 3., zvláště pak člověka t., toliká jest, že sama ničeho nepotřebujíc všelijak o člov. pečuje 14, 1. n.; člověk vděčný nádobou dobroty B. 11, 2. — Dobr. B. počátek a původ stvoření světa dle Platóna III. 25, 5.

Dobrý aneb zlý není člověk přirozeně, nýbrž dle vůle své, jinak by nezasluhoval ani chvály ani hany IV. 37, 1. n. — Viz Vůle.

Dochasnost světa mohl-li pomyslet odvěčný B.? II. 3, 2. pozn.; není vadou tvorstva II. 5, 1.

Dojem nesmí se odloučiti od podmětu svého II. 18, 3. n.; dojmy, pocity a hnutí mysli lidské nesmí se přenášeti na B., jak činí Valentínci 18, 4. n. 18, 4. n.

Dokétičský směr mezi Gnost. III. 18. IV. 38, 5.

Dokonalost větší se vymáhá na křesťanech IV. 28, 1. n.; rád zdokonalení svého nemůže člov. změnit 39, 2.

Dokonalý, co činí člověka dokonalého? V. 6, 1. n. koho nazývá Pavel dokonalým a duchovním? t. — Kdo u Gnost. I. 18, 1.

Domitian, za něho psáno Zjev. sv. Jana V. 80, 3. pozn.

Druhočlověk Ošitů I. 30, 1.

Dřevo, z dř. hřích, z dř. spása V. 17, 4. pozn.

Duch sv., jeden jest D. sv., jeden B. Otec, jedno Sl. a jedno spas. IV. 6, 7., dech života kterak se liší od D. oživujícího V. 12, 2. D. sv., D. Boží, D. Otce jeden a týž jest, proroky byl zaslíben a na Kr. sestoupil III. 17, 1. n. D. B. jest pravda 24, 1., nazývá se i Moudrostí III. 24, 2. IV. 7, 4. 20, 1. n. pozn., slouží Otci 7, 4.; akurze D. sv. a Sl. Bůh všecko učinil, řídí a zpravuje I. 22, 1. D. sv. a Syn, Moudr. a Sl., ruce B. IV. Úv. 4. 20, 1. V. 1, 3. 6, 1. 28, 4., jest obdoba Syna IV. 7, 4. pozn.

D. sv. tentýž v obojím Zák. IV. 9, 2., jeho působením Otec všelijak zje-
vován 20, 6., některá zřízení Otce a Syna vyložil 83, 7. Kr. Duchem sv.
od Otce byl pomazán III. 9, 8. 18, 4. D. sv. svědectví vydal Kristu Bohu
a člov. IV. 6, 7., dvojí přirozenost jeho oznámil III. 21, 4. Ducha sv. P.
lidem udělil 17, 2. Týž D. byl dle Ir. v prorocích, v LXX a v apošt. 21, 4.
D. sv. proroky zaslíbený spočívá na lidech, působě v nich vůli Otcovu a
obnovuje je 17, 1. Ducha Otcova vylil Kr., aby spojil Boha a člov. V. 1, 1.
a dal jej na závdavek neporušitelnosti a na utvrz. víry naší 24, 1.

Milost Ducha sv. potřebná, bez ní jsme jako pšenice suchá a nemůžeme
v jedno těsto spojit se s Kr. 17, 2., jím nabývá člov. obrazu a nápisu
Otcova a Synova t. pozn., dále podobenství B., an obraz dle Ir. již stvoru při-
náleží V. 6, 1. pozn. D. sv. není smrtelný, alebrž život těch, kdož jej při-
jímají 7, 1. a stupně k B. III. 24, 1. K Otci postupují spravedliví skrze
Syna, k Synu skrze D. sv. V. 86, 2.; bez D. sv. není spásy a nelze získati
král. nebeského 9, 8. Aby spočinul na nás, mimo povolání třeba i skutků
spravedlnosti IV. 86, 6. Z D. sv. a těla skládá se člov. živý V. 9, 2.,
kterak jest částí člověka? 6, 1. bez něho není člov. dokonalý 9, 4., nýbrž jen
duševný, máje sice dle Ir. obraz, ale nikoli podob. B. 6, 1. pozn., kdo jemu
se podrobují a žádostem tělesným odpírají, jsou dle apošt. duchovní 8, 2.,
jinak tělesní t. D. sv. setrvává toliko v pravé církvi III. 24, 1., nebudou pů-
sobení jeho účastni, kdož se jí vzdalují t., on jest to, jenž vítězí v mu-
čenících V. 9, 2., očišťuje a oživuje tělo naše t., on pohlcuje slabost těla,
dědičně je ovládá t., a připodobňuje k Slovu B. 9, 2. n.

Duch sv. aión, kdo dle Ofitů I. 30, 1. 12., dle Barbéliotů 29, 4., dle
Valentína 11, 1. Dle Valentínů vyplodil jej a Krista Monogenés 2, 5. k utvrzení
Plérómy t. IV. Úv. 8.; působnost jeho I. 2, 6., svolil, aby aiónové vytvořili Jež. t.,
má se počítati k aiónům II. 12, 7. — Přijmí Achaiothy I. 4, 1. 5, 3.

Duch člověka kterak se liší dle Ir. od duše V. 6, 1. pozn. 9, 1. pozn., kterak
dle Valent. I. 21, 4. pozn.; ducha sv. Otec zavrženým odpírá II. 33, 5. pozn.

Duchové zlí viz Zloduchové.

Duchovné týž B. stvořil, kterýž učinil tělesné II. 30, 6. n., proč kladé apošt.
duchovné za duševné V. 12, 2., původ jeho dle Gnost. I. 5, 1. Dém. pů-
sobící věci duchovné nemůže sám býti duševný II. 30, 6. n. — Duchovné
símě viz Símě.

Duchovní nemohou vypadnouti ze spásy, aniž jakou mrzkostí se poškvrní
I. 6, 4., vejdou v Plér. stavše se duchy pouhými 7, 1. II. 29, 1. n. a stanou
se nevěstami andělů Spasitele provázejících 7, 1. 5. — Koho nazývá Pavel
duchovním a dokonalým? V. 6, 1. duchovní člov. není bez těla, nýbrž
tělo, duše a Duch sv. t.; kterak může člov. v těle býti duchovním? 8, 1.
Kdo jest učeníkem duchovním IV. 32, n., tomu všechno jasno 32, 1., pro-
roctví právě vykládá 83, 15. a rádně posoudí a odsoudí všeho druhu ka-
cíře a nevěřící 32, n. — Viz Duševný.

Duše, sv. Otec jí nepřisuzuje tělesnost II. 19, 6. pozn. 34, 1., jest přirozeně
nesmrtelná 34, 1. n. V. 7, 1. n. pozn.; odloučena jsouc od těla, drží jistý
řád, jímž od jiných duší se liší II. 34, 1. pozn. Jak praví sv. Otec, že
darem B. jest nesmrtelná 34, 2. pozn. Nedojde spas. následkem pouhé
přirozenosti své 29, 1. n., tělo jí obtěžuje 33, 4. Omylem učí Ir., žeby ne-
mohla hned po odloučení se od těla patřiti Bohu V. 31, 1. n. a tudíž jí
trojí stav přisouditi se měl 32, 1., ačkoliv o mučenících dí, že bezprostředně

přicházejí k Otci IV. 32, 9. — Duše neputují z těla do těla II. 33, 1. n. (viz Helena), učil tomu i Plato, smysliv číši zapomenutí 83, 2. — Hnutí a úkony duše nelze od ní odloučiti 29, 3., jest část člověka, nikoliv člověk V. 6, 1. Kterak se liší od ducha 9, 1. pozn.; jest-li bez Ducha, člověk jest toliko duševný a nedokonalý, dle obrazu, ale nikoli dle podob. B. t. pozn., uprostřed mezi tělem a Duchem jsouc postavena, nakloniti se může i k tomu i k onomu 9, 1. pozn.

Dle Basil. jen duše bude spas., nikoli tělo I. 24, 5.; co o budoucím stavu jejím učili Gnost. vzkříšení těla nepřipouštějící V. 31, 1. — Porážejí se, kdož toliko jí bez těla život věčný přičítají V. 4, 4. 5. 19, 2. 20, 1. — Duše jedny jsou přirozeně dobré, jiné přiroz. zlé dle Valentína I. 7, 5., místo duší spravedlivých po smrti dle téhož 7, 1. II. 29, 1. n., sám si odporuje, učí-li, že některé vejdou do Plér. 29, 8. Kterým se dostalo duchovného semene Achamotina, lepší prý jsou ostatních a Démiürgovi milejší I. 7, 8., jaký v tom odpor II. 19, 3. n., dal prý je Dém. prorokům, kněžím a králům I. 7, 8. II. 19, 3. — Dle Karpokrata může každá duše lepší býti nad duši Ježíš. I. 25, 2. II. 82, 1. 3.; rouhání to se poráží 32, 31. Duševné proč klade sv. Pavel před duchovné V. 12, 2. Čím se stává člověk duševným a čím duchovným 6, 1. 2. 12, 1. n. — Dle Valentína má duševná podstata svůj původ z bázně a toužebn. Achamothy I. 4, 5. 5, 4., z ní utvařen Dém. 5, 1., o sobě však praví Valentínci, že jsou duchovní, jaký to odpor II. 19, 3. 30, 1. n. Duševné nazývají i ty, kteří jich bludy nedají se uvléci aneb i zjevně jim odporují III. 15, 2. Nic duševného, kteréž i pravým sluje I. 6, 1., nevejde do Plér. 7, 1. II. 29, 1. n. — Viz Duchovné.

Dvanáctisloupý základ církve IV. 21, 3. pozn.

Dvanáctka aiónů Valentínců I. 1, 2., jak naznač. v písmě 3, 3., jak dle Markovců I. 18, 4. pozn., pohané svým 12 bohům příhodnější jména dávají II. 14, 9. pozn., neoznačuje se 12 apoštoly II. 21.

Dvojice Valentínova I. 11, 1.

Dynamis Basilidova I. 24, 8.

Ebiónté, odkud jméno jejich I. 26, 2. pozn. t., jediného užívají evang. dle Mat. t. III. 11, 7., Pavla zavrhuje I. 26, 2.; držice se překladu Theodotiónova a Akvily, pokládají Ježíše za syna Josefova III. 21, 1. V. 1, 3. Jak o nich soudí pravý učeník P. IV. 38, 4.

Efešská církev od Pavla založ. III. 3, 4., Jan v ní působil až do časů Trajan. t., ona svědkem víry od Pavla přijaté a zachovávané t.

Egypt, oloupením Egyptanů co se naznačovalo IV. 30, 1. n. Israelité spravedlivě jednali t. Rány egyptské stihnou pohany dle Zjev. 30, 4. Temnoty egypt. záchraněni jsou Israel., a ze zaslepenosti Israelitů k nám přišla spása 18, 3. Vyjití z Egyptu oznakem vyjití církve z pohanstva 30, 4.

Ekklésia, aión Valent., plod Loga a Zóe, choť Anthrópa I. 1, 1., i duchovné símě Valentínců 5, 6.; aión Kolorbasovců 12, 3., Ořtů 30, 2.; nelze ji odloučiti od Anthrópa II. 12, 1.

Ekklésiastik, aión Valent., plod Člověka a Církve, choť Makarioty I. 1, 2. II. 14, 8.

Eleleth Barbéliótů I. 29, 2. pozn.

Eleuther, bisk. římský III. 8, 8. str. XI.

Eliáš rozhorliv se pro přestupný lid poučen byl, aby se umírnil IV. 20, 10. Boha neviděl, co z toho jde? 20, 11. Že tělesně pojat byl a tělo jeho na ohnivém voze neuhorelo, to dosvědčují příběhové Jonáše a 3 mládenců V. 5, 2.; pojat byl do ráje dle učeníků apošt. 5, 1.; pojat byv v podstatě tvaru svého předpodobnil tělesné vzkříšení praotců t., jsa s Mojž. na hoře mluvil s B. IV. 20, 9.

Eloe II. 35, 3. pozn.

Eloeus Sethiánů I. 30, 5. pozn.

Eloenth II. 35, 3. pozn.

Elpis, aión Valent., plod Člověka a Církeve, choť Patrika I. 1, 2. II. 14, 8.

Empedoklés, kdo byl II. 14, 4. pozn., učení jeho t.

Eukratité, jich původce Tatian, jich učení I. 28, 1.

Ennoja, choť Bytha, nazvána i Charis a Síga, zplodila Nůsa a Alétheji I. 1, 1.

Ennoja Ptolemeovců 12, 1., Kolorbasovců 12, 3., Barbélióth 29, 1., Ofiů 30, 1.

Nelze ji mysliti odloučenu od Propatora II. 12, 2. 4., nemohla vyploditi

Nůsa 18, 1. — Co rozumí Ir. Ennoji t.

Enthymése, Sofina žádostivost I. 2, 4., plod nestvůrný a ženský 2, 3., nazývá se Achamothou 3, 6. (viz Achamotha) i druhou Osmici 2, 4., Horem byla od Sofie odloučena a vně Plér. zadržána 2, 3. n., uvržena v místa stínu a prázdnoty 4, 1. — Nemohla se odloučiti od Sofie II. 18, 2., aniž máti vlastní dojmy 18, 3. a utrpení 18, 4., aniž tyto mohly se odloučiti od ní a státi se podstatou hmoty t. — Jidáš ji neobrazí 20, 4.

Epifanés, jeho učení I. 11, 3. 4. pozn., Ir. se mu posmívá t.

Epikúr, kdo byl II. 14, 3. pozn., co z něho vzali Valent. t.

Esau, co o něm Kainité I. 31, 1. pozn.

Esdráš obnovil zák. a proroky III. 21, 2. pozn.

Essenští IV. 12, 1. pozn.

Ethiópskou ženou Mojžíš. co naznačeno IV. 20, 12.

Euanthas hodí se na číslo jména antikristova V. 30, 3.

Eudokétos sluje Spas. Kolorbasovcům I. 12, 4.

Eucharistie I. 10, 3. pozn., jest pravé tělo a pravá krev Krist. přepodstatněním chleba a vína IV. 18, 4. pozn. 33, 2. V. 2, 2. n., což se děje slovy nad chlebem a vínem pronesenými IV. 18, 4. n. Tak o tom byl přesvědčen sv. Ir., že na základě tom porážel Gnost. popírající vtělení Slova a těla z mrtvých vstání t. 33, 2. V. 2, 2. n. Tělem a krví P. živí se tělo naše k životu věčn. IV. 18, 5. pozn. Při eucharistii věc dvojitá, pozemská a nebeská t., jest pravá oběť 17, 5. n. 18, 1. n. na místě obětí starozák. po celém světě 17, 5. n. Dod. III. — Jak nápodobil Marek Kouz. usvátnění I. 18, 2. pozn.

Eva, jí stvoření, hřích a následky dle Ir. III. 23, 3., neposlušností svou stala se pokolení lidskému příčinou smrti 22, 4., porovnává se s Marií t. pozn. V. 19, 1. n., kteráž se stala orodovnicí její a svou poslušností pokol. lidské zachovává t. — Jí stvoření, hřích a následky jeho dle Ofiů I. 30, 7. n.

Evangelisté čtyři nepsali, leč co slyšeli aneb co jim vnuknuto bylo III. 1, 1.; kým tedy pohrdá, kdo jimi pohrdá? 1, 2. jak se symbolicky označují 11, 8. pozn.

Evangelium, po méně dokonalém zák. dáno byvši, nehlásá jiného B., ani Otce, ani Syna, ani Ducha sv.; v čem tedy předčí? III. 16, 6. IV. 9, 2. n.

13, 1. n. Učení evang. není leč učení téhož B., tvůrce všech věcí proroky hlásaného, dárce zákona, Otce Pána J. Kr. III. 9. n. IV. 1. n., to dosvědčují i ta místa, jimiž Gnost. hájí bludy své III. 11, 7. Kr. umřel, aby závět evangelia byla otevřena V. 9, 4. Evangel. předčí nad jiné úmluvy III. 11, 8., jest sloup víry naší 1, 1., z něho vane duch neporušenosti a oživuje lidstvo 11, 8.

Evangelium, toliko čtvero jest evang. ani více ani méně III. 1, 1. pozn. 11, 8. pozn., kdy bylo sepsáno 1, 1. pozn. Odvážliví jsou, kdož jimi pohrdají 11, 9. Čtvero evang. čtvero sloupů církve 11, 8. podle čtvera končin světa t., čtverotvárné t., podle čtvera úmluv lidstvu daných t., podle čtvera zvířat Ezechielových t., avšak jedním Duchem jest nadchnuto t. Kým sepsáno 1, 1. 11, 8. Mat. hebr. sepsáno 1, 1. pozn. Jen Mat. užívali Ebiónité I. 26, 2. III. 11, 7. Luk. zkomolil Markión I. 27, 2. III. 11, 7. 9. 12, 12. 14, 4. Kainité připisovali evang. i Jidášovi I. 31, 1., Valentínci si smyslili „evang. pravdy“ III. 11, 9., Markovci užívali evang. o dětství Páně I. 20, 1. pozn. Kterých výroků evang. zneužívali I. 20, 2. n.

Evarist, bisk. římský III. 8, 3.

Exsufflace při křtu sv. I. 13, 4. pozn.

Ezechiel vlastně Boha neviděl IV. 20, 11.

Farao, kterak jej zatvrdil B. a zdali Markiónité právem z toho soudí, že B. jest původcem zlého IV. 29.

Fares již narozením svým předpodobňoval věci budoucí IV. 25, 2.

Fariseové IV. 12, 1. pozn.; proč nepřijali Sl. B., Krista 2, 6. 12, 1.; horší byli nevěstek 20, 12.; jich podání zavrhoval Kr., nikoli zákon B. 12, 1. n. pozn., Kr. je pro pokrytství odsuzuje 18, 3.

Felix, kněz str. XII.

Ferreolus, kněz str. XII.

Ferution, jahen str. XII.

Filip jahen, učení jeho III. 12, 8.; snadno poučil komorníka královny etiopské o víře v J. Kr., pokřtil pak jej a brzo i opustil, proč? IV. 23.

Fikové listi, jímž první rodiče po hříchu zastřeli tělo své, jakého bylo druhu III. 23, 5. pozn.

Florinus, kdo byl, str. IX. Zlom. listu Ireneova k Flor. Dod. I.

Fortunatus jahen str. XII.

Fronésis Basilidova pochází od Loga I. 24, 3. Fron. Barbéliótů 29, 2.

Galbanum II. 24, 3. pozn.

Gallie, poloha a původní obyvatelé její I. Úv. 3. pozn. 10, 2. pozn.; kdy se tam ujala víra Krist. str. XII.

Gehenna V. 35, 2. pozn.

Germánsko, co jím rozuměti I. 10, 2. pozn.

Geulá, modlitba výkupná I. 13, 5. pozn.

Giganti II. 30, 1. pozn. IV. 16, 2. pozn.

Gnóse, původce její Šimón I. 23, 4., gnóse Barbéliótů 29, 3.; pravá v čem se zakládá IV. 33, 8. Dod. IV. Viz str. XVIII. n.

Gnosticism str. XVIII. n.

Gnostikové, jich věk a hlava III. 4, 3.; pocházejí od Šimóna Kouz. II. Úv. 1.; nazývají sebe duchovnými III. 15, 2. Jakmile připouštějí něco mimo B., nevyhnutelně do nekonečna zabíhají II. 1, 1. n. Dle nich nebyl prý poznán pravý B. před příchodem Kr. IV. 6, 1.; rouhajíce se takto tvůrci svému

nemají omluvy III. 10, 4. n. Marně ze slov Kr. jiného Otce nepoznaného vymýšlejí IV. 7, 4. a k tomu konci i podob. zneužívají II. 10, 1. B. prý náznakem a obrazem jiného Otce IV. 19, 1., jehož marně si smyslili II. 9, 2. IV. 6, 3. 19, 1. — B. nebe a země není prý opravdově B. a Otec Pána Kr. 1, n. — Smýšlejíce Boha, který s pokol. lidským neobcuje a o pozemské věci nepečuje, domnívají se, že velikého B. našli III. 24, 2., marně učí, jakoby se svrchovanému Otci nedostávalo nástrojů čire zjevení pravdu IV. 35, 1.; nemohou na jednom pravém B. ustáti 19, 1., i smýšlejí více bohů III. 24, 2., více Otců, dělí Syna a stávají se svůdci a lživí proroci 17, 8. n.

Jich bludy co do stvoř. světa III. 11, 1.; z jaké příč. byl stvořen 25, 5., kdo jej stvořil 11, 1. n.; Dém. neměl prý vzory tvorstva sám ze sebe, ale z výsosti IV. 20, 1. Učili, že proroci byli dílem od Dém., dílem jinak nadchnuti a poslání III. 35, 1. n. — Dovodí se proti nim, že týž B. jest původce obouh. zák., z evangelií, pokud je přijímají 11, 7. n., a ze slov jednoho učeníka apošt. IV. 32, 1.

Rozliční jich bludové co do J. Kr. III. 16, 1. n. 18, 1., učení evang. zřejmě odporní 16, 5. n. Jazykem jednoho J. Kr. vyznávají, skutečně však jej dělí, 16, 6., což patrně lež 17, 1. n. Kr. a Jež. utrpení schopný jest tatáž osoba 11, 3. n., jinak jeví se tento lepším býti nad onoho, ač utrpení neschopen jest 18, 6.

Neznají prvorozence z mrtvých IV. 2, 4.; podle nich nevstál se ani Kr. ani Spas. ani Sl. III. 11, 3. Utrpením Páně bylo prý naznačeno, že vyšší Kr. nad Horem se rozpjal IV. 35, 8. Nevěříce, že Kr. jest Syn, Sl. B., a že tělo vstane z mrtvých, kterak mohou věřiti, že eucharistie jest opravdově tělo a krev P. 18, 4. n.

Jich bludy co do Spas. III. 10, 4.; koho nazývají Spas. s výsosti t., jaký jeho původ 11, 1. n., od koho vyplozen 16, 8. Spasitele lišili od Jež. 11, 3. a věřili, že vstoupil na Jež., aby zvěstoval Otce t. Jich Spas. může se přirovnati k Panděře Hésiodově IV. 2, 2.; odtud nazváni lžimudrci Panděry t.

Popírají těla z mrtvých vstání I. 22, 1., a žeby B. těla vzkříšená mohl na věky zachovati V. 2, n. 5, 1. n. Co se tedy dle nich stane s duší po oddělení od těla 31, 1. Pavlem nikterak nemohou se dokládati 9, n. Chlubili se, že věcem tajemným a nevýslovným se naučili III. 14, 1.

Napodobují pomazání kat. I. 21, 3. n., křest Páně zlehčují, mění, jím pohrdají 21, 1. n., ba i tvrdí, že Kr. a apošt. nauku svou k domněnkám svých posluh. přizpůsobovali III. 5, 1. n., což se vyvrací t. 12, 6.

Nepřipouštěli čtvero evang. 11, 7., popírajíce vtělení P., jedině Mark. evang. přijímali t.; různí toliko různé části evang. připouštěli t. Špatně vykládají písmo II. 10, 1. n.; jak se vyhýbají zřejmým svědectvím písmo jim protivným III. 2, 1. n.; sami vespolek se potýkají IV. 35, 4. a tatáž místa písmo nastejně vykládají t., kdežto katolíci vespolek souhlasí t. Písmo od rozličných prý jsou duchů nadchnuta 35, 1. I z těch částí evang., které uznávají, mohou poraženi býti 11, 7.

Od nich pocházejí výplody Valent. II. 13, 4. n. Co učili o Jednorozenci a Sl. III. 11, 1. Jich Matka žena z ženy 25, 6., rozličné její názvy IV. 1, 1.; mlčení u nich věci nejvážnější 35, 4. Jak vykupují umírající I. 21, 5. Od nich pocházejí mnohá kacířstva 28, 1. Karpokratovci nazývají

se Gnost. 25, 6., Mikulášenci gnost. jsou haluzí III. 11, 1., gnost. zásady přijal Valentin do nauky své I. 11, 1.

Čeho třeba tomu, kdo jich porážeti se podjímá IV. Úv. 2.; poraziv Valentince porazil je všechny II. 31, 1. n.; jak nesmyslná nauka gnost. 16, 1. n.; jakmile hlavní články její jsi vyvrátil, shroutí se všechna 19, 8. Milovníci jsou novotářství I. 28, 1.; vznikli teprv po biskupech, jimž apošt. odevzdali církev V. 20, 1. Horší jsou pohané II. 9, 2. Plato nad ně zbožnější III. 25, 5., více se podobají Epikúrejovcům a Kynikům nežli křesť. II. 32, 2., jsou služebníci ďábl. na zkázu lidí IV. Úv. 4., jich pokrytství, lest a pýcha III. 25, 2., jich nauka prázdná a temná 25, 6., jich řeči záluďné 17, 4.; kterak podvádějí ty, kdož jejich slibům věří IV. Úv. 4. Neobětují obětí čistou, proč? IV. 18, 4. — Viz str. XVIII. n.

Gummi II. 24, 8. pozn.

Had, proč jeho se neotázel B. po hříchu Adamově III. 23, 5.; byl v nenávisti B. t., na něho připadlo všechno zlořečení B. t. Od uštknutí jeho, od hříchu prvotního, neuzdravuje leč víra v Kr. IV. 2, 7., jenž přišel potřit jemu hlavu III. 23, 7. V. 21, 2. a nepřátelství položené mezi hadem a člov. na sebe převcll, potíraje hlavu jeho IV. 40, 3. Had ten Kristem spontán a člověku podroben III. 23, 7.; pýcha jeho potřena pokorou Krist. V. 21, 2. Nebyl by Kr. hada spoutati se jal, kdyby nebyl přišel od Otce světotvůrce t., a nebyl by had právně překonán, kdyby vítěz nad ním nebyl člov. z ženy 21, 1. Kdo první jím byl uštknut, první měl býti vykoup. III. 23, 7.; kdož tedy Adamu spas. upírají, osvědčují se zástupci býti hada a smrti 23, 8. — Co blouznili Ofité o hadu svědci Adama a Evy I. 30, 5.

Harmogenés, jmeno Spas. Barbélióth I. 29, 2. 3.

Hebdomas sluje Dém. u Valent. I. 5, 2. 14, 7. pozn. a Ofitů 30, 4. n.

Hebreové, viz Israelité a Židé.

Hédoné, aión Valent., plod Loga a Zóe, choť Autofya I. 1, 2. II. 14, 8.

Helena Šimóna Kouz. I. 23, 2., putuje z těla do těla 23, 2.

Henoch líbil se Bohu bez obřízky a chová se do nynějška jako svědek spravedlivého soudu B. IV. 16, 2. pozn.; pojat s Eliášem do ráje dle učeníků apošt. V. 5, 1.; pojat byv s tělem svým předpodobnil vzkříš. spravedlivých t., poslán byl k smilným andělům IV. 16, 2. pozn. — Dle Markióna nedošel spas. I. 27, 8.

Henósis, aión Valent., plod Loga a Zóe, choť Agérata I. 1, 2. II. 14, 8.

Hérakleón II. 4, 1. pozn.

Héraklitovo učení o hmotě II. 18, 7. pozn.

Hermův Pastýř, viz Pastýř.

Herodes nazván od Pána liškou IV. 41, 3.

Hésiod básník byl prý nadchnut od Matěře Valent. II. 21, 2., jeho Pandóra Spas. Valent. 14, 5. 21, 2.

Hippolyt biskup str. XII.

Hmota stvoř. vůlí a mocí B. II. 10, 2.; z čeho a jak, to zůstavme Bohu 28, 7. — Jak vznikla podstata hmoty dle Valent. I. 2, 3. II. 19, 4.; hmota, z níž tento svět byl způsoben, povstala z vášní Achamotiných I. 4, 2. 6, 4.; dle soustavy Héraklitovy pokládána za plynnou II. 18, 7. pozn. Dvojí jest podstata hmoty, dobrá i zlá t. 5, 1. pozn., všechna ohněm shoří 7, 1. II. 29, 3. Co rozuměti hmotou netělesnou I. 4, 5. pozn. — Že z hmoty již přítomné

- všecko učiněno, před Valent. učili Anaxagoras, Empedokles a Plato II. 14, 4.
— Spas. Valentincův nic hmotného na se nevzal I. 6, 1. — Hmotné nazývá se i levým, proč? I. 5, 1. pozn. II. 24, 6.
- Hnutí mysli a jejich postup** dle Ir. II. 13, 2. Viz Dojem.
- Hody starověké** I. 13, 4. pozn.
- Holubice**, o kom vykládali Gnost. hol., která při křtu P. naň sestoupila, I. 15, 3. pozn.
- Homér** kdo byl II. 14, 2. pozn., jeho náhled o původu božstva t. pozn. Cento z něho I. 9, 4. pozn.; slabost Zeusa Homérova 12, 2. — Valent. přijali jej za svého proroka IV. 33, 3. pravice, že nadchnut byl od jejich Mateře II. 22, 6.
- Horeus Sethianů** I. 30, 5. pozn.
- Horos**, síla která strážuje Plérómu I. 2, 2. III. 18, 3., plod Otce I. 2, 4.; názvy jeho t., dvojí působnost utvrzující a rozlučující 3, 5.; plod Jednorozence dle Valent., dle jiných Praotce II. 12, 7., nazván Horothetés I. 2, 4. i Sotér II. 12, 7., má se počítati mezi aióny t., přispěl těkající Sofii I. 2, 2., navrátit ji sňatku jejímu 2, 4., Enthymésai od ní odňal 2, 2., volaje Jao zabránil Achamothě přístup k světlu, kteréž ji opustilo 4, 1. 8, 2. Valentín přijal dva 11, 1. — Hor. Markovců 17, 1.
- Horothetés**, název Hora I. 2, 4.
- Hřích** prvních rodičů samovolný V. 1, 1. pozn., přešel i na jiné IV. 2, 7. V. 21, 1. pozn.; proč jej B. dopustil III. 20, 1. n.; nebudou lidé od něho osvob., neuvěří-li v J. Kr. IV. 2, 7. pozn. Hříchové praotců mají nám býti na výstrahu 27, 1. n., ani naši nezůstanou bez trestu 27, 4. Jak nabude člov. života hříchem ztraceného V. 12, 2. Zákon hř. zjevoval, ale neshlazoval III. 18, 7., jediný B. může hříchy odpouštět, odpouštěl však i Kr. V. 17, 2. n. Hř. a smrt Kr. překonal III. 23, 7. V. 17, 8. Treba se zdržovati hříchu, má-li obět býti prospěšná IV. 18, 3. Pro hř. podroben byl člov. vrchnostem lidským V. 24, 2. — Hř. prvních rodičů a následky jeho dle Ořtů I. 30, 7. n.
- Hříšník** označen Lazarem V. 13, 1., nádoba ďábl. III. 23, 1., oheň pekelný i jemu přichystán II. 28, 7.
- Hvězd sedmero** u Ořtů I. 30, 9. pozn.
- Hygín**, bisk. římský I. 27, 2. pozn. III. 3, 3. 4, 3. pozn. Dod. II.
- Hyperbata**, viz Odřadění.
- Hystera Kainitů**, viz Láno.
- Charis Markova** I. 13, 2. — Viz Ennoja.
- Cherubové** čtverotvární jsou obrazy působení Syna B. III. 11, 3., jak označují se jimi evangelisté 17, 8. pozn.
- Chiliasmus** již se jeví ve Zjev. Kériuthově I. 26, 1. pozn., od Papiáše jej přijal i sv. Ir. V. 33, 4. pozn. a všelijak blud ten obhájit se snažil 32, n. s pozn.
- Chléb eucharistijní**, viz Eucharistie.
- Chrám** od Šalom. vystavěný označen pravého chrámu IV. 27, 1., chrám Jerus. chrám B. dle apošt. V. 25, 2., stavba chrámu po zjetí Babyl. nemůže se nazvati novou úmluvou IV. 34, 4. — Kr. přišed naplnit zákon vypudil penězomce z chrámu 2, 6. V obnov. chrámě Jerus. usadí se antikrist V. 25, 2. pozn. — Těla naše chrámem B. 6, 2., proto nemohou na věky zahynouti t. — I v nebi jest chrám a oltář pro modlitby a oběti naše 18, 6.

Jakob praotec oznakem Krista a církve IV. 21, 3.

Jakob apošt. opatrně si počínal co do zachovávání předpisů zákonných III. 12, 15. pozn., sám je zachovával t.

Jaldabaoth I. 30, 5. n. s. pozn.

Jan apošt. žil v Efesu až do času Trajan. II. 22, 5. III. 3, 4., utekl z lázní, v nichž Kérinth se koupal t., psal své evang. proti bludům Mikulášencův a Kérinthiánův II. 1. v Efesu 1, 1.; co učil o J. Kr. I. 9, 2. III. 14, 1. n. 16, 2. 5., sepsal apokalypsi IV. 20, 11. pozn., kdy? V. 30, 3. Ir. zná i 2. list Janův III. 16, 8. pozn.

Jan Křt., z lůna vítal J. Krista III. 16, 4., zvěstoval spásu 10, 3., byl prorok a spolu apošt. 11, 4., jím skončil se Zák. IV. 4, 2. — Co o něm Ofitě I. 30, 12.

Jao, jméno to odkud má původ dle Valent. I. 4, 1. pozn. 30, 5.

Jaoth II. 85, 3. pozn.

Ideje Platónovy II. 14, 3. pozn., co proti nim namítal Aristotelés 7, 1. pozn., jsou obrazy Valentíncův 14, 3.

Jednoduchost B. I. 12, 2. II. 13, 2. n. 17, 7. 28, 4. n.

Jednota B. II. 1, 2. pozn.

Jerusalém dočasný IV. 4, 1. n. pozn., týž měl osud jako Zákon 4, 1. n., jeho zřícením neutrpěla sláva a moc Hospod. t., z církve Jerus. všechna církev III. 12, 5. — Podle Ir. bude po z mrtvých vstání znovu zbudován a budon v něm panovati spravedl. V. 34, 4. pozn. — Jerus. bylo i jméno Achamothy I. 5, 3.

Ještěřčím plemenem koho Kr. nazývá IV. 41, 3.

Ježíš, co vlastně znamená to jméno II. 24, 2. pozn.; dle Ir. skládá prý se ze dvou a půl písmene a znamená toho, jenž drží nebe a zemi t., obsahuje nebe a zemi t. Jsouc hebr., nemůže se vykládati číselnou platností písmen řeckých 24, 1. n., neznámá plnost Osmic t. — Jež. Kr. z Marie P. narozený jeden jest, Syn B. a spolu syn člov. III. 9, 1. 12, 7. 16, 1. n. 19, 1. n. Proč snadno bylo apoštolům nsvědčovati, že Jež. ukřižovaný jest Kr., Syn B. v písmě předpovídaný IV. 23, 2.

Dle Basil. nebyl Jež. ukřižov., nýbrž Šimón Kyrénský I. 24, 4., dle Karpokrata a Kérinthu byl syn Josefa a Marie, roven jiným lidem přirozeností, vynikáje však skutky 25, 1. 26, 1., dle Mikulášenců syn světostrýjce III. 11, 1. Kterak a proč přišel na tento svět dle Markiána I. 27, 2., bezbožníkům uděluje dle něho spásu, spravedlivým ji odpírá 27, 3. Jež., Kr., Jednorozenec a Spas. jsou dle Gnost. čtyry rozličné bytosti III. 11, 3. 16, 8. Jež. utrp. schopného a Ježíše utrp. neschopného od sebe lišíce neznají prvorozence z mrtvých IV. 2, 4. Někteří měli Ježíše za syna Krist. III. 16, 1. a schránku Krist. t.; jiní učili, že Jež. sestoupil v syna Démíurgova vtěleného 11, 3.; jiní, že Jež. a nikoli Kr. se zrodil z Josefa a Marie a v toho že sestoupil Kr. t.; jiní, že Jež., který se vtělil a trpěl, Marií prošel jako voda rourou t.; jiní, že Spas. 80. roku sestoupil na něho 10, 4. Jak povstal dle Valent. I. 11, 1., zovou jej Spasitelem, Kristem, Logem, Věm 2, 6. 3, 4. II. 21, 2., vytvořen jest snůškou všech aiónů I. 2, 6., andělé mu dání za průvodce t. Jak rouhají se mu Valent. IV. Úv. 3. Apošt. předvíдали svůdce ty t. Čím nadchnutím prorokoval dle Valent. I. 7, 8. Mezi tím, co trpěl, Spas. Krista nesoucí do Plér. se navrátil III. 16, 1. — Kdo dle Ofitů I. 30, 12. n., narodil se sice z Panny, byl však pouhý člov. t.,

- i učeníkům svým byl neznám t., proč a jak byl ukřiž. t. — Jeho původ a jméno dle Marka 15, 2. n. pozn. II. 24, 1. n., při křtu sestoupil na Spas. jako holubice I. 15, 3. Jak se učil písmenům dle Markovců 20, 1. — Žeby dle Gnost. vůbec duše Ježíše Kr. nebyla jiných vzácnější, nesmyslné učení II. 32, 3. Kr. od Jež. při utrpení neodletěl III. 18, 5. n.
- Ignátius sv. M.** cituje se jeho list k Řím. V. 28, 4.
- Jidáš** byl dle Valent. náznakem utrpení Sofie I. 3, 3., což neshodno II. 20, 2. n. Co o něm Kainité I. 31, 1. pozn., znal prý pravdu nad jiné a proto zradil Kr. t.; připisují mu i evang. t.
- Jméno**, které slove významné? I. 14, 4. pozn.; rozličná jména B. znamenají téhož B. jediného II. 85, 3. — Jméno Ježíš viz Ježíš.
- Jonáš** kázal Ninivitům pokání III. 20, 1., jeho příběhy byly oznamem našeho vykoupení. t., z nich patrné i to, že očekávat lze z mrtvých vstání V. 5, 2.
- Josef** nezpłodil Ježíše Kr. III. 21, 5. n. V. 19, 2., kdo tak učí, zbavují se král. B. III. 21, 9.
- Irenej sv.**, jeho skromnost a pokora I. Úv. 2. n., horlivost a láska II. 17, 1. III. 25, 7. Viz Život jeho str. IX. n. — Spisy jeho viz str. XV. n. — Spis jeho proti kacířům důkladnější nad spisy předchůdců proti kacíř. pšicích IV. Úv. 2., že mu svěřen úkol vyvraceti Valentince II. 17, 1., jeho při tom úmysl a záměr I. Úv. 2., hodlá ukázati, jak Gnost. sami vespolek se nersrovnávají 9, 5., psal jej mezi Kelty Úv. 3. a poslal příteli Úv. 2. n. — Modlitba za čtenáře III. 3, 4. Viz str. XVI.
- Isaiáš**, kdy prorokoval? III. 21, 1., jeho proroctví o Panně a Emmanueli 21, 1. n.
- Isák**, obět jeho byla náznakem oběti Syna B. IV. 5, 4., i jiné příběhy jeho měly význam označný 21, 2. Z požehn., které dal Jakobu, synu svému, dovodí Ir. pozemské panov. Krista se spravedlivými po z mrtvých vstání V. 32, 3.
- Israelité** sloužili Egypťanům IV. 30, 2. pozn., zdali je oloupili? t. Jich východ z Egypta náznakem církve z národů vznikající t. Proč dán jim zákon 16, 3. Národ k modloslužbě nakloněný B. náznaky vedl k pravdě 14, 3., nikoli k svému ale k jeho prospěchu 16, 3. Nebyli proto z Egypta vyvedeni, aby obětovali, proč tedy? 17, 3. Proč přikázalo jim Sl. přinášeti oběti 18, 6., dány jim oběti označné 19, 1., kteréžto později měly býti zrušeny 17, 2. Spravedlivě jim uložena služebnost pro neposlušnost 15, 1., hříchy jejich napsány k našemu napravení 27, 3. Mojš. přikázal jim některé věci pro tvrdost jejich 15, 2. — Co o nich Ofitě I. 30, 10. — Viz Židé, Zákon, Přikázání.
- Justín M.**, učitel Tatiánův I. 28, 1., pevná byla víra jeho v B. jednoho, tvůrce a Otce našeho IV. 6, 3., o jeho spisu proti Markiónovi t. pozn., praví, že před příchodem P. neodvážil se Satan rouhati se Bohu V. 26, 2. pozn.
- Kacíři**, Šimón Kouz. otcem kacířů III. Úv., všichni jsou jeho žáci I. 27, 4., všichni sice jednoho B. vyznávají, ale špatnými náhledy mění 22, 1., výroky B. překrucují Úv. 1. III. 11, 9. 12, 12. V. 21, 2. pozn. — Mluví sice stejně s katol., ale jinak smýšlejí I. Úv. 3., různé jsou jejich domněnky. svorné učení apošt. III. 12, 7., čímž se dotvrzuje pravda víry katol. I. 9, 5. V. 20, 1. pozn. — Marná jich všetečnost spravedlivě pokárána zloduchy nevědomostí, kteříž je osedli I. 16, 3., proč upadají v slepotu a marné tlachání II. 28, 4., slepi jsou a vůdcové slepých, proto třeba jim

se vyhýbatí V. 20, 2., nejsou učeníci apoštolův, ale bludů svých III. 12, 7., proto tak různé jich učení t. — Falešné tropí zázraky a kouzla dáb. II. 31, 2., po příkl. dábla lež písmem zakrývají V. 21, 2., bliktrami vědeckosti sprosté klamou I. Úv. 1. a všelijak svádějí t., čistotu nemilují 6, 3. pozn. 13, 5. pozn. — Satanem posláni jsou na zlehčení jména B. a církve 25, 3. — Nevěříce pravdě pozbývají chléb pravého života II. 11, 1. Jak budou potrestáni IV; 26, 2. — Jak se vyhýbali apošt. a apošt. učeníci obcování s nimi III. 3, 4. Mírnější třeba pokárati, urputných se stříci II. 31, 1. — Viz Gnostikové.

Kacířstva teprv po apošt. povstala III. 4, 8., gnost. stručně jsou obsažena všechna v nauce Valentínů IV. Úv. 2. Jakmile jsi hlavní věty nauky gnost. porazil, všechny ostatní se shroutí II. 19, 8.

Kadidlo sv. II. 24, 3. pozn.

Kadmus I. 15, 4. pozn.

Kain, proč oběť jeho nelíbila se Bohu IV. 18, 3., zatvrdil se a B. mu zlořečil III. 23, 4. Spas. byl dle Markióna I. 37, 2., co o něm učili Ofité 30, 9., co Kainité 31, 1. pozn.

Kainité, jich bludy a zbrodně, sepsali knihy apokryfní I. 31.

Kajus kněz str. XII.

Kalich smíšený a chléb jakmile přijme slovo B., stane se eucharistií, t. j. tělem a krví Páně V. 2, 3. pozn., tak učil Kr. P. sám IV. 17, 5., tak sv. Pavel V. 2, 2. n. — K vínu přidáváno něco vody t. pozn. — Zdali i Kr. z toho kalichu pil 33, 1. pozn. — Viz Eucharistie.

Kámen utržený v proroctví Daniel. III. 21, 7.

Karpistés, přijímá Hora I. 2, 4.

Karpokratés, kdo byl I. 25. pozn., jeho a stoupencův jeho učení a mravy t., nanejmé co učili o P. Jež. t., sebe jemu rovnají a nad něj se vynášejí t., provozují kouzla t., učí stěhování se duší 25, 4. znamenají se jistými znaky 25, 6., ctí obrazy t.

Katolíci u víře se shodují IV. 35, 4., Gnost. nikoliv t.

Kaulakau jméno Spas. I. 24, 5. pozn. 24, 6.

Kerdón, kdo byl I. 27, 1. pozn., učení jeho a věk t. a nestálost III. 4, 3. pozn.

Kérinth, kdo byl I. 26, 1. pozn., učení jeho o stvoř. světa a Jež. t., jenž prý se nenarodil z Panny a jiný jest než Kr. t. III. 11, 1. 7. Jak se s ním sv. Jan setkal v lázních Efešských 8, 4., proti němu sepsal své evang. 11, 1. — Kérinthu připisováno Zjev. sv. Jana, sám sepsal Zjev. chiliastické I. 26, 1. pozn.

Klaudius cis. dal prý postaviti sochu Šimónovi Kouz. I. 23, 1.

Klémena, bisk. římský, nástupce Anaklétův, učen apošt. III. 3, 3. pozn., za něho i jiní učeníci apošt. ještě na živě byli, povstala také roztržka v Korintě, psal Korinťanům list, kterýž i proti Valentínům svědčí t.

Kněží konajíce v sobotu práci chrámovou, plnili zákon IV. 8, 3. — Kr. konal úřad velekněze 8, 2. — Spravedliví mají rád kněžský 8, 3. pozn. — Duším kněžským bylo dle Valent. duchovné sám Achamothy vštípeno I. 7, 3. II. 19, 7.

Kolorbasovi stoupenci, učení jejich I. 12, 3. n.

Komoraika královny etiopské jahan Filip snadno o víře v Kr. J. přesvědčil IV. 23, 2. a mohl jej brzo opustiti, proč? t., ten stal se apošt. svého národu t. III. 12, 8.

Korea, co o něm Kainité I. 31, 1. pozn.

Korinfané měli mezi sebou roztržku, i napsal jim list Klémens Ř. III. 3, 3.

Kosmokrátor přijímá dábl., původ jeho a místo I. 5, 4 Dém. jej utvořil t., zná věci nad sebou jsoucí t.

Kouzla provozovali kacíři I. 13, 5. pozn. 23, 4. 24, 5. 25, 3., zvláště Marek 13, 1. n. i pomocí ďáb. 13, 3., pouhý to klam na záhubu II. 31, 2. 32, 3. Viz i Zloduchové.

Král, každý spravedlivý kr. má i kněžský řád IV. 8, 3. pozn. — Králové Bohem ustanoveni jsou V. 24, 2. n., k čemu? t. — Přijímá Démonůrga Valent. I. 5, 1., kterýž dušem králů duchovně směř. Achamothy vštípl 7, 3. II. 19, 7. — Kr. hodů I. 18, 4. pozn.

Království pozemské nebylo od ďábla ustanov., nýbrž od Kr. ku prospěchu pohanů V. 24, 2. Král. Krist. a dvojí příchod jeho proroky byl zvěstován IV. 33, 11. n. Zákoníci a učitelé král. nebeského jsou učenci Krist. 9, 1. Co bude předcházeti král. Krist. a konce světa V. 25, 3. n. 26, 1. n.; teprv po dočasném král. zde na zemi patřiti budou spravedliví Boha 36, 3. Jak dokazuje sv. Ir. pozemské král. spravedlivých po z mrtvých vstání 32, n. pozn. Po zrušení král. dočasných založí Kr. král. věčné 26, 2., kteráž začne vzkříšením spravedlivých t. Král. nebeské u porovnání s pozemským převládá jest IV. 37, 7., toliko násilím a zápasením je dosíci lze t., kdo bude jeho dědicem V. 9, 1. n. — Jak rozuměti tomu, že tělo a krev nebudou vládnouti král. B. t.

Krev Krist. naznačena provázkem červeným, jejž Rahaba s okna vyvěsila IV. 20, 12. pozn.; krví tou jsme byli vykoup. V. 1, 1. — Viz Eucharistie.

Kristus, poklad v písmě ukrytý, příchodem svým a křížem objevený, Židům až posavad hádanka IV. 26, 1. Kdykoli písmo o něm svědčí, zjevuje to B. skrze Sl. své 11, 1. Narození jeho zaslíbeno praotcům III. 16, 2.; příchod od počátku předpovídaný Slovem skrze praotce a proroky 11, 4. IV. 2, 3. 5, 5. 7, 1. n. 20, 4. n. 25, 8. 27, 2. n. 33, 10. n. 35, 1. n.; předobrazem Adamem III. 22, 3.; spatřen od Abrah. jím ve víře zachovaného IV. 5, 4. n. Jakob náznakem Krista a církve 21, 3., hál Mojžiš. náznakem jeho vtělení III. 21, 8., provázek červený v okně Rahaby jeho krve IV. 20, 12., obět Isáka jeho obětí 5, 4., církve z národů žcna Mojž. 20, 12. Kr. mluvil s Mojž. 12, 4., jest Pánem Davidovým 23, 4., království jeho Davidovi zaslíbeno III. 21, 5., narození zřejmě označeno 21, 4. Jeho utrpení jak předobrazeno IV. 25, 3., výklad proroctví Isaiášova o Kr. Bohu a člov. III. 21, 4. n., sám Isaiáš o sobě vykládá IV. 23, 1. Proroci s jinými spravedlivci žádali jej viděti tváří v tvář 11, 1., předpověděli, že narodí se v Betlémě 23, 11., že království jeho bude tiché 20, 10. 34, 4.; dále jeho působnost a pronásledování církve 33, 9. n., jeho smrt, vzkříšení, na nebo vstoupení, království a druhé příchod 23, 13., což by nebyli mohli předpovídati od jiného B. jsouce nadchnuti 34, 8.

Kristus jest ten, o němž proroci věstili IV. 11, 1. n., na něm splnila se jich proroctví, toliko o něm předpovídal 34, 3.; tomu již Petr učí III. 12, 3. — Přišel od toho Otce, který dal zák. IV. 12, 2. n. V. 21, 2. n.; nepřišel k nám, jak na něho slušelo, ale jak nám prospěšno bylo IV. 38, 1. n. Narodil se z Panny III. 19, 1. n., kdy? 21, 3.; druhý Adam 22, 3.; nám se stal rovcem, neprošel Marí, nýbrž z ní vzav tělo na se 22, 1. n. Proč Luk. začíná rodokmenem Krist. od něho 22, 4. Krist. tělo pravé jest, lišíc

se od našeho svatosti a spravedln., ale nikoli podstatou V. 14, 1. n. Proto mluví Pavel o těle a krvi P. t., proto v životě Kr. všude se jeví známky těla lidsk. III. 22, 2. Neměl-li právě tělo lidské, nebylo pravdy v něm, a nebyl ten, jež proroci hlásali, toho ještě čekati třeba V. 1, 2., nevypokoupl nás skutečně III. 21, 9. V. 2, 2. 14, 1. n., nemůže se nazývati člov., ani synem člov. III. 22, 1., aniž pak svátost olt. jest tělo a krev Kr. V. 2, 2. Josef nezplodil Krista III. 19, 1. n. 21, 1. 4. n. IV. 23, 1. V. 19, 2. Proč bez muže narodil se Kr. z Panny III. 21, 9. n. Josef jeho pěstounem, IV. 23, 1. Dvojí jeho zplození III. 19, 1. n., dvojí přirozenost 21, 4. Byl než se narodil 18, 1. n., týž jest s Otcem B. živých, jenž mluvil s Mojž. a zjevoval jest proroky IV. 5, 1. n. Pomazán byl Duchem sv. od Otce III. 9, 3. Kr. pravý B. a pravý člov., pravý Syn B. a pravý syn člov., Sl. tělem učiněné, ve dvojí přirozenosti ale jedné osobě, ta nauka Iren., již stále obhajuje I. 9, 2. n. III. 3, 3. 4, 2. 9, 1. n. 16, 1. n. 18, 6. n. 19, 1. n. 21, 4. n. IV. 6, 3. n. Kr. zahrnul v sobě vše, co na nebi a co na zemi jest V. 20, 2. Kr. jeden jest, P. Jež., Syn B. a syn člov. III. 1, 2. 12, 2. n. 18, 16, 2. n. 18, 6. n. 21, 4. IV. 6, 7.

Kr. Jež., Sl. B., proč na se vzal tělo naše III. 19, 3. 20, 1. n. IV. 20, 4. 40, 3. V. 1, 1. n. 12, 3. 14, 1. n. 21, 1. n.; přišel pro všechny lidi, i ty, kteří od počátku v něho věřili, i ty, kteří přistě uvěřiti měli IV. 22. Adama přede všemi spasil III. 23., vtělením se všechny lidi v sobě zahrnul 22, 3., všechno k sobě táhne 16, 6. 21, 9. n., člověka Bohu smířil V. 1, 1. 16, 2. n., ušetril nám život a neporušitelnost 1, 1. n., učinil nás děti a přátely B. IV. 13, 3. n. Dostal od Otce moc nade vším, co na zemi i co pod zemí III. 12, 9. IV. 6, 7. 20, 2. V. 18, 3.; spasil i Abraháma IV. 8, 1. Na něm jako na Jakobu všeliké požehnání 21, 3.; onť obvázal rány naše a poručil nás Duchu sv. III. 17, 3., jím nabýváme, co Adamem jsme pozbyli 18, 1. On všech věcí jest stvořitel, světlo lidí právě I. 9, 2.; posvětil všeliký věk II. 22, 4. n.; jsa konec zákona i počátkem jeho byl IV. 12, 4.; kámen úhelový, jenž v jednu víru Abrahámovu spojuje z obojího zákona, kdož hodní jsou, ke vzdělání stavby Boží 25, 1.; čtverotvárný podle čtverotvárného evang. a čtverotvárných zvířat mystick. III. 11, 8. n.

Co působil jsa ještě nemluvně 16, 4. Kr. pokřtěn r. 30. II. 22, 4., zemřel dle Ir. maje více 40 let 22, 5. n. pozn.; třikráte po křtu svým cestoval do Jerus. k svátkům velikou. 22, 3. pozn. Proč proměnil vodu ve víno, maje moc stvořiti víno III. 11, 5.; proč zlačněl po postě 40denním V. 21, 2. Pokušení Páně 21, 2. n. Oudy jím uzdravené důkazem, že tělo z mrtvých vstane 12, 6.; proč slovem uzdravoval nemocné 15, 2., proč jinak uzdravil slepce od narození t. Někázal jeden toliko rok I. 8, 8. pozn. II. 22, 5.; jsa pravda učil pravdě a jednal dle pravdy III. 5, 1. n. IV. 2, 4. n.; nepřizpůsoboval učení své k domněnkám lidsk. III. 5, 2. n.; on jediný učitel náš 18, 6.; učil, že týž jest B. v zákoně a v evang., Otec jeho a tvůrce všech věcí IV. 1, 1. n. 2, 1. n. 6, 2. n. 9, 2. 12, 5. 36, 1. n. 6. n. V. 22, 1.; jediný zná Otce a jediný Otec zná Jc. IV. 6, 3.; učil příkladem svým berně dávat V. 24, 1. Není bajkou, co vypravuje o člověku chudém a o bohatci IV. 2, 4.; účel toho vyprav. t. Velí varovati se netoliko zlých skutkův, ale i zlých myšlenek a řečí II. 32, 1.

Krist. příkazy, rady a napominání, jakož i Pavlovy nadosylají svo-

bodnou vůli člověka IV. 37, 8. n. Kr. zákonem uložil služebnost, aby později mohl dát svobodu 18, 4.; naplnil a rozšířil zák. starý 4, 1. n. 18, 1. n., podobně i zák. přirozený 18, 1. 16, 4.; nic nepřikázal učeníkům svým, co by zák. byl zapovídal 18, 1. Uzdravuje v sobotu, naplňoval zák. 8, 2.; podobně i když na učenících svých větší spravedlnosti pohledával 18, 1., nepohrdal zákonem, ale káral úpadek lásky a podání lidská 12, 1. n.; obětování prvotin radil učeníkům svým, ne jakoby jich B. potřeboval, ale aby nebyli nevďeční 17, 5. Proč vypudil z chrámu peněženěnce? 2, 6.; zdokonaluje zák. rozmnožil bázeň 16, 5., obnovil první a hlavní příkaz. zákona 12, 2., část zákona obřadní zrušil 18, 2. 16, 5., zákon nový ustanovil 34, 1. n. Jakou obět postavil na místo obětí starozák. 17, 5. n. (viz Eucharistie); měl býti od Židů usmrcen a od pohanů přijat 20, 12.; konal úřad velekněze 18, 2. Jak zachoval se k učeníkům spícím 22, 1.; trpěl skutečně III. 18, 3. n.; jinak by nás byl oklamal, ne-spasil a díky nezasluhoval 18, 6. n.; téhož dne zemřel, kdy Adam zhrěšil V. 28, 2.; proč zemřel? IV. 8, 2. Jsa B. a člov. byl zkonšen, ukřižován, zemřel, ano Sl. odpočívalo; vítězí, vstává z mrtvých, ano Sl. působí III. 19, 8.; vstoupil do pekel IV. 22, 27, 2. V. 81, 1., jest prvorozený z mrtvých III. 22, 4. IV. 20, 2., počátek živých III. 22, 4. On hlava vstal nejprv, tělo pak vstane později 19, 8.; v jakém těle on vstal, i my vstaneme V. 7, 1.; všechno konal, jak předzřízeno bylo od Otce III. 16, 7. V. 26, 2.; dal Ducha sv. na závdavek neporušitelnosti a utvrzení víry III. 24, 1., dále aby spojil Boha a člov. V. 1, 1.

Z proroctví usnadnila se víra v Kr. IV. 23. a práce apošt. při těch, kdož je znali t. V Etiopii Krista hlásal komorník od Filipa pokřtěný 23, 2., k víře v Kr. napomínal Z. St. 2, 7. 12, 5. a mluvě tolikráte o Kr. jej i původcem svým býti vyznává 10., čím tedy předčí N. Z. nad St. 9, 2., n. Krev Krist. nad zákon působnější III. 12, 7., ovoce utr. jeho II. 20, 8.; napravil přestoupení Adamovo V. 21., porazil ďábla III. 23, 1. IV. 84, 4., zničil smrt a oživil člověka III. 28, 1. 7., svázal hada starého a podrobil člověku 23, 7., vysvobodil člověka z rukou nenávisníků IV. 20, 4. Jím neposlušnost vyléčena III. 18, 6., hříchy naše odpuštěny V. 17, 2. n., opravdovým jeho tělem a krví člov. v pravdě vykoupen 2, 1. 14, 1. n., závěť evangelia otevřena 9, 4. Jediný Kr. nás mohl věcem nebeským učiti a vykoupiti 1, 1. n., vykoupil nás nikoli násilně, nýbrž přesvědčivostí 1, 1. Utrpením svým i Otce tvůrce, jehož jsme urazili, i sebe zjevil 16, 3. Od-pouštěje hříchy a smrti na kříži je odčítaje, osvědčil se Bohem i člov. 17, 8. On jediný, beránek zabítý, knihu apokal. mohl otevřiti IV. 20, 2. Naplnil na nás příslibení Abrahámovi učiněná 7, 1. n., z kamenů vzbudiv mu syny 7, 2. Vinici Boží odňal vinařům nedobrým a pronajal ji lepším, pohanům 36, 2. Příští Krist. nikdo nepoznal leč skrze Syna 6, 7. 7, 1. Jak objevil nevědomost národu žid. 18, 4. Není spasení leč skrze jeho se vtolení a smrt 2, 7. Co nám uštědřil, přijav nás za dítky? 16, 5. Jím větší milost na pokol. lidské vylita 11, 8. 13, 8. 26, 4. Kristem nebyli jsme osvobozeni, abychom Boha opustili, nýbrž abychom čím svobodnější, tím dokonaleji mu sloužili 13, 8. n. Kr. služby naší nepotřebuje, ovoce její nám se všechno dostává 14, 1., komu slíbil úděl apošt.? 12, 8., větší bude trest těch, kdož příštím Kr. pohrdají 27, 4. a hříchové přísněji badou trestání a ne tak snadno odpuštění po přechodu jeho 6, 5.

Kristova hlava jest Otec nade všechno svrchovaný V. 18, 2. Kr. vůli Otcově slouží III. 16, 7. Kterak učil, že jediný Otec ví den soudu II. 28, 6. n. Jak obsažena nejsvětější Trojice ve jmeně Krist. III. 18, 3., jmenem Kristovým obětuje církev a oslavuje Otce IV. 17, 5. n., jmenem Krist. a Duchem sv. bývá člověk zachován V. 11, 1., tělem Krist. každý člov. III. 19, 3. V. 2, 2. To poznání jest pravé, které z těla Krist., t. j. z církve dle následnictví biskupů pochází III. 33, 8. Příští Krist. dvojí I. 10, 1. IV. 38, 1., co předcházeti bude království Krist. a konec světa V. 26, 1. Kr. přijde k soudu posledn. III. 16, 6., souditi bude všechny lidi IV. 4, 3., kdy? V. 30, 4., přijde v tom těle, ve kterém trpěl III. 16, 8. Nebude-li souditi, zbytečné příští jeho V. 27, 1. Komu více uštědřil, od toho i více bude požadovati IV. 36, 4., nepřijme slávy od učeníků svých, ale sám je oslaví slávou svou IV. 14, 1., kralovati prý bude se spravedlivými v říši své pozemské V. 33, n.

Před příchodem Kr. podle Gnost. nikdo neznal pravého B. IV. 6, 1. Kr. hlásal prý Otce jiného než jest stvoř. světa a B. Z. St. 5, 1. n. 27, 3. n. — Dle Basil. Kr. nebyl ukřižován I. 24, 4. Kr. zahanbí jej a stoupence jeho, až odměňovati bude mučeníky III. 18, 5.; dle Mikulášenců a Kérinthianů Kr. shůry přišel a Kr. Démiúrgův dva jsou 3, 11, 1., dle nich Kr. vyšší zůstal bez utrpn. a vstoupiv na Jež. opět odletěl do Plér. t.; dle Markiónitů pochází Kr. P. od jiného Otce a proroci od jiného B. IV. 33, 2. 34, 1. n. Co přinesl nového, byl-li již proroky zvěstován? 34, 1., naplnil všechno a dále naplňuje v církvi 34, 2. Kr. Horem rozpiatý 18, 3., náznak utrpn. Páně IV. 36, 3. Kr. nebyl prý zpozorován ani od lidí ani od mocností a sil nebeských III. 16, 1. Dle některých Gnost. Kr. jest dvojí 17, 4., jeden schopný, druhý neschopný utrpn., kterýž se ani nevtělil t. 10, 4. 11, 1. 16, 1., což se vyvrací 9, 1. n. 11, 7. 12, 2. 16, 1. n. IV. 2, 4. Někteří Gnost. nazývali Kr. Otcem, Ježíše pak Synem III. 16, 1. — Kr. nepočal být, když na svět přišel IV. 6, 2. Kr., Abrah., Mojž. a proroci kterak z těchto jsou podstaty 2, 4. — Kterak povstal dle Valentíncův? I. 7, 2. Marií prošel jako voda rourou t. pozn., při křtu na něho vstoupil Spas. t., jeden toliko rok po křtu učil a 12. měsíce trpěl 3, 8. II. 20, 1. 22, 1. 5., po vzkříšení 18 měsíců s učeníky obcoval I. 3, 2. pozn. Kr., Jež., Spas., Sl., Jednorozený se rozlišují III. 16, 1. n. IV. Úv. 3., který Kr. trpěl? I. 7, 2. — Přišel prý ke křtu, aby označil 30 aiónů 1, 3. 3, 1., což se vyvrací II. 22, 1. — Jeho utrpení oznakem utrpení Sofie 3, 8., vyvrací se II. 22, 3. n. Kr. vyšší jak povstal dle Valentína I. 11, 1., od koho a k čemu byl vyplozen I. 2, 5. II. 12, 7. III. 16, 1., vyplozen za příč. poklesku IV. Úv. 3., nazývá se i Kr. prvním I. 3, 1., souhlasí, aby aiónové vytvořili Ježíše 2, 6. Druhý Kr. 3, 1., udělil Achamothě způsobu dle bytí, nikoli dle vědění 4, 1., poslal k ní Spasitele anděly obklopeného 4, 5., učil aióny, že Boha nikterak nelze poznati I. 2, 5. pozn. IV. 6, 4. n., bude příčinou nevědomosti II. 5, 1., měl by s Duchem sv. počten být mezi aióny 12, 7. — Přijímá Valentínova Ježíše I. 2, 6. — Víra apošt. v J. Kr. jak odpirá učení Valent. III. 16, 1. n. IV. 33, 3. Kr. neužíval k našemu spasení věcí z nevědomosti a poklesku od andělů způsobených, nýbrž těch, které sám s Otcem stvořil V. 18, 1. n. — Dle Markovců jeho příchodem zjeven byl B. Otec až posud neznámý I. 19, 1. n., jméno jeho dle těchto 15, 1. n. — Kr. Ošitá 30, 1. n., Barbéliotů 29, 1. n.

- Křest** Janův nazývá se křest pravdy II. 10, 2. pozn.; co o něm Markovci I. 21, 2., co Sethiané 30, 12. — Kr. P. byl pokřtěn v 30. r. věku svého, aniž tím naznačena Tridcátka gnost. II. 22, 1. — Křest Krist. zobrazen umytím slepce v pramenu Siloa V. 15, 3. pozn. — Při křtu vyznávána víra I. 9, 4. pozn., duši dostává se znamení neshladitelného III. 17, 3. pozn., křest vodou někteří Gnost. zamítali I. 21, 4., jak jej nápodobili a porušili Markovci 21, 2. n. s pozn., účinky křtu Menandrova 23, 5.
- Křesťané**, jich oběti dokonalejší nad oběti Židův IV. 18, 1. n., u nich předpisy zákonní rozšířeny a naplněny 18, 3., zákon přirozený oběma společný a přec i v tom vynikají křesťané nad Židy 18, 4.
- Kříž**, přijímá Hora I. 2, 4. 8, 1. 5. viz 4, 1. pozn.
- Kříž Krist.**, podobaj jeho II. 24, 4. pozn., přirovnává se k rádlu IV. 34, 4. pozn., proč zvolil Otec nebeský pro Syna svého smrt kříže 22, 2. pozn., Kr. odpouštěje hříchy pro kříž svůj zjevil se Bohem i člov. V. 17, 3. Jak naznačena moc kříže Krist. Eliseem 17, 4.
- Kynikové**, kdo byli II. 14, 5. pozn., učení a mravy jejich t., již před Valent. učili nelišnost krmí a skutků t.
- Láska B.** bohatá a bez závisti III. Úv. — Láska jest naplnění zákona, převyšuje víru a naději, bez ní všecko prázdno a neprospěšné, i dokonalého člověka zdokonaluje IV. 12, 1. n. 16, 3. n., když ji byli Židé pozbyli, dán jim zák. 16, 3. n., ji hlavně B. na nich pohledával t., v čem se zakládá dokonalá láska k bližn. 12, 5. n., proč dal B. člověku dvojí příkaz. lásky 16, 3., jen nedostatek lásky a lidská podání zavrhoval Kr., nikoli pak zák. 12, 2. n., hlavní příkaz. lásky tatáž v obojím zák. 12, 3. S vroucí láskou dlužno obětovati 18, 4., bez ní nic neprospívají oběti 18, 1. n., z ní se rodí v církvi mučeníci 33, 9.
- Latelinos** vykládá se číslo antikristovo V. 30, 3.
- Lazar**, oznak hříšníka V. 18, 1., vypravování o něm a bohaci není bajka IV. 2, 4., jaký účel toho vyprav. t.
- Lernejská zmije** I. 80, 15. pozn.
- Léto**, matka Valentinců II. 21, 2., nadchnula prý i Hésioda a Pindara t.
- Levé**, co dle Valent. I. 5, 1. 6, 1. II. 24, 6., co znamená pozdvižení levé ruky t. pozn.
- Lež**, jak lží svedl ďábel první lidi V. 23, 1.
- Línus**, bisk. římský od Petra a Pavla byl ustanoven, v listech k Tim. o něm řeč III. 3, 3.
- List** propustný, proč jej Mojž. povolil IV. 15, 2.
- Λόγος ἐνδιάθετος** a **λ. προφετικός** II. 12, 1. pozn.
- Logos aión**, plod Nůsa a Alétheje, choť Zóe I. 1, 1., což nemožno, poněvadž Loga od Nůsa odloučiti nelze II. 17, 7., zplodil mimo Člověka a Církev ještě 10 aiónů 1, 1. n. Veliká v tom nedůslednost II. 18, 8. Log. Barbélióti I. 29, 1. — Od Loga počalo se utrpení dle někt. Valent. II. 17, 7., nemůže bytovati se Sígon v též Plér. 12, 5. — Přijímá Ježíše dle Valent. I. 2, 6.
- Lot** bez obřízky od B. zachován od zahynutí IV. 16, 2. Jak omlouvá Ir. pokrevné jeho smilnění a vlastními dcerami 31, 1. n. pozn., mělo prý význam označný, an Lot značil Sl. B., dcery pak 2 církve od téhož Otce pocházející t. Žena jeho v sloup solný obrácená byla nástinem církve 31, 3. pozn.

Lukáš, nerozdílný průvodce a spoludělník sv. Pavla III. 1, 1. 14, 1., co od něho se naučil, to sepsal t., učerík apošt. 10, 1., jak podává rodokmen P. 22, 3. O nejedné události ze živ. P. jediný Luk. vypravuje 14, 3. — Evang. Luk. a listy Pavl. zkomolili Markiionité a jiných kuňh apošt. nepřijímali I. 27, 2. III. 11, 7. 9. 12, 12. 14, 4., avšak i z těch trosků je usvědčiti lze z bludů t. Lukášovy spisy měli by buď úplně přijati aneb úplně zavrhnouti t.

Lúno Kainitů původem nebe i země I. 31, 2. pozn.

Lyón dříve Rodanúsie slul I. 13, 7. pozn. str. X.

Lytrótés, přijmí Hora I. 2, 4.

Magové I. 13, 1. pozn. Viz Mudrci.

Makaria, aión Valent., plod Loga a Zóe, choť Monogena I. 1, 2. II. 14, 8.

Makariotés, aión Valent., plod Člověka a Církve, choť Ekklesiastika I. 1, 2. II. 14, 8.

Mammona, co znamená III. 8, 1. pozn.

Mauna, proč od B. dána IV. 16, 3.

Manželstvo pochází dle Saturnina od satana I. 24, 2., i Markiion a Tatian je zavrhuji 28, 1.

Marcellina, učence Karpokratova, v Římě bludy jeho šířila I. 25, 6. pozn.

Marek evang., učen. a tlumočník Petrův III. 1, 1. 10, 6., kdy psal své evang. 1, 1. pozn.

Marek kacíř, kdo byl I. 13, 1. n., vydával se za lúno, schránku a jednorozence Sigy Kolorbasovy 14, 1. pozn., k němu se prý snesla nejvznešenější Čtvořice t., co mu zjevila t. Soustava to Valent. pod rouškou písmen a čísel t. Pythagorova čtveřice základem jeho učení II. 14, 6. Měl dábelstvo přisedící I. 13, 3., spojil kouzelné hříčky Anaxilaovy s ošemetností Magův 13, 1. Ženám dával léky k lásce dráždící 13, 5. pozn., sváděl je, zvláště bohaté 13, 1. pozn. 13, 5., sliboval jim dar prorocství 13, 8. Jak napodoboval proměnění vína v krev P. 13, 2. pozn. a uděloval moc tu i ženám t. Ženy zbožné se ho varují 13, 4. Báseň na něho složena 15, 6. — Stoupenci jeho jaké páchali nepravosti 13, 6. n. Dle nich byl svět k obrazu věcí neviditelných stvořen 17, 1., tvůrce má původ z poklesku 19, 1. B. Otec před příchodem Kr. nikomu nebyl znám t., Kr. P. učil se písmenům 20, 1. — Jaké měli vykoup. a jaká byla jeho moc 13, 6. pozn. 21, 1. n., komu ho třeba 21, 2., dva druhy toho vykoup. t., jak obsaž. v písmě t., jakými obřady se děje 21, 3. n., vykoupení umírajících 21, 5., modlitby, jimiž uniknouti mohou soudu B. 13, 6. pozn. Jak zneužívali písem 13, n., slátali mnoho knih podvržených a nepravých 27, 1., vzbuzují posměch i politování 16, 8. — Viz Kouzla.

Maria, sestra Mojž. IV. 20, 12.

Maria, matka B., z M. Pauny narodil se Kr. 21, 5. IV. 33, 11. pozn. a ten jest Syn B. III. 12, 7. 16, 4. M. Pauna tedy opravdově rodička B. 19, 3., z ní vzal Kr. tělo na se 22, 1. n., počala zůstavši pannou 21, 4., porodem jejím naplněno příslibení Davidovi učiněné 21, 5.; porovnává se s Evou 22, 4. pozn. V. 19, 1. pozn., byla orodovnicí její a jest naší t., poslušnosti prospěla nám k spáse 22, 4., měla dar prorocký III. 10, 2. pozn. — Gnost. blouznili, že z M. a Josefa narodil se Jež. a v toho že sestoupil Kr. 11, 3., což patrně blud 19, 1. n., dále že Marii prošel jako voda rourou 11, 8. — Co o ní Olté I. 30, 11.

Markión, kdo byl I. 27, 2. pozn., kdy učil III. 4, 3., jak setkal se v Římě se sv. Polykarpem 3, 4., která písmena zkomolil a která zavrhnul I. 27, 2. III. 11, 7. 9. 12, 12. 14, 14., ač předce tvrdil, že má evang. celé 11, 9. Učení jeho I. 27, 2. III. 12, 12. IV. 33, 2., upíral Bohu prozřetelnost 25, 8. n., dále nepřipouštěl těla z mrtvých vstání I. 27, 3., bezbožným přičítal spas., spravedlivým zatrac. t., i Abrahámovi IV. 8, 1. n., proti němu chce Ir. zvláště se postavit III. 12, 12. pozn. IV. 27, 4. — Stoupenci jeho rozlišují Boha ve dvě, dobrého a soudícího III. 25, 3. IV. 33, 2., ten blud ještě snesitelnější než Valent. III. 12, 12. Stvoření světa není prý Boha důstojno II. 3, 2. pozn. Nepodstatné jsou jejich důvody, žeby B. byl původcem zla IV. 29, n. Popírajíce, že apošt. a Kr. od téhož Otce poslání jsou, stávají se nástroji satan. V. 26, 2.; příčina jich bludu, že neznají písmena a řád B. III. 12, 12. I ze zkomolených písem sv. je z bludu usvědčiti lze t.

Masa požívání dle Saturnína I. 24, 2.

Máta II. 24, 3. pozn.

Matěj apošt. II. 20, 2. 5.

Máti Valentíncův viz Achamotha.

Matouš první sepsal evang. III. 1, 1. pozn. hebrejsky či aramejsky t., kdy? t. vypravuje o narození Páně III. 9, 1. n.

Menander, básník II. 18, 5. pozn.

Menander, stoupenec Šimónův I. 23, 5. pozn. III. 4, 3., jeho učení I. 23, 5.

Měsíce nehodí se k rozdělení Plér. II. 24, 5.

Metagogeus, příjímí Hora I. 2, 4.

Metempsychose viz Stěhování se duše.

Métrik, aión Valent., plod Člověka a Církve, choť Agapy I. 1, 2. II. 14, 8.

Metropatór, název Démiúrگا Valent. I. 5, 1. pozn.

Michael, jméno hada Ofitů I. 30, 9.

Mikuláš, kdo byl I. 26, 3. pozn., Mikulášenci větev gnost. III. 9, 1., učení jejich I. 26, 3., o původu věcí viditelných III. 9, 1., o Kr. t., proti nim psáno evang. sv. Jana t.

Milost (Charis) Markova I. 13, 2. 3.

Milost B. větší a hojnější se dává v N. Z. nežli v St. IV. 11, 3. 36, 4., dle Valent. katolíkům dána k užívání, jim pak za majetek I. 6, 4.

Milovatí Boha lépe než učeností pýchatí II. 26.

Mixis, aión Valent., plod Loga a Zóe, choť Bythia I. 1, 2. II. 14, 8.

Mladátka pro Kr. usmrcená III. 16, 4.

Mnohoženství, I. 28, 2.

Mocnost Boží v slabosti lidské se jeví V. 3, 1. n.

Modlitba, vytrvalost modl. naznač. ve Zjev. mosazí v peci hořící IV. 20, 11. — V nebi pro modlitby a oběti zvláštní chrám a oltář 18, 6. — Modl. výkupná dle Marka I. 13, 6. pozn.

Modložertviny I. 6, 3. pozn., 24, 5. 26, 3. 28, 2.

Mojžiš, pastýř bezúhonný IV. 26, 4., po 40 dní od B. vynčován 14, 3., Sl. B. to bylo, jež s Mojž. mluvilo a jemu se zjevovalo 7, 4. 12, 4. 20, 9., Boha Mojž. vlastně neviděl, co tedy? 20, 11. pozn. Nazývá se bohem III. 6, 5. Proč po dlouhém teprv čase dal B. zákon skrze Mojž. IV. 16, 3., co uložil Mojž. národu hebr. pro tvrdošijnost jeho 15, 2. Mojž. a proroci hlásají jednoho Pána nebe i země a B. Otce 2, 1. n., kdyby nebyl Mojž.

- od téhož Otce nadehnut, nebyl by mohl tak zřejmě mluvit o Synu B. t. 10, 1. n. Hůl Mojž. oznakem vtělení Kr. III. 21, 8., sňatek oznakem sňatku Slova s církví IV. 20, 12. pozn., slova jeho slova Krist. 2, 3. — Kr. jej omlouvá, že uložil list propustný 15, 2. Mojž., proroci, Abrah. a Kr., kterak z tětěž jsou podstaty 2, 4. Mojž. a Eliáš mluvili s Kr. na hoře 20, 9. — Zák. Mojžišem se počal a Janem skončil 4, 2. — Slov Mojžiš. zneužívali zvláště Markovci I. 18, 1. n.
- Moloch** IV. 15, 1. pozn.
- Monogenés**, Nůs Valent., plod Bytha a Sígy, choť Alétheje, vyplodil Loga a Zóí I. 1, 1., jediný zná Prapatora 1, 1. 2, 1., jest prapůvod všech věcí neviditelných III. 11, 1., vyplodil Krista a Ducha sv. I. 2, 5. — Monog. nazývá se i plod Loga a Zóe 1, 2. II. 14, 8. Monog. Ptolemeovců 12, 1., Barbéliótů 29, 4.
- Montánovy bludy** str. XI.
- Mosaika** I. 8, 1. pozn.
- Moudrosti** B. nazývá se Syn B. IV. 20, 3. pozn. i Duch sv. t. III. 24, 2. IV. 7, 4. 20, 1. n. Moudr. B. nejvíce se jeví při stvoření člov. 38, 8., zvláště na těle našem při stvoř. V. 3, 2., moc B. pak při vzkříšení IV. 38, 3. Není B. ani moudrý, není-li spravedlivý III. 25, 8. — Viz Sofia.
- Mrtví**, B. není B. mrtvých, ale živých IV. 5, 2. Kr. prvorozený z mrtvých IV. 20, 2. Kr. na kříž povýšený všechno táhne k sobě, i mrtvé oživuje 2, 7., vstanou v týchž tělech svých, jakož i vstali a uzdravení jsou, jež Kr. vzkřísil a uzdravil V. 13, 1.
- Mstivost**, původ její dle Barbéliótů I. 29, 4.
- Mučeníci** od kacířův potapováni, budou jich soudci III. 18, 5., nacházejí se toliko v církvi kat. IV. 33, 9. pozn., v nich vítězí Duch sv. V. 9, 1. n., kterak pohrdají smrtí t., Kr. je odmění III. 18, 5. — Mučen. Lyónští str. XIV.
- Mudrci** od východu klaněli se J. Kristu III. 16, 4., dary jejich a význam těch darů III. 9, 2. 16, 4.
- Myšlení** jak nabývá tvaru I. 14, 5. pozn. Myšlení B. nejsou myšlení lidská II. 13, 8. 28, 4. n. — Myšlení zlých se varovati přikazuje Kr. 32, 1., i z mysl. a řečí skládati budeme oučet, co z toho jde? IV. 16, 5. mysl., mysl, rozum a snaha myslí a tomu podobné nejsou mimo duši II. 29, 3. — Co jest Ennoja dle Ir. 13, 1.
- Naděje** lásky menší jest IV. 12, 2., k oběti čisté třeba nad. pevné 18, 4., jak potrvá v životě budouc. II. 28, 3.
- Nápoj** milostný I. 13, 5. pozn.
- Na nebe vstoupení** P. jak předpověd. proroky IV. 23, 13. — Ježíš dle Ofitů I. 20, 14.
- Národové** viz Pohané.
- Nebe**, tvůrce nebe i země vyznává Kr. Otcem svým IV. 2, 2., trůn B. 3, 1., kterak pomine 3, pozn., B. se spravedlivými potrvá t., po obnovení nebe, země a lidí budou spravedliví obdařeni příbytky dle zásluhy své V. 36, důvody toho t., tam viděn bude B. jako Otec IV. 20, 5., tam chrám jest i oltář pro modlitby a oběti naše 18, 6. Nebe jest kolikateré dle Basilida I. 24, 3., mělo by však býti dle něho bez počtu II. 35, 1. B. nebe a země není dle Gnost. v pravdě B., což se poráží IV. 8, 4, 1. n. Dle Valentínův vzdělal Dém. sedmero nebes, kteráž i rozumná nazývají a za anděly po-

- kládají I. 5, 2. pozn. — Nebesa Markovců, co označují a jak si je představovali 17, 1. pozn. — Jak povstala dle Ofitů 30, 3.
- Nemluvhata** kvílící, co značí dle Marka I. 14, 8.
- Nemoci a neduhy** viz **Neposlušnost**.
- Neposlušnost** Evina stala se pokolení lidsk. přič. smrti III. 22, 8., ovoce neposl. neduhy a nemoci V. 15, 2.
- Nepravosti** dle Gnost. škodí církevníkům, nikterak duchovným I. 6, 2. 3.
- Neprátely** milovati učilo Sl. B. slovem i příkadem III. 18, 5., v tom naplnění zák. IV. 13, 3.
- Nesmírnost** prapůvodem všech věcí dle Anaximandra II. 14, 2.
- Nesmrtelnost** duše dokazuje sv. Ir. V. 7, 1. pozn., kterak spolu milostí B. dle něho? II. 34, 2. n.; zárukou nesmrt. Duch sv. již zde nám daný V. 8, 1. Přízeň B. uděluje nesmrt. IV. 13, 4.
- Nevědomost** ve vášních Achamothy skryta I. 4, 1. 5, 4., příčina stvoř. světa II. 19, 9., prapůvod hmoty dle Valent. 19, 4. a všeho zla 17, 10. Jak mohla povstati v Plér. 4, 2. n. 5, 1. 17, 10.; buď celá Plér. jí postižena, aneb aiónové všickni jsou jí prosti 17, 1. n. Jaký to ncamysl, žeby Sl. B. jí bylo podrobena 17, 6. n., nevědom. a utrpení nelze připustiti při Moudrosti B. 17, 8. n., a velice se rouhá, kdo světotvůrce výplodem nevědomosti býti praví 28, 4. — Nevědom. a poklesek nemohou býti přič. světa 3, 1. n.
- Nevěra** uvádí v blud II. 11, 1.
- Nevěřící** po příchodu Kr. přísněji budou trestáni IV. 36, 4.; slouží spravedlivým k spasení V. 29, 1.
- Nevíňátka** pro Kr. usmrcena III. 16, 4.
- Nevolníci**, v církvi nepřinášejí oběti nevolníci, nýbrž svobodní IV. 18, 2.; nevoľníkům nevyuceným uložen zák. starý 9, 1. 15, 1.
- Noe** bez obřizky líbil se Bohu IV. 16, 2., za něho úmluva Bohem učiněna III. 11, 8. a lidé nemohli více ovoce vydávati Bohu, proč? IV. 36, 4. — Dle Markiána nedošel spas. I. 27, 3.
- Norea** Sethianů I. 30, 9. pozn.
- Nutnosti** B. nemůže býti podroben II. 5, 3. pozn.
- Nůs**, aión Valentínců, plod Bytha a Sigy, choť Aléthieje, zploditel Loga a Zóe I. 1, 1., podoben a roven otci Bythu t., jediný poznával velikost Otce t. 2, 1., když jej jiným zjevení hodlal, zadržela ho Siga t., on všech věcí původ a otec I. 1, 8, 5. — Nelze, aby jej vyplodil Otec z Kénnoje 13, 1. n., sám jest nevědomosti podroben, byl-li Dém. k jeho obrazu utvořen II. 7, 2. — Nůs Ofitů I. 30, 5. pozn. — Viz Rozum.
- Oběť**, dlužno Bohu obětovati IV. 18, 4. Bůh nepotřebuje obětí, proč je tedy přikazuje? 18, 1.; ob. bývá posvěcena čistým svědomím 18, 3., zevnější bez svědomí čistého nic neprospívá člověku t., podmínky čisté oběti jsou víra bez pokrytství, naděje pevná a láska vroucná 18, 4. pozn., ten se jí oslavuje, kdo ji přináší 18, 1. Židům týž B. ustanovil všechny oběti k účelu označnému 19, 1., vlastně Sl. jim přikázalo obětovati 18, 6. Ne z potřeby své vlastní, ale z jejich potřeby uložil jim B. oběti zákonní a jiné obřady 17, 1. Nebyli proto z Egypta vyvedeni, aby obětovali, proč tedy? 17, 8., později B. nezavřhl oběti naprosto, ale co do způsobu 18, 2. Co hlavně žádal? 17, 1. n. — Oběti křesťanů jak vynikají nad ob. Židů 18, 2.; proč oběť církve Bohu milá? 18, 1., jediná církev obětuje ob. čistou 18, 1. 4.

- nejsv. totiž ob. těla a krve P., Sl. B. 17, 5. pozn., 18, 4., a ta ob. má se obětovati na oltáři bez přestání 18, 6., pro ni i v nebi chrám a oltář t. — Stáří obřadů při oběti nejsv. I. 8, 1. pozn.
- Obrácení** Židů snadnější než obrác. pohanů IV. 23, 1. 2. 24, 1. 2., za to vira pohanů šlechetnější 24, 2.
- Obraz**, obrazům se klaněli Šimónici I. 23, 4., ctili je Karpokratovci 25, 6. pozn. — Jaký rozdíl činí sv. Ir. mezi obrazem a podob. B. V. 6, 1. pozn. — Adamem kterak jsme ztratili jsoucnost dle obrazu a podob. B. III. 18, 1. pozn. — Co Valentínci mluvili o obraze bytosti vyšších v tvorstvu vypo-dobeném, to vzali z Démokrita a Platóna II. 14, 8., věci stvořené nejsou obrazy aiónů 7, 1. n., ani Achamothy, ani andělů Plérómy 7, 4. n.
- Obřady** St. Z. nástinem věcí budoucích IV. 11, 4. 14, 3. a duchovních 16, 1., nedány na ospravedlnění 16, 2. — Viz Obřizka. — Stáří obřadů křesť. I. 8, 1. pozn. — Viz Exsufflace.
- Obřizka**, dána na znamení III. 12, 11. IV. 16, 1. pozn. a nikoli na ospra-vedlů. t. pozn., jakou označovala obřizku t. Již před obřizkou měl viru Abrah. a jiní spravedlivci 25, 1., a byli bez ní ospravedlnění 16, 2. Proč dostalo se Abrah. úmluvy obřizky po ospravedlň. skrze obřizku víry 25, 1. — Obřizkou Abrah. a ospravedlněním před obr. naznačen dvojí zák. t. — Obřizkou zachováno símě Abrah. III. 12, 11.; panovala za doby střední IV. 25, 1. — Viz Abrahám a Víra.
- Odtadění** (hyperbata) v list. sv. Pavla zhusta se jeví III. 7, 1. pozn.
- Ofité**, odkud jich jméno I. 30, 5. pozn., učení jejich 30, 1. n.
- Oheň** ve světě ukrytý stráví všelikou hmotu a bude sama stráven, kdy? I. 5, 4. 7, 1. 2, 29, 3. Oh. pekelný přichystán hlavně ďáblu a andělům jeho III. 23, 3., pak i hříšníkům II. 23, 7.
- Oldipus** V. 13, 2. pozn.
- Okeán** zploditel bohů dle Homéra II. 14, 2.
- Olej** sv. II. 24, 3.
- Oloupení** Egyptanů bylo jen skrovnou náhradou 30, 1. n. — Viz Egypt.
- Oltář**, máme stále na olt. přinášeti oběti IV. 18, 6., i na nebi jest olt. pro modlitby a oběti naše t. — Olt. zápalů uchodil se bludařům do soustavy číselné II. 24, 4. — Viz Obět.
- Onyx** II. 24, 8. pozn.
- Oseáš** prorok pojal ženu smilnici, aby naznačil povolání národů IV. 20, 12.
- Osmice** první Valentínská kořen a podstata všech věcí I. 1, 1., jak obsaž. v proslovu sv. Jana 8, 5., vyvrácení takového výkladu 9, 1. n., sama se ruší II. 12, 5. n. Osm. druhá I. 3, 4., Osm. Kolorbasovců 12, 3. Jak dle Markovců naznačena v písmě 18, 8., Osm. Barbéliótů 29, 4., Ofitů 30, 4. n. — Osmice příjmi Achamothy 5, 2.
- Osudu** všechny věci podrobeny dle Valentinců II. 14, 4.
- Otázky** záhadné jak náleží řešiti II. 10, 1., zvláště o věcech božských 28, 1. n. — Otázky o významu čísel poněkud marné jsou a zbytečné 26, 2. n.
- Otec** Bůh; vůlí Otcovou svět ten skrze Sl. jest stvořen a nikoli anděly, aniž z poklesku a nevědomosti V. 18, 1. n.; nad B. jedlného, stvořitele všech věcí, není žádného Otce 15, 2.; mimo Otce, jež zjevil Syn, jiného není; ten stvořil nebe a zemi a nikoli Otec od Gnost. smyšlený IV. 6, 8. n.; ten, jež Kr. Otcem svým býti vyznával, jediný a svrchovaný jest B., jenž všechno stvořil a spravuje 6, 1.; kdo jiného hledá, neznaje písma, bloudí t.;

jeden a týž jest, jenž nás stvořil a zdokonalil V. 15, 2. Kr., B. a spolu člov., není syn jiného Otce 88, 2. Žeby svrchovaný Otec neměl, kým by pravdu bez porušení zvěstoval, to holý nesmysl 85, 1. Otce toho nazývá Duch sv. Bohem a Pánem III. 6, 1., a Mojž. i proroci učí, že jest jediný Ot., B. a Pán nebe i země IV. 2, 1. n. Ot. Kristův a Kr. sám nebyli Abrahámovi neznámi 5, 5. Že Ot. jeho Báh jediný jest a tvůrce všech věcí, to učil Kr. zjevně a bez podobcnství 2, 1. n. Týž Ot. Kristem hlásán, ježž zák. a proroci zvěstovali 9, 3. 11, n. 36, 1. n.

Ot. Kristův, jeden B., všecko Slovem učinil a Moudrostí ustrojil 20, 1. Otce i sebe Kr. utrpením svým zjevil V. 16, 3. Apošt. nemohli neznati Otce III. 12, 13. n., zvěstovali jednoho Otce, tvůrce nebe i země, zákonem hlásaného 9, 1. n. Ot. nese Sl. své a Sl. to uděluje život všem věcem stvořeným, jak Ot. chce a každé z nich příhodno jest V. 18, 2. Prozřetelnosti Otce Kristova všechny věci trvají a se zpravují IV. 36, 6., z jeho prozřetelnosti bylo Sl. vždy s tvorem 6, 2. Kr. s Otcem jeden jest B. živých, kterýž mluvil s Mojž. a zjevoval se prorokům 5, 2.; od téhož Otce, tvůrce všech věcí, posláni proroci, od něhož i Kr. 84, 1. n. V. 26, 2.

Od Otce vtělení Syna přislíbeno III. 10, 2., Ot. připravoval Synu svému hody svatební od počátku IV. 36, 5., od Otce přišel Syn III. 18, 2., podle vůle Otcovy stalo se vtělení 23, 1., tak zjevil Ot. nový způsob narození V. 1, 3. a Sl. své učinil viditelným III. 9, 1. Syna poslal ke spáse lidí všech, i těch kteří v něj z počátku, i těch kteří později uvěřili IV. 22, 3., a pomazal jej Duchem sv. III. 9, 3.

Otec nade všecko jest i hlavou Krist. V. 18, 2., všecko Kristu odevzdal IV. 20, 2. Vydává svědectví, že Kr. jest B. i člov. 6, 7. Otcí neviditelnému stal se člov. podoben Slovem viditelným skrze vtělení V. 16, 2.; aby člov. Otcí milým se stal, Sl. vtělené člověka si připodobilo t.; kdyby Kr. nebyl přišel od Otce světotvůrce, nebyl by se podjal porazití hada 21, 1. Ot. v poslední době skrze Syna uštěďruje pokolení lidsk. pozhnaného pokrmu a milostivého nápoje III. 11, 5. Co Ot. skrze proroky předpověděl, to Kr. vykonal dle vůle jeho V. 26, 2. Židé domnívajíce se, žeby mohli poznati Otce beze Syna, i od B. odpadli IV. 7, 4. Zjevení Otce skrze Syna dává život těm, kteří vidí Boha 20, 7. Otce máme milovati, Synu věřiti 6, 2. Pán uděloval lidem Ducha sv., jehož přijal od Otce III. 17, 2.; ohrazu Otcova nabývá člov. Duchem sv. 17, 3. a jím buda připraven spatří Otce IV. 20, 5. Nemůže Ot. býti moudrý, nemá-li moci soudné III. 25, 3. K Otcí postupují spravedliví skrze Syna, k Synu skrze Ducha sv. V. 36, 2., na konec světa všecko podrobno bude Otcí t. pozn.

Otce a Syna nazývají proroci a apošt. Bohem a Pánem a mimo ně nikoho III. 9, 1. Ot. a Syn jeden a týž B. 9, 2. IV. 28, 2., jeden jest B. Ot., jedno Sl., jeden Duch a jedno spasení 6, 7. Od Otce knížecí pochází zplození III. 11, 8., a Otce jest Syn vždycky 18, 1. IV. 14, 1. 20, 6., a v láně Otcově III. 11, 5., Ot. v Synu a Syn v Otcí 6, 2., s Otcem bylo od věčnosti Sl. a Duch sv. IV. 20, 1. Ot. Sl. oslovil Ika: „Učiňmež člověka“ V. 15, 4. Ot. odvěký ve všem oučastenství dává Synu II. 28, 8.

Ot. sluje nepochopitelný a neviditelný III. 11, 5. n. IV. 20, 5., ale proto nebyl nepoznáán 20, 6., již od počátku jej Syn zjevoval 7, 2. n.; co neviditelné na Synu, to Ot. a co viditelné na Otcí, to Syn 6, 6. Která zřízení Otce a Syna zjevil Duch sv. 33, 7. Chce Ot., aby poznán byl B. 6, 8.,

avšak skrze Syna zjevujícího t. Co jest Otcovo, to vypraviti může jedině Syn 6, 4. V. 1, 1. a ten zjevuje Otce všem, od nichž Ot. poznán býti chce II. 30, 9. IV. 6, 7. Bez vůle Octovy nemůže poznán býti Syn 6, 3. n., Otec zjevil Syna, aby skrze něho i sám poznán byl ode všech a aby věřící spaseni byli t. Ot. zjevuje Syna, Syn Otce III. 11, 6., u Otce poznání Syna a Synem zjeveno IV. 6, 7., poznání Otce jest zjevení Syna 6, 3., spatřujeme Otce skrze Syna, když nás za syny přijímá 20, 5. Žeby Ot. a Syn nikterak nemohli poznáni býti, to Kr. neučil, jinak by příchod jeho byl zbytečný 6, 3. Ot. nesmírný jest 20, 1., míra nesmírného jest Syn 4, 2. Ot. pomazal Syna III. 18, 3., posílá Syna 6, 3., ne jako proroky, nýbrž se svrchovanou mocí 38, 1. Syn slouží Otci, všechno dokonává III. 16, 7. IV. 6, 7. 38, 3., kterak slouží Otci Syn a Duch sv. 7, 4. Ruce Otcovy, jež člověka způsobují k podob. B., jsou Syn a Duch sv. V. 6, 1.

- Dle Mikulášencův a Kérinthiánů Ot. Páně a stvoř. světa jsou dva III. 11, 1., dle Markiónitův od jiného Otce pochází Kr. P., od jiného proroci IV. 34, 5. Poráží se gnost. učení, žeby jiný Ot. mimo tvůrce nebe a země byl B. a Ot. Páně III. 6, 1. n. IV. 1, n. Ot., který by tělu našemu života věčn. uděliti nemohl aneb nechtěl, byl by buď slabý, buď závistivý V. 4, 1. Svrchovaný Ot. a aiónové všechno podrobují moci Spasitele, aby v něm stvořeny byly všechny věci I. 4, 5., brzo se vyskytá v sňatku manželském, brzo nad pohlaví povznesen 2, 4. — Otcem všech věcí nazván Nūs Valent. 1, 1. Že svrchovaný Ot. před příchodem Krist. nikomu nebyl znám, dokazují z písmen Markovci 19, 1. — Zkoumání B. Otce nemohlo aiónu způsobiti utrp. II. 18, 1. n., pohanění Démiúrge jest potupení Otce 5, 3. Ot. od Gnost. smyšlený nemůže býti B. IV. 19, 1. n., marně jej smyslili II. 9, 2., v písmě není o něm řeči 27, 2. — B. nemůže býti obrazem jiného Otce IV. 19, 1. — Jiného Otce neznámého Gnost. ze slov Páně marně vyvozují 7, 4., zřejmá to pošetilost takového Otce vymyšletí 19, 3.

Ovce zbloudilá, naznačuje prý se jí Achamotha zbloudilá I. 8, 4., zvl. v soustavě Markově 16, 1. n. II. 24, 6.

Pán, mužské jméno Achamothy I. 5, 8.

Pandóra Hésiodova Spas. Valentincův II. 14, 5. pozn. 21, 2. Gnost. jsou lži-mudrci Pandóry IV. 2, 2.

Panna v proroctví Isaiáš. III. 21, 4. 5.; anděl prý poučuje Josefa, že Maria jest ta Panna 16, 2. IV. 23, 1. Syn B., Spas. proroky zvěstovaný, z ní se narodil III. 16, 2. Panenský ten porod již Davidovi byl zvěstován 21, 5. Kr. z Panny se narodil 19, 2. n. 21, 1. n., jako Adam z panenské hroudy byl utvořen 21, 9. pozn. — Porážejí se kacíři, jenž popírají, žeby Kr. byl tělo na se vzal z Panny 21, 9. n.

Papiáš, kdo byl V. 33, 4. pozn., zaval hlavní přič. k učení chiliastickému t., o jeho spisech t.

Parakléta přislíbil Pán III. 17, 2., proč byl poslán? t. — Nazývá se tak i aión Valent., plod Člověka a Církve, choť Víry I. 1, 2. II. 14, 8., pak i Spas. jejich, jenž poslán byl k Achamothě I. 4, 5.

Pascha, co vlastně znamená IV. 10, 1. pozn., paschu slavil Pán v Jerusalemě po křtu svém třikrát II. 22, 8. pozn. — Rozepře o slavení paschy Dod. II. str. XII. n.

Pásma země, 12 pásem dle Markovců I. 17, 1. pozn.

Pastýř Hermův citován od Ir. jako kn. kanonická IV. 20, 2., jaké požíval vážnosti u Řeků t. pozn.

Pastýři oslavovali Boha pro narození P. III. 16, 4. — Pastýři praví a zbožní jsou toliko v církvi kat., majíce poslušnost apošt., u nich hledati třeba pravý výklad písma IV. 26, 2. n.; zlých se varujme, dobrých přidržujeme t.

Patrik, aión Valent., plod Člověka a Církve, choť Naděje I. 1, 2. II. 14, 8.

Patření Boha působí neporušitelnost IV. 38, 3., dokonalého se prý dostane lidem až po slavné vezdejší říši Krist. v nebesích V. 36, 1.

Pavel apošt., pastýř bezúhonný IV. 26, 4., založil církev Efešskou III. 3, 4., cestoval do Jerusa. jednat o svobodě pohanů 13, 3. pozn., svolal biskupy a kněze do Miletu 14, 2., založil spolu se sv. Petrem církev římskou 1, 1. 8, 2. — O jeho boji s šelmami V. 13, 4. pozn. — Pravda nebyla toliko jemu známa III. 13, 1. n., sám co věděl, tomu i učil 14, 2., totéž kázal, co ostatní apošt. 12, 9. n., i že jeden jest B., Otec Ježíše Kr. a ustanovitel zákona IV. 41, 4. Co mu bylo zjeveno o Kr. III. 12, 9., zaslужuje víry všeliké t., kterého Boha hlásal t. 16, 3., co učil o Kr. J. 16, 8. n. 18, 2. n. V. 14, 2. n. Výklad slov Pavl.: „Prvé to co duševné, potom co duchovní“ 12, 2., dále slov: „Tělo a krev král. B. vládnouti nebudou“ 9, 1. n. Některá příkáz. dal podle shovívavosti IV. 15, 2. Rád užívá odřazení III. 7, 1. n. pozn. — Od něho naučil se Luk., co pak se psal 14, 1. — Listy jeho okyptil Markión I. 27, 2. III. 12, 12., zavrhovali Ebiónité I. 26, 2. — Vyvracují se, kdo jej přílišně vynášejí III. 15, 1.

Peklo, viz Oheň.

Pelops II. 21, 2. pozn.

Penězoměnce proč vypudil Kr. z chrámiště IV. 2, 6.

Pětky neměli Valentinci ve své soustavě II. 24, 4.

Petr apošt., působení a kázání jeho po na nebe vstoupení P. III. 12, 1. n., první pokřtíl pohany 12, 15., nedosti opatrně se zachoval v Antiochii 12, 16. pozn., založil církev římskou III. 1, 1. 3, 1.

Pindar nadšen prý od Matky Valentincův II. 21, 2.

Písma sv. byla porušena za času zajetí, Esdráš je obnovil III. 21, 2. pozn.; kdy a kým byla do řečtiny přeložena t., vnuknutím Ducha sv., jak se domníval sv. Ir. t., proč i překladu LXX dával přednost 21, 3. Snadněji obrátiti Židy, poněvadž připouštějí písma, jinak u pohanů IV. 24, 1., za to víra těchto šlechetnější t. V nepravostech, které nekárají, třeba hledati smysl označný 31, 1. — Nikoho nenazývají Bohem leč B. Otce a Syna 1, n.; neznají písma, kdož se domnívají, že našli jiného Otce mimo B. tvůrce 5, 1. Jasně a zřejmě učí, že všechno učinil jeden B. skrze Sl. své II. 27, n., a podobně i všechno zjevil skrze Sl. IV. 11, 1. n. Kr. jest poklad v písmě skrytý 26, 1. Písma St. Z. tolikráte mluvíce o Kr. Synu B. dosvědčují, že téhož mají původce 10, 1., dále také učí, že Kr. jest pravý Syn B. a pravý syn člov. III. 19, 1. n.

Písma dokonalá řečena jsou od Sl. B. a Ducha jeho II. 28, 2.; mnohé věci jsou tam temné a třeba je Bohu zřítaviti 28, 2. n., písma nejasná jsou pouze vzhledem k zřízení božsk. 10, 1.; nejedno podob. na rozličný smysl bráti lze I. 3, 6. Pravý a neporušený výklad písma, jak se až na nás dochoval, jest právě poznání IV. 33, 8., kde jej hledati 26, 1. n., 32, 1. Kde

písmo mlčí, otázkati se třeba podání III. 4, 1. n. — O čtení sv. písma V. 20, 2. pozn. — Viz Podání.

Gnost. neprávě vykládali písma I. 1. 3. 8, 6. 8, 1. n. 9, 1. n. II. 10, 1. n. 20, 1. n. III. 21, 3. V. 21, 2. pozn. Různé o nich majíce náhledy, vespolek se potýkají IV. 35, 4., rozličné původce jim přičítají 35, 1. — Co z písma zavrhl Markión III. 12, 12., Marek a stoupenci jeho mnoho písem podvrhli I. 20, 1. a jiná překroutili 20, 2.

Písmena řecká od koho a kdy vynalezena I. 15, 4. pozn., číselná platnost jejich I. 14, 1. pozn., písmena v soustavě Markově 14, 5. n. 15, 1. n. Písm. hebr. jaká byla původně II. 24, 2. pozn., nesrovnávají se s čísly řeckými t., jedna prý se píše od pravice, jiná od levice t., nazvána i kněžská, proč? t. — Jak ničemné to důvodění z písmen, syllab a číslic II. 24, 1. n. 25, 1. 28, 8.

Pistis, aión Valent., plod Člověka a Církev, choť Parakléta I. 1, 2. II. 14, 8. **Pius**, bisk. římský, III. 3, 3. Dod. II.

Plato, kdo byl II. 14, 3. pozn., učil, že B. z hmoty již přítomné všechny věci učinil 14, 4., a že tři jsou prapůvodní základové všech věcí 14, 3. Zdali první učil stěhování se duší a o číši zapomenutí 83, 1. n. s pozn. Z jeho učení o idejích vzal Valentín své o obrazech bytostí vyšších, podle nichž tvorstvo učiněno jest 12, 3. — Vyznává Pl. jediného B. dobrého a spravedl., jenž ze své dobroty svět ten stvořil, zbožnějším se prokázal nad Gnost. III. 25, 5.

Pléróma Valentínů trojdielně rozvržena I. 1, 1. n. II. 24, 5. To rozvržení nesrovnává se s rozdělením roku na měsíce a dny t. Buď celá Plér. poklesku nevědomosti jest podrobena, aneb aiónové všickni jsou jí prosti 17, 5. Co znamená dle Valent. býti v Plér. a mimo Plér. 4, 1. n. Mimo Plér. nic nemůže býti 1, 2. n. 8, 1. n. — Plér. Markova I. 14, 1. n. — Jaký to nesmysl nad B. vymýšleti Plérómu IV. 19, 1. n. — Tvorstvo není stínem Plérómy II. 8.

Pority a hnutí lidská nesluší přenášení na Boha II. 18, 1. n. 28, 4. n. — nedají se také odloučiti od Euthymése 18, 4., a nemohla z nich vzniknouti podstata hmoty t. — Viz Dojem.

Počítání, jak staří počítali I. 16, 2. pozn.

Podání ústní základ víry III. 4, 2. pozn., mnozí národové jedině pod. se držíce, víru kat. zachovali 4, 2. a výmysly kacířské zavrhovali t. Apošt. pod. jak se poznává 3, 1., po celém světě jest zjevné t., dokazuje se nepřetrženou poslušností biskupů v církvích od apošt. založených t. Kde není písma, otažme se pod. 4, 1. n., jedno jest po celém světě I. 10, 2., mocná zbraň oproti kacířům t. S podáním apošt. srovnává se překlad LXX III. 21, 3. Toliko lidská pod. zavrhoval Kr., nikoli pak zákon IV. 12, 1. n. pozn. — Valentínci pohrdali podáním III. 2, 2. — Viz Písma.

Podobenství, jaký rozdíl činí Ir. mezi obrazem a podob. B. V. 6, 1. pozn. — Jak zneužívají Gnost. podob. písem sv. II. 10, 1. 2., zejména Markovi I. 16, 1. n. Jak mají se vykládati II. 27, 1. n. 28, 8., o člov. hospodáři IV. 36, 1. n., o hostině svat. 36, 5. n., o synu marnotratr. 36, 7., o dělnících t., o celníku a fariz. 36, 8., o dvou synech t., o stromu fíkov. t.

Podstata (οὐσία) která Bohu přináleží a která nepřináleží I. 14, 1. pozn., podst., vzor a podoba IV. 20, 1. pozn.

Pohané z věcí stvořených poznávají, že jeden jest B., tvůrce světa II. 9., a vyznávají, že prozřetelností svou svět řídí III. 25, 1.; bohům svým vhodnější dávají jména, než Valentínci aiónům II. 14, 9. pozn. Jich víra a povolání předpodobněno Isákem a porodem Rebeky IV. 21, 2., ženou Oseáš. a Mojžiš. 20, 12., naznač. vyjitím Israelitů z Egypta 30, 4., bylo tajemstvím nepostihlým I. 10, 3. pozn. I k nim se odnášela příslibení daná Abrahámovi IV. 7, 1. n. Kr. přišel, aby jim vinařům lepším pronajal vinici svou 36, 2. V jednotu víry spojení činí mzdu Krist. 21, 3. Jich obrátiti méně snadno než Židy 24, 1. n. Otec těch, kteří z nich uvěřili, Abrah. 21, 1., víra jejich šlechetnější 24, 2. Jaký z pohanův a nevěrců vzniká prospěch spravedlivým V. 29, 1. Učeň Páně duchovný bude je sonditi IV. 33, 1. Přijímají-li křesťané některé věci od nich, mohli je přijati i Israeliti 30, 3.

Pokání veřejné v církvi za Ir. I. 13, 5. n.; činícím pokání připraven pokoj a přízeň B., nečinícím oheň věčný IV. 40, 1., kdo bez pokání ve skutečích nepravostech setrvá, propadne trestu ďábl. III. 23, 3.

Poklesek a nevědomost prapůvod hmoty dle Valent. II. 19, 4., příčina světa 25, 6., proň vyplození Kr. a Duch sv. IV. Úv. 3. Poklesem nevědomosti buď celá Plér. postižena, aneb aiónové všickni jsou jí prosti II. 17, 1. n. Jak mohl přihoditi se v Plér. 4, 2. n. 17, 10. Volice se rouhá, kdo světo-tvůrce výplodem poklesku býti praví 19, 9. 28, 4. III. 10, 1. Pokl. a nevědomost nemohou býti příčinou světa 3, 1. n. — Viz Sofia.

Pokoušení nemá člov. Boha; ďábel Krista pokoušuje, jak byl odražen V. 21, 2.

Polykarp sv., učeň apošt. a mučeník, od apošt. byl biskupem v Smyrně ustanoven III. 3, 4., viděl jej i Ir. t. Dod. I., pevně se držel apošt. podání III. 3, 4., obcoval důvěrně se sv. Janem apošt. t., za Anikéta přišel do Říma, proč? t. Ten větší víry zasluhuje než Valentín a Markión t., psal Filipenským, kterýžto list jest převzácný důkaz jeho víry t.

Pomazání Páně, co znamená III. 9, 3., zaslíbeno proroky t. — Pomaz. u katolíkův užívané jak nápodobili Gnost. I. 21, 3. n. — Viz Břimování.

Poslání, co rozuměti posláním Syna a Ducha sv. II. 13, 6. pozn.

Poslušnost, neposlouchati Boha smrt člověka, posl. život jeho; obojí zůstavil B. svob. vůli člověka IV. 39, 1. Posl. synů větší než posl. otroků 13, 2. Posl. žádal B. na Židech více než obětí 17, 1. 4. — Posl. Marie P. a neposl. Evina III. 22, 4. V. 19, 1.

Postupovati do nekonečna nezbytno, nepojal-li B. tvůrce světa vzory tvorstva sám od sebe II. 16, 1., což se i Basilidovi přihodilo 16, 2.

Pothinus str. X. n.

Potopa, proč uvedena na lidi IV. 36, 4., dle Ofitů I. 30, 10.

Povolání pohanů k víře tajemství nevyzpyt. I. 10, 3. — Povol. spojití náleží se skutky spravedlnosti IV. 36, 6.

Pozemské věci aby byly obrazy nebeských, to se shoduje, nikoli však aby nebeské byly obrazy ještě vyšších a neznámých IV. 19, 1.

Poznání pravé, které a jaké jsou známky jeho IV. 33, 8. — Pohané již z věcí stvořených poznávali, že jeden jest B., tvůrce světa II. 9., a že prozřetelností svou svět řídí III. 25, 1. — Pozn. božstva zastupuje vykoupení n některých Markovců I. 21, 4. — Viz Gnóse a Vědomost.

Pratoc, viz Propator.

Pratoc B. vyvolil, aby je spasil, sám jich potřebí nemaje IV. 14, 2., jim

- a spravedlivým nebyl zák. ustanoven 16, 3., hříchové jejich v písmě napsání pro naše poučení 27, 3. Neměli oni jiného B. než Otce, kterého Kr. hlásal 27, 4., sami rozsévali učení o Kr. 25, 8. Totéž Sl. B. vyvolilo i nás 36, 8. Z proroctví jejich usnadnila se víra v Kr. jimi předpověděného 23, 1.
- Prapůvod** všech věcí dle Platóna trojí II. 14, 3., jaký dle Valentínců I. 1, 1. 8, 5., dle Mikulášenců III. 11, 1. n. Není ho mimo B. tvůrce všech věcí. II. 1, 1. n. — Viz Bythos.
- Prasvětlo** Ofitů I. 30, 1.
- Pravda**, kdo ruší pravdu v božské mléko přiměšuje sádku III. 17, 1., pravda jest nelíčená i dětem pochopitelná 15, 2., pravidlo pravdy nezvratné I. 9, 4., sv. Otcem stanoveno které? 22, 1. n.; že pravda známa byla apoštolům a věřícím, patrně ze svědectví o Kr. III. 12, 8., všem byla známa a nikoli jedinému Pavlovi 13, 1. n.; nemá se hledatí mimo církev 4, 1. — Komu byla svěřena dle Valent. 2, 1.; byla-li známa mudrcům pohanským, marně přišel Spas. na tento svět II. 14, 7., Valentínci ji neznali lépe t. — Viz Alétheja.
- Pravé**, co dle Valent. I. 5, 1. 6, 1. II. 24, 6.
- Pravidlo** pravdy nezvratné I. 9, 4. pozn., sv. Otcem stanovené 22, 1. n., nepochází z čísel, ale čísla se jím zpravují II. 25, 1.
- Prázdnota**, viz Stín a I. 4, 1. pozn.
- Presbytery** rozeznává Ir. od biskupů III. 14, 2., u presbyt. církve apoštolská jest nauka IV. 26, 2. pozn. 32, 1.; zljch se třeba varovati, dobrých přidržeti 26, 2. n.
- Proanenuoétos** Kolorbasovců I. 12, 4.
- Proarché**, viz Bythos a Prapůvod.
- Proarchón** Barbéliótů I. 29, 4.
- Prognósis** Barbéliótů I. 29, 1.
- Proměnění Páně** v osnově Markově I. 14, 6.
- Pronásledování** spravedlivých Abelem naznačeno, proroky hlášáno, na Kr. dokonáno IV. 34, 4.; pronásledování církve proroci na sobě předpodobňovali 33, 9. n.; církev jím s počátku byvši oslabena, ihned rozhojnila počet oudů svých trvajíc na vždy 33, 9. Třeba ho spravedlivým V. 28 4.
- Propator**, viz Bythos a Prapůvod.
- Proroci** téhož Kr. předpovídali, jehož hlásá evang. IV. 34, 1. n.; jich řeči na Kr. se naplnily t., kterak byli s Kr. z této podstaty 2, 4. Syn B. nebyl poslán na způsob proroků, nýbrž o vlastní moci 36, 1. Sl. B. rozličným způsobem jim budoucnost ukazovalo 20, 12., jich svědectví od B. pochází III. 21, 1. B., jemuž se klaněli, B. živých jest a není nad něho jiného B. IV. 5, 2., jediného B. nebe a země hlásají III. 10, 6. IV. 2, 1. n. Kterak lze dle nich Boha spatřiti 20, 4. n., a kterak sami jej spatřili 20, 6. n., po proroctvu V. 1, 2. Předpovídali Z. N. IV. 9, 3. n. 25, 3., vtělení se Slova III. 16, 2. 17, 4. 21, 4. n. IV. 2, 4. 11, 1. 20, 4. n. Jakožto živí oudové Kristovi předpovídali a na sobě předpodobňovali pronásl. církve a skutky Páně 33, 9. n., utrpení jeho 25, 2. i s okolnostmi 35, 3. Znamení mesiášská jimi předpovězená jediné na Kr. se hodí 34, 2. n. Krev jejich pohledávána měla býti, aby byla spasena V. 14, 1. Bylo třeba, aby Spas. měl proroky, kteří by přistáli jeho předpovídali IV. 35, 2.; mnohé věci zvěštovali skrze podob. a jinotajně II. 22, 1. Cokoliv o Kr. předpověděli, učení duchovní náležitě vyloží IV. 33, 15. Proroci a zák.

byli až po Jana 4, 2. Řeči prorokův a řeči Páně tytéž 2, 8.; předpověděl dle Ir. pozemské panov. Krista se spravedlivými po z mrtvých vstání V. 33, n. Jímí usnadněna víra v Kr. IV. 23. — Kdo prorok falešný IV. 33, 6.

Proroci dle Šimóna Kouz. nadšeni byli anděly světotvůrci I. 23, 3., Markión je zavrhoval a spas. jim upíral 17, 2.; vyvrácení nauky Markiónitů, žeby od jiného B. pocházeli proroci a od jiného Kr. P. IV. 34, 5. Gnost. vůbec a Valent. zvl. učili, že proroci Démiúrgem byli nadšeni a poslání, což se vyvrací 35, 1. n., jich duším duchovné směr Achamothy že bylo vstřípeno I. 7, 3. II. 19, 7. a že i od jinud měli svá proroctví I. 35, 1. Dle Markovců viděli světotvůrce, ale nikoli svrchovaného Otce 19, 2. Co o nich Ofitě 30, 11.

Proroctví dar B. IV. 20, 4.; jediný B. jej může udělit I. 13, 4.; nežli se naplní, hádankou jest IV. 26, 1., jinak po naplnění t. Rozličné jsou druhy proroctví 20, 8. Pror. nenaplnila se na Kr. náhodou 34, 1. n. — Za času sv. Ir. mnozí měli dar pror. II. 32, 4. — Původ gnostických, viz Proroci.

Prorokovati jak ženy učil Marek I. 13, 3.

Prostředník mezi B. a lidmi, bylo třeba, aby měl přirozenost obojí III. 18, 7.

Prozřetelnost, B. ač neviditelný, dle prozřet. nikoho nemůže býti tajný II. 6, 1. pozn., prozřet. B. velemondrá jest a ke všem věcem se odnáší II. 26, 3. IV. 36, 6., vzhledem k člověku 38, 3. — Boha bez prozřetelnosti veskrz neužitečného smyslili Epikúrovci III. 24, 2., avšak bludně 25, 1. pozn.

Prst, jak na prstech počítali staří I. 16, 2. pozn.

Průnika, také Duch sv. a Sofia Barbéliótů I. 29, 4. pozn., Ofitů 30, 3. n.; proroci nebyli od ní nadchnuti IV. 35, 3.

Prvočlověk Ofitů I. 30, 1. 6. 12. n.

Prvožena Ofitů I. 30, 1. 12.

Předpekli, Kr. stoupiv do předp., hlásal tam spásu zemělým IV. 22, 2., odpustil jim hříchy, kteréž nebudou jim více přičítány 27, 2.

Překlady St. Z. III. 21, 1. n. pozn.

Přepodstatnění chleba a vína při oběti nejsev., viz Eucharistie.

Přikázání přirozená ospravedlňovala před zák. IV. 13, 1. pozn., společná jsou Židům i křesť. IV. 13, 4., proč v každém zákoně některá jiná příkáz. lidem ustanovena? 9, 3., st. Z. jako poutem potahoval duši k dokonalému plnění příkáz. 13, 2. — Příkáz. desatera jak na deskách napsáno II. 24, 4. pozn. — Příkáz. zákona první a největší Kr. obnovil 12, 2. n., příkáz. evangelijní zákon neruší, ale naplňuje 13, 1. n. — Poněvadž ďábel svedl člověka, aby příkáz. B. přestoupil, Kr. příkáz. Boží mu namítaje nad ním zvítězil V. 21, 2. n. — Některá příkáz. dal Pavel dle shovívavosti 15, 2. — Viz Zákon.

Příští Páně dvojí I. 10, 1., proroky zvěstováno IV. 33, 11. n., při druhém spravedliví budou vzkříšeni a v království jeho postaveni 22, 2. — Viz Království.

Přirozenost, dle přiroz. jsou všickni synové B., nikoli však dle víry a poslání IV. 41, 2.; slabost přiroz. lidské kdo Bohu přičítá, jakoby zdokonalení byla neschopna, nerozumně jedná 38, 4.

Ptolemeus kacíř apoštoly neviděl II. 22, 5., soustava jeho výkvět školy Valentínovy I. Úv. 2.; učení jeho stoupenců 12, 1., Bohu přičítají, co Homér Jovišovi 12, 2.

- Ptolemeus Lagovic** zřídil knihovnu v Alexandrii a vřtěl ji obohatiti sv. knihami Židů, dal je přeložiti do řečtiny III. 21, 2. n. pozn.
- Půst** Páně lék od požívavosti člověka v ráji V. 21, 2. — Rozepře o půst velikonoční Dod. II.
- Putování Heleny Šimónovy** z těla do těla I. 23, 2., put. duší 25, 4. — Viz Stěhování se duše.
- Pýcha** hada ďábla poražena pokorou Krist. V. 21, 2. Nemáme pychatí pro nepravosti předků a pohrdati jimi IV. 27, 2.
- Pythagoras** a číselná jeho soustava I. 1, 1. pozn. II. 14, 6. pozn.
- Rádlo** mělo jakousi podobu kříže IV. 34, 4. pozn.
- Raguel Barbeliótá** I. 29, 2. pozn.
- Rahaba** nevěstka IV. 20, 12. pozn., koho označují tři vyzvědači od ní přijati? t. co znamená jí dané? t. pozn.
- Rachel**, pro niž Jakob všechno učinil, označuje církev a Jakob Krista IV. 21, 3.
- Ráj** nachází prý se nad třetím nebem I. 5, 2. Valentínci nazývali jej podle moci i čtvrtým archandělem t. pozn., v tom byl Adam t., a z ráje jsa vypuzen, z milosrdenství podroben byl smrti III. 23, 6. Tam prý byli přenešeni i spravedlivci St. Z. V. 5, 1. — Církev ráj na tomto světě 20, 2.
- Rebeka**, co označuje její porod IV. 21, 2.
- Remfám** IV. 15, 1. pozn.
- Rodanusle** I. 13, 7. pozn.
- Rodokmen Páně** III. 21, 9. pozn. 22, 3. pozn.
- Rok**, proč má 365 dní dle Basil. I. 24, 3., vyvráceno to učení II. 24, 5. Rok P. příjemný, co o něm Isaiáš II. 22, 2. — Rok narození Páně III. 21, 2. pozn.
- Rozkolníci** raději k svému vlastn. prospěchu hledí než k jednotě církve, tělo Krist. roztrhují a seč jsou usmrcují IV. 33, 7., jak je B. potrestá 26, 2.
- Rozkošem** tělesným kdož hoví, ty přirovnávají proroci dobytku a zvířatům nerozumným, Pavel pak nazývá je tělesnými V. 8, 2. Naznačení jsou v zák. nečistými zvířaty 8, 3. — P. varovati se velí rozkoší světských IV. 2, 4.
- Rozum (Nós)** co dle Ir. II. 13, 1., rozličné jeho úkony a postup jejich 13, 2., nelze jej odloučiti od duše 29, 3. — Srovn. Nůs a Dojem.
- Rybník** bravrný změnil sv. Ir. s rybn. Siloa IV. 8, 2. pozn.
- Řád spásy** (οὐνονομία), co jest I. 5, 1. pozn. 14, 6. pozn., rozličnými řády Bůh lidskému pokol. přispíval III. 12, 13. — Od koho jemu učiti se jest 1, 1.
- Řeči špatných** varovati se prikazuje Kr. II. 32, 1.
- Římská církev** založena od sv. apošt. Petra a Pavla III. 3, 2., výtečné její přednostství t. pozn., poslušnost jejich biskupů 3, 3., z ní bráti dlužno apošt. podání t.
- Římská říše** bude rozdělena a antikristem zrušena, dříve nežli nastane konec světa a království Krist. na zemi obnovené V. 26, 1. n.
- Sabaoth**, co znamená dle Ir. I. 30, 5. pozn. II. 35, 3. pozn.
- Saduceové** IV. 12, 1. pozn.
- Samael**, had Ofitá I. 30, 9. pozn.
- Samaritán**, podob. o něm se vykládá III. 17, 3.
- Samuel** pastýř bezúhonný IV. 26, 4.
- Satan**, co znamená to slovo? V. 21, 2. pozn. Dle Ir. neodvážil prý se před příchodem Krist. zlořečiti Bohu t., jak a proč jej Kr. zákonem porazil,

nic od něho nemáme očekávat, nýbrž pravého B. se držeti a pro dary B. nepyšněti 22, 2., kdo sstana se přidržuje, smrti blízko jest t. — Jeho nástroji jsou Gnost. 26, 2. — Kdo jest dle Saturnína I. 24, 2., byl prý původce některých proroctví t. — Viz Dábel.

Saturnín, kdo byl a učení jeho I. 24, 1. n., první učil, že dvoji jest plémě lidské, jedno dobré a jedno zlé 24, 2.

Sedmdesáti III. 21, 1. n. pozn.

Sedmice, viz Hebdomas.

Sekundus, jeho učení I. 11, 2.

Seth I. 30, 9. pozn.

Sethiané, učení jejich I. 30, 9. n. s pozn.

Sethité, IV. 16, 2. pozn.

Setník v evang. obrazem Déniúrge I. 7, 4.

Síga, aión Valent., choť Bytha, zplodila Nůsa a Alétheji I. 1, 1., zabránila Nůsovi, když ostatním aiónům vyložiti hodlal velikost Otce 2, 1., nemůže bytovati s Logem v tétěž Plérómě II. 12, 5. — Síga Kolorbasova co zjevila Markovi I. 14, 1. n.

Síloa, umytí slepce v pramenu Sjl. obrazem křtu V. 15, 3. pozn. — Viz Rybník.

Símě duchovné dle Valent. tajně v Dém. a jím v duše lidské vloženo, aby se zdokonalilo I. 5, 6., to nazývají Církví t. Mnohonásobný to nesmysl II. 19, 4. Dém. nemohl o něm nevěděti 19, 2. Símě to duše nečiní vzácnější 19, 4. n., aniž většeno jest duším knížat, králův a kněží 19, 7. Učení to vzali od Anaxagora 14, 2. — Viz Anaxagoras.

Símeón, jenž Krista vzal na lokty své, co zvěstoval o něm III. 16, 4., naplnil radost Abrahámovu IV. 7, 1. — Dle Valent. byl obrazem Démiúrge I. 8, 4.

Sixtus, viz Xystus.

Skonání světa kdy nastane dle Ir. V. 28, 3. pozn., kdy dle Valentincův I. 6, 1. 14, 1.

Skutkové, kteří jsou tělesní a kteří duchovní podle sv. Pavla V. 11, 1. Povolání beze skutků spravedlnosti nedostačuje IV. 36, 6. Dle skutků jediné spravedliví jsou synové B. 41, 2. Netoliko zlých skutkův, ale i zlých žádostí třeba se zdržovati II. 32, 1. n. IV. 13, 1. — Dle Šimóna Koux. nejsou skutk. dobří sami ze sebe, nýbrž případně I. 28, 3., ke spáse nepřispívají t., dle Basilidiánů, Kynikův a Valentinců mravně se neliší I. 24, 5. II. 14, 5., toliko lidé jim mravnou povahu přikládají I. 6, 2. n., což zvláště učí Karpokrates 25, 4. Vyvrácení té nauky rouhavé II. 32, 1. n. Lidé duchovní skutky mrzkými prý se neposkvřují I. 6, 2. pozn. 6, 3. pozn., má prý člověk zkusiti všecko II. 32, 1. n. Zlé jak lze páchat dle Kalnitů I. 31, 2. Dobrých skutků jen katolíkům třeba, nikoli pak Valentincům 6, 2. 4. II. 29, 1.

Slabost přirozenosti lidské kdo Bohu přičítá, nerozumně jedná IV. 38, 4., nikterak není důvodem slabosti B. 38, 1., chtěl tomu B., aby člov. jí zakusil V. 3, 1.; pro slab. lidskou stalo se dokonalé Sl. nemluvnětem IV. 38, 1. n.

Sláva, větším stupněm slávy odmění se větší stupeň lásky ke Kr. IV. 13, 3., rychle pomíjející nepůsobí libost II. 7, 1.

Slitovnice II. 24, 3.

Slovo (Logos) a Otec jeden a týž jest B. IV. 28, 2. a právem se nazývají jediný B. a Pán III. 8, 3., jedno Sl., jeden Otec, jeden Duch sv. a jedno spasení IV. 6, 7. Sl., B. a Duch sv. souvěční jsou s B. Otcem II. 25, 3. 30, 9. IV. 14, 1. 20, 1. a též podstaty II. 2, 5. n. 17, 8. 30, 9. III. 6, 2. 8, 3. 16, 2. n. V. 1, 1. 12, 2. Zplození Slova B. nevypravné jest a jedinému B. známé II. 28, 6.; bez rozumu jsou, kdož je chtějí vyložit t. Sl. jest v Otci III. 8, 3., z věcí stvořených nic se mu nerovná 8, 2.

Jediný Otec poznává Sl. své IV. 6, 3. a Otce nelze poznati, leč zjeví-li jej Sl. t. 20, 4. n. V. 1, 1., a to Sl. zjevovalo Otce od počátku andělům a všem, od nichž Otec poznán býti chce II. 30, 9. IV. 5, 4. 6, 7. 20, 11. n. Otec zjevil Sl. učiniv je viditelné 6, 6. Sl. zjevuje tvorstvem Boha tvůrce t. a vede nás ku poznání Boha nesmírného 20, 1., skrze Sl. své zvěstován byl Otec, Otec pak a Sl. skrze zákon a proroky 6, 6. Sl. B. zjevovalo prorokům věci budoucí viděními, řečmi a skutky 20, 12. Otci svému slouží ve všem 7, 4., jest rukou B. III. 21, 10. IV. 20, 1. V. 16, 1.

Slovem a Duchem sv. B., Otec P. našeho, všechno stvořil II. 30, 9., řídí a spravuje I. 22, 1. II. 30, 9. IV. 20, 1. n. 31, 2., k Slovu řekl Otec: „Učiňme člověka“ V. 15, 4. Sl. vždy bylo se stvorem svým IV. 6, 2. a přispívalo pokol. lidskému 28, 2., od počátku vstoupalo a sestoupalo pro spas. lidské 12, 4. Abrah. poslušen byl rozkazu Slova B. 5, 4. a stal se přítelem B. 13, 4., v něm naučil se člov. následovati Sl. B. 5, 4.; od počátku hlásalo přísti Krist. ke spasení lidí 20, 4. Vtělení se Slova zvěstovali proroci 38, 11.

Za posledních dob přišlo volat člov., jako B. volal Adama, hledájo ho V. 15, 4., ukázalo se starší se člověkem 16, 2., stalo se viditelné vtělením III. 9, 1. a zjevilo takto všem Otce i Syna IV. 6, 5.; nepočalo býti, když se stalo člov. utrpení schopným III. 18, 1.; totéž Sl. Bůh jest a člov. a jsouc člov. naplněno bylo Duchem sv. a pomazáno, aby hlásalo evang. 9, 3., zachovalo podobnost zplození s Adamem 21, 10. pozn. Sl. věčné v čase stalo se člov. utrpení schopným 18, 1. Sl. Boha Otce stalo se synem člov. 18, 6., opravdově I. 9, 2. n. III. 16, 2. n. 22, 1. n., což i stvrzuje nejsv. svátost oltární IV. 18, 4., V. 1, 3. Jakožto člov. jest z kořene Jesse a syn Abrah. III. 9, 3.; toto Sl., které vždy bylo s pokol. lidským a tělem se stalo, jest J. Kr. P. n., který trpěl, z mrtvých vstal a přijde vzkřísit všeliké tělo 16, 6. Pomazáno byvší od Otce, učiněno jest Ježíšem Pomazaným 9, 3. Slovem B. osvědčil se Kr. i tím, že učeníky své nazval přátely B. IV. 13, 4. Sl., Jednorozený, Život, Světlo, Spas., Kr., Syn B. pro naše spas. vtělený, jeden a týž jest I. 9, 3. Sl. B. nebylo by se vtělilo, nemělo-li spaseno býti i tělo naše V. 14, 1. n., proč se stalo tělem III. 19, 1. 20, 2. IV. 20, 4. n. V. Úv. 1, 1. Slovem dal člověku B. Otec spasení, smilovav se nad ním 21, 3.; vtělením stalo se takovým, jaké by člov. slabý mohl pochopiti IV. 38, 1. n. Přijalo přiroz. lidskou, aby člov. stal se synem B. III. 19, 1. n.; stalo se člov., aby člověka upsalo Bohu 10, 2. I vtěleno má od Otce moc nade všemi věcmi V. 18, 8. nad zemí i pod zemí IV. 20, 2.; přišlo ku pádu i ku povstání mnohých, a proto bude souditi všechny V. 27, 1. Když tiše odpočívalo, byl Kr. pokoušen a ukřižován, když ku pomoci přispělo, vstal a vítězil III. 19, 3.

Bylo toho třeba, aby se stalo tělem III. 18, 7., k našemu spasení a zdo-konalení V. 1, 1., i abychom dosáhli nesmrtelnosti III. 19, 1. Sl. B.

člověkem překonavši ďábla člověku závistného, člověku jej podrobilo V. 24, 4., jím spojení s B. obnoveno III. 18, 7., obraz B. v nás objeven a podob. obnoveno V. 16, 2., člov. učiněn podoben Otci nevidit. t. Slovo vtělené obživilo člověka a zdokonalilo jej 1, 3., krví svou nás vykoupilo, dádouc život za život a tělo za tělo 1, 1.

Odstranivši pouta služebnosti, naučilo člověka bez pout Boha následovati IV. 13, 2., rozšířilo svobodu a utužilo poddanost k B. t., nevypokoupilo nás násilně, nýbrž přesvědčivě V. 1, 1. Totéž Sl. vyvolilo i prarotce i nás, onyno navštěvujíc skrze proroky, nás pak shromáždujíc skrze své příští IV. 36, 8., stalo se dárce Otcovy milosti ku prospěchu lidstva 20, 7., každého času přispělo lidstvu, každému pokolení náležitý a vhodný zák. předpisujíc 14, 2.; totéž Sl. B., P. n. J. Kr., který mluvil s Abrah. i Mojžišem, původce jest obojího zák. 9, 1.; poslouchati Slova obojí zákon přikazuje 18, 4.; slovy zákona dosvědčil Pán, že zákon hlásal Sl. V. 21, 3. Proč přikázalo Israelitům oběti? IV. 18, 6. Hlásajíc v zákoně, že jedinému B. klaněti se máme, týmiž slovy porazilo satana, když je pokoušel V. 22, 1.

Že nepřítelc máme milovati, učilo slovem i příkl. III. 18, 5. Fariseové je nepřijali, protože Bohem a zákonem pohrdali IV. 2, 6. Židé, pohrdající Slovem B., Bohem marně se vychloubali 6, 1., ba od samého Otce odpadli 7, 4.

Sňatek Slova s církví předpodobněn sňatkem Mojžiš. s ženou ethiopskou 20, 12. Sl., skrze něž jest všechno, jest i hlavou církve V. 18, 2. Kdyby Sl. B. nebytovalo v nás, nemohli bychom vládnouti král. B. 9, 4. Tělo, jež ovládá Duch sv., Slovu B. se připodobňuje 9, 3.; působením Slova vstanou naše těla z mrtvých, byvše nejsv. svátostí živena 2, 3. Sl. B. kdo nevěří a pohrdá jeho příštím, přísněji bude potrestán IV. 18, 2. 36, 2. n. Sl. pokárá pastýře bezbožné a pyšné 26, 3. — Obět těla a krve Slova vtěleného jediná církev Bohu vzdává 18, 4.

Dle Markióna a jiných svět nebyl stvořen Slovem III. 11, 2., aniž přišlo na tento svět 11, 3. Nestalo se tělem a netrpělo, jakož ani Kr. ani Spasit. t. Nehodně o něm smýšleli Valent. II. 18, 8. 18, 4. n. a lišili je od Spasit. a Jednorozence IV. Úv. 3., dle nich nestalo se tělem I. 9, 2. n. Co souditi o výplodech Loga a Zóe? 18, 8. Valent. nedobře porovnávají Sl. B. se slovem lidským t., Sl. a Tichota (Lógos a Zóe) nemohou bytovati v též Plér. 12, 5.; žeby bylo podrobno nevědomosti, holý nesmysl 17, 8; počalo-li dle někt. Valent. utrpení od Sl., podroben jest mu i Otec 17, 7.

Slovo B. jakmile přijme kalich a chléb, promění se v pravé tělo a pravou krev Krist. V. 2, 3., slovo B. apoštoly hlášáno jakožto zák. nový IV. 34, 4., podobno jest sekerě V. 17, 4.; kdo rozjímají slovo B., vhodně se připodobňují přežvýkavcům a dvoupaznehtníkům 8, 3. — Slov marných třeba se varovati IV. 28, 2.

Smrt následek neposlušnosti k B., proto jí byli první rodiče podrobeni V. 23, 1. n., aby dosáhli milosrdenství III. 28, 6. Zničení smrtí spása Adamova 23, 7., nebyla by v pravdě pohlcena, kdyby Adam nebyl od ní osvobozen t., Kristem překonána 23, 4. 23, 7. I smrt vydala Kristu svědectví, že jest B. a člov. IV. 6, 7. Kdy bude konečně poražena V. 13, 8. — Mučnická smrti pohrdají, kterak? 9, 1. n. Proč dopustil B., abychom po smrti setleli? 2, 3. — Původ její dle Ořtá I. 30, 5. 9.

Sňatky uvnitř Plérómy dle Valentína I. 8, 4.

**Sobotu slaviti přikázal B., proč? IV. 16, 1., co označovala t., zákon nezapo-
věděl konati v sobotu skutky dobré, ale služebné 8, 2., knězi sloužice
a práci konající v sobotu pluili zák. 8, 3. a tak i Kr., uzdravuje v sobotu
8, 2. aniž učeníci jeho trahající klasy porušili sobotu 8, 3.**

Sodomité spas. jsou dle Markióna I. 27, 3. — Co o nich Kainité 31, 1. pozn.

**Sofia, aión Valent., plod Člověka a Církve, choť Theléta I. 1, 2., zabrala se
všetečně do zkoumání Otce a co při tom utrpěla 2, 2. Horos jí přispěl
ku pomoci t., i obrátila se k Otci, Enthymése od ní odňata a z Plér. vy-
loučena jest t., porodila bytosť nestvůrnou 2, 3. Jak naznačeno její
utrpení v písmě 8, 3. 8, 4. II. 20. Nemožno, aby Sofia upadla v nevědom.
a utrpení II. 18, 1. n. Oznakem jejím nebylo ani odpadnutí Jidášovo
20, 2. ani utrpení P. 20, 3. ani neduh ženy krvotoké 23, 1. — Odloučena
jsouc od Theléta nic nemohla počíti a vyploditi 12, 3., aniž Enthymése
mohla býti od ní odloučena 18, 2. Dle některých stala se hadem I. 30, 15.
— Viz Achamotha, Enthymése, Moudrost, Poklesek.**

Sótér, bisk. římský III. 3, 8.

**Soud poslední, ještě před ním budou dle Ir. spravedliví panovati na té zemi,
na které trpěli V. 32, 1. n. Den a hodinu jeho kterak neznal Kr.
II. 28, 6. n., přijde k němu a proč III. 16, 6.; spravedlivě tam souzen bude
člověk IV. 4, 3.**

Soustava gnost. jak nesmyslná II. 16.

**Spása, aby nám ji opatřil, neužil Kr. věci z poklesku a nevědom. vyplozených
aneb od andělův učiněných, nýbrž od Otce aneb jím samým stvořených
V. 18, 1. Rozličným způsobem B. lidem spásu opatroval IV. 14, 2. Před
zák. bylo ke spas. třeba zachovávatí desatero a to stačilo 15, 1. Ke
spáse a dokonalosti člověka bylo třeba, aby se vtělilo Sl. V. 1, 1. Při-
účastniti se spásy jest následovati Kr. IV. 14, 1., spása naše od B. jest
a ne od nás III. 20, 3., bez Ducha sv. není spas. V. 9, 3., věřícím se ho
dostane skrze Ducha sv., nevěřícím však přísného soudu IV. 33, 15. Jen
ti budou spas., kdož věří v B. a milují ho 28, 3. — Dle Markióna Ježíšem
uštědřena všem bezbožným, odepřena spravedlivým I. 27, 3., dle Valent.
není ovocem dobrých skutků, nýbrž gnóse 6, 1.**

**Spasitel náš byl již Davidovi zaslíben a zaslíbení to se naplnilo III. 10, 4.
Bylo třeba, aby měl své proroky, kteří by přišli jeho hlásali IV. 35, 2.,
což i činili majíce od něho dar prorocký 20, 4. Není ani pouhý B. ani
pouhý člov. III. 20, 2. n. Syn B. právem se nazývá Spas., spása a spa-
sení 10, 3., proč bylo třeba, aby se stal člov. 18, 6. n. 22, 1. n. Násle-
dovati Spasitele jest přiúčastniti se spásy IV. 14, 1.**

**Původ Spas. dle Gnost. vůbec III. 11, 1., od koho vyplozen 16, 3.,
koho nazývají Spas. vyšším 10, 4. Spasitele jejich lze přirovnati Pandóře
Hésiodově II. 14, 5. 30, 3. n. IV. 2, 2. Spas. a Ježíš dle nich není tentýž
III. 11, 3., na toho po křtu sestoupil Spas. s Plér. 10, 4., aby hlásal Otce
neznámého 11, 3. Spas. nevtělil se, aniž trpěl, nýbrž sestoupil jako ho-
lubice na Jež. a později opět do Plér. se navrátil t. — Spas. Satur-
ninův I. 24, 2., k čemu přišel t., Valentín 2, 6. IV. Úv. 8., sluje
Všem a Dobrolibezným I. 2, 6. 3, 4. 12, 4., Kristem III. 16, 1., jest nádobou
vyššího Kr. a celé Plérómy t., rozdílný od J. Krista a Slova t. IV. Úv. 8.,
sestoupil na Jež., proč, kdy a jak? nic netrpěl, aniž mohl trpěti I. 7, 2.**

III. 16, 1. IV. Úv. 3., poslán byl od Kr. k Achamotě I. 4, 5., jemu Otec a aiónové. všecko podrobují t. Tvorčí působnost jeho t. 8, 5., dal Achamotě tvar dle vědění a uzdravil ji od strastí 4, 5., kteréžto proměnil ve hmotu podstaty dvojí, dobré a zlé t. Všecko činí skrze Achamothu 5, 3. II. 30, 4., mnohým věcem učil Démiúrga 7, 4. Při počítání aiónů má se počítati sebou II. 12, 7., špatným jest umělcem, jestliže k obrazu Nůsa Démiúrga vytvořil 7, 2. Z učení Valent. jde, že i Spas. byl nevědomostí podroben 5, 2. a že andělé průvodčí jeho jsou nedokonalí a beze tvaru 19, 1. — Spas. náš proč přišel, z čeho se skládá dle Valent. 6, 1., hmotného nic nevzal na se t. — Jaké měl jméno dle Marka 15, 1., sestoupil na Jež. jako holubice při křtu 15, 3. Kdo Spas. dle Kolorbasovců 12, 4., proč jej nazývali synem člov. 15, 4. Kdo dle Barbéliotů 29, 2. — Viz i Ježíš, Kristus a Slovo.

Spravedlivý, B., který řídí tento svět, musí býti i spravedlivý i dobrý III. 25, 2., jen sprav. jsou synové B. dle skutků IV. 41, 2. n., mají všickni řád kněžský 8, 8. pozn., v st. Z. méně byli dokonalí 11, 8. Pronásled. spravedlivých již Abelem bylo naznač., proroky pak hlás. a na Kr. dokon. 24, 4., proč je B. ponechává moci a nešlechtnosti bezbožných 18, 8., třeba jim pronásledování V. 28, 4., nevěřící jim slouží k spáse 29, 1.; nebyl by Kr. na se vzal tělo a krev, kdyby se nepohledávala krev spravedlivých 14, 1. Kterak vstanou z mrtvých? II. 33, 5.; zvláštní učení sv. Ir. o pozemsk. panování spravedlivých V. 32, nn. — Dle Markióna nedošli spas. I. 27, 8.

Spravedlnost, B., bez spravedln. není B. III. 25, 3.; spravedln., dobrota a moudrost B. jak vespolek se podmiňují t.; všecko od B. k tomu zřízeno, aby dokonána byla spravedln. a zjevena dobrota IV. 37, 7.; spravedln. B. trestá hříchy praotcův i naše, naše však přísněji 27, 4. — Proč přikázána obřízka, ana nepůsobí spravedln.? 16, 1. co rozuměti spravedlností zákona 16, 8. — Povolání beze skutků spravedln. nestačí 36, 6., Bohu milejší uad oběti 17, 3. n. Kr. žádaje větší spravedln. na učenicích svých, nedjednal proti zákonu, nýbrž jej doplnil 18, 1. n. — Někteří ji pokládají za B. nedůstojnou III. 25, 2.

Srdce měkké a ohebné hledí každý propůjčiti Bohu, aby postoupil k dokonalosti, IV. 39, 2., o srdci zatvrzelém t.; schopné-li Ducha sv. srdce tělesné, proč by nebylo schopné života věčn. po vzkříš. V. 13, 4.

Stauros, přijímá Hora I. 2, 4, 3, 1. — Viz Kříž.

Stěhování se duší protiví se rozumu i víře II. 33, 1. n., zdali Plato původce učení toho 33, 2. pozn. Karpokratiané je přijali I. 25, 4. — Viz Helena.

Stesichorus básník I. 23, 1. pozn.

Stín a prázdnota vzali Valent. od Démokrita a Epikúra II. 14, 3., sám odpor působí v soustavě 4, 3., tvorstvo není stínem Plérómy 8, 1. pozn.

Stolkové, kdo byli II. 14, 4. pozn., učení jejich t.

Strom života III. 28, 6. pozn.

Střed země I. 10, 2. pozn.

Stůl pokladný II. 24, 3.

Stvoření, ve stvoř. věcí jeví se dobrota, moc a moudr. B. IV. 38, 3., zvl. ve stvoř. člověka t. V. 3, 2. n. Viz Bůh, Člověk, Svět.

Svatostan II. 24, 3. pozn.

Svědění čisté posvěcuje oběti, bez něho nic neprospívají IV. 18, 3.

Svět, počinek světa v dobrotě B. dle Platóna III. 26, 5., tvůrce světa dobrý jest dle téhož t., v té věci byl Plato zbožnější nežli Gnost. t. Rozliční bludové kacířů co do tvůrce a původu světa V. 19, 2., že od andělů byl učiněn, první učil Šimón Kouz. I. 24, 2. II. 9, 2., podobně Basil. I. 24, 3., Karpokrates 25, 1., Kérinth 26, 1., Menander 28, 5. Jak povstal dle Barbéliotů 29, 4., dle Markióna a někt. Gnost. nebyl stvořen skrze Sl. III. 11, 2., skrze koho tedy? t. Jak dlouho jej zpravoval Dém. dle Valent. I. 7, 4. Dle Markovců způsoben byl k obrazu věci neviditelných 17, 1. Dle někt. podstata jeho sama ze sebe povstala, což se vyvrací V. 19, 2., nepovstal z poklesku a nevědomosti II. 3, n., stvořil jej B. a Otec Pána naš. III. 9, 1. n. IV. 2, 1. n. 20, 1. n.

Že jediný B. svět stvořil, v tom staří všickni se shodují II. 9, 1., způsoben jest od toho, který jej myslí pojal 3, 2., B. jej stvořil vůlí a mocí svou, jichž užil místo látky 5, 3. n.; bez vědomí a vůle B. Otce nemohl učiněn býti 2, 1. n.; byl-li však stvořen s jeho vůlí a vědomím on jediný tvůrce jest t., v tom, co obsahuje Otec, jiný jej utvořiti nemohl 4, 2. Stvořen jest z vůle Otcovy skrze Sl. a nikoli skrze poklesek a nevědomost V. 18, 1. n., aniž od andělův aneb jiných mocností od B. odloučených I. 22, 1. V. 18, 1., B. jenž tento svět řídí, dobrý i spravedlivý jest III. 25, 2. n. Co bude předcházetí skonání světa V. 26, 1. n., kdy skoná 28, 3. pozn., nezahyne úplně 36, 1. — Viz Andělé.

Světlo vzalo původ z Achamothina smíchu dle Valent. I. 4, 2., světlo Barbéliotů 29, 1. n., čtvero světél jejich 29, 2. n., světlo Ofitů 30, 1. n.

Svícen sedmíramenný II. 24, 3. pozn., církev jemu se přirovnává V. 20, 1. **Svoboda** evang. udělena na zkoušku víry IV. 16, 5. — Svob. vůle viz Bůh, Člověk a Vůle.

Syn Boží splozen z Otce III. 11, 8., vždy a od věčnosti byl s Otcem IV. 20, 1. n., nikoli mimo Otce, nýbrž v lůně Otcově III. 11, 5., jeden s Otcem Bůh 9, 2. a nikoli Otce menší II. 28, 6. pozn. Nesmírný Otec kterak směřen v Synu IV. 3, 2., obraz Syna Duch sv. 7, 4. pozn. Otec ve všem oučastenství dává Synu III. 28, 8., Syn kterak ve všech věcech slouží Otci IV. 7, 8. pozn. V. 6, 1. Syn a Duch sv., Sl. a Moudr., ruce B. IV. Úv. 4, 20, 1. V. 1, 3. Jmeno Syna kterak jmenem Otce IV. 17, 6.; kterak co na Synu neviditelno, Otec a co na Otci viditelno, Syn. IV. 6, 6. Poslán od Otce 6, 3., od počátku zjevoval Otce andělům a všem, jimž Otec poznati se dal II. 30, 9. IV. 6, 3. n. 20, 4. n., ač neviditelnost jeho neporušil 20, 7. Poznání Otce Syn 6, 3. n., spatřujeme Otce, když nás skrze Syna, za syny přijímá 20, 5. Syn zvěstoval Otce a Otec vydával svědectví Synu III. 6, 2, 11, 6. IV. 6, 3. Neučil Kr., žeby Syn a Otec nikterak nemohli poznání býti, jinak marný byl příchod jeho 6, 4. V Synu všickni patřili Otce, ale neuvěřili všickni 6, 5. Židé chtějíce beze Syna poznati Otce, odpadli i od tohoto 7, 4.; poznati Syna B. jest poznati spásu III. 10, 3. 12, 5. Duch sv. jej nazývá Bohem a Pánem 6, 1. n., roztroušen jest v písmě, mluvě s Abrah. a Noemem, hledaje Adama, trestaje Sodomity atd. IV. 10, 1., byl jeden z 3 mužů, kteříž navštívili Abrah. 7, 1. pozn.

Že Syn B. se stane synem člov., předpovídali proroci IV. 38, 10. n., přišli jeho Mojž. a proroci 2, 4., předpovídajíce spolu, jaké bude 28, 1. Otec způsobil vtělení Syna svého a ukázal nové zplození V. 1, 3. Syn nebyl poslán způsobem proroků, ale se svrchovanou pravomocí IV. 36, 1.,

ke spáse lidstva od toho Otce, kterého zák. i proroci hlásali V. 17, 2., sluje pochopitelným a viditelným III. 11, 5., jeho přístím všecko obnovenno 10, 2.

Důkaz božství jeho a vtělení III. 10, 1. n.; nepočal býti, když se vtělil 18, 1.; syn Nejvyššího a syn Davidův tentýž 16, 3., stal se opravdově člověkem IV. 33, 4., pravý B. a pravý člov. III. 17, 4. 18, 3. 20, 2. Sl. Otcovo synem člov. 19, 3. Syn B. proč se stal viditelným a utrpení schopným IV. 7, 2., stal se synem člov., aby i člov. se stal synem B. III. 19, 1., měl potřítí hlavu hadovu V. 21, 1., proč bylo třeba, aby jakožto učitel náš a vykupitel se stal člověkem 1, 1., vykupoval nikoli násilně, ale přesvědčivě t., vtělením opatřil lidem jádro spásy III. 18, 1., právem sluje i jest spásou, spasitelem, spasením 10, 3. Obrazu Synova dostává se člověku Duchem sv. 17, 3., k Synu postupují spravedlivci skrze Ducha sv., k Otci skrze Syna V. 36, 2. — Rozliční bludové gnost. co do vtěl. se Syna B. a jeho člověčenství III. 11, 3. n., jen zdánlivě prý se stal člov. V. 1, 2. — Viz Slovo.

Synové B. jsou všichni dle přirozenosti, nikoli dle víry a poslušnosti IV. 41, 2.; koho rozuměti syny B. v I. Mojž. 6. IV. 16, 2. pozn.; synové světla a synové tmy, jak rozličná jich věčnost V. 28, 1. n.; proč větší bývá poslušnost synů než služebníků IV. 13, 2.; slušno, aby synové více se báli než služebníci 16, 5.

Synesis, aión Valent., plod Člověka a Církve, choť Aeinůsa I. 1, 2.

Synkrase, aión Valent., plod Loga a Zóe, choť Akinéta I. 1, 2. II. 14, 8.

Šalomoun, chrám od něho vystavěný označením pravého chrámu IV. 27, 1., zvěstoval král. Krist. a příchod jeho t., kolik sepsal podob. a písní t. pozn., o moudrosti jeho t., pokud dobře činil, milý byl Bohu t., později pokáral jej B. t., hříchy jeho mají nám býti na výstrahu 27, 2.

Šestý den stvořen člověk, trpěl Kristus I. 14, 6.

Šiloh IV. 10, 2. pozn.

Šimón Kouz., kdo byl a odkud I. 23, 1. pozn., původce všeho kacířstva t. II. Úv. 1. III. Úv., přibral si jistou Helenu 23, 2. n., co o ní tlachal t., oddal se magii 23, 1., jak se rouhal 23, 1. n., od císaře Klaudia byla prý mu socha postavena na počest t. pozn., první sám sebe vydával za B. a učil, že svět od jeho andělův učiněn jest II. 9, 2.

Šimón Kyrénský trpěl na kříži a ne Ježíš dle Basilida I. 24, 4.

Štěpán jahen, učení jeho III. 12, 10.

Tajemství B. kterak sluší zkoumati II. 28, 1. n., kacíři přívážlivě je zpytující bídne bloudili a zahynuli t.

Tantalus II. 21, 2. pozn.

Tatján, o osobě a učení jeho I. 28, 1. pozn., Adamovi upíral spas. III. 23, 8.

Tejtan, jmenem tím vykládá se číslo 666 ve Zjev. V. 30, 3. n.

Tělesný kdo a kdo duchovný V. 8, 1. n. Tělesní skutkové usmrcují 11, 1. n., ospravedlněním odříkáme se jich, ale nezbavujeme se těla 11, 2.

Telesfor, bisk. Římský III. 8, 3. Dod. II.

Tělo k obrazu B. bylo stvořeno V. 6, 1., ani tělo samo, ani duše sama, ani duch sám nečiní člověka, nýbrž tři ty částky vespolek 6, 1. n. pozn. V těle slabém jeví se moc a sláva B. V. 8, 1. n. Duch sv. přemáhá nedostatečnost těla 9, 2., bez něho téměř mrtvé jest, on mu uděluje ze života

svého a čini je podobné Slovu B. 9, 1. n. Duchem B. stává se člov. duchovním, ač těla se nezabývá 8, 1. n., a dokonalým 6, 1. pozn.

Proč vzalo Sl. B. naše tělo nase V. 1, 1., proč vůbec se vtělilo III. 18, 6. 7. Nemělo-li tělo naše býti spaseno, nebylo by se Sl. B. vtělilo V. 14, 1. n. — Gnost. popírali těla z mrtvých vstání I. 22, 1., dle Valent. nutně zahyne, aniž může se spásy příúčastniti 6, 1. 2. II. 29, 3., co se dle nich stane s duší od těla odloučenou? V. 31, 1. — My vstaneme a sice v tom těle, v kterém Kr. vstal 7, 1.; jen o těle říci lze, že vstane, poněvadž smrtelné jest, a nikoli o duši aneb duchu 7, 1. n. Vstanouc tělo touž míti bude podstatu svou, ale beze chtičů 12, 3. Kdo je mohl z ničeho stvořiti, může je tím snáze porušitelnosti zbaviti 3, 2.; nevstane-li, tedy nevykoupil nás Kr. krví svou 2, 2. Schopno jsouc porušení a smrti, schopno jest i neporušitelnosti a živ. 12, 1.; může-li býti léčeno, proč by nemohlo býti oživeno a státi se nesmrtelným? 12, 6. schopno-li života dočasného, proč by nemohlo z mrtvých vstáti? 3, 2. 3. jak dokazuje apoštol těla z mrtvých vstání 13, 3. n., nepohrdá podstatou těla mluvě o vysvětlení starého člověka 12, 4., kterak praví, že nebude tělo vládnouti král. B. 9, 1. n. 14, 4. — Tělo živeno jsouc tělem a krví P. nemůže zahynouti IV. 18, 5. V. 2, 2. n., vládnouti bude král. B., avšak ani tak vládnouti, jako raději samo ovládáno bude Duchem B. v sobě 9, 4.

Tělo Páně, viz Syn Boží a Eucharistie.

Thalés, kdo byl II. 14, 2. pozn., jeho učení t.

Thamařinýma bližňatoma dvojí národ předobrazem IV. 25, 2.

Theléma Barbélióti I. 29, 1. 2.

Thelése Ptolemeovců I. 12, 1., Barbélióti 29, 2.

Thelétos, aión Valent., plod Člověka a Církve, choť Sofie I. 1, 2. II. 14, 8.

Theodotión, kdo byl III. 21, 1. pozn., neprávě přeložil Is. 7, 14. t.

Titán, viz Teitan.

Trajan II. 22, 5. pozn.

Trojice celou, Otce, Syna i Ducha sv. přijala Rahaba ve třech vyzvědačích IV. 20, 12. pozn., celá vede člověka k spas. 20, 6., celá se rozumí jmenem Krist. III. 18, 3.

Trvání naše dověčné nejde z přirozenosti naší, ale z velikosti Krista Slova V. 2, 3.

Tridcátka jak dle Markovců naznačena v písmě I. 18, 4. pozn., nedobře 30 aiónů počítáno II. 12., nevyznačuje se 30. r. Páně, v němžto byl pokřtěn 22, 1.

Tvář B. uzří v nebi tvář naše V. 7, 2.

Tvorstvo k jednomu B. tvůrci ukazuje II. 9, 1. IV. 6, 6. pozn., ač mnohonásobné a rozličné, přec jest v souladu 25, 2., od jednoho a téhož tvůrce pochází 25, 1. n. Všem tvorstvu život uděluje Sl. dle vůle Otcovy V. 18, 1. n. Doba tvorstva kterak den jeden 23, 2. pozn. Jiné jest podstaty než tvůrce III. 8, 8. IV. 38, 1. a jiným výrazem je jmenovati náleží III. 8, 3., vydává svědectví, že Kr. B. jest a člov. IV. 6, 7. Mocí a moudrostí B. Otce i Slova povstalo a nebylo vyplozeno z nevědom. a poklesku, aniž způsobeno od andělů V. 18, 1. n., není stínem Plérómy II. 8, 1. 2., aniž dle obrazu aiónů 7, 1. n., Achamothy aneb andělů v Plér. 7, 4. n.

Tvůrce světa jediný B.; v tom podání veškero lidstvo s církví souhlasí II. 9.; sám ze sebe pojal vzor světa aneb není vzorům tím konce 16, 1. Toho

skrže tvorstvo jeho zjevovalo Sl. IV. 6, 6. pozn., týž jest i Otec Kristem, a apošt. hlásaný, od něhož pocházejí zák. i proroci III. 6, 1. n. 15, 3. 24, 1. n. IV. 1, 1. n. 6, 1. n. 36, 6. n. V. 15, 1. n. — Vymýšletí nad něho něco vyššího, svrchovaná bezbožnost III. 19, 9. a říci, že jest výplodem poklesku, rouhání t. Tvůrce a Boha Židův od B. svrchovaného dělili Gnost., což se vyvrací 6, 1. n. IV. 1, 1. n. 27, 3. n. — Od koho vyploz. dle Valent. III. 12, 12. IV. Úv. 3., kdo dle Barbéliótů I. 29, 4.; světatvůrce viděli proroci a nikoli svrchov. Otce dle Markovců 19, 2.

Typy, nejhlavnější typy zákona Mojž. nesrovnávají se s výmysly Valent. II. 24, 3. n.

Učenici Páně trahající klasy v den sobotní nehřešili proti zák. IV. 8, 3., spící Kr. poprvé pominul označuje, trpělivost B. s ospalostí lidskou 22, 1.; kdo učen. duchovným? ten soudí všechny, pohany, Židy, Markovce, Valentince, Eliónity, liché proroky, rozkolníky a kdo vůbec mimo církev se nachází 33, 1. nn.

Umírající jak vykupování od některých Markovcův I. 21, 5.

Úmluv čtvero učinil B. s pokol. lidským za Adama, Noema, Mojž. a Kr. III. 11, 8., obojí poslední byla Abrahámem předpodobněna IV. 25, 1. a rozuměti se má i věcmi starými a nov., které vynášejí dobrý hospodář ze skladu svého 8, 1. Hlavnější příkaz. obojí úmluvy jsou tatáž, ač mají i svá zvláštní 12, 2. n.; neliší se tak od sebe, žeby jich shoda nedala se dohlédnouti III. 12, 11. n.; zdánlivá neshoda zavdala kacířům příčinu, stanoviti dvojí božstvo t. Co praví proti B. původci staré úmluvy, platí i proti Kr. IV. 28, 3., týž B. jest původce obojí 2, 1. n. 12, 1. n. 41, 4. V. 21, 3. a týž Kr. Jež., Sl. B., které mluvilo s Abrah. a Mojž. IV. 9, 1. Úmluvu star. ne učinil B. marně 82, 2., lidé se jí naučili sloužiti Bohu ke svému prospěchu t. Spravedliví za staré úml. méně byli dokonalí 11, 3., již tenkrát rozsévají praotci a proroci učení o Kr. 25, 3. — Hojnější svobodu a milost za nové úml. skrže Kr. zvěstovali proroci 9, 2. n., oběti starozákonní byly náznakem nové úml. 17, 1. n. Tou nebyla obnova chrámu po zajetí Babyl. 84, 4., počíná Kristem, na němž se stará naplnila t., a Kr. ji bude naplňovati v církvi až do skonání t. Příkaz. nevolnictví Kr. novou úml. zrušil 16, 5., ta vyniká nad ostatní III. 11, 8., hojnější v ní se dává milost IV. 9, 1. 11, 3. Svoboda nové úml. dána těm, kdož novým způsobem skrže Ducha sv. v B. uvěřili III. 12, 4., větší milost však i větší vymáhá dokonalost IV. 28, 2. — Nová úml. i s novou spojena obětí 17, 5. — Viz Prikázání a Zákon.

Usynění komu se dostává IV. 1, 1., ovocem jest vtělení se Slova B. III. 19, 1.

Útěk Páně do Egypta III. 21, 3.

Utrpení Páně jak předkem označeno IV. 25, 2., jak je proroci předpověděli, tak se událo III. 12, 3., i některé jeho okolnosti předpověděli IV. 83, 11. n. 85, 3., které jedině na Kr. Jež. se uskutečnily 84, 3. Ovoce a účinky toho utrpn. II. 20, 3. i pro zemřelé IV. 22, 1. Utrpením svým zjevil Kr. i Otce, kterého jsme urazili, i sebe V. 16, 3. — Utrp. P. nikterak není náznakem toho, že gnost. Kr. přes Hora se rozepjal IV. 35, 3.; gnost. utrpn. začalo prý od Loga II. 17, 7. Není dále náznakem utrpn. posledního aióna, jakož jím nebyla ani nemoc ženy krvotoké I. 3, 3. II. 20, 1. 3. 22, 5. 23, 1., ani zrada Jidáš. 20, 2. — Aión utrpn. ani nepodléhá 18, 5. a tedy ani

aión Sofia 17, 6. n. Buď jest mu podrobně Plér. celá aneb prosti jsou utrp. aiónové všickni 17, 5.

Valentín přišel za Hygína do Říma III. 4, 3., jeho učení o Horn, o původu Ducha sv., Krista, Ježíše, ďábla, Démiurga I. 11. O B. tvůrci rouhavěji smýšlel nad Markióna III. 12, 12., nezasluhuje víry ani ten ani onen, poněvadž jsou mladší apoštolů 12, 5.

Valentínec, z jakých jsou rodičů I. 31, 1. n., matka jejich jest Achamotha 4, 5. a Leto, kteráž prý nadechla Hésioda a Pindara II. 21, 2., vnukové jsou zbloudilého aióna 18, 7., nedochůdčata předčasněho porodu matky své 30, 4., jsou ženy 30, 5. — Učení jejich pojímá v sobě bludy kacířů všech IV. Úv. 2., blud jejich povstal z neznalosti písma a řádu B. III. 12, 12., mravy jejich prašpatné I. 6, 3. n., žádnou nepravostí prý se neposkvrní 6, 2., s Kyniky tvrdí, že pokrmy a skutky jsou obojetné II. 14, 5. Jak ošemetně bludy své rozšiřují 14, 8. III. 15, 2., pyšní jsou a nadutí I. 8, 1., sebe nazývajíce dokonalými, katolíky pak nevědomci a duševními 6, 4.; katolíkům prý se dává milost toliko v užívání a odejme se jim, sami pak prý ji mají v držení a nevypadnou z ní t., pročť jim k spasení dobrých skutků není potřebí 6, 2. pozn. 6, 4. pozn. II. 29, 1. Tajemství jejich jsou přišerná I. Úv. 2, 4, 3. a nemají prý se projevit 1, 3, 3, 1.

Učení své vzali od pohanů II. 14. a použili k němu slov písma I. 9, 4., po způsobu těch, kteří z Homéra kentóny skládají t. Čemu učil dle nich Kr. aióny IV. 6, 4. Tvůrce všech věcí jak byl vyplozen? Úv. 3. že z hmoty již přítomné všecko učinil, to vzali z Anaxagora, Empedokla a Platóna II. 14, 4., obrazy bytostí vyšších z Démokrita a Platóna 14, 3., uvádění všeho na čísla od Pythagorovců 14, 6. Kdo učení jejich na jevo vynesl, již tím je vyvrátil I. 31, 3. Nemohli pravdu lépe znáti, nežli mudrci pohanští II. 14, 7., nauka jejich marná a krivá t., a důvody z čísel, syllab a písmen vzaté ničemné a nesmyslné 24, 1. n. Kdo porazil Valent., porazil činnost všechny 31, 1. Typy Mojžíš. nedají se srovnati s jejich výmysly 24, 3. n., ty dobře vyvrátiti lze z evang. Jan., kteréž připouštějí I. 9, 1. n. III. 11, 7. Některé zvláštní jejich věty I. 11, 5. O Bythu se neshodují t., Aristotelické malicherné otázky uvedli v učení víry II. 14, 5., bludy jejich co do B. jediného IV. 33, 3., co do J. Kr. jediného t., Bohu se rouhajíce praví, že v něj věří II. 28, 4. n., tajemství B. zkoumajíce a nic jemu neponechávající, bídně zahynou t., Boha tělesného a složitěho zavádějí t. 13, 4. n. Bytha svého omezují a prázdnotu mu připisují t., pocity lidské na B. přenášejí 13, 1. n. 28, 4. n. Svrchovaný jejich Otec neměl nikoho, kým by pravdu hlásal bez porušení IV. 35, 1. Jak rouhají se B. tvůrci a P. Ježíši i Duchu sv. III. 11, 1. n. 16, 1. n. IV. Úv. 3. Již apošt. předvídali svůdce ty t.; o B. nesnesitelněji smýšleli než Markiónité III. 12, 12.; nehodně též o Slovu B. II. 13, 8. 18, 4. n. Co do Kr. slovy se s katol. shodujíce, jinak smýšlejí III. 16, 1. IV. 33, 3., Ježíše lišili od Kr., Krista od Spas., Spasitele od Sl., a Sl. od Jednorozence Úv. 3.

Jak rouhají se Kristovu naroz. z Marie P. I. 7, 2., dle nich Sl. nestalo se tělem 9, 2. 8. Kristu, Spas. našemu, závidí název Pán 1, 8. Bezdůvodně učí, že Syn B. jen zdánlivě se vtělil V. 1, 2. Kr. prý hlásal Otce až posud neznámého IV. 6, 1., jich učení o J. Kr. zřejmě se přičí víra apošt. III. 16, 1. n. Jak rušili a kroutili písma I. 1, 3, 3, 6, 8, 1. n. II. 20, 1. n., svádějíce slabě u víře I. 3, 6. Podvrhli tak zvané „evang.

pravdy* III. 11, 9., porušili evang. Luk. 14, 8. n., Janova hojně užívali 11, 7. Aby spaseni byli, třeba netoliko celé evang. přijati a učení apošt. se přidržeti, nýbrž i pokání činiti 14, 4.

O člov. učí, že není z této země utvořen, nýbrž z jakési hmoty plynulé, což se vyvrací uzdravením slepce od naroz. V. 15, 4. Žeby sami byli duchovní, Dém. pak duševný, přiči se rozumu II. 19, 3., 30, 1. n., proti nim je víra apošt. IV. Úv. Proroci nebyli, jak oni učí, od rozličných duchů nadchnuti 35, 1. n. Upírajíce, žeby proroci a Kr. od téhož Otce byli poslání, nástroji jsou ďábl. V. 26, 2., sám Homér je odsoudí IV. 33, 3. — Před Ireneem nedobře proti nim bojováno Úv. 2.

Váňš, I. 4, 1. pozn., z nich hmota 4, 5.

Vědomosti B. nic neujde II. 26, 3. Které vědění pravé Dod. IV. Ač někteří v církvi vědomostmi nad jiné vynikají, předce v jedné a též víře s neučeními setrvávají I. 10, 3. Co podložil B. vědomosti naši II. 27, 1. Vědom. lidaká obmezena jest 25, 2. 28, 1. n., a nemá zkoumati hlubokosti B. 28, 8.; lépe nic nevědět, nežli pro vědění vypadnouti z víry a lásky 26, 1. Které vědění kárá Pavel t. Vědění Gnost. zpupné a marné t., 14, 1. n. — Viz Gnóse a Poznání.

Věječku u sv. Luk. 3, 17. vykládali Valent. o Kříži čili Horu I. 3, 5.

Věk veliký Pánem byl posvěcen II. 22, 4., paterý jest věk člověka t. a 24, 4., mužský počíná 30. r. 22, 6. — Bylo Pánu asi 50 let, když začal učit 22, 5. — O dlouhém věku prvních lidí V. 5, 1. pozn.

Věřící, pokolení Abrahámovo IV. 5, 4., nazývají se bohové, kterak? III. 6, 1 n., nazváni křesťany 12, 14.

Viktor papež, zlomek listu Ireneova k Vikt. Dod. II., str. XV. Spor o slavení paschy str. XII. n.

Vinice, podob. o vin. vinařům pronajaté IV. 36, 1. n., o dělnících v rozličných dobách na vin. vyslaných 36, 7.

Víra, i v ní B. zachoval člověku svobodné rozhodnutí IV. 37, 5., víra v neobřízce praotcům zjevena, později utajena 25, 2., oznamem jejím byl Zarat., i před obřízkou měli víru Abrah. a jiní spravedliví 25, 1., kterak se nazývá víra Abrah. v neobřízce první a poslední t. Praotec a prorok víry naši Abrah. 21, 1., tatáž jest víra jeho i naše t. Víru, spravedlnost a poslušnost žádal B. ke spáse Israelitův a nikoliv pouhých obětí 17, 3. n. Proroci hlásali víru v Kr. a svobodu N. Z. 33, 14., i bylo Židům snadněji uvěřiti 23, 1. Víra a povolání pohanů předobrazeny Isákem a porodem Rebečiným 21, 2. Od apošt. a jich učeníků přijala víru církev I. 10, 1., III. Úv., jak se poznává, že tatáž víra až na nás byla podána 3, 1. n., tu zachovávají pastýřové, mající poslušnost od apoštolů 26, 5. Kdo již proroky byl poučen, toho apošt. snadněji ke Kr. obrátili 23, 2. Na zkoušku víry dána nám svoboda evangelia 16, 5. Víra v Otce a Syna svědectví má od přátelův i nepřátelův 6, 7. Víru svou jediné pravou a nesmyslnou odkud vážíme III. 21, 3. Duch sv. ji stvrzuje 24, 1. Víra dar B. církvi svěcený k obživení člověka t., kdo věrou církve pohrdají, přijí z kalu vodu smrdutou t., jí se děje obrod IV. 33, 4. Majíc počátek od prorokův a apoštolů všudy a vždy tatáž trvá III. 24, 1. V. 20 Učenost ji nepřimnoží, neučenost neumalí I. 10, 2. n., jedna, ač v postech rozdíl. Dod. II. V tajemstvích víry střízlivě si počínati náleží V. 20, 2. Pravda víry kat. tím více se jeví, čím větší rozpor mezi kacíři I. 9, 5. Věrou a Duchem sv. stává

- se člověk z olivy plané dobrou V. 10, 1.; kdož věří v Otce a Syna a v písmě sv. rozjímají, naznačují se přetřívavci a dvoupaznehtníky 8, 8. Víra Mariina oproti nevěře Evině III. 22, 4. — Kdo věří, s B. se spojuje, kdo nevěří, od něho se odlučuje V. 27, 2., jaká věčnost toho i onoho? 28, 1. n. Víra dává člověku život jako duše tělu III. 24, 1. Čistou obětí čistou věrou vzdávati náleží IV. 18, 4. Víra a naděje kterak potvrzují v životě bud. II. 28, 8. Víra a láska beze skutků stačí k spas. dle Karpo-kraťánů I. 25, 5. — Víra kterak rozšířena již za časů apošt. IV. 30, 1. pozn. — Viz Abrahám.
- Vlhká podstata** povstala ze slzí Achamothy dle Valent. I. 4, 1.
- Voda**, prapůvod všech věcí dle Thalety II. 14, 2. — Přidávána byla k vinu při oběti nejsv. IV. 33, 2., V. 2, 8. pozn. — Vodou křtili Markovci někteří přirozenou, jiní s olejem smíšenou I. 21, 4.
- Vrchnosti** od jediného B. ustanoveny a proč? V. 24, 2. n. člov. pro hřích vrchnostem lidským byl podroben t. B. dává lidem takové, jaké zasluhují 24, 3. Kr. příkladem svým učil daně jim platiti 24, 1.
- Vše**, přijmí Ježíše Valentínů, viz Ježíš.
- Všemohoucnost** B. nemůže býti nikoho tajná II. 6., jeví se i vykoupením člověka III. 20, 2.
- Vtělení** se Syna B., Abrah. o něm zvěděl skrze Slovo IV. 7, 1., čas jeho Mojžiš předkem označil 10, 1., hůl Mojžiš. je označovala III. 21, 8., B. Otec všech je způsobil a nové ukázal zplození V. 1, 3. Bylo potřebné a velevhodné III. 18, 7. 19, 1. n. 21, 9. n. V. 1, 1. n., jeho účinky III. 16, 6. 19, 1. 20, 2. 22, 1. IV. 20, 4. n. V. 16, 2., jím téhož B., ale jiným způsobem ctíti se učíme III. 10, 2. Věrou v toto tajemství hyne všeliké učení kacířské V. 1, 1. — Ebiónté popírají vtělení se Syna B. v Marii P. působením Ducha sv. 1, 3. Popůrci toho taj. trvají posud pod starou kletbou III. 18, 7.; porážejí se V. 19, n.
- Vůle** Boží podstata všech věcí II. 30, 9., všemu vládne 34, 2. n. — Vůle lidská svob. IV. 37. s pozn., jí se stávají lidé buď dobří aneb zlí, jinak by nezasluhovali ani chvály, ani hany t. Bez ní není víry 37, 5., ani ctnosti 37, 6., ani pravé blaženosti 37, 7. Měla cvičena býti k dokonalosti 38, 1. n., voliti dobré a prospívati k dokonalosti 39, 1. n.
- Vyjítí z Egypta**, viz Egypt.
- Výklad** zjevení B. tam hledati náleží, kde poslušnost od apoštolů IV. 26, 5. pozn.
- Vykoupení** naše Jonášem naznač. III. 20, 1. Sl. vtělené krvi svou nás vykoupilo V. 1, 1. 14, 8. pozn., neměl-li Kr. tělo lidské, bortí se tajemství vykoup. našeho 14, 1. — Vykoup. gnost. I. 9, 5. pozn., neviditelné a nepochopitelné I. 21, 1., na vyvrácení víry a křtu od Satana vmuknuté t. pozn., tolikero jest, kolik učitelů toho vykoup. t., proč a komu ho třeba 21, 2., vykoupením gnost. nabývá prý člov. dokonalosti, křtem Krist. toliko odpušt. hříchů t., jakými obřady se děje 21, 3. pozn., zakládá se na poznání vědeckém 21, 4., udělováno nemocným, proč a jak? 21, 5. obřady jeho 21, 8. n.
- Vykupitel**, bylo třeba, aby byl B. a spolu člov. III. 18, 7. — Přijmí Hora I. 2, 4. 3, 1.
- Výplod**, výměr II. 13, 6., výplody aiónů, jaký to nesmysl 13., nemají pro počet svůj žádného důvodu 15., nelze si mysliti nijaký způsob výplod. 17.

Vyznání víry I. 9, 4. pozn., odkud je vzala církev I. 10, 1. n.

Vzdory Kainovy horší byly nad bratrovraždu III. 23, 4.

Vzkříšení, viz Tělo a Z mrtvých vstání.

Vzory tvorstva budoucího pojal tvůrce sám o sobě a ze sebe II. 7, 5. 16, 1. n., aneb není vzorům a pravzorům konce t.; že spadly s nebe, učil Démokrit 14, 3.

Vzýváním Boha byli lidé spaseni a zlých duchů zbaveni před příchodem Kr. II. 6, 2.

Xystus, biskup římský II. 2, 3. Dod. II.

Zachariáš oněměl pro nedůvěru svou III. 10, 2., jednoho B. vyznával, dárce zákona i evang. 10, 2. n.

Zajetí babyl. písmo sv. v něm bylo porušeno III. 21, 2.

Zákou st. typy zákona Mojž. nehodí se k výmyslům Valent. II. 24, 3. n. Před zák. stačilo k spas. desatero příkáz. IV. 15, 1.; měl dobu střední 25, 1. Týž jest B. v zák. a v evang., stvořitel věcí, Kristem hlásaný 2, 1. n. 12, 1. n. 41, 4. V. 21, 3. Původce zák. jen nepováživě nazvati se může slabým pro Israelity neposlušné a zvrhlé IV. 15, 2. Která jsou přirozená příkáz. zákonů 13, 1., těmi byli lidé ospravedlněni i před zák. i za zák. t. Bez příkáz. zákonních ospravedlněn byl Abrah. i jiný spravedliví 16, 1.; proč nebyl dán praotcům a spravedlivým 16, 3., proč po dlouhém teprv čase jej B. ustanovil skrze Mojž. t. Jím člov. obřemcěn, ale neosvobozen 18, 7.; zák. objevoval hříchy, aniž jej sblazoval t. Obětmi a obřady zákonními B. se neusmíruje, čím tedy? 17, 1. n. Předpisy zákonní kdy byly zrušeny? 16, 5. proč dány lidu, neudělující ospravedlnění? 16, 1. n. Proč v obojím zák. rozličná dána lidem příkáz. 9, 3., služebnost vhodně uložena národu hebr. 15, 1. n., obojí zák. dle rozličné doby své od téhož B. k prospěchu pokolení lidsk. ustanoven III. 12, 11., příkáz. zákonní byla jen nástinem a proto Kristem zrušena IV. 16, 5., zevnější umývání ustanovena na předpodobnění věcí budouc. 11, 4., soboty co znamenaly 16, 1., zák. dán jsa sluhám, zevnitřnostími cvičil 18, 2. — Zák. Mojž. byl po zajetí Esdrášem obnoven III. 21, 2., zák. sobotní co dovoloval, co zapovídal IV. 8, 2. n. Co rozuměti spravedlností zákona 16, 1.

Počátek a konec zákona Kr. IV. 12, 4., zák. napomínal věřiti Kristu 2, 7., Kr. zák. nezavrhl ale zdokonalil 12, 1. n., jak? 13, 1. n., i tím, že uzlavoval v sobotu 8, 2. Co zákonem zapovědíno, Kr. nepřikazoval 13, 1. Příkáz. zákona byla stupni k následování Kr. 12, 5., Kr. zdokonaluje zák. rozhojnil bázeň 16, 5., v čem zák. nový dokonalejší 9, 2. pozn. 11, 3., starý zák. dán nevolníkům nevycvičeným, nový svobodníkům ospravedlněným 9, 1. Kdy počal nový 34, 1., co přinesl nového t., hlavnější příkazání obojího zák. tatáž 12, 2. n. Zachovávatí předpisy zákonní dovolali apošt. židokřesťanům III. 12, 15. — Zák. Židům až po dnes hádankou IV. 26, 1. — Zák. pluiti není toliko mluvit, nýbrž i činiti 18, 1. — Dle Basilida pochází zák. st. od knížete andělů světostrůjců I. 24, 5. Zák. a proroky zavrhoval Markión 27, 2., Kr. je naplnil IV. 34, 1. n., co z toho jde proti Markióncům t. Ebióuité předpisy zákonní věrně zachovávali I. 26, 2. — Viz Pisma sv. a Příkazání.

Zakoníci a faris. nepřijali Krista, Sl. B., protože pohrdali Bohem a jeho zák. IV. 3, 6.

Zápalů nežádal B. na Židech bez spravedlnosti, víry a poslušnosti IV. 17, 1. n.

Zápasy pohanské I. 6, 3. pozn.

Zapomětlivost, původ její dle Ofitů I. 30, 5. 9.

Zara, označný výklad jeho narození IV. 25, 2.

Zařikání, viz Kouzla.

Zaslepení, kterak zaslepuje B. IV. 29.

Zatvrzení Faraonovo IV. 29.

Závist, původ její dle Barbéliótů I. 29, 4., dle Ofitů 30, 5.

Zázraky Páně, učeníků jeho a v církvi kat. vůbec dějí se moci B., jsou pravé a dobročinné II. 31, 2. n. 32, 1. n., za doby Ir. obyčejné t., nemohou nikterak ďábelskému působ. a umění se přičítati t. — Zázraky kacířů falešné a klam ďábelský 31, 3.

Zdrželivci, viz Enkratité.

Země podnoží B. IV. 3., dělí se na 12 pásem I. 17, 1. Vlastně zemi zlořečil B. a ne Adamovi III. 28, 3. Kr. P., Sl. vtělené obdrželo vládu nade vším nad zemí i pod zemí IV. 20, 2. Nepominie zcela IV. 3. pozn., až obnovena bude země, nebe a člov., dostane se spravedlivým rozličných příbytků dle důstojnosti V. 36. pozn. — Země, přijímá Achamothy I. 5, 3., máti Gnost. IV. 1, 1.

Zemské, viz Pozemské.

Zjevení, knihu Zjev. sepsal sv. Jan apošt. IV. 20, 11. pozn., kdy? V. 30, 3. někteří ji připisovali Kérinthovi I. 26, 1. pozn., jak se tam vysvětluje Daniel. proroctví o skonání světa 25, 8. pozn.

Zkoumání B. Otce nemohlo aiónu způsobiti nevědom. a utrp. II. 18, 6.

Zlé i dobré zůstaveno svob. vůli lidské IV. 39, 1., lidé nejsou dobří aneb zlí dle přirozenosti, nýbrž dle vůle, jinak nelze je chváliti ani haněti 37, 1. n. B. nečiní zlé, spravedlivého ponechávaje moci bezbožníků 18, 3. — Původ zlého dle Valent. II. 16, 10., dle Ofitů a Sethianů I. 30, 3. n., dle Barbéliótů 29, 4.

Zloduchové přisedící a sny sesylající I. 13, 3. pozn. 23, 4. 25, 3., omámili mysl Gnost. I. 16, 3., vzýváním jména B. se vymítají II. 6, 2. pozn., klamné od kacířů 31, 2., skutečně v církvi 32, 4., vydávají Kristu svědectví IV. 6, 7. pozn. — Jich původ dle Gnost. I. 5, 4., sedmero jich dle Ofitů 30, 8.

Zmije lernejská I. 30, 15. pozn.

Z mrtvých vstání. Víra učí těla z mrtvých vstání I. 22, 1. II. 29, 2., výslovně apošt. Pavel V. 13, 3. n., dosvědčuje se příklady Jonáše a 3 mládenců 5, 2., a lidí Kristem vzkříšených 13, 1., dále i tím, že Kr. nemocná těla uzdravoval 12, 6. Jest účinek těla a krve Páně IV. 18, 5. V. 2, 3., jak by ho tělo nemělo býti schopno? 3, 3. Jak se stane II. 23, 5., jinak vstanou spravedliví, jinak nesprav. t., vstanou mrtví ve svém těle, jakož i vstali Kristem vzkříšení V. 18, 1., a Kr. P. sám 7, 1. Nejdříve vstal Kr., ostatní vstanou později III. 19, 3., již proroci Krist. z mrtvých vstání předpovídali IV. 33, 18. Kde budou dle Ir. duše očekávati dobu vzkříš. V. 31, 2. Svět tehdy nezanikne naprosto 35, 2. Abrah. s potomstvem svým ujme pak dědictví zde na zemi mu zaslíbené 32, 2. a spravedliví, dříve nežli pojati budou do nebe, kral. budou zde na zemi 32, n. Jak bude tenkrát země úrodná 33, 3. — Co držeti jest o dvojím z mrtvých vstání 34, 2. pozn. — Gnost. popírali těla z mrtvých vstání I. 22, 1., se-

- jména Basilides 24, 5., Marki6n 27, 3. Jaké pripouštél Menander působením svého křtu 23, 5., jaké Gnost. jiní II. 31, 2. — Viz Tělo.
- Z6e**, ai6n, plod N6sa a Alétheje, choť Loga, s nížto zplodila mimo Člověka a Církev 10 ai6nův I. 1, 1. n., světlo Člověka a Círky 8, 5., nelze ji odloučiti od Loga II. 12, 2. 4.
- Zplození Slova B.** nevypravitelno, jedinému B. známo II. 28, 6., dvojí zploz. Kristovo III. 19, 1. n. Kolik rodů napočítal Luk. od Adama až po Kr. dle Ir. 22, 8. pozn.
- Zpověď**, stopy zpov. svátostné u sv. Ir. I. 6, 3. 13, 5. pozn., odčinuje hřích y t.
- Zpytovati** co lze II. 27, 1., jak tajemství B. 28, 1.
- Zvídavosť** přílišná jest marná a nebezpečná II. 26, 1.
- Zvířata** němá chvějí se před B. II. 6, 2. pozn., co se označuje zvířaty čistými a nečist. V. 8, 3.
- Zvony** na obrubě řízy židovského kněze I. 18, 4. pozn.
- Žádosti** zlých jak zneužívali kacíři I. 13, 3. pozn., napravují se almužnou IV. 12, 5., jich se zdržovati jest naplnění zákona 13, 1., tělo z mrtvých vstalé odloží žádosti zlé, zachová však podstatu svou V. 12, 3.
- Žádostivosť**, původ její dle Barbéli6tů I. 29, 4. — Viz Enthymése.
- Žárlivosť**, původ její dle Barbéli6tů I. 29, 4., dle Ofitů 30, 5.
- Žena**, jakým byla strastem pro hřích podrobena III. 23, 8. — Žena Lotova viz Lot. — Ženy nábožné v průvodu sv. apošt. a nestoudné v průvodu kacířův I. 25, 6. pozn. — Žena ztratíví peníz označovala dle Valent. ai6na Sofi I. 8, 4., podobně i žena krvotoká 3, 3. pozn., což se vyvrací II. 20, 1. 28, 1. n. — Jak ženy klamal a sváděl Marki6n viz Marki6n.
- Židé**, B. Židův a B. národů tžž jest IV. 21, 2. Když pohrdli Kristem a proroky, pohané ujali jich místo 36, 1. n., od nich měl býti Kr. usmrčen, od pohanů přijat 20, 12. Kristem přišla na jevo jich nevědomosť 13, 4., chtějíce Otce poznati bez Syna, i od B. odpadli 7, 4. Snadněji bylo jich obrátiti než pohany 24, 1. I když křesťany se stali, dovolovali jim apošt. zachovávatí předpisy zákonní III. 12, 15. pozn. Pro ně psal Mat. 1, 1. Židé nestálé jsou pokolení V. 8, 3., v čem hlavně zbloudili IV. 83, 1., byli by snad písma spálili, kdyby byli předvíдали, že my jich jednou budeme užívati III. 21, 1. Kr., ba i zákon až podnes jest jim hádankou IV. 26, 1., jejich zaslepenosť nám sloužila k spáse, jako jim zaslepenosť Egyptanů 28, 3. Prikáz. přirozená společná jsou Židům i křesťanům, s jakým rozdílem? IV. 13, 4. nepřinášejí oběť čistou 18, 4. — Viz Israelité, Zákon, Prikázání.
- Živlové světa** 4 dle Markovců I. 17, 1. O původu jich viz Ilmota, o skonání Oheh, Země.
- Život**, dech života liší se od Ducha B. oživujícího V. 12, 2., ten jest věčný, onen odčasný t., dech života netělesný, nesmrtelný 7, 1. n. Tělo schopno živ., poněvadž i schopno úmrtí 12, 1. — Důvod pro živ. nesmrtelný a z mrtvých vstání jest dlouhý věk praotcův a unešení Henocha i Eliáše 5, 1. n., může-li život dočasný tělo oživit, tím více život věčný 3, 3. — Života hřichem ztraceného člov. znovu nabude 12, 1., i Adam znovu nabyt III. 23, 7. — Živ. člověka láska k B. IV. 16, 4., patření Boha 20, 5. n. — Viz Tělo, Duše, Duch, Z mrtvých vstání.

OBSAH.

	Strana
Předmluva	V.
Úvod. I. Život sv. Ireneae	IX.
II. Spisy sv. Ireneae vůbec a „Proti kacířstvím“ zvláště . . .	XV.
III. Gnóse, gnosticism a Gnostikové	XVIII.
IV. Přehled všech pěti knih „proti kacířstvím“	XXIII.
V. Učení sv. Ireneae	XXIX.
VI. Rukopisy a vydání spisův sv. Ireneae	XXXII.

Kniha první.

Úvod	1
III. I. Co stoupenci Valentínovi smýšleli o svých aiónech, jich původu, názvech, řádech, zplozencích, a která místa písem sv. k výmyslům svým přizpůsobili	4
III. II. Jediný Jednorozenec mohl seznati Praotce. O nezřízené lásce Sofie, pádu jejím a plodu potvorném, jež Horos napravil. Kdož ten Horos? Kristus a Duch sv. seslání jsou doplnit aióny, snůškou darů aiónův učiněn jest Ježíš	6
III. III. Kterých výroků písma sv. užívali bludaři na potvrzení svých bludů	9
III. IV. Co bájí bludaři o původu matky světa, „Achamotha“ řečené, a jak z jejích strastí tento viditelný svět povstal	12
III. V. O utváření Démiurga; kdo a jaký byl? Bylť původcem všech ostatních věcí mimo Plérómu	15
III. VI. Jak si Gnostikové trojího člověka mysleli; jak učili, že jim dobré skutky konati netřeba a že to jenom katolíkům náleží; oni že nemohou žádnou nepravostí se poskvřiti; ohavné jich nepravosti . .	18
III. VII. Když se zdokonalí všecko sémě, vejde matka Achamotha s duchovnými syny do Plérómy, Démiurg s duševními do místa středního, člověk pak hmotný zahyne a hmota shoří. Jak rouhavě učeno o vtělení se Krista, z bl. panny Marie; jak rozlišováno proroctví a vykládáno jich původ; o hrubé nevědomosti Démiúrgové	22
III. VIII. Jak Valentínci natabovali sv. písma, aby bezbožné smyšlenky své dokázali	24
III. IX. Vyvracují se bludařské a bezbožné výklady písem	29
III. X. Celá po všem světě rozšířená církev má jednu a touž víru, jedno	

a totéž učení, a byť i někteří z věřících nad jiné učenější byli, ne- sluší proto na rozdíl a změnu u víře souditi	32
III. XI. Které jest učení Valentínovo? a v čem se s ním nesrovnávají učenci jeho? Výmysly Sekunda a některých jiných	35
III. XII. Čemu učili stoupenci Ptolemeovi a Kolorbasovi?	38
III. XIII. O kouzelnických hanebnostech Markových	40
III. XIV. Osnova učení Markova; jak se mu nejvyšší Čtveřice v podobě ženy ukázala a jemu zjevila, co posud nikomu; jak dle písmen a syllab soustavu svou zosnoval a Plérómu naplnil	45
III. XV. Jak Siga dále Markovi vykládá původ čtyřmécíma živlů čili písmen a Ježíšův, a jak ty smyšlenky sv. Otec poráží	51
III. XVI. Markových stoupenců nevhodné výklady podobenství o ztracené ovci a ztraceném penízi; sv. Otec varuje úžasné jich pošetilosti	55
III. XVII. Smyšlenky stoupenců Markových o stvoření všech věcí viditel- ných dle obrazu neviditelných	58
III. XVIII. Které výpovědi Mojžíšovy k svému domyslu přitahují bludaři	59
III. XIX. Jak z písma dokazovali usilovali, že lidé Praotce neznali, prvé než Kristus Pán na svět přišel	62
III. XX. O nepravých a smyšlených písmech, jichž stoupenci Markovi uží- vali, a která místa sv. evangelii křivě vykládali	63
III. XXI. Čemu učili bludaři o vykoupení; koliké je býti mínili?	64
III. XXII. Které jest pravidlo pravdy a v čem se od něho uchylují všickni kacíři?	68
III. XXIII. O učení a mravích Šimóna kouzelníka a Menandra	69
III. XXIV. O Saturninovi a Basilidovi	72
III. XXV. O Karpokratovi	75
III. XXVI. O Kérinthu, Ebionitech a Nikolaitech (Mikulášencích)	78
III. XXVII. O Kerdónovi a Markiónovi	80
III. XXVIII. O Tatiánovi a Zdrželivcích (Enkratitech) i některých jiných	82
III. XXIX. O jiných rozličných sektách gnostických, a předně o Barbéli- ótech či Borborianech	83
III. XXX. O Ofitech a Sethianech	85
III. XXXI. O Kainitech	93

Kniha druhá.

Úvod	95
III. I. Že Bůh jeden jest, aniž pak jest který jiný nad ním nebo pod ním, a že ani žádného Počátku, žádné Plérómy, žádné Mocnosti mimo něho býti nemůže	96
III. II. Že svět není učiněn mimo vůli nejvyššího Otce všech věcí, ani od kohosi jiného, nýbrž že jest od téhož Otce skrze Slovo stvořen	98
III. III. Jak Bythos a Pléróma Valentíncův tak i Bůh Markiónův odporují sami sobě; svět způsoben jest od toho, který jej myslí pojal; ne- povstát ani z poklesku, ani z nevědomosti	101
III. IV. Jakým nesmyslem jest kacířův t. ř. prázdnota i jejich učení, žeby z poklesku tento svět byl povstal	102
III. V. V tom oboru, kterýž Otec objímá, tento svět od nikoho jiného způ- soben nebyl	104

	Strana
III. VI. Svrchovaný Bůh nemohl být neznám Andělům a Světotvůrci . . .	106
III. VII. Věci stvořené nejsou obrazy aiónův, kteří jsou na výsostech vnitř Plérómy	108
III. VIII. Tvorstvo není stínem Plérómy	112
III. IX. Bůh Otec jediným jest tvůrcem světa; v tomto podání veškerého lidstvo s církví souhlasí	114
III. X. Jak kacíři převracují písmata; a že Bůh všecko stvořil z ničehož, aniž které látky k tomu potřeboval	116
III. XI. Že kacíři nevěřící pravdě v šeredné bludy upadli	117
III. XII. Počet třiceti aiónů, na němž si kacíři tak mnoho zakládají, jest jednak malý, jednak veliký; jelikož pak sňatkové jich vespolek jsou nerozvížitelní, nemohla Sofia bez manžela ani počítí ani poroditi; Logos (Slovo) a Síga (Tichota, Mlčení) nemohou být na jednou	118
III. XIII. První řada smyšleného výplodu aiónův nedá se nijak zastávat	121
III. XIV. Že Valentin a stoupenci jeho základy svého učení od pohanů vzali, jenom jména zučnivše	127
III. XV. Výplody aiónův žádným důvodem dokázati nelze	134
III. XVI. Světotvůrce buď sám o sobě pojal pravzory tvorů budoucích, anebo Pléróma vyvedena jest dle obrazu nějakého vyššího řádu, a ten opět dle vyššího a tak dále do nekonečna	136
III. XVII. Zkoumá, jakým způsobem vyplození jsou aiónové, a dokazuje, že neostojí, ať se jakkoliv určuje; i že sám Nůs (Rozum) a Otec dle učení kacířův nevědomostí postiženi jsou	137
Hlava XVIII. Sofia (Moudrost) nemohla být v nevědomosti, aniž zkoumajíc Otce, něco trpět anebo v nebezpečí přijíti; její Enthymésis (Žádostivost) nemohla se od ní odloučiti, tím pak méně své vlastní pocity mít	142
III. XIX. Marné a neshodné učení bludařův o jejich duchovním semeni; proti všemu rozumu jest, žeby byl Démiurg to sám v sebe pojal, nevěda o tom, aniž znaje, co nad ním jest, a žeby duševným byl, ačkoliv oni sami částíčkou z něho jsouce, chlubí se, že duchovními jsou a všecko vědí	145
III. XX. Liché jsou důkazy o strastech a utrpení dvanáctého aióna, aniž to lze zrádným odpadlictvím Jidášovým dotvrzovati. Umučení Páně nic nemá ani společného ani příbuzného s báječným utrpením téhož aióna	150
III. XXI. Že dvanáctero apoštolů není obrazem aiónův	152
III. XXII. Třicet aiónů nevyznačuje se třicátým rokem, v němž byl Pán křtěn; aniž to byl dvanáctý měsíc po křtu, když trpěl, nýbrž byl prý starší nad 40 let (jak Ireneus neprávě se domnívá)	154
III. XXIII. Žena krvotoká není obrazem trpícího aióna	158
III. XXIV. Směšné a pošetilé jsou důkazy, které z čísel, písmen a syllab si obírají	159
III. XXV. Odpovídá na námitku a ukazuje, že se Bůh nesmí dle písmen, syllab a čísel měřiti, nýbrž že se počty i všechny stvořené věci dle pravidla pravdy uvažovati mají; že všecko z jednoho Boha svůj původ má, aniž se smí, co mysl lidskou převyšuje, svědavě zkoumati	165
III. XXVI. Lidé sprostí a neučení, upřímně milující Boha, předkují těm,	

kteří pýchou marné učenosti své se nadýmají; všetečných a zbytečných otázek se varujeme	167
III. XXVII. Nesluší, co tajemno jest, vykládati z podobenství, jimžto rozličný smysl podložiti lze, nýbrž z toho, co jasně a zjevně v písmě jest položeno	169
III. XXVIII. Tajemství Boží máme tak zkoumati, abychom se nikdy neodchýlili ani od pravidla pravdy ani od jistého poznání Božího. Písmu sv. máme věřiti, aniž pak marně pátrati po tom, co Bohu ponechatí sluší a nač omezený rozum náš nestačí. V tom právě chybují kacíři, že nic neponechávají Bohu, ale všechno všetečně vypátrati usilují; pročež i v tak přišerné bludy upadají.	170
III. XXIX. Poráží učení kacířů, že některé duše do Plérómy se dostávají, některé do místa středního, těla pak že spásy nedosahují	176
III. XXX. Kárá pošetilou bezbožnost kacířův, ani sebe duchovnými, Démiúrga však duševným nazývali	178
III. XXXI. Opakuje stručně všechno, co posud proti kacířům vůbec, proti Valentíncům pak zvlášť byl proneal, dokládaje, že to i proti kacířům ostatním říci lze	183
III. XXXII. Poráží bludné jich učení, žeby směli se všelikých ohavností dopouštět, žeby s k tkové lidští byli toliko dle domnění zlí nebo dobří, a žeby duše jejich byla podobna duši Páně, ba někdy i lepší	185
III. XXXIII. Dokazuje, že učení o stěhování se duší pošetilé a nesmyslné jest	188
III. XXXIV. Dokazuje, že duše pamatovati budou toho, co v těle činily, a že budou nesmrtelné, ač byty počátek vzaly	190
III. XXXV. Poráží bludné učení Basilidovo a jiných Gnostiků, jakoby proroci byli prorokovali rozličnými bohy nadšeni jsouce	192

Kniha třetí.

Úvod	195
Hlava I. Sv. apoštolé ani nekázali ani nepsali evangelium dříve, než byli opatřeni dary a mocí Ducha sv.; hlásali pak jednoho Boha, Stvořitele nebe i země	196
III. II. Kacíři se neдрží ani písem ani podání	197
III. III. Pravé podání apoštolské dokazuje se stálou nepřetrženou posloupností biskupů v církvích od nich založených; a jak znamenitá jest církev římská	198
III. IV. V církvi katolické jediné lze dosáti pravdy, poněvadž ta jest schránkou nauky od apoštolů podané; kacířstva jsou novoty, jichž původ od apoštolů vyvesti nelze	201
III. V. Kristus Pán i jeho apoštolé upřímně a bezelstně vyučovali čiré pravdě, aniž se dle křivých domněnek posluchačů svých řídili, hlásajíce, že jeden jest Bůh, stvořitel všech věcí	203
III. VI. Ani v zákoně starém Duch sv. nejmenuje jiného Bohem a Hospodinem, leč toho, který skutečně Bůh jest, Otce totiž a Syna	205
III. VII. Odráží a vysvětluje námitku vzatou z druhého listu sv. Pavla ke Kor. 4, 4.	208

HL. VIII. Odpovídá na druhou námitku, vzatou ze slov Páně dle Mat. 6, 24., dokazuje, že dle písem jenom jeden jediný Bohem a Pánem slouiti může	210
HL. IX. Že jeden a týž Bůh, kteréhož proroci stvořitele hlásali nebe i země, i od evangelistů zvěstován jest; to nejprve dokazuje z evangelia sv. Matouše	212
HL. X. Důkazy též pravdy z evangelí sv. Lukáše a Marka	214
HL. XI. Totéž, co posud dokázal, dovodí i z evangelia Janova; pak jedná o celém čtveru evangelí	219
HL. XII. Čemu učili druzí apoštolé a učenci, zvlášt Petr, Pavel, Filip jáhen, Štěpán a j.	226
HL. XIII. Proti těm, kteří praví, že ze všech apoštolův jediný Pavel pravdu poznal	238
HL. XIV. Kdyby byl Pavel nějaké tajné učení věděl, byl by je seznal i Lukáš, jsa mu nerozdílným průvodčím a maje účastenství v jeho pracích a mukách, a to tím spíše, poněvadž nám mnohé a důležité články jeho učení samojediný ve svém evangelii zůstavil	239
HL. XV. Jaké víry Pavel zasluhuje, dovodí ze spisů sv. Lukáše; kárá pokřtství a hrdost Gnostikův; zavírá důkazy, že v písmech starého i nového zákona se hlásá jeden a tentýž Bůh	243
HL. XVI. Důkaz z apoštolských písem, že jeden a tentýž jest Kristus Ježíš, jednorozený Syn Boží, pravý Bůh i člověk	245
HL. XVII. Apoštolé učí, že Duch sv. na Ježíše sestoupil; sv. Otec vykládá, proč se tak stalo	252
HL. XVIII. Ze slov sv. Pavla a výroků Páně dokazuje, že se nesmí Kristus Ježíš od sebe dělit, a že Syn Boží skutečně se vtělil	255
HL. XIX. Že Kristus nebyl pouhým člověkem od Josefa zplozeným, nýbrž i pravý Bůh jsa od Otce od věčnosti zplozen, i pravý člověk jsa z Marie v čase narozen	260
HL. XX. Které vlastností projevili Bůh, dopustě hřích a ustanově vykoupení padlého člověka; jak máme vděční býti za to, že Syn Boží se vtělil	262
HL. XXI. Vysvětluje proroctví Isaiáše 7, 14. proti rozličným nepravým výkladům, chválí překlad Sedmdesátcův a dokazuje panenství Marie	265
HL. XXII. Že Kristus opravdové tělo z Marie na se vzal	271
HL. XXIII. Vyvrací učení Tatiánovo, žeby Adam nebyl účasten spasení; neboť Kristus právě starého Adama vykoupil, jemuž se všickni podobáme	274
HL. XXIV. Opakuje stručně, čímž posud kacíře porážel; učí, že pouze v církvi jest čirá a pevná pravda	278
HL. XXV. Ukazuje, že Bůh tímto světem dle své prozřetelnosti vládne, dle nesmírné spravedlnosti své zlé trestá, dle nekonalé lásky dobrým odplácí	280

Kniha čtvrtá.

Úvod	283
Hlava I. Že Kristus Pán neznal a učenickým svým nezvěstoval leč jednoho jediného Boha a Otce	286
HL. II. Dovodí zřejmými slovy i Mojžiše i jiných prorokův, jimiž sám	

Kristus mluví, že ten jest samojediný Bůh, Stvořitel světa, kterého Pán hlásal a Otcem svým nazýval	286
III. III. Odpovídá na zchytralý důvod bludařů, jakoby Bůh též pomínouti musel, když nebe i země, trůn a podnoží jeho pomínou	289
III. IV. Že zřícením města Jerusalema, „města velkého krále“, sláva a moc Hospodinova žádné ujmy nevzala; ono se stalo dle moudrého řízení Božího	290
III. V. Učí dále, jak svrchu v hl. 2. počal, že zákon a proroci jednoho Boha hlásají, jež Kristus Otcem svým vyznává, a který se týmž Slovem svým zjevil lidem v zákoně i starém i novém	292
III. VI. Vykládá slova Páně: „Nikdo nezná Otce, leč Syn“, a dokazuje, že Syn od pradávna Otce a Otec Syna světu zvěstoval	294
III. VII. Ze slov Páně dokazuje dále, že netoliko Abraham, ale i věckní, kteří zjevení Boží věrně přijali, Otce i Syna znali	298
III. VIII. Dokazuje, že Kristus nejenom Abrahamu ale i potomstvo jeho v svobodu synův Božích pojal, zákon nezrušiv ale naplniv	299
III. IX. Dokazuje, že i starý i nový zákon mají jednoho původce a jeden cíl a účel	302
III. X. Písma starozákonní, a knihy Mojžišovy zvlášť, zvěstují přísti Syna Božího i jeho utrpení; pocházejí tudíž z vnuknutí téhož Otce	305
III. XI. Dokazuje, že netoliko Mojžiš a proroci, ale i jiní spravedlivci Duchem Božím osvětleni jsou, přísti Krista Pána předpovídali; neboť Bůh, vždy jsa tentýž, dává Ducha svého, komu ráčí, ačkoliv se to u pozdějších hustěji zjevuje	307
III. XII. Že Kristus Pán nezrušil zákon starý, nýbrž jen odstranil lidská ustanovení fariseův; zákon pak sám vyplnil, jsa zdokonalitelem jeho	309
III. XIII. Že nový zákon neodporuje starému, ale vede k větší dokonalosti a lásce, jsa osvobozením ze služebnosti	312
III. XIV. Co Bůh od člověka žádá nebo jemu činí, všecko slouží k spáse člověka; Bůh nemá člověka potřebl k ničemuž, sám mu všecko dobrotivě a darmo dává	314
III. XV. Původně Bůh lidu židovskému ustanovil toliko desatero přikázání, pozdější zevrubné předpisy dány jsou pro jich tvrdošijnost	317
III. XVI. Že Kristus Pán zrušil sice zákony, jimiž se ospravedlnění nezíská, ale desatero přikázání nezrušil, poněvadž mu lidstvo vždy podrobno bylo	319
III. XVII. Dokazuje, že oběti předobrazujících Bůh neměl potřebl, aniž člověk jimi ospravedlnění svého dosahoval; protož byly zrušeny a obět novozákonní ustanovena, obět Těla a Krve Krista Pána, která se po celém světě Bohu vzdávati má	323
III. XVIII. V církvi katolické se jediné vzdává pravá a čistá obět, „velebné svátosti“ totiž, která jest Tělo a Krev Pána Ježíše Krista, zdavavek budoucího vzkříšení, které kacíři zapírají	327
III. XIX. Pozemské věci mohou býti ovšem obrazy nebeských, ale nikoliv věci nebeské obrazy jiných ještě vyšších a nám neznámých	331
III. XX. Dokazuje, že Bůh všecko na světě stvořil skrze Slovo své a Ducha svého; ač neviditelný jest, přece ze skutkův poznati se dává a poznán bývá	332

- III. XXI. Věrou praotce Abraháma předobrazovala se víra naše; a tak též byly i řeči i činy jiných praotců obrazy věcí budoucích 341
- III. XXII. Kristus Pán nepřišel pro lidi jednoho věku, ale pro všechny, kteří spravedlivé a zbožné žijíce v něho uvěřili a uvěří 343
- III. XXIII. Praotcové a proroci předpovídajíce Kristovo přišší, vedli lidi k tomu, aby v něj věřili; apoštolé po nich v tu práci nastoupili . . . 344
- III. XXIV. Obrácení pohanů bylo mnohem obtížnější nežli Židů 346
- III. XXV. Starý i nový zákon předobrazem byl v Abrahámovi a v narození se Faresa a Záry z Thamary; ale v obou zákonech jest jeden a tentýž Bůh 347
- III. XXVI. Poklad skrytý v písmech jest Kristus; ale smysl jich vyhledávej se v církvi katolické u nástupcův apoštolských; v ní s pravým učením i pravý rozum písem uložen jest 349
- III. XXVII. I hříchy praotců, které Bůh trestal, mají nám býti na výstrahu a osvědčiti nám svrchovanou spravedlnost Boží, an všechno a vždycky tresce, ba po zjevení se milosti Kristovy tím více 352
- III. XXVIII. Pošetile důvěř, kdo se domnívá, že milost Kristova odstranila spravedlnost Boží, kdežto učení Kristovo větší dokonalostí od nás žádá, a přestupky proti ní přísně tresce 356
- III. XXIX. Poráží námitku Markionitů, jakoby Bůh byl původcem zlého, zatvrdív srdce Faraonovo 358
- III. XXX. Jinou námitku vyvrací, že byli totiž na příkaz Boží Židé oloupili Egyptany 359
- III. XXXI. Co písmo nekárá, nesmíme kvapně starým za vinu klásti; nýbrž máme v tom předobrszení hledati; to dokazuje pokrevním smilněním, které se Lotovi přihodilo 362
- III. XXXII. Že jeden a týž Bůh jest původcem i starého i nového zákona, z učení apoštolův dokazuje 364
- III. XXXIII. Jen kdo v jednoho Boha věří a církve se drží, osvěcen bývá Duchem sv. a dosáhá pravého poznání, dle něhož i proroctvím rozumí a je náležitě vykládá 366
- III. XXXIV. Že proroci byli od pravého Boha poslání, dokazuje se vyplněním proroctví jejich v osobě Krista Pána 373
- III. XXXV. Poráží to křivé domnění, jakoby proroci rozličnými duchy nadčnuty byli 376
- III. XXXVI. Dokazuje, že jeden a týž Otec poslal i proroky i Krista Pána . . . 378
- III. XXXVII. Dokazuje, že lidé jsou svobodní a vůli svou mají, a že tudíž není pravda, jakoby někteří byli přirozeně dobří, jiní pak zlí 385
- III. XXXVIII. Ukazuje, proč nebyl člověk od počátku stvořen dokonalým . . . 389
- III. XXXIX. Svou vůli má člověk k tomu, aby svobodně a bez nucení volil, a konal přikázání Boží a tak dokonalosti došel i trestů přestupnickým připravených se uvaroval 391
- III. XL. Dokazuje, že jeden a tentýž Bůh Otec zlé tresce a dobrým se odměňuje 393
- III. XLI. Kdo Bohu nevěří a neposlouchají ho, andělé jsou a potomci ďáblův nikoli dle přirození, ale následováním; závěrek této knihy . . . 395

Úvod	398
III. I. Jediný Kristus, jsa Bůh i člověk, mohl nás o Bohu poučiti a vykoupiti	399
III. II. Kristus nepřišel do cizího, ale do svého, přijma na se výtvar svůj; tělo naše schopno učinil spasení, krví svou nás vykoupiv a tělo své v pokrm nám zůstaviv	401
III. III. V slabosti těla lidského jeví se mocnost Boha našeho, an smrtelné nesmrtelným učiní	403
III. IV. Dokazuje blud těch, kteří mimo Světotvůrce jiného Otce veškerenstva vymýšlejí; a že nemůže-li anebo nechce-li tento tělu našemu nesmrtelnosti odepríti, osvědčuje tím buď svou slabost, buď závišť	405
III. V. Že Bůh těla naše nesmrtelnými učiniti může, dokazuje velikým věkem prvých lidí, únosem Eliáše a Henocha na onen svět i s tělem, zachováním Jonáše, Ananiáše, Azariáše a Misaele v největším nebezpečí smrti	405
III. VI. Bůh zachová člověka celého, s tělem i s duší, když jej Slovo pojme a ozdobí dary Ducha sv., jehož chrámem naše těla jsou	407
III. VII. Že vzkříšení Kristovo dokazuje vzkříšení naše, ale toho toliko, co umírá, t. j. těla, jelikož duše nesmrtelná jest	410
III. VIII. Dary Ducha sv. připravují nás k neporušitelnosti a činí nás duchovnými; lidé duchovní vyznačují se čistými, tělesní nečistými zvířaty	411
III. IX. Jak se má rozuměti slovům apoštolovým, že „tělo a krev království Božím vládnouti nebudou“.	413
III. X. Dotvrzuje, co řekl, podobenstvím vštípení plané olivy na šlechetnou; dále ukazuje, že bez Ducha člověk ani ovoce nésti, ani do království Božského přijíti nemůže	415
III. XI. Co se rozumí skutky těla a co ovocem Ducha	417
III. XII. Učí, jaký jest rozdíl smrti a života, dechu života a Ducha oživujícího; a jak táž podstata tělesná, byvši mrtva, oživne	418
III. XIII. Že z mrtvých vstaneme týmiž těly, která jsme za živa měli, dokazuje z příkladu těch mrtvých, jež Kristus Pán vzkřísil; z toho pak, že se nám nyní Duch sv. uděluje, dovodí, že schopni jsme věčného duchovného života	421
III. XIV. Kdyby tělo naše nebylo schopno spásy, nebylo by Slovo Boží podstatu jeho na se přijalo, a tak bychom ani vykoupení nebyli	424
III. XV. Dokazuje budoucí z mrtvých vzkříšení z prorokův Isaiáše a Ezechiele, i že týž Bůh nás vzkřísí, který nás stvořil	427
III. XVI. Když těla naše v zemi se navracejí, z toho jde, že i z ní vzata jsou; přístím Slova objevil se v nás zřejmější obraz Boží	430
III. XVII. Bůh a Pán, Otec a Stvořitel všech věcí jeden jediný jest, jenž nás v Kristu miloval, který se pak osvědčil býti Synem a Slovem jeho, když hříchy odpouštěl	431
III. XVIII. Všecky věci stvořeny jsou od téhož Boha Otce a Slova jeho, kteréž nás vykoupilo, protož mu i k vykonání toho spasného řádu slouží	433
III. XIX. S neposlušnou a hříšnou Evou porovnává blahoslavenou Pannu Marii; dokazuje, že bludaři neznají spasného řádu Božského	435

HL. XX. U více poslouchati sluší duchovní pastýře, jimž od apoštolů svě- řena jest zpráva církve; kacířů pak se máme varovati, aniž pak smíme všetečně o tajemstvích víry rozumovati	437
HL. XXI. Kristus, jsa hlavou všech, od Otce na tento svět poslán jest a vtělil se, aby zaslíbení vyplnil, ďábla přemohl a nás s Otcem smířil	439
HL. XXII. Že Kristus Pán pokušení Satanášovo slovy zákona přemohl, tím dokázal, že Otcem jeho jest ten, kterýž byl zákon starý ustanovil	442
HL. XXIII. Ďábel jest ustavičný lhář; již prvorodiče naše v ráji obelhal a tak je k hříchu svedl a smrt na ně uvalil	443
HL. XXIV. Jak jest ďábel ustavičným lhářem a že nemá pozemské moc- nosti v rukou svých, nýbrž ty že pocházejí od Boha	445
HL. XXV. Vypisuje prolhanost, hrdopýchu a násilnictví antikristovo dle Daniele proroka a Pavla apoštola	447
HL. XXVI. Apoštol Jan ve svém Zjevení i Kristus Pán potvrzují Danie- lovo proroctví o konci světa, o pádu světských říší a konečném ví- tězství říše Kristovy; z toho jde, že Bůh Danielův není žádný jiný nežli Bůh, Otec Pána Ježíše Krista	451
HL. XXVII. Jak na posledním soudu spravedliví pojmá budou k Bohu, bez- božní pak odloučení od něho u věčné muky	453
HL. XXVIII. Jaký rozdíl bude mezi spravedlivými a bezbožnými; že za an- tikrista veliké odpadnutí se stane, načež pak celý svět zahyne . .	454
HL. XXIX. Všecko má sloužiti k prospěchu lidstva; proto Bůh i zlému do- pusť od počátku; to vrcholu svého dosáhne v antikristu, jsouc mnohonásobně předobrazeno	457
HL. XXX. O významu čísla 666, že nelze dle něho nic jistě souditi; o krá- lovství antikristově a smrti jeho	458
HL. XXXI. Že těla naše vzkříšena budou, dotvrzuje smrt, vzkříšení a vstou- pení Páně; duše spravedlivých do té doby prý potrvají na skrytém místě, ažby k dokonalému oslavení a blahu dospěly	461
HL. XXXII. Svati obdrží odměnu v týchž tělech, v kterých všeliké strasti trpěli; tak to Bůh slíbil a veškerá příroda to očekává	463
HL. XXXIII. Co posud řekl, hledí dotvrditi výroky Krista Pána, požehná- ním Isákovým a svědectvím Papie, bez mála vrstevníka apoštolův	465
HL. XXXIV. Dále hledí dokázati toto své učení výroky prorokův a jedním podobenstvím Páně	468
HL. XXXV. Snaží se doslovný výklad uvedených i jiných výroků pro- rockých dotvrditi a provést, že se to vše rozumí o pozemské říši Kristově	471
HL. XXXVI. Lidé skutečně z mrtvých vstanou; svět nebude naprosto aničen; dle rozličných zásluh budou i příbytkové svatých rozlični; konečně všecko bude odevzdáno Otci a Bůh bude všecko ve všem	474
Dodatky. I. Zlomek z listu k příteli Florínovi	477
II. " " k papeži Viktorovi	478
III. " o nejsv. svátosti oltářní	479
IV. " o pravém vědění	480
Ukazatel	481

Oprava značnějších omylů tisku:

Str. XX. ř. 18. sh. čti ač.

" 18. ř. 5. zd. (v pozn.) čti: εἰς ἄσβεστον.

" 71. ř. 2. zd. (v textu) čti: nesmrtelní.

" 92. ř. 3. zd. (v textu) čti: položení.

α ř. 1. zd. (v textu) vynech: která.

" 104. ř. 1. zd. (v textu) škrtni dvoutečku.

" 170. ř. 11. sh. (v textu) před otazníkem přidej: spouštějíce se toho, co
jisté a bezpochybné i pravdivé jest.

" 404. ř. 18. sh. (v textu) čti: nějakého.
